

શ્રી
શ્રાવિકા ભૂષણ

ચતુર્થ અલંકાર.

પ્રગિદ્ધ કર્તા,
શ્રી લાલન નિકેતન
મઢડા.

સંવત ૧૯૮૧

સને ૧૯૨૫

કિંમત ૨-૦-૦

ખુલાસો.

શ્રી પાલીતાણા જૈન ધર્મ વિદ્યા પ્રસારક વર્ગે તરફથી પ્રસિદ્ધ થયેલા પુસ્તકોને 'શ્રી લાલન નિરૂત્તર ગ્રંથમાળા' તરીકે પ્રસિદ્ધ કરવામા આવ્યા છે તે સગંધી ખુલાસો 'મદદા આશ્રમના હેવાલમા' તીએ પ્રમાણે આપવામા આવેલ છે

‘શ્રી લાલન નિરૂત્તર ગ્રંથમાળા’

“સવત્ ૧૯૮૦ (ઈ. સ ૧૯૨૪) માં શ્રી જૈન ધર્મ વિદ્યા પ્રસારક વર્ગના વ્યવસ્થાપકોએ વર્ગની સરઘા બધ કરી અને તેમને હસ્તક પુસ્તકોનો જે સંગ્રહ હતો તે, પુસ્તક મંદિર નામે ઓરડો અને પુસ્તકો ગણવાના કપાટો લાલન નિરૂત્તરને અર્પણ કર્યા એ પુસ્તકોને સુધારી લાલન નિરૂત્તર ગ્રંથમાળા તરીકે પ્રગટ કરવાનો નિર્ણય કરવામા આવ્યો

‘‘વસ્તુતઃ શ્રી જૈન ધર્મ વિદ્યા પ્રસારક વર્ગની સરઘા સવત્ ૧૯૫૯ (ઈ. સ ૧૯૦૩) માં પાલીતાણામાં મે મારા કચ્છી જૈન મિત્રોની સહાયતાથી રચાઈ હતી એ સરઘાની મે દર વર્ષે સુધી માનદ મત્રા તરીકે વ્યવસ્થા કરી હતી તે દરમિયાન કચ્છી જૈન શ્રીમંતોની સહાયતાથી પાલીતાણામાં જૈન બોર્ડિંગ, જૈન વિધવાશ્રમ, ‘‘આનંદ’’ માસીક અને જૈન પુસ્તક પ્રકાશન સરઘાઓ, ભાવન ગરમાં આનંદ પ્રીન્ટીંગ પ્રેસ, કચ્છમાં કચ્છી જૈન બાલાશ્રમ, જૈન કન્યાશાળાઓ અને પાઠશાળાઓ તેમજ મુળકમાં કચ્છી જૈન મહિલા સમાજ અને શ્રાવિકાશાળા વિગેરે સરઘાઓની મે સ્થાપના કરી હતી

‘‘સવત્ ૧૯૬૯ (ઈ. સ ૧૯૧૩) માં પાલીતાણામાં પૂરની બધ કર હોનારંત થતા શ્રી જૈન ધર્મ વિદ્યા પ્રસારક વર્ગને ભારે બોટ અમલી પડી હતી તા ૨૪-૬-૧૩ ના રોજ મે એ વર્ષ અને તેને હસ્તક ચાલતી સઘળી સરઘાઓમાંથી મારી માફગીના કારણે રાજ નામુ આપ્યું હતું તે વખતે મારી સાથે બીજા પક્ષ કેટલાક વ્યવસ્થાપકોએ રાજનામા અપ્પા હતા તેથી જૈન બોર્ડિંગ તેના દ્વારા સાથે તેના ટ્રસ્ટીઓને સુપ્રત કરવામા આવી કચ્છી જૈન બાલાશ્રમ

માટે નવી બંધવસ્થાપક સોમતી નિયત કરી જેને એ સંસ્થા મુખ્યત્વે કરવામાં આવી વર્ગનાં બાકી જે બંધવસ્થાપકો રહ્યા હતા તેમણે આનંદ પ્રીન્ટીંગ પ્રેસ બાઈ દેવચંદ દામજી કુડસાકરને વેચાતુ આપી તેની જે રકમ આવી તેમાંથી લેણદારોનું લેણું ચુકવી આપી બાકી વધેલી રકમમાંથી રૂ. ૧૫૦૦, જે કે રૂપિયા દોઢ હજાર ખર્ચાં એક પુસ્તકોનું મહિર જાણવું, અને તેમાં રેલની હોનારત વખતે ભીંજવેલા પુસ્તકોના રાખવામાં આવ્યાં એ પુસ્તકોની કંઠાપણ વ્યવસ્થા તેઓ કરી શક્યા નહિ તેથી તેઓએ શ્રી. જૈન ધર્મ વિદ્યા પ્રસારક વર્માની સરચા જાણ કરી અને પુસ્તકો લાલન નિરૂત્તરને અર્પણ કર્યા "

કહેવાની જરૂર નથી કે શ્રી પાણીતાણા જૈન ધર્મ વિદ્યા પ્રસારકો વર્માના પુ. મોનંદ મંત્રી હતો સારે 'પુસ્તક પ્રકાશન'ની જવાબદારી આપે શિરે હતી અને એજ જવાબદારી આપે કરી, મારા શિરેપર આવી છે "

જે વિગતો રહેલી નાના-મોટા સંગ્રહ, પાંચ દળગન પુસ્તકો દસ વર્ષોમાં પ્રગટ કરવામાં આવી હતા તેમાં આવિકા-મૂલ્યના ચારે ભાગ, સતી મળતા એ ભાગ આવિકા સુગ્રોધ દર્પણ વિગેરેની એકમાત્ર મહાલાએ માટે દિસાકુમારીનાં એ ભાગ મુનિઓ માટે, જૈન પ્રવેશપોથીના ચાર ભાગ અને જૈન પહેલી-ખીજ વિદ્યાર્થીઓ માટે, આનંદમહિર, પાંડવપ્રગોષ્ઠ, દાનવીંગ રત્નાપાળ, ઉત્તમકુમાર ધર્મ-શર્મા નિધાનક અને પુણ્યપ્રભાવ સામાન્ય જનસમાજ માટે અને તત્ત્વ ભૂમિભાગ પ્રવેશ જૈન ઇતિહાસ, તત્ત્વચિંતામણી ધમરત્ન પ્રકરણના પંચ ભાગ, ઉપદેશ પદ, ઉપદેશ રત્નાકર અને અધ્યાત્મસાર તાત્ત્વિક ભેષના અભિલાષીઓ માટે યોજવામાં આવ્યા હતા

સંવત ૧૯૧૬ માં પાણીતાણામાં પાણીની રેલ જે આવી ન હતી, તો આજે એ સરચા તરશથી, સપ્તાંગ સુગ્રોધ, પુસ્તકો પ્રગટ થઈ ચૂક્યાં, પણ જે ભાવીને, ગમ્ય તે ખર ઉપરોક્ત તમામ પુસ્તકોની યોજના મેં કેવળ હિતચુદ્ધિથી જ કરી હતી એ કહેવાની અવિરૂધ્ધતા રહેતી નથી

સંવત ૧૯૮૩ માં શાહ શિવજી દેવસિંહ, સને ૧૯૨૭ માં મોનંદ મંત્રી, લાલન નિરૂત્તર-મહાકાવ્ય

॥ श्री सर्वज्ञाय नमः ॥

श्री श्राविका भूषण ॥

(चतुर्थ अलंकार.)

नमस्कारमकरमंगवाचण.

मृगप्रसा.

ये नि ये ज्ञानतंत्रं अधिक अवज्ञा शुद्ध आग्निधारी,
 जेतु नद्वेषोव आपी भुण्क्तु जगता धर्मदीर्घि प्रसादी,
 जेतु पूजोपनाय परहित करना द्रुपयभागो प्रमाथी,
 आपो दध्यालु ते श्रीनिनवर जननं इत्येवमि लभ्य तायां १

१ नान ५ तेजसी २ पुण्यना भागो. ३ २ यागुशी ल ५ प्राप्तिने
 नायां ३, तेन दध्यालु आपो

આવિકાએને સદ્બોધ.

શાદ્દત્તવિકીકિત

નિ પે ધી અરિહત પૂજન કરી પ્રેમે રૂપદા ને ન્તરે
 દરો મ ન જીત તે પ્રભુતણા સત્કાલ્ય તેના રૂકવે
 આરાધા ચરમકિત બાવ ધરીને પાળો ઉનિશુદ્ધે દય
 સર્વે આવક મુદરી હૃદયમા ધારો અલકાર આ
 ધારો ધર્મવતી બની હૃદયથી શુભાર જે શીખનો,
 રાખો પ્રેમ પવિત્ર મુદ્દ હૃદયે જે રંગ છે દીવનો,
 પામી આવક જ મ પુણ્ય બળથી લેખે કરો તે ગ્રહા,
 સર્વે આવક મુદરી હૃદયમા ધારો અલકાર આ
 ગણો દુર્ગુણ દર રૂપ નર થકી ધારી રહો ધર્મને,
 દીપારો પુણ્યરીપિકા સ્વકુળને આરા કરી કર્મને,
 ન તારે મુખ ગાધવ ન તારા ગણો અપરોક્ષાર આ,
 નર્વે આવક મુદરી હૃદયમા ધારો અલકાર આ
 નેવો શીખ હિમ । અ । પરના નેલે નહા ટેકમા,
 આત્મા જનાથનારી ધરી નિત્ય રહો ધી નિર્મળા નેકમા,
 એ નીલિ મુખકાર મુદ્દ મળશે જે વાચના પ્રમદા,
 મુર્વે આવક મુદરી હૃદયમા ધારો અલકાર આ
 જે આપે મુખ બોધ નિર્મળ મનિ રથાપે ગદાચારને,
 દરારે મુદ્દપર્મ દીનકુળના જદારી દુરાચારને,
 અર્ધ જે ઉપદેશ અતઃ વિરે આપે રૂડી ધાગણા,
 સર્વે આવક મુદરી હૃદયમા ધારો અલકાર આ

૧ જો ૨ કિયા કરે ૩ મા વચન અને શાવલી
 ૪ જો ૫ કિયા કરે ૬ મા વચન અને શાવલી
 ૭ જો ૮ કિયા કરે ૯ મા વચન અને શાવલી

વિપજાતિ.

લ, પણ
તુ આ
પોતાની
માટે ક-

એ ઇચ્છતાં ધાર્મિક ગોધ લેવા,
વાછે સદા એ શુભશીળ સેવા,
એ ગોધ લઈ અતર નિત્ય રસથો,

તો શ્રાવિકા ભૂષણ નિત્ય વાચો

૧

એ શ્રાવિકા શુવનને મુધારો,

સંસાર સારો કરવા વિચારો,

લેવો કદિ હોય મુમાર્ગ સાચો,

તો શ્રાવિકા ભૂષણ નિત્ય વાચો

૨

એ જાણવા ધાર્મિક તત્ત્વ ધારો,

ફરે કરી ચિત્તથી દુર્વિચારો,

ન રાખવો હોય મુગોધ કાચો,

તો શ્રાવિકા ભૂષણ નિત્ય વાચો

૩

ચાલતો
ના-
જયેછ
વચ્ચે
તેમજી
હીમા
૧૬

પણ
પણ
રેસો

મણિ ઉતાવળી ઉતાવળી ગંગાની પાસે આવે છે અને કહે
ગ ગાકાકી, જગતમા કહેવાય છે કે “શ્રેયાસિ વેદુ વિઘ્નાનિ”
કે “સારાં કામમાં ઘણાં વિઘ્નો આવે છે” તે વાર્તા જરેજરી
જરાજર ધર્મવાર્તાને સમયે મારે એક વિદ્ય આવી ગ-
છ અને હું જરેજરી ઉપાધિમા આવી પડી છું
ગંગા—એવી શી ઉપાધિ આવી પડી છે ?

જા-
રુ
જે
મા
ગી

મણિ—મારી માત્રીની દીકરી કુલી ફવામા પડી છે, તેને
તી કાઢી છે, પણ તે હજુ કાંઈ ખાતીપીતી નથી, માટે મારે
સમજવા જાવું છે, અને આપણા ધર્મવાર્તા કરવાનો વખત
ગયો છે હું જાનેતા મુધી વેહેલી આવી પહોચીશ, પણ કદિ
નિલજ થાય તો પછી તમે મને આજના ઉપદેશની વાત કહી

રી
ા
ી
!

૧ ધર્મ મળધી. ૨ રીજનતને માયવવા ૩ હુદયમા ૪ રાજ
૫ સાગે માર્ગ

સાબળાવળે, અને જો વખતે મારા પૂજ્ય કાકા મને યાદ કરે તો
આ વાત કહેજો કાકી, મારા પૂજ્ય કાકા કયા ગયા છે ?

ગંગા—મણિ, એ તો હહેરે પૂજા કરવા ગયા છે

ગંગા—મણિ, તે ગામાટે ફવામા પડી છે ?

મણિ—તે ॥ જેઠાણીએ તેણીને મેહેણ આપ્યું, તે ઉપરથી
તેને ગંગા ચડી અને તેણી તેણીએ આત્મઘાત કરવાને ફવામા પડી
સુક્યું હતું, પણ સારા નગીએ લોકા આવી પુનવાથી તે બચી
ગઈ છે

ગંગા—એવું તે શું મેહેણ માર્યું હશે કે જેથી તે ॥ને ફવા
મા પડ્યું પડ્યું ? એ વાત તારા જાણવામા છે ?

મણિ—ગઈ રાતે મારી જાએ જે વાત સાબળી હતી, તે
મારા જાણવામા આવી છે તે સાચી કે ખોટી એ તારા જાણી જાશે
પણ મને તે વાત સાચી લાગે છે

ગંગા—જો કહેવા જેવી હોય તો કહે

મણિ—મારા માસાનું નામ સાકળચંદ છે, તેઓ જ્ઞાતે મ્હી
માળી વાણીયા છે મારી મામીનું નામ પ્રાણકુવર છે તેઓ બંને
અવકુળમા જન્મ્યા છે તેમના કુળમા પરપરાથી જીન ધર્મ એ
દ્યો આવે છે તેને એક દીકરો અને એક દીકરી છે જે આ કુળ
મા પડનારી કુલી તે તેની દીકરી ધાય છે પુલી જાળપણથી બુદ્ધિ
માળી હતી, અને તેણીની પ્રકૃતિ ઘણી રીસાળ હતી તે શિવ
જીને કાંઈ પણ અવશ્ય તેનીનામા હતો નહીં, વળી તે થોડું
ભોળો છે, તેણી તેની વાચતા લખતા આવડે છે

કુલીની ઉમ્મર બ્યાર બ્યાર નર્પની થઈ ત્યારે તેના પિતા સ
ળચંદ તેણીનું વેવિગાળ કરવાની ચિંતામાં પડ્યા હતા ત્યાંસુ
સાકળચંદની બુદ્ધિ શુદ્ધ હતી પુલીને કાંઈ સારું ઘર તથા
જોઈ માપવી એવો તેનો નિશ્ચય હતો, કારણકે સાકળચંદનું
કુળ સારું ગણાતું હતું તેના કુટુંબના કાંઈ પણ પુરુષ કન્યાવિર
વરેલો નહતો, અને સાકળચંદ તેને વિખારતો પણ હતો
કુલીના નાસાનું નામ દેવચંદ હતું તે સાધારણ નિધિતે

માણસ હતો. દેવચ દનુ કુટુંબ ઘણા વર્ષ પહેલાં મારૂં ગણાયેલ, પણ વચમા કોડ પુરૂં કન્યાવિક્રય કરેલ, તેથી તે દ્વિપિત થયું હતું. આ દોષથી ઠોઠપણુ ઉઘા કુળનો ગૃહસ્થ દેવચ દના કુટુંબને પોતાની કન્યા આપનો નહોતો એટલે તેના કુળમા દરેક છાંડરાને માટે કન્યા ખરીદ ડરીને લાવની પડતી હતી.

આ દેવચ દ અને સાકળચ દની વચ્ચે ભાગમા વેપાગ ચાલતો હતો. તેથી તેઓના વેપારની પેઢી આકળચ દ દેવચ દના નામથી ચાલતી હતી. દેવચ દને બે પુત્રો હતા. તેઓમા જે જ્યેષ્ઠ પુત્ર હતો, તે કુટુંબનો વર હતો. સાકળચ દ અને દેવચ દની વચ્ચે ડેડલાક વર્ષ સુધી વેપાર ચાલ્યો, પણ તે વેપારમા તેઓ જોઈએ તેવો નફો મેળવી શક્યા નહીં એમ કરતા છેવટે તમની પેઢીમા મોટી ખાધ આવી, જે ખાધ પૂરતા તેઓ અને વેપારી તદ્દન નિર્જિવિતિમા આરેતેવું હતું.

સાકળચ દ ઘણાં લોભી હતો. તે દ્વિ પ્રાણુ જાય તોપણુ પૈસો કાઢે તેવો ન હતો. દુકાનમા ગમેતેટની ખાધ હતી, તોપણુ તે ખાધ દુકાનમાથી પૂરાય તો પૂરવી પણ પોતાના ઘરમાથી પૈસો કાઢવો નહીં, એવો સાકળચ દનો નિશ્ચય હતો.

દેવચ દ લોભી હતો, પણ સાકળચ દના જેવો ન હતો. સાકળચ દ લોભને લઈને કોડ કુળ વિરુદ્ધ કે ધર્મ વિરુદ્ધ કામ કરવું હોય તો કરે તેવો હતો અને દેવચ દ તેવું કરે તેવો ન હતો. જે કામ કરવાથી પોતાની અપદીર્ષિ થાય તેવું હોય તો તે ગમમા દેવચ દ કદિ પણ પડતો નહીં. તે પોતાના નિશ્ચયને દઢ વળગી રહેતો હતો.

દેવચ દનો મોટો દીકરો બુદ્ધિમાન અને શુભવાન હતો. તેથી તેને ઠોઠ એટલી ગૃહસ્થ તરફથી મફત કન્યા મળી હતી. તે કન્યા પરબ્યા પછી આજુ વળીને ઘેર આવી હતી. તેણીએ કોઈ જાતની ઢેળવણી લીધી ન હતી. તે સ્વભાવે તો છરી અને બોલકી હતી. દેવચ દના નાના દીકરાનો સબધ હતો ન હતો. કારણકે તે જોઈએ તેવો ખાદ્યો અને બોલો ન હતો. વળી દેવચ દનુ કુળ હલ-

કે હોવાથી લોકો મૂરતીવાને જોઈને કન્યા આપવાનો વિચાર કરતા હતા, આથી તે છોકરો કુ વારો રહ્યો હતો.

જ્યારે દેવચંદ અને સાકળચંદને દુકાનમાં જોઈ આવી ત્યારે દેવચંદે તેનો કડબો કરવા વિચાર કર્યો, અને તે વાત સાકળચંદને જણાવી. સાકળચંદ લોભી હોવાથી તેણે દેવચંદને જણાવ્યું કે, હું ઘરમાં બે એક પાઈ પણ આપવાનો નથી જે લેજુદેણુ. હાથ તે દુકાનમાંથી જ પતાવો.

દેવચંદે એવું જાન્યું કે સાકળચંદ દેવચંદની દુકાનની પાસે એક બીજી પેઢી ત્રાગી રીતે ચાલતી હતી તે પેઢીએ વેપારમાં સારો નફો મેળવ્યો હતો તે પેઢીવાળાએ સાકળચંદ દેવચંદની દુકાન ખરીદ કરવાનો વિચાર કર્યો—બીજી બાજુ બીજી એક પણ સારી પેઢી ચાલતી હતી, તેણે પણ તે દુકાન ખરીદવાનો વિચાર કર્યો. અને પેઢીના આગેવાનો સાકળચંદ દેવચંદની દુકાન ખરીદ કરવા તૈયાર થયા. સ્પર્ધાને લઈને તે દુકાનની કીંમત જોતજોત વધી ગઈ છેવટે એક પેઢીવાળાએ ચડસાચડસીમાં ચોગણા નાણા આપીને તે દુકાન ખરીદ કરી તે આવેલા દ્રવ્યમાંથી સાકળચંદ દેવચંદની બધી આવ પૂરતી ગઈ અને માન એક હજાર રૂપિયા લુટ્યા તે બંને ભાગીદારોએ પાચસો પાચસો રૂપિયા કાઢી તમામ કરજ પતાવવાનો વિચાર કર્યો. દેવચંદે પોતાના ભાગના પાચસો રૂપિયા આપવાની હા કહી, પણ સાકળચંદને તે વાત ગમી નહીં. ઘરમાંથી એક પણ પાઈ કાઢવી નહીં, એવો તેનો નિશ્ચય હતો. દેવચંદે તેને ઘણું સમજાવ્યું, પણ લોભી સાકળચંદ એકનો એ થયો નહીં. આથી દેવચંદ ઘણું મુઝાયો. માત્ર પાચસો રૂપિયા સાડ આખરૂ જશે અને ન્યાયાસન આગળ ઘસડાવું પડશે. આ ચિંતાથી દેવચંદ પોતાના હૃદયમાં અનિશ્ચય બળવા લાગ્યો. તેણે સાકળચંદને ઘણી આજીજી કરી કહ્યું, તથાપિ સાકળચંદે જરા પણ માન્યું નહીં.

દેવચંદ ડાહ્યો અને સમજી હતો. તેના મનમાં વિચાર થયો કે “સાકળચંદને કુલી નામે કન્યા છે, તે મારા નાના પુત્રને

માટે માગણી કરે, અને તેના બદલામાં તેના ભાગના પાચસો રૂ-
પીઆ હું આપુ આ વાત એ લોભી સાકળચંદને પસંદ આવશે
અને આપણા ઘરમાં કન્યા આવશે ” આપુ વિચારી દેવચંદે માક
ળચંદને કહ્યું, ભાઈ સાકળચંદ, તમારે ગમે તે રીતે એ પાચસો
રૂપીઆ આપ્યા વગર 'ડુટકો' નથી કહી તમારે ધરમાથી ન કાઢવા
હોય તો તેની બીજી ગોઠવણ કરીએ તે સાલળી સાકળચંદ એક
દમ ખોલી ઉઠ્યો—ભાઈ દેવચંદ, બીજી ગમે તે ગોઠવણ કરે તે
મારે કબુલ છે દેવચંદ બોલ્યો—જે તમે તમારી દીકરી કુલીને
મારા નાના પુત્રની વેરે પરણાવો તો ત તમારી વતીના પાચસો
રૂપીઆ હું આપુ તે સાલળી સાકળચંદ વિચારમાં પડ્યો કણવાર
વિચાર કર્યા પછી એ લોભી વપ્તિગન એ વાત રૂચકર લાગી
કારણ કે ધરમાથી પસંદ કાઢવા, એ તેને ગમતું નહતું સાકળ-
ચંદે કહ્યું, “ દેવચંદ, જે તું મારા ભાગના રૂપીઆ આપીશ તો
હું મારી પુત્રી કુલીનો સગા થતારા નાના દીકરાની માથે કરીશ ”
દેવચંદે તે વાત માન્ય કરી બીજે દિવસે નિશ્ચય કરી કુલીનો
સગા થ દેવચંદના નાના પુત્રની સાથે કરવામાં આવ્યો.

સાકળચંદની પુત્રી પુત્રી જરા કે નવરૂ પામેલી હોવાથી તેણીએ
કન્યાવિક્રયને લગતા કેટલાએક પુસ્તકો વાંચ્યા હતા તે સાથે તે
ણીએ ગામમાં લોકોના મુખથી પણ સાલળ્યું હતું કે, “ દીકરીનો
પૈસો લેવાથી લોકોમાં નિંદા વાય છે, અને મોટું પાપ લાગે છે ”
પણ તેણીના પિતાએ પૈસા લઈને તેણીને પરણાવેલી છે એ વાત
તેના જાણવામાં આવી ન હતી તેમજ તે ગોઠવણ ઘણી છુપી રીતે
કરવામાં આવેલ તેથી લોકોના જાણવામાં તે વિષે આવું ન હતું
પછી કુલીનો વિવાહ કરવામાં આવ્યો અને સાકળચંદે છુપી રીતે
કન્યાવિક્રયનું મહાપાપ બહારી લીધું હતું સાકળચંદે કરેલ આ
ગુણ પાપ ચોડે ચોડે લોકોના જાણવામાં આવ્યું હતું, અને તેથી તે
વિવેની ગામમાં અને સગામાં ચર્ચા પણ થઈ હતી, પણ તે વાત
કુલીના જાણવામાં આવી ન હતી.

એક વખતે કુલી તેના સામરા દેવચંદને ઘેર રહેતી હતી. કે-

જાવતીના પ્રભાવથી તે પોતાના પૂજ્ય સાસુ મમરાની સેવા કરતી અને જી ૮ વડિવજતને માન આપતી હતી તે સાથે ગૃહકાર્ય કરવામા તે ઘણીજ મુઘડતાથી વર્તતી હતી, એક વખતે કુત્રી અને તેની જેઠાણી બંને બેઠા બેઠા કુળ વાનપણની વાતો કરતા હતા તે વાર્તામા કુળવાન સ્ત્રી કેળ કહેવાય ? ત વિચેની ત્રયી થતી હતી તે વિષય ઉપર ઘણી વાત ચાલ્યા પછી કુત્રીની જેઠાણીએ પોતાના કુળની પ્રશ્ન સા કરવા માંડી તેણીએ જણાવ્યું કે, “કુત્રી બહેન, અમારું કુળ ઉંચું ગણાય છે, અને તેથી અમારા મૂરતીના પારણામા થી વરે છે” આ માબગીને કુત્રીએ પણ જણાવ્યું કે “અમારું કુળ પણ ઉંચું છે અને અમારા કુળના છોકરાઓને મોટા ધરની કન્યાઓ મળે છે” કુત્રીના આ પ્રશ્ન માના વચન સાંભળી તેણીની જેઠાણીના હૃદયમા સારું લાગ્યું નહિ તે કેળવણી પ મેની ન હતી એટલે વિચાર કર્યા વગર મોની ઉઠી ‘ પુત્રી, તુ શામાટે કુલાય છે? તારા બાપનું કુળ કેવું છે? એ વાત તો મર્વના જણવામા છે” કુત્રીએ આગેપથી જણાવ્યું “જેઠાણી, વધારે પડતું શું બોલો છો? માગ બાપનું કુળ કાંઈ હીંદુ નથી, મારા વડનાઓએ જેવા કામ કયા છે, તેવા કામ કોઈએ લાગ્યેજ નહીં હશે” કુત્રીના મુખથી કુળની પ્રશ્ન સાના વધારે પડતા વચનો સાંભળી તેની જેઠાણીએ કહ્યું, કુત્રી, તુ તારા કુળની વધારે પડતી પ્રશ્ન મા શામાટે કરે છે? તારા બાપેજ કન્યાવિકૃત્ય કયો છે અને તારા વડિલોની કીર્તિને કલકિત કરી દીધી છે ” જેઠાણીના મુખથી આવા નિંદ્ર વચનો માંભળી કુત્રી કંપી ચાલી તેણીના હૃદયમા ભારે રાગ ઉત્પન્ન થઈ આ યો કારણ કે તેના પિતા સાકળવદે તેણીને રૂપિયા લઈ પરણાવી છે, એ વાત તેના જણવામા ન હતી, આથી તે વધારે સાચ કરવાને બોલી—“જેઠાણી, તમે મારાથી મોટા છો, એટલે તમને વધારે શું કહેવું? પણ આના હવેજ મોટા વચનો તમારે ન બોલવા જોઈએ કોઈની ઉપર મોટો આરોપ મુકવાથી મોટું પાપ લાગે છે મારા કુળવાન પિતા કદિ પણ કન્યાવિકૃત્યનું મહાપાપ કરેજ નહીં” અંતે કુત્રી, હું જરાપણ મોટું બોલતી નથી તારા બા

પં પાચમે કૃપીયા લઈ તને પરણાવી છે, અને આખા જીન મ
 ધમ્મો પોતાની કુલીનતાને વગાડાવી છે જે આ વાત જોટી હોય
 તો તું જે શરત કર તે શરત કરવાને હું તૈયાર છું” જેઠાણીનાં
 આવા વચન સાંભળી શુદ્ધ હૃદયની કુલીને ઘણું દુઃખ લાગ્યું તે
 ઉંચે સ્વરે બોલી—“અરે જેઠાણી, આણુ જીવન બોલવાથી તને કી
 હા પડશે જે માગ પિતાએ કન્યાવિક્રય કરી મને પરણાવી હોય
 અને એ વાત સાંભળીત ધાય તો હું મારા શરીરનો ત્યાગ કરવાની
 શરત કરું છું, અને જે તે જોટી પડે તો તારા શરીરનો ત્યાગ
 કરવો” આ પ્રમાણે કહી કુલી ત્યાથી ઉઠી પોતાના બાપને ઘેર
 ચાલી આવી તેની મુખમુદ્રા અતિ શોકાતુર જેઠાં તેણીના પિતા
 સાકળચંદ્રે તેણીને પુછ્યું “બેટા કુલી તારા મુખ ઉપર આટલો
 બધો શોક કેમ દેખાય છે? શું તને તારા સામરીયામા કંઈએ દુ
 લવી છે? જે સભ્ય હોય તે કહે” તે બધી કુલીએ પોતાની જેઠાણી
 સાથે જે વાતચિત થયેલ તે બધી હૃદયકત પોતાના પિતા સાકળચં
 દ્રને કહી સંભળાવી તે પછી વાતમાલગી સાકળચંદ્રે લાંબુવાર બો
 લ્યો નહિ, એટલે કુલીએ કહ્યું ‘બાપા, શું એ વાત સાચી છે?’
 સાકળચંદ્રે કહ્યું, “બેટા, વાતતો સાચી છે, પણ તારા માસરો દે
 વચ્ચે હને અમારી દુઝાનના ભાગના પાત્રોએ કૃપીઆ મારે દોડડા આ
 પવાના હતા તે રોકડા આપવા ન પડે તે માટે તે કૃપીઆના બદ
 લામા મેં તને તેના દીકરાની સાથે પગપાંચેલી છે’ પોતાના પિતા
 ના મુખથી આ વાત સાંભળી કુલીના હૃદયમા ભારે આઘાત થયો
 તેણી પોંડને પોટે ગેવા લાગી એવામા તેની મા દોટી આવી અને
 તેણીએ ગેવાનું ઠારણ પુઝવા માડ્યું એટલે સાકળચંદ્રે જે વાત
 બની હતી તે કહી આપી મારી મામીને પણ આ વાતની ખબર
 ન હતી. વ્યારે માતા મામા સાકળચંદ્રના મુખથી તે વાત બાંધ
 વામા આવી એટલે તેણીને ભારે દુઃખ લાગી આવ્યું તે વખતે
 મારી મામીએ માન મામા સાકળચંદ્રને કહ્યું “સ્વામિનાથ, આ
 વાતની તો મને પણ ખબર ન હતી તમે આપણા દુખને કલંકિત
 કર્યું છે, એટલુંજ નહીં પણ આપણાં પિત્ર મારી પુત્રીને મેલ્યા

ખાતી કરી છે માન પાચસો રૂપીઆની ખાતર કન્યાવિક્રયનું મહા-
પાપ કરી તમે તમારો શ્રાવકધર્મ ગુમાવ્યો છે તમારા કુળને લા-
ગેલો આ ડાઘ કદિ પણ જવાનો નથી શ્રાવકના જેવા ઉચ્ચકુળમા-
જન્મ લઈ તમે નારકીની પીડાબ્દોરી લીધી છે પ્રાણનાથ, જો એવા
તની મને પ્રથમથી ખબર હોત તો હું તમને એ માર્ગ માથી પા-
છી વાળત, પણ છપી રીને કદેનું આ કામ મારા જશુવામા આ-
વી શક્યું નહીં તમે એમ જાણ્યું હશે કે હું આ કામ છપી રીતે
જરૂરું તે કોઈના જાણવામા નહીં આવે, પણ પાપની વાત પાતો
જમાથી પણ પ્રગટ થાય છે, એ તમારે નિશ્ચય માનવું તમે કન્યા
વિક્રય કર્યો, એ વાત મર્વ સ્થળે પ્રતરી ગઈ હશે હાલિવ્યતાને લ-
ઈને કોઈએ અમારી આગળ એ વાત કહી નહિ હોય, પણ સર્વે એ
વાતને જાણતા હોવા જોઈએ સ્વામી, તમે મારા શિરછંદ થયા એ
ટલે હું તમને વધારે કહી શકતી નથી, પણ તમારે ધ્યાને મારો
થીજો કોઈ સંબંધી હોત તો હું તેનું મુખજોતજ નહિ કન્યાવિ-
ક્રય કરનાર, કરાવનાર અને અનુમોદન કરનાર એ ત્રણે પાપી છે તેવા
પાપીના ઘરનું અજ્ઞ ખાવું એ પણ દ્વિવિત છે એવા અપવિત્ર અ-
જ્ઞના જોજનથી કુકર્મ કરવાની શુદ્ધ ઉત્પત્તિ થાય છે”

મારી મામીના આ વચનો મારા મામા સાડળચંદ સાલળી
રહ્યા હતા આ વખતે માતાએ ઉત્સાહિત કરેલી પુલી રૂદન કરતી
જા ધ ધઈ આવેશથી બોલી—“બાપા, હું તમારૂં છોકરું છું તમારા
આશ્રય નીચે ઉછરી હું મોટી થઈ છું તમે મારા મહાન્ ઉપકારી
પિતા છો તમ રીમામે અનુચિત વચનો કહેવા, તે યોગ્ય ન કહેવાય
તથાપિ તમારૂં આ કુકર્મ મને જાણાતો જોવાયે છે બાપા, જો
તમારે મને માન પાચસો રૂપીઆમા વેચવી હતી, તો મને વિષ
આપી મારી કેમ ન નાખી? આ કન્યાવિક્રયના મહાપાપના કરતા
તમને પુત્રી હત્યાનું પાપ થોડું લાગત, એમ હું માનું છું જેમ તમે
છપી રીતે મારો વિક્રય કર્યો, તેમ જો છપી રીતે મારો નાશ કર્યો
હોત તો તમારા કુલને આપું કેલક ન લાગત આ તો તમે તમારા
વહિવેજને અને તમારા ધર્મને સંક્રાંતે મારે કવચિત્ કદેહરે આપ્યા,

મારી જોડાણીની સાથે મેં શરત કરેલી છે કે, “આ વાત જો મત્ત હોય તો મારે આ શરીરનો નાશ કરવો ” તેથી હવે હું મારા જીવનનો અંત લાવવા ઇચ્છા રાખું છું કારણ કે કદિ હું જીવતી રહે, તો પણ મર્યા જેવીજ છું “દીકરીના પૈમા લેનાર સાકળચંદની પુલી, એ માફ અપવિત્ર નામ મારા સાતનીઆમા રાખવાની મારી ઇચ્છા નથી ”

પુલીના આવા વચન સાંભળી માગ લોભી મામા ધીમેથી જોઈયા-“દીકરી, આટલું બધું શામાટે કરે છે? આપણી શ્રાવક કામમા વણા વોકો કન્યાવિક્રય કરે છે મેં તો માત્ર પાચમોરૂપીઆ છાના લીધા છે, તે પણ રોકડા ગણી લીધા નથી, પરંતુ બીજાઓ તો હજારો રૂપીઆ લે છે અને તે વળી પ્રમિદ રીતે લે છે, અને તેમા મોટા સમૃદ્ધિવાન બની જાય છે માટે તું આના હલકા વિચાર છોડી દે દીકરા અથવા દીકરીએ માળાપની આજ્ઞા પ્રમાણે વર્તવું જોઈએ ” મારા મામાના આવા વચન સાંભળી પુલી બોલી “બાપા, જે છોકરા માળાપની પામે રહેતા હોય, માળાપ તેમને પોતાના કરી તેમનું પાલન કરતા હોય, તેમણે મામાપની આજ્ઞા પ્રમાણે વર્તવું જોઈએ, પણ મારી બાળતમા તેમ નથી તમે મને પાચસો રૂપીઆમા વેચી દીધી છે, એટલે હવે હું તમારી આજ્ઞામા રહેવાને બધાએ ની નથી હવે મારી માતાની આજ્ઞામા માટે રહેવાનું છે કારણ કે તે બિચારી મને વેચવામા મામિલ નથી ”

પુલીના આ વચનો સાંભળી મારી મામીને વિશેષદુઃખ ઉત્પન્ન થયું હતું પછી તે પુલીને ઠાતી સાથે દળાવી ઘરમા લઈ ગયા હતા, અને પછી મારા મામા સાકળચંદ આજ્ઞા ગયા હતા તે દિવસે ચોકમા મગ્ન થયેલી પુલીએ બાધું નહિ, અને ક્ષણે ક્ષણે ઝડપ કરી તેણીએ તે શત્રુ નિર્ગમન કરી

પ્રાત કાળે સૂર્યોદયની પહેલા પુલી ઉઠીને ઘરની બહાર આવી તે વખતે તેના માતાપિતા સુઈ ગયા હતા ઘર બહાર નીકળી ગામની બહાર આવેલા એક કૂવામા તેણીએ છુપી રીતે બુસ દેખાઈ. તે વખતે તેણીના આસુધ્યના બળાવી કોઈ પુરૂષે તે અ-

નાજ નાભાજો એવે તે જ્યાં પુરૂષ દોડી આવ્યો અને તેણે
ફવામા પડી કુલીને છુતી બહાર ઝડી આ વખતે અરસપરસ
વાત બહુવાચી કેટલાએક લોકો એકઠા થઈ ગયા અને તેણીને ઉ
પાડી મારા મામાને ઘેર લાવ્યા છે, તેથી હું તેની પાસે જઈ છું
વખતે જો તે સારી સ્થિતિમાં હશે, તો તેને મમજાની અને ખવ
ગવી હું તરત ઉપદેશવાતા માલગવાને આવી પહોંચીશ

ગંગા—મણિ, આ બધી વાત તારી જાને કોરો કહી હશે ?

મણિ—મારા મામાના પડોળામાં એક માન બીજા મામી
રહે છે તેમણે મારી જાને આ બધી વાત જાતી હતી ગઈ કાલે
તે મારા માસી મારા મામાને ઘેર ગયા હતા ત્યાંથી આ બધી
વાત તેમના બહુનાના આવી છે

ગંગા—ત્યારે તો આ વાત નાનીજ હશે મણિ, તું જવદી
જા, અને તારી બહેન કુલીને મમજાવજે, અને તેના આતુર હૃદ
યને સર્વ રીતે જાત કરજે પછી જો પહોંચાય તો ઉપદેશવાતામાં
માની પહોંચજે

(મણિ ઉતાવળી ઉતાવળી પોતાના મામાને ઘેર જાય છે અને
ગંગા પોતાને ઘેર આવે છે)

નિત્યનો નમય થયો એટલે ધર્મદાસ શેઠ અને ગંગા શ્રાવિ
કાશાગામાં આવે છે તેમને આવતા જોઈ બધી શ્રાવિકાઓ આવી
થઈ ભગવાનની જય મોઘારે છે

પ્રથમ ધર્મદાસ શેઠ નીચે પ્રમાણે મંગલાચરણ કરે છે

મંગલાચરણ

મગત જગવાન્ વીરો મગત ગૌતમપ્રજ્ઞ*

મગત સ્વુત્તીજદ્રાચ જૈનો ધર્મોસ્તુ મગતમ્

મંગલાચરણ થઈ રહ્યા પછી ધર્મદાસશેઠે પોતાની ઉપદેશ-
વાતાને આરભ કર્યો તે વખતે મણિ ઉતાવળી ઉતાવળી આવી
ધર્મદાસ શેઠને પ્રણામ કરી તે બેઠી, તે વખતે ગંગાએ પુછ્યું, મ-

જિ, તુ અંબી પહોચી તે વાપુ માડ થયુ જે વાત માટે તુ જા-
ગણી હતી, ને વાતનુ તુ વયુ ?

મણિ—પૂર્યમાતા, માટે નગીજે મારી મ્હેન કુટ્ટી જયી
નહી અને તેને મેં મારી કીતે નમજની છે ઘણુ ટગીને તે મારી
માત્રીની માથે ઉપેશનાર્તી સલાજવાને હમણાં અહિં આવશે
મારી નાથેજ આવવાની હતી પણ તેણીના હૃદયને લણુત્રાગ જાતિ
મળ્યા પછી તેને અહીં લાવવી, એવો મારી માત્રીનો વિચાર હો-
વાથી હું તેને મુકીને આવી છું

(એવામા કુટ્ટીને લઈને મણિની માત્રી શ્રાવિનનાગ્રામા આ-
વે છે તેમની તરફ જવા જોઈ રહે છે)

ધર્મદાસ એક કહે છે—હે શ્રાવિનજી, નિત્યનો મમય ન-
થો એટલે જ્ઞાન દા પોતાની પુત્રી લલિતાને અને બીજી શ્રાવિન-
જીને એકઠી જી પોતાની ઉપદેશવાર્તી કરવાને તથાર વળ હતી
તે વખતે પ્રેમદા આવેલ નહીં, તેથી જ્ઞાન દાએ કાપુનાં તેની રા
હુ નેહ તેવામા ને પણ ઉતાવળી ઉતાવળી આની પહોચી પ્રેમ
દાને આવવામા નિલ જ વચાથી જ્ઞાન દાએ પુછ્યુ -

જ્ઞાન દા—પ્રેમદા જહેન, આજે ડમવિલ જાયો? હમેગા ત
મે તો નિયમ પ્રમાણે આનનાગ હો, કાં પણ દાગણુ હો, તે જિવા
ય તમે કદિ પણ ગેદ્રજો નહીં

પ્રેમદા—જ્ઞાન દા જહેન, આજે અમાગ કુટુબમા એક મર-
ણ થયુ હતુ તેથી મારે ગાલડવા જુ નડ્યુ હતુ તેથી નડાના
વગેરે કરતા મને વાર વધ છે

જ્ઞાન દા—તમાન કુટુબમા કોણુ ગુજરી ગયુ છે ?

પ્રેમદા—અમારા બાઈજોમાં એક વૃદ્ધ માણુમ ગુજરી જ
યો છે જો કે તે ગઈ રાત્રે ગુજરી ગયેલ પણ અયુત્ર મળ્યુ પામવા-
થી તેની પાછળ ધાણુયા વગેરે કરવામા ઘણીવાર થઈ હતી તેમાં
વળી પણ એક બીજી ઉપારિઆવી પડી, એટલે વધારે વાગ્યું પડી

જ્ઞાન દા—એવી જી ઉપાધિ આવી પડી હતી ?

પ્રેમદા—જ્ઞાન દા જહેન, આપણા ગામમા રડવા કુટવાનો

હલા થયેલા છે તેઓમા આપણા દેશમા મરનારની પાછળ રડવા ફટવાનો અને પછાડો ખાવાનો ઘણો નકારો ગિવાજ ચાલ્યો છે આ રિવાજને લઈને ખીલ લોકોમા આપણી ઘણી નિંદા ચાલે છે જન્મ અને મરણ એ દરેક પ્રાણીને માથે પડેલું જ છે જેનો જન્મ થયો તેનું મરણ અવશ્ય થવાનું છે એ વાત આપણે સારી રીતે જાણીએ છીએ વળી જે માણસ મૃત્યુ પામ્યો તે કદિ પણ પાછો આવવાનો નથી, એ પણ સિદ્ધ છે તે છતાં અનાનને લઈને આ પાછો તેની પાછળ અતિરાગ રૂઢન કરીએ છીએ અને ઠાલી કુટીએ છીએ—એ આપણી કેવી અજ્ઞાનતા છે? જો કે મરનાર માણસ આપણો મળ ધી હોય અથવા તેની નાથેના પગિયયવી તેનો સ્વદાને માટે વિયોગ થતા આપણી લાગણી દુ ખાય એ સ્વાભાવિક છે, અને તેને લઈને રૂઢન વગેરે પણ થાય છે તથાપિ જે હૃદયની લાગણી આપણે જતાવવાની છે તે ભૂતી જઈએ છીએ, અને લૌકિક રિવાજને તાળે થઈ રડવાનું અને કુટવાનું મોટું વાધવ મથાવીએ છીએ, તે કેવું વિપરીત છે? મરનારને અત વખતે પચ પચેછીનું અમળું કરાવવું જોઈએ, અને તેના જાનમા પવિત્ર નરકાજ મત્રનું સ્મરણ આપવું જોઈએ, અને પાછળથી તેના આત્માને જાતિ મળે તેવા ક્રિયાઓ કરવા જોઈએ તેને બદલે પ્રાપ્ત વખતે જ ગડાફટ કરી તેના આત્માને નકારૂં 'ચાન કરાવવું, તેની વાસના જાત્રત કરાવવી, એ કેવું ખરાબ છે? આપણા સળ ધની અને આપણા પ્રેમની લાગણી જતાવવાનો સમય છે તે સમય ભૂલી જઈ મરનારનું અકસ્માણ વાય તેવો માર્ગ આપણે શ્રદ્ધુ કરીએ છીએ, તેના જેવી વિરૂદ્ધ વાત ખીજી કઈ હોય?

હું ખેલો, વળી આ પ્રસંગે મારે જણાવવું જોઈએ કે, મરનારની પાછળ શેઠીએ અને ચકલે રડવાકુટવાનો જે નાજો ગિવાજ આપણા લોકોમા ચાલે છે, તે ઘણો નિન્વા યોગ્ય છે કુળવાનું ઘરની સ્ત્રીઓ છુટા કેશ મુઠ્ઠી વસ્ત્ર ખસેડી ચકલે અને શેઠીએ નિર્વજ પણે કુટે છે અને તેમા જોલાનની જેમ અગ ઉગાડા કરે છે, આ કેવી નકારી રીત છે? હજારો લોકોની નજરે આવો નિ

નમો નામ છે જે નાની વયનો અથવા અપુત્ર ગુજરી જાય તો તેની પાછવ રડવા કુત્રાનુ ધાધવ મોટું થઈ પડે છે તે સાથે વગી અમુક મળાધને વધારે સગા બહાલાઓના બેગઓને પછાડો ખાવી પડે છે, અને તેથી નખતે વિપરીત જતા ન જાય છે આજે એવું જાયું કે, તે મરનારના ગળ પાછા બેરાઓ કેતા અને કુટુંબના ના હતા થોડે દૂર ગયા પછી જાધા બેરાઓએ ગેરી વચ્ચે છાછ્યા કર્યા અને ખૂબ જાતીઓ કુત્રી જે વખતે બીજા ઘણા લોકો તે દેખાવ નેવાને ઉભા હતા ટેલિએક અનાન સ્ત્રીઓ જાણે જાડી વર્ષ દોય, લગ વર્ષનું દોય તેમ કુત્રી કેશ મુત્રી અને છાતી ઉધાડી ગળી કુત્રી હતી મને તો એ દેખાવ ઘણાજ ખરાબ લાગ્યો પછી જાધા બેરાઓ લોગા થઈ નહાવા ગયા નહાયા પછી રસ્તામાં શેરીએ અને ન લે છાછ્યા કરતા તેઓ મરનારના ઘર તરફ પાછા વળ્યા જ્યારે મરનારનું ઘર નજીક આવ્યું, એટલે તે મરનારની એક આધેડ નયની માગીએ પોતાની લાગણી જતાવવાને જમીન ઉપર પાછા ખાધી ટેવયોગે એવું જાયું કે, તે જમીન ઉપર આવેલો એ પછર તેના મસ્તકની સાથે અથડાયો અને તેનો મોટો ધા વાગ્યો તેથી તે બિચારીનું માથું કુટી ગયું મરણન રૂદનની સાથે માથાની પીંગાનું બીજું સાનું રૂદન થઈ પડ્યું તેણીના માથામાંથી રૂમિરની ધારા નાલી અને જાધા બેરાઓ ગભરાઈ ગયા આ વખતે કેટલાક દયાળુ પુરુષ તે મોજ જતો હતો, તેને દયા આવી એટલે તે બીચારીને જાડીમાં નાખીને દવાખાનામાં લઈ ગયો પાછળથી ચાલવા વામા આવ્યું છે કે તે જાઈ જાણીર જિનિમા છે અને મગજમાં ધા વાગવાથી તેણીને લાર પીડ થઈ પડી છે પછી જાધે જાધા બેરાઓ તેજ વાનનો અફસોસ કરતા અને જેમ તેમ રૂદન કરતા મરનારના ઘર આ યા હતા હે આનંદા જ્ઞેન, આથી મને તૈયાર થતા વા થઈ, તેથી અહિં આવતા થોડો વિલંબ થયેલ છે

ત્રેમદાના મુખથી આ વાર્તા સાંભળી આનંદાએ કહ્યું, હે જ્ઞેન આજે તમને તેજ વિષયની ઉપદેશવાર્તા કહીશ તે તમે ધ્યાન રાખીને સાંભળજો—આ જગતમાં કેટલાએક રિવાજો અજ્ઞાનતા

હિલા થયેલા છે તેઓમા આપણા દેશમા મરનારની પાછળ રડવા કુટવાનો અને પછાડો આવનાનો ઘણો નકારો ગિવાજ આપ્યો છે આ રિવાજને લઈને ખીન લોડોમા આપણી ઘણી નિંદા થાય છે જન્મ અને મરણ એ દરેક પ્રાણીને માથે ગેલુજ છે જેનો જન્મ થયો તેનું મરણ અવશ્ય થવાનું છે એ વાત આપણે સારી રીતે જાણીએ છીએ વળી જે માણસ મૃત્યુ પામ્યો તે કદિ પણ પાછો આવવાનો નથી, એ પણ નિશ્ચય છે તે છતાં અજ્ઞાનને લઈને આ પછે તેની પાછળ અતિરાય રૂઢન કરીએ છીએ અને છાતી કુટીએ છીએ—એ આપણી કેવી અજ્ઞાનતા છે? જો કે મરનાર માણસ આપણો સળધી હોય અથવા તેની નાથેના પરિવ્રજથી તેનો સહાને માટે વિયોગ થતા આપણી લાગણી દુઃખાય એ સ્વાભાવિક છે, અને તેને લઈને રૂઢન વગેરે પણ થાય છે તથાપિ જે હૃદયની લાગણી આપણે જતાવવાની છે તે ભૂતી જઈએ છીએ, અને લોકિક રિવાજને તાળે થઈ રડવાનું અને કુટવાનું મોટું ધાધવ મચાવીએ છીએ, તે કેવું વિપરીત છે? મરનારને અત વખતે પણ પગેથીનું અમરણ કરાવવું જોઈએ, અને તેના જાનમા પવિત્ર નવકાર મંત્રનું સ્મરણ આપવું જોઈએ, અને પાછળથી તેના આત્માને ચાતિ મળે તેવા ઉપાયો કરવા જોઈએ તેને જાહેસે પ્રાણાત વખતેજ વગાડી કરી તેના આ માને નકારૂં ધ્યાન કરાવવું, તેની વાસના જાત્રત ડગવવી, એ કેવું ખગણ છે? આપણા સળધની અને આપણા પ્રેમની લાગણી જતાવવાનો સમય છે તે સમય ભૂતી જઈ મરનારનું અકલ્યાણ થાય તેવો માર્ગ આપણે ગ્રહણ કરીએ છીએ, તેના જેવી વિરૂદ્ધ વાત ખીન કઈ હોય?

હું જોઉં છું, વળી આ પ્રશ્નને મારે જણાવવું જોઈએ કે, મરનારની પાછળ શેઠીએ અને અકલે રડવાકુટવાનો જે નકારો રિવાજ આપણા લોડોમા ચાલે છે, તે ઘણું નિંદવા યોગ્ય છે કુળવાનું ધરની સ્ત્રીઓ 'કુટા' કેશ મુકી વસ્ત્ર ખમેડી ચકલે અને ગેરીએ નિર્લજ્જપણે કુટે છે અને તેમા જોલાનની જેમ અગા ઉઘાડા કરે છે, આ કેવી નકારી રીત છે? હજારો લોડોની નજરે આપો નિ

લજ્જા દેખાવ આપ્યો, એ ઘણું જ ગરમ ભાવેલું છે જાહેરો, તમે કહી પણ એ કુરિવાજને માન આપ્યો નહિ તેમજ તમારી જાને તેની રીતે વર્ત્યો નહિ પુત્રી ભવિતા, માટે તને એ વિષે ખાસ ડરેલાનું છે કે દેવયોગે એનો પસંદગ આવી પડે તો તું તે મા લાગ વર્જીશ નહીં કહી અજ્ઞાની બેસાડ્યો, તું તેવામા મામિન ન થા તેથી તારી નિંદા કરે, નોપચુ તું તે નિંદાને ગણીશ નહિ ગરજ કે તેની જાનની નિંદા થતી હોય તો તેને તું નિંદા સમજીશ નહિ પણ પ્રશ્ન મા સમજાવે નરપુત્રે જે અજ્ઞાની સ્ત્રીઓ ડરેલાંક ઉઘાડા અંગ કરી કુટે છે અને હુગા ડેગ મુઠી ધુલો છે, તેઓના ઉઘાડા અંગ ઉપર મરડો પગપુકવો જોના લાગ છે અને તેઓમારી કેળવાએક તેમનું ઉપહુમ્મ કરે છે આવા દેખાવમા જ ન લેવો, એ નિંદા નથી પણ પ્રશ્ન સા છે કાળા કે અરણ્યની બેસાડ્યો તે વાતમા કાઈપણ સમજતાજ નથી

જ્યેન લનિતા, કેલેક પસંદગે એવું બને છે કે, શ્રાવા અને કુળામા ખીજી સ્ત્રીઓ રીકા કરે છે ‘અમુક બાઈને સારી રીતે રોતા આવડતું નથી’ ‘અમુક બાઈ શરીરને સાચવીને કુટે છે’ ‘અમુક બાઈને સારા છાજીયા આવડે છે’ અને ‘અમુક બાઈને કુળામા શરમ લાગે છે’ આની આવી ટીકાઓ ઠરી તેવી નિંદા ભરેનાં જાગનમા પણ જીનતની નિંદા કરે છે આ કેવી અજ્ઞાનતા ડહેનાર? રોવું અને કૂટવું કે જે ઘણો કરજનાજનક દેખાવ છે, તેની અદર માગ નરસાની પરીચા કરવી અને જીનતની ન્તુતિ—નિંદા કરી એ કેવું અધરિત કહેવાય?

આ વખતે પોતીએ વિનયથી આનંદાને ઠપુ, “ધર્મમાના, તમે કહો છો, તે યથાર્થ છે તે વિષે મને પોતાને એક અનુભવ વચેયો છે, તે હું આપની નમ્ર કહી મલાળાવું છું—એક વખતે અમારા અમામા કોઈ ઘરમા મરણ થયું હતું તે વખતે અમારા વનારિયો કોઈ કાચમા પડેલા, તેથી આભડવા જવાનું કામ મારે માટે અવી પડ્યું હતું ઘણે જાગે જ્યાં મુઠી વડિલવર્ગે કેટલું કાંઈ હોય ત્યાંમુઠી નાની વચના માણ્યને તેને પ્રમંદે જ

વાનુ નથી પછી વડિલની આજ્ઞાથી હું આલડવા ગઈ હતી તે વખતે કોઈ નાની ઉમંગના માણસનું મરણ થયેલું હતું બધા ઊંરાઓની સાથે હું પણ આલડવા ગઈ ગેતા અને કુટતા બધા ઊંરાઓ બહાર ન્હાવાને નીકળ્યા પછી ત્યારે ન્હાવાના ઘાટે અમે આવ્યા, તે વખતે મરનારની નજીકની સગી કોઈ સ્ત્રીએ બીજી કોઈ સગી સ્ત્રીને કહ્યું કે, “બાઈ, તને મારે કહેવું છે, પણ તે અહિં કહીશ નહિ પણ ઘેર ગાવ્યા પછી કહીશ. ત્યારે તે સ્ત્રીએ કહ્યું કે, “શું કહેવાનું છે? જે કહેવાનું હોય, તે અહિં જ કહી દે ” એમ કહી તે આકરા સ્વભાવની સ્ત્રી જરા વધારે બોલી ગઈ આથી પેટી વદગણી સ્ત્રીએ કહ્યું, “અરે રાડ, તને તો ટોંધ ધરકોજ નથી તારા નજીકના આવું અટારૂં મરણ થયું છે, તોપણ તું બરાબર કૂટતી ન હતી પણ યાદ રાખજે કે, ત્યારે તારે ઘેર આવું મરણ થયે, ત્યારે અમે ટોંધએ કૂટીશું નહિ ” તેણીના આવા વચન સાંભળી તે બાઈ વધારે ગુસ્સામાં આવી ગઈ અને તેણીએ તે બાઈને ગાળો આપવા માડી પછી તેણીએ સામી ગાળો આપી, અને તેમની વચ્ચે મોગી લડાઈ બંધી તે વખતે બીજી ઊંરાઓએ વચમાં પડીને માડમાડ તેની સમાધાની કરી પછી બધા ઊંરાઓ પાછા રોતા અને કુટતા તે મરનારને ઘેર ગાવ્યા હતા.

હું ધર્મમાતા, આ બધો ઊંરાઓનો દેખાવ અને તેમની અજ્ઞાનતા જોઈ હું તો વિસ્મયજ પામી ગઈ હતી મેં મારા મનમાં વિચાર્યું કે, “અહા! ઊંરાઓની ડેવી અજ્ઞાનતા અને નૂનતા કે જે આવા અટારા મરણ વખતે રોવા કુટવાના કળના જે છે એક તરફ એક યુવાન વયના માણસનું મરણ થયું છે અને બીજી તરફ એવા કુટવામાં આવા વાદવિવાદ કરે છે આ ત્રીસાઠ ઘણું જ નડારો છે શ્રાવક જેવી ઉચી ડોમમાં આવો નડારો રીવજ કયાથી હાખલ થયો હશે? ખરેખર આ શોચનીય છે ” આવો વિચાર કરી હું મારે ઘેર આવી હતી.

આનંદા—પોતી બહેન, તને જે અનુભવ વ્યેક્ત છે, તે ખરેખર છે આપણી કોમમાં એ વિષે જે અજ્ઞાનતા ચાલે

છે, તે મર્વ ઝીને દૂર કરવી જોઈએ આત્માના અતવળતે પવિત્ર નવકાર મ નથી પચપરમેષ્ઠીનું બ્યાન કરનારો, છેત્રી વળને સર્વને ખમાવનારી અને ગાંઠ પ્રકારના શરણને સ્વીકાર કરનારી જૈનપ્રજા વત્તમાનગણે તે બધું ભૂલી જઈ ઉન્માર્ગે ચાલી છે, તે ઘણા અસ્મોનની વાત છે હે જહેનો, આ વળને મને તે વિષેની એક ગરબી યાદ માને છે, જે ગરબી એક જૈન વિદ્યાને રચેલી છે જ તમે એકવાર એ ગરબી આલજશો, તો તમારા મનમા તે વિષેની મંત્રી અમર થશે

પોતી—ધર્મમાતા, તે ગરબી લલિતા જહેનને આવડતી હશે જો ને અમને ગાઈ નભાવશે તો અમારી ઉપગ મોટો ઉપકાર થશે

લલિતા—પોતી જહેન, જે ગરબી મને આવડતી નથી તેમ મારી માતાએ મને ડોઈ નિવમ શીખારી પણ નથી. કેમ જા, એ વાત જાણી છે કે નહિ ?

આનંદા—હા જહેન, ખરી વાત છે ગડવા કુટવાની તે ગરબી મોટી વયની સ્ત્રીઓને ઉપયોગી હોવાથી હાલ મેં તને શીખારી નથી

પોતી—ધર્મમાતા, ત્યારે તૃપ્તા કરી અમને તે સંભળાવો

ધર્મદામ્બેડ—હે આવિકાઓ, પછી તે ગરબી આનંદાએ સર્વ પ્રાણિકોને ગાઈ સંભળાવી હતી તે તમારી આવિષ્ઠ તમને આ નખનું ગાઈ સંભળાવશે પછી આનંદાએ પોતાની પુત્રી લલિતા અને બીજી આવિકાઓ પાસે અને ગગાએ આવિકાગણ માનીય પ્રમાણે તે ગરબી ગાઈ સંભળાવી હતી—

ગડવા કુટવાના કુર્ચિવાજ વિષે,
ગરબી

“દેવરણી વનમા નવવે” એ ગાહ

ગીત સુધાને સુદગી, થયે ધર્મ વિનાશ,

સ્કામ ભગાટો પુરીનથી, છુટે દેખીને નામ રીત ૧

૧ ધર્મનો નાશ ૨ જૈન કામ ૩ નારીગીતથી

'મૃત્યુસમયને મુધાગ્વા, 'અમરો જિનવગ નામ,
 'દેતા અને 'જિ હટતા, મરગે નહિ ગમ રીત ૨
 'સર્ખી ઉધાડાએ ગને, કાઠે ફટો 'અમાપ,
 નિર્ભય થઈને ઉઠજો, બાપે 'ઉન્મત્ત આપ રીત ૩
 છાતી કુદી કરો છાજ્યા, એ તો ગીત કંઠ ગ,
 આનંદકુળ આચારનો, કરો હાથથી 'લગ ગીત ૪
 શાને વગોનો ધર્મને, નિદા થાય અપાર,
 નિર્મળ જૈન આચારને, કરો ગાને 'અમાર રીત ૫
 ઇંડો દટિ ને ફટવા, કરો 'ધર્મના બાળ,
 રોમે નભારી પૂર્વનો, રોમે ચાલનો 'ગાળ. ગીત ૬
 છોરો 'કુરીનિ શ્રાવિકા,
 તમે વીરની બાળ,
 રોમે નહીં વીર શાલિકા,
 દયા ધર્મની પાલ રીત ૭

ધર્મદામગે—હે શ્રાવિકાઓ, આ રડવાકુટવાના નદાન રિવાજની ગળી ન્યાને આનંદાએ પાતાના મુખથી ગાઈ સભાવાવી તે વખતે મર્વના હૃદય ઉપર નાગી અમર થઈ જઈ હતી મર્વે ને નકારા નીવાજને હૃદયથી ધિ-ગ્વા લાગ્યા

તે વખતે પ્રેમદાએ કહ્યું, આનંદ ગહેન, આ ગરબી ખરેખર અમરગ્રામ છે હરે-શ્રાવિકાએ આ ઉપયોગી ગીત કંઠસ્થ કરવું જોઈએ રડવાકુટવાના નદારા રિવાજે જૈન ડોમની જે નિદા કગવી છે, અને એ આર્યમંત્રમા પ્રગસનીય એવી ડોમ જે લઘુ તાને પમાડી રે, તેનું ઢારા આવા ઉપદેશનો અભાવ છે જો શ્રાવિકાઓના હૃદયમા તમાગ જેવી પવિત્ર શ્રાવિકાનો ઉપદેશ સ્વાપિત થાય અને તેમના કાન ઉપર આવી ગળીઓ આ-આ રહે તો તેઓની એ અજ્ઞાનતા દૂર વડે બંધ, અને તેવી ખરેખરો ઉપકાર થાય

૧ સભાને ૨ છાતી ૩ માપવગ ૪ ગાળ ૫ નાશ ૬ મારગનો ૭ જે કુતુહોય તો તમા ૮ નાગ ધર્મની ગળને ૯ જે કુતુહોય તો તમાગે પૂર્વનો ૧૦ કરો હનો તે નભારીને રોમે ૧૧ ભારીરીનિ.

આનંદા-પ્રેમદા જોન, તમે કહો છો, તે ઘરાબર છે. જ્યાંથી તેમના હૃદય ઉપર આરા ઉપદેશની અસર થઈ નથી, જ્યાંથી તેઓના હૃદયમાંથી અજ્ઞાનતા દૂર થવાની જ નહિ, અથવા તે વિષે જ્ઞાતિના આગેવાનોએ નિયમ બાધવાની જરૂર છે કારણ કે અજ્ઞાન બેશઓ જેટલા ઉપદેશને તાળે યતા નથી, તેટલા બધનને તાળે થાય છે જ્ઞાતિનું બધન તેમને ભય ઉત્પન્ન કરે છે અને તે ભયને લઈને તેઓ વખતે તે રિવાજને છોડી દે છે

પ્રેમદા-આનંદા જોન, એ વાત પણ ખરી છે, કેટલાએક લોકો ઉપદેશના કરતા જ્ઞાતિ બધનને વધારે માન આપે છે તથાપિ એવું તો છે કે, ઉપદેશની અસર વધારે ટકે છે અને તેથી જેવો મધ્યમ લાલ થાય છે, તેવો જ્ઞાતિ બધનથી થતો નથી, તેમા પણ જો દલાનપૂર્વક ઉપદેશ આપવામા આવે તો તે ઘણી અનર કરે છે

પ્રેમદા-આનંદા જોન, તમે દલાનપૂર્વક ઉપદેશને માટે જે કહો છો, તે ઘરાબર છે રડવાકુટવાના કુરીવાજ ઉપર જો કોઈ અતરજરક દલાન હોય તો અમને કહી સંભળાવો કારણ કે એથી અમોને ઘણો લાભ થશે

પ્રેમદાના આવા વચન નાભળી આનંદા કણવાર વિચારમા પડી વિચાર કરતાતેણીના હૃદયમા એક દલાત કવારૂં પેરુરી આવ્યું, તે નીચે પ્રમાણે બોલી--

આનંદા-પુત્રી લલિતા અને જોનો, રડવાકુટવાના કુ રિવાજ ઉપર એક દલાતકથા મને યાદ આવે છે, તે તમે આવધાન થઈને સાંભળો

શ્રીપુરનગરમા ચ દ્રદાસ નામનો એક ધાવક રહેતો હતો તેને ગોખા નામે સ્ત્રી હતી, અને ચતુરદાસ નામે પુત્ર હતો ચ દ્રદાસ અને ગોખાનો સ્નેહ એ પુત્ર ઉપર વિશેષ હતો કારણ કે તેમને તે એક જ પુત્ર હતો અનુક્રમે ચતુરદાસ યુવાન થયો એટલે તેના પિતા ચ દ્રદાસે કોઈ સારા ગૃહસ્થની રમા નામની પુત્રી આપે તેના વિવાહ ત્રી રમા એક કેળવાએલી શ્રાવિકા હતી ચતુરદાસે માધારણ વિદ્યાસ્થાસ કયો હતો, પણ તેને વાચન

નો ગોખ વિગેય હોવાથી તે હમેશા સારા સારા પુત્રકો વાચ્યા કરતો હતો. ગમા પણ ભણેલી હોવાથી હમેશા સારા સારા પુસ્તકો વાચતી અને તેનું વિવેચન પોતાના પતિ પાસે કરતી હતી.

અદ્રદાસ નાણાવટીનો વેપાર કરતો હતો, અને તેમા તેણે સાગે પૈસો મેળવ્યો હતો તવાપિ તેનામ્ જોડ્યે તેવી ઉદારતા ન હતી દ્રવ્યનો વ્યય કરવામા તે ઘણાજ પદાન હતો. જોડે જાતિની સુધાગળા કરવામા અને ણીજ લોકોપયોગી કાર્યો આપનામા તે સમિતિ આપતો અને મુખથી દ્રવ્યનો ખર્ચ કરવાની વાતો કરતો. પણ તે કાયોનો આરભ કરવામા તે હડી જતો હતો, કારણ કે તેનામા ઉદારતાનો અભાવ હતો વળી ડોઢપણ જ્ઞાતિસુધારણાનો આરભ કર્યો હોય તો તે ણીજને ઘેરથી પ્રવર્તીવવા ઇચ્છતો હતો, પણ પોતાને ઘેરથી પ્રવર્તીવવા ઇચ્છતો ન હતો. અર્થાત્ પારકા છોકરાને યતિ કરવા તે તૈયાર થતો હતો.

અદ્રદાસ ધનવાન હોવાથી શ્રીપુરનગરના મધના આગેવાનોમા ગણોતો હતો, પણ ઉદારતાના અભાવથી તે ઉત્તમ પ્રકારની પ્રતિષ્ઠા મેળવી શક્યો ન હતો. આથી કેટલીક વાર લોડોમા તેની નિંદા પણ થતી હતી.

તેનો પુત્ર ચતુરદાસ તેના પિતાથી ઉલટા સ્વભાવનો હતો. કેઈ પણ સુધારો કર્યો હોય તો જ્ઞાતિના આગેવાનોએ પ્રથમ પોતાના ઘરથી તેનો આરભ કર્યો. જોઈએ જ્ઞાતિ અથવા જનસમુદાયનો હિપકાર થનો હોય તો દ્રવ્યનો વ્યય કરવાને પગલ પડવું ન જોઈએ. આવા આવા ઉત્તમ અને દૃઢ વિચારો ચતુરદાસના હૃદયમા થયા કરતા હતા, અને તે અમલમા લાવવાને માટે પોતાની સ્વતંત્રતાની રાહ જોતો હતો. તેની શ્રી ગમા એક સદગુણી શ્રાવિકા હોવાથી પોતાના પતિના વિચારોને અનુમોદન આપતી અને સારા સારા સુધારાના કામો કરવાને ઉશ્કેરતી હતી.

એક વખતે કેઈ પુત્રકમા ચતુરદાસના વાચવામા આવ્યું કે મરનારની પાછળ નિર્ભંજક થઈ સડવું અને કુટુંબ એ નકારો રિવાજ છે એ જગની રિવાજથી જૈન જેવી પવિત્ર કૌમની ઘણી

નિંદા થાય છે તે સાથે તેમા કેટલું એક ધર્મ વિરુદ્ધ પ્રવર્તન કરવામા આવે છે ઇન્ધાદિ તે વિષેનું સવિસ્તર વિવેચન વાલી ચતુરદાસના મનમા નિશ્ચય થયો કે પિતાને મમળવી અત્રેના શ્રી પુરના સઘમા એ હાનિકાગ્રી રીવાજને દૂર કરવાનો હગવ ડગનો આવો નિશ્ચય કરી તેણે તે વાત પોતાની શ્રી રમાને કહી રમાએ તે વાતમા પૂર્ણ ન મતિ આપી પતિના વિચારને પુષ્ટિ આપી.

પછી એક વખતે ચતુરદાસે પોતાના પિતા ચ દ્રદાસને તે વિષયની વાત કરી એટલે ચ દ્રદાસ બોલ્યો—“પુત્ર ચતુરદાસ, આ તારા વિચાર મને યોગ્ય લાગતો નથી કારણ કે જ્યાં મરણ થાય ત્યાં રોવાનું અને કુટવાનું જ હોય છે તે અનાદિકાળથી ચાલ્યું આવે છે દરેક કોમમા એ રિવાજ પર પરાથી દેખાય છે એ રિવાજ બધા જગ્યાએ યોગ્ય નથી પુત્ર, તું ચતુર વર્તન કેમ ભૂલે છે? રડવાકુટવાનું બધું કરવું એ સુધારો છે, એમ તે શી ગીતે જાણ્યું? તે પ્રસંગે બધું ગીત ગાવાનું હોયજ નહીં જો જ્ઞાતિના આગેવાનો જેવા વિષયો ગીત પગવા લેરે તો પછી કોઈ પણ માણસ તેમની આજ્ઞા માને નહીં કોઈ પણ માણસનું મરણ વધુ એ ઘણો કડવુંજનક દેખાવ છે તે વખતે માણસની વાગણી જુદી તરેહની થઈ જાય છે તે લાગણી અટકાવ દી, એ ઘણું જ નીચ કામ છે “પુત્ર, હવેથી કોઈની આજ્ઞા તે વાત કહીશ નહીં એ સુધારો ન કહેવાય જો કોઈની પામે તું આવી વાત કહીશ તો તારૂં ઉપહાસ થશે લોકો તને મૂર્ખ કહેશે”

પિતાના આ વચન સાંભળી ચતુરદાસ હૃદયમા વિચાર કરીને બોલ્યો—“બાપા, તમારા આ વિચાર મને યોગ્ય લાગતા નથી જનાસુધી તમે તે વિષે વિચાર થયો નથી અથવા વાન્યુ કે સાળ જ્યુ નથી, ત્યાસુધી તમારા હૃદયમા તે વાત ઉતરવાની નથી, જો તમે ધર્મ સંબંધી વિચારો વાચ્યા હોત અથવા માલગ્યા હોત તો તમારા હૃદયમા આ વિચાર નહીં શન્ત નહીં બાપા, તમે દીર્ઘ વિચાર કરો રડવાકુટવાનો રિવાજ કેનો નાશ કરો છે? અને તે વિષેનો દેખાવ કેવો નિહજ છે? જો કે મરણ પાછળ લાગણી ડુખાવાથી

રૂઢન થાય એ વ્યાભાવિત છે, અને ટોલુ પણ જોઈએ પરંતુ આ
પણા જગતો શેરીએ અને ચડે છે છુટા કેમ મુકી અને વચ્ચે ગહિત
અ જ ઉઘાડા કરી ગાડાની જેમ કુદે છે અને કુદે છે, એ દેખાવ
ખરેખર જ ગંધી અને નિર્લજ જે તેમજ મગનાગની પાછળ એક
જે દિવસ પુધી રૂઢન કરવું એ ઘટિત છે, પણ લાગા દિવસ મુધી
રૂઢન કરી દાણ્યા કરવા, તેમજ પર્વને દિવસે અથવા મરણતિથિ
ને દિવસે નગાજ્ઞાલાએને ભેગા કરી રડવું કે કુલુ, એ ઘણા ન
કારો ગીવાજ છે બાપા, આપણા શ્રાવધર્મમાં પ્રાણના વખતે ધ
મોગધન કરનાને જોઈએ છે તે વખતે પવિત્ર નવકાગમત્ર તથા પ
થપરગેટીનું મરણ કરવું જોઈએ તેને મમયે રડનાકુટવાનું જ
લી ધાધલ મચાવવું અને મગનારના મગાએને ધીરજ આપવાને
જાહેરે શોખનવા અને તેમની લાગણી દુભાવવી એ કેવું વિષગીન
કહેવાય ? બાપા, આ વિષેનો વિચાર કરો, અને આપણી ટોમમાં
એ વિષેની સુધાગત્તા કરાની યશ ત્યો આ કામ કરવાથી તમને
મહાપુણ્ય થશે ”

ચતુરદાસના આવા અમનકારક વચનો પણ ચક્રાચાર્યને રૂચિર
વયા નહીં તેણે મક્ષેપમાં જણાવ્યું કે પુત્ર, તું ગમે તેટલું જો,
પણ એ રીવાજ બધ થવાનો નથી, તેમ બધ કરવો યોગ્ય નથી
કારણકે પોતાના મન ધીનું મરણ થાય, તે વખતે માણસોની લાગણી
જુદીજ વર્ધ જાય છે પ્રાણને માટે લાખો રૂપિયાનું ખર્ચ કરવામાં
આવે છે, અને ટોઈવાગ મરનાગની પાછળ માણસ મરી પણ જાય છે

ચતુરદાસ બોલ્યો—“બાપા, લાગણીની વાત તો વિશ્વામપાત્ર
નથી ન-ક મનેહી સ્વાર્થી છે રૂઢન, આકુદ વિગેરે જે કાંઈ થાય છે
અથવા લાગણી દુ ખાય છે, તે ધણે ભાગે સ્વાર્થને લઈને હોય છે ”

પુત્રના આવા વચન સાંભળી ચતુરદાસે કહ્યું, “દીકરા, હજી તું
યુવાન છે ત્યારે તારી વય પ્રોઠ થશે, ત્યારે તારા જીવનમાં
આવશે આ વખતે તારા સમજવામાં આવશે નહિ ” આ પ્રમાણે
કહી ચતુરદાસ પોતાના ધ ધા ઉપર ચાલ્યો ગયો અને ચતુરદાસ
પોતાના વાચનગૃહમાં આવ્યો. તેણે ચિંકાળ વિચાર કરવા માડ્યો

છેનટેનિચ્ચર ડ્યો કે, ' ડાડપણુ યુક્તિથી પિતાને સાળીત કરી
આપણુ કે રડવાડવાનો કુરિવાજ દૂર કરવા યોગ્ય છે ' આનો
નિશ્ચય કરી તે તેજ સળધી યુક્તિઓ ગોઠવવા લાગ્યો

શ્રીપુનગરમા ગનિદાસ નામે એક ગૃહસ્થ આવડ ગહેતો
હતો તેને મુખાગમ નામે એક પુત્ર હતો, તે ચતુરદાસનો મિત્ર
હતો મુખાગમનો પિતા રવિદાસ એક સારો ધનાઢ્ય હતો તેનું
અચાન-મૃત્યુ થનાથી મુખારામ પોતાના પિતાની અમૃદ્ધિનો સ્વ
તત્ર માનિ-ગમ્મો હતો, અને તે ઘણો ઠાર હતો ચતુરદાસે
પોતાના મિત્ર મુખાગમની પામે જા વાર્તા જણાવી, એટલે
મુખારામ તેના વિચારને મગ્મો થયો અને તેણે ચતુરદાસને ડહુ
કે "મિત્ર, જો એ હાનિકારક વિજ નાણુ ધવામા દ્રવ્યનુ ખર્ચ
કરુ પડે તો હું ઉભાગાથી તેમા દુનનો વ્યય કરીશ કારણકે
હું હને ધ મા રત ન છું તારી માફક પરાધીન નથી "

મુખાગમના આ વચન સાલગી ચતુરદાસ વિશેષ ઉત્સાહિત
થઈ ગયો પત્રી તેણે યુક્તિનો વિચાર કરીને ડહુ, "મિત્ર, એક
જે દિવસ પછી હું જહારગામ જવાનો વિચાર કરુ છું પછી હું
કોડ યુક્તિથી મારા પિતાને જોડા ખમર આપીશકે, 'મારુ મૃત્યુ
થયુ છે ' આથી મારા પરમા રડાફટ ઘઈ રહેશે તે વળને તારે
એવી યુક્તિ ડગવી કે જેથી લોભને વશ રહેનાર મારા પિતા રડવા
કુટવાનુ જ ધ કરને પછી હું પ્રગટ થઈ મારા પિતાના હૃદયમા
તે વાનનો નિશ્ચય કરાવીશ " મિત્ર ચતુરદાસના આ વચન મુખા
રામે માન્ય કરા અને પત્રી ચતુરદાસ પોતાને ઘેર આવ્યો

જે નણુ નિસ થયા એવે ચતુરદાસ પોતાનો સ્ત્રી રમાને
સાચી વાત જણાવી તીર્થયાત્રાના જાનાથી પિતા પામે જહારગા
મ જવાની રજ માગી ચતુરદાસે પુત્રને તીર્થયાત્રા કરવાની રજ
આપી ચતુરદાસ થોડા દિવસમા પાછા આવવાની અને થોડો ખ
ર્ચ કરવાની શરતે તીર્થયાત્રા કરવાને આપ્યો ગયો હતો

પાછળથી મુખારામે કાંઈ પણ જાનુ કાઢીને તે નગરનો સ ધ
એકઠો કયો પછી તેણે મ ધને વિનતી કરી કે "મરણુ પાછળ રો-

વા કુટવાનો જે નકારો ચાલ આપણી કોમમાં ચાલે છે, તે નાખૂદ કરવો જોઈએ તે વિષે જ કાંઈપણ ખર્ચ થાય તેમ હોય તો હું તે ખર્ચ કરવાને તૈયાર છું ' સુખારામની આ વિનંતિ ઉપર કોઈએ ધ્યાન આપ્યું નહિ સઘતા અગ્રેસરો તે વાત માલગીને કંઈ પણ બોલ્યા નહિ, તે વખતે અતુરદાસનો પિતા ચદ્રદાસ બોલ્યો—
 "ભાઈ સુખારામ, મરણ પાછળ રૂદન કરવું, એ કોઈ રીતે અટકાવી શકાય નહિ કાગ્નુ કે તે મરનારની લાગણીને લઈને થાય છે એવી લાગણી દ્રવ્યનો ખર્ચ કરીને અટકાવી શકાતી નથી " ચદ્રદાસના આ વચનને ણીજ આગેવાનોએ અનુમોદન આપ્યું તે પછી સુખારામ બોલ્યો—
 'આપ શ્રેયીઓને જે રૂચે તે ચોગ્ય છે' તથાપિ હું મારા દુઃખાદથી આપ મર્વને જણાવું છું કે, 'હવેથી કોઈપણ ગૃહસ્થ પોતાને ઘેર મરણ થાય તે પ્રસંગે રડવાકુટવાનું નહિ કરે, તે ગૃહસ્થને ઈનામ તરીકે હું મો રૂપીઆ 'આપીશ' સુખારામના આ વચનને માલગી બધા આશ્ચર્ય ગામી ગયા, અને 'એ વાત બનવી અગકય છે' એમ કહેવા લાગ્યા પછી તે વાતની ચર્ચા કરતા અને બુની બુદ્ધિ વધવા કરતા લોકો પોતપોતાને ન્યાને ચાલ્યા ગયા હતા.

આનંદ કહે છે, હે જહેનો, કટલાક દિવસ વધા પછી ચદ્રદાસ ગેઠને ઘેર એક કાગળ આપ્યો તેમાં લખ્યું હતું કે, "તીર્થ યાત્રા કરી પાછા ફરતા અતુરદાસનું અવ્યાનક રમ્તામાં મરણ થયું છે" આ ખબર વાચતા ચદ્રદાસ પોકેને પોકે રૂદન કરવા લાગ્યો અને તેના કુટુંબમાં રડાકટ થઈ રહી લાકિક કરવાને માટે મગા-જાલાઓ અને મનેહીઓ તેને ઘેર રાત્રા રાત્રા આ યા પેચો સુખારામ પણ તે પ્રસંગે ચદ્રદાસને ઘેર આવ્યો પુનઃ મનજીથી ખે પામેલા ચદ્રદાસે સુખારામને જોયો, એટલે તેના હૃદયમાં વિચાર થયો કે "જા સુખારામ મઘતા આગેવાનોને જણુ છે કે, 'જે કોઈ ગૃહસ્થ રડવાકુટવાના કુચારને જોડી દેશે, તેને મારે સો રૂપીઆ આપના' સુખારામને જો બરા દિલથી એ વાત કહી હોય તો આ વખતે જણાઈ આવશે માટે હું મારે ઘેરથી આજે એ

રીવાજ બધ કરે મારે પુત્ર ચતુરદાસ મૃત્યુ પામ્યો, એ કાંઈ મિથ્યા થવાનું નથી હું ગમે તેટલું રૂદ્ધ કરીશ, તોપણ એ કાંઈ પાછો આવવું નથી ” આવું વિચારી સો રૂપીઆના લોભથી લોભ એલા ચંદ્રદાસે સુખારામને એક તરફ ખોતાવીને કહ્યું, “ભાઈ સુખારામ, તમે સઘની વચ્ચે જે વચન જોયા છે, તે જો તમારે પાળવું હોય તો હું મારે ઘેર રડવાકુટવાનું બધ કરાવું છું કારણ કે મારો પુત્ર ચતુરદાસ રોવાકુટવાથી કાંઈ પાછો આવવાનો નથી ” ચંદ્રદામના આ વચન સાંભળી સુખારામ ખુશી થયો અને તેણે તે વાત કબૂલ કરી પછી ચંદ્રદાસને હેલા થઈને લે કિકે આવેવા સવ લોકોને કહ્યું કે, “કોઈએ મારે ઘેર રોવાનું નથી અને કુટવાનું નથી કારણ કે મારા દીકરાને મારે જે લાગણી હોય, તે હૃદયથી બતાવવાની છે ” ચંદ્રદાસના આ વચન સાંભળી પુરૂષો અને સ્ત્રીઓએ રોવાનું બધ કર્યું અને બધાઓ શાંત થઈને રહ્યા હતા.

સુખાગમે બીજે નીવસે સો રૂપીયા ચંદ્રદાસને ઘેર મોકલાવ્યા અને તેથી તે ઘણો ખુશી ર્યો હતો થોડા દિવસ પછી ચતુરદાસ પાછો અને તે છાની રીતે સુખારામને ઘેર ગયો સુખારામ પોતાના મિત્રને જોઈને ખુશી થયો અને તેણે તેના પિતા ચંદ્રદાસ નો બધો વૃત્તાંત તેને કહી ચ બાળાઓ હતો તે સત્તિસુખારામ ને ઘેર છપી ગીતે રહી ચતુરદાસ બીજે દીવસે પોતાના પિતાને ઘેર આવ્યો તેને જીવનો જોઈ ચંદ્રદાસ અને તેની માતા ગોપા તથા તેની સ્ત્રી રમા ઘણાજ ખુશી થઈ ગયા હતા જો કે રમા તેના જીવવાની વાત જાણતી હતી પણ આ વખતે પતિને પ્રત્યક્ષ જોઈ તે વધારે ખુશી થઈ હતી ચંદ્રદાસને પોતાના પુત્રને તેના મરણની વાત વિષે પુછ્યું એટલે તે ચતુર પુત્રે યુક્તિથી તેનો ઉત્તર આપ્યો હતો તે શિવાય બીજી પણ કેટલીએક વાતો કહ્યા પછી ચતુરે તે પોતાના પિતાને પુછ્યું કે “નારા મરણના બગર સાંભળી આપણા ઘરમા રડાકુટ કેવી થઈ હતી?” ચંદ્રદાસે કહ્યું, “પુત્ર, તારા પ્રથમના વિચારને માન આપવાને આપણા ઘરમા રડવાકુટવા

અ એક ખરો ઉપદેશ આપવાનો છે, તે કામે ધ્યાન દર્શને નાબળ
જો મારા સાક્ષાત્કારમાં આવ્યું છે કે આપણી ક્રિયાવત્ક કોમમાં કેટ-
લીએક સ્ત્રીઓ રીસાઈને આવી જાય છે, અને વળતે કોઈ ક્રિયામાં
પડી આત્મઘાત કરે છે અદ્યત્તમતિ સ્ત્રીઓની આ અજ્ઞાનતાને માટે
મને ઘણું શ્રદ્ધાસોસ થાય છે, રીસાઈ અને ક્રોધથી આત્મઘાત કર
તો, એ ઘણા પાપનું કારણ છે એવું પાપકર્મ આપણી આર્થ શ્રા
વત્ કોમમાં જાને છે, તેને માટે આપણું સર્વને શરમાવાનું છે. હ-
રેક શ્રાવિકાએ જાણવું જોઈએ કે, આ જગત્માં મનુષ્યલવ ગિના
મણિ મમાન છે ઘણા પુણ્યો કરવાથી એ દુર્લભ જન્મની પ્રાપ્તિ થાય
છે, તેમાં પણ આર્થ શ્રાવકકુળમાં જન્મ થયો, એ અતિ દુર્લભ છે
એના દુર્લભ જન્મનો રીમ અથવા ક્રોધને તાળે થઈ નાશ કરી દે
યો, એના જેવા એકે મૂર્ખતા નથી પરહત્યા કરવામાં જેટલું મા
પડે, તેવું પાપ આત્મહત્યા કરવામાં પણ ગંદું છે આત્મહત્યા
કરનાર આત્માએ અધમગતિના પાત્ર જાને છે, અને નારકીની મહા
વેદના ભોગને છે સાધર્મી માતાઓ અને જુદો, તમે આ પાત્રનું
વમારા હૃદયમાં મનન કરજો અને તમારા પવિત્ર જીવનનો નાશ
કરવા કદિ પણ કુવિચાર લાવશો નહીં કદિ દેવયોગે તમારા હૃદ-
યને ક્રોધ કે ગ્રીસ દળાવી દે, તમે તદ્દન પરાધીન બની જાઓ,
તોપણ તમે આત્મહત્યા કરવાનો કુવિચાર લાવશો નહીં આ ઉપદેશ
તમારા હૃદયમાં સ્થાપિત કરી રાખજો અને હમેશા તેનું મનન કર્યો
કરજો ”

આ વળતે મણિના મામાની દીકરી પુલી કે જેણે આત્મહ-
ત્યા કરવાને ક્રિયામાં પડતું મુઝ્યું હતું, તે ઉભી થઈને બોલી—“ધ-
ર્મપિતા, જે વિષય ઉપર આપે ઉપદેશ આપ્યો છે, તે વિષયનું
પાત્ર હું પોતેજ છું ક્રોધને વશ થઈ અજ્ઞાનતાથી હું પોતેજ આત્મ
ઘાત કરવાને તૈયાર થઈ હતી, પણ કોઈ મારા પૂર્વના પુણ્યથી
મારા આત્માનો ઘાત થયો નહીં અને હું એ મહાપાપમાંથી અ
ત્યારે બચી ગઈ છું ધર્મપિતા, પૂર્વના કોઈ કર્મના ઉદયથી મારા
આત્માનો મારા પિતાએ વિકૃત કર્યો છે હું એ કન્યાવિકૃત કરનાર

પીયાની રકમ મુખ્યારામને પાછી મોકલાવી હતી ઉદાર મુખ્યારામે તે રકમ લીધી નહીં એટલે ચતુરદાસે પોતે જઈ અતિ આશ્ચર્ય કરી તે રકમ પાછી આપી હતી

આનંદા કહે છે—જેનો, પછી અદ્રામે સઘને એકડો કરી અને સર્વની મ મતિ લઈ આવક કોમભાથી રડવાકુટવાનો હાનિકારક રિવાજ દૂર કરાવ્યો હતો પ્રિય જેનો, જો આ પ્રમાણે નવે શહેરે શહેર અને ગામે ગામ સઘ મળીને એ હાનિકારક રિવાજને દૂર કરે તો આપણી જીનકોમમા એક ચારી મુધારણા વધ કહેવાય, અને તેથી આપણા આવક કોમની નાસારિક ઉન્નતિ સંપાદિત થાય

ધર્મદાસ શેઠ કહે છે, હે શ્રાવિકાઓ, આનંદાના મુખથી આ પ્રમાણે દષ્ટાતકથા સાલણી તેની પુત્રી લલિતા અને બીજી શ્રાવિકાઓ ઘણીજ ખુશી થઈ હતી તે વખતે પ્રમદાએ પ્રેમપૂર્વક જણાવ્યું હતું—“આનંદા જેને, તમારા મુખથી આ દષ્ટાતકથા સાલણી મને એક વાત યાદ આવે છે આપણા પૂજ્ય જ્ઞાનશ્રી સાંધી જો આ વિષેનો ઉપદેશ આપે તો ઘણી શ્રાવિકાઓના હૃદય ઉપર તેની મારી અસર થાય અને તેથી શ્રાવિકાઓ એ દુરાચારને દૂર કરી શકે કારણકે રડવાકુટવાનો દુરાચાર સ્ત્રીઓમાજ હોય છે જ્યારે સ્ત્રીઓ પોતાની મેળે વિચાર કરી એ દુરાચારને ત્યાગ કરવાને તૈયાર થશે, ત્યારે એ કામ સત્વર મિદ્ધ થશે. પછી પુરૂષોને તે વિષે અતિ પ્રયત્ન કરવાની જરૂર નહિ રહે.”

આનંદા—જેને પ્રેમદા, એ વાત ખરી છે “આપણે કોઈ પ્રન જે પરમ પવિત્ર જ્ઞાનશ્રી માંથી જોને એ વિષે ઉપદેશ આપવાની પ્રાર્થના કરીશું હવે આજનો નમય આપણો પૂર્ણ થયો છે, માટે આવતી કાલે બીજી ઉપદેશવાત્તા કરીશું ” આ પ્રમાણે કહી આનંદાએ પોતાની ઉપદેશવાત્તા સમાપ્ત કરી પછી પ્રેમદા, પ્રેમ, પુતળી, જ્યા, પોતી વિગેરે બધી શ્રાવિકાઓ પોતપોતાને જ્ઞાને નાઠી બઈ હતી

ધર્મદાસ શેઠ કહે છે, હે શ્રાવિકાઓ, આજે મારે તમને જા

અ એક ખરો ઉપદેશ આપવાનો છે, તે તમે ધ્યાન દર્શને નાજાણ-
જો મારા સાક્ષાત્કારમાં આવ્યું છે કે આપણી આવક કેમમાં કેટ
લીએક સ્ત્રીઓ રીસાઈને ચાલી જાય છે, અને વખતે કેટલાં ક્ષમા
પડી આત્મધ્યાન કરે છે અદ્યપતિ સ્ત્રીઓની આ અજ્ઞાનતાને માટે
મને ઘણું અફમોસ થાય છે, રીસાઈ અને કોધથી આત્મધ્યાન કર
વો, એ ઘણું પાપનું કામ છે, એવું પાપકર્મ આપણી આર્ય શ્રા-
વક કેમમાં જોઈએ છે, તેને માટે આપણું સર્વને શરમાવાનું છે. દ
કેક શ્રાવિકાએ જાણવું જોઈએ કે, આ જગતમાં મનુષ્યલોક ચિંતા
મણિ સમાન છે ઘણાં યુવ્યો કરવાંથી એ દુર્લભ જન્મની પ્રાપ્તિ થાય
છે, તેમાં પણ આર્ય શ્રાવકકુળમાં જન્મ થયો, એ અતિ દુર્લભ છે
એવા દુર્લભ જીવનનો ગીચ અથવા કોધને તાળે ચડી નાગ કરી દે
વો, એના જેવી એકે મૂર્ખતા નથી પરહત્યા કવચમાં જેટલું મા
પ છે, તેવું પાપ આત્મહત્યા કરવામાં પણ ગ્રહેલું છે. આત્મહત્યા
જરનાગ આત્માઓ અધમગતિના પાત્ર બને છે, અને નારકીની મહા
વેદના ભોગને છે સાધર્મી માતાઓ અને મહેનો, તમે આ વાતનું
જમાન હૃદયમાં મનન કરજો અને તમારા પવિત્ર જીવનનો નાશ
કવચ કરી પણ કુવિચાર લાવશો નહીં કહિ દેવયોગે તમારા હૃદ-
યને કોધ દે રીસ દબાવી દે, તમે તદ્દન ધર્મધીન બની જાઓ,
તોપણ તમે આત્મહત્યા કરવાનો કુવિચાર લાવશો નહીં આ ઉપદેશ
તમારા હૃદયમાં સ્થાપિત થી રાખજો અને હમેશા તેનું મનન કર્યું
કરજો.”

આ વખતે મણિના મામાની દીકરી પુલી કે જેણે આત્મહ-
ત્યા કરવાને ક્ષમામાં પડતું મુશ્કેલ હતું, તે ઉભી થઈને બોલી—“ધ-
ર્મપિતા, જે વિષય ઉપર આપે ઉપદેશ આપ્યો છે, તે વિષયનું
પાત્ર હું પોતેજ છું કોધને વશ થઈ અજ્ઞાનતાથી હું પોતેજ આત્મ-
ધ્યાન કરવાને તૈયાર થઈ હતી, પણ કોઈ મારા પૂર્વના પુણ્યથી
મારા આત્માનો ધ્યાન થયો નહીં અને હું એ મહાપાપમાંથી અ-
ત્યારે જાગી ગઈ છું ધર્મપિતા, પૂર્વના કોઈ કર્મના ઉદયથી મારા
આ માનો મારા પિતાએ વિકૃત કર્યો છે હું એ કન્યાવિકૃત કરનાર

અમમપિતાની દુર્ભાગ્યા પુત્રી થઈ છુ, એ પાપના પ્રસ મધીજ મ
મા કુબુદિ ઉત્પન્ન થઈ હશે હે પવિત્ર પિતા, આજે આપ
પદેશવાણી સામળી મારા આત્માને શાંતિ વળાં છે, હું રૂપ
ર નિદ્રામાંથી જાગત થઈ છુ આપની આ ઉપદેશવાણીએ
પના કાવમાથી બહાર કાઢી છે આ મહાન્ લાભ મળવ
રણુ આ મારી પ્રિય જ્ઞેન મણિ છે એ તમારી શ્રાવિકાશાળ
કુશોભિત શણુગાર છે તેના પ્રતિબોધથીજ હું તમારા ચરણે
હી શકી છુ એ પવિત્ર જ્ઞેનને મારી ઉપર અમાર ઉપકાર પ્રયો

લાકળચદ રોકની દીકરી કુલીના આવા વચન સામળી
શ્રાવિકાસમાજ આશ્ચર્ય ખામી ગમે અને સર્વે હૃદયથી કુ
બને મણિને ધન્યવાદ આપવા લાગ્યા

ધર્મદાસ રોકે કુલીને કહ્યું, “ વત્સે, તારા સહુવિચાર
મને સતોષ થયો છે હવે સદાકાળ એવા સહુવિચાર ધારણ
અને વિપરીત કાર્યને કરાવનારા કષાયોને કહિ પણ વશ થઈશ નહીં

આ પ્રમાણે કુલીને કહી ધર્મદાસે બધી શ્રાવિકાઓને ઉ
ને કહ્યું, “ શ્રાવિકાઓ, આત્મહન્યા કરવાને તૈયાર થયેલી આ
તુ પ્રત્યક્ષ દષ્ટાત તમારી આગળ ખડુ છે આ ઉપરથી તમે હુ
બોધ ગ્રહણ કરજો, અને દોષકપાયને વશ થઈ કહિ પણ અ
હત્યા કરવાનો કુવિચાર તમારા હૃદયમા લાવશો નહિ ” અ
માણે શ્રાવિકાઓને સમજાવી ધર્મદાસરોકે મણિને કહ્યું, “
દોષ કે રીસ ન કરવા વિષે એક કવિતા તને આવડે છે, તે અ
ર્થ શ્રાવિકાઓને સમજાવ એ કવિતા શ્રાવિકાઓને અતિ
ચોગી છે ”

મણિ—ધર્મપિતા, જેવી આપની આજ્ઞા પછી મ
કવિતા નીચે પ્રમાણે ગાય છે—

દોષ કે રીસ ન કરવા વિષે કવિતા.

રીસ ધરે જે રૂઝ તર અબખા;	
ફાગદ ફૂટે શીશ	લલના ૧
રીસ ધર્યેથી અધ બને છે,	
દેખે નહિ દશ દિશ	લલના ૨
રીસ થકી હુરધ્યાન ધરાયે,	
નવ સતોયે ઇશ	લલના ૩
ધર્મ મુકાવે કર્મ મુકાવે,	
રીસ ખરૂ છે વિષ	લલના ૪
રીસ કરાવે કર્મ નાશ,	
ગિફ્તો જે અવનીશ	લલના ૫
રીસ થકી બહુ કષ્ટો આવે,	
હૃદય બળે હિનાશ	લલના ૬
રીસ પડાવે નરક નિગોદે,	
તેવું કરો નહિ મિથ	લલના ૭
આત્મમાત્ર પરમાન કરાવે,	
રીસ છે જિજ્ઞાસુ અહીં	લલના ૮
રીમ કપાય લય કર જગમા, ત્યજો બાણી વિષ	લલના ૯
જે શ્રાવક સ સાર સુધારો,	
બચો નહિ તે દિશ	લલના ૧૦

આ પ્રમાણે મળિયો રીસ અથવા દોષ ન કરવા વિષેની કવિના ગાથ, તે સાલણી બધી શ્રાવિકાઓ ખુશી થઈ ગઈ પછી ધર્મદાત્રરોઠે કહ્યું કે નિત્યના નિયમ પ્રમાણે આપણો સમય થઈ ગયો છે, તેથી હવે આજની ધર્મવાર્તા સમાપ્ત કરવામાં આવે છે. ધર્મદાત્રરોઠેના આ વચન સાલણતાજ શ્રાવિકાઓ મધુર ધ્વનિથી આદીશ્વર ભગવાનની જય બોલતી બોલતી પોતાના ઘર તરફ રવાને થઈ હતી.

૧ સ્વપ્નમા ૨ માયુ ૩ માર્ગ ધ્યાન ૪ પરમેશ્વર ૫ શ્રેય ૬ રાજ ૭ તત્ત્વ દાઝો, ૮ બાળુ ૯ આત્માનો નાશ-આ મહત્ત્વા ૧૦ યીજનો નાશ ૧૧ આક્રોશ ૧૨ મોગે સર્પ

અધમપિતાની દુર્ભાગ્યા પુત્રી થઈ છું, એ પાપના પ્રમ ગથીજ આ શામા કુબુદ્ધિ ઉત્પન્ન થઈ હશે. હું પવિત્ર પિતા, આજે આપની ઉપદેશવાણી સાંભળી મારા આત્માને શાંતિ વળાં છે. હું રાજની ચોર નિદ્રામાંથી જાગત થઈ છું આપની આ ઉપદેશવાણીએ મને પાપના કાન્વમાંથી બહાર કાઢી છે. આ મહાન્ લાભ મળવાનું કારણ આ મારી પ્રિય બહેન મણિ છે એ તમારી શ્રાવિકાશાળાને સુરોશિત રાજગાર છે તેના પ્રતિબોધથીજ હું તમારા ચરણે આવી શકી છું એ પવિત્ર બહેનનો મારી ઉપર અપાર ઉપકાર પ્રયોગ છે.”

સાકળચંદ્ર શેઠની દીકરી કુલીના આવા વચન સાંભળી અર્ધ શ્રાવિકાસમાજ આશ્ચર્ય મામી ગયો અને સર્વે હૃદયથી કુલીને અને મણિને ધન્યવાદ આપવા લાગ્યા.

ધર્મદાસ શેઠ કુલીને કહ્યું, “વત્સે, તારા સદ્વિચાર બાધી મને સંતોષ થયો છે. હવે સદાકાળ એવા સદ્વિચાર ધારણ કરજે અને વિપરીતકાર્યને કરાવનારા કપાયોને કદિ પણ વશ થઈશ નહિ.”

આ પ્રમાણે કુલીને કહી ધર્મદાસે બાધી શ્રાવિકાઓને ઉદ્દેશી ને કહ્યું “શ્રાવિકાઓ, આત્મહત્યા કરવાને તૈયાર થયેલી આ કુલી નું પ્રત્યક્ષ દર્શાત તમારી આગળ ખડુ છે. આ ઉપરથી તમે હૃદયમાં બોધ બદલ કરજો, અને કોષકપાયને વશ થઈ કદિ પણ આત્મહત્યા કરવાનો કુવિચાર તમારા હૃદયમાં લાવશો નહિ.” આ પ્રમાણે શ્રાવિકાઓને સંભળાવી ધર્મદાસશેઠે મણિને કહ્યું, “મણિ, કોષ કે રીસ ન કરવા વિષે એક કવિતા તને આવડે છે, તે આ સર્વ શ્રાવિકાઓને સંભળાવ એ કવિતા શ્રાવિકાઓને અતિ ઉપયોગી છે.”

મણિ—ધર્મપિતા, જેવી આપની આજ્ઞા પછી મણિ તે કવિતા નીચે પ્રમણે ગાય છે—

કોષ કે રીસ ન કરવા વિષે કવિતા.

“પ્રભુ થયા છે એવ મુજનો” — એ રાહ.
હૃદય ન રાખો રીસ લલ ના હૃદય ન રાખો રીસ (એ ટંક)

આન હા—એવું શું કારણ જન્યુ ? તે જો કહેવા યોગ્ય હોય તો કહે

પુતળી—માતા, આજે હું એક શીળવતીના દર્શન કરવાને ગઈ હતી, તેથી મને અહિં આવતા વાર થઈ છે

આન હા—જેન, એવી શીળવતી કોણ છે કે જે દર્શન કરવા લાયક છે?

પુતળી—ધર્મમાતા, જેના કર્ણ ઉપર અત્યક્ષ અથવા પરોક્ષ રીતે પણ તમારી ઉપદેશવાર્તા થઈ ગઈ હશે, તે સ્ત્રી શીળવતી થઈ હશે, અને દર્શન કરવા લાયક પણ તેજ સ્ત્રી વાય છે

આન હા—એવી કોણ છે? અને તે શી રીતે શીળવતી થઈ? એ વિસ્તારથી કહી મ લખાવ

પુતળી—ધર્મમાતા, મારી પડોશમા સુગુણા કરીને એક શ્રાવિકા રહે છે તે ઘણી સ્વરૂપવાન છે તેના પતિનું નામ નરોત્તમ છે તે નરોત્તમ મોટી ઉંમરે દ્રવીવાર સુગુણાને પરણ્યો છે સુગુણાને પરણ્યા પછી તેની આગળની સ્ત્રી એક પુત્રમુકીને ગુજારી ગઈ છે નરોત્તમની નિયતિ ઘણી સારી છે, તે પોતાના વેપારમા દરવર્યે પાત્ર હજાર રૂપીઆ કમાય છે આટલી મોટી આવક છતાં સુગુણાને પુત્ર ન હોવાથી તે હમેશા ચિંતાતુર રહેતો હતો. તેની સ્ત્રી સુગુણા સારી કેળવણી પામેલી એક વિદુષી શ્રાવિકા છે તેણીની મનોવૃત્તિ ધર્મિક અને પતિસેવામા તત્પર છે તેનો પતિ નરોત્તમ અત્યંત કેળવણી પામેલો હોવાથી તે સ્ત્રીથી પુત્રની ઘણી ઇચ્છા રાખતો હતો સુગુણાને પરણ્યા ઘણો વખત થઈ ગયો, તોપણ તેને કાંઈપણ સંતાતિ થઈ નહિ, તેથી નરોત્તમ રાતહલા ડા તેની ચિંતા કર્યો કરતો હતો કારણકે તેના મનમા એમ હતું કે, “જો આ સુગુણાને પુત્ર નહિ થાય તો મારા નરણ પછી તેનું પાલનપોષણ કરનાર અને તેની સલાહ રાખનાર કોણ થશે? તેણીની શોકયનો પુત્ર તેની ઝરાળાર સલાહ લેશે નહિ એટલુંજ નહિ પણ વખતે તેણીને હુ ખદાયક થઈ પડશે ” આ ચિંતાથી નરોત્તમનું હૃદય સદા દહન થયા કરતું હતું

દિવસ ૨૦ મો.

નિત્યના નિયમ પ્રમાણે ધર્મદામગેઠે અને ગા ગા શ્રીવિકાશા
ળામા આરે છે તેમને આવના જોઈ અગાડવી આવેલી શ્રાવિકા
ઓએ આગીશ્વર ભગવાનની જય બોલાવી હતી સર્વ શ્રાવિકાસમા
શાન થયા પડી ધર્મદામગેઠે નીચે પ્રમાણે મ ગવાચરણ કયુ

રાખરણી

અખ ડાનદે જે અગણિત ગુણો ધારણ કરી,
પ્રકાશે સિદ્ધોમા ગિવકર શિવાનદ વિહરી,
પર પ્રેમે પૂજે સુર અધિપ જેને જગ બધુ,
પ્રભુ તે સદ્ગોષો સકલ ભુવને આવકવધુ ૧

મ ગવાચરણ થઈ રહ્યા પડી પોતાની ઉપદેશવાર્તાને
આરભ કયા હે શ્રાવિકાઓ, નિત્યના નિયમ પ્રમાણે આનદા પોતાની
પુત્રી લલિતા અને બીજી શ્રાવિકાઓને ગોધવાર્તા કરવાને નૈયા
થઈ, તે વખતે પુતળી શિવાય બધી શ્રાવિકાઓ આવી હતી આન
દાએ પોતાની કથા ઉપર પ્રીતિ રાખનાર પુતળીની ધડીવાર રાહ
જોઈ, તેવામા પુતળી ઉતાવળી ઉતાવળી આની પહેાચી પુતળીને
આવેલી જોઈ આનદાના હૃદયમા આનદ વર્ધગયો તેણીએ પુત-
ળીને પ્રેમપૂર્વક પુછ્યુ, “ મહેન પુતળી, આને માવતા ધમ
વાર થઈ ?”

પુતળી,—ધમ માતા, આજે કોઈ એવુ કારણ બન્યું કે, જેથી
મને આવના વિવબ થયેલો છે

કહ્યું, “આમી, આપે એક મહાત્માને સિદ્ધિ આપવાનું આમ ત્રણ આપ્યું, તેની હું ખુશી થઈ ’તું આજે માપશે દિવસકૃતર્થ થયે છે એ મહાત્મા કોણ છે? અને આલોકનું તું મુખ આપવાના છે? તે મને કૃપા કરી મમત્તવો.” નરસિમ્હ ગેઠે આનંદપૂર્વક જણાવ્યું, લટ્ટે, લાલચદળ તામે એક મનુષ્યને જાણનાગ હિન્નમ ગોળ આપણા ગામમાં ગે છે તેઓ અપુત્રને પુત્ર આપે છે અને બીજી બધી જાતની કામના પૂર્ણ કરી ને છે અત્રાપિ તને કાર્પણ કુચ દ થયેલ નથી, તેની ને એ મહાત્મા કૃપા કરે તો તું પુત્રવતી થઈ જા, અને “તેમને તો પુત્રની કગવાનું વગત પણ આપ્યું છે” ખનિના આ નવન માલગી મુશુણા ગોલી—“પ્રા-પ્તનાથ, એ વાત મને રૂચિકર લાગતી નથી કદિ તપની આરાને લઈ ને હું આપણ વહોરાવીશ પણ બીજે કાર્પણ અનુચિત પ્રયોગ તેના કહેવાની હું કરીગ નહિ લાગુડે વેટલાએક ગોળજીઓ અને પ્રાદાનો એની ધૂર્તવિદ્યા કરી લોકોને ગે છે એ પોતાના નીચ સ્વાલ સાધે છે હું આપને વિનંતિપૂર્વક જહુ છું કે મારે માટે ગ્યાપ પુત્રની છાંડા સામાટે રાજો છે? જો મારા પુત્રના ગુણ કે મહારો, તો મને પુત્ર વા પુત્રી કાર્પણ ન તતિ થયે, નહિ તો મને તે કપાય કંગો તોય મને સત્તાન નવાનું નથી કર્મની નત્તા આ જા દેવતાનું પણ ગાવતું નથી, તો મનુષ્ય પાપીનું શી રીતે આલી તક?”

આ પ્રમાણે નરસિમ્હગેઠ અને મુશુણા વાતચિત કરતા હતા, ત્યાં લાલચદળ ગોળ તેમના નંગમાં આવ્યો તેને આવતા જોઈ નરસિમ્હગેઠ ન અમથી આમાં આવ્યા અને જહુ માનગી તે મને ધરના લાલચા મુશુણા વિનયી એક તરફ ઉભી ગઈ મુશુણાની મુદ્દ મૂર્તિને જો રજીના દુન્યમા કામવિકાગ પ્રગટ થઈ આવ્યો તે ધ્યાન આપી મુશુણાની નામે જોઈ ગેહો અને તેના અગને નિરખવા લાગ્યો લાલચદળની કુદિ અતુર મુશુણાના જાણનામાં આવી ગઈ, એટલે તેની પોતાની દિધિ નીચી કરી ઉભી ગઈ નરસિમ્હગેઠે ગોળને વદના કરીને કહ્યું, “મહારાજ,

આવકોને અને આવિકાઓને ખૂને છે લાલચદણને માટે લોકો અનેક ભતની વાતો કરે છે “ લાલચદણ ગોરણ મુઠ નાંખીને ભારી શકે છે, પુત્ર ન હોય તેને પુત્ર આપે છે, ઉકરા ન થતા હોય તો ઉકરા આપે છે ગમે તેમો રોગ થયો હોય, તોપણ તેમાં પી જવાપે છે, પતિ અથવા ખીજા ગમે તેવું વશીકરણ કરી શકે છે અને નિર્ધનને ધનવાન બનાવે છે ”

પુત્રની ઇચ્છાવાળા નરોત્તમ શેડના બાળવામાં રાગ્યું કે આવા એક ચમત્કારી ગોરણ ગામમાં રહે છે તેથી તેની પાસે જઈ પોતા ના મનોરંજન પૂર્ણ કરવા એક વખતે નરોત્તમશેડ હાથમાં લાકડી લઈ હજારે હજારે ચા નતા ચા નતા તે ગોરણને ઉપાસ્યે ગયા અને તેમને વદના કરી આગળ બેઠા તે ધૂર્ત ગોરણની પાસે તેમણે પોતાની ઇચ્છા પ્રગટ કરી અને તેને માટે જે ખર્ચ થાય ને આપવાને કબુલ કર્યું

લાલચદણ ગોરણ એક પૈમાનો ચોખી ન હતો પણ તે સાથે તેનામાં વ્યભિચારનો દુર્ગુણ હતો જોગી જોગી લાવસાથી લગત્યાવી તે અનેક અનાની આવિકાઓને બ્રહ્મ કરતો અને તેમના અમૂલ્ય શીવરત્ન હજારે તેના હતો ગોરણ લાલચદણ નરોત્તમ શેડને સારી રીતે જાણખતો હતો તેના ઘરમાં એક મુદર નવી શ્રી છે, એ વાત તેના જાણવામાં હતી આથી નરોત્તમ શેડને જોતાજ તે ધણો ખુશ થયો અને તેની પાસેથી દ્રવ્ય અને દારા બને મેળવવાની તોરે દુષ્ટ ધારણા કરી જોગા દીવના નરોત્તમ શેડ તે બ્રહ્મ શુરૂની વાતો ઉપર મોહિત થઈ ગયા અને તેમને પોતાને ઘેર બહો રવાને આનંદથી જોવાનો, અને અમુક સમયે તેને પોતાને ઘેર આવવાનું નિમંત્રણ આપ્યું

ગોરણને આમ જાણ આપી નરોત્તમ શેડ પોતાને ઘેર આજ્યા અને તેણે હર્ષ પામી પોતાની સ્ત્રી મુગુલાને કહ્યું, “ શેડાપ્પી, આજે આપણે ડેર એક મહાત્મા ખિન્ના લેવાને આવવાના છે, માટે તું ઉત્તમ પ્રજારની રમોઈ બનાવજે તે મહાત્મા આવોક અને પર નોક બનેતું સુખ માપનારા છે ” મુગુલાએ આશ્ચર્ય પામીને

દયા ગયા અને તેમણે ઘરની બહારના દ્વાર બંધ કરી બહારની સાળા અટકાવી શેડના ગયા પછી ધૂર્તગોગ્ગ જે એગ્ગમા સુ ગુણા હતી ત્યાં આવી, અને તેણે મુખ ઉપર હાથ દર્શાવી કહ્યું, “કેમ શેડાળી, શું કરો છો? તમારે જે પુત્રની ઇચ્છા છે તે પૂરી થશે ” મુગુણા બચલીત થઈને બોલી—“મહારાજ, મારા મ્વામી કયા છે? તમે શેડલા આ એગ્ગમા કેમ આવો છો? ” ગોગ્ગ ઉઘે સ્વરે બોલ્યો—“મુદ્દગી, તારા મ્વામી તો તને અને સોપીને બહાર ચડાવે ગયા છે એવા ઘરડા પુરૂપને મ્વામી જોતા તને ગરમ કેમ લાગતી નથી? કયા તારૂં મોર્ચા? અને કયા એ વૃદ્ધ પુરૂપ! તારા પતિને મેં ગામની પ્રદક્ષિણા કરવાને મોકલ્યા છે હું કોઈ એવા મનની સાધના કરીશ કે તને યોગ દિવસમાં પુત્ર થશે, પણ ચાલ્યારે તારે મારે આધીન થવું પડશે મેં આ ગામની ઘણી આવિજાઓને અને બીજી મિથ્યાત્વીઓની ગ્રીઓને પણ પુત્રવતી કરેલી છે ” ગોગ્ગના આવા વચન સાંભળી મુગુણા ડીપી ચાલી અને તે ઉઘે સ્વરે બોલી—“મહારાજ, તમે શાવડ લોડોના પૂજ્ય ગણાઓ છો, તમે પણ તમારી ગુરૂપર પરામા ઉત્તમ છે, અમે શાવડો તમને ગુરૂ તરીકે માનીએ છીએ, તમે ગુરૂકુળમાં પગ પરાએ આન્યા છો, તે જતા તમે આવા કુવિચાર લાવો, એ તમને ઘટે નહિ હું આવિજા તમારે પુત્રી કે શિષ્યા તરીકે છું. પિતા થઈને પુત્રી ઉપર અઘટિત વિચાર લાવે એ કેવું મહાપાપ! તમે જગ હૃદયમાં વિચાર કરો તમારા જેવા ગુરૂના-મધારી પુરૂપો જ્યારે આવા દુરાચારને એવે તો ખડીબીજના મામાન્ય ગૃહજ્યોની ગી વાત કરની! કૃપા કરી મારી તરફ મુખુદ્ધિ ધારણ કરો અને મારા પવિત્રગીજની રક્ષા કરો શીજવની આવિજાના ગીજનો બચ કરો, એ મહાપાપ છે ”

પુત્રગી કહે છે, હે ધર્મમાતા, આ પ્રમાણે મુગુણાએ પ્રથમ ઘણી આજીજ કરી તોપણ એ દુરાચારી ગોગ્ગના હૃદયમાં વાઈ પણ અસર થઈ નહિ તે મુગુણાના પવિત્ર અગનો સ્પર્શ કરવાને તૈયાર થયો, એટલે મુગુણા જીભાથી બોલી—“અરે દુરાચારી, મા

રસોઈ તેનાર છે જો છંડા હોય તો અમારી શ્રાવિત તમને પો
હોરાને ઝરણુકે આહારનો વખત થઈ ગયો છે કુમતિગોળ
કુવિચાર કરીને મોટો—“શેઠ, આહારનો વખત થઈ ગયો છે,
પણ આજે તમારું કાંઈ સિદ્ધિ કંવાનું છે, તેથી હું હમણા આહાર
ર કીશ નહિ.” ઝરણુકે આ વખતે એક મંત્રનો પ્રયોગ કરવો
છે” મૂળગોરણના આ વચન સાંભળી ભોળા દિવના નરોત્તમ
એક મનમાં હર્ષ પામીને મોટા—“મહારાજ, જો એ કાર્ય આ
જે નિદ્રા નો હું આવનો અતિ માનની થઈશ તે પ્રયોગમા
શુ કંવાનું છે, તે મને કૃપા કરી જણાવો” નરોત્તમ શેઠના આવા
માન્ય ભાવો વચનો સાંભળી તે ધનગોળ નરોત્તમ શેઠને
એ ને લઈ ગયો અને કહ્યું “શેઠજી, આ ધનગોળ મનપ્રયોગ
કરનારો પે. છે. તમારે આ વખતે માનની પ્રતિષ્ઠા કરવા જ
વું તો તમે પ્રતિષ્ઠા કરીને જાવો, ત્યાંથી માટે તમારા ઘર
મા તમારી સ્ત્રીની પામે મનો ન્યાય કરવો પડશે” અધમ ગો
રણના આ વચન સાંભળી નરોત્તમ મોટા—“મહારાજ, હું
વૃદ્ધાવસ્થામાં આવીશું તેથી પહેલાં જ માનની પ્રતિષ્ઠા કર
વા પામ મારા પિતૃ સુરકેવ છે, તેમ છતાં તમારી આજ્ઞાથી હું
જાવું હાથે તે કામ કરવાનો મરજી હોય તો નેમા ઘરો વખ
ત હો, મને માથો ધમીવર ગુણી મહિ મેનનું પડશે પછી
જેવી માનની માજી” નરોત્તમ શેઠે આ વચન સાંભળી ધર્મ
ગોરણ વિગાળ કરીને જોયો—“શેઠજી મંત્રતત્ત્વ જોવા મુ
જથી ભરેલા કામ છે કામ જના વિવાદ કોઈ પણ કાર્યની નિહિ
કની નથી, મને તેમ કહીને તમે જાણે જાણે માનની પ્રતિ
ષ્ઠા કરો અને તમારું કાંઈ કામ કરજો. કોઈ પણ માણસ અહિ
આવે તો મનપ્રયોગમાં રિત વશે આ વાત તમારી શ્રાવિતને
કહેશો નહીં. પે સત્વર જાવો અને માગ મા કોઈની સાથે પ્રયોગ
નહિ પ્રતિષ્ઠા માતા તમારું કાર્યની સિદ્ધિ કરશે.”

મૂળગોરણના આ વચન સાંભળી નરોત્તમ શેઠ ઉઠીને
આવી ગયા, અને તરત મુગળાને મળ્યા વગર મુગળા મુગળા આ

તે પુરુષ માફ અપમાન કરી ઘરમાથી બહાર કાઢી મૂકશે, તેથી માગી પૂરેપૂરી ફરજેતી વશે ” આવો વિચાર કરી તે ગોરણએ મુગુણાને અજલિ જોડી ઠહુ, “ભદ્રે, તું ખરેખર શીખવતી શ્રાવિકા છે તારા શીખની પરીક્ષા કરવા માટે મેં તારી પાસે નહારી પ્રાર્થના કરી હતી, તેને માટે મને ક્ષમા આપ તું મારી પુત્રી કહેવાય અમારા જેવા ગુરુજનને આવો દુગત્યાર સેવનો ન જોઈએ અમે ગોરણએ અનાદિકાળથી ગુરુપદવી લોગવતા આવ્યા છીએ અમારા શ્રી પૂજ્યોએ ભારતવર્ષ ઉપર આર્દુત ધર્મનો મહાન ઉદ્ધોત કરેલો છે અમે તેમના તનુજે આવી અધમ ધ્વિનિમા આ રી ગયા છીએ ખેડેન, તું મારા અપરાધ ક્ષમા કરજે અને તારા પતિને આ હલ-કી વાર્તા કહીશ નહિ હું મારા ઉપશ્વ તરફ ચાલ્યો જાઉં છું ” આટલું કહી તે ગોરણ નિસ્તેજ થઈ ચાલતા લાગ્યો ચાલતી વખતે તેના હૃદયના પરિણામ ફરી ગયા હતા નવિચરિત્રને પાછો જાત્યો, “મતી, આ નગરમા તું ખરેખર શ્રાવિકાગત છે તારા જેવી પવિત્ર શ્રાવિકાએ થોડી છે માગી ધૂર્તના ગધેન્ધને જાલે છે, પણ તારી પાસે મારી ધૂર્તતા ચાલી ન રી તારામા આવો ઉત્તમ ગુણ કયાથી પ્રાપ્ત થયો ? તે મને કૃપા કરી જણાવ ” મુગુણાએ જન હૃદયમા ઉત્સાહ ધરીને કહ્યું, “મહારાજ, તમારી મનોવૃત્તિ પવિત્ર થયેલી જોઈ હું પ્રમત્ત થઈ છું તમારા જેવા વાનપુરુષે આવી જ વૃત્તિ ગળતી જોઈએ તમારા પૂર્વજે પચ મહા મોના ધાગકહના તેમની અનુક્રમે તમે પરિવ્રજના ધાગક થઈ રહ્યા છે, તેથી તમે મુનિધર્મથી બ્રહ્મ થયા છે. હવે તમારે વિચાર કરવો જોઈએ આવા દુરાચારને દર કરી તમારા પૂર્વજોની કીર્તિને યાદી પ્રકાશિત કરના પ્રયાત્ન કરવો જોઈએ સવેગી મુનિઓનો અતિ પ્રચાર થવાથી મુનિના ગુપ્તધર્મરૂપને લોજાએ બોળખવા માંડ્યું છે, તેથી તમારો ધૂર્તધર્મ હવે ચાલવાનો નથી વર્તમાન સમયે આહુત ધર્મના ગુહ્ય માર્ગનો પ્રકાર પડતો જાય છે ધર્મના સ્વરૂપને દર્શાવનાર ઉત્તમ પુસ્તકો મુદ્રાકિત થઈ જૈન પ્રજાની દૃષ્ટિએ પડવા લાગ્યા છે આ સમયે તમારે પણ તમારા પૂર્વરૂપને પ્રકાશિત કરવું જોઈએ તમારા ગિરિઓ ભવિ-

રાથી દૂર રહે હું મારા પ્રાણીને ત્યાગ કરીશ પણ જીજનો ત્યાગ નહિ કરું મારે પુત્રની છાત્રા નથી જીજનો ભગ કરીને પુત્ર તી થવાને હું ઈચ્છતી નથી, તેના કરતા વધારા રહેવું વધારે મારું છે, તેમ જ હું પુત્રાવની પણ હું હીરાવાત મારાજ પુત્ર છે એ પુત્રથી મારા પતિની વગર હું છે તારા જેવા અવમગુરુ પુત્ર શું આપવાના હતા? તારા મોટે પણ ખોટા છે મનના અધિક્ષક પતિન દેવતા મો તારા જેવા પાપીની આગળ આવેજ નહિ હું વીજ ભગવાનની આગળ હુલિતા હું બીરશાસનના પ્રભાવિક દેવતાઓ મારા જેવી પતિન ત્રિવિદ્યોના જીજની રક્ષા કરવાને સક્ષમ નથી છે અનિકના રવિન શીજનો ભગ કરવાને નથી લો કમા ડોઢપડ મમથ નથી તારા જેવા પામરથી શું થવાનું છે? તે મારા લો તારા જેવા ભમારી દીધા તેથી શું થયું? એ જી આરા જામની પ્રતિજ્ઞા કરતા હું જી થશે, તેનું પાપ તારે શિર છે અરે અધમ તું એમ મમને છે કે, આ સ્ત્રીનો પતિ વૃદ્ધ છે, એવે તે મને ભગવાને તેમ રાશે, પણ એ વાત તારા મનમાં લાગી નહિ સરી રવિ. પોતાના કર્મયોગે જેવા પતિ મળે તેમાં મતોડ માની નહે છે રૂપી, કરુપી, વિદ્વાન કે મૂર્ખ સહુ પુત્રી કે નિર્મુલ્લી, શીમત કે ગરીબ—ગમે તેમો પતિ મળે, તેને ધંધેવની જેમ માની તેનીજ એવામાં તત્પર નહે છે તેગિવાય જી-જો. મે તેમો સુખ પુત્રપ હેય અથવા દેવતા પ્રત્યક્ષ થઈ આવે તોપણ તે શીજવની અવિદ્યા તેની ઉપર રાગવતી ચતી નથી તે પોતાના પતિ શિવાય જી તને તૃપ્ત નહીં જાણે છે ”

સુગુણાએ આ પ્રમાણે વચનો વક્ષ્યા, તે માલગી ગોરજ હાન્ય દહજરા હૃદયમાં મથ પામી ગયો સુગુણાના હૃદયનો આવો ભુમ્સો નેધને તેણે પોતાના મનમાં પિચાયું કે, “ આ અવિકા શીજવની લાગે છે કહિ હું તેની ઉપર બળાત્કાર કરીશ તો તે પોતાના પ્રાણનો ત્યાગ કરશે અને આ નયજોડીવાના જુલુ વધારે સારું છે, નહિ તો નાહ્યું રહેતો થશે હમણાજ તેણીનો પતિ આપશે એટલે આ આંતેને આ બધો વૃત્તાન કહી આપશે એટલે

માણુમને ઘરમા રાખી તમે બહાર આધ્યા જાઓ, એ ચોખ્ખ ન કહેવય દરેક સ્ત્રી પોતાના શીળની રક્ષા કરવાને બધાએલી છે, પણ તે શીળની રક્ષા કરવામા તેના પતિએ મદદ કરવાની છે પ્રાચી કદીને ઉત્તમ પુરુષે પોતાની સ્ત્રીને એમો અવગણન આપેમો નેહએ, કે જેથી સ્ત્રીને પોતાના શીળરતને માચવવાનો મુશ્કેલી ન પડે” આટલુ કહી મુગુચુએ ગોરજી લાવય જતો જે વૃક્ષ ન બન્યો હતો, તે મર્ચ નરોત્તમ શેડને કહી મનગાવ્યો હતો. મુગુચુના મુખથી તે વ્રતા સામળી નરોત્તમ શેડ અત્યંત પડમા હતો અને તેણે મુગુચુને ધન્યવાદ આપ્યો હતો.

પુતળી—હે ધર્મમાતા, ત્યારથી નરોત્તમ શેડે પ્રતિજ્ઞા લીધી છે કે હવે ઢાંઈ પણ પ્રકારે મુગુચુને પુનઃ જવાના ઉપાય કર્યા નહિ તેમ એવી વાતના પશુ ગળા નહિ પડી નરોત્તમ શેડે આ બનેલી વાત મન નિવાને કરી હતી, ગમ્યુ કે મારા પિતા નરોત્તમ શેડના મિત્ર છે તેમણે મને મુગુચુની શીળની પ્રગમા કરતા આ વાત મને કહી એટલે હું હુપમા ઉમંગ લવી તે શીળની મુગુચુના દર્શન કરવાને ગઈ હતી જ્યારે મે તેની પ્રથમા કરવા માડી એટલે મુગુચુએ મને જુવું કે જ્ઞેન પુતળી, આ બધો પ્રતાપ ધર્મમાતા આનદાનો છે જો કે મારે મારા વૃદ્ધ પતિની સેવા કરવામા અહર્નિશ હાજર હોવું પડે છે, તેથી હું એ પવિત્ર ધર્મમાતાના મુખથી ઉપદેશવાર્તા સામગવા આવી શકતી નથી, પણ તારા મુખથી હમેશા તેમના ઉપદેશની વાર્તા સામળુ છું, તેથી માગ હૃદયમા શીળગ્લની રક્ષા કરવા માટે નિશ્ચય વચ્ચે હતો, એટલુ નહિ પણ જે કાંઈ માનમા ધાર્મિક વૃત્તિ કે સદાચારની પ્રવૃત્તિ જાગ્રત થઈ છે, તે બધો તેમનો ઉપદેશવાત્તાનો જ પ્રભાવ છે.”

મુગુચુના આવા વચન સામળી હું વધારે ખુશી થઈ અને મેં તે સગીના ચરણમા વદન કરવા માંડ્યું, એટલે તેણીએ મને તેમ કરતા અટકાવી અને કહ્યું કે જ્ઞેન પુતળી, હું તારે વદન કરવા ચોગ્ય નથી, પણ તું મારે વદન કરવા ચોગ્ય છે કારણકે ધર્મ-

ધ્યમા મુખોધક વિદ્વાન થાય અને સર્વ પ્રકારના દ્વંદ્વચારથી દૂર રહે એમ તમારે કરવું જોઈએ શાસન દેવના તમેને સદ્બુદ્ધિ આપે ”

સુગુણના આ વચન સાંભળી લાલચ દહના હૃદય ઉપર ચારી અમર થઈ ગઈ તેઓ સુખ પરિણામ ધારણ કરી સુગુણને નમી પડ્ય, અને વિનયથી મોઝા—“ પુત્રી, તરૂં શીખવત જોઈ હું હૃદયમા અચત પ્રમત્ત થયો છું તારા જેવી શ્રવિકાઓ આ ગામ માં થોડી છે મેં તારી તક જે મારી વર્તણૂક ચવાવી છે, તેને માટે હું મને ક્ષમા કરજો તારા જેવી સુદર અને વૃદ્ધ પતિની સ્ત્રી આલુ સીમાવત નાથને એ મને મોડું આશ્ચર્ય ધ્ય છે, એટલું જ નહિ પણ મારી નકારી વર્તણૂક સુધાગન ર હું મારો ગુરુ થઈ છે આજ થી હું મારી આ અમર ટંકનો ત્યાગ કરું છું પરંતુ અચત ધર્મના ઉચ્ચ કરન રા અને પોતાની મનવિદ્યાથી જૈન ધર્મનું રક્ષણ કરનારા અમારા યનિઓના વશના માગ લેવા અધમ યનિમેને મકુમ્મર ર ધિવર છે જે ન ન શુદ્ધ ચારિત્રથી બ્રહ્મ યજ્ઞેવ અને અનીતિને જીતે આ નનારા અમારા ગોરણોની ગી ગતિ થયો? તમે તો મારો આજે ફદાર વર્તી છે મેં કરેલા હજારો દુનય રોનું તમે આજે મને પ્રાયશ્ચિત આપ્યું છે ” આટલું કહી તે લ નય દહ સુગુણની ક્ષમા માગી તેને પ્રણામ કરી પોતાના ઉપાશ્રય તરફ ચાલે ગયો હતો

થોડી વાર પછી સુગુણના પતિ નરોત્તમ શેઠ ગામને પ્રદક્ષિણા કરીને આવ્યા વૃદ્ધાવસ્થાને લઈને તેને ઘણો શ્રાવ્ય હતો, તેના ચારીર ઉપર પસીનો છુટતો હતો તેણે આવી ઘરમા વિદ્યામ લીધો એટલે સુગુણા ગીત જળ લઈ બહાર આવી, પતિને જળ પાન કરાવી શાન કરી કણ્ઠનારે સ્વસ્થ થયા પછી નરોત્તમ શેઠે કહ્યું, “ શેઠાણી, ગોરણ મહારાજ વગ છે? તેઓ આપણા કન્યાણને માટે શું કરે છે? ” સુગુણા નમ્ર ધર્મિની મોઝી—“ સ્વામી, જૈન ધર્મ ના પમાયથી અને તમારી ભક્તિના પ્રભાવથી મેં મારા શીખની રક્ષા કરી છે પણ હોયથી એવા ધૂર્ત ગોરણો કે લાલચુ બ્રાહ્મણોનો વિશ્વાસ કરશો નહિ એવા અજ્ઞાન અને અપરિચિત

પુત્રની જોડથી અથવા ધીન કોઈ ઠારણથી ધીન નથી સ્ત્રી પર-
ણવી, તે અવિચારી કામ જે વળને ધનપાન માણસ પુત્રની જો-
ડને લઈને યોગ્યવયમા પુત્ર વિવાદ કરે, એ ને કે અધર્મિત છે,
તથાપિ વ્યવહારને લઈને તે વાત આપો કબુલ કરીએ, પણ જે
પોતાની ઉમ્મર આળીશ વર્ષ ઉપરાંત હોય અને એની ઇચ્છાથી ફ-
રીવાગ પરપુત્ર, જે અધર્મિત છે તેમ એક સ્ત્રી જતા ધીન સ્ત્રી કર-
વી, તે પણ અચુક છે તેમ છતાં ધીન સમારવ્યવહારના કેટ-
લાએક કારણોને લઈને શ્રીમત ધાવકને ફરીવાર પરપુત્ર પડે તો
તે મલવિત છે આવે વખતે કોઈ પણ કારણથી એવા વૃદ્ધવરની
તાથે પૂર્વકર્મના યોગની મળધા જોકાઈ ગયો હોય, તો તે વખ-
તે ધાવકપુત્રીએ સ્વયં માર્ગે વર્તવાનું છે તેને માટે આ સતી સુગુ-
પ્તાનું દષ્ટાંત મનન કરવા યોગ્ય છે પોતાનામા અનુપમ સૌદર્ય છતાં
સુગુણા પોતાના વૃદ્ધ પતિ નરોત્તમદામની કેવી સેવા કરે છે? તે
વૃદ્ધ પતિમાત્ર પોતાનો શુદ્ધ પ્રેમ ધ્યાન કરી તે કેવો મતોપ રાખે
છે? નર્વ શ્રાવિકાઓએ એ સુગુણાની જેમ વર્તવું જોઈએ વૃદ્ધ
પતિને વરેલી વનિતાએ પોતે યુવાન છતાં વૃદ્ધાની જેમ વર્તવું જો-
ઈએ પોતાનામા ગમે તેટલું રૂપ હોય, ધરમા ગમે તેટલું દ્રવ્ય
કાય, તોપણ ધાવક બાળાએ પોતાના પિયર અને સામરાના
જની મર્યાદા ન છેડવી જોઈએ તે વૃદ્ધપતિને પોતાના ઇછાદેવ-
ને જેમ માનશે જોઈએ વૃદ્ધપતિની સોના શીખનો ભગ કરવા
અનેક પ્રકારના અતરાયો આરે છે કોઈ તેણીને વિષયની
લસાથી આકર્ષવા ઇચ્છે છે, કોઈ તેણીની પુત્રની ઇચ્છા પૂર્ણ
કરને ચોક્કાવે છે અને કોઈ તેણીના ધૃત્તિગારને નફળ કરવા લલ-
ને છે આવા આવા અનેક અતરાયો તેણીને પ્રસન્ન પ્રેમ જે આવી
છે, તેથી શીખવતી શ્રાવિકાએ વૃદ્ધવરની પત્ની થઈને ઘણી
સેવવાનું છે હે પુત્રી લલિતા, સની શ્રાવિકાએ કેવા કેવા
જે શીખની રક્ષા કરવી જોઈએ, તે વિષેના એક કવિના એ
માગના ધારીવાર ગાઈ છે જો તને માદ રહી હોય તો આ
ને ગાઈ મલગાવ તે માનવાથી મા બધી જહેમોને ગાન

માતા આનંદના મુખની વાણી સંભળાવનાર તું છે હું તારી યા
વજીવિત આભારી છું

હે ધર્મમતા, પછી હું સુગુણને પ્રણામ કરી અદ્વિ આવી
છું તે પ્રમગ્નમા રોકાવાથી મને મહુ આવના વિનય થયેલ છે,
તે ક્ષમા કરો. પુત્રી આ વાતો સામગ્રી આનંદાએ કહ્યું, ખેન
પુત્રી, આ વાત સામગ્રી હું વધારે ખુશી થઈ છું સુગુણ ખ
રેખર વદનીય મરી છે તેના જેવી મનીષત રાજનારી આવિકાને
પૂર્ણ ધનવાદ ઘટે છે વિશેષમા પછી વધારે ખુશાની વાત એ છે
કે, લાવચદળ ગોરછને તેણીએ પ્રતિગોષ્ઠ ક્યો હતો આ વાત
તો મરગીને નયસનીય છે એ એ લાવચદળ ગોરછ હૃદયથી
પ્રતિગોષ્ઠ પામ્યા હશે તો આપણા ગામનો ઉદ્ધાર થયેનો સન
જયો કારણકે ઘણા લોકો તેના દુરાચારમા સપડઈ જતા હતા
તેમા ખાસ કરીને ઠગીએક લોગા હન્યારી લામનીઓ તે
ગોરછી પાપો ધાગ્યાનો લોગ વડ પડની હતી ખેન પુત્રી,
આજે તારા મુખની આહીકન સામગ્રી મને વધારે મતોષ થયો
છે સુગુણના પતિનશીળનો રક્ષા અને વાનચદળ ગોરછના દુરા
ચારનો તના : આ જ ને વાત થવાથી માળાકાતિપુરની નૈનપતી
મહાન લાલ થયો છે

ધમદામ રોકે જહે છે, હે આવિકાઓ, આ પ્રમાણે પુત્રી
ની વાત સામગ્રી ખુશીયેરી આનંદાએ પછી પોતાની ઉપદેશ
વાતો આ : મચનારી હે ખે : લલિતા અને ખીછ આવિકાઓ
આ પુત્રીએ કહેની મુગુણા મનીની વાત સામગ્રી તે વિષે ડેટ
લોએક ઉપદેશ આપવાની વાત મારા સ્મરણમા આવી છે, તે તમે
ધ્યાન દર્શને સામગ્રીને વર્તમાનકાળે ડેટવાએક આવડો પૂ
કેળનથીને અભાવે વૃદ્ધ વયે ફરીવાર પરણવાની ઈચ્છા કરે છે,
તેમની મૂર્ખતાએ, પારીશથી આળીશ વર્ષની વય પછી ડોઇ પ
કારણની પરણવાનો વિચાર કરો, એ મૂર્ખતા છે ગરણકે પુ
પને સાત્તારિક સ્વાદ લેવાની હૃદ ચળીશ વર્ષ મુધી છે, તે પ
ઉતગતી વયનોજ આરભ વાય છે, તેની વયમા ધરમગ થવાથી

પરવેર હિસરે જાતારે,	
શીલ શ્રાવિમ સાચવજો	૩
જનમ કળમા દાખલ થાનારે,	
શીલ શ્રાવિમ સાચવજો	૪
મનન જન કામ કીનેરે,	
શીલ શ્રાવિમ સાચવજો	૫
જુલુગારવ આપ ધરીનેરે,	
શીલ શ્રાવિમ સાચવજો	૬
મરણી નયની મહિનરમારે,	
શીલ શ્રાવિમ સાચવજો	૭
જાના પદ્મિ પ્રેમ પિયરમારે,	
શીલ શ્રાવિમ સાચવજો	૮
જોડુ જોવાને જાતારે,	
શીલ શ્રાવિમ સાચવજો	૯
જાહુમાન વક્રી મહમતારે,	
શીલ શ્રાવિમ સાચવજો	૧૦
સુદર શાણુગ વડ નેરે,	
શીલ શ્રાવિમ સાચવજો	૧૧
કપે જનવ જ ભરીનેરે,	
શીલ શ્રાવિમ સાચવજો	૧૨
જુલુવ ત રસિડ નર દેખીરે,	
શીલ શ્રાવિમ સાચવજો	૧૩
ધનવ ત પુરુષને પેખીરે,	
શીલ શ્રાવિમ સાચવજો	૧૪
પરનર શુ ભાવણ કરતારે,	
શીલ શ્રાવિમ સાચવજો	૧૫

૧ પારકે પેર ૨ લાકાના મળમા પ્રવેશ કરતા ૩ મન રાગ થાય
 તેણ ૪ શાણુગી મોગા ૫ ધાણુગી ૬ ધાણુ માન મગરાથી મહવ
 મહિજીને ૭ નરીનગ ધાણુગીને ૮ દેખીને ૯ ૫ પુરુષની સાથે.

આનંદ આવશે

મેમદા—માનદા બહેન, તમે સન્ય કહેા છે, જો લલિતા બહેન એ કવિતા જાગે તો અમને મગ્ગો આનંદ આવશે, એવું જ નહિ પણ ધણો લાલ થશે

લલિતા—જા, એ કવિતા તમે મને શીખાડી નથી, માત્ર તે ત્રણ વખત જાઈ સંભળાડી છે, તેથી મને તે બધી કંઈ રહી નથી

આનંદા—બહેન, જેટલી આવડે, તેટલી મોજ હું તને મંડ કરાવીશ

ધર્મદાસ ગેઠુ વહે છે, હે ધાવિકાઓ, આ પ્રમાણે આનંદાએ પોતાની પુત્રી લલિતાને કહ્યું, એટલે વિનંતવતી લલિતા એ “કેવા કેવા પ્રસંગે જીવની રક્ષા કરવી જોઈએ” એ વિષય ઉપર કવિતા જાઈ સંભળાડી હતી તે કવિતા ગાતા લલિતા કોઈ કડી ભૂલી જતી એટલે આનંદા તેને ત્રણારી આપતી હતી

ધર્મદાસ ગેઠુના આ વચન સાંભળી મણિુ બે હાથ જોડીને બોલી—“ધર્મપિતા, એ કવિતા સાંભળવાની મર્જ ધાવિકાઓની ઈચ્છા છે, માટે જો આપ આજ્ઞા કરો તો મારા જ ગાકાકી સર્વને જાઈ સંભળાવે

મણિુના આ વચન સાંભળી ધર્મદાસ ગેઠુ આજ્ઞા કરી એવું જ જા નીચે પ્રમાણે તે કવિતા ગાય છે—

“કેવા કેવા પ્રસંગે જીલની રક્ષા કરવી જોઈએ”
એ” તે વિષે ગરબી

“અરેતો અરેતો કાલેગી” એ રાહ

નિજ ધર્મ હૃદયમાં ધારીરે,

શીખે ધાવિકા સાચવજે

સુખકાર સદા તે ભારીરે,

શીખે ધાવિકા સાચવજે

એ સ્વર્ગના દ્વારની કુચી છે, દિવ્ય સુખનું ડાગ છે અને મોક્ષનો દુગ્ધાન્ત છે. ગીજવતીના ગીજની આગળ દેવતાઓની શક્તિ પણ ગાલતી નથી, મનુષ્ય અને તનની શક્તિઓ ગીજની આગળ પ્રતિબુદ્ધ વધ જાય છે. જે તમારે ખગેખગ શ્રાવિકા બનવું હોય, શીજના દિવ્ય પ્રભાવનો ઉત્તમ અનુભવ લેવો હોય, મમંજિત ના જુગારને માર્વડ કરવો હોય, શ્રાવકન સાગને શોભાવવો હોય અને સદાચારીની મહીર્તિ મેળવવી હોય, તો તમે સર્વદા શીજનું રક્ષણ કરજો. શીજ એ તમારું સર્વસ્વ છે, તમારું પન્મદન છે અને તમારા જીવનનું પરમતત્ત્વ છે.

આનંદા કહે છે, પ્રિય જુદો, હવે આપણી ઉપદેશ-વાર્તા મમાસ કન્યાનો મમય વડે ગયો છે, તેથી આજની ઉપદેશ-વાર્તા સમાપ્ત કરવામા આવે છે.

ધર્મદાસ ગેઠ કહે છે, હે શ્રાવિકાઓ, એ પ્રમાણે આનંદાએ પોતાની ઉપદેશવાર્તા મમાસ કરી હતી. આપણો પણ મમય નિત્યના નિયમ પ્રમાણે પૂરો વડે ગયો છે, તેથી આજની ધર્મદાસી સમાપ્ત કરવામા આવે છે. ધર્મદાસ ગેઠના આ વચન સાંભળી શ્રાવિકાઓએ આદીપર ભગવાનની જય જોલાવી હતી. પત્રી જગા અને મહિ ધર્મદાસ ગેઠની આજ્ઞાથી બા વધને ગીજના મહિ-માની એક ગળી નીચે પ્રમાણે બોલ્યા હતા.

શીજના મહિમાનું ગીત.

“નટવર વચ્ચે થઈ ચેઈ નાચી રહ્યો” — એ રાહ

મખી શીલનો પ્રભાવ જગમા નમી રહ્યો,
જમી રહ્યો યગ જમાવી રહ્યો સખી શીલનો (એ ટેક)
મર્વ જગતમા એક છે, શીલતણા શજુમાર,
તે ગણુગાને શ્રાવિકા, મદા ધરો મન પ્યાર
શીલ અગ ધરી નવર ગ બનો સુદરી,
ગીજનો પ્રભાવ જગ પામી રહ્યો. સખી શીજનો ૧

૧ મનની પ્રીતિ વાળી દાંડ.

Sh B-૫

માગનાદે પગ ધરતારે,	
રીવ શ્રાવિકા સાચવજે	૧૬
મનમાહિ વિચારે કરતારે,	
ગીવ શ્રાવિકા સાચવજે	૧૭
સખીઓ માથે પલ્લુ ભાળતારે,	
ગી । શ્રાવિકા સાચવજે	૧૮
રૂપરંગમા આની પડતારે,	
શીવ શ્રાવિકા સાચવજે	૧૯
કંઈ નિ નો આની નડતારે,	
શીવ શ્રાવિકા સાચવજે	૨૦
છે રીવનણુ મન ભાગીરે,	
શીવ શ્રાવિકા સાચવજે	૨૧
તે છે અતે રશિવકાગીરે,	
ગીવ શ્રાવિકા સાચવજે	૨૨

ગ ૧૧એ આ પ્રમાણે કવિના ગાઈ જતાવી, તે સાંભળી શ્રાવિકા
કાશાળામા મારેની દરેક શ્રાવિકા ખુશી ખુશી થઈ ગઈ કેટલીએક
શ્રાવિકાએ કવિના વખી આપવાની માગણી કરવા લાગી
ધર્મનામ રોક વહે છે હે શ્રાવિકાઓ, આ શ્રાવિકાએ તમને
જે કવિના ગાઈ ન મળતી, તે કવિના લલિતાએ પોતાની માતા ગા
નદાની મંદથી ગાઈ મળતી હતી તે સાંભળી બધી શ્રાવિકા
ઓ ધબકી પ્રમત્ત થઈ ગઈ હતી
કવિના પૂર્ણ થતા પછી આનંદાએ કહ્યું કે હહેને, આ
કવિના હમે માયા હજી તે પ્રમાણે વર્ણન તન મન અને ધનથી
તમારા ચીતરતી રત્ના કરજે આ કવિતામા જે જે પ્રસંગો
જનાવ્યા છે તે તે પ્રસંગોમા ગીવની રત્ના કરવાને સર્વદા તત્પર
રહેજે શ્રાવિકાને શીખ એ સાચો અનંતર છે ગીજના પ્રભાવથી
સની શ્રાવિકા આનોક તમા પરલોખમા સત્ગીર્તિ મેળવે છે શીજ

૧ પગ ધરતારે ૨ મો ૧ આપનાર

એ સ્વર્ગના ઠારની કુચી છે, દિવ્ય સુખનુ દાગ છે અને મોક્ષનો દગ્ગાજો છે શીળવનીના શીળની આગળ દેવતાઓની શક્તિ પણ ચાલતી નથી, મન યત્ર અને તત્ત્વી શક્તિઓ શીળની આગળ પ્રતિહત થઈ જાય છે જહેનો, જે તમારે ખરેખર શ્રાવિકા જનનુ દોય, શીળના દિવ્ય પ્રભાવનો વિત્તમ અનુભવ લેવો હોય, સમક્ષિત ના વૃગારને માર્થક કરવો હોય, શ્રાવકન સારને ગ્રોભાવવો હોય અને સદાચારીની મહીર્તિ મેળવવી હોય, તો તમે સર્વદા શીળનુ રક્ષણ કરજો, શીળ એ તમારૂં સવન્ન છે, તમારૂં પરમ દેવત છે અને તમારા જીવનનુ પરમતત્ત્વ છે

આન દા કહે છે, પ્રિય જહેનો, હુને આપણી ઉપદેશવાર્તા સમાપ્ત કરવાનો સમય થઈ ગયો છે, તેથી આજની ઉપદેશવાર્તા સમાપ્ત કરવામા આવે છે

ધર્મદામ્ ગેઠ કહે છે, હે શ્રાવિકાઓ, એ પ્રમાણે આન દાએ પોતાની ઉપદેશવાર્તા સમાપ્ત કરી હતી આપણો પણ સમય નિત્યના નિયમ પ્રમાણે પૂરો થઈ ગયો છે, તેથી આજની ધર્મવાર્તા સમાપ્ત કરવામા આવે છે ધર્મદામ્ ગેઠના આ વચન માલગી શ્રાવિકાઓએ આદીત્થર લગવાનની જય જોલાવી હતી પત્રી ગગા અને મણિ ધર્મદાસ ગેઠની આજ્ઞાથી ઉભા થઈને શીળના મહિમાની એક ગરળી નીચે પ્રમાણે જોડ્યા હતા

શીળના મહિમાનુ ગીત.

“નટવર વસંત થેઈ થેઈ નાચી રહ્યો”—એ રાહ

નખી જીલનો પ્રભાવ જગમા તમી રહ્યો,
તમી રહ્યો યશ જમાવી રહ્યો સખી જીવનો (એ ટેક)
મર્વ જગતમા શ્રેષ્ઠ છે, જીલતણો શણુગાર,
તે શણુગારે શ્રાવિકા, મહા ધરે ‘મન આર
જીલ અગ ધરી નવર ગ જનો મુદરી,
જીવનો પ્રભાવ રગ પામી રહ્યો નખી શીળનો ૧

૧ મનની પ્રીતિ પાસળ દેવ.

Sh. B-૫

શીલવતી જ્યાં આવિકા, તે શોભે સમાર, ૮
 રીવ તેજ તરૂણી તાપું, રીલ વિના નહિ માર
 ગીલ રસે રનિક ખનો રામા રસે ભરી,
 શીલ મઝલ રૂપાપવૃદ્ધ વામી રહ્યા મળી શીવનો ૧
 ગીળ ઉપવૃદ્ધ જગતમા, ગીળ ધર્મનુ રૂપ,
 રીગવતીને નવ નડે, રલનગરી પલનકૂચ
 અમના તણે ઉદ્ધાર રીલ સાધના થકી,
 રીલદેવ સ્વર્ગમા વિરામી રહ્યા મળી રીવનો ૩
 રીવ સુગધે સર્વદા, જન્મ સુગધી થાય,
 શીળ મિહુના ભય લકી, મૃગસમ પાપ પવાય
 રીલ દેશગી તણી સુગર્જના સુણે ભરી,
 રીવ મિહુ ભેર માણી ભમી રહ્યા મળી રીવનો ૪
 ગીવ ધરી મોં આવિકા, કરો મફળ અવતાર,
 રસત્ય રસતીપં પામીને, રગિવપદ પામે સાર
 ગીન સદ્ગુણે મતાં ગિરેશ્વરી બને,
 શીલ રાગમે અખંડ ધામી કહ્યો મળી શીવનો ૫
 આ પ્રમાણે ગગા અને મણિ ઈવિતા ગાર રહ્યા પછી
 ચિરામ પામ્યા એવે સર્વ શ્રાવિ આશ્વે પાછો ફરીથી આદીશ્વર
 ભગવાનનો જયનાદ વ્યોહનો પછી ધર્મદાસ ગોડ અને ગગા ન
 રી આવિકાએની નાથે પાતપોતાને ઘેર આપ્યા ગયા હતા

૧ મુનિ બીનુ તેજ રીવજે ૨ પાપોના સમુદ્ધારી રૂપી ક પદ્મ
 ૪ નર ૨ પસસા ગી રૂપે ૬ રીવ પી દેવતા ૭ શીવના સુગધથી
 ૮ મૃગવાની જન્મ પાપ નારી જન્ય છે ૯ રીવ પી દેશગીસિંહ ૧૦ સાનુ
 ૧૧ સતીપ ૧૨ માનુ ૫ ૧૩ રાગમા ૧૪ મોહનુ અખંડ
 મામ ૫

દિવસ ૨૧ મો.

૨— (સવારમાં ચાર વાગતા જાગી ઉઠીને)
(મનમાં) વાહ! આજે બરાબર નિયમ પ્રમાણે
જાગન વધે છે. ચાલ હવે ધર્મજાગરિકા કરૂં, તેવા
મા મારા સ્વામી પણ જાગી ઉઠશે, પછી તેમની
બરહાસમાં હાજર થવું પડશે (પછી પોતે ધર્મ-

જાગરિકા કરે છે) ધર્મજાગરિકા કર્યા પછી તે પોતાના હૃદયમાં વિ-
ચારે છે “અજે હું શ્રાવિકા છું શ્રાવકધર્મ પાળવાને માટે
મારો અવતાર છે આજે મારે આખા દિવસમાં શુ કામ કરવાનું
છે? તે વિચારવું જોઈએ પ્રથમ તો મારે આખો દિવસ
માગ પતિની સેવા કરવાની છે, પછી મારે જિનપૂજા, શુરૂભક્તિ
અને નામાયિક લખ ન્યાયાચાર્યના ઠરવાના છે તે પછી માગ ઘર
ની વ્યવસ્થા કરવાની છે, ઘરની વ્યવસ્થા ન્યાય પછી રસોડા ઠરવા
ની છે, રસોડા કર્યા પછી જો મુનિનો યોગ વધ આવે તો અતિથિયમ
વિમાગનું કામ મકળ થાય, પછી જો જાને તો કેઈ પણ પ્રાણીનો
ઉપકાર કરવાનો છે. જયે દિવસે મારાથી કોઈનો ઉપકાર થઈ
ગયો નહીં. અરે! હું આવા વિચાર કરૂં છું, પણ એક વાત
ભૂલી જાઉં છું, મારાથી કાઈ પણ જાની શકે તેમ નથી હું પગલ ત્ર
છું અને પરલ ત્ર રહેવાને મન કરૂં છું કારણકે સ્ત્રીઓ સ્વતંત્ર

ગીવતી જ્યા શ્રાવિકા, તે શોભે મ નાર,
 રીવ તેજ ^૧તરૂણી તણું, શીલ વિના નહિ ગાર
 ગીલ રસે રમિકે બનેા ગમા રસે ભરી,
 ગીલ સકલ ^૨પાપ દુઃખ વામી રહ્યા ગખી ગીવનો ૧
 ગીજ ઉક-પનરૂ જગતમા, શીજ ધર્મનુ રૂપ,
 શીગવતીને નવ નરે, 'લગડારી' ^૩ભવકૂપ
 અગના તણે ઉદ્ધાર ગીવ સાધના થકી,
^૪શીવદેવ નવર્ગના વિરામી રહ્યા ગખી શીવનો ૩
 ગીવ સુગથે સવદા, જન્મ સુગધી થાય,
 શીવ મિહના લય થકી, 'મૃગમમ' પાપ પલાય
 ગીવ કેશની તણી સુગર્જના ગુણે ભરી,
 ગીવ નિહ જોર માણી જામી રહ્યા ગખી શીવનો ૪
 ગીવ ધરી શ્રાવિકા, કદો મક્કા અવતાર,
^૫સત્ય ^૬સતીપ ^૭પામીને, ^૮શિવપદ પામો સાર
 ગીલ નરુણે મતાં સિનેશ્વરી બને,
 ગાન ^૯આગમે ^{૧૦}અળ ^{૧૧}ધામી કહેા ગખી શીવનો ૫
 આ પ્રમાણે ગગા અને મણિ કવિતા ગાઈ રહ્યા પછી
 વિરામ પામ્યા એવે ગવ શ્રાવિકાએ પાછો ફરીથી આદીત્ય
 ભગવાનને નયનાદ કયો હતો પછી ધર્મદાસ શેઠ અને ગગા
 ને શ્રાવિકાની નાથે પોતપોતાને ઘેર ચાલ્યા ગયા હતા

૧ ચરાન જાનું તેજ શીવ છે ૨ તણે ૩ અમૃદ્ ૪ તીવર પી ક પટલ
 ૫ ભર ૬ પસમા કાપી રૂપો ૭ શીવ શીવના ૮ ગીવ ૯ સુગધી
 ૧૦ મૃગ ૧૧ જોમ પાપ નારી ૧૨ છે ૧૩ ગીવ પી કેશની શિલ ૧૦ સત્ય
 ૧૧ સતીપ ૧૨ મોગનુ પદ ૧૩ શાન્તમા ૧૪ મોગનુ અળ
 ધામ ૧૫

દામા પતિ રૂઝા ડરે છે, અને ઘડિ અવનામા પુત્ર રક્ષણ કરે
 ૭ તેથી સ્ત્રી ઠઠિ પણ સ્વતંત્રપણાને લાયક નથી ”

પ્રાણનાથ, આ તમારો શ્લોક મેં યાદ ગળ્યો છે અને તે
 પ્રમાણે વર્તવાની છંડા રાહ છું મારે ઠઠિ પણ સ્વતંત્રતા
 જોઈની નથી

તારાના આવા વચન સાંભળી લક્ષ્મીચંદ્ર હૃદયમાં ખુશી વતો
 દેહેરે પૂત કઠવાને જાય છે

પાછળથી તેની દીડરી દીવાળી મુખ ઉપર જ્ઞાનિ ધાગણ કરતી
 આવે છે, દીવાળીને આરેલી જોઈ તાગ ખુશી થાય છે, પણ તે
 ણીનું મુખ ઉતરી ગયેલું જોઈ તારાના મનમાં ચિંતા ઉત્પન્ન થાય છે

તારા—જોઈ દીવાળી, તારું મુખ ઉતરી ગયેલું કેમ
 દેખાય છે ?

તારાના પુછવાથી દીવાળી વધારે કેવા મારે છે એટલે તાન
 તેને મારમાં વડાતી માથે દાગે છે અને પેતની માડીના પાસરથી
 તેણીના આમુ લુવે છે

દીવાળી—જા, મારા દુખની વાત તમારી આગળ કહી
 રજાય તેમ નથી મને જાણપણમાં કેમ આપી માગી નાખી હોત
 તો વગરે મારું હતું, તમે કુળનાન ઘર જોતી મને મોટા દુવાના
 નાખી દીધી છે, તમે માળાપ માગ ઉપડારી છો, પણ મને છ
 ન્ગીની જાણતમા અગદારી થયા છે, મને તમે ઠજેડાના મહા
 ઠજમા હોતી દીધી છે, ઠજેડાને વધને મારી ઉપર અનેક જાતના
 કપ્પો આવી પડે છે મારા સાગરીયાના આડોળપાડોશમાં માગી
 ઘણી ચર્ચા થાય છે, દહેરે ઉપાધ્યે મને જતી જોઈ લોડો માગી મામે
 આગળી કરે છે અને માગીજ વાતો ઠજે છે માતા, તમે જોઈએ
 તેની કેળવણી પામ્યા નવી, તેમજ મારા જાપા જુના વિચારને
 વળગી રહેનારા છે, તેથી મારે માથે આ મહાદુખ પડ્યું છે
 માતા, તમે મને કેળવણી આપી ન હોત તો હું ક્યારનીએ આ
 ભઘાત કરીને મરી ગઈ હોત, પણ કેળવણીના પ્રભાવથીજ મારા
 એ વિચાર અટકી પડે છે હું જીવતી છું, પણ મરેલા જેવી છું

થવાને યોગ્ય નથી આ મારા બધા વિચાર સફળ કરવાનું સાધન મારા પતિની આજ્ઞા છે, જો કે સારા કામ કરવામા મને પતિની આજ્ઞા મળે છે, તથાપિ તેમને પુણ્યા વગર સારું કામ પણ મારે કરવું ન જોઈએ પતિની આજ્ઞા મેળવ્યા વિના શ્રાવિકા ગમે તેટલું મ કર્મ કરે તોપણ તે નકામું છે નવામી એ ધરનો ગત છે, અને સ્ત્રી તેના તાળામા રહેનાર ગૃહવ્યવસ્થા કરનાર એવક છે એવકે નવામીની આજ્ઞા મેળવીને જ દરેક કામ કરવા જોઈએ ”

તાન આ પ્રમાણે વિનાર કરતી હતી, ત્યા લક્ષ્મીચંદ શેઠ બંને ઉ, બગના બગતા તેના મુખમાથી “ અરિહત અરિહત જિનાય નમ ” એવા ગાંઠા નીકળે છે, તારા તે ચાલતી તેમની પામે ભાજર વાય છે, અને જોડતી વસ્તુઓ હાજર કરે છે

લક્ષ્મીચંદ શેઠ સૌચાદિ કરી દેહેરે જિનપૂજા કરવાને બાય છે, તે વખતે તારા પોતાને કરવાના કેટલાએક કામની આજ્ઞા મળી લે છે

લક્ષ્મીચંદ—પ્રિયા, હવે તારે રાજરોજ આજ્ઞા મળવાની વરુદ્ધ નથી ઠરણ કે તારા જેવી શુદ્ધ શ્રાવિકાને આજ્ઞાની શીજડ છે ? મને તારે માટે ખાત્રી થઈ ગઈ છે કે તુ કદિ પણ ધર્મવિરુદ્ધ કે લોકવિરુદ્ધ કામ કરવાની નથી

તારા—નવામિનાથ, અ પ મત્ય કહો છો, પણ તમે પોતે મને એક વાર જલેક ન ભગાવ્યો છે, તે મારા હૃદયમા ડમી ગયે છે, અને મને તે જલોઠ ધણો વરાજખી વાગે છે

લક્ષ્મીચંદ—એ કયો જલોક ? કહે તો ખરી

તારા—અણ ઉચાર કરી નીચે પ્રમાણે તે જલોક બોલે છે—

“ પિતા રક્ષતિ કૌમારે,

જર્જા રક્ષતિ યૌવને ।

પુત્રા રક્ષતિ વૃદ્ધત્વે

ન સ્ત્રી સ્વાતશ્ચમર્દતિ” ॥ ૧ ॥

“ કુમાર અવધામા સ્ત્રીનુ ગ્હણ્ય પિતા કરે છે, યૌવન અ

સ્થામા પતિ રક્ષા કરે છે, અને વૃદ્ધ અવસ્થામા પુત્ર રક્ષણ કરે છે તેથી સ્ત્રી કદિ પણ સ્વતંત્રપણાને લાયક નથી ”

પ્રાણનાથ, આ તમારો જલોક મેં યાદ ગયો છે અને તે પ્રમાણે વર્તવાની ઈચ્છા રાખુ છું મારે કદિ પણ સ્વતંત્રતા નોંધતી નથી

તારાના આવા વચન માણણી લક્ષ્મીચંદ હૃદયમા ખુશી વતો દેહેડે પૂનઃ કરવાને જાય છે

પાછળથી તેની દીકરી દીવાળી મુખ ઉપર ગ્લાનિ ધાગણ કરતી આવે છે, દીવાળીને આવેલી જો તારા ખુશ થાય છે, પણ તે છીનુ મુખ ઉતરી ગયેલું જોઈ તારાના મનમા ચિંતા ઉત્પન્ન થાય છે

તારા—જેન દીવાળી, તારું મુખ ઉતરી ગયેલું કેમ દેખાય છે ?

તારાના પુછવાથી દીવાળી વધારે રેવા માગે છે એટલે તારા તેને માથમા ઝૂંછાવી મારે હાથે ઉંમરે પેન ની સાડીના પાલ્લથી તેણીના આંસુ લુવે છે

દીવાળી—જા, મારા દુઃખની વાત તમારી આગળ કહી શકાય તેમ નથી મને જાણપણમા ઝેર આપી મારી નાખી હોત તો વધારે સારું હતું, તમે કુળવાન ઘર ગોત્રી મને મોટા દુવાના નાખી દીધી છે, તમે માળાપ મારા ઉપકારી છો, પણ મારી જીવનની જાળનમા અપકારી થયા છો, મને તમે જન્મેડના મહા ઝખ્તમા હોમી દીધી છે, કન્નેડને લઈને મારી ઉપર અનેક તતના કાંટો આપી પડે છે મારા આમરીયાના આટોશપાટોશમા મારી વણી અર્ચા થાય છે, દહેડે ઉપાશ્રયે મને જતી જોઈ લોકો મારી મામે આગળી કરે છે અને મારીજ વાતો ડહે છે માતા, તમે જોઈએ તેવી ઢેળવણી પામ્યા નથી, તેમજ મારા જાપા જુના વિચારને વળગી રહેનારા છે, તેથી માગે માથે જા મહાદુખ પડ્યું છે માતા, તમે મને ઢેળવણી આપી ન હોત તો હું ક્યારનીએ જા તમઘાત કરીને મરી ગઈ હોત, પણ કેળવણીના પ્રભાવથીજ મારા એ વિચાર અટકી પડે છે હું જીવતી છું, પણ મરલા જેવી છું.

માતા, જાલે મારે માથે બહુ થઈ છે મારી અજ્ઞાન માસૂએ મને બહુ દુખી કરી છે માતા, હવે મારા જીવનનો અંત આવે તોય હું સુખી થાઉં તે શિવાય મને કંઈ પણ સુખ મળવાનું નથી ત્વ ભાવ વિશેષે ધીન બધા કમોડા સારા છે, પણ વનઝોડું સર્વથા નડાઈ છે માતા, હું મન વચન અને કાયાથી મારા શીજની રક્ષા કરું છું તે જગા મારા સાસરીયા અને ધીન લોકો માં ઉપર રામ નામ છે મારા સારા વસ્ત્રો કે અવજારો હું પહેરી શકી નથી, દેવ શુક અને વર્મની ઉપાસના કરતા પણ મને અનેક મતરાયો આવે છે

જાલે એવું બન્યું કે હું મામાયિક લઈને માગ મારા ધર્મના મેઘડ અથો વાચની હતી, તેમા આનંદ મગ્નરતનના વળી ધીન ભાગમાથી એક રમિક મજૂર મે વાચવા માડી વાચતાવા અગા મારા હૃદયમા ભાવો લામ અગટ થઈ આવ્યો, તેને લઈને મારા સુખમાથી જરા વધ કે ઉચો સ્વર નીકળી પડ્યો તે વખતે નીચેની મારા માસૂ ત્યાં ગાવા અને તેમણે મને ઠોકર વચનો ઠહા, જે વચનોનું અનુકરણ કરવામા પણ મને દુખ લાગે છે તેઓ જોઈના કે, "અરે રાજ, આવા રાજ તારી કયા માટીને ખુશી કરવા ઈચ્છે છે? શું આવા ગાયન શીખીને તારે નાટક કરવું છે? જો કેડ નાટકમંડળીમા દાખલ થવું હોય તો અભ્યારથી કહેજે અમને ખાતરી છે કે, તું મારા દીકરાનો ગૃહલંકાર અવાવીશ નહિ, માગે નાનો દીકરો તને ગમતો નથી આવા ગાયન ગાઈ આગપામ રહેલા ઠાઈ પુરૂષને સંભળાવી તેને મોહ ઉપજાવી તારે નાનરા કામ કરવા છે, પણ અમારૂં ઘર કુળવાન પ્રાવકનું છે જો તારી એવી ઈચ્છા હોય તો અગાઉથી કહી દેજે, એન્હો અમે અમાડ સૂજતું કરીએ "

માતા, મારી તાસૂના આવા વચન સાંભળી હું હેનક બની લઉં, મામાયિકની ક્રિયા કરવામાથી મારૂં ચિત્ત ઉઠી ગયું અને મને મારા મનમા બહુ દુખ લાગી આવ્યું, તથાપિ મે મારા મનને માડ માડ વગ ગાળી સામાયિકને પારી દીધી, અને પછી કાંઈ પણ બોલ્યા

આના વગર હું અહિં આવી છું માત્રતા હુવંચનો મને ભરે પીડા-
કારી લાગ્યા છે આત્મહન્યા કરવાને હું સમજ થાઉં કે શું કરું? એ
કાર્થ મૂજબું નહીં માત્ર, હવે મારૂં રક્ષણ કરો, એ મહાદુ ખનાથી
મારા ઉદ્ધાર કરો, હું ખી પુત્રીને માતા વિના ખીન ઝેનું શરણ
હોય? તેમ વગી મારા આ હું ખના કારણ તમેજ છો, કારણ કે
કળેડના મહાકલમા તમે જાણી જોડેનેજ મને નાખી છે તમે માન
કુળ તરફ એક ધ્યાન રાખી મને એ હું ખના મહામાગરમા હું
સેવી પાડી છે

દીવાળીના આવા વચન માલગી તાગના મનમા ભાષે હું ખ
ધડ આગ્યુ ધર્મદામ ગેડના મુખથી ધર્મ ઉપદેશ માલગી પ્રણુદ
ચયેડી તાગના મનમા તેને માટે ઘણો પશ્ચાત્તાપ વયો પોને ઉપ
કારી માતા વડ પુત્રીની અહિંતકર્તા થઈ છે, અને એક માતા
તરીકેના પોતાના ઈર્ષ્યામાથી શ્રદ્ધ વધ છે, એ મહા દુ ખ તેના
કેમળ હૃદયને દડુન કરવા લાગ્યું, તેણીના નેત્રોમાવી અશ્રુધારા
ચલી અને તે ઘણીજ શોકાનુર ધડ ગર્ધ ધણુવારે જગ આશ્વાનન
પામી મદવગવી બોલી—“બહાલી મુતા, તારૂં અહિંત મે મારે હાથે
જ હું છે, કુનવાન ધરનો મોહ રાખી મે તને અધ કરી ફવામા પાડી છે
હું માના તારી અનુકર ધઈ છું, તાના જેવી આવકમાળાને કળેડના
કલમા હોનનાર આ મૂં માતાને મહુઅવાર ધિક્કાર છે! જે માનાઓ
માન જેવી અધમ અને વાતકી હશે, તેઓને પણ મહુઅવાર ધિક્કાર
છે! આપણા આર્ય આવડમ માગમા આવા અનેક જનાવોળને છે આ
હુરાશાર માવકમ મારની મોટી પાથમાલી કરી છે જો કે ઉત્તમ
૨૧ એવું એ સર્વ દીને માત્ર છે, પણ કુળની માથે વર જોનાની
પગ જરૂર છે એકલા કુળને જોઈ અવિચારવી પુત્રીને કળેડના
મહાકલમા નાખી દેવી, તેની આવિકાપણની છ દગી બગાડી દેવી,
એ સર્વ દીને મનુચિન છે બેટા, અમે તાના માતાપિતા પણ તે
વાજ અધમ ધયા છીએ, તારા હું ખને જોઈ અત્યારે મને અતિ
પશ્ચાત્તાપ ગાય છે, પણ હવે શું કરવું? તે તાગેજ મહુન કરવું
પડશે અને અમારે નજરે જોવું પડશે જ્ઞેન, આ તાગ પાપી

માતા, આજે મારે માથે બહુ થઈ છે માગી અજ્ઞાન માસૂએ મને બહુ
 હુ પી ઠરી છે માતા, હવે મારા લવનનો અત આને તોજ હું
 સુખા થાઉં તે શિવય મને ઈદિ પણ સુખ મળવાનું નથી એ
 લાવ વિગેટે બીજા બધા કલેડા સાન છે, પણ વચકલેડું સર્વથી
 નકારું છે માતા, હું મન વચન અને કાયાવી મારા શીખની
 રક્ષા કરું છું તે છતાં મારા સામરીયા અને બીજા લોકો મારી
 ઉપજ શકા લાવ છે મારા મારા વચો કે અવકારો હું પહેરી
 શકી નથી, એવું શુદ્ધ અને ધર્મની ઉપાસના કરતા પણ મને
 અનેક અતરાયો આવે છે

આજે એવું બન્યું કે હું આમાયિક લઈને મારા લારા ધ
 મના મે ધક અથો વાચની હતી, તેમા આનંદ મળજોરતનના
 વળી બીજા ભાગમાથી એક રસિક મળ્યાય મે વાચવા માડી વાચતાવા
 ચના મારા હૃદયમા ભાવો લાસ પ્રગટ થઈ આવ્યો, તેને લઈને મા
 સુખમાથી જરા વધારે ઉચો સ્વર નીકળી પડ્યો તે વખત ની
 ચેત્રી મારા માસૂ ત્યા આવ્યા અને તેમણે મને ડોકો વચનો ઠહ્ય,
 જે વચનોનું અનુસરણ કરવામા પણ મને હુ પણ લાગે છે તેઓ
 બોલના કે, “ અજે ગડા, આવડા રાગ તારી ડા મળેને જુગી
 કરવા ઈ કે? શુ આવા ગાયન શીખીને તારે નાનકડું કનુ છે?
 જે મેઈ નાનકડું મળીમા દાખવ ચલુ હોય તો અત્યારથી કહેશે
 અમને ખાતરી છે કે, તું મારા દીકરાનો જુકલવહાર ચલાવીશ
 નહિ, મારો નાનો દીકરા તને ગમતો નથી માવા જાયન ગર્ભ
 આસપાસ રહેલા કોઈ પુરુષને ગળાળાવી તેને મોહ ઉપજાવી તારી
 નકારા મમ કરવા છે, પણ અમારું ઘર કુળવાન ત્રાવકનું છે જે
 તારી એવી ઈચ્છા હોય તો અગાઉથી કહી દેજે, એટલે અમે અ
 મારું મૂજલું ઠરીએ ”

માતા, મારી સારુના માવા વચન સામળી હું હેળક બની
 ગઈ, આમાયિક હી ક્રિયા કરવામાથી મારું ચિત્ત ઉઠી ગયું અને મને
 મારા મનમા બહુ હુ પણ લાગી આવ્યું, તથાપિ મે મારા મનને માડ
 માડ વશ રાખી આમાયિકને પારી દીધી, અને પત્રી કાઈ પણ મોટા

ઇને નકાર વિચાર લાવીશ નહિ, તારા જેવી તરણ દીડગીને ઘે
રાખી, એ પણ લોકવિરુદ્ધ છે, તે છતાં જો તને શ્વસુરગૃહમા
ઝેવાથી ભારે દુઃખ થતું હોય, તો તું હાલ અહિં રહેજે, પવિ-
ત્ર બુદ્ધિ રાખી આર્હત ધમની ઉપાસના કરજે, અને આ તારી
માતા સાથે ધર્મનાસ શેઠની ધર્મવર્ત્તા સાભળજે તેમ કરવાથી
તારા હૃદયને શાંતિ મળશે

પિતાના આ વચન સાંભળી દીવાળી કાંઈ પણ બોલી નહીં તે
નેત્રમાથી અશ્રુની ધારા વર્ષાવતી નીચું જોઈ ઉભી રહી પુત્રી-
ની આવી કંટાળાજનક દશા જોઈ લક્ષ્મીચંદ્રે ઉચ્ચે સ્વગેથી કહ્યું,
“જે માળાપો આ પ્રમાણે પોતાની પુત્રીને કુળનો મોહ રાખી ક-
જેકાના મહાક્રમમાં પાડે છે, તે માળાપો તેણીના ખરેખરા શત્રુ
છે, એવું શત્રુપણું કરનારા અમોને ધિક્કાર છે!” આ પ્રમાણે
કહી દીવાળીને ધીરજ આપી લક્ષ્મીચંદ્રે પોતાના શેઠની દુકાને
ગયો હતો

પાછળથી તારા પોતાની દીડગી દીવાળીને લઈ ધર્મદાન શેઠ
ની શ્રાવિકાશાળામાં આવી હતી

નિત્યનો સમય વયો એટલે ધર્મદાન શેઠ તથા તેના પત્ની
ગંગા શ્રાવિકાશાળામાં આવ્યા, એટલે શ્રાવિકાઓએ આદીશ્વર
લગવાનની ન્ય બોલાવી, તેમને વધાવી લીધા હતા

પ્રથમ ધર્મદાન શેઠે નીચે પ્રમાણે મ ગજાયગ્ણ કૃત્ય—

આર્હલવિકીડિત.

જે છે નિર્મળરૂપ નિર્મળ કરે આત્મા ઉપાધિ હરિ,

પૂર્ણાનંદ ધરી મ પૂર્ણ જનીને આનંદને આચરી,

ઓપે આપ અખંડ બોધકિરણે જે વિશ્વમા ગાજતા,

તે આપો જિન બાળિજા હૃદયમા મદ્ભોધવી રાજતા ૧

ઉપર પ્રમાણે મ ગજાયરુપ કૃત્ય પછી ધર્મદાન શેઠ કહે છે,
હે શ્રાવિકાઓ, નિત્યનો સમય વયો એટલે આનંદ પોતાની પુત્રી
લલિતાને ઉપદેશવર્ત્તા કરવાને પોતાના સ્થાનમાં આવી તે વખતે
લલિતા અને બીજી બધી શ્રાવિકાઓ આની હાજર થઈ હતી.

માતાપિતાને ક્ષમા આપી તું એ હું બંધ મહન કરજે, તારા હું
યમા આત્મકૃત્યા ઝરવાનો કુવિચાર લાવીશ નહિ, તે મહાપાપક
સ્વાના કરતા તો આ હું બંધ મહન ઝરવું મારૂં છે એક બે વર્ષમાં
તારા પતિ યુવાન વર્ષજશે અને તું સાગી મિથિતિમા ગાવી જ
ઈશ, તેમ હતા જો તને તારા માસરીયામા રહેતા વધારે હું બંધ
વતુ હોય તો હાથ ડેટલાએક માસ અહિં રહે અને પછી ત્યાં
જશે કોઈ રીતે હૃદયમા મુજાઈશ નહિ તારી માતૃ કડવા વેળ
ગોડી છે તેને હું વિનંતિ ઝરી સમજતીશ ”

તારાએ આ પ્રમાણે કહી પોતાની પુત્રીને શાત કરી, તોપણ
દીવાળીના દિવસાએ જોઈ મેં તેવી શાંતિ થઈ નહિ વારવાર તેલીને
તેની આસના ષ્ટવચનો યાદ આવી જતા, તેથી તે પુનઃ વધારે
ગોડાતુર થતી હતી

આ વખતે લક્ષ્મીચંદ્ર જિનપૂત કરીને ઘેર આવે છે તે દી
વાળીને જોઈ ખુશી થઈ જાય છે

લક્ષ્મીચંદ્ર—જેગ નીવાળી, આજે ક્યારે આવી છે? હું મળ્યા
જ મેં તને ગ્વામા સભાગી હતી, ફેવયોજે મ ભારતાજ તારા
સ્નન થયા, ને ઘાડું મારૂં થયું (આ પ્રમાણે કહી લક્ષ્મીચંદ્ર
દીવાળીની પાસે આવે છે, ત્યાં તેની મુખમુદ્રા શોડાતુર જોઈ તે કહે
છે) જેગ, આજે તારા મુખ ઉપર શોક કેમ દેખાય છે? તું તને
નહીં હું બંધ થયું છે?

લક્ષ્મીચંદ્રના પુત્રવાથી દીવાળી ઝાડી બોલી નહિ, એટલે તા
રાએ એક તરફ જઈ પોતાના પતિને દીવાળીનો બધો વૃત્તાત ક
લી ન બળ્યા પો તે સાંભળી લક્ષ્મીચંદ્ર હૃદયમા અતિ શોડાતુર
થાન છે પછી તે દીવાળી પાસે આવી કહે છે

લક્ષ્મીચંદ્ર—જેગ, તને હું બંધ આપના । અમે છીએ સ
તતિનું હિત કરનારા માળાપો અમુકકુરિવાજને લઈ તેના અહિત
ઝરનારા થઈ પડે છે જોન, આ શત્રુરૂપ માળાપના અપરાધ ક્ષમા
કરજે તારા પૂર્વ કર્મના યોગથી અમે અધ થઈને આ કાર્ય
કયું છે જેગ, હવે જીજ્ઞે ઉપાય નથી તું તારા હૃદયમા મુજા

હવે મને શાત કરના લાગ્યા, તમારા ભાઈને શાક વગર ચાલતું નથી, જો શાક શાક હોય તોજ તેઓ મારી રીતે જમે છે, તેમને આજે બોજનમા મેં અતરાય ડ્યો છે, મોઢુ અને ડાંચી બંધનું શાક તૈયાર થયેલું જગડ્યું, પેના નકામા ગયા, તેની નાથે તેલ તવા મથાલી નકામા ગયો સૂકવણીનો મગ્રહ જેનો ઘણીવાર ઘરમા શાક તરીકે ઉપયોગ લેનાતો તે પણ નાશ પામ્યો, અને છેવટે તમારા ભાઈ શાક વગર રહ્યા આથી મારા મનમા ઘણો ફોલ વાય છે, આજે પેમાની નુકસાની માથે પતિના બોજનના ચ્વાનો બગ વયો એવી મારો જીવ જળે છે લલિતા જીન, આ કારણથી મારા ચહેરા ઉપર ચ્વાન આવી ગયેલી છે જો તમાગ ભાઈએ મને ઠપકા આપ્યો હોત તો મારા મનને કાર્કડ મતોય થાત, પણ તેઓ કાંઈ જોયા નહિ, મનમા સમજી જે તે ખાઈ ચાડ્યા ગયા, આથી મને વધારે અફસોસ થાય છે જ્યાના આ વચનો માલખી પ્રેમ જોવી

પ્રેમ—જ્યાજીન, તમારી આ વાત માલખીને હું તો આ ક્ષેત્ર પામી જાઉં છું તમે ખરેખર લોભી લાગો છો જે ચાક પેમાનું શાક જગડ્યું, તેમા આટલો જો અફસોસ આમાટે કરો છો? તમારી સૂકવણીમા શો માલ હશે? જાહુ તો ચાક પેમાની કીમત હશે, એવી જાણતમા શોક કરવો એ મારું ન કહેવાય વળી તમારા પતિએ તમને ઠપકો ન આપ્યો તે નાક થયું તેમ છતાં, તમે કહો છો કે, મને ઠપકો ન આપ્યો, એ જોહુ થયું, એથી મને વધારે આત્મચ્છા ઉપજ થાય છે ભાવકાઓ ઠપકો આપે એ વાત તો ચારીજ ન કહેવાય, તેમ પુતળી જીન, તમે શું કહો છો?

પુતળી—હા, જીન, એ વાત તો ખરી છે, ઘણીને ઠપકો ખાવો એ ચોક્કસ ન કહેવાય જે પુરૂષો વારવાર ઠપકો આપ્યા કરે અને વારવાર ટોક્યા કરે, તેવા પુરૂષોથી જીનઓ કટાણી ન્તય છે, તેથી કાંઈ સુધાને ઘનો નથી, પણ જાણે વાચ છે ન્યાજે પતિ વધારે ઠપકા આપ્યા કરે તો પછી તે સો તેના ઠપકાની કીમત જાણી નથી, તે ઠપકાને લઈને તદ્દન પતિથી નિભય જાની ન્તય છે

આ વખતે જ્યાના મુખ ઉપર અફમોસના ચિન્હો જોઈ
લલિતાએ પુચ્ચુ

લલિતા—જ્યા ભાણી, આજે તમારો ચહેરો ઉતરી ગયેલો
કેમ દેખાય છે? માગ મોમચ દલાઈએ કાઠકપકો આપેલો હોય
એમ લાગે છે

જ્યા—લલિતા બા, એવું તો બન્યું નથી, પણ હું કપકાને
પાન થઈ છું કારણકે આજે ઘરમાં નુક માન થયું છે, અને તે
નુકમાનીને લઈને મારા ચહેરા ઉપર અફમોમનો દેખાવ છે,
બીજું કંઈ નથી

લલિતા—ભાણી, એવું જ નુકમાન થયું છે કે જેથી તમે
કપકાના પાન થાઓ?

જ્યા—બા, આજે એવું બન્યું કે, મેં તમારા ભાઈને માટે
ઠાંથી જલતનું પરનળનું ગાદ મંગાવ્યું હતું, તે ગાક ઘાડું મોઢું
મળે છે, તેથી કોઈ કોઈ વાર હું મંગાવું છું, તે શાક સુધારી તૈયાર
કરવા ચૂલા ઉપર મુખ્ય જ્યા તે તેનાર થયું, એટલે હું તેને ચૂલા
ઉપરથી ઉતાવળા ગઈ, તેવામાં ઉપાડવાની ગફલતથી તે શાકનું પાન
મારા હાથમાંથી પડી ગયું અને બધું શાક ઢગી નીચે પડી ગયું
તમારા ભાઈને દરરોજ શાક વગર આવતું નથી, તેથી તે વખતે
બીજું કાંઈ પણ ગાદ ઘરમાં હોજી ન હતું, તે વખતે ‘શું કરવું?’
એવા વિચારમાં પડી, તેવામાં ઘરની અદર ભાઈની સંજ્ઞાની પડેલી
તે મને યાદ આવી, તે લેવાને હું ગઈ, ત્યાં તે સંજ્ઞાની કોથળી
ખાલી જોવામાં આવી, આમપાસ મેં તપાસ કરી તેવામાં તેના
જોડા કડકા જમીનપર ખૂંચે પડેલા મારા જોવામાં આવ્યા અને
પછી તે કોથળીને મેં તપાસી જોઈ, તે ઉપરથી મને ખાતરી થઈ કે
મારી ગફલતથી બહાર પડી રહેલી તે સંજ્ઞાની કોથળીને ઉદ
રોએ ફરડી ખાધેલી અને તેની અદર રહેલી સૂકવણી પણ તેઓ
ખાઈ ગયા પછી મારાથી કાંઈ પણ શાક બાકી શક્યું નહિ, અને
મારા ભાઈ શાક વગર જે ભાવ્યું તે જમીને ચાવ્યા ગયા મેં
જમીની આગળ ઘણું અફસોસ કર્યો, પણ તેઓ કાંઈ જોવા નહિ,

ગણ છે?" મધુરાએ કહ્યું, "સ્વામિનાથ, જે ઘરમા બે માણુમોની
 ડમાણી હોય, તે કદિ થોડી હોય, તોપણ જણાઈ આવે છે તેમા
 તુ આશ્ચર્ય પામો છો?" સુખધર વધારે આશ્ચર્ય પામીને જોત્યો—
 "પ્રિયા, આ તુ જોલો છો? આપણા ઘરમા હું એવજ ડમાણી
 ઢરનાર છું, બીજા માણસ દોણ છે? છોકરા 'હાતુ કમાવા શીખ્યા
 નથી' મધુરાએ હાસ્ય કરીને કહ્યું "સ્વામી, એક બીજા માણસ
 આપણા ઘરમા કમાય છે 'શુ તુ તો પોતે ડમાતી નથી?" સુખ
 ધરે હસતા હસતા કહ્યું, "સ્વામી, જોડે તે ડમાણી એક ગુણની
 છે, પણ આત્મપ્રગ્નનાના દોષથી હું ઢહી શકતી નથી" મધુરાએ
 મધુરતાથી જણાવ્યું આ વચન માલગી સુખધર વધારે આશ્ચર્ય
 પામી ગયો પોતે જ્ઞાનદાસ્યર્થ વડ વિચાર કરતો હતો, તેવામા
 મધુરાએ કહ્યું, "સ્વામી, એમા વિચાર જો ઢરો છો? તમારા ઘ
 રમા કરકમર નામે એક કમાણીદાર બધુ છે તેના પ્રભાવથી
 તમારા ઘરની સાગી વ્યવસ્થા ચાલે છે આપણુ કુટુંબ મોટું છે,
 અને તેના પ્રમાણમા તમારી ડમાણી સાધાજી છે, તે જતા જે
 ઘરની વ્યવસ્થા સાગી ગીતે ચાલે છે, એ કરકમરનોજ પ્રભાવ છે
 જે ગૃહસ્થાવાસમા કરકસર રૂપ મહાદેવીની પૂજા થાય છે, તે ગૃ
 હસ્થાવાસ મર્વ ગીતે સુખી થાય છે એ ગૃહદેવીની પ્રસન્નતા એ
 જવવાથી મર્વ પ્રદારના સુખના સાધનો સ પાદન કરી ગણાય છે"
 મધુરાના આવા વચન સાલગી સુખધર ખુશી થયો અને તેણે પો
 તાની શ્રીને પૂર્વ ધન્યવાદ આપ્યો હતો પછી તેણે પ્રવ્રજ વધને
 પુછ્યું કે, "પ્રિયા, તુ કેવી ગીતે કરકમર ઢરતી હતી?" મધુરા
 જોતી—“સ્વામી, પ્રથમ તો આપણા ઘરમા જે ચીજની જરૂર
 લાગે, તેજ ચીજ હું મ જાણુ છું તેમ જે વસ્તુ વિના ચલાવી શ
 કાય તેવુ હોય, તે વસ્તુ વગર હું ચલાવુ છું 'હુમેગા ચાર પૈ
 સાંતુ શાક લાવવુ' એવો નિયમ રાખી, એક દિવસ મોઘુ શાક
 મ જાણુ અને એક દિવસ મસ્તુ ગાક મ જાણુ, એટલે ઉચી જા
 તના શાક પણ ખાઈ શકાય છે તેવી રીતે ઘરની બીજી ચીજોમા
 પણ કંડ છું, તેથી આપણુ સર્વને થોડા ખર્ચમા મારી મારી

પણ ધ્યાન રાખીને સાબળો —

આનંદાકંઠે છે, માધવપુરમાં સુખધર નામે એક શ્રાવક રહેતો હતો તેને મધુરા નામે શ્રાવિકા હતી તેમને ત્રણ પુત્રો અને બે પુત્રીઓ હતી એ શ્રાવક સુખધર સતોષી અને સદાચારી હતો તે માથે તે જૈનધર્મ ઉપર ઘણો આગ્રહ હતો શ્રાવકના કેટલાએક ના આચરતો અને સુખેથી પોતાનો કાળ પસાર કરતો હતો.

શ્રાવક સુખધરની સ્ત્રી મધુરા એક કેળવાયેલી શ્રાવિકા હતી તેનામાં ગૃહિણીપણના બધા ગુણો રહેલા હતા સુખધર એક સામાન્ય સ્થિતિનો શ્રાવક હતો અને સાધારણ વેપાર કરી પોતાનો નિર્વાહ કરતો હતો તે વેપારમાન્યાયથી અને પ્રમાણિકતાથી ચાલતો હતો, ગમે તેટલું નુકસાન થતું હોય તોપણ તે અમલ્ય જોતો નહીં સુખધરના આના પ્રવર્તનથી ગામમાં તેની પ્રતિષ્ઠા સારી હતી મધુરા હંમેશા પોતાના પતિને અનુસરીને ચાલતી અને તેની આજ્ઞામાં વચ્ચતી હતી.

સુખધરનું કુટુંબ વિસ્તારવાળું હતું, તેથી તેનો નિર્વાહ માઠ માઠ થઈ શકે તેમ હતું, તથાપિ મધુરા ગૃહવ્યવહાર ચલાવવામાં ઘણી પ્રવીણ હતી, તેથી તે સર્વ કુટુંબ સુખમાં રહેતું હતું સુખધર પોતાના ઘરને માટે જે સ્ત્રીની લાવી આવતો તેને મધુરા કરકસરથી લાગો વખત પહોંચાડતી અને તેનો સારો ઉપયોગ કરતી હતી ગૃહોપયોગી સર્વ વસ્તુઓની સારી વ્યવસ્થા ચલાવી સુખ ઘરને તેના કુટુંબનો ભાર યુકે છતાં લઘુ થઈ પડતો હતો.

એક વખતે સુખધર પોતાના ઘરનો વાર્ષિક હિમાળ તપાસવા ગેઠો, તે વખતે કેટલીએક કીમતી અને મોઢી ચીજોનો વાર્ષિક આકોષ થોડો જોવામાં આવ્યો તે છતાં તે ચીજો ઘણીવાર પોતાના ઉપયોગમાં આવતી હતી, આથી તે મનમાં અનયન થયો તે વખતે તેણે મધુરાને જોલાવીને કહ્યું કે, “પ્રિયા, તમારી ગૃહવ્યવસ્થા કરવાની રીતિ પ્રશંસા યોગ્ય છે જે ચીજો ઘણી મોઢી છે, તેવી ચીજો પણ ઘરમાં સર્વના ઉપયોગમાં આવે છે, તેનું શું કા

મળુ છે ?” મધુરાએ કહ્યું, “સ્વામિનાથ, જે ઘરમા જે માણસોની ડમાળી હોય, તે કદિ થોડી હોય, તોપણ જણાઈ આવે છે તેમા શુ આશ્ચર્ય પામો છો ?” મુખધર વધારે આશ્ચર્ય પામીને બોલ્યો— “પ્રિયા, આ તુ બોલ્યો છો ? આપણા ઘરમા હું એકજ ડમાળી કનાર છું, બીજો માણસ કોણ છે ? છોકરા ‘હજી કમાવા ગીજ્યા નથી’ મધુરાએ હાથ્ય કરીને કહ્યું “સ્વામી, એક બીજો માણસ આપણા ઘરમા ડમાય છે” “શુ તુ તો પોતે ડમાતી નથી ?” મુખ વરે હમતા હમતા કહ્યું, “સ્વામી, જોકે તે ડમાણી એક ગુણની છે, પણ આત્મપ્રશાન્ના દોષની હું કદી ગડતી નથી” મધુરાએ મધુરતાથી જણાવ્યું આ વચન સાંભળી મુખધર વધારે આશ્ચર્ય પામી ગયો પોતે આનંદાશ્ચર્ય થઈ વિચાર કરતો હતો, તેવામા મધુરાએ કહ્યું, “સ્વામી, એમા વિચાર શો ડગે છે ? તમારા ઘરમા કંરકંર નામે એક કમાણીદાર બધું છે તેના પ્રભાવથી તમારા ઘરની મારી વ્યવસ્થા ચાલે છે આપણુ કુટુંબ મોટું છે, અને તેના પ્રમાણમા તમારી ડમાળી માધારણ છે, તે છતાં જે ઘરની વ્યવસ્થા મારી રીતે ચાલે છે, એ કરકમરનોજ પ્રભાવ છે જે ગૃહસ્થાનામમા કરકમર ૩૫ મહાદેવીની પૂજા થાય છે, તે ગૃહસ્થાવાસ સર્વ રીતે મુખી થાય છે એ ગૃહદેવીની પ્રત્યક્ષતા એ બધવાથી સર્વ પ્રકારના મુખના નાધનો મ પાદન કરી શકાય છે” મધુરાના આવા વચન સાંભળી મુખધર બુશી થયો અને તેણે પોતાની સ્ત્રીને પૂર્ણ ધન્યવાદ આપ્યો હતો. પછી તેણે પ્રત્યક્ષ થઈને પુછ્યું કે, “પ્રિયા, તુ કેવી રીતે કરકમર કરતી હતી ?” મધુરા બોલી—“સ્વામી, પ્રથમ તો આપણા ઘરમા જે ચીજની નુકર લાગે, તેજ ચીજ હું મગાવુ છું તેમ જે વસ્તુ વિના ચલાવી શકાય તેવું હોય, તે તત્તુ વગર હું ચલાવુ છું ‘હમેશા ચાર પૈસાનું શાક લાવવું’ એવો નિયમ રાખી, એક દિવસ મોઘુ શાક મગાવુ અને એક દિવસ મસ્તુ શાક મગાવુ, એટલે ઉચી જાતના ગાક પણ ખર્ચ શકાય છે તેવી રીતે ઘરની બીજી ચીજોમા પણ કરૂ છું, તેથી આપણુ સર્વને થોડા ખર્ચમા મારી મારી

ચીન્તે ખાવાને મળે છે તમે જરવે હુગજને માટે જી કપી આ ખર્ચવાનો નિશ્ચય કર્યો છે, પણ હું તેમાથી કરકમર ડરી દશ રૂપીઆ બચાવુ છું સારા અને ગોલીના હુગડા રાખી તેની મારી વ્યવસ્થા કરી તેમાથી પૈમાનો બચાવ કડ છું ” મધુરાના આ વચન માલગી મુખધર અત્ય ત સાન દાશ્વર્ષ થઇ ગયો, અને આવી કરકમરવાળી સ્ત્રી પોતાને પ્રાપ્ત નહ તેનેમાટે તે આત્માને અલિન દન આપવા લાગ્યો મુખધર અને મધુરાનો સમાર આ પ્રમાણે મુખે ચાલતો હતો ડેટવાએ નર્પ ગના પછી મુખધરના મોટા પુત્રનો અને મોટી પુત્રીનો વિવાહ પ્રમગ આવ્યો તે પ્રમગે સામાન્ય રીતે વિવાહ કે તોપજ પાનમો રૂપીઆનો ખર્ચ થવા સભવ હતો મુખધર દગ વપ ચારનો રૂપીઆ ડમાનો અને તેટલોજ તેને ખર્ચ હતો તેવી આ વિનાહુપ્રસગે ખર્ચ કરવાના પૈના તેની પાસે ન હતા આથી તે ઘણો મુઠાવા લાગ્યો, અને ‘વિનાહુનો ખર્ચ જી રીતે કરવો ? તેને માટે શિતા કરવા લાગ્યો

એક વખતે મુખધરને રાત્રે જાગતો જોઈ મધુરાએ પુછ્યું, “પ્રાણ નાથ, શામાટે જાગ્યો છે ? તમને નિદ્રા ડેમ આવી નથી ?” મુખધર નિશ્વાસ નાખીને જોડ્યો-“પ્રિયા, આજે ચિતા થવાથી નિદ્રા આવતી નથી ” મધુરાએ ડતેન્દ્રીથી પુછ્યું, “સ્વામી, ગેની ચિતા કરો છે ? મને તેમાથી ભાગ આપો કારણ કે તમારા મુખમા અને ડુ ખમા મારો ભાગ છે ” પત્નીના પ્રાવા વચન સાભળી મુખધર હૃદયમા પ્રમત્ત થયો પાતાના ડુ ખથી પત્નીને ડુ ખી કરવાની તેની ઇચ્છા ન હતી, તમાપિ પોતાની પત્નીની ચેયતા જોઈ મુખધર ગાતતાથી જોડ્યો, “પ્રિયા, તારા જેવી સ્વામિભક્તા શ્રાવિકાની આગળ કાઈ પણ વાત છુપાવવી, એ મને ચોગ્ય લાગતું નથી, તને મારી ચિતાના ભારની ભાગીયણ કંઠવાની મારી ઇચ્છા થતી નથી કારણ કે પતિના મુખે મુખી અને પતિના ડુ ખે ડુ ખી વનારી તારા જેવી શ્રાવિકા મારી ચિતાનું ડાન્ધુ જાણી ચિતાતુર થયા વિના રહેશે નહિ” મધુરા મધુર વાણીથી જોડી-“સ્વામી, મારી ચિતાની શકા રાખશે નહિ મારા ધર્મ અને માઈ કર્તવ્ય શું છે ? એ તમારે વિચારવું

જોઈએ જ્યાં તમે તમારી ચિંતા છુપાવી રાખો તો પછી હું તમારા
 હું ખે હું ખી વવાના મારા ધર્મથી બ્રહ્મ વર્જનહ, માટે મને મારા
 વર્મથી બ્રહ્મ ઠગ જોઈ નહિ મને મારા ધર્મમા અને મારા કર્તવ્યમા
 રહેવા દો હે પ્રાણનાથ, તૃપા કરી મને તમારા હું ખની વાત જણાવો,
 જેથી હું મારા આ માને સુખી માનીશ જ્યાં સુધી તમે તમારા
 હું ખની વાત પ્રગટ નહિ કરો, ત્યાં સુધી હું વિશેષ ચિંતાતુર રહીશ
 મને ચિંતા કે હું ખ ન થાય, તેવી ઈચ્છાથી તમે મને તમારી ચિંતા
 જણાવતા નથી, પણ તમારી ચિંતા મારા જાણવામા નહિ આવે,
 ત્યાં સુધી ઉલ્લાસ વિશેષ ચિંતાતુર રહેવાની માટે દયા કરી તમે તમારા
 હું ખની વાત મારી અગળ પ્રકાશ કરો અને મને મારા કર્તવ્ય
 ધર્મનો લાભ આપો ”

આનંદા ઠહે છે, હે જહેનો, આ પ્રમાણે મધુરાએ જ્યાં
 વચનો કહ્યા, ત્યારે તેના પતિ મુખધરના હૃદયમા તેની વાત અસર
 થઈ ગઈ પોતાની પવિત્ર પત્નીની પતિલક્ષ્મી જોઈ તેના હૃદયમા
 અતિ આનંદ ઉભરાઈ આવ્યો તે પત્નીને આજ્ઞાશી આપીને જો
 ટ્યો—“ ગૃહેશ્વરી, તારા જીવિતને ધન્ય છે શ્રાવકધર્મની
 મહત્ત્વિતા તારા જેવી શ્રાવિકાઓથી જ પ્રગટ છે ગણુ પ્રકાશના
 વેદોમા અધમ ગણાને શ્રીરેદ તારા જેવી શ્રાવિકાથી ઉત્તમ થાય
 છે શ્રાવકોને ઘેર તારા જેવી ગૃહિણી અવનરે તો પાત્રમા
 આરાનો પ્રવેશ થયો મુરડેલ વધ પડે ગૃહદેવી, તને જેટલો ધન્ય
 વાદ આપુ, તેટલો એટલો છે તારા જેવા શ્રાવિકારત્નોવીજ
 શ્રાવકમ સાર મહા અવદૃત ગ્રહે છે પ્રિયા, જ્યારે તારો અતિ
 આનંદ છે, ત્યારે હું મારી ચિંતાની વાત તારી આગળ પ્રકાશ
 કરે છું, તે સાબળ—મોડા વખતમા આપણા મોટા દીકરાના અને
 મોટી દીકરીના લગ્ન થવાના છે તે પ્રસંગે આપણે એકામા
 એકા પાત્રમા રૂપિયાનું ખચ થવાનું છે એવી મોટી રકમ મારી
 કમણીમાંથી ખચી શકી નથી, તો તે પ્રસંગે આપણે શું કરીશું ?
 આ ચિંતાથી હું ચિંતાતુર થયો છું, તેથી મને સુખે નિદ્રા આ
 વતી નથી જો આ વિવાહપ્રસંગે આપણાથી કાંઈ ન થાય, તો

લોહોમા આપણી જામડે જાગે અને આપણો મ સાગ નિંદાપાત્ર
 બનશે એ વિચારમાવાથી માડે મન મુકાયા કરે છે "પતિના
 આવા વચન માળગી મધુરા મધુરતાથી ઘોડી—"સ્વામી, એ
 ચિંતા કરશો નહિ તમારી ધાર્મિક આત્મા તમને મહાયભૂત થશે
 ધર્મ અને નીતિથી વર્તનારા મનુષ્યોને એવા મ કંઠો સ્વતઃ હર
 થઈ જાય છે તમે આપણા ધર્મમા વાગ્યું છે અને માલજ્યુ છે કે,
 ઘણા ધર્મિક છો. ધર્મ હિ દૃઢતાથી નુ ખસાગરને તરી ગયા છે
 તમારી ધાર્મિક વૃત્તિને લઈને શાસનદેવતાએ માગ હાથમા
 કમ્પ્રમીસ કરવાનો મહા શુભ પ્રેરેલો છે એ મહા શુભ તમને તમારા
 જવાબમા નો તારક થશે " મધુરાના મા મધુરવચનોએ સુખ
 ધ ને જરા આશ્વાસન માપ્યું, તથાપિ તે શ્રદ્ધા કરીને પુનઃ
 પ્રશ્ન કયો " નાવિકારજન, તે જહુ તે ળરાગર છે ધર્મની મહા
 કલિ પણ નિ રૂણ થતી નથી મને પણ તેને માટે પૂર્ણ ભરોસો છે,
 તથાપિ પ્રત્યેક રૂણ લેયા વગર મારા મનમા શકા ઉત્પન્ન થયા
 કે છે જે શકા મારી દૃઢતાને સિધ્ધિ થતી નાખે છે કારણકે
 પાંચમો ઉપિયાની મોગી રક્ષા મને મારા પેપાર કે ધધામાથી
 નથી રક્ષા તેવું હું કોઈ રીતે જાણી શકતો નથી, તેમ જોઈ શકતો
 નથી વગી માગ ધરમા એવી કાંઈ મીવકત ન રી, કે જેને આ
 પારે હું તેરી પ્રિયત ધારણુ કરી શકું નાન આપણા રિત્તારી
 કુટુંબનો મામાડ નિભાવ થાય તેનું આધન મને પ્રાપ્ત થયું
 છે તેમ વાગી જાલમા વિપરીત દેવકાળ વર્તે છે જમે તેનો વ્ય
 વહાગ વારા હોય, તોપણ રાકિત હૃદયવાળા ધનાઓ કાંઈ પણ
 મીગ્ધન વગર ખીરધાર કરના નથી તેમ છતા કદિ કોઈની આગળ
 મીગ્ધાની યાચના કરવા જઈએ, તો વખતે યાચનાનો ભગથાય
 તો પાછી એક ચિંતામા ખીજી ચિંતા અ રી પડે. કારણકે નો
 રારપુરૂપની યાચનાનો ભગ થવાથી તેના મનમા ભારે હું ખવાશે
 જે રો નાથે વગી ખીજી ચિંતા એ થાય છે કે જે રક્ષા આપણે
 મધુર વાણી તે રક્ષા પાછી થી રીતે આપવી? તે આધન આપણી
 નહિ મ. ધનથી પછી બીજાનું કમ કરી તે કરજ અજ કર

વાની શક્તિ ન હોય અને કુરજ કરવું એ મને નિતિ વિરુદ્ધ લાગે છે પ્રિયા, તારા જેવી શુદ્ધ આવિકાની સાથે મ સારમા રહીને મે પ્રથમથીજ નિશ્ચય કર્યો છે કે, ધર્મ, નીતિ અને પ્રમાણિકતાથી વર્તીને કુટુંબનો નિર્વાહ કરવો મારો આ નિશ્ચય જીવજીવ સુધી નભાવવાને હું હમેશા પ્રભુની પાસે પ્રાર્થના કરૂ છું ”

મધુરા હૃદયમા હર્ષ પામીને બોલી, “સ્વામી, તમારા હૃદયમા જો એ પવિત્ર નિશ્ચય દૃઢતાથી ટકી રહેશે તો જનધર્મ તમને પૂર્ણ સહાય આપ્યા વિના રહેશે નહિ તે ઉપર એક આસ્તિક બ્રાહ્મણનો દાખલો લેવાજેવો છે જો કે આપણે બ્રાહ્મણ ધર્મને મિથ્યાત્વ કહીએ છીએ, તથાપિએ દાખલા ઉપરથી આપણને બોધ મળે તેમ છે, માટે તમે ધ્યાન આપીનેએ દાખલો ચાલવો. ઢોધ એક દેવશર્મા નામે ગરીબ બ્રાહ્મણ નાના ગામડામા રહેનો હતો. લિક્ષાવૃત્તિથી પોતાના ગરીબ કુટુંબનો નિર્વાહ કરતો હતો. તેને ત્રણ છોકરા અને ત્રણ છોકરીઓ હતી. તેના ઘરમા સારા લક્ષણવાળી સ્ત્રી હતી. આવા મોટા કુટુંબનો નિર્વાહ તે માત્ર લિક્ષાવૃત્તિથી કરતો હતો. બ્રાહ્મણ દેવશર્મા લિપુક હતો, તો પણ તેના ધર્મ પ્રમાણે અને નીતિ પ્રમાણે ચાલતો હતો. પ્રાત્ર જાગે વહેલો ઉઠી પ્રભુપૂજન કરી પછી લિક્ષા લેવા નીકળતો હતો. હમેશા તેના કુટુંબનું પોષણ થાય તેટલી લિક્ષા તે આપ્યા ગામમા ફરીને લઈ આવતો હતો. તેની પવિત્ર મનોવૃત્તિથી તેને તેના નિર્વાહ જેટલી લિક્ષા પ્રતિદિન મળી રહેતી હતી.

દેવયોગે એક વખતે તે દેગમા લય કર દુગળ પડ્યો. દુકાળને લઈને ગામડાના લોકોને ભારે સંકટ મહુન કરવાનો વખત આવ્યો. ઘણા શ્રીમતો નિર્ધન થઈ ગયા અને ગરીબોને અન્નના સાસાં પડવા લાગ્યા. આ વખતે તે દેવશર્મા બ્રાહ્મણને જોઈએ તે ટલી લિક્ષા ન મળે તેનો સમય આવ્યો. આ દુકાળની અચર પ્રતિદિન વધતી જતી તે બ્રાહ્મણની સ્ત્રીએ પોતાના પતિને કહ્યું, “સ્વામી, હવે આપણે શું કરીશું? આવા દુકાળમા આપણા મોટા કુટુંબનો નિર્વાહ શી રીતે થઈ શકશે?” સ્ત્રીની આવી ભારે

ચિતા ભેઈ ધર્મ ઉપર દૃઢ આસ્થાવાળો દેવશર્મા બોલ્યો—“પ્રિયા, કોઈ જાતની ચિતા કરીશ નહિ જે આપણામા ધાર્મિકવૃત્તિ જાગત હશે તો ધર્મ આપણને સહાય કરશે” દેવશર્માના આ વચ્ચનોએ તેની સ્ત્રીના હૃદયમા જરા ધીરજ આપી, તથાપિ દુકાળના લયથી તેણીના મનમા મહા શકા રહ્યા કરતી હતી

જ્યારે દુકાળની અસર વધતી ગઈ, ત્યારે કેટલાએક લોકો એ ગામ છોડવાને તૈયાર થઈ ગયા, અને કેટલાએક તો ગામ છોડીને આદના પશુ ગયા જ્યારે વચ્ચીનો મોગે ભાગ ચોડે થયો, એટલે દેવશર્માને લિક્ષા એાછી મળવા ભાગી આઠ માણસના કુટુંબનો નિર્વાહ થઈ શકે તેટલી લિક્ષા ન મળવાથી દેવશર્મા પશુ વિચારમા પડ્યો, તથાપિ તેના હૃદયમાથી ધર્મની દ્રઢતા શિથિલ થઈ નહિ

એક વખતે દેવશર્મા સવારે પૂજા કરતો હતો, તેવામા ગામનો એક પટેલ તેને ઘેર મુક્ત જવરાવવાને આવ્યો પટેલ તેને વદના કરી બોલ્યો—“મહારાજ, આનની કાલે કેવો દિવસ છે? જે સારો દિવસ હોય તો મારે કુટુંબ સહિત દેશાવર જાવું છે, ઝરણકે આ દેશમા દુકાળ હોવાથી મારા કુટુંબનો નિર્વાહ થઈ શકતો નથી” પટેલના આવા વચન માંજળી તે દેવશર્મા પ્રાક્ષણે કાંઈ ઉત્તર આપ્યો નહિ તે વખતે તે પ્રાક્ષણ પ્રજનુ ધ્યાન કરતો હતો ક્ષણવાર પછી જ્યારે તે ધ્યાનમુક્ત થયો, ત્યારે તે બોલ્યો—“કહો, પટેલ શું કામ છે?” પટેલે કહ્યું, “આવતી કાલે કેવો દિવસ છે? જે સારો દિવસ હોય તો મારે કુટુંબ સહિત દેશાવર જવાનું છે” પટેલના આ વચન સાંભળી આસ્તિક દેવશર્મા બોલ્યો—“પટેલ, શામાટે તમે ઉતાવળા થાઓ છો? જે ધર્મ ઉપર દૃઢતા રાખી બેઠો રહેશો તો તે તમને દુકાળમાથી બચાવશે” દેવશર્માના આ વચનો પટેલને રૂચિકર લાગ્યા નહિ, ઝરણકે તે પટેલના હૃદયમા ધાર્મિક આસ્થા ન હતી પટેલ નમ્રતાથી બોલ્યો—“મહારાજ, તમારે પણ થોડા દિવસમા આ ગામ છોડી દેવું પડશે તમને લિક્ષા માપનાર ગૃહ્યો હવે ભાગ્યેજ

રહ્યા છે તમે ગમે તેટલી પૂજા કરો તોપણ એમા કંઈ વળવાનું નથી. કારણકે પૂજા કરવાથી કાર્જ પરમેશ્વર દાણા આપતો નથી જો લોકો ગામમા વસતા હશે, તો તમને દાણા મળશે જ્યારે ગામમા લોકોજ નહિ હોય તો પત્રી તમને દાણા કેણુ આપશે? પરમેશ્વર કંઈ દાણા આપવા આવવાનો નથી ” પટેલના આવા નાસ્તિક વચનો સાંભળી દેવશર્માના હૃદયમા દુઃખ લાગી આવ્યું તે પટેલના વચનો ઉપર તેને ઘણું તિરસ્કાર છુટયો. તે ઉચે સ્વ-રથી બોલી ઉઠ્યો—“પટેલ, જો તમારા હૃદયમા ધાર્મિક આસ્થા હોય અને ધર્મ ઉપર પૂર્ણ ત્રદ્ધા હોય તો પરમેશ્વર આપ્યા વગર રહેતો નથી આખું ગામ આવડું જગે, કોઈ પણ ગૃહસ્થ આ ગામમા નહિ હોય, તોપણ માગ કુટુંબની લિક્ષા અટકવાની નથી ક્યાણુ પ્રભુ ધર્મનું ફળ આપ્યા વિના રહેતો નથી મને પૂર્ણ ખાતરી છે કે, ધર્મી જનનું રક્ષણ ઝગનાર પરમેશ્વર મદદ જત્રત છે, અને એ ખાતરીથી હું આજ ગામમા વાચ કરીને રહેવાનો છું માત્ર કુટુંબ ઈશ્વરની શ્રદ્ધા છે ” દેવશર્માના આ વચન સાંભળી તે પટેલ પછી કાંઈ પણ જાણ્યો નહિ પછી દેવશર્માએ પચાગ જોઈને તેને કહ્યું કે, “આવતી કાલે દિવસ મારો છે, પણ તમારું હૃદય નાક નથી, તેથી માગ દિવસનું ફળ તમને મળશે નહિ કારણકે મુહુર્ત, લક્ષ્મીવિગેરે જે કાંઈ શુભ હોય, તે શુભ હૃદયવાળા મેજ શુભ ફળ આપે છે, અને અશુભ હૃદયવાળાને અશુભ ફળ આપે છે ” દેવશર્માના આવા વચન સાંભળી તે પટેલ કંઈ બોલ્યો નહિ પત્રી તરત તે ત્યાંથી ચાલ્યો ગયો હતો.

થોડા દિવસમા તે ગામમાથી ઘણી વસ્તી ચાલી ગઈ અને દેવશર્માને લિક્ષા થોડી મળવા લાગી તેથી તેની સ્ત્રીએ તેને પ્રાર્થના પૂર્વક જણાવ્યું કે, “સ્વામી, આવતી કાલે આપણા ઘરમા કંઈ પણ અન્ન નથી આજ સુધી લિક્ષાના વધારે દાણા હતા, તેથી મર્વ કુટુંબનો નિર્વાહ થતો હતો, પણ આવતી કાલે તો આપણા છેકરા માટે પણ પૂર્ણ થાય તેટલું અન્ન નથી સવારે છેકરા માગશે તો હું શું આપીશ? ” આ પ્રમાણે કહેતા રહેતા તે-

દીની આખોમાથી અશ્રુ ખરી પડ્યા હેવશમા પત્નીના આવ
વચન સાલળી કાણવાર વિચારમા પડ્યો, પણ તેના હૃદયમા ધ
ર્મની જે દૃઢતા હતી, તે શિથિ ન થઈ નહિ તત્કાળ તે પરમે
શ્વરની પૂજા કરવા બેઠો અને તેણે ગુરુ હૃદયથી પરમેશ્વરની ભ
ક્તિ કરવા માગી. ઘણીવાર ભક્તિ કરી પણ તે ઈશ્વરને ઉદ્દેશીને
નીચે પ્રમાણે શ્લોક બોલ્યો હતો—

“વિશ્વજર જર ત્વ માં

વિશ્વસ્માદા વહિ કુર ।

યત્ર વ નૈવ કુરપે

ત્યજ વશ્વજરાજિધામ્” ॥ ૧ ॥

“હે પ્રભુ, તમે વિશ્વભર એટલે વિશ્વનુ ભરણપોષણ કરનાર
છો, તેથી તમે માફ ભરણપોષણ કરો જે તમે એમ નહિ કરો
તો પછી તમારૂં વિશ્વભર નામ છોડી દો”

હેવશર્માની આ પ્રાર્થના બાલો તેના ઈષ્ટદેવે માલળી હાથ,
તેમ તેજ વખતે એક માણસ દોડતો દોડતો હેવશર્માની પાસે આ
વ્યો અને તેણે જણાવ્યું કે, ગામના મુખ્ય પટેલ તમને બોલાવે
છે, માટે તરત આવો. આત્મિક હેવશર્મા તરત તે માલસની
સાથે પટેલની પાસે આવ્યો પટેલે તેને પ્રણામ કર્યો, એવે
હેવશર્માએ આર્શિવાદ આપ્યો. હેવશર્માએ ઇનેતરીથી જણાવ્યું,
“પટેલ, શામાટે મને બોલાવ્યો છે? આ ભિમુક ગ્રાહણની રી
જરૂર પડી છે? પટેલે જોયો—“મહારાજ, દુકાળને લઈને
આ ગામની વસ્તી વિદેશમા નિર્વાહ કરવાને આવી ગય છે, તેથી
ગામમા વસ્તી ઘણીજ યોડી રહી છે. ગરીબ વર્ગ તો તમામ આ
ટ્યો ગયો છે જેઓ કાંઈક સારી સ્થિતિમા છે, તેટલો ભાગ હજી
ગામમા રહે છે, હવે આટલો ભાગ ગામમા કાયમ રાખવાની મારી
ધરણ છે, તો તેઓને ઘણા શુભ અશુભ કામમા ગ્રાહણની જરૂર
પડે, માટે તમારે કૃપા કરી આ ગામમા રહેવું જોઈશે. તમારા કે
દુ બના નિર્વાહને માટે મેં ગોઠવણ કરેલી છે તમારા કેટલા બના

પોપણને માટે જે વ તુ જોડે, તે તમારે મરે ઘેરથી લઈ જવી
ઢોઈ વાતની શકા રાખવી નહિ ”

પટેલના આવા વચન સાલળી, તે દેવશર્મા હૃદયમાં ખુલી થઈ ગયો.
અને નેણે પટેલની પાસે તે વાત બધુ વળી પડીને નિશ્ચય ગ્રાહ્ય.
હૃદયમાં આનંદ પામતો પોતાને ઘેર આવ્યો, અને નેણે તે બધી
વાત પોતાની સ્ત્રીની આગળ જણાવી પડી બહુ, “ પ્રિયા, મારા
વિશ્વભર પ્રભુએ આપણી ચિંતા દૂર કરી છે. મુકાળના વખતમાં
તો માટે ઘેર ઘેર ભિક્ષા માગવા જવું પડતું, અને આવા દુકાળના
વખતમાં ઘેર બેઠા ભિક્ષા મળે, એવી ચોજના પ્રભુએ ઘડી કાઢી,
એ ધર્મની દૃઢતાનો પ્રભાવ છે ” પતિના આ વચન સાલળી તેની
સ્ત્રીને ઘણો આનંદ થયો હતો.

મધુરા—પોતાના પતિને કહે છે, “ શ્રાવિનાવ, પછી ધર્મ
અને પ્રભુ ઉપર દૃઢ આસ્થા રાખનારો તે દેવશર્મા બ્રહ્મણ પોતા
ના કુટુંબ માથે તે ગામમાં મુજે ગ્રહો હોય અને તેનું કુટુંબ દુકાળમાં
પણ સર્વ રીતે મુખી વધુ હતું આ દૃષ્ટાંત ઉપરથી તમારે મારી
રીતે સમજવાનું છે કે, જે માણસ પોતાના ધર્મ ઉપર દૃઢતા
રાખી ગેરે તે કદિપણ દુખી થતો નથી હે પ્રાણનાવ, તમે પણ
તેવી રીતે ધર્મ ઉપર દૃઢતાવાળા હો, માટે તમારી ચિંતા પણ
દૂર થઈ જશે.

મધુરાના મુખથી આ દ્રષ્ટાંત સાલળી તેનો પતિ મુખધર હૃદય
માં ઘણો જ ખુશ થયો અને તેના હૃદયની આગળ વિશેષ દૃઢી-
ભૂત થઈ પછી તે હૃદયમાં ઉત્વાસ લાવીને બોલ્યો—“ પ્રિયા,
તમે જે દૃષ્ટાંત આપ્યું, તે સાલળી મારા મનને શાંતિ મળી છે,
તથાપિ થોડા રોજમાં વિવાહનું કામ આવો પડવાથી મારા મન
ને ધીરજ રહેતી નથી કારણકે વિગાળ કરતા કોઈ એવું સ્થાન
જોવામાં આવતું નથી કે, જે ઠેકાણેથી મને પાચસો રૂપિયા મળી
બાક, આથી કરીને ધર્મ ઉપર દૃઢતા રહેતી નથી અને હૃદયમાં
‘ચિંતાની મહા તવાળા પ્રગટ્યા કરે છે ”

મુખધરના આ વચન સાલળી મધુરાએ આનંદ પૂર્વક
Oh B-૭

ડગ્ગમરે જે કાતા ચાલે, તે સુખ સધળા પામે,
 ગૃહવૈભવમા નિત્ય વિલાસે, ઉજવળ રયશમાનમે મળી ૧
 કુળનીપક દ્વારા તે દયિતા, કામ કરે કંઠસરે,
 ગૃહવ્યવહાર ચલાવે અતુરા, યાચ સગ પતિ વગરે મળી ૨
 અસાની અળળા જે ઉડાઉ, તે વરલાજ શુભાવે,
 લાજ વિનાની લલિતા તેવી, નહી ભર્તારને લાવે મળી ૩
 હેત રાખી હિમાળ રાખતી, કરકમરે જે ચાલે,
 માનવની ધર્મ મહિલા ગૃહમા, મનહર રંગે મડાલે મળી ૪
 ડરકમરેથી લાજ વધે છે, લોક વખાણ કરે છે,
 મનથી મરે માન વધારે, મૌ ડોઘ પ્રમ ધરે છે મળી ૫
 ખેડેનો યાગપણેથી ભણતા, એ શુણુ ધરતા રહેજે,
 મર્વ સખી સહિયરને મ્નેહે, એ શુણુ ધરવા કહેજે મળી ૬
 બહાલી વડિલને લાગે વનિતા, કરકમરે જે રહેતી,
 રાખી સર્વ કુટુંબી સુખમા, આપ વળાદુ ખ ખેડેતી મળી ૭
 ડરકમરેથી ડગા નાણે, ઢેળવણીને પામી,
 આનક નાગી તે સુખ પામે, થાયે નિર્મળ નામી મળી ૮
 ખેડેનો આપ હૃદયમા ડગ્ગજે, એ શુણુ અતઃ પ્રીતે,
 શ્રાવકનો ન સાર દીપાવા, રહેજે એવી ગીતે મળી ૯

ધર્મદાસ ગેઠ ડહે છે—હે શ્રાવિકાઓ, આ પ્રમાણે જ્યાં તે
 ગંગી લલિતાએ ગાઈ અલળાવી તે સાલગી બધી શ્રાવિકાઓ
 હૃદયમા અતિ આનંદ પામી હતી પછી આનંદાએ સર્વ શ્રાવિકા
 ઓને જણુ કે, ખેડેનો, નિત્યના નિયમ પ્રમાણે આપણી ઉપદેશ-
 નાર્તા સમાપ્ત કરવાનો સમય વધ જયો છે, માટે હવે આ ઉપદેશ
 વાર્તા નમાપ્ત કરનામા આપે છે આનંદાના આ વચન મા-
 નગી પ્રેમદા, પ્રેમ, પુતળી, જ્યા, પોતી વિગેરે બધી શ્રાવિકાઓ
 “આનીશ્વર ભગવાનત્તી જય” જોલાની પોતપોતાને ચ્વાને ચાલ
 તી ધર્મ આનંદા અને લલિતા ઉઠી પોતાના વાસગ્રહમા આની

ગૃહ-નર્થ કરવામા તત્પર થઈ હતી હે શ્રાવિકાઓ, આજે આપણે
પણ ધર્મ-વાર્તા સમાપ્ત કરવાનો સમય થઈ ગયો છે, માટે આજ
ની ધર્મ-વાર્તા પૂર્ણ કરવામા આવે છે

ધર્મદાસ શેઠના આ વચન સાંભળી બાળ, પ્રાદ અને વૃદ્ધ
શ્રાવિકાઓ આદીશ્વર ભગવાનના જયમ્વનિથી શ્રાવિકાશાળાની
ભૂમિને ગજવતી પોતપોતાને સ્થાને આવતી થઈ ધર્મદાસ ગેઠ
મને ગગા પોતાનું કર્તવ્ય બજાવી હૃદયમા ખુશી વતા પોતાને
ઘેર આજ્યા હતા

દિવસ ૨૨ મો.

(તારા અને સતોડ રસ્તામા મળે છે.)

રા—ઢેમ જ્હેન, ઉતાવળી ઉતાવળી ડ્યા જાય છે?

સતોડ—જ્હેન, આજે હું એક ઉપાનિમા આવી પડી છું

તારા—જ્હેન, તારા જેવી નિધવાને વળી ઉપાધિ ગી? જેનો દેવયોગથી સમારનો ત્યાગ થયો છે, તેને પછી ઉપાધિ ગેની નડે?

સતોડ—જ્હેન, એ ખરી વાત પણ જ્યામુધીમ મારમા છું, ત્યામુધી ઉપાધિ તો નડવાનીજ છે જ્યારે દીક્ષા લઈ માર છોડ્યો હોય, ત્યારેજ ખરી રીતે ઉપાધિ ફર થાય છે

તારા—જ્હેન સતોડ, એ તારી ભૂલ છે દીના લેવાથી પણ ઉપાધિ ફર થતી નથી કારણકે ધણા માધુઓ અને સાધ્વીઓ દીક્ષા લીધા પછી જ્યારે વહેવાર માડીને બેઠા હોય, તેવી રીતે વત્તે છે તેવાઓને દીક્ષા લીધાથી ઉલટી વધારે ઉપાધિ થાય છે જ્યારે ખરેખરા વેરાગ્યથી દીક્ષા લેવામા આવે અને હૃદયના પરિણામ મારા રાખે તો તેમને ઉપાધિ નડતી નથી તેવી રીતે વર્તનારા

ભાઈની કમાણી ખાઈ જતી નથી તે છતા કહિ જ્ઞે મેં તેમ કુંયે
રોય, ને તે મારા ઘણીની કમાણી છે કાઈ તમારી કમાણી નથી.

અભેચ દ્વ—ભાણી, જેમ તે તારા ઘણી છે, તેમ તે મારા
ભાઈ છે, માટે તેના હિતની ખાતર મારે તને કાઈપણ કહેવું જોઈએ

ચપળા—જે તમારે કહેવું હોય તો તેમને મ્હો, મને શામાટે
કહો છો?

અભેચ દ્વ—તને કહેવાનો પણ મારો હક છે

ચપળા—ના બીવકુલ નહિ મને કહેવાનો તમારો હક
નથી તમારી સત્તા તમારી સ્ત્રીની ઉપર આવી ગઈ, મારી
ઉપર નહિ

અભેચ દ્વ—શામાટે નહિ? તું મારા ભાઈની વત્ત છે તેથી
તને કહેવાનો પણ મારો હક છે

ચપળા—હું તમને વધારે કહેવા હવે જતી નથી નથાપિ
મારે કહેવું પડે છે કે, તમારે મને કાઈપણ કહેવું નહિ

અભેચ દ્વ—શામાટે ન કહેવું? હું તને કહેવાનો અને તારે
તે સાંભળવાનું

આ પ્રમાણે દીયર અને લોભાઈ વચ્ચે ઘણી જોલાગોલ ઘર્ષ,
પણ વિશ્વાસુ કાઈપણ જોતી ગઈયો નહિ પછી ચપળા રીસકરી-
ને જોતી—આમી તમે કેમ જોલતા નથી? શું તમારા મનમા
મારે માટે શકા છે? તમારા હૃદયમા જે હોય તે ખુલી
રીતે જણાવો

વિશ્વાસુ જોતી—મારા મનમા એટલી તો શકા રહે છે
કે, દરવર્ષે હું એટલુંતર રૂપીઆ કમાઉં છું તેમાથી દુકાન તથા
ઘરના ખર્ચમા વધારેમા વધારે પાચસો રૂપીઆ જોઈએ, તો પછી
દરવર્ષે પાચમો રૂપીઆનો વધારો હોવો જોઈએ તેવી રીતે આજે
દશ વર્ષ થયાઆપણો ધંધો આવે છે, તો હાલ પાચ હજાર રૂપીઆનો
વધારો તારી પાસે હોવો જોઈએ તેને બદલે તું બ્યારે મા ૧ પાચજ
વધારો બનાવે છે, તો પછી મારા મનમા કેમ નકાન આવે?

પતિના આ વચન સાંભળી મારી મળી ચપળાના મનમા

વધારે હું ખ લાગ્યું તરત તે રીમ કરીને બોલી-સ્વામી, તમારા અવિશ્વાસના વચન સાંભળી મને બહુ દુઃખ લાગે છે શું હું તમારા રૂપીઆ છુપાવી રાખું છું ? શું તમારી સાથે હું દગાધી રમું છું ? તમારા ભાઈના ઢંઢેવાવી તમે ચડી ગયા છો, અને મારી તરફ તિરસ્કાર બતાવો છો, એ તમારી મોટી ભૂલ થાય છે તમે વિચાર કરો કે, આપણા ઘરનું ડેટલું ખર્ચ છે ? દરરોજ જે રૂપીઆ તો ખચકાતે ભેંસીને છીએ દરમામે વી તથા દુધની ડેટલી ગંમ થાય છે એ તમારા ધ્યાનમાં છે ?

અભેચ દેવે મ્મરે વચન બોલી ઉઠ્યો-ભાઈ વિશ્વામુ, આ તારી પત્નીના વચન સાંભળી તે ડેવા વચન બોલે છે ? તારા ઘરમાં ચાર પાંચ માણસો ખાનારા છે, તેમાં દરવર્ષે એક હજાર રૂપીઆ ઉડી જાય, એ ડેવો જુલમ ! આવી રીતે ચાલતા તો ગંગના લકાર પણ ખુટી જાય છે આ વિષે તારે બરાબર તપાસ કરવી જોઈએ તારી સ્ત્રી ઉપર મને પૂરેપૂરો શક રહે છે તારી ઝાણીના રૂપી આને તેણીએ જોરઉપયોગ કરેલો છે

અભેચ દેવના આ વચન સાંભળી મારી મળી ચપળા રીસથી કાંઈ બોલી નહિ તે તરત રીમાઈને ઘરમાંથી બાહી ગઈ પત્ની તેને દીધર અભેચ ન પણ નાખુશ થઈને કાંઈપણ બોલ્યા વગર વિશ્વામુને ઘેરથી ચાલ્યો ગયો પગવાટે વિશ્વામુએ મને પોતાને ઘેર બોલાવીને કહ્યું, “ જહેન મ તોક, આજે તારી મળી ચપળા મારાથી રીમાઈને ઘરમાંથી બાહી ગઈ છે ને ક્યા ગઈ હશે ? તેની તપાસ કરી તેણીને બોલાવી લાવ આ પ્રમાણે જહી તેણે જે વાત બની હતી, ને મને કહી મ ભણાવી હતી હવે હું તેણીની તપાસ કરવાને ઉતાવળી જઈ છું

તારા-જહેન મ તોક, એ ચપળા રીમાઈને ક્યા ગઈ હશે ? કોને ઠેકાણે તું તેની તપાસ કરીશ ?

મ તોક-તારા જહેન, મને લાગે છે કે, તે તેની માસીને ઘેર ગઈ હશે તેની માસી અહિં નજીક રહે છે હું તેને ઘેર જવા ઇચ્છા રાખું છું

તારા-જેન તોક, શ્રીએ પોતાના પતિના ઘરમાંથી રીસા ધને ચાના જલુ, તે મને ચોચ લાગતુ નથી આ કિપરથી એમ જણાય છે કે, તારી સખી ચપળા કેળવણી પામેની નહિ હોય તરી તે ગૃહસ્થ સાર ચલાવવાને કાયક પણ નથી કરણ કે એક દંપત્ય રૂપીઆની ઠમાલીવાળા વિશ્વ મુ પતિના ઘરની સારી વ્યવસ્થા કરવામાં તે જોદરગર લાગે છે

મ તોક-જેન તારા, એ ખરી વાત છે તેનામાં ખીજ સારા ગુણો છે પણ તે સ્વભાવે ખરચાણ અને ઉદાર છે

તારા-જેન, એ ઉદાર ન કહેવાય, પણ ઉડાઉ છે, દિલ્લમ કેળવણી પામેલી શ્રી કનિ પણ એવી રીતે વત્તની નથી જરા પોતાનો પતિ વિશ્વાનથી ઘરની બધી વસ્તુ આપે, તેનો આગે જોરકપયોગ કરવો, એ ઘણું જ ખરાબ કહેવાય એવી ઉડાઉ શ્રીએ પોતાના પતિની આખડને નુ ગાની પહોચાડે છે પોતાના ઘરનો વ્યવહાર કરકમરથી ચલાવી પતિની ધમાળીમાં વધારો દેખાડે, એ ગૃહસ્થ શ્રીનું ઈર્ષ્ય છે તરી મળી ચપળા ખરેખર ઉડાઉ લાગે છે તેમાં તેના પતિ વિશ્વામુનો કે તેના કીયર અભેચ્છનો બીજકુવ દોષ નથી જેન મ તોક તુ જાણે છે કે, કરકસર કરનારી કાતાઓ પોતાના ગૃહસ્થવહારને સારી રીતે ચલાવી પતિની પ્રતિષ્ઠામાં વધારો કરે છે અને ઉડાઉ અણગાઓ પોતાના પતિની પ્રતિષ્ઠાને ધક્કો પહોચાડે છે

મ તોક-જા, જેન, એ વાત ખરી છે હું ચપળાને ધણીવાર તે વિષે મમજલુ છું, પણ મૂળ કેળવણીના અભાવથી તે વાત તેણીને રૂબરૂ થતી નથી તેણીનો હાથ એટલો બધો પોવો છે કે, તેણીના હાથમાં પેસો રહેતો જ નથી તે માથે ઘરની ધણી સીજ તે શુભાવે છે અને લાગે છે જે સીજ ખોવાણી કે જરા ભાગીએ જો તે પસા ખર્ચાને તસ્ત બીજ નવી સીજ મ ગાવે છે આવી રીતે કેટલાએક પૈસા તેમાં ખર્ચાય છે

તારા-જેન મ તોક, તારી સખી ચપળાને તે વિષે તારું સમજાવી આપવી જોઈએ જો એ તારાથી ન સમજે તો તેણીને

આપણા ધર્મપિતા ધર્મદામશેઠની શ્રાવિકાશાળામાં નેણી લાવ
વળાં એ પવિત્ર પિતાના ઉપદેશની અમર તેનામાં થઈ જશે ગઈ
કાલેજ એ પવિત્ર ધર્મપિતાએ આનંદના પ્રમગમાં ડરકમડ કરવા
વિષે એક સુખદા અને મધુગની મોઘડ વાર્તા જાણી સભળાવી
હતી જો તે વખતે તારી સખી ચપળા હાજર હોત તો તેણીના
હૃદયમાં થોડી વણી પણ અસર થયા વિના રહેત નહિ

મતોક—તારાખેન, હા, એ ખરી વાત છે મને પણ એ
વાત ગમે છે ચપળા ગઈકાલે જો શ્રાવિકાશાળામાં હાજર હોત
તો નેના હૃદયના અમર થાત ખરી હવે હું ગમે નેવી રીતે
તેને શ્રાવિકાશાળામાં લાવીશ મને ખાતરી છે કે, આપણા ધર્મ-
પિતાના ઉપદેશની અમર તેને થયા વિના રહેશે નહિ

(પછી તારા અને મતોક જુદા પડે છે) મતોક ચપળાને
તેની માસીને ઘેરથી સમજાવી તેણી લાવે છે અને તેણીના ઉડાઉ-
પણાના અવગુણને દૂર કરવા સમજૂતી આપી ધર્મદામશેઠની
શ્રાવિકાશાળામાં આપે છે

નિત્યનો મમય થયો એટલે ધર્મદામશેઠ અને ગંગા શ્રાવિકા-
શાળામાં આપે છે તે વખતે મણિ, અજવાળી, તારા વગેરે બધી
શ્રાવિકાઓ આવી હાજર થાય છે ધર્મદામશેઠ વક્તાના આમન
ઉપર બીરાબ્યા તે વખતે શ્રાવિકાઓ આદીશ્વર લગવાનની જય
ગોલાવી શ્રાવિકાશાળાની ભૂમિને ગળતી મુકે છે પછી ધર્મદાસ
ગેઠે નીચે પ્રમાણે મગળાચરણ કર્યું હતું—

ગાદૂલવિકોહિત.

જે પાળી શુભ શીળ ટેડ જનમાં સદ્ધર્મ ગોલા ધરે,
નીતિ નિર્મળ જોધથી જનતાણુ અજ્ઞાન દૂરે કરે,
આનંદે ઉપદાર માર કરવા જે આવ્યે મતદૃતિ,
તે શ્રી નૈનસતી સમાજ સુખદા આપો સદા મનમતિ ૧
આ પ્રમાણે મગળાચરણ થયા પછી ગંગાએ ઉભા થઈને કહ્યું—
ગંગા—“સ્વામી, જો તમારી આજ્ઞા હોય તો કેટલીએક બા-

જ આનિગચોને સ્ત્રીકેળવણીના મહિમાને દર્શાવનારો એક રાસ
ટા ગાવો છે, તે ગાય

ધમદામનેક—તે સાલળવા હુ ઘણોજ બુદ્ધી મુ

પછી યેનીએક બાળનાવિકાઓ નીચે પ્રમાણે કેળવણીના
મહિમાનો રામટા ગાય છે—

કેળવણીના મહિમાનો ગમટો

૩.૧ દીમોછો રાજનીર'—એ ૧૮

કેળવણી છે કામનીરે કાના કેળવણી છે કામની,
તે નીતિ નિમળ નામનીરે કાના (એ ટેક)

કેળવણી શુભ કલ્પવૃક્ષ છે,
મનહર સુદર નિર્મળતા છે,
ભવિષ્ય મનમુખ્યમર કાતાકેળવણી છે,

કાતા ૧

ચોલા સુમેધના ન્યામનીરે
બાળા કેળવણી સુદર પામે,

આ જગમહે યશસ્વી જામે,
મનહર મગજરૂપ કાતાકેળવણી છે,

કાતા ૨

કેળવણીશૃંગાર ધરતી,
આ ભલવમાગર સુખથી તરતી,
રમણીય રૂપ નિધાન કાતાકેળવણી છે,

કાતા ૩

પૂર્ણ કળા તે દામનીરે
જે મન જ્ઞાન તણા બીજ રોપે,

તે અબળા અતરથી ઓપે,
અગણિત શુભ ધરનાર, કાતાકેળવણી છે,

કાતા ૪

૧ તેજની ૨ કેળવણીરૂપ શૃંગાર ૩ આ સસારગ્રંથ સમુ ૪ મનોદંડ,
૫ ન્યાની પૂર્ણ કળા ૬ વલયથી ૭ જાની ન રા ૧૫ તેવા

જ્ઞાન કેળાવી ખીજતી બાળા,
રાખે નહીં દુર્ગુણના આળા,
જુણગૌરવ ધરનાર કાતાકેળવણી છે,
ટેક રહે જિન નામનીરે

કાતા ૫

કેળવણીરૂપ અતઃ સારૂ,
નવરંગિત આમૃત્ય આરૂ,
રામતા યુગ કરનાર કાતાકેળવણી છે,
શાંતિ ધરે ઉદુ ખવામનીરે

કાતા ૬

પામે સતી પદ કેળવણીથી
શોભે સદા યુગ ધર્મ રતિથી,
નિર્મળ હૃદયવિકાસ કાતાકેળવણી છે,
તે છે ઉપાધિ વિરામનીરે

કાતા ૭

લવલયભજન જ્ઞાનસુધા છે,
તે વિષુ આ લવકામ સુધા છે,
કર્મતાણી પરિહાર કાતાકેળવણી છે,
પ્રીતિ પરમપદ ધામનીરે

કાતા ૮

આ પ્રમાણે બાળશ્રાવિકાઓએ કેળવણીના મહિમાનો ગ
સંકો ગાયો તે સાલગી અર્વ શ્રાવિકાઓ અતિ આનંદ પામી
ગઈ પછી ધર્મદામ શેઠે પોતાની ઉપદેશવાર્તા આગળ ચલાવી

ધર્મદામશેઠ કહે છે—હે શ્રાવિકાઓ, નિત્યનો મમય થયો
એટલે આનંદ પોતાની પુત્રી લલિતા અને બીજી શ્રાવિકાઓને
ઉપદેશવાર્તા કરવાને પોતાના સ્થાન ઉપર આવી તે વખતે પ્રેમદા,
પ્રેમ, પુતળી, પોતી, જ્યા વગેરે બધી શ્રાવિકાઓ હાજર થઈ ગઈ
તે વખતે પ્રેમદાએ એક પત્રિકા આનંદના હાથમા આપી તે
પત્રિકા લઈ આનંદાએ પ્રથમ પોતાના મનમા વાંચી જોઈ, જે

૧ ચુનની મોટાને ધરનારી ૨ કેળવણીરૂપી અતઃસારુ આમૃત્ય ૩
૩ દુર્ગુણને નાશ કરનારી ૪ પ્રીતિથી ૫ જ્ઞાન નિર્મળ હૃદય વિકાસ ૬
૬ વણી ૭ સસારના ભરને નાશ કરનારી ૮ જ્ઞાન પી અમૃત ૯ આ
અસાગી મમના ૧૦ ધર્મને દરનારી ૧૧ મોહપ

વાચી આનંદને ઘણા આનંદ ઉત્પન્ન થયો તેણીના મુખ ઉપર આનંદના અકુરો ભેઈળાઈ આવ્યાં આશ્ચર્ય પામી ગઈ તે વખતે પુતળી જોઈ —

પુતળી—ધર્મમાતા, એ પત્રિકા કોની છે? એ વાચનાથી તમને ઘણા આનંદ થયો હોય, તેમ દેખાય છે

આનંદાએ આનંદ પૂર્વક જણાવ્યું, જુદો, આ પત્રિકા લખનાર કોઈ બાળવિધવા શ્રવિમ છે તેણીના વિચારબળથી મારા હૃદયને અતિ આનંદ ઉત્પન્ન થયો છે વિધવાપણામાં આવા ઉત્તમ વિચાર લાવી પોતાના જીવનનો ઉપયોગ કરવાને તૈયાર થવું, એ જરૂર પ્રશ્નનીય છે આ બાઈના જીવનને સદસવાર ધન્યવાદ ઘટે છે ભારતવશ ઉપર જ્યારે આવી આવી બાળ વિધવાઓ પોતાના જીવનનો ભોગ આપવાને તૈયાર થશે, ત્યારે સર્વ જૈનસ્ત્રીવર્ગની મોટી ઉન્નતિ થશે

પોતી—ધર્મમાતા, એ વિધવા બાઈકોણ છે? અને તેણીએ એ પત્રિકામાં શું લખ્યું છે, તે અમને વાંચી સંભળાવવાની કૃપા કરો

આનંદા—જેન પોતી, આ ચીઠી પ્રેમદા જેન લાગ્યા છે, તો તેમની રજા સિવાય મારાં તો બાઈનું નામ આપી ન શકાય તેમ તેની પત્રિકા પણ ખુલી રીતે વાંચી ન શકાન

આનંદાના આવા વચન સાંભળી પોતીએ પ્રેમદાને કહ્યું— પ્રેમદા બા, કૃપા કરી તમે રજા આપો તો એ બાઈનું નામ અને તેની પત્રિકાના વિચાર અમારા જાણવામાં આવે

પ્રેમદા—જેનો, આપણા નગરમાં પ્રેમચંદ નામે એક શ્રાવક ગૃહસ્થ રહે છે તેને પૂર્ણા નામે એક પુત્રી છે, તેણીએ આપણી જૈન કન્યાશાળામાં અને રાજકીય કન્યાશાળામાં સાધાણું કેળવણી લીધી છે તે ધાર્મિક અને વ્યવહારિક કેળવણી લઈ સારી પ્રવીણ બની છે એ વર્ષ પહેલાં તેણીને આ જામના એક ગૃહસ્થ શ્રાવકના પુત્રની માથે વિવાહ થયો હતો વિરાહ દયા પછી એક વર્ષે તે પૂર્ણા વિધવા થઈ છે તે બીજારી બાળાને બાળલગ્નનું કદુ દલ આપણે પડ્યું છે તેના પતિની વય તેના જેવડીજ હતી નહીં શીળી નીક

જવાથી તેનો પતિ મૃત્યુ પામ્યો હતો તે પૂર્ણ વિચાર થવાથી તેના માતા પિતાને ભારે દુઃખ લાગ્યું હતું પોતાની અઝઝ પુત્રી જાલ વિધવા બધાથી પ્રેમચ્છદ પાતો દુઃખી થયો તેની માતા પુત્રીનું આ મહા દુઃખ જોઈ ગયા વર્ષમાં કાયદેગરી મૃત્યુ પામી ગઈ છે પોતાની એક જ પુત્રી વિધવા થઈ અને પોતાની સ્ત્રી મૃત્યુ પામી તેથી પ્રેમચ્છદને આ ગનાર ઉપન્યાસ આવી ગયો તે જોઈત, પાન, શાન અને ગમન વગેરે બધી ક્રિયામાં રૂબરૂ વધ વર્તવા લાગ્યો પિતાની માવી મિત્રિતિ લેઈ મુક્ત ગાળા પૂર્ણ અતિ ચિતાતુર નહેવા લાગી

એક વખતે પૂજાએ પોતાના પિતાને ગૂંચ વધ વિચાર કરતા લેઈ કહ્યું, “જાપા, તમે હનેશા ગૂંચની જેમ હમ રહો છો? આ સમાજ મને દુઃખ ફેરવે છે આ મનામાં કોઈ તપુ પ્રાણી નર્વ ફીને મુખી નથી ગમતું નથી તમને મહા ચિંતાતુર નેઈ મારું હૃદય દમ્પ થાય છે મારે તમે દુઃખતા વિચાર લેશો નહિ ડગની ગતિ વિચિત્ર છે આપણા ગરિતાનુયોગના ચયોમા કર્મની ગતિના અનેક દુઃખો મળી આવે છે મોળા મોળા મદાન દમર્મ પુરુષ પગ કર્મને આધીન વડ અને દુઃખ પામ્યા છે જાપા, એ બધાનો વિગત કરી તમારા હૃદયમાંથી ચિંત દૂર કરો તમે માગ તન્કનુ દુઃખ સમજો નહિ વિધવાવસ્થામાં દુઃખ માગ ઉવનતુ માર્ચક ડગીશ મારી દોડ્યો અને મન નિયમના નાખવાને દુઃખ મર્મ ફેરું, કાનુ દે નો મને આજી દેવવની આગેની છે તે જાણી શક પ્રનાવ લી દુઃખ માગ છુત મે મુધાગી શરીર ગનારી અવસ્થાના ડગના આ વિધવાવસ્થા મને પાને ઉપયોગી થશે

સાધર્મિવાન્મન્ય, પંનાપકારવત્તિ અને આત્મ સાધન-એ તપુ વસ્તુ ન્યાય કરવાને આ વિધવાવસ્થા મને સાધન રૂપ થઈ પડશે મમાગમા રૂઢીને દુઃખ જે કાર્ય ન કરી શકન, તે કાર્ય આ અવસ્થામાં માગથી કરી શકશે મારી સાધર્મી મનાયોનો રાને જોનોનો તમા માની નિમાલ્યોનો અને નિરોનોનો પોપકાર વર વનો આ મવ રર મને પુન્યશેષે પ્રાપ્ત થયો છે તેનો ઉપયોગ

હા હું મારા વિધવાજીવનને પુરુષપાત્ર બનાવી શકીશ પોતાની પુત્રી પૂર્ણાના આવા વચન આમળી તેના રિતા પ્રેમચંદના હૃદયને જરા મોઠાને મળી પુત્રીની યૌવનવયનેમાટે અને તેણીના પ્રવર્તનનેમાટે તેના હૃદયમા જે શન હતી તે દૂર ચંદ્રગર્ પછી પ્રેમચંદ પુત્રીનો પ્રેમ વારી મોઠો- જોઈ પૂર્ણા, તારા હૃદયના વિભાજી મારા મનને અતિ અનંદ ઉત્પન્ન થયો છે તને અભાવેની કેળવણી ખરેખર દુર્ગત્ય થઈ છે તારા મુનિશ્યાન્ને હું હૃદયની કિલે જન આપીશ તારી પરોપાર્થનને ખીવવવામા જ સાધનો જોઈમે, તે હું મ પાઠન કરાવી આપીશ મારે તારા શિવચ બીજા ડાંચન તંત્ર નથી આ માની સ્થાવર અને જગમગી રક્ત પી ક્ષેત્ર મોઠ છે મે કાંઈ લક્ષ્મી ઉત્પન્ન કરેની છે, તેનો ઉપર નારેજ કરવાનો છે ખડેન પૂર્ણા, તરી જે ધ જા હોય, તે અ મારે સ રિતિ મારી પૂર્ણ કરતે

રિતાના મા વચન આમળી પૂર્ણાના હૃદયમા વિશેષ ઉત્સાહ ઉત્પન્ન થયો હતો પછી તેમણે પોતે ના રિતા પ્રેમચંદની આગ પોત ના મોઠ મોઠ પુનિ રાજે દગા-ગા હતા જે આમળો તેનો પિત પ્રેમચંદ અતિ આનંદિત થયો હતો

પ્રમદા ને છે- હે જોને, એ પૂણા માન કુટુંબને સળ જોને જાડ છે પ્રમચંદ અને મારો સારો એક કુટુંબના પ્રમચંદ મારા મગને માર પેટીમે બાઈ થાય છે પ્રેમચંદ ગર્વ મા રેપારની અદ્દગ ગે લાગ મેળવ્યો હતો, પણ પોતા પુત્રી વિધવા થવાની અને સ્ત્રી સુજરી જવાથી તે બીચારો નાર પામ વડ ગયો છે

ગર્વ કલે એ પૂર્ણા મારે ઘેર આવી હતી કોઈક વાર મ ઘેર તેને આવી બેઠ મે તેને નાર કી મારી પાસે મેસા હતી મે આદરપરક તેણીને પુછુ-“પૂણાના, શુ આજે બુ પડ્યા? જમાટે ઘેર કયાથી આવી ચડ્યા? પૂણાએ પ્રસન્ન વદ મને કહ્યું, બાણી, મારા સાજાવામા આવ્યું છે કે, આપ ગામમા ગાનદા નામે એક શાવક પોતા પી પુત્રી લલિતાની પ

ઉપદેશ વાર્તા કંઈ છે અને તે પ્રમ ગેઢેટલીએક આવિકાએ તેમની પાસે આવે છે તમે પણ તેમા સામેલ છો ગામમા એ પવિત્ર આન દાની પ્રશસા થાય છે અને તેમણે પોતાની ઉપદેશવાર્તાથી કેટલીએક આવિકાઓની સુધારણા કરી છે

પૂર્ણાએ આ પ્રમ ભૂ મને પુછ્યું, એટલે મે તેણીને કહ્યું— પૂર્ણામા, હા, એ ખરી વાત છે પૂર્વના પુત્ર્ય હોયતો જ આવિકા તે આન દાના મુખનો બેધ સાલજો. હું હમેશા તેમનો ઉપદેશ માનજીવાને જાઉં છું એ તમારી ઈચ્છા હોય તો તમે પણ ત્યા આવો

માગ આ વચન માનજી પૂર્ણા બોલી—ભાણી, જ્યારથી મે આન દાના ઉપદેશની વાર્તા સાંભળી છે, ત્યારથી તેમની પાસે આવવાની મારી ઈચ્છા થયા કરે છે, પણ માત્ર વર નેમના ઘંથો ઘણું દૂર છે, તેથી માગ જેવી યાજ્ઞવિધવાથી તેમને ઘેર જી મીતે આવી શકાવ?

પૂર્ણાના આવા વચન સાંભળી મે તેણીને કહ્યું, જ્ઞેન પૂર્ણા, એ વાત ખરી છે, પણ આન દાને ઘેર આવવામા કેાઈ જાતની હુજુત નથી જેની રીતે દેહે ઉપાશ્રયે જઈએ, તેની મીતે આન દાને ઘેર જવામ છે જા, તમને મારા પેમચ દ કાકાજી આન દાને ઘેર જવાની ના કહેતા હોય તો હું તેમને કહેવરાવું

માગ આ વચનો સાંભળી પૂર્ણા બોલી—“ભાણી, મારા જાગા મને ઠાઠ અટાવવા નથી, પણ મે એક ચોપડીમા વાંચ્યું છે કે, જાજ અત્રવા યુવાન સ્ત્રી વિવવા હોય કે મધવા હોય, તેણીએ ઘરની બહાર રખડવું નહિ જો ઘઈ ખામ કારણ જણાય તો વ ડિવની આસા લઈને જવું તેમા વિધવાને તો ખાસ કરીને ઘરની બહાર નીકળવું ન જોઈએ જો ઠઠ દેહેરે ઉપાશ્રયે જવું હોય તો જો ત પોતાના ઘરથી દૂર ન હોય તો જવું, પણ જો તે ઘણું દૂર હોય તો જવું નહિ બનતર, બાહેર રન્ટે અથવા રાજમાર્ગે તો વિધવાએ છુટી રીતે નીકળવું ન જોઈએ તેમ નીકળવાથી વખતે કેટલીએક હાનિ થવા સંભવ છે આ પ્રમાણે જ્યારથી મારા વાચવામા આવ્યું છે, ત્યારથી હું ખરા કારણ શિવાય બહારનીક-

માગી શી સ્થિતિ છે અને હું કોણ 'તુ', એ વાત મારા ભાણી પ્રેમના આપને રૂઝડુ નિવેદન કરશે, એટલે તે વિષે મારે કાંઈ કહેવાનું નથી વિશેષમા જાણવાનું કે, પૂર્વ ઝર્મના યોગે હું બાળ વિધવા થઈ તુ પણ માગ પૂજન માનાપિનાએ મને ધાર્મિક અને વ્યવહારિક કેળવણી આપેલી કે જે મેં યથાશક્તિ ગ્રહણ કરેલી કે મારા ધર્મનિષ્ઠ પિતાને હું એજ પુત્રી હોવાથી મારા વેધવ્યને લીધે તેઓ જાનિ શેડ રમ્યા હતા, પણ મેં મારી ર આવી પડેના વેદ્યના હું અને મહત્ત્વ ઝર્મની હિમન જતાવી, તે થી તેઓ શોકમુક્ત થયા કે અને મને મારા વેધવ્યમા જે માગ કર્તવ્યો છે તેને પૂર્ણ રીતે સહાય કરવાને તાર થયા છે મેં એક સામાન્ય કેળવણી લીધેલી છે, પણ ઉત્તમ શ્રાવક કુટુંબમા જન્મ મળવાથી અને મારી મંગલ ગ્રી કેળવાએ ની માતાના સહવાસથી સ્ત્રીધર્મના લગતા તેમજ બીજા ઉપયોગી ઘણા પુસ્તકો વાંચેલા છે, તેથી મારા વિધવાજીવનને કોઈ રીતે ઉપયોગી કરવાની મારી ઈચ્છા થઈ છે મારી સાધર્મિ જ્ઞેનો ઉત્તમ કેળવણી મ પાઠન કરે, એકત્ર થઈ પોતાના મારા સાગ્ર વિચરે રગટ કરે, ધર્મ, નીતિ અને ગૃહ્યવહારનું ઉત્તમ શિક્ષણ મેળવે અને પોતાનો શ્રાવકસમાર સુધારે એવા ઉપાયોની યોજના કરવામા આ વિધવાજીવન ગાળવું અને તન, મન અને ધનથી માગી સાધર્મિ જ્ઞેનોની તથા જ્ઞાતિજ્ઞેનોની એવા ડરવી—એ ધારણા ધારી છે આ મારી ધારણા ડેવી રીતે મદ્દગ વાય અને તેમા માગે વિધવાજીવન કેવી રીતે ઉપયોગી થાય, એ વિષે તમારા પવિત્ર વિચાર પ્રગટ કરી મને તે માર્ગનું દર્શન કરાવવા કૃપા કરશે! કારણકે તમે એ માર્ગના ભોમિયા છો અને તમે એજ કાર્યમા દીક્ષિત થયા છો, તેમજ તમે આપણા જાતિપુરની શ્રાવિકાપ્રજાનો ઉદ્ધાર કરવા તત્પર થયા છો

હી આપની લલિતા સમાન હૃદિતા

બાળવિનય પૂર્ણાના પ્રણામ

ધર્મદામશેઠ કહે છે—હે આવિકાઓ, આન દાઓ આ પ્રમાણે જ્યારે એ બાળવિધવા પૂર્ણાની પત્રિમ વાચી મ ભળાવી, ત્યારે તે સાભળી મર્વ આવિકાઓ અતિ હર્ષિત થઈ ગઈ તે વાચના વાચતા આન દાના નેત્રમાથી આન દાગુની ધારા ચાલના લાગી અને તેણીનું પવિત્ર શરીર રોમાચિત થઈ ગયું ક્ષણવાર પછી આન દા એ સાન દવદને કહ્યું, ખેડેનો, જીઓ, આ પૂર્ણાનો સાધર્મિ ખેડેનો ઉપર કેવો પવિત્ર પ્રેમ છે? પોતાના વૈધવ્યદુ ખને ભૂરી 'જઈ મહાન્ પરોપકાર કરવામાજ પોતાનું જીવન ગાળવાને તેણી ઇચ્છે છે એ પવિત્ર પૂણાને પૂર્ણ ધન્યવાદ ઘટે છે તેણીના પિતાને પણ ધન્ય છે કે, જે પોતાની પુત્રીની આવી ઉત્તમ ધારણા સદૃશ કરવાને તત્પર થયેલ છે વિધવાઆવિકાઓ કે જેઓનું મ સાર સુખ કર્મયોગે નષ્ટ થયેલું છે, તેઓ જ્યારે આવે મહાન્ ઉપકાર કરવાને તત્પર થાય નો પછી જૈન પ્રજાની મર્વ પ્રકારે ઉન્નતિ વાય, તેમા શુ આશ્ચર્ય! ધન્ય છે, એવી વિધવાઓના જીવનને !

આ વખતે પોતીએ વિનયથી કહ્યું, ધર્મમાતા, એ પૂર્ણાને માટે જેટની પ્રશસા કરીએ તેટલી થોડી છે મને તો લાગે છે કે, તેણીનું હૃદય ઘણુંજ પવિત્ર હશે. છેવટે એ દીક્ષા લઈને સાધ્વી થશે અને પોતાના ચારિત્રને દીપાવશે

પોતીના ત્રણ વચન નાભળી આન દાએ હસીને કહ્યું, પોતી ખેડેન, એવી વિધવાઓને દીક્ષા લેવાની કાંઈ જરૂર નથી તેણીએ જે ધારણા ધારી છે, તે દીક્ષાના જેવીજ છે એટલુંજ નહિ પણ વર્તમાન કાળે ચારિત્રની દીક્ષા લેવાના ડરતા આવા ગર્યની દીક્ષા લેવામા આવે તો ઘણો લાભ થાય છે બાળવિધવા પૂર્ણાએ જે

પ્રેમદાખેન, આ પત્રિકા લખતાર પવિત્ર જાઈ પૂર્ણના દર્શન કરવાની મારી ઇચ્છા છે એ પવિત્ર જાણના દર્શન ડગવાથી હું મારા આત્માને પુણ્યવાન ગમજીશ, માટે તેને અર્જી આવશ્યકને મારી વતી વિનતી કરજો, અને તે જાણને મારા નીચેના ગજ્જો પહોચાડજો

‘ખેન પૂર્ણ, તમારી પવિત્ર પત્રિકા વાંચી મને આનંદ થયો છે તમારા જેવી ઉત્તમ વીરજાણા આ નગરમાં વસે છે તે જાણી હું આ નગરની જૈન પ્રજાને પુણ્યવતી મનજી હું હે પવિત્ર શ્રાવિકા, તમારા જેવી વિદુષી જાણા જો પ્રયત્ન કરી આ નગરમાં એક જૈનમહિવામમાજ ન્યાયન કરશે, તો ભવિષ્યમાં જૈનસ્ત્રીવર્ગને મોટો લાભ વગે ઘણા દિવસ થયા મારા હૃદયમાં પણ એ ઇચ્છા અપૂર્ણા કંઈ છે, તવાપિ મારી વય એ મહાન કાર્ય કરવાને અસક્ત છે, તેથી તમારા જેવી જાણા એ મહાન કાર્ય નાધવાને તૈયાર થાય, તો હું યથાશક્તિ તે તમારા કાર્યમાં તન, મન અને ધનથી તત્પર થઈશ મારી માધર્મિ ખેનોની કોઈ રીતે એવા કરવાને હું સદા તત્પર છું પ્રિયખેન, આર્હત શામનના અધિષ્ઠાયક દેવ તમને સહાય આપે અને તમારી મનોધારણા મક્કળ કરે ”

આનંદાના આ વચનો પ્રેમદાએ પોતાના હૃદયમાં ધરી રાખ્યા અને તે વિનયથી બોલી—

પ્રેમદા—આનંદાખેન, આ તમારા વચનો મેં મારી હૃદયરૂપી પત્રિકા ઉપર લખી રાખ્યા છે હું તે પવિત્ર પૂર્ણને કહીશ ધર્મમાતા, આ તમારા વચનો સાંભળી એ જાણા હૃદયમાં અતિ પ્રમથ થશે, અને તેણીના પત્રિકા હૃદયમાં અતિ ઉત્સાહ પ્રાપ્ત થશે

ધર્મદાસ રોકે છે—હે શ્રાવિકાઓ, આ પ્રમાણે પ્રેમદાના વચન સાંભળી આનંદાએ પોતાની પુત્રી લલિતાને ઠણું, ખેન, લલિતા, આ જાણવિધવા પૂર્ણની વાતના પ્રસંગમાં તને કોઈ કવિતા યાદ આવે છે?

લલિતા—માતા, હા, મને જ્યાગની એક કવિતા અપુરી

આવી છે, જે તમે મને ચોડા દિવસ પહેલા ગીઘવી છે

ત્રેમદા—લલિતાબ્દેન, જો તે કવિતા યાદ આવી હોય તો અમને ગ ધ મ ભળાવો

લલિતા—જો મારી માતા આજ્ઞા આપે તો હું ખુશીથી ગાઈ મ ભળાવીશ

આનંદા—લલિતા, ખુશીથી ગ ધ મ ભળાવ પણ એ કઈ કવિતા? તે કહે જોઈએ

લલિતા—બા, એ કવિત તુ ૧૧મ નારીજીવનનો મહિમા એવું છે

આનંદા—હા, એજ કવિતા ખુશીથી ગાઈ મ ભળાવ

ધર્મદામચેન્દ્રેન્દ્રે, હે શ્રાવિકાઓ, પછી આનંદાના જહેવાઈ લલિત એ ન રીજીવનના મહિમાની કવિતા ગાઈ મ ભળાવી હતી. જે કવિના આ શ્રાવિકા તમને ગાઈ સ ભળાવશે

આ લખને ગ ગાયે મણિને કહ્યું, મણિબ્દેન, એ કવિત તને પણ આપડે છે, માટે મારી માથે તું પળુ ગા

મણિ—ગ ગા કાકી તમારી આજ્ઞાથી હું ગાવાને ખુશી છું પછી ગા અને મણિ નીને પ્રમાણે તે કવિતા મધુર સ્વરથી ગાય છે

વાણી નકારી મુખથી હો સુદરી, નવ કાઢો કદિ જ્વાર,
 સત્ય મધુર મુખ બોલજો હો સુદરી, ધરજો બહુ જન પ્યાર ૫
 સ્વામિ મેવામા સ્નેહથી હો સુદરી, ધરજો મન, વચ ગય,
 સ્વામી તણી સેવા થકી હો સુદરી, સુખ સ પત બહુ પાવ ૬
 સ્નેહ સહચાર સેવજો હો સુદરી, રાખી ધડતા સાર,
 ઘરકારજ કરી ખ તથી હો સુદરી, ધરજો વડિલનો પ્યાર ૭
 માર્તાપતાને મેવજો હો સુદરી, સ્મરતા તે ઉપકાર,
 ભક્તિ હૃદયમા ધારજો હો સુદરી, નરજો આ સમાર ૮
 માયા ટપટ નવ રાખજો હો સુદરી, ધારે મગજતા આપ,
 મહુચુ એવા ધારજો હો સુદરી, લેજો મતીપદ છાપ ૯
 મહુચુ ધારી શ્રાવિકા હો સુદરી, મુખ પામે સ સાગ,
 કીર્તિ વધારી લોડમા હો સુદરી, પામે આ લવપાર ૧૦
 ધમદાસરોડ કહે છે—હે શ્રાવિકાઓ, આ નારીજીવનના મ
 હિમાની કવિતા લલિતાના મુખથી સાલળી ગંધી શ્રાવિકાઓ બુ-
 શી શુશી થઈ ગઈ તે વખતે જ્યાંએ કહ્યું, લલિતા બા, આ કવિ-
 તા મને લખી આપવાની વૃપા કરજો, તો તમારો આભાર માનીશ
 લલિતા—તેમા આભાર શાનો? એ તો મારી દરજ છે
 પ્રેમ અને પુતળા—લલિતા જ્ઞેન, અમને પણ લખી આપજો
 પ્રેમદા—જ્ઞેનો, એ તો અયોગ્ય કહેવાય, જ્યારે લલિતા જ્ઞેન
 બધીએને લખી આપે તો પછી તેમનો કેટલો વખત બચ, એનો
 કાંઈ તમે વિચાર કરતા નથી

પોતી—એમા વળી વિચાર એનો ડરવો હતો? આપણે જી-
 રાઓને જળી વખતની કી મત કયા છે? આપણે તો સવારે કામ
 હોય, પછી બપોરે તો નવરાજ હોઈએ

લલિતા—પોતી જ્ઞેન, એમ બોલો નહિ હું એવી તદ્દન
 નવરી થઈને બેસતી નથી મારે તો આખો દિવસ કામ જ ગ્યા કરે
 જે નગાજી આ કવિતાની નકલો કરવી હોય તો તે કામ કરવામા

૧૦૦૦ લોકોના પ્યાર મન, વચન અને કાવ્યથી સ્વામિમેવા થા
 ૧૦૦૦ ૧૦૦૦ ૧૦૦૦ ૧૦૦૦ ૧૦૦૦ ૧૦૦૦ ૧૦૦૦ ૧૦૦૦ ૧૦૦૦ ૧૦૦૦

આ રી છે, જે તમે મને ઘોડા જિવમ પહેવા ગીખવી છે

ત્રેમદા—લલિતાબ્દેન, જો તે કવિના યા-આવી હોય તો
અમને ગાઈ મળાવો

લલિતા—જો મારી માતા ગાના આપે તો હું ખુશીથી
ગાઈ મળાવીશ

આનંદા—લલિતા, ખુશીથી ગાઈ મળાવ પણ એ કઈ
કવિના? તે કહે જેમનો

લલિતા—બા, એ કવિન તુ નામ નારીજીવનનો મહિમા
એવું કે

આનંદા—હા, એ જ કવિતા ખુશીથી ગાઈ મળાવ

ધર્મદામચેન્દ્રે જે, હે શ્રાવિકાઓ, પછી આનંદાના કહેવાથી
લલિતાએ નારીજીવનના મહિમાની કવિતા ગાઈ મળાવી હતી,
જે કવિતા આ શ્રાવિકા તમને ગાઈ મળાવશે.

આ વખતે ગગાએ મણિને કહ્યું, મણિબ્દેન, એ કવિતા
તને પણ આપે છે, માટે મારી સાથે તું પણ ગા

મણિ—ગગા કાકી, તમારી ગાસાથી હું ગાવાને ખુશી છું
પછી ગગા અને મણિ નીચે પ્રમાણે તે કવિતા મધુર સ્વરથી
ગાય છે

“નારીજીવનનો મહિમા”

“કળિયુ ૧ આઘ્યા કોપતો હોઐચરી” એ રાગ.

શોભા તમારી શ્રાવિકા હો સુંદરી, નીજ તણે રાણુગાર,
લેજો કરો શીખ સાચવી હો સુન્દરી, આનંદ કુળ અવનાર ૧
દેવ ગુરુ ને ધર્મમા હો સુંદરી, ધારો હૃદયે પ્રમ,
પરઉપકારે વર્તજો હો સુંદરી, નિર્મળ રાખીતનેમ ૨
જ્ઞાન વધારો વેગથી હો સુંદરી, ધરજો તે પર પ્રીત,
સત્ક્રમ સેવો રમેલથી હો સુંદરી, રાખો કુળની રીત ૩
નીતિ વિનય વર્તજો હો સુંદરી, રહરજો દુર્ગુણ આપ,
સત્ય વચન મુખ બોલજો હો સુંદરી, ધરજો સદ્ગુણ બાપ ૪

૧ નિયમ ૨ ૨૨ કાળે

મર્વામાં વિશેષ ઉપયોગી છે જે મનુષ્યમાં જ્ઞાન લઈ સમજાની લેવાની શક્તિ નથી, તે મનુષ્ય તિર્યચના જેવા છે માટે દરેક મનુષ્ય પ્રાણીએ જ્ઞાન મેળવી પોતાની શક્તિ ફેલાવવી જોઈએ હવે જેવા ઉપયોગી મનુષ્યજન્મનો આપણે કવી રીતે લાભ લેવો જોઈએ? એ વિષે ઘણા દીર્ઘ વિચાર કરવાનો છે જોઈએ, તમે સમજો કે નહીં, વર્તમાનકાળે પાપમાં આરામના પ્રભાવથી આપણી આયુષ્ય ઘટી અપ છે તે છતાં પૂવના પૂરુષયોગે જો આપણે જીવીએ તો વધુ ના વધારે સો વર્ષ જીવી શકીએ તેમાં પણ આપણામાં કામ કરવાની શક્તિ માત્ર સાઠ કે બીસે વર્ષ સુધી રહે છે તેની બહુ અર્ધ આયુષ્ય રાત્રે નિદ્રાના પ્રમાદમાં જાય છે તેમાંથી એક ભાગનું આયુષ્ય બાદ્યવયની અજાનતામાં જાય છે ત્યારે માત્ર આપણા મનુષ્યજન્મની માર્થકતા કરવાનો થોડો ભાગ બાકી રહે તે ભાગ પણ જો આપણે પ્રમાદથી વ્યર્થ રીતે ગુમાવીએ, તો પછી આપણા મનુષ્યજન્મ તદ્દન વ્યર્થ રીતે પ્રમાદ થઈ જાય અને આપણાથી કાર્ત્ત્વ પણ સાધન થઈ શકે નહિ જોઈએ, આ પ્રમાણે વિચાર કરી જેવી રીતે આપણા મનુષ્યજન્મ લેજો થાય, આપણા જીવનની ઉપયોગિતા થાય, તેની રીતે આપણે વર્તણૂં જોઈએ, એટલે આપણા વળત કોઈ રીતે નકામે ન જવો જોઈએ મનુષ્યજીવનમાં સમયનો ઉપયોગ કરવાને બહુ સાવધાન રહેવાનું છે નર્વ ભાવરૂપ પદાર્થોમાં સમય એ અમૂલ્ય છે જે પ્રમાદી પુત્રો અથવા સ્ત્રીઓ પોતાના ઉપયોગી સમયને વ્યર્થ રીતે ગુમાવે , તેઓ નુ જીવન મનુષ્યજીવન નથી, પણ પશુજીવન છે તે ઉપર એક શુભધર નામના પુત્રપત્ન મનોહર દૃષ્ટાંત કહેવાય છે

જોઈએ, કોઈએક નગરમાં મળીદાસ નામનો શુદ્ધ વે પારી રહેતો હતો તેને શુભધર નામે એક પુત્ર હતો મળીદાસ સાંગે કેળવણી પામેલો હોવાથી તેણે પોતાના પુત્ર શુભધરને પણ મારી કેળવણી આપી હતી શુભધર પોતાના સમયનો મનમર ઉપયોગ કરતો હતો દિવસના અને રાત્રિના સમયના બુદ્ધિશીલ ભાગ પાડી તેણે તે પ્રમાણે પોતાનું વર્તન વહેચી આયુષ્ય

મને કાંઈ હરવત નહિ આવે, કાળુ કે મે મારા સમયપત્રક (દાર્ધમ ટેમલ)મા કેટલોક વખત પરોપકારને માટે રાખેલો છે, તે ની અદર ને એ કામ હમેશા કરીશ તો તમારા બધાને માટે એ કવિતાની નકલો કરી શકીશ

પ્રેમદા—નિતા જ્ઞેન, હા, એ ખરી વાત છે જો તમે કરવા ગેસો તો કરી શકો, પણ તમને એની ન હકડી તસ્તી આપી, એ મને તો એ અજાગતુ નથી માત્ર તમે એક નકલ કરી આપો, પછી તે ઉપરથી અમે બધી લખી લઈશું

લલિતા—જો તેમ કરો તો મને મદ થશે, નહિ તો હું હમેશા મારા પરોપકાર કરવાના વખતમા તમારે માટે થોડી થોડી નકલો કરી આપત

પ્રેમ—નિતા જ્ઞેન, સમયપત્રક એટલે શું? અને પરોપકાર કરવાનો વખત એટલે શું? એ કાંઈ મારા નમજવામા આવતુ નથી, માટે મહેરબાની કરીને મને મમળવો

લલિતા—જ્ઞેન, એ વાત ઉપદેશની છે અને સર્વને સારી રીતે સમજવાની છે, માટે મારી જાના મુખથી માનજો તો તમને વધારે લાભ થશે

લલિતાના આવા વચન સાંભળી પ્રમ, પુતળી, જ્યા વિગેરે એ આવિકાઓએ આનદાને કહ્યું—ધર્મમાતા, સમયપત્રકની એ ઉપયોગી વાત અમને સારી રીતે મમળવો

ધર્મદાસશેક કહે છે—હો આવિકાઓ, આ પ્રમાણે જ્યારે તે આવિકાઓએ આનદાને મુછયુ, એટલે આનદાએ હૃદયમા હર્ષ પામી નીચે પ્રમાણે કહ્યું

આનદા—જ્ઞેનો, તમે જે મુછયો, તે ઘણાજ ઉપયોગી પ્રશ્ન છે આજે હું તમને તે વિષય ઉપરજ ઉપદેશ આપુ છું, તે તમે ધ્યાન દઈને સાંભળજો—જ્ઞેનો, આ જગતમા સર્વ પ્રાણીઓની અદર મનુષ્યનો જન્મ ઉપયોગી છે આહાર, નિદ્રા, ભય અને વિષય—એ તો સર્વ પ્રાણીમાત્રને સમાન હોય છે, પણ જ્ઞાન લઈ સમસ્તુતી લેવાની શક્તિ મનુષ્યોમા વધારે છે, તેથી મનુષ્યજન્મ

નીમેલો વખત હતો તે પછીનો એક કલાક તત્વજ્ઞાનના પુસ્તકો વાંચવાને મેં નિયમિત કરેલો છે આજે આ વીડીની શોધ કરવામાં મારો એ અમૂલ્ય વખત ચાલ્યો ગયો તેને માટે મને બહુ અપ-સોગ થાય છે, અને તેથી જ મારા નેત્રોમાથી આસુઓ પડે છે. ગુણધરના આ વચનો સાલગી પેલો ગૃહસ્થ વિશેષ આશ્ચર્ય પામી ગયો, અને તેના હૃદયમાં તેની વિશેષ અમર ઘડ ગઈ તે પુનઃ સાન દાશ્ચર્ય ધઈ જોડ્યો—“ભદ્ર, તમારા આ વચનો સાલગીમને હૃદયમાં અતિશય ન તોપ થાય છે તમે તમારા સમયની કીમત જરાખર ગણો છો તમારા કહેવા ઉપરથી મને પણ નિશ્ચય થાય છે કે, મારે પણ મારા અમૂલ્ય સમયનો ઉપયોગ કરવો. ભદ્ર, હવે અફસોસ કરશો નહિ આજે જે સમયની તમને હાનિ થઈ છે, તે સમયનો લાલ આવતી કાલે વધારે લેજો ”તે ગૃહસ્થના આ વચન સાલગી ગુણધર જોડ્યો—“ભાઈ, આજે મેં જે સમય ગુ-માવ્યો છે, તેનો લાલ તો હવે આ છ દગીમાં ફરી વાર મળવાનો નથી આવના દિવસનો તે સમય કદિ પણ ફરીવાર આવવાનો નથી મારા આસુધરના સમયમાં આ સમય અત્યંત દુર્લભ છે ”ગુણ-ધરની આ વાણીએ તે ગૃહસ્થના હૃદયમાં વિશેષ અસર કરી હતી પછી તે ગુણધરનો આભાર માની તે ગૃહસ્થ પોતાને સ્થાને ચાલ્યો ગયો અને ગુણધર પોતાને ઘેર આવ્યો હતો ઘેર આવ્યા પછી તેણે પોતાના પિતા મખીનામને તે બધો વૃત્તાંત કહી સંભળાવ્યો તે સાલગી તેનો વિદ્રવ પિતા હૃદયમાં ઘણોજ હર્ષ પામ્યો અને તેણે પોતાના પુત્રને હૃદયથી અભિનંદન આપ્યું હતું

હું ખેડેનો, આ દૃષ્ટાંત ઉપરથી તમારા સમજવામાં આવ્યું હશે કે, મનુષ્ય પ્રાણીને સમય કેટલો ઉપયોગી છે દરેક પુરુષ વા સ્ત્રીએ તે ગુણધરની જેમ પોતાના સમયનો ઉપયોગ લેવો જોઈએ જે માણસ પોતાના સમયની કીમત સમજે છે, તે માણસ પોતાના જીવનમાં ઘણા કામ કરી શકે છે કોઈએક ગૃહસ્થ પેમા-ની તગીમાં આવી પડ્યો હતો તેણે પોતાના એક મનહીની પાસે ઉછીના પેમા માગ્યા, ત્યારે તે મનહીએ તેને પુછ્યું કે, “ભાઈ,

અમુક વખતે અમુક કામ કરવાનો તેણે દૈનિકનિયમ રાખ્યો હતો. એક વખતે ગુણધર પોતાના નિત્યના વખત પ્રમાણે પુસ્તક લયમા વાચવા ગયો, ત્યાં રસ્તામા આવતા તેના હાથમાથી એક ઘણી કીમતી વીંટી પડી ગઈ તે વીંટી ક્યા પડી અને કય રૂં પડી એ વાત ગુણધરના લક્ષમા રહી નહિ તે બ્યારે પુસ્તકાલયમાથી પાછો ફર્યો, ત્યારે રસ્તામા આવતા પોતાના હાથની આગળી મુઠિ ન રહિત જોવામા આવી, એટલે તરતજ તે ઉભો રહ્યો. તે વીંટી મા કીમતી રત્ન જડેલું હોવાથી તેના મનમા ચિંતા હતી. થઈ પડી તેણે પાછા ફરી રસ્તામા તે વીંટી શોધવા માડી તેની શોધ કરતા તેને અડધી કલાક આવી ગઈ પછી તે પુસ્તકાલયની પાસે આગ્યો, ત્યાં એક પ્રમાણિક પુરૂષે તેને બોલાવ્યો અને પુછ્યું કે, “તમે રસ્તામા શું ગોધો છો?” ગુણધરે પોતાની વીંટીની વાત તે ગૃહસ્થની આગળ જણાવી, પછી તે ગૃહસ્થે તેના હાથમા વીંટી આપી ને કહ્યું, “ભાઈ, આ વીંટી તમારી છે?” ગુણધરે વીંટી જોઈને કહ્યું, “હા, આ મારી વીંટી છે” પછી તે પુરૂષે ગુણધરને તે વીંટી આપી. વીંટી મળ્યા પછી ગુણધરના મનમાથી અધુની ધારા આવી. એ દિવસે તે ગૃહસ્થે પુછ્યું, “ભદ્ર, હવે શામાટે રૂંચ્યો છો? તમારી વીંટી તમોને મળીને આ વીંટી કેટલી મીમતની છે, જેથી તમારી આ જોમા આસુ આવી ગયા” ગુણધરે કહ્યું, “એ વીંટીની કીમતના કરતા ઘણી કીમતવાળી એક મારી બીજી ચીજ મેં શુમાવી, તેને માટે મારા મનમાથી આસુ પડે છે” “ભાઈ, બીજી એવી શી ચીજ તમે શુમાવી છે તે કહો” તે ગૃહસ્થે મજબૂતી પુછ્યું ગુણધરે જાત્યો—“ભદ્ર, મેં વીંટીની પછવાડે તેની શોધ કરવામા વખત શુમાવ્યો છે, તેની મને મોટી ચિંતા થાય છે કારણકે સુવર્ણ, હીરા અને રત્નના કરતા હું વખતને વધારે કીમતી ગણું છું” ગુણધરના આવા વચન સાંભળી તે ગૃહસ્થ આશ્ચર્ય પામીને જાત્યો—“ભદ્ર તમે તમારા વખતમાથી એટલો બધો શો લાભ મેળવો છો?” ગુણધરે કહ્યું, “હા સર્વજન પુછવ, હું હમેશા સમયના નિરમ પ્રમાણે કામ કરું છું હમણા પુસ્તકાલયમા વાચવાનો મારો

નીમિત્તે વખત હતો તે પછીનો એક કલાક તત્ત્વજ્ઞાનના પુસ્તકો વાંચવાને મેં નિયમિત કરેલો છે આજે આ વીડીની શોધ કરવામા મારો એ અમૂલ્ય વખત ચાલ્યો ગયો તેને માટે મને બહુ અપ-સોસ થાય છે, અને તેથીજ મારા નેત્રોમાથી આસુઓ પડે છે. ગુણધરના આ વચનો માલગી પેલો ગૃહસ્થ વિશેષ આશ્ચર્ય પામી ગયો, અને તેના હૃદયમા તેની વિશેષ અમર થઈ ગઈ તે પુનઃ સાન દાશ્ચર્ય થઈ બોલ્યો—“ભદ્ર, તમારા આ વચનો માલગીમને હૃદયમા અતિશય ન તોપ થાય છે તમે તમારા મમયની કીમત જરાજર ગણો છો તમારા કહેવા ઉપરથી મને પણ નિશ્ચય થાય છે કે, મારે પણ મારા અમૂલ્ય મમયનો ઉપયોગ કરવો ભદ્ર, હવે અફસોસ કર્યો નહિ આજે જે સમયની તમને હાનિ થઈ છે, તે સમયનો લાલ આવતી કાલે વધારે લેજો ”તે ગૃહસ્થના આ વચન સાલગી ગુણધર બોલ્યો—“ભાઈ, આજે મેં જે સમય ગુ-માવ્યો છે, તેનો લાલ તો હવે આ જીદગીમા ફરી વાર મળવાનો નથી આવના દિવસનો તે સમય કદિ પણ ફરીવાર આવવાનો નથી મારા આયુષ્યના મમયમા આ સમય અત્યંત દુર્લભ છે ”ગુણ-ધરની આ વાણીએ તે ગૃહસ્થના હૃદયમા વિશેષ અસર કરી હતી પછી તે ગુણધરનો આભાર માની તે ગૃહસ્થ પોતાને સ્થાને ચાલ્યો ગયો અને ગુણધર પોતાને ઘેર આવ્યો હતા ઘેર આવ્યા પછી તેણે પોતાના પિતા મખીદાસને તે બધો વૃત્તાંત કહી સંભળાવ્યો તે સાંભળી તેનો વિદ્રવ પિતા હૃદયમા ઘણાજ હર્ષ પામ્યો અને તેણે પોતાના પુત્રને હૃદયથી અલિન દન આપ્યું હતું હે ખંડેનો, આ દૃષ્ટાંત ઉપરથી તમારા મમજવામા આવ્યું હશે કે, મનુષ્ય પ્રાણીને સમય કેટલો ઉપયોગી છે દરેક પુરુષ વા સ્ત્રીએ તે ગુણધરની જેમ પોતાના સમયનો ઉપયોગ લેવો જોઈએ જે માણસ પોતાના સમયની કીમત મમજે છે, તે માણસ પોતાના જીવનમા ઘણા કામ કરી ગકે છે કોઈએક ગૃહસ્થ પંમા-ની તગીમા આવી પડ્યો હતો તેણે પોતાના એક સ્નેહીની પાસે ઉછીના પેમા માગ્યા, ત્યારે તે સ્નેહીએ તેને પુછ્યું કે, “ભાઈ,

આ ઉછીના પૈ ૧૧ તુ મને પાછા ક્યારે આપીશ? ” તેણે કહ્યું કે, “કોલે જ્યોરે સાડાગાર વાગે આપીશ ” તે રનેટીએ કહ્યું, “કાંઈ સાડાગાર વા યાનો નિયમ નથી, જે વિવસ પડી આપયો તોપણ ચાલશે ” તેણે કહ્યું, ‘ના, હું કોલેજ આપવાનો છું ’ ત્યારે તેણે કહ્યું કે, “જેવી તમારી મરજી ” પછી છીજે વિવસે તે માણસ સાડાગાર વાગે તે પૈમા આપવાને તેને ઘેર ગયો, તે વખતે તે માણસ તેને મળ્યો નહિ, આથી તે ઘણો નાખુશ થયો. એવી રીતે જે ત્રણ દિવસ સુધી તે મણપનો મેળાપ થયો નહિ પછી ત્રણ દિવસે તે માણસ તને મળ્યો, એટલે પેલા માણસે તેને કહ્યું, ‘મિત્ર, તમે મને મળતા નથી, તેનું શું કારણ? ’ તેણે ઉત્તર આપ્યો “ભાઈ, મારે ઠી વખતના નિયમ નથી ” આ વચન આ ત્રણ પૈના માણસે કહ્યું ‘ભાઈ, તમારે વખતનો નિયમ નથી, એ વાત જો પ્રથમથી માન લેવાના મા હોત તો હું તમારા પૈમા ઉછીન ચેત નહિ કરણ કે, તમારા પૈમાની પાળા મારે ઘણું નુકસાન થયું છે ” પૈના ન કહ્યું, ‘એમા નુકસાન શેનું ? ’ તે ગૃહસ્થ ગો પે—“ભાઈ, મને વખતનું નુકસાન થયું છે મે ત્રણ દિવસ તુ રી તમારે ઘે માન જ પા, તેમા મારો ઘણો વખત નડા મા ગયો કે તમે મને પૈના આપી ઉપકાર કયો છે, પણ તમારે તમાન વખતની છી મત ન હોનાથી મારો મોટો અપકાર વર્ધ પડ્યો છે આજથી મે નિયમ ચો છે કે, જે માણસને વખતની છી મત નથી, તે માણસની માથે કોઈ જાનનું કાન પાડતું ન જોઈએ ” તેના આ વચન સાંભળી પેનો ગૃહસ્થ તેનીપર ખુશી થયો અને તેણે નમસ્તો નહુપયોગ જવાનું ઉત્તર ગિફણુ તેની પાસેથી ગ્રહણ કર્યું હતું.

હે જીદના, આ ઉપરથી તમારે સમજવાનું કે, આપણે સમયને પયોગ જરાજર કરવો જોઈએ સમયનો એક અત્ય લાગ નકામે વા ન દેવો જોઈએ સમયનો મમૂંચ વસ્તુ છે એવા મુદત સમયને યથા રીતે ગુમાવવો, એ મોટામા મોટો પ્રમાદ છે હમેશા સમયના ભાગ પાડી તે પ્રમાણે કાર્ય કરવાથી માણસ

પોતાના જીવનમાં ઘણું કામ કરી ગયું છે જે સમયે જે કામ કરવાને નિયમિત થયું હોય, તે સમયે તે કામ અવશ્ય કરવું જોઈએ. આ લલિતાને માટે એ એવું એક સમયપત્ર બનાવી આપ્યું છે, તે પ્રમાણે લલિતા હમેશા ચાલે છે તેથી તે ધમ, ધ્યાન અને આ યાચ સાગી રીતે કરી શકે છે તે સમયે પોતાના અભ્યાસમાં મોટો વધારો કરે છે. આ સમયે આ કામ કરવું, એમ નિશ્ચય કરી સમયના ભાગ પાડીને લખી રાખવા, તે સમયપત્ર કહેવાય છે. તમારે જોઈને તેવું સમયપત્ર રાખવું જોઈએ. આ સમયપત્ર ગળી તે પ્રમાણે વર્તવાથી તમે તમારા જીવનમાં ઘણું કામ કરી શકશો. લલિતા પોતાના નિયમિત સમયે જાગે છે, શેષ કરે છે, અને આનંદ પૂર્વક છે તેમજ માસિક, વિદ્યાભ્યાસ, પાન પાકન પણ સમય પ્રમાણે કરે છે તે ઉપરાંત તેનીએ એક કલાક પચાપચા કરવાનો નીમોલો છે જેની અદર તે કોઈને ગીળડ વવાનું, કોઈને લખી આપવાનું અથવા કોઈનું બીજું કાંઈ ભરું કરવાનું કામ કરે છે જે તમે તેનીને આપવા લખી આપવાનું કહ્યું હોય તો તે પોતાના ઉપકારના દાનમાં એ કામ કરતી બની રીતે લલિતાનું સમયપત્ર તમારે અનુસરવું કરના જેવું છે જે તમે એ પ્રમાણે વર્તવા પ્રયત્ન કરશો તો તમે પણ આત્મોપકાર અને પચાપકારના ઘણા કાર્યો કરી શકશો.

ધર્મદામ શ્રેષ્ઠ છે, હે શ્રી વિકાસે, આનંદના સુખથી આ પ્રમાણે લલિતાના સમયપત્રની વાત સાંભળી તે બધી દાવિનાઓ હૃદયમાં અતિ પ્રસન્ન થઈ ગઈ, અને તેઓ લલિતાને અભિનંદન આપવા લાગી. પત્રી પ્રેમનાએ સહુ વદને લલિતાને કહ્યું —

જેન લલિતા, આ તમારા સમયપત્રની વાત સાંભળી હું ઘણીજ ખુશી થઈ છું. તમે આવતી કાલે એ તમારું સમયપત્ર અર્થ લેતા આવજો અને એમોને વચાવી સુમનવજો, એટલે અમે પણ તમારી જેમ વર્તવાને ચત્ત કરીએ. જેન લલિતા, તમે પૂર્વે બહુ પુણ્ય કર્યા હશે, તે જોથી આ ધર્મકૃષ્ણ આનંદમાતાના કદરથી તમારો જન્મ થયો છે. તમે તમારા જીવનને સુધારી આ મ-

મુખ્યજન્મનું સાર્થક કરી શકશે

આ વખતે પોતી બોલી—ધર્મમાતા, મારા મનમાં એક શકા હિતપત્ર થઈ છે, જે તમારી આજ્ઞા હોય તો હું તમને પુછું

આનંદા—પોતી બહેન, તારા મનમાં જે શકા હોય તે મુશીબી પુછી જો.

પોતી—ધર્મમાતા, તને જે સમયપત્રકની વાત કહી, તે ખરાબર છે દરેક શ્રાવિકા જે એ પ્રમાણે વર્તે તો ઘણા લાભ થાય, એ પણ સાચી વાત છે, પણ હોકરાવાળી શ્રાવિકાથી તે પ્રમાણે શી રીતે વર્તાય? આ લલિતા નડોરવી અને નાની વયની સ્વતંત્ર છે, ત્યાંથી તે પોતાના સમયપત્રક પ્રમાણે વર્તી શકે, પણ જ્યાં તે માનરે જાય અને ત્યાં પરત્ર થયે તથા હોકરાવાળી વયે, તે વખતે તેનાથી સમયપત્ર પ્રમાણે શી રીતે ચાલી શકશે?

એમદા—આનંદાબહેન, આ પોતીની શકા ખરી છે આ પણ બે ઓળખે વખત પ્રમાણે વર્તવું ઘણું જ મુશ્કેલ પડે.

આનંદા—બહેન પોતી, તે કંઈની ગાંઠ ખરી છે, પણ તેની અદર લાભો વિચાર કરવાની જરૂર છે જે સ્ત્રી નિયમસર વર્તવા માટે ધારણ કરે તે સ્ત્રીને એની મુશ્કેલીઓ આવતી નથી જો પોતાના પોતાના વખત માં ખરાબર નિયમ હોય તો તે પરત્ર હોય કે હોકરાવાળી હોય તો પણ તેનાથી પોતાનો નિયમ સચવાય છે, તેમ જતા કદિ પોતે ધારેલા નિયમમાં ઘેઈ બીજું કામ આવી પડે તો ત કરવું જોઈએ, અને તેમ કરવાથી કાંઈ પોતાના નિયમને હાનિ થતી નથી પણ જો પોતાના માનિયમસર વર્તવાની ટેવ હોય તો તેથી ઘણાજ લાભ થાય છે આપણામાં જે નિયમ પ્રમાણે વર્તવાની ટેવ હોય તેમાં બીજાઓ આપણને અતરાય કરતા અચકાય છે, અને જો તેઓ સારા હોય તો આપણને મદદદાર થાય છે, કદિ પરાધીન કે હોકરાવાળી સ્ત્રીએ પોતાને વર્તવા માટે સમયનો અમુક નિયમ બાંધ્યો હોય અને તે પ્રમાણે વર્તવાને તે પ્રયત્ન કરતી હોય, તેની અદર જો તેણીના સાસરીયા તરફથી બીજું કામ બતાવવામાં આવે તો તે સ્ત્રીએ પોતાનું કામ મુકી દઈ તે કામ પ્રથમ કરવું જોઈએ તેમ

કરવાથી પોતાના બાપેવા નિયમમાં કદિ જાણના થાય છે, પણ તે-
થી કરીને પોતાનો નિયમ તોડી પાડે. એ કોઈ રીતે ચોગ્ય ન
કહેવાય દાંખલ તરીકે આપણે જાણે જાણથી એક વાર્તા સુધીને
નિયમ વાચવાનો રાખ્યો હોય અને તે વખતે આપણી આત્મા
સરા કે પતિ તરફથી જોઈ જામ કરવાની આજ્ઞા થાય તો આપણે
આપણું કામ મુદ્દી દઈ તે કામ પ્રથમ કરવું જોઈએ જો કે તે દિવ
સે આપણે એ સમય આપણા ધાર્મિક કામમાં ઉપયોગી રહ્યો
નથી, પણ તેવી જીને આપણે વખતનો નિયમ તોડી પાડે એ
કોઈ રીતે ચોગ્ય ન કહેવાય કોઈ દિવસ કાર્યને અંગે આપણે નિ-
યમિત કરેલો વખત જાહેરાત પણ જાય છે, છોકરાવાળી સ્ત્રીએ
નિયમિત કરેલા વાચવાના વખતમાં તેણીનો છોડે કશોય કરે તો
તેણીએ વાંચવું તોડી દઈ તે છોડવાને છાનો રાખવાનો પ્રયત્ન કર
રવો જોઈએ જો પોતાના નિયમને વળગીને છોડવાને ગેવા દેવો
ન જોઈએ

જેનો, આ ઉપરથી તમારે એમ ન સમજવું કે પરાધીન
અને છોકરાવાળી સ્ત્રીઓની નિયમનર ન વર્તી શકાય જો નિયમ-
સર વર્તવાની ટેવ હોય તો તે જોઈ પણ રીતે ઉપયોગી થયા વિ-
ના રહેતી નથી તે ઉપર એક વિનયવતી શ્રાવિકાનું દૃષ્ટાંત સાલ
જોને મનન કરવા જેવું છે

ત્રેમદા-ધર્મમાતા, એ દૃષ્ટાંત અમને વિસ્તારથી કહો

આનંદા-દોષ એક નગરમાં ધાર્મિક શ્રાવક કુટુંબ રહેતું હતું તે
કુટુંબના બધા માણસો ધર્મી, નીતિમાન અને પ્રમાણિક હતા તે કુટું-
બનો સ્વામી, ઘણા પવિત્ર હૃદયનો અને ન્યાયથી વર્તનારો હતો. તેને
જે પુત્રો હતા તેઓ જ ને એ ધાર્મિક અને વ્યવહારિક ડેજવણી પ્રાપ્ત
કરી હતા તેનો જ્યેષ્ઠ પુત્ર ધાર્મિક ડેજવણીના પ્રભાવથી પોતાની
જીવગી પોતાના સાધર્મી બધુઓની એવા કરવામાં પ્રસાર કર
તો હતો પોતાના કુટુંબનો નિર્વોહ થાય તેટલું દ્રવ્ય મેળવી પોતા-
નો બધો સમય સ્વશાંતિનનો ઉદ્ધાર કરવામાં નિર્ગમન કરતો હો-
તો પોતાની વૃદ્ધપિતાને શાંતિથી ગૃહકુટુંબની રક્ષા કરવામાં

અને આત્મસાધન કરવામા યોગ્ય બને ભાઈઓ જનનની ધર્મસેવા કરવામા તત્પર રહેતા હતા પોતાના ધર્મી બધુઓમા અને ધર્મી બહેનોમા કેળવણીનો પ્રમાર કરવા ॥ મહાન્ કાર્યમા તેઓ સદા તત્પર રહેતા અને તન, મન અને ધનથી તે કાર્ય કરવાને સદા ઉત્સુક રહેતા હતા તેમના કુટુંબમા પણ કેળવણીના બીજ આગેપણુ કરી પોતાના દરેક કુટુંબીજનને શાગ્દાની સેવામા પરાયણ કર્યા હતા

તે કુટુંબી ગૃહસ્થના નાના પુત્રને વિનયવતી નામે એક સ્ત્રી હતી વિનયવતી એ પવિત્ર કુટુંબના સહવાસથી ખરેખર વિનયવતી બની હતી તેણીના વિનયશુણ્વી મર્વ કુટુંબીજન તેણીની ઉપર સારો ભાવ ધારણ કરતા હતા

વિવિધ પુસ્તકો વાચવાથી વિનયવતીના હૃદયમા એવો નિશ્ચય વયો કે, “પતિ અને વડિલ જનની મેવા કરવાની સાથે પોતાનામા ઉત્તમ પ્રકારના જ્ઞાનની વૃદ્ધિ કરવી ” આ નિશ્ચયથી તેણી એ પોતાના પ્રેમી પતિની આજ્ઞા લઈ પોતાને પ્રવર્તવાને એક સમયપ ૧ (દાઈમટેબલ) બનાવ્યુ અને તે પ્રમાણે વર્તવાને તેણી એ નિશ્ચય કર્યો હતો

વિનયવતી સવારે વહેલી ઉઠતી અને તે સમયે શૌચવિધિ કર્યા પછી એક ઢલાકે પોતાનો અભ્યાસ કરતી હતી તે પછી તે બે ઢલાકે મુખી ગૃહપાર્ય કરતી અને તેને આ બે વડિલની જે બને તે સેવા કરતી હતી તે પછી વિનયવતી બે વડિલ આજ્ઞા કરે તો રસોઈ કરવાને તત્પર થતી, પણ બે રસોઈનુ કામ બીજના હાથે થવાનુ હોય તો પોતે તે વખતનો ઉપયોગ નવીન નીતિના થયો વાચવામ નિર્ગમન કરતી હતી

મ ગાન્દગાળે વિનયવતી પતિગૃહમા આવતી અને પતિની પાસે કાંઈપણુ નવુ શિક્ષણ મેળવી પોતાના નવીન અભ્યાસમા બેઠાતી હતી. સાધર્મી બધુઓની સેવામા તત્પર રહેનારા પોતાના પતિ બે મધ્યાન્હે ઘરમા ન હોય તો તે પતિની ચિત્રપ્રતિમાના દર્શન કરી તેમની પાસે ગહી ઉત્તમ ભાવના ભાવી નવીન પુસ્તક

વાચતી હતી તે દરમીયાન પોતાના વડિલવર્ગની આજ્ઞા ઉઠાવવાને તત્પર થતી હતી

મધ્યાહ્નકાળ પત્રી નમયના ક્રમ પ્રમાણે અજ્ઞાત તથા વાચનના કાર્ય માથે તે ગૃહકર્ય કરતી હતી. માથ કાળે કુટુંબના સર્વ જનને લોજન પીરમવાનું અથવા વડિલ જે કહે તે કરવાનું સર્વ કાર્ય આટોપી તે રાત્રે પતિગૃહમાં આવતી અને તે વખતે પોતાના પતિની સાથે જ્ઞાનગોષ્ઠીના પુસ્તકો વાચતી અને પતિ વાચે તે માલગતી હતી તે પત્રી પતિની શારીરિક સેવા કરવામાં તત્પર થઈ પતિની આજ્ઞા લઈને શયન કરતી હતી

ખેડેનો, વિનયવતી આ પ્રમાણે પોતાના સમયપત્રક પ્રમાણે હમેશા વર્તતી અને શ્વસુરકુટુંબનો અપૂર્વ મ્નેહ ન પાદન કરતી હતી. વિનયવતીએ પોતાનો સમય નિર્ગમન કરવાને સમયપત્ર જનાવેલું છે અને તેણી તે પ્રમાણે દૃઢતાથી વર્તે છે, એ વાત તેણીના માસરીયાના કુટુંબમાં જાહેર થયેલી હતી, આથી સર્વ કુટુંબી જનો તેણીને તેના કામમાં સહાયબૂત થતા હતા અને તેણીની ધારણા મફત કરવાને તત્પર રહેતા હતા

તેણીની પૂજ્ય આસૂને કોઈવાર વિનયવતીનું કામ પડતું, ત્યારે તે તેણીનું સમયપત્ર જોતી જો તેણી પોતાના અધ્યાસમાં કે વાચનમાં હોય તો તેણીને જોવાવતી નહિ એવી રીતે સર્વ કુટુંબી જનો તેણીને સહાયબૂત થતા હતા તેના પૂજ્ય સસરા અને સાસુ તેને પુત્રીવત્ ગણતા અને તેણીની તરફ અતિ મમતા બતાવતા હતા

પ્રિય ખેડેનો, જ્યારે કોઈવાર વિનયવતી ડોર્ડ કારણને લઈને પોતાના સમયપત્રના નિયમથી ચુકતી ત્યારે તેણીની શાત સુદ્રા ઉદાસીન રહેતી હતી, એટલું જ નહિ પણ તે પોતાની દીલગીરી પોતાના પ્રિય પતિની આગળ નિવેદન કરતી હતી.

આખો દિવસ પોતાના નિયમ પ્રમાણે વર્તી પછી જ્યારે તે નિવૃત્ત થઈ શયન કરતી ત્યારે તે પવિત્ર બાળા પોતાના હૃદયમાં આખા દિવસના કૃત્યોનું ચિત્તવન કરતી હતી. “ આજે મેં શું

કારી શુ યુ? જીવનમાં કે પરોપકાર મારાથી કેદલો થયો? મે
મરા વલિ જનની કેટલી મેરા ડગી? અને? આજે મે હૃદયમાં
ની ગાવના ભાવી?" આવું નિતાન ડરી એ બાળા પ્રભુનુ સ્મરણ
કરી કરતી નિદ્રાધીન થતી હતી

પ્રિય જ્ઞેનો, એ વિનયવતીએ એ પ્રમાણે વર્તી, પોતાના
શ્વસુ કુટુંબમાં સારો પ્રમ મેળવ્યો હતો કુટુંબનુ દરેક માણસ
તેની તરફ એકઠી વાગણી દર્શાવતુ હતુ સર્વના હૃદયભાવ
વિનયવતીના હૃદયભાવ માથે મિશ્રિત થતા હતા

ધર્મદામ શેઠ કહે છે—હે શ્રાવિકાઓ, આનંદા આ પ્રમણે
વિનયવતીની વાર્તા ક્રતા કરતા ગઈ પડ્યા તે જોઈ જાવી શ્રાવિકા
જાઓ આશ્ચર્ય પામી ગઈ તે વળને પ્રમણએ કહ્યું, 'આનંદા
જ્ઞેનો, કેમ રૂદન કરો છો?' આનંદા ગદગદ કંઠે મોડી—'પ્રિય
જ્ઞેનો, જેના સહયુગ્મો અને વિનયવાનુ હું વર્ણન કરું છું, એ
વિનયવતી બાળશ્રાવિકા અત્ય સમયમાં પોતાનું જીવન પૂર્ણ
કરી મૃત્યુ પામી છે એ બાળાનુ જીવન જો લખાયું હોત તો તેથી
શ્રાવક સસારમાં કેળવે તાલ થાત? તે જહી રાકય તેમ નથી એ
અનુભવી શ્રાવિકા દીધાયુધ્ય થઈ હોત તો પોતાના જીવનમાં ઘણુ
કાર્ય કરી જતાવત, પણ કર્મયોગે એ બાળા અચાનક મૃત્યુને
વશ થઈ ગઈ હતી તેના મરણથી તેના કુટુંબીઓએ ભારે શોક
કર્યો હતો તેણીના મદાયાર અને સહવર્તનનુ સ્મરણ કરી તે
બાળાનો પતિ મદા શોકાતુર થાય છે મને પણ એ સહયુગ્મી બા
ળાનુ સ્મરણ થઈ આવતા શોક ઉત્પન્ન થઈ આવ્યો છે અને તેથી
મારા નેત્રમાંથી અશ્રુપાત થઈ આવ્યો અને રૂદન આવી ગયુ
' જ્ઞેનો, એ વિનયવતી આ લોકમાં પોતાના યશ શરીરને
કાયમ રાખી અદૃશ્ય થઈ ગઈ છે એ બાળાના મચ્ચરિત્રનુ સ્મરણ
અઘાપિ પણ તેના કુટુંબમાં થયાં કરે છે અને જૈન પ્રજા તેના
પ્રખ્યાન થયેલા જીવનચરિત્રને વાંચી હૃદયમાં આનંદ પામે છે
' જ્ઞેનો, તમે પણ એવી રીતે અમથપત્ર કરીને હમેશા વર્ત્તને
અમથને સેક અદ્યપણાગૃપણનકામો શુભીવશો નહીં કહિ સમારે, પ

રાધીન રહેવ નો વાખન આને તમારે મ તતિ વાય અને તેના અ-
વસાયમા તપગ રહેવ પડે, તમાપિ તમે મમય નીમીને કામ કરજો,
એથી તમને ઘણા લાભ વશે જો તમારામા નિયમ પ્રમાણે વત્ત
વાની જેવ હશે, તો તમને તમાગ વડિલો અને મળ ધીઓ મહા-
યમૂત યયા વિના રહેશે નહીં એમ કરનારી તમે પણ માગ ન
વિકા વિનયવતીની જેમ તમારા શ્વસુરકુટુંબની મારી પ્રીતિ મ પા-
દન કરી શકશો, અને તમારા પતિના પ્રેમપાત્ર બની તમાગ શ્ર-
વકમ સાગને સુધારી શકશો.

જેનો, જે સ્ત્રીઓ મમયનો ઉપયોગ કરતી નથી, તે સ્ત્રીઓ
મારા કામ કરી શકતી નથી તેઓ નિયમ વગર ધનુ કામ ન
છે, તેથી ઘરમા બીગાડ થાય છે વધુ કામ કરતી હોય, ન પણ
તેનું કામ જણાઈ આવતું નથી તે પિને એક કામ અપાડી મારી
બીજું કામ લેવું પડે છે, એથી બને કામ બગડે છે તે માથે નેમા
ઘણા વખતનો ભોગ આપનો પડે છે જો આપણે અનિયમિત રીતે
કામ કરીએ તો આપણે નવરાજ વતા નથી એમ દેખાય છે અને
તેથી ઘરકામમા ઘણા બીગાડો થઈ જાય છે અને વડિલ નહીં
કપડો મળે છે, માટે નિયમથી કામ કરવું, એ સર્વ રીતે ઉત્તમ છે,
અને તેથી આપણાથી ઘણું કામ ન શકે છે.

ધર્મદાસ શેઠ કહે છે—હે શ્રાવિત સ્ત્રી, આ પ્રમાણે આનંદાચ્છે
નિયમ પી કામ કરવા વિષેનો ઉત્તમ અપેક્ષ આપ્યો, ન માભાળી
બધી શ્રાવિત ઘણીજ ખુશી થઈ ગયું હતી પછી આનંદાચ્છે લ-
લિતાને કહ્યું—જેન લલિતા, નિયમથી કામ કરતા કેટલો લાભ
થાય છે અને તે શુભ ધારણ કરનારી શ્રાવિકાઓ મનામા કેવો
યશ મેળવે છે અને મુખી થાય છે, તેને માટે મે તને એક ગરબી
શીખડારી કે, ને આ તારી જોને આગળ ગઈ મ ભાણવ.

અચળ—ધર્મમાતા, આપે લ લતા જોનને જે આવી આ-
ના કરી કે, તે ઘણું માફ થયું અમે બધીઓ એ કવિતા મોઢે ક-
રીશું, અને હમેશા તેનો પાઠ કરીશું એટલે અમને ઘણા લાભ
થશે.

પ્રેમદા—આન દા જ્ઞેન, ચ ચણે જે કહ્યું, તેજરાજર છે આ
પ પરાપકારી માતા અમાગ ઉપકારને માટે ધણુ કરે છે, તે વિ
રે આપનો જેટલે ઉપકાર માગીજ, તેટલો થોડો છે

પછી પોત ની માતા આન દાની આસાથી લવિતાએ તે કવિ
ના નીચે પ્રમાણે ગાઈ સભળાવી હતી જે કવિતા અમારી શ્રાવિ
મ (ગ ગા) તમને ગાઈ સભળાવશે, તે તમે 'યાન દધને માલ
ળજે

સમય પ્રમાણે વર્તવા વિષે કવિતા

“અસ્તો મસ્તો કાઢેલી ” એ રાગ

સહુ સુણજે વાત વિવેકેરે,	અવસર	૧
અવમરનો ઉપયોગ કરો,	અવમર	
રમણી જન જ્ઞેજે ટેકેરે	અવસર	૨
નહીં વનિતા વખત ગુમાવેરે,	અવ	
ત્યો રલનના ભવનો લલ્લ વોરે	અવ	૩
જે ગયો સમય નવ આવેરે	અવ	
ગુણ સમય તણા મહુ ગાવેરે	અવ	૪
જે સમય પ્રમાદી થાશે રે,	અવ	
તે હૃદય થકી પરતાશેરે	અવ	૫
જે વખત અમૂલ્ય ગણે છે રે,	અવ	
તે આ ભવ દુખ હજો છે રે	અવ	૬
શિર કાલચક્ર નિત્ય ફરતુ રે,	અવ	
તે પ્રાણ અવાનક હણતુ રે	અવ	૭
છે સમયભયો ઉપયોગીરે,	અવ	
નવ જય વૃદ્ધા તે ખોગીરે	અવ	૮
તે અવમર વ્યર્થ ગુમાવેરે,	અવ	
તે આ રલવમા નવ પ્રભાવેરે	અવ	૯

૧ સ્ત્રી ૨ સસરનો ૩ ભોગ વરામા ૪થા ૫ ૬ ૭ આ અસાર
મા ૫ ભાવે નહિ રહે નહિ

જે કરે ઘડી પણ લેખેરે,	અવ
તે આ લવમા મુખ દેખેરે	અવ ૬
નવ કલ પ્રમાદે કાઢેરે,	અવ
ઉપયોગ ધરી હુ જા વાઢેરે	અવ ૧૦
આ અવમગ જાય અમૂલોરે,	અવ
બ્રમથી નવ તેને જૂલોરે	અવ ૧૧

ધર્મદાસશેઠ કહે છે—આ પ્રમાણે લલિતાના મુખથી મમય પ્રમાણે વર્તવા વિષેની કવિતા માલગી જાધી શ્રાવિકાઓ ઘણી આ-
નહ પામી હતી તે વખતે પ્રેમદાએ નીચે પ્રમાણે કહ્યું હતું

પ્રેમદા—ધર્મમાતા, લલિતા જુદેને જેમ પોતાના મમયપત્ર-
માથી પરોપકાર કરવાનો વખત કાઢ્યો છે, તેમ હુ પણ એક સ
મયપત્ર જનાવી તેમાથી પરોપકારનો મમય કાઢીશ અને તે મમયે
આ કવિતા માગી જીજી જુદેનોને લખી આપીશ

જામી શ્રાવિકાઓ—ધર્મમાતા, અમે પણ એ પ્રમાણે મમય
પત્ર કરીશુ અને તેમાથી ઉપકારનો વખત કાઢી તેમા એ કવિતા
જેને જાઈએ તેને લખી આપીશુ તે વખતે ખવિત્રાદ્વયા
જ્યા જોલી

જ્યા—ધર્મમાતા, જો તમારી આજ્ઞા હોય તો માગે વિચાર
એવો થાય છે કે આટલા દિવસમા તમારે અમારી આગળ જે
જે કવિતાઓ કહેલી છે, તે જાધી છપાવીને આપણા ગામમા દરેક
શ્રાવિકાને વહેચવી મને લાગે છે કે એથી ઘણાજ લાભ થશે,
પણ તે વિષે તમાગ ભત્રીજાની મ મતિ માગે લેવી પડશે કારણકે
તેમની આજ્ઞા વિના માગથી એક પાઈ પણ ખરચી શકાય નહિ

અચળ—જ્યા જુદેન, એ તો ખરી વાત છે પતિની આજ્ઞા
વિના પૈસાનો ખર્ચ આપણુ ખરાઓથી ની રીતે થાય ?

પોત્તી—જ્યા જુદેન, તે છપાવવામા લગભગ સો રૂપીઆનુ
ખર્ચ થશે, તો તેવી મોટી રકમ ખર્ચવાને તમારા પતિ ની રીતે
આજ્ઞા આપશે ?

જ્યા—જુદેન, માગ પતિ ધરખર્ચ કરવામા કરકસથી ચાલે

છે તેમ હું પણ તેમને અનુસરીને ચાલુ છું તથાપિ આવા પ
રોપકારના કાર્યમાં તેઓ ઘણા નહા છે તેઓ હું મેળા મને ઉપદેશ
આપે છે કે, “તારે વરખર્ચ કરનામાં ડરકસરથી નર્તવું, પણ જો
કાંઈ પરોપકારનું કાર્ય થતું હોય તો તે કામ મોટી ઉદારતાથી કરવું,
અને તેમાં મને પુછવા રોકાવું નહિ

પ્રેમ—જ્યાં જોઉં, એ વાત સારી છે, પણ આપણા ગરીબ
સમારમાં એવો પરોપકાર કરાવી જાવી શકે? એ કામ તો શ્રી
મ છે નો કપીળાની મોટી રજમ મુસ્તજા છપાવનામાં આપી
દેવી, એ તો અમારા જેવાથી ન જાની શકે આ ઉપરથી મને લાગે
છે કે તમારા પતિનારૂં કામના હશે

જ્યા—પ્રેમ જોઉં, તેઓ ટેટલું કામ છે, એનો મારૂં મન
લાગે છે, પણ એટલું તો છે કે અમે ધર્મના પમાયથી સુખી છીએ
જે કાંઈ મળે છે તેમાંથી અમારા કુટુંબનો સુખેથી નિર્વાહ ચાલે
છે અને ડરકસરના ચુસ્તી થોડું ઘણું જાચાવીએ પણ છીએ

આનંદા—જ્યાવલું હું એવા સંસારને સુખી ગણુ છું
પોતાના ઘરનો નિવાહ થાય તેટલું મળતું હોય અને વર્ષ દહાડે
ડરકસરથી કાર્પણ જાચાવાતું હોય તો તે કુટુંબ સુખમાં રહે છે
સતોષથી રહેવામાં જેટલું સુખ છે, તેટલું સુખ અસતોષમાં નથી
કદિ કર્મયોગે જગીજ ન સાર હોય પણ જો જોઈ વિચારીને ચાલે
છે, તો તે લોકમાં લાજ—આબરૂમાં છે અને સુખે રહે છે જ્યા
વલું, તમારી રીતિ મને ઘણી જ રૂચિ કર લાગે છે અને આ બીજી જો
નોને પણ હું જવામણ કરું છું કે, તેમજ તમારી રીતિને અનુસરવું

જ્યા—ધર્મમાત્ર, એ બધો તમારો જ પ્રતાપ છે અનારો
ન સાર જે સુખી છે અને અમે દ પતી સુખ અને સતોષથી જે
રહીએ છીએ, એ તમારા ઉપદેશનું જ ફળ છે ધર્મમાત્ર, હું
મને આશા આપે તો હું તમારા લનીજાને વાત કહી અને તેમની
મતિ મેળવી આપણી બધી કવિતાઓને છપાવી પ્રસિદ્ધ કરાવું

આનંદા—જ્યાવલું, જો તમારાથી એ કામ જાની શકે તેમ
હોય તો તમને ખુશીથી રજા આપુ છું કાજુકે જેનાથી આપણ

આધર્મિ લોકોને ઘણા લાભ વાય તેમ હોય, તેવા પુસ્તકો પ્રસિદ્ધ કરવાથી ઘણું પુણ્ય બધાય છે આપણા શાસ્ત્રમા જ્ઞાનનો પ્રસાર કરવાથી, કરવાથી અને અનુભવવાથી ઘણું પુણ્ય બધાવાનું લખેલું છે

જેનો, જે શ્રીમતો વાહુવાહું કરેલાવવાને, કીર્તિદાન કરી પ્રખ્યાત થવાને, વિનાહ ઉત્તમવમા નાટક, દાકુણાનું અને ખીજી નકા મી ગમતો કરી પોતાની વચ્ચે બતાવવાને અઢળક દ્રવ્ય ખરચે છે, તેઓ ખરેખર પોતાના દ્રવ્યનો દુરુપયોગ કરનારા છે, તેવા શ્રીમતો જ્ઞાનને પ્રચાર કરવાને જો પોતાના દ્રવ્યનો ઉપયોગ કરે તો તેઓ અનંત પુણ્ય બાધી ધર્મ અને કીર્તિ બનેને પ્રાપ્ત કરી આલોક તમા પરલોકનું ફળ મેળવે છે તેથી મર્વ જોના તમે તમારા પતિને એજ બોધ આપજો વિવિધ નજાનતા બોધક પુસ્તકો રચાવી તેનો પ્રચાર કરવાથી પોતાનું નામ અમર રહે છે અને તે સાથે પુણ્યનો બધ થાય છે એ વાત તમારા હૃદયમા દૃઢ કરી તમારા પતિઓને દૃઢ કરાવજો પૂર્વજાણે આપણા પવનને અતિ શ્રીમત હુના તેમજી તીર્થસ્થાનોમા મોટા મનોહર ચત્રો કરાવી પોતાના નામને અમર કર્યા છે કોઈએ એવા ખીજા સલાહયો સ્થાપી પોતાના કીર્તિન્ન લો રોખ્યા છે અને ઢોઢએ ધર્મશાળા તથા દાન શાળાઓ સ્થાપી પોતાના નિર્મળ નામને પ્રખ્યાત કરેલા છે વર્તમાનકાળે આપણા વર્ગ તેમના જેવી ચિત્તિમા નથી, તો તેમજી પોતાના નામ અમર કરવાને, કીર્તિન્ન લો ગણવાને અને પોતાના નિર્મળ નામને પ્રખ્યાત કરવાને પાઠશાળાઓ તથા અન્યાશાળાઓની સ્થાપનાથી અને બોધક પુસ્તકોની પ્રસિદ્ધિથી—એ કાચો સિદ્ધ કરવાના છે તેમા વિવિધ બોધને આપનારા પુસ્તકો પ્રસિદ્ધ કરવાનું કામ મામાન્ય ગૃહસ્થોથી પણ થઈ શકે તેમ છે જેઓ સામાન્ય ચિત્તિવાળા હોય, તેઓ લઘુ પુસ્તકને ઉત્તેજન આપી શકે છે અને જેઓ સારી ચિત્તિવાળા હોય, તેઓ મોટા અથને ઉત્તેજન આપી શકે છે જ્યાવહૂ, તમે જે ધારણા રાખી છે, તે ઉત્તમ છે અને તે ધારણાથી સદા વર્તવાને વત્પર રહેજો અને મારા લગાન મોમ-

વ્યવસ્થાને પણ તેવોજ પ્રતિજ્ઞાધારી કરાશે તમારી આ પવિત્ર
દૃષ્ટિ જારી હું ઘણી પ્રમત્ત થઈ હું

આનંદના આ વચન સાંભળી જ્યાં ખુશી થઈને જોવી—
ધર્મમાતા, તમારા આવડનોએ મારી મનોવૃત્તિની ગુણધારણને
ઉત્તેજિત કરી છે હવેથી મારા મનમાં વિશેષ નિશ્ચય થયો છે કે,
ઝાઝા ધર્મધાર્મિક મળાવન કરવાની શ્રદ્ધા ઉત્પન્ન થાય તો જાન
શેની પુણ્યને માટે તેનો ઉપયોગ કરવો

પોતી—જ્યાં જાહેન, તમે આવો નિશ્ચય ક્યો તે ખુશી થવા જેવું
તે પણ મારા મોમચ દબાઈ આ તમારી ધારણાને માન્ય કરશે,
તોજ તમારી ધારણા મફત વશે મને લાગે છે કે, એવી મોગી
રકમ વાપરવાને તમારા પતિની ઈચ્છા નહિ થાય

જ્યાં—પોતીના, મેમા કાંઈ ગાંઠા લાવ્યોજ નહિ મારા
પતિ હરમામે પોતાની આવકમાંથી અમુક હિસ્સો ધાર્મિક કાર્યમાં
લાવવાને કાઢે છે અને તેમાંથી તેઓ પદોપમર તથા નાનને
તોજનના કાર્યમાં વાપરે છે

પોતી—જે એમ હોય તો પછી તેનો અર્થ કરવામાં હરકત
નહિ આવે

આનંદ—જેનો, જ્યાંવહુએ ધાર્મિક કાર્યમાં દ્રવ્ય વાપરવા
ને પોતાના પતિની જે યોજના કહી છે, તે ઘણીજ પ્રશંસનીય છે
આજકાલ એ પદ્ધતિ ઘણીજ પ્રશંસાપાત્ર કહેવાય છે શ્રીમત ગૃહ
વ્યવસ્થાને ત્યારે અને ગમે તેટલી રકમ ધાર્મિક કાર્યમાં વાપરી શકે
છે, પણ મધ્યમ ગ્રંથિના ગૃહસ્થો હોય છે, તેઓ તો એ પદ્ધતિ
પ્રમાણે દ્રવ્યનો વ્યય કરી શકે છે, અને તેથી તેમનું દ્રવ્ય સદા
પ્રયોગમાં આવી શકે છે

પ્રેમદા—આનંદજી, તમે કંઈ કે વિવિધ જાતના જોધ
પુસ્તકો પ્રસિદ્ધ કરવામાં પુલકો બંધ થાય છે તેવી રીતે બીજા
કયા કયા કાર્યો પુણ્યના બંધને કરનારા છે? તે અમને કૃપા
રી મળાવો

આનંદ—તે વિષે એકજોધક કવિના સામળવા જેવી છે

પ્રેમદા—વર્મમાતા, કૃપા કરી તે કવિતા સંભળાવે

ધર્મદામ શેઠ કહે છે—હે શ્રાવિકાઓ, પ્રેમદાએ જ્યારે આ પ્રમાણે કહ્યું, એટલે આનંદાએ પોતાની પુત્રી લલિતાને આજ્ઞા આપી એટલે લલિતાએ તે કવિતા નીચે પ્રમાણે ગાઈ સંભળાવી હતી, જે કવિતા આ શ્રાવિકા તમને ગાઈ સંભળાવશે પત્રી ગગા એ ઉભા થઈ તે કવિતા શ્રાવિકાગાનામા ગાઈ સંભળાવી હતી—

કેના કાર્યોમા દ્રવ્યનો ઉપયોગ કરે તેઈએ.

કવિતા

મારા પોપટજી પડિત, સુણાવે મુર

મીઠા ગીત—એ રાહ.

મારા બધું ધરીને પ્રીત વાપરે સુકૃતમા નિર્જનિત (ટિક)

એ રાખે સુદર ગીત, વાપરેશુ ૧

જાણા સુબોધક જ્ઞાનની આપો,

જ્ઞાનતણા શુભ નાધન આપો,

પુસ્તક આલય નારા ઉઘાડો,

આપી ઉત્તેજન નિત્ય નલાડો

પરમારથમા દોષિત, મારા બધું ૨

૧ છાત્રતણી મત્ર ૨ શાળા રચાવો,

ડેજવણી જયવત જમાવો,

ઠેમજતા ધરી ઠેમ મુધારો,

પ્રેમ પરસ્પર આપ પ્રમારો

ગાઓ જ્ઞાન તણા શુભ ગીત, મારા ૩

દીન અનાથ અપંગ જનોને,

નિત્ય દયા ધરી દાનજ દોને,

મારા નિરાશ્રિત કુડ રચોને,

૨ માનવ જીવનમાહિ મચોને

એ નારી દયાની રીત, મારા ✓

કેન વડી ^૧ વનિતાની વધારો,
 દુષ્ટ બધા ^૨ કુરિવાજ વિદારો,
 અથ સુજોધક મારા ઇપાવો,
 જ્ઞાન વિરો નિજ ^૩ નિતજ વાવો
 ધન જયો તેમા અમિત મારા
 ડોમ વિરો વિદ્વાનવધારો,
 આશ્રયથી યુધ જનને તારો,
 દુષ્ટ ખમાથી નિજ બધુ ઉગારો,
 નિતજરો ઉપયોગ નિવારો
 નિર્માણતા રાખો નિત માર

૫

૬

આ પ્રમાણે ગાથાએ શ્રાવિકાશાળામા એ ડવિતા ગાઈ, તે સાલગી મર્વ યાળ, તરૂણ અને વૃદ્ધ શ્રાવિકાઓ ઘાણીજ ખુશી થઈ ગઈ હતી ધમદામગેડ કહે છે, હે શ્રાવિકાઓ, આ પ્રમાણે લલિતાએ જ્યાં એ સુજોધક ડવિતા ગાઈ સલાખાવી, તેથી બધી શ્રાવિકાઓના હૃદયમા તેની ભાજે અમર થઈ હતી પછી આન દાએ આનદપૂર્વકજણાવ્યું ખડેનો, આપણા માધર્મિખડેન જ્યાએ આવી આવી ઉપયોગી કવિતાઓ ગાખી મર્વ ખડેનોને મક્કા આપવાની ઇચ્છા બતાવી, તેને માટે આપણે તેમનો આભાર મા નવો બેઈએ હવે આજે ઉપદેશવાર્તા કરવાનો સમય પૂર્ણ થઈ ગયો છે, માટે આજની ઉપદેશવાર્તા સમાપ્ત કરવામા આવે છે આનદાના આ વચન સાલગી જ્યા, અચળ, પોતી, પાર્વતી, પ્રેમદા, પ્રેમ વગેરે બધી શ્રાવિકાઓ આનદાના ચરણમા પ્રણામ કરવા આવી, તે વખતે આનદાએતેમને અટકાવીને કહ્યું, ખડેનો, મારા ચરણમા પ્રણામ કરવાની જરૂર નથી હું તો તમારા જેવી એક મામાન્ય શ્રાવિકા છું હું સુરૂપ સાધવી નથી, તેમ પૂજ્ય વડિલ નથી તમે શ્રીજિને દુર્ભાવ તને, તમારા પતિને અને તમારા સુરૂ- વડિલ જનને પ્રણામ કરો, જેથી તમારા આત્માનુ કયાણુ યશે આનદાના આ વચન સાલગી બધી શ્રાવિકાઓએ કહ્યું કે

મમાતા, તમે અમારા ગુરૂરૂપ ભાવગામ્વી છો અને અમારા ઉ-
કારી પૂજનીય છો, માટે તમે અમારે પ્રણામ કરવાને યોગ્ય છો
માટે કહી તેઓએ માત્રદુશી આન દાને પ્રણામ કર્યો હતો પછી
એ નુદ દેવ, ગુરૂ અને ધર્મનું અમરણ કરતી પોતપોતાને ઘેર
આવી ગઈ હતી

ધર્મદાન શેઠ કહે છે—સાધર્મિ માતાઓ અને જહેનો, આજે
આપણે પણ ઉપદેશ આપવાનો સમય થઈ ગયો છે, માટે આજની
ધર્મવાર્તા સમાપ્ત કરવાના આગે છે પત્રી મર્વ શ્રાવિકાઓ આદીશ્વર
મગવાનની નય ગોવાની પોતપોતાના અધાન પ્રત્યે આવી ચડી હતી

દિવસ ૨૩ મો.

હવે બાઈ નામની શ્રાવિકાને ઘેર મળિ આવે છે મ
ળિને આવતી જોઈ કડવી ખુશી થઈ કહે છે

કડવી—કેમ મળિબા, આજે ભુલા પડ્યા!

મળિ—કડવી કાકી, ભુલા તો કાઈ પડ્યા નથી
આજે તો તમારે ઘેર એસવા આવી છું માગ મૂળ-

અદ કાકા ઘેર છે કે નહિ?

કડવી—મળિબા, તમારા કાકા હાલજાન બહાર ગયા

મણિ—કયા ગયા છે ?

કડવી—આજે એક ચમવિજય નામના મુનિ આવે છે, તેમની મામે લેવાને ગામની ખહાર ગયા છે

મણિ—ઢેલેલું મુઘી ગયા છે ?

કડવી—અહિંથી એક ગાઉ ઉપર કોઠારપર નામે ગામ છે ત્યાં મુઘી જવાના છે

મણિ—તે સાધુ કેવા વિદ્વાન છે ?

કડવી—જાહેન, મને કાંઈ ખબર નથી કે કેવા વિદ્વાન છે, જરણ કે હું કાંઈ બણી ગણી નથી કે, મને ખબર પડે, પણ મેં માનખુ છે કે, તેઓ ઘણા મારા વિદ્વાન છે અને વખાણીય સાક વાચે છે

મણિ—કડવી કાકી, વખાણ એટલે શું ?

કડવી—જાહેન, જાણીને તું પુછો છો ? તમે તો જાણેલા છે તે શું વખાણમા નથી મમજતા ?

મણિ—કાકી, નાના વખાણ એટલે શું એ કાંઈ હું મજતી નથી

કડવી—મણિજા, જે સાધુજી મવારે આવકો અને શ્રાવિમોને ભેગા કરી કાંઈક પુસ્તક વાચે, તે વખાણ કહેવાય છે

મણિ—(ખુશી થઈને) અરે કાકી, હવે હું સમજી, એ વખાણ નહિ પણ વ્યાખ્યાન કહે

કડવી—મણિ, એવું નામ અમને જોલતા ન આવડે જોરાઓ તો વખાણ વખાણ કહે છે, તેથી હું પણ વખાણ કહું

મણિ—કાકી, તેમા તમારો હોય નથી અભણ જોરાઓ એ ધમને લગતા ઘણા શબ્દો અશુદ્ધ જોયે છે નામાયિક ને સમા કહે છે પ્રતિજમણને પરિકમલ કહે છે, મિચ્છામિ દુક્કમ ને જા મગાન દોકડો કહે છે મહારાજ ને મારાજ કહે છે અ ઉપાધ્યય ને અપાગમે કહે છે આવા અશુદ્ધ શબ્દો જોલવા એવ્ય કહેવાય નહીં કદિ પોતે નાક જ્ઞાન મેળવ્યું ન હોય તો પ જોલવામા તો શુદ્ધિ ગળવી જોઈએ

કુડવી—મણિબા, એ વાત ખરી છે, પણ અમારા જેવા અ-
નુભુ માણુએને જેમ તેમ બોલવામા કાંઈ હરકત નહીં

મણિ—કાકી, તમારે એમ ન માનવું જોઈએ જનની રીતે
તમારે પણ બોલવામા શુદ્ધિ રાખવી જેઈએ

કુડવી—જેન, અમારી વાત શીદ કરો છો? તમાન કે જા પણ
તેવુ જ બોલે છે ત્યારે લાયકા ઘરમા તેવુ બોલે તો પછી અમે
મોલીએ, એમા શુ ?

મણિ—હા, ડાડી, એ વાત માચી છે? ઘણા પુરૂષો પણ તેવુ
અનુદ્ધ બે લે છે એ તો ઠીક, પણ હવે માગ કાઢા ક્યારે આવશે ?

કુડવી—મણિબા એ કાંઈ નખી ન કહેવાય ત્યારે માધુજી
કેહારપરથી વિહાર કરીને આ ઘણા ગામમા આવશે, ત્યારે તમારા
કાકા આવશે તેમા વળી એ ખટપટ થઈ પડી છે એટલે વળને તે-
મને આવતા વાર પણ લાગશે

મણિ—વળી તેની શી ખટપટ વઈ પડી છે ?

કુડવી—તે થમવિજય માધુ તો ગઈ કાલે આવવાના હતા,
પણ તેઓએ કહેવગચ્ચુ છે કે, જે માડુ સાંમચુ ધામધૂમથી
તે તો હુ આવુ, નહીં તો અહીંથીજ વિહાર કરી પાઠો આપ્યો
જઈશ આવી મ ઘના શેઠીઓએ એકઠા વઈ વિચાર કર્યો કે,
આપણે સાંમચુ કરવુ, પણ ગઈ કાલે એક મ ઘન આગેવાનને ત્યા
અટાડ મરણ વચેવ છે, તેથી ધામધૂમથી મામચુ થઈ ગ્રેડે તેમ
ન હોવાથી તેઓ આજે એકઠા મળી તેમને તે કાગળ ખતાવી વિ-
નનિ કગા ગયા છે જે તેઓ ડબ્બલ કરશે તો ઘણે લાગે આજે તે
માધુજી આપણા ગામમા આવશે, પણ ઘણે લાગે તેઓ આવશે
નહીં, તેમ લાગે છે કાગળ કે તેમણે એવી હક પડી છે -, જે
શ્રાવકો તરફથી અમારૂં માની ગીને ધામધૂમથી સામચુ વાન તોજ
આ ગામમા આવવુ

મણિ—ડાડી, એ વાન માધુને ઘટની નથી કથન ઠમિનીના
ન્યાગી અને માન અપમાનને સમાન ગણનારા ગાતિધારક માધુ-
એને વળી સાંમચાની શી જરૂર છે? હદિ દાવકો ગુરુભક્તિને

વશ લઈ નાગમેગનો ક નવ કરે, તો તેમા તેઓને કામી જો
જેવાનું છે, પણ તે વિરોધો આપકુ રાખ્યો ન જોઈએ

કેડવી—મણિયા, હાવ નવા ઉત્તમ માધુઓ ઘણા થોડા
જે માન કાવ નો મનન ભુગ્યા અને પોતાની વાહ વાહ મો
ગનનાગ માધુઓ ઘણા આવે છે

મણિ—હા કાકી એ ખરી વાત છે અમે તો હાવ દ્ર વજ્ર
ધુન કરતા ભાવનાધુની ભક્તિ કરીએ છીએ

કેડવી—મણિયા, ભાવનાધુ એટલે શુ ? અને એવા મધ
કોણ છે ?

મણિ—એ માધુનું નામ તો તમે ન મળ્યું હશે

કેડવી—ના જોડે, હું મધ જાણતી નથી

મણિ—આપણા ગામમા એક શ્રાવિકાશાળા ચલાયેલી છે
એ વાત જાણો છો કે નહીં ?

કેડવી—હા, મેં જાણ્યું છે કે, એક શ્રાવિકાશાળા ચાલે છે
અને નમા કોઈ ટોચો ધર્મની મારી મારી વાનો કરે છે

મણિ—કાકી, એજ ટોચા ભાવનાધુ છે તેમનું નામ ધર્મદા
સ શેક છે તેઓ કાંઈ જાતની મૂઢા રાખ્યા વગર હમેશા શ્રાવિકા
શાળામા માની ધર્મના ઉપદેશની વાર્તા કરે છે તમે કોઈવાર ત્યા
ગયા છો કે નહીં ?

કેડવી—નારે જાણ, હું તો કોઈ માર ગઈ નથી કારણ કે
તમારા કામની તબાયત જુદાજ પ્રકારની છે તેઓની મરજી કોમ
વવાને માટે ઘણી હાજરી આપવી પડે છે તેમ જણી ધનના કામ
કાજમા વધારે રોકાણ પડે છે તેથી હું તે ઉપદેશવાર્તા સાંભળ
વાને આવી શક્તી નથી

મણિ—કાકી, જો તમારી સાંભળવાની ધંધા હોય તો બીજી
કોઈ જાતની હરકત આવે નહીં મારા બાકા તો જમ્યા પછી તેમના
ધંધામા વળજે, તે વખતે તમારે શુ કામ હોય ? ઘણી શ્રાવિકાઓ
પોતાના પતિની મજી સાચવી અને ધરના કામકાજમાથી પર
વારી શ્રાવિકાશાળામા ઉપદેશવાર્તા સાંભળવાને આવે છે જો

તમારે હૃદયથી સાબળવાની ઇચ્છા હોય તો તમે પણ આવી શકો.

કંડવી—મણિખા, સાબળવાની ઇચ્છા તો ધાય, પણ માગત્રી આવી શકાય તેમ નથી. મણિખા, હું તો મારા ધનના ઝામઝામ-ગાથી નવગીજ થતી નથી ધન હોય તે હવતઝામ હોય.

મણિ—કાકી, આજે મારી સાથે ચાલો તો ઠીક હું અહીંની તે ધ્રાવિજગાળામાજી જવાની 'હુ, વળી આજે માગ કાઝ આધુનો પાસે ગામની જડાગ હૂં ગયા છે તેઓ પાછા આવશે નહીં, તે પહેલા તો તમે ઉપદેશવાર્તા માલજીને ઘેર આવશે.

કંડવી—મણિખા, હા, એ વાત ખરી છે આજે આવુ તો આવી શકાય, પણ મને તે ઉપદેશવાર્તામા સમજાય પડશે? ઠારણુ કે હું કાંઈ પણ ભણેલી નથી, તેમ વળી મારા જેવી અભણને જોઈ જોણુ ધ્રાવિકાઓ માગે વાતો કરશે.

મણિ—કાકી, એવી શરૂ નાખશો નહીં ત્યાં આવનારી ધ્રાવિકાઓ જાંધી કાંઈ ભણેલી હોતી નથી, પણ એટલુ તો છે કે, ત્યાં આવનારી ધ્રાવિકાઓ અભણ હોય તે પશ્ચાત્તાપ કરીને ભણવા મની જાય છે. ઘણી અભણુ ધ્રાવિકાઓ ધર્મદાસ ઝામના ઉપદેશથી વાચતા લખતા દીપ્તી ગઈ છે, અને કાંઈ કાંઈ તો મારા મારા બોધક પુત્તકો વાચીને મમજી રાકે તેવી પણ થઈ છે.

કંડવી—મણિખા, ચાલો ત્યારે આજે ના હું તમારી સાથે આવુ હું ત્યાં જવામા કેટલી વાન કે ?

મણિ—કાકી, માન હું અડધી ડલાક જાકી છે તમે જલદી તૈયાર થઈ જાઓ.

કંડવી—મણિખા, ત્યારે આજ તો નહીં જાને, ઠારણુ કે મને લુગડા પહેરતા વાર લાગશે.

મણિ—કાકી, લુગડા પહેરવામા વાર શેની? પાંચ મીની-ટમા લુગડા પહેરી ગકાય.

કંડવી—મણિખા, મારે એક કલાક તો લુગડા શોધવામા જોઈએ, કાણુ કે મારા લુગડા જ્યાં ત્યાં આડા અવળા પડ્યા હશે.

મણિ—કંડવી કાકી, જો તમને જોડુ ન લાગે તો કહું

મ દાકાતા.

જે સદ્ગોષ્ઠે ભવિક જનને ૧ આગમજ્ઞાન જોધે,
જેના ધ્યાને ૨ વરમુનિવરો કર્મના જાળ રોધે,
આનંદેથી ૩ અવિચળપદે જે રહ્યા નવ તારી,
તે ભાવેથી જિનવર ૪ પદે વહના છે અમારી ૧

મ ગલાવરણુ રઈ રહ્યા ૧ છી ધર્મદાસચોક કહે છે—હે શ્રાવિ
કાઓ, જ્યારે નિત્યનો સમય વયો એટલે આનંદ પોતાની પુત્રી
લલિતાને જોધ આનંદને જે નાના નિત્યના મ્યાન ઉપર આને છે,
તે વખતે અચ્ચગ, પ્રમ, પોતી, જ્યા, પાર્વતી વગેરે બધી શ્રાવિ,
કાઓ તે મ્યાને આવી પહોંચે ૩ ક્ષણવાર પછી પ્રેમદા પોતાની
પિત્રાઈ નલુદ બાળ વધવા પૂણને સાથે લાવે છે પૂર્ણ આનંદના
દર્શન કરી ખુશી થાય છે અને તે વખતે નીચે પ્રમાણે કવિતાથી
આનંદની સ્તુતિ કરે છે—

આનંદની સ્તુતિ.

“મારો પવિત્ર કરોને પદ ગ” — એ રાગ

ધન્ય ધન્ય આનંદ માત, માનવજન્મ સુધાર્યો,
કરી નિર્મળ ઉપદેશવાત વરિતાવર્ગને તાર્યો (ટેક)

શ્રાવકકુલમા અવતરી,
કયો મહા અવતાર,
શ્રાવકબાલા જોધ દઈ,
બાધ્યા પુણ્ય અપાર
લીધો આ ભવકેરો સાર
સવે શ્રાવકસુહરી,
પામે નિર્મળ જોધ,
આનંદના સ સારનો,

માનવ ૧

૧ શાળના પાત ૧૧ જોધ ૨ ૩ એવ મુનિવરો. ૩ મોક્ષપદે. ૪ જિન
વરના અણમા.

ઉત્તમ વાચે શો. ૧

એવી અતરમા ધડે આશ માનવ ૨

કેળાણી વનવાટકા,

ખીસે ખૂળ રસાળ,

કૂળ તેના આજે સદા,

વીગળા જા બાળ

એવી ધાડે નદા મ ૧ વાન માનવ ૩

ઉદય કરે આ ૧ દનો,

જન નર્મમા માત

૧તી કડે ૧૦ ત્રિ ૧,

વિશ્વ વિષે નિબ્યત

કડે દુષ્ટ ગીવારના ધાત ૪ માનવ ૪

વર્મદામ ગેડ કહે ઢે-ઢે શ્રાવિગ્યો, ૧૧ પ્રમાણે ૧૭ એ
આનંદાની સ્તુતિ કરી તે પત્રી આન ૧૨ અ નીચે પ્રમાણે કહ્યું—

પૂર્ણા જ્ઞેન, તમારી ચોખ્ખતાને લઈ તમે મંત્રી સ્તુતિ કરો કે,
પાપુ હું ને સ્તુતિને લાયક નથી હું ' ૨ ૩, તે ૧ ૨ ૩
અને અનુમતિને ૩૩ ૮ જે આ ૧૨ ત્રિ ૧૨ ગીર નાંખ્યો માન ૧ મ
વાય, પોતાની આધર્મી જ્ઞેનોની કાંઈ ૧૨ એવા થાય તો આ શ્રાવિકા
જન્મ કૃતાર્વ વાય આ માનવગરી ૧૨ ૧૨ મિ ૧૨ મિની જેમ દુર્વળ
છે એ ચિંતામણિ આમ વચ્ચા છતાં તે તેનો ઉપયોગ લેતા નથી,
તે ખરેખરા માનવપશુ કહેવાય છે

જ્ઞેન પૂર્ણા, મારા ઝગ્તા વધારે સ્તુતિ કરના લાયક તમે છો
કન્યુ કે તમાગ દુદયના સુવિચારો મે તમારી પત્રિકા ઉપરથી
અણી લીધા છે પોતાની ધર્મી જ્ઞેનોનું હિત ઝરવાની ખાતર તમે
તમારી હાલગી અર્પણ કરવાને તૈયાર થયા છો તમારા વિધવા-
શવનને હજારવાર ધન્યવાદ ધરે છે તમારી જેમ આત્મબોગ
આપનારી ખીણ વિધવા શ્રાવિકા વિરલા છે આપણા નગરમા તો
કોઈ છેજ નહીં જ્ઞેન પૂર્ણા, તમાગ પાવન 'વચ્ચાર જાણી હું ધણી

પ્રમત્ત વડું તમે જે કામ કરશો, તેલુ કામ પણ મહા નનધારી સાચી પણ નહીં કરી શકે તમે તમાગ વિધવાવધવાને ખરેખરો લાલ મેળવી ગઈશો અનાની લોકો વિધવાવધવાને નકામી અને લાચાર ગણી કાઢી નાખે છે, પણ તમે એ અવધાનો ખરો ઉપયોગ કરવા તૈયાર થયા કે જેલુ પૂણ તમે આ નગરમા મહિલાસમાજનું ન્યાયન કરો તેની અદર ન જ્યાળ ધવિધવાઓ અને ગધવાઓને દાખલ કરો તમની પાસે ધર્મ તવા નીતિના ઉપયોગી ભાષણો કરાવો અને સારા મારા વાગ્યો જાધી તે પ્રમાણે વર્તી જીજી જહેનાને વર્તારો શ્રાવનઓ એ ચતુર્વિધ સંતનુ ચોથુ અંગ ગણાય છે, પણ ખરી જીતે એ પ્રથમ મંગ છે માતાપને ધારણ નરનારો નાવિકાવગ જે નિરમથી ચાલે તો પછી શ્રાવક સલામ નત્વર ઉત્તિમા મારી રહે ગૃહિણીપદને પામેની સ્ત્રીઓ જે કાર્ય કરનારે પમર્થ થાય છે, તે કાર્ય પુરૂષોથી થઈ શકતુ નથી જહેન પૂણ તમે વરેલી યોજના ઘણી જવાના છે અને તે કાર્ય કરવામા તમે જે જાત ધરાવો છો, તે જાત કાયમ રાખજો શાસન દેવતા તમારી મારણા નક્ષત્ર પ્રે અને તેની અદર આવતા સર્વ અતરાયોને દૂર કરે

અનહાના માતા વચન નાલગી પૂણા વિનયની મોલી-ધર્મ માતા, આપના જેવા દેવીરૂપ ત્રિમની રૂપાથી હું મારું કાર્ય ગિદ્ધ કરી નધીરા હુવે માને એ ધારણા નક્ષત્ર કરવી એ તમારા ન્યાયીનમા છે તમારા જેવી પાત્ર નાવિકા જે મારા કાર્યને અનુ મોદન આપશે તો હું મારા કામમા વિજયી થઈ શકીશ તમારા હૃદયના આશીર્વાદ મી મારા કાયની ગિદ્ધ અવશ્ય વવાની

પૂણના મા વચન સાલગી આનદાએ આનદપૂર્વક જણાવ્યું “પૂણા જહેન, તમારા કાર્યમા હું તન, મન અને ધનથી પ્રયત્ન કરીશ તમે કલ્પ મહિના પચિસતી આપના કરો, અને એ ઉત્તમ કાર્યમા હું પોતે અને આ મારી જહેનો મહાભૂત થશે અમુક દિવસે હું આવીને ઢોલ સ્ત્રી ઉપયોગી વિષય ઉપર ભાષણ કરીશ તેમ મા લલિતા પણ ઢોલ કોઈવાર ઉપયોગી ભાષણ કરશે આ

ખીજ ખંદેનો પત્થ નવા નવા વિષયો ઉપર લાપજો કર્યો અને આપણી જીવ મહિલામમાજને દીવાવશે

આનંદાના આ વચન સાંભળી પૂર્ણાના હૃદયમાં વિશેષ ઉત્સાહ પ્રાપ્ત થયો તે હૃદયમાં અતિ આનંદ લાવીને જોડી—ધર્મમાતા, આપના આ વચનોએ નાગ હૃદયને વિશેષ ઉત્સાહિત બનાવ્યું છે હવે માત્ર મહિલાપરિષદની વ્યવસ્થા કેવી રીતે કરવી, તે જાણવાને માટે કોઈ ધર્મજનુ પુરૂષની મદાયની જરૂર છે જે કોઈ પવિત્ર પુરૂષ આપણને એ નવાન પદ્ધતિનું શિક્ષણ આપે તો પડી દુ અતિ પ્રયાસ કરી મહિલાપરિષદનું કાર્ય ઉપારી લઈશ એવો કોઈ પવિત્ર પદોપકારી પુરૂષ બનાવો કે જેથી મહિલાપરિષદના મહાન કાર્ય કરવાની વ્યવસ્થાનું ઉત્તમ જ્ઞાન આપણને પ્રાપ્ત થાય

આ વખતે લલિતાએ મધુન કામ્ય કરતા જ્યુ, બા, મારી પામે એક મહાના નિયમ ના ધર્મનું પુસ્તક છે તે પુસ્તક મને મારા બાપાએ એક વખત વાંચવાને આપ્યું હતું તેની અદ્વૈત પંચિદ—મહાની વ્યવસ્થા મારી રીતે પ્રાપ્ત થી છે

પરિષદ એ શું કહેવાય? તેની અદ્વૈત પ્રમુખ ડેવો જોડે? તે શિવાય ખીજ કયા કયા ગ્રંથિકારી દેવા તેમજ? તેઓની ગી શી કર્મ છે? અને તેની અદ્વૈત દાખલ બનાવ મેમ્બરોનું શું શું કર્તવ્ય છે? આ બધી બાબત એ પુસ્તકમાં ઘણા વિવેચન સાથે આપવામાં આવેલી છે

લલિતાના આ વચન સાંભળી પૂર્ણા પ્રમુખ વધને જોડી—લલિતા ખંદેન, એ પુસ્તક આપણને ઉપયોગી થઈ પડશે મારી પામે પત્થ મહાના નિયમને દર્શાવનારા ખીજ કેટલાએક પુસ્તકો છે, તથાપિ કોઈ ધર્મજનુ તરફથી પ્રત્યક્ અનુભવવાળા શિક્ષણની આપણે જરૂર છે

આ વખતે જ્યાં નમ્રતાથી જોડી—ધર્મમાતા, જે તમે આજા કર્યો તો તમારી આજા ઉદાવનાર પુરૂષ પણ કોઈ મળી આવશે. જ્યાંના આ વચનો સાંભળતાજ આનંદને યાદ આવ્યું કે,

“આ જ્યાનો પતિ સોમચંદ નર્વ ગીતે લાયક છે તે નાથે ઘણો ઉત્સાહી અને પવિત્ર હૃદયનો પુરુષ છે શ્રીકેળવણી અને જન સમાજ સ્વાપનામા તે ઘણું દોગીયો છે ” આ નાન યાદ આનંદથી આનંદાએ પ્રયત્ન વધતે હતું.

આનંદા—પણ ખેંચે, આ જ્યાવંશના નેત્રાની મને તેનાજ પતિ સોમચંદનું નામ યાદ આ યુ છે તારું સોમચંદ ખરેખરે પવિત્ર અને ઉત્સાહી પુરુષ છે તે માપાને મહિમામય જ સ્વાપનામા ઘણાજ ઉપયોગી વાં પડશે.

આ પ્રમાણે કહી આનંદાએ જવાને હતું, “જ્યાવંશ, તમે તમારા પતિની વાત મને વાદ કરાવી તે બહુ સાચું કર્યું તમે આજેજ આ વાત માગ નામની મારા સોમચંદને કહેજો ભાઈ સોમચંદ આ વાત સાબળી ઘણાજ ખુશી થશે, મને આ પૂછાના વિચારને અનુભવ આપશે.

જ્યા—ધર્મમાતા, હું તમારા ભીજને આ વાત ખુશીથી જણાવીશ જરૂર આ વાત માબગીને તેઓ ખુશી વશે.

આનંદાએ પૂછાને હતું—પૂછા ખેંચે, હવે આપણી મહિલા પરિપક્વના મહાનુ કાર્યની મિદ્ધિ વસાની સોમચંદ આપણા આ કાર્યને મિદ્ધ કરી આપશે, એમા કોઈ વાતનો મશય નથી કહો, ખેંચે, હવે બીજી તમારી શી ઇચ્છા છે?

આનંદાના આ વચન સાંભળી પૂછાના હૃદયમા અત્યંત પ્રીતિ ઉત્પન્ન થઈ આવી તેણીએ આનંદાના ચરણમા પ્રણામ કરીને કહ્યું, ધર્મમાતા, આપ ધર્મના ઉપવેશ છે કોઈપણ ધાર્મિક કાર્ય સિદ્ધ કરવું હોય તો આપના આશ્રયથી તે સિદ્ધ થઈ જાય છે હવે મને મારા હૃદયમા મહિલાપરિપક્વની વાત સિદ્ધ થઈ એમ લાગે છે મારી મનોવૃત્તિમા જે ધારણા છે, તે તમારા પ્રસાદથી અવશ્ય સિદ્ધ થવાની હવે મારી તે વિષેની ચિંતા દૂર થઈ ગઈ છે ધર્મમાતા, તમારા મુખથી કોઈપણ ઉપદેશવાર્તા માંભળવાની મારી ઇચ્છા છે, તે કૃપા કરી ન લખાવો.

આનંદા—પૂછાં ખેંચે, કયા વિષય ઉપર ઉપદેશવાર્તા કરું?

તે જણાવે.

પૂર્ણા—ધર્મમાતા, જે તમારી ઇચ્છા હોય, તે વિષય ઉપર વ્યાખ્યાન કરે. ગમે તે વિષયમાં આપની વાણી રમદાયક થયા વિના રહેશે નહીં.

આનંદા—તોપણ જે વિષય સાલજવાની તમારી ઇચ્છા હોય, તે જણાવે.

પૂર્ણા—માતા, હું કયા વિષયની અધિગરી છું, તે તમારા જણવામાં છે. કર્મના યોગથી મને વૈધવ્ય પ્રાપ્ત થયેલું છે. મારે આ સંસાર બધો વિપર્યય થયો છે. એ સંસાર તરફ મને પૂર્ણ અભાવ આવી ગયો છે, તેથી મારા હૃદયમાં એ સંસાર તરફ અભાવ આવી જાય અને આ બીજી જીવેને આ સંસારનું સ્વરૂપ જણવામાં આવે તો ઘણું જ લાભ થાય તેથી તત્ત્વથી ભગ્નપુર એવા વૈરાગ્યરસની ઉપદેશવાર્તા કરે તો વધારે સારું.

પ્રેમદા—આનંદા જીવેન, આ પૂર્ણાબા કહે છે, તે બરાબર છે. તમારા મુખથી અમે ગૃહ—સંસારની વાર્તાનો ઘણો ઉપદેશ સાંભળ્યો છે, હવે તત્ત્વજ્ઞાનથી ભરેલા એવા વૈરાગ્યની વાર્તા કરે તો આ સંસારની આપિ ઉપાધિમાં મક્ક રહેનારા અમારા મનને શાંતિ મળે તથા મોહની જાળમાં આવૃત્ત થયેલા અમોને ઘણું આનંદ થાય.

પોતી—પ્રેમદા જીવેન, તમે કહો છો, તે બરાબર છે, પણ ધર્મમાતા જે એવા કુકિન વિષયની વાર્તા કરશે તો આપણને તેમાં મમજી નહિ પડે, તો પછી આપણને તે સાંભળવામાં રસ નહિ આવે. આ પૂર્ણા જીવેન તો ઘણું વિદ્વાન છે, તેથી તેઓ તે બાબતમાં સારી ગીતે મમજી ગકશે, પણ આપણા જેવા અત્પ્રયુદ્ધિવાળાને તેમાં સમજીતી નહિ પડે.

પ્રેમદા—પોતી જીવેન, તું કહે છે, તે બરાબર છે. આપણે આ પૂર્ણા જીવેનના જેવી યુદ્ધિવાળા નથી, પણ આનંદા જીવેનની કહેવાની ખુબી એવી મળતી છે કે, તેઓ જેમ આપણને મમજી પડે તેવી ગીતે વૈરાગ્યની વાર્તા કરશે.

પોતી—હા જા, એ વાત ખરી છે તેમની કહેવાની નીત ધણીજ વખાણવા લાયક છે ત્યારે તો તેઓ ભલે વૈરાગ્યની વાત કરે આપણે બધા એક ચિત્તે માનનીશુ

ધમદાત્તરોડ કહે છે—હે શ્રાવિકાઓ, આ પ્રમાણે બાળવિધવા પુણીની પ્રાથનાથી આનદાએ વૈરાગ્યના વિષય ઉપર ઉપદેશ વાત્તી કરવાનો વિચાર કર્યો—પછી જ્ઞાનદાએ હૃદયમાં આનદ લાવીને નીચે પ્રમાણે વણ્યું—

ખડેન પણા, તમારી મંજી પ્રમાણે આજે હું આ સ સારના સ્વરૂપ ઉપર ડેટલુએક વિવેચન કરવા ઇચ્છા રાખું છું, તે તમે ધ્યાન દર્શને માણજીએ ખડેન લલિતા, તારે પણ આ વિષય માણવા જેવો છે, કારણકે જો માણુમ આ સ સારના સ્વરૂપને જોણજો છે, તો પછી ડોઈ હું ખ અથવા વિપત્તિને વળને તેનામાં નાગી દહતા પ્રાપ્ત થાય છે તે ઉપર એક રત્નવતીની યથા સાલણવા જેવી છે કુંદનપુર નામના નગરમાં જયચંદ્ર નામે એક શ્રાવક રહે તો હતો તેને માધવ અને ગોવિંદ નામે બે પુત્રો હતા, અને રત્નવતી નામે એક પુત્રી હતી જયચંદ્રને જયવતી નામે એક સ્ત્રી હતી તે સ્વભાવે ચાત અને કોમળ હૃદયની હતી જયવતીને બાળવયથી માતપિતાનો વિયોગ થયો હતો, તેથી તેણીને જોઈએ તેવી કેળવણી મળી ન હતી જ્યારે તેણીના માતાપિતા તેને બાલકવનની મુકી મૃત્યુ પામ્યા, ત્યારે જયવતી તેના કાકાને ઘેર રહી ઊઝરી હતી તેનો કાકો ધર્મી અને પવિત્ર હૃદયનો હતો, તેથી તેણે જયવતીને પોતાની પુત્રીની માફક ગણી ઉછેરી હતી, પણ તેની ઢાકી અત્યંત મતિવાળી અને ધર્મ્યાણુ સ્વભાવની હોવાથી તેણીએ જયવતીને કળવણી લેવા દીધી ન હતી તે આખો દિવસ જયવતીને ઘરના કામગાજમાં રોકતી અને તેણીની પાસેથી એક મામાન્ય નોકરના જેવું કામ લેતી હતી આથી બીચારી જયવતી કાંઈ પણ કેળવણી મેળવી શકી નહિ તેણીનો હયાત કાકા હમેશા તેને કેળવણી આપવાને પોતાની સ્ત્રીને કહેતો હતો, પણ હૃદયની તેની સ્ત્રી ‘જયવતી ખુદિ વગરની મૂઠ છે’

એમ કહી તે વાત ઉઠાવી દેતી હતી આથી ગાંધીની દુષ્ટ વૃત્તિ ને લઈને જયવતી ડેળવણી વગરની ગૂઢી હતી. જ્યારે તેણીનો વિવાહ જયચંદ્રની સાથે કરવામાં આવ્યો અને જયચંદ્ર તેને પરણી ને ઘેર લાવ્યો, તે વખતે તેણે પોતાને ઘેર જયચંદ્રની નામાન્વરણ આપ્યું હતું.

શ્રાવક જયચંદ્ર પોતાના કુટુંબની સાથે ગૃહ—સ સારમાં સુખેથી રહેતો હતો, અને ન્યાયવૃત્તિથી વધે કંઈ તે પોતાનો નિર્માહ કરતો હતો. નીતિ અને પ્રમાણિકતાથી વર્તનારા જયચંદ્રને તેના ધધામાં મારો લાભ મળ્યો હતો તેના ઘની સ્થિતિ એક સારા ગૃહસ્થના જેવી થઈ પડી હતી.

પૂરી સ્ત્રીડેળવણી નહિ પામેલી જયચંદ્રની સ્વભાવે રાત હતી, પણ કેટલીક રીતે તે બેભીલી હતી પોતાને થયેલ બે પુત્રો અને એક પુત્રી ઉપર તેણીનો બહાલ ધણો હતો તે હાલતા ચાલતા પોતાના મતાનો ઉપર રોગ અને મરણનો ભય લાવ્યા કરતી હતી પોતાના છોકરાને જરા પેટમાં દુ બે અથવા નાના ગુ મડા થાય તો તે સ્ત્રી ઘણાજ અદસોસ કરતી હતી, અને તેને માટે હજારો ઉપાય યોજતી હતી બહેમને લઈને તે ઘણીવાર છોકરાને માટે ડોઈ દેવની માનતા કરતી, કોઈની બાધા—આખડી રાખતી, ડોઈ બેપી કે ભુવાને પુછ્યા કરતી અને કોઈ બહુ મ ન બાળનારા યોગી જતીની પાસે દોડી જતી હતી.

ડોઈવાર બે તે બાલકો રાત્રે સુતા હોય અને તેમાં વખતે બાંધમાં તેઓ કાંઈ બલતા હોય તો જયવતી અતિશય શીકરમાં આવી પડતી અને વાર વાર આખી રાત બગતી હતી ઘણીવાર તે રાત્રે બરાબર નિદ્રા લેતી ન હતી ક્ષણે ક્ષણે પોતાના સુતેલા છોકરાને ત્યાં છોકરીને સંભાળવા ઉઠતી હતી આ પ્રમાણે બહેમમાં ને બહેમમાં તે પોતાના પિવસો ગુજારતી હતી જયચંદ્ર શેકે તેને ઘણુંએ સમજાવતો પણ જયવતીના હૃદયમાંથી જરા પણ બહેમ ઓછો થતો ન હતો.

એક વખતે જયચંદ્રનો મોટો દીકરો માધવ તાવના રોગથી

ખીમાર થઈ ગયો. આથી બહેમીલી જયવતી ભારે ડડપાત કરવા લાગી તે રાત દિવસ માધવની પાસે બેમી રહેતી અને ખાતી કે પીતી ન હતી હૈવયોગે તાવના વ્યાપિમાની માધવને સનિપાત થઈ આવ્યો. નનિપાતના જોસથી તે જેમ તેમ જોલવા લાગ્યો, અને ગરમાથી ઉઠી તે નાનવા લાગ્યો. આ દેખાવ જોઈ જયવતી વધારે ભય પામી ઉંચે સ્તરે રૂદન કરવા લાગી તે વખતે તેણીને ધીરજ આપવાને જયચંદ્ર ધણુ સમજાવતો તથાપિ એ ડોમળ હૃદયની જયવતી જરા પણ મમજતી ન હતી એમ જરતાખી જે દિવસે વ્યાધિ વધી પડ્યો અને તે માધવે પોતાના પ્રાણ છેડી નીધા. આ જનાવ જનવાથી જયચંદ્રને ભારે દુઃખ લાગ્યું, પણ તે જયવતીની તે વખતે જે સ્થિતિ થઈ તે કહી શકાય તેવી ન હતી. માધવે જ્યારે પોતાના પ્રાણ છોડ્યા, તે વખતે જયવતીને ભારે મૂર્છા આવી ગઈ હતી તેણી ઘણીવારે સાવચેત થઈ તોપણ તેના હૃદય ઉપર માધવના મરણનો જે આઘાત લાગ્યો હતો, તે અસહ્ય હતો. તેણીએ આક્રમક કરી એવી તો પગાડ ખાધી કે, જેથી તેણીનું મન કંઈક કુટી ગયું અને તેમાથી ચમક થઈ આવી અને તેજ વખતે તે મૃત્યુને શરણુ થઈ ગઈ હતી.

પુત્રની પાળળ તેની માતાનું મરણ થતા જયચંદ્ર અતિ શોકાતુર થઈ ગયો, અને તેના મનને શોકનો ભારે આઘાત લાગી આવ્યો.

માધવ અને જયવતીના મરણથી ગોવિંદ અને રત્નવતીની ઉપાધિ જયચંદ્રને માથે આવી પડી હતી. સ્ત્રીવગરનો ગૃહ—સ સાથે જયચંદ્રને પીડાકારી થઈ પડ્યો હતો.

જેમ જેમ વખત ગયો તેમ તેમ માધવ અને જયવતીનો શોક સિધિવ થતો ગયો અને જયચંદ્રના મનને જરા શાંતિ મળવા લાગી જોડેનો, કાળ એની વસ્તુ છે કે, તેના યોગથી માણસો પોતાના સુખદુઃખની સ્થિતિ ભૂલી જાય છે. કાળના યોગથી અનુષ્ઠે પોતાની સ્થિતિના ફેરફારને ઓળખી શકતા નથી એ કાળનો પ્રભાવ દિવ્ય છે. કાળની અનંત શક્તિ આપણી જીભ દોષ શક્તિ આલી ચાકતી નથી. જો એ શક્તિ ન હોત તો આ વિશ્વની સ્થિતિની પ્રવૃ

તિ ૧૬ ગત નહીં, અમરણ અને વિઅમરણનું કારણ કાળજ છે, એ મર્જભની પદાર્થની આગળ વિશ્વનો વ્યવહારમાર્ગ સુકિત થી પ્રવર્તે છે

જ્યથા દ્ર કાળના પ્રભાવથી પોતાની સ્ત્રી જ્યવતી અને પોતાના પુત્ર માધવને ભુલી ગયો હતો રત્નવતી પણ યોગ્ય ઉમગ્ની થઈ હતી રત્નવતી ગૃહકર્યોમા પ્રવીણ બની ગઈ હતી તે પોતાના પિતાને અને પોતાના ભાઈ ગોવિંદને રસોઈ કરી આપતી અને પોતાની માતાનું મધણું તૈયાર કરી ગૃહની વ્યવસ્થા રાખતી હતી

એક વખતે જ્યથા દ્ર પોતાની પુત્રી રત્નવતીને યોગ્ય વયની જોઈ નિશ્ચયમા પડ્યો હતો તેણીનો વિવાહ કરવાની તેને ભાઈ ચિંતા થઈ આવી અનુક્રમે તે ચિંતામા કેટલાએક દિવસો પ્રસાર થયાપછી જ્યથા દ્રે પોતાના કુળનપુરમા ડોઈ સાગ ગૃહમ્થને ઘેર રત્નવતીનો સળધ કર્યો અને તેજ માનમા તેણીનો વિવાહ પણ કર્યો હતો રત્નવતી વિવાહિત થયા પછી પોતાના પતિગૃહ તરફ જવાને તૈયાર થઈ તે વખતે તેણીના પિતા જ્યથા દ્રને વળુ હું ખ લાગ્યું હતું પોતાના ઘરની વ્યવસ્થા શી રીતે ચાલશે અને કોણ રસોઈ કરી આપશે? તે વિષે તેને ભાઈ ચિંતા થઈ પડી હતી, અને રત્નવતીને પણ પોતાના પિતાની અને બધુની ભારે કીકર થઈ હતી તથાપિ તેણીને પોતાને માસરે જવું પડ્યું હતું સામસમા રહેતી રત્નવતીને પોતાના પિતા તરફની ચિંતા રહ્યા કરતી હતી

તે પછી કેટલોક સમય વિત્યા પછી જ્યથા દ્રે પોતાના પુત્ર ગોવિંદને પરણાવ્યો હતો ગોવિંદની સ્ત્રી કોઈ મારા કુળની હોવાથી પોતાના સાસરા અને પતિની સેવા કરવામા તત્પર રહેતી હતી તેથીનું નામ સરલા હતું સરલાએ પોતાના પિતાને ઘેર રહી સારી ડેળવણી પ્રાપ્ત કરી હતી તેણીનામા નામ પ્રમાણે ગુણ હતા સરલાએ સામરે આપ્યા પછી મામુ વગરના પોતાના ઘરમા સાફ ધ્યાન આપ્યું હતું તેથીએ પોતાના પતિના ગૃહનો ભાર સારી રીતે ઉપાડી લીધો હતો

કર્મની ગતિ વિચિત્ર છે કાલુમા સ્થિતિના મહા ચક્રને ફેરવ-

વાને તે સમર્થ થઈ શકે છે સુખવિવાનમા મગ્ન થયેલા જીવને તે હુ ખના મહાગર્ભમા ફેંકી દે છે સુખ અને હુ ખના ઉભય સ્વરૂપને જાણવાને તે પ્રમાણ શક્તિ છે એ પ્રમાણ શક્તિના પ્રભાવથી આત્મા વિવિધ પ્રકારની નેપાળો કરે છે વિવિધ પ્રકારના આચરણ મેળે છે અને વિવિધ પ્રકારની પ્રવૃત્તિમા આવી પડે છે

જયચંદ્રને પુન ગોવિંદ અવાનક વ્યાધિરૂપ અજગરના હિરમા આવી પડ્યો તેમાન કાળે ભોજન કર્યા પછી રાત્રે શાંતિમા સૂતો હતો, અર્ધરાત્રે એકદમ જાતીમા શૂળ થઈ ગાળ્યું અને તેની ખીડાથી તે એકદમ દુઃખાર્ત ગયો, અને જૂરે ય વના પહેલા તો તેના પ્રાણુ જાગીરને ત્યાગ કરી ચાલ્યા ત્યાં મા મડમાત્ર બનાવ બનવાથી જયચંદ્રની ઉપર ભારે નિપત્તિ આવી પડી પુનના મરણથી નેનો અતરાતમા અતિગમન દુઃખી થઈ ગયો, અને તેથી તે ગાટો અને જોભાન બની ગયો ગોવિંદની ન લાને તો હુ ખનો પાર રહ્યો નહિ તે બીચારી યૌવનના આરબમાન નિધવાવગ્ધામા આવી પડી પેતાના મૌભાગ્યનો ભજ થવાથી અને પતિનો વિયોગ થવાથી તે સુન્ન બાળાએ અતિ આકુલથી રૂદન શ્રુત્યુ હતું

જયચંદ્ર અને મરલાના ભાઈ ગોવિંદને સમાવવને તેના સબધીઓ આવવા લાગ્યા અને તેઓએ હૃદયથી તેમના હુ ખમા ભાગ લીધો હતો

આ બગર જાણી રત્નનતીને પણ ભાઈ શોક થઈ પડ્યો હતો પોતાના ભાઈ ગોવિંદના મરણથી એ બાળાએ અતિ કષ્ટપાત શ્રુત્યુ હતું, અને તેણીએ આની પોતાના પિતાના હુ ખમા પૂરે ભાગ લીધો હતો

જયચંદ્રના પૂર્વ કર્મની ગતિ જુદી હતી આટલેથીજ તેનું દુષ્ટ કર્મો વિરામ પામ્યા ન હતા હજી તેને વિશેષ દુઃખી કરવાનું પૂર્વ કર્મો તયાર થયેલા છે કર્મના દગીયા જ્યારે ઉબળે છે, ત્યાં જ તેની ત્રીમા રહેતી નથી જયચંદ્રના પૂર્વના નકારા કર્મો ઉઠી થયા હતા તેઓ જયચંદ્રને હજી હુ ખના મહામાગરમા રુબાદવાને તૈયાર થયા હતા જયવતી, માધવ અને ગોવિંદ—એટલે

કુટુંબ વિનષ્ટ થઈ ગયું મરલા જેવી સુદૃઢ વધૂ વિધવા થઈ ઘર માં મેડી, તોપણ હજુ તેના નકારા ઝમોતે સતોષ થયો ન હતો ગોવિંદના મૃત્યુ પછી દશ દિવસ ગયા પછી રત્નવતીના પતિને અચાનક વિમૂચિયા (ડાવેરા)નો રોગ થઈ આવ્યો તે બળગ સાક્ષી રત્નવતી પોકાર કરતી પોતાને આમરે દોડી આવી દુ બમા મરણ થયેયો જયચંદ્ર પયુ પોતાના જમાઈને જોવા આવ્યો બે દિવસમા રત્નવતીનો પતિ દળાઈ ગયો અને ત્રીજે દિવસે તે મૃત્યુને શરણ થયો ખેડેનો, આ કમના કોપનું વર્ણન તમારી પામે મારાથી થઈ શકે તેમ નથી તે વખતે ઉભય કુટુંબમા જે ડોલાહ લ થયો હતો તે અપ્રત્યક્ષ હતો એ કર્મના કોપથી જયચંદ્રની જે સ્થિતિ થઈ હતી, તે તમારી આગળ કહેવાની મારી હિ મત હાવતી નથી દુઃખનને પણ એવું દુ ખ પડ્યો નહિ બીચારો જયચંદ્ર દુ ખના મહામાગરમા ડુખી ગયો સ્ત્રી અને બે પુત્રોનો નાશ થઈ ગયો અને ઘરમા વધૂ અને પુત્રી વિધવા થઈ બેડા મ માગી આત્માને આના કરતા વધારે બીજું કયું દુ ખ વધાનું હોય? પોતાના પતિના મરણથી રત્નવતીના હૃદયમા અતિ આઘાત લ ગ્યો હતો પોતાના બને ભાઈઓના મરણથી ભાઈ વગરની થયેલી રત્નવતીને દાઝ્યા ઉપર ડામ પડ્યા જેવું એ મહા દુ ખ થયું હતું

આન દા ઢહે છે—હે ખેડેનો, દુ ખથી લાચાર બની ગયેલો જયચંદ્ર પોતાના ઘરમા શૂન્ય થઈ પડી રહેતો હતો પતિના મરણથી દુ ખી થયેલી રત્નવતી સાસરેથી નિગશ થઈ પોતાના પિતાના ઘરમા આવીને વસી હતી પોતાની ભાભી મરવાની માટે રહી રત્નવતી પિતાના દુ ખી ઘરમા પોતાના દિવસો નિર્ગમન કરતી હતી થોડા વખત પહેલા પરિવારથી પૂર્ણ એવું પોતાનું ઘર સમશાનના જેવું થઈ ગયેલું જોઈ જયચંદ્ર વારવાર નિ શ્વાસ ના બી અક્રનોમ કર્યો હતો જ્ઞાનપાન અને દાર્પણ સ સાગની વસ્તુનો ઉપભોગ કરવામા તે તદ્દન ગિચિલ થઈ ગયો હતો

જયચંદ્રની પુનવધૂ મરલા સારી ઢેળવણી પામેલી આવિકા

હતી તેણી હ મેશા ધર્મ તથા નીતિના પુન્નગે વાચતી હતી જ્યારે પોતે વિધવાવસ્થાને પ્રાપ્ત થઈ, ત્યારે તેણીને આ સ સર ઉપર વૈરાગ્ય ઉત્પન્ન થયો હતો તેણીના હૃદયમાં આ હ ખી સ ગારનું સ્વરૂપ પ્રગટ થઈ આવ્યું હતું તે વૈરાગ્યને પુષ્ટ કરવાને મળ્યા હ મેશા તેના વૈરાગ્યના પુન્નગે વાચતી હતી અને તે માથી સાર શ્રદ્ધા ધરી પોતાના આત્માને સ સારની મોહાવસ્થામાંથી મુક્ત કરવાનો પ્રયત્ન કરતી હતી

એક વખત સુમોધવની મરલાએ વિચાર કર્યો કે, “આ મારા પૂજ્ય સનરા જ્યયદ્ર મ ગારના મોહને લઈને નિરતર હ ખથી મૂન્ય થઈ પડ્યા રહે છે અને મારી બાળનણુદ રત્નવતી પણ વિધવાવસ્થાના મહા હ ખથી પીડાય છે તેઓ બંનેના હૃદય આ અસાર સ સારના સ્વરૂપથી તદ્દન મનાત છે તો તેમની આગળ વૈરાગ્યરસનો પરમ પ્રભાવ પ્રગટ કરો તેમને આ અસાર મ સારનું સ્વરૂપ સમજાવી તેમના મોહિત મનને શાન્ત કરવા ” આ પ્રમાણે વિચારી સુમોધવતી મરલાએ પોતાની નણુદ રત્નવતીને તે વિષેનો બોધ આપવા માડ્યો હતો હ મેશા અમુક વખતે એ નણુદ અને ભોતદ્ર તે વિષેની વાતો કર્યા હતા સરલા ઉપદેશ થતી અને રત્નવતી ઉપદેશ થતી હતી ઘણા દિવસ મુધી એ ક્રમ આ ના પછી રત્નવતીના હૃદય ઉપર સરલાના સુમોધવની અસર સારી થઈ અને તેણીના શોકચમ્ત મનને શાન્તિ મળી

એક વખતે રત્નવતીએ વિચાર્યું કે, “ સગવા ભાભીએ વૈરાગ્યના ઉપદેશથી મારા હૃદયમાં જે અસર કરી છે, તેવી અમર જો મારા પિતા જ્યયદ્રના હૃદયમાં થાય તો પિતાના હૃદયને સારી શાન્તિ પ્રાપ્ત થાય તે ઝિવાય પિતાને શાન્તિ મેળવવાનો બીજો ઉપાય નથી ” આવું ચિન્તવી રત્નવતીએ પોતાના પિતાની આગળ સ રજાના ઉપદેશની વાર્ષિક કરી સ ભણાવી પોતાની પુત્રીના આવચન સાંભળી મૂન્ય હૃદયવાળા જ્યયદ્રે તે વાત માન્ય કરી અને તેણે હ મેશા થોડો થોડો સખત સરલાના મુખથી વે વી વાતો સાંભળવાનો નિશ્ચય કર્યો

પત્રી રત્નવતીએ પોતાની બાલી સરલાને કહ્યું, “ભાભી, તમે
 યમ તવા નીતિ બનેલી ઉત્તમ કેળવણી પામ્યા છો તમે વિધવા
 મથ્યાને યોગ્ય એવા વેરાગ્યરમને પુષ્ટિ આપનારા અનેક પુસ્તકો
 પાચેલા છે તમાગ મુખવી વેરાગ્યની વાતો સાંભળી મારા હૃદયો
 મનને ઉત્તમ શાંતિ મળી છે, માટે તમે એ વાર્તા મારા બાપાની
 આગળ કહો તમારી એ ઉત્તમ વાર્તા સાંભળી એ આપણા વડિ
 લ શાંતિ મેળવશે તો તમને પુણ્ય થશે જાડ પણુ હું ખી માણુમને
 શાંતિ આપવી, એ બહેનક પુણ્ય મથ્યાં કે વળી ભાભી, તમે
 મમને છો કે, વડિલોની સેના કઠ્ઠી એ આપણુ કર્તવ્ય છે જ્યા
 સુધી આપણે આપણુ કર્તવ્ય ન બજાવીએ ત્યાંસુધી આપણા જી
 વનનુ માર્થક થતુ નથી ”

પોતાની નણદ રત્નવતીના આ વચન સાંભળી મરલા નેહ
 લાવીને બોલી—“રત્નવતી બા, તમે કહો છો તે ખરી વાત છે,
 પણ તમારા પિતા એ મારા પિતા ગમાન છે, અને હું તેમને પુત્રી
 નમાન છું, એના પુત્રન વડિલને જોવ આપમે એ વાત મને અનુ-
 ચિત લાગે છે તેમા વળી આપણે સ્ત્રીશક્તિ પુરુષશક્તિને બોધ
 કરવા જઈએ, એ કેવુ અઘટિત કહેવાય! મને તો તેમ કરતા વળી
 જ શન્મ લાગે ”

રત્નવતીએ જરા વિચારીને કહ્યું—“ભાભી, તમે કહો છો એ
 વાત ખરી છે, પણ આ વખતે તેવુ કાર્જ જોવાનુ નવી જો તમે
 એવા વિચાર કર્યા કરશો તો પછી મારા પિતા વાલીજ ખરાબ હા-
 લતમા આવી જશે તમે મમને છો કે, શોકનો આઘાત માણુસની
 જીવંતીને નુકશાનકારક થઈ પડે છે વળા જીવે શોકતા આરેશવી
 શોકતા લોગ થઈ પડ્યા છે ચિંતા એ ચિંતા સમાન છે અને તેથી
 માણુમ પોતાના જીવનને શુભાવી બેસે છે માટે આ વખતે તેવો કાઠ
 વિચાર કરશો નહિ મારા બાપાની માનસિક સ્થિતિ એટલી બધી
 નબળી થતી જાય છે કે, જો હવે તેનો ઉપાય કરવામા નહિ આવે
 તો તેનુ પરિણામ ઘણું જ નકારાત્મક આવશે આપણુ બંને નિગદાર
 સ્થિતિમા આવી પડીશુ તે વડિલના વિયોગથી આપણી વિધવા

વરના ઘણીજ હુ ખાયાક વર્ષ પડશે ”

ર નવતીના આ વચન નાખતી સરલાના હૃદયમા તે વાત કચિ કર વર્ષ તે પીએ પાતાની નણુદ રતનવતીને કહ્યું, “બા, તમારું કહેતું મન યોગ્ય લાગે છે આજથી આપણા વર્જિતની આગળ હું વૈરાગીની વાતો કરીશ મેં આજ મુખીમા જે વાન્યુ છે અને મારાથી જે નમન્યુ છે, તે હું તમારા પિતાની આગળ મારીરીતે કરી મ લખાડીશ, પણ તે વળને તમે જાગર રહેજો ઘરનું કે હું જે કાંઈ કડીશ, તે તમને ઉદેશીને કરીશ તમારા પિતા તો માત્ર શ્રાવ્ય થઈને બેસે કારણ કે તેમની મામે પ્રત્યક્ષ ઉપદેશ આપના મેમવુ. તે મને લાગ્યું કે નાંડ નાર કે ગમે તેમ તોપણ હું તેમના પુત્રી વહુ ઢહેગડે તે વૃદ્ધ વડિતની પામે હું એક ઠોડક ગમું ઉ ”

મનના માવા વચન સાંભળી રતનવતીએ કહ્યું, “ભાભી, તમારે એવી શકા ગળતી નહિ, તે છતાં જો તમારા મનમા શક રહેતી હોય તો પિતાજીને બહાર મેસારીશુ અને આપણુ બંને નણુદ ભોજન ઓરડામા મેઝીશુ તમે મને ઉદેશીને ઉપદેશની વાતો કરજો માત્ર પિતાજી બહાર બેઠા બેઠા માલગશે ”

ર નવતીની આ ચોજના મ વાને પચ દપડી પછી રતનવતીએ એ વાત પોતાના પિતાને જણાવી, જેથી તેને પિતા જયચક્ર પોતાના હૃદયમા અતિ ખુશી થયો હતો.

ધમદામ શેક કહે કે—હે શ્રાવિકાઓ, પછી સરલાએ પોતાની નણુદ ર નવતીને ઉપદેશ આપી પોતાના સસરા જયચક્રને જે સ લખાવ્યો હતો, તે આનંદ પોતાની પામે આપેની બાલવિધવા પૂછાને કહે છે, તે તમે આવધાન થઈને માલગજો.

આનંદ કહે છે, પૂછા બહેન, પછી તે સરલાએ પોતાની નણુદ રતનવતીને ઉદેશીને વૈરાગ્યભાવનાનો ઉપદેશ આપ્યો હતો, અને પોતાના સસરાને સ લખાવ્યો હતો, તે તમે આવધાન થઈને સાબળો લલિતા બહેન, તું અને આ બીજી યુવાન બહેનો પણ આ વિષયને ધ્યાન દીને માલગજો કારણ કે આ મ સાર અનેક હુ ખોથી ભરેલો છે તેથી જો હૃદયમા વૈરાગ્યવૃત્તિ સતેજ હોય તો સ નારની આધિ,

વ્યાધિ અને ઉપાધિની ઉત્પત્તિ થયેલા હુ-ઓ મનુષ્યને હુ ખ આપી
શ તા નવી

જેન પૂર્ણ, આ મમાર દાવાનાગની જેમ અનેક હુ યોની
પગ પગનું ડાગુ છે જેમ મોટા મહેનને ટેકા રૂને મળ હોય છે,
તેમ આ ન નાગરૂપી મહેનને ટેકા રૂપ ક્રોધ, માન, માયા અને
લોભ-એ આર ડપ ય રૂપી મળ છે ન્યામુધી એ કપાય રૂપી મળ
ભને. ટેકા છે, ત્યામુધી એ મમાર રૂપી મહેન મજાનુ રહે છે
એ પ્રાય ક્ષીવુ થય ત્યારે એ નમાર એની મેજેજ ક્ષીલ વધ જ
ય છે જનામુની આપણામા એ કપાય જોના છે, ત્યામુધી આપ
તો નમારની દૂર થઈ ગમના નથી હુને એ ડપ યોને કેવીગને કી
જુ ડરવા, એ ઉપય દન મનુ યે જાળને જોઈય તે કપાયને જ
તવ નો ઉપાય ઇદ્રિયોનો જય છે જનારે આપણી ઇદ્રિયો આપણા
તામાના રહે ત્યારે એ કપાયોનું મવ જન દીન થઈ જાય છે ઇ-
દ્રિયોનો જય કના વગર તે કપાયને જાળવાને જોઈ પાનુ સમર્થ થ
તુ નથી આપણા અનુભવી મહાત્માઓએ તે ઇદ્રિયોને ગત્રની
ઉપમા આપેલી છે ઉન્મત્ત અથ્થ ઉપર અરૂઢ વયેલા માણુમને
જેમ તે અથ્થ ઉન્માર્ગે વડ જાય છે અથવા કોઈ ખાદ મા પાડી ના
એ છે, તેમ ઉન્મત્ત વયેલી ઇદ્રિયો પ્રાણીને એ ચીને નરકરૂપ ઘો
ર જનનમા ધનરી જાય છે ને પ્રાણી ઇદ્રિયો જાળને નથી તો
તે નહીં જાળએની ઇદ્રિયો તેને ઘાત પાત, બધ અને વધને મા
ટે થાય છે ઘણા આત્માઓ ઇદ્રિયોને નહિ વગ કન્યાથી વિદ જા-
ણાને પામ્યા છે હિ કોઈ પુરૂષ શાસ્ત્રને જાણનારે હેય તમાપિ
એ તે ઇદ્રિયોને વગ ધાય તો તે જાલકના લેવી હવકી એણ કહે છે
ઇદ્રિયોએ જાની કીધેલ દેવ, દાનવ, મનુષ્ય અને તપન્વીઓ પણ
નિહિત કર્મ કહે છે તે કેવી જોદની વાત છે.

આપણુ જૈરાઓમા પણ કેટલીએક અજ્ઞાન શ્રીઓ ઇદ્રિયોને
નાએ ધણ નડારા કર્મ કહે છે ઇદ્રિયોને વશ થયેલા પ્રાણીઓ ન
ખાવાના ખાય છે, ન પીવાના પીને છે અને અગમ્યની ગારે ગમન
કરે છે નિર્દય ઇદ્રિયોથી દુષ્ટાર્થ ગયેલી શ્રીઓ કુળગીવથી રહિત

થઈ વેશ્યાઓના જેવા નીચ કામ કરે છે મોહાધ વચેત્રી મદિયા
 ઓની પરદ્રવ્ય અને પરપુરુષમા જે પ્રવૃત્તિ થાય છે, તે ઇદ્રિયો
 નો જ વિવાસ છે સ્પર્શ ઇદ્રિયના મોહને વશ થયેલો ગમેદ હા
 થિણીના સ્પર્શથી ઉપજતા સુખનો સ્વાદ કંઠવાની ઇચ્છાથી પો
 તાની મુખને પ્રમારતો તરત જ બંધનના કવેશમા આવી પડે છે અ
 ગાધ જવમા વિચરનાર મત્સ્ય ગમના ઇદ્રિયના લોભથી ઢીમરના
 હાથમા નાખાય છે ગ્રાણ્ય ઇદ્રિયને તૃપ્તિ આપવાની ઈચ્છા ગળ
 તો ભમરો કમળમા પૂરાઈને મરી જાય છે અત્યુ ઇદ્રિયને વશ થ
 યેલો પતંગ દીવામા પડીને મરણને નારણ વાય છે શ્રવણ ઇદ્રિયના
 સુખમા આમત્તા થયેલો હરિપુ શીકારીન ધનુ યનો ભોગ થઈ પડે
 છે આરી ગીર ઇદ્રિયોના એક એક વિષય એવવાથી મરણ થાય છે
 તો પાચે ઇદ્રિયોના નિપયોને એવવાથી શું ન થાય? જહેન પૂણી,
 આરી નજરા પળિયામને આપનારી ઇદ્રિયોને કદિપણ વશ
 થતું ન જોઈએ આપણુ સ્ત્રીનતિ કે જેનો ધગો ભાગ અદ્ય મરિ
 અને અસાન હોય છે, તેમા તો આ વિષે બહુ મનન કરવાતું છે
 તેમા વગી પુરુષના કરતા આપો વધારે આવચેત્રી રાખવાની છે
 પુરુષો માપણુ કરતા વિશેષ બજાણા, દીધ વિચારી અને સ્વતં
 ત્રાને વારણુ કરનારા છે, અને માપણુ સ્ત્રીઓ નિર્મલ અવિચર
 અને પરત નતાને ધાણુ કરનારી છીએ, માટે આપો આપણા સ
 સારના સર્વ હુ બમાથી સુખ થવાને ઇદ્રિયોનો જય નેનો ડોમળ
 પદારોને જોઈ તેને સ્પર્શ કરવાની ઈચ્છા કરની નહિ સારાસારા
 મીઠાઈના પદારો જોઈ જિ હાને દોરવી નહિ ઉત્તમ પ્રગરની સુ
 ગધી વસ્તુઓની તરફ ગ્રાણ્ય ઇદ્રિયને આર્દ્રવી નહિ દષ્ટિને લો
 ભાવે તેવા પુરુષ પદારો જોવાને અત્યુ ઇદ્રિયને લવચાપવી નહિ,
 અને મનોહર મગીન નાભળવામા કર્યુ ઇદ્રિયને આસક્ત પ્રવી
 નહિ, તેમા ખામ કરીને જે પદારો આપણી ઇદ્રિયોને આકર્ષી ઉ
 નમાર્જે લઈ જનારા હોય, તેનાથી તો સવધા દૂર રહેવું
 ધર્મદાસગોક કહે છે—હે શ્રાવિકાઓ, આનંદ આ પ્રમાણે
 બાળવિધવા પણાને ઉદેગીને ઉપદેશ વાર્તા કરતી હતી, તે સામ

ળી પ્રેમદાના હૃદયમા એક શકા ઉત્પન્ન વધ, એટલે પ્રેમદાએ અજ્ઞાનિ ભેડી આનંદને ડહુ—

પ્રેમદા—આનંદા જ્ઞેન, જો આરા હોય તો વચ્ચે એક પ્રશ્ન ૧૩

આનંદા—પ્રેમદા જ્ઞેન, બુગીથી જો પુછવું હોય તે પુછે

પ્રેમદા—ધર્મમાતા, તમે ડહુ કે, ઇંદ્રિયોને વશ રાખવી, પણ જો કામ આપણું સન્સારીથી સીરીતે બની શકે ? કારણ કે મ સારની અદર સ્પર્શ કરવાના, ખાવા પીવાના, સુધવાના, જોવાના અને માનવાના અનેક પ્રમ ગા આવે છે, તો તેવા પ્રસંગોમા આપણું મ સારીથી સીરીતે ચ્હી શકાય ? પ્રેમદાનો આ પ્રશ્ન સાલળી આનંદાએ ડહુ, પ્રેમદા જ્ઞેન, તમે ડહુ તે બરાબર છે પણ મ માગી જીવોએ ઇંદ્રિયોના વિષયો સેવવા પણ તેમા આસક્તિ રાખી નહિ આમકિત રાખ્યા વગર ઇંદ્રિયોના વિષયો સેવવાથી વિગેષ હાનિ થતી નથી જો ડહિ આપણને ઇંદ્રિયોના અમુક વિષય ઉપર પ્રીતિ હોય તો આપણે અનાસક્તિપણે ઉત્તમ પ્રકારે તે વિષયને સેવો, પણ તેને સેવતા હૃદયમા વિચાર કરવો કે, આ વિષય આપણને ઉન્માર્ગે લઈ ન જાય ઉત્તમ જીવોએ તો પોતાની ઇંદ્રિયોના વિષયોને સત્કર્મની અદર નિયુક્ત કરવા જો સ્પર્શ ઇંદ્રિય ઉપર પ્રીતિ હોય તો પ્રભુની પૂજના ડોમળ પદાર્થોનો સ્પર્શ કરી આત્માને આનંદ આપવો રમના ઇંદ્રિયની પ્રીતિ હોય તો પોતાના ઘરમા જે કાંઈ નિદોષ ખાનપાન મળતા હોય, તે વડે મતોષ માનવો સુગંધ ઉપર પ્રેમ હોય તો સુગંધી પદાર્થોથી પ્રભુપૂજા કરી આનંદ મેળવવો મનોહર વસ્તુઓ જોવાનો શોખ હોય તો પ્રભુની પ્રતિમાની આગીના દર્શન કરી નેત્ર ડાંદ્રેયને તૃપ્ત કરવી અને શ્રવણ કરવાનો શોખ હોય તો પ્રભુના મંદિરમા જઈ સંગીત પૂજાથી આત્માને આનંદ પમાડવો

જ્ઞેન પ્રેમના, આ પ્રમાણે પચે દ્રિયોના વિષયોને તૃપ્તિ કરવાના ઉત્તમ સાધનો મ સારી જીવોને મળી શકે તેમ છે તેથી એવા ઉત્તમ પ્રકારે ઇંદ્રિયોને તૃપ્ત કરવી પણ તેમન ઉન્માર્ગે જવા

ની ક્રિયા કરતા પણ માધવી પોતાના ગૃહકાર્યની વિચારણા કરતી હતી માધવીની સર્વ ક્રિયા મનની શુદ્ધિ વગર આવતી અને તેથી તે ક્રિયાનું ઉત્તમ ફળ તેને પ્રાપ્ત થતું ન હતું.

એક વખતે કેઈ મહાત્મા જૈનમુનિ ત્રીપુરમા આવી અગ્રા તે ત્રાસિનધારી પવિત્ર મુનિના આગમનની વાત સાંભળી શુભરૂપ અને માધવી બંને હાજરી તેમને રહના કરવાને આવ્યા તેમણે મુનિવરને વિનિયોગ વદન કરી એટલે મુનિએ તેમને ધર્મલાભ આશીષ આપી પછી તે મહાનુભાવે તેમને ઉત્તમ પ્રકારની ધર્મ દેશના મહાગાની ધર્મદેરાના સાંભળી શુભરૂપ અને માધવી બંને અત્યંત ખુશી વળ ગયા પછી શુભરૂપે અગ્રવિ જોડી તે મુનિને પ્રશ્ન કર્યો—“મહારાજ, અમારે કાર્મિક નથી, તેથી અમારે બંને દીક્ષા લેવાની છે, માટે આપ કૃપા કરીને દીક્ષા આપો ” ગાની મુનિએ વિચારીને કહ્યું, “ભદ્ર તું એકલોજ દીક્ષાને અગ્રિ કરી છે આ તારી સ્ત્રી દીક્ષાની અધિકારિણી નથી, માટે હું તને એકલાને દીક્ષા આપીશ ” મહા મુનિના આ વચન સાંભળી શુભરૂપ આશ્ચર્ય પામીને બોલ્યો—“મહાનુભાવ, આ મારી સ્ત્રી માધવી પણ મા. જેટલું જ જ્ઞાન ધનને છે અમો બંને સાથે રહીને ગૃહ સ્વ વચની ક્રિયા કરીએ છીએ વળી જૈન શાસ્ત્રમા મારો જેટલો અભ્યાસ છે, તેટલોજ અભ્યાસ આ શાનિમનો છે તે છતાં માપ ગા હેતુથી જોડા છો કે, આ માધવી દીક્ષાની અધિકારિણી થી મુનિએ જ્ઞાનપાથી ઉત્તર આપ્યો. ‘ભદ્ર, તું મને તારી સ્ત્રી બંને અભ્યાસમા, સત્કારમા અને ધર્મની ક્રિયા જાન્યરવામા સમાવે છે, પણ તારામા જેવી મનની શુદ્ધિ છે, તેવી આ માધવીમા નથી માધવી સર્વ ક્રિયા અસ્થિર મનથી કરે છે તેથી પોતાના મનનું અન્યતા દૂર કરી શકતી નથી, માટે આ વાલિકા દીક્ષા દેવાનું લાયક નથી તેથીનો ગૃહસ્થ ધર્મ પણ મનની શુદ્ધિ વગરને અશુદ્ધ છે તે વિષે તારે જ્ઞાની કરવી હોય તો ખુબી જો

મહા મુનિના આ વચન સાંભળી શુભરૂપ સાર્થવાહે માધવ ની સામે જોયું, એટલે માધવી નમ્રતાથી બોલી—“ મહારાજ, અ

અનકા)

પે જે કહ્યું, તે યથાર્થ છે મારા મનની શુદ્ધિ થતી નથી હું ગમે તે માસારિક અથવા ધાર્મિક કાર્ય કરું તો પણ મારા મનની ચચળતા દૂર થઈ શકતી નથી હું શુરને વદના કરતી હોઉં, કે ચૈત્યમા નિનપૂજા કરતી હોઉં, તે વખતે મારું મન ધરના સ્મોડામા રમતું હોય છે તેમ વળી ધરનું ઝામ ઝાંગ કરતા મારું મન ચૈત્ય કે ઊપાશયમા ગ્રહેલું હોય છે એથી ઢોધ કોઈ વાર મારાથી વિપરીત પ્રવર્તન થઈ જાય છે ઘણીવાર સામાયિક કરતી વખતે પ્રતિક્રમણના પાઠો બોલી ગાઉં છું અને પ્રતિક્રમણ કરતી વખતે સામાયિકના પાઠો ઊચારું છું શુરને વદના કરતા દેવ વદનાના સ્તવનો સ્તવુછું અને પ્રભુને વદના કરતા શુર વદનની ગાથાઓ ગાઉં છું કોઈ કોઈ, વાર તો ચૈત્યને ઊપાશય ધારી હું તેમા દાખલ થાઉં છું અને પ્રશુની પ્રીતિમા જ્યાં જોવામા આવે, ત્યારે સમજીને પાછી વળું છું

મહાગજ, મારા મનની સ્થિતિ આવી છે આપે જહેલી વાત બરાબર છે એ દોષને લઈને જો આપ મને દીક્ષાની અપિકાગી ન ગણો તો પછી મારાથી કાઈકહી શકાય તેમ નથી હવે આપને એ સ્ત્રીજ વિનિ કરવાની છે કે, મારા મનની એ ચચળતા ટેવી રીતે દૂર થાય ? એ ઉપાય બતાવો જે ઉપાય આવરી હું મારા જીવનનો ઉદય મેળવી શકું

માધવીની આ વિનિ માલગી તે મહામુનિ જોલ્યા— “ જાઈ, પૂર્વના ઢોધ કર્મના ઉદયથી તારી એ સ્થિતિ થઈ છે મનની શુદ્ધિ મેળવવાને માટે તું જૈન યોગવિગ્નાનો અભ્યાસ કર તેથી તારી મનોવૃત્તિ સ્થિર થઈ જશે જ્યાં સુધી તારા મનની ચચળતા દૂર ન થાય, ત્યાં સુધી તું સમારમા રહી તારાથી જે કાંઈ સુકૃત થાય તે કર્યો કરજે ” આ પ્રમાણે મુનિના વચન સાંભળી તે માધવીના મનને શાંતિ મળી હતી પછી તેના પતિ શુણ્ડપ આર્વવાહે પોતાની સ્ત્રીની પ્રગત્તા મેળવી રત લઈ તે મહામુનિની પામે દીક્ષા લીધી હતી શુણ્ડપ શુણ્ડવિજ્યના નામને ધારણ કરી એક મહામુનિ થયા હતા અને તે મનની શુદ્ધિથી ચરિત્ર પાળી અનુક્રમે

ની ક્રિયા કરતા પણુ માધરી પોતાના ગૃહકાર્યની વિચારણા કરતી હતી માધવીની સર્વ ક્રિયા મનની શુદ્ધિ વગર ચાલતી અને તેથી તે ક્રિયાનુ ઉત્તમ ફળ તેને પ્રાપ્ત થતુ ન હતુ

એક વખતે કોઈ મહાત્મા જૈનમુનિ ધ્રીપુરમા આવી ચલા તે શરિધારી પવિત્ર મુનિના આગમનની વાત માલણી શુભરૂપ અને માધરી જાને દ પતી તેમને વદના કરનાને આવ્યા તેમજ મુનિવરને વિનિશી વદન કરી એટલે મુનિએ તેમને ધર્મલક્ષ આશીર્વા આપી પછી તે મજાનુભાવે તેમને ઉત્તમ પ્રકારની ધર્મ દેશના મલખાવી ધર્મદેશના સાલણી શુભરૂપ અને માધરી જાને અત્યંત ખુશી થઈ ગયા પછી શુભરૂપે અજ્ઞાનિ જોડી તે મુનિને પ્રશ્ન વ્યો—“મહાસત્જ, અમાર કાઈ સતતિ નથી, તેથી અમારે જાનેને દીક્ષા લેવાની છે, માટે આપ કૃપા કરીને દીક્ષા આપો ” જાની મુનિએ વિચારીને કહ્યું, “ભટ્ટ, તુ એકવોજ દીક્ષાનો અધિકારી છે આ તારી સ્ત્રી દીક્ષાની અધિકારિણી નથી, માટે હું તને એકલાને દીક્ષા આપીશ ” મહા મુનિના આ વચન સાંભળી શુભરૂપ આશ્ચર્ય પામીને જોડ્યો—“મજાનુભાવ, આ મારી સ્ત્રી માધવી પણુ માન જેટલુજ જ્ઞાન ધરાવે છે અમો જાને માથે રહીને ગૃહસ્થ ધર્મની કિન્ન કરીએ છીએ વળી જૈન શાસ્ત્રમા મારો જેટલો અભ્યાસ છે, તેલોજ અભ્યાસ આ દ્રાવિકાનો છે તે છતા જાપ ગા હેતુથી ઠહો છો કે, આ માધરી દીક્ષાની અધિકારિણી નથી મુનિએ જ્ઞાનનાથી ઉત્તર આપ્યો ‘ભટ્ટ, તુ અને તારી સ્ત્રી જાને અભ્યાસમા, સહચારમા અને ધર્મની ક્રિયા આચરવામા સમાન છો, પણ તારામા જેવી મનની શુદ્ધિ છે, તેવી આ માધવીમા નથી માધરી સર્વ ક્રિયા અગ્નિય મનથી કરે છે તેથી પોતાના મનની અચળતા દર કરી શકતી નથી, માટે આ દ્રાવિકા દીક્ષા દેવા લાયક નથી તેથીનો ગૃહસ્થ ધર્મ પણ મનની શુદ્ધિ વગર અશુદ્ધ છે તે વિષે નાજે જાની કરવી હોય તો પુછી જો

મહા મુનિના આ વચન સાંભળી શુભરૂપ સાર્થવાદે માધરીની સામે જોયું, એટલે માધરી નમ્રતાથી જોડી—“મહાસત્જ, હું

માણે મેં ઘણું વિચાર કર્યો પછી તેજ વખતે મેં તે મુનિને પુ-
છ્યું કે, મહારાજ, આપે જે ધર્મનો લાલ આપ્યો તે કેને આ-
પ્યો ? તે કૃપા કરી મમળવો મુનિએ બોલ્યું, “ જાણે, મેં તમારા
આત્માને ધર્મનો લાલ આપ્યો છે, પણ તે લાલ લેવો—એ તમા-
રા હાથમા છે ગુરૂ દેવ, ગુરૂ અને ધર્મને મેળવવા—એ તમારા
પોતાના કર્તવ્યની વાત છે જ્યારે તમે એ દેવ, ગુરૂ અને ધર્મ
એ તત્ત્વને શુદ્ધ રીતે ધારણ કરશો એટલે તમે મમકિતવાળા
કહેવાયો. પણ એ મમકિતરૂપી રત્નને હરનારા ચાર શત્રુઓ
હમેશા મન્ય ધર્મને ઉભા છે, તેનાથી તમે ચેતતા રહેજો ” આ-
ટલું કહી તે મહામુનિ ભિક્ષા લઈને આટ્યા ગયા અને પાછળથી
મેં તે વિષે ઘણું વિચાર કર્યો, પણ ઘેઘ શત્રુ મારા બાણવામા આ-
વ્યો નહિ ધર્મમાતા, તે વાત મને યાદ આવે છે, માટે કૃપા કરી
આ આત્માના સ્વરૂપ સાથે તે ચાર શત્રુઓ કયા તે મને મમળવો.

પૂર્ણનો આ પ્રશ્ન માલગી આનંદા બોલી—જેન પૂર્ણા, આ
ત્માના સ્વરૂપને માટે જેટલું વિચેચન કરીએ, તેટલું ચોડું છે. ત
ધાપિ તે વિષે તમને સંક્ષેપમા જણાવું, તે સાધવાન ધર્મને માલ-
ગને આપણા શરીરમા જે ચેતનરૂપ હોય છે, તે આત્મા કહેવા
ય છે દેવ પ્રાણીમા તે આત્મા જુદે જુદે રૂપે રહે છે તે જીવ
સ્વાયં અને જગમ—એવા જે પ્રકારે છે જે હાલના ચાલતા ન-
થી તે સ્વાયં અને જે હાલે ચાલે તે જગમ કહેવાય છે સ્વાયં
રૂપે જુદેવા જીવ અકામ નિર્જરારૂપ પુણ્યવી વ્રતપાત્ર પ્રાપ્ત કરે છે
અને પછી માહમાદ તે નિર્ચય પચે દ્રિયપણને પામે છે તેમા
જ્યારે ધર્મ હલકા થાય ત્યારે મનુષ્ય જન્મ પ્રાપ્ત થાય છે તેમા પ-
ણ આર્યદેશ, ઉત્તમ કુળ અને મર્વ ઇન્દ્રિયોની આબાદી તથા દીર્ઘ
આયુષ્ય પ્રાપ્ત થાય છે તે કરતા પણ વિશેષ પુણ્ય હોય તે ઉત્તમ
ધર્મને બોધ આપનાર ગુરૂની જોગવાઈ અને શાસ્ત્ર ઉપર શ્રદ્ધા પ્રા-
પ્ત થાય છે કહિ તે બધાનો યોગ થાય પણ તત્ત્વ નિશ્ચયરૂપ જો-
ધિ રૂપ પ્રાપ્ત થવું ઘણું દુર્લભ છે જોગિવત્તનું બીજું નામ મમકિત
છે કનિ નાનપણ, ચક્રવર્તીપણ કે ઇન્દ્રપ્રણ મેળવી શકાય છે, પણ

જિત્તમ ગતિને પ્રાપ્ત થયા હતા.

માધવી ગૃહાવાસમાં રહી મનની શુદ્ધિ મેળવવાને અનેક ઉપાય કરતી હતી, પણ પૂર્વ કર્મના યોગથી તે મન શુદ્ધિના મહત્ત્વ ગુણને મેળવી શકી નહિ. આખરે મનની ચચળતા માથે તેલીન પ્રાણની ચચળતા થઈ હતી તેણે પોતાના મનુષ્ય ભવમાં ઘણે પ્રકારે ધમારાધન કર્યું હતું, પણ મનની શુદ્ધિ વગર તે બધું વૃથા થયું હતું તે માધવીને મૃત્યુ પામ્યા પછી ડેટલા એક સારક રવા પડ્યા હતા. આખરે જ્યારે તેણીએ કોઈ ભવમાં મનનો શુદ્ધિ નો મહાગુણ પ્રાપ્ત કર્યો, ત્યારે તે સદ્ગતિની અધિકારિણી થઈ હતી.

જેનો, આ ઉપરથી તમારે હમેશા મનની શુદ્ધિ કરવાનો મહાગુણ ધારણ કરવા પ્રયત્ન કરવો તમે જમે તેટલા સત્કર્મ કરશો, પણ જો તે તમે મનની શુદ્ધિ વગર કરશો તો તે બધા વૃથા થઈ જશે.

ધર્મદાસ શેઠ કહે છે—હું શ્રાવિકાઓ, આ પ્રમાણે આનંદાએ મનની શુદ્ધિ ઉપર માધવીનું દૃષ્ટાંત આપ્યું, તે આભળી જાળવિધવા પૂણા, પ્રેમદા વિગેરે બધી શ્રાવિકાઓ ઘણીજ આનંદ પામી હતી તે પછી પૂર્ણ હૃદયમાં પ્રેમ પૂર્ણ થઈને જોડી—ધર્મ માતા, એક વખતે એવું બન્યું હતું કે, હું મારા પિતાને ઘેર રહેતી હતી તેવામાં કોઈ મુનિ અમારે ઘેર ભિક્ષા લેવાને આવ્યા તે મુનિને આવેલા જાણી મારા આનંતિક માતા હૃદયમાં આનંદ પામી તેમને ભિક્ષા આપના આવ્યા. માતાએ ભિક્ષા આપી એટલે તે મુનિએ ધર્મદાસ એવા ચાર અક્ષરોની આશીર્વાદ આપી તે આશીર્વાદ સાંભળી મારા મનમાં તે વિશે વિચાર થયો કે, “આ મુનિએ ધર્મનો લાભ થવાની આશીર્વાદ આપી તો એ ધર્મ કેવો હશે? અને એ ધર્મનો લાભ કોને થતો હશે. આપણા શરીરમાં જે આત્મા છે, તેને થતો હશે કે આ શરીરને થતો હશે આ શરીર તો આત્મા વિના જડ છે તો જડને લાભ થાયજ નહિ ધર્મનો લાભ તો આત્માનેજ થવો જોઈએ તો આત્માનું સ્વરૂપ કેવું હશે અને તેને ધર્મનો શી રીતે લાભ થતો હશે?” આ પ્ર

મનુષ્યોનો મગ ડરવો એ સમક્ષિતને નાશ ઠરનારો છે, માટે એ તેનો બીજો શત્રુ કહેવાય છે

૩ નકારી વાસના—આ સમક્ષિતનો ત્રીજો શત્રુ છે પોતાના હૃદયમાં નકારી વાસના કરવી એટલે નકારી દરજા ઓલાવવી—એથી સમક્ષિતની નિર્મળતાની મોટી હાનિ થાય છે માટે એ તેનો ત્રીજો શત્રુ છે જહેનો, આ ત્રીજો શત્રુ આપણુ સ્ત્રી જાતિમાં ત્રિશેષ વ્યાપી ગયો છે ડેટલીએડ સ્ત્રીઓ રાત દિવસ નાગી વાસનાઓ કર્યો કરે છે કોઈ તો તેને માટે પોતાના પતિને દુષ્ણ આપે છે અને અનેક રીતે પજારે છે નકારી વાસનાઓને લઈને અનેક પ્રવારના પાપકરવાની શુદ્ધિ ઉત્પન્ન થાય છે પુત્રની વાસના રાખનારી અત્પ્રમતિ અખળા તેને માટે દુરાચાર સેવવાને તૈયાર થાય છે ઉચ્ચ વસ્ત્રો અને આભુષણોની વાસના રાખનારી સ્ત્રીઓ તે મેળવવાને માટે અત્યુત્સુક કરવાને પણ સજ્જ થાય છે માટે એવી નકારી વાસનાઓનો સર્વથા ત્યાગ કરવો જોઈએ એથી તેને પણ સમક્ષિતનો ત્રીજો શત્રુ કહેલ છે

૪ પ્રમાદ કુવાની ટેવ—આ સમક્ષિતનો ચોથો શત્રુ છે પ્રમાદ કરવાથી ઠોઈપણુ ગર્વ મિદ્ધ થઈ શકતુ નવી પ્રમાદી માણુન શુભતા ઝટા મરેલા સમાન છે એ પ્રમાદ કે પ શત્રુ માણુ સને અધમ ઐતિમા લઈ જાય છે ધાર્મિક તથા સામાજિક ઉન્નતિના શિખર ઉપર ચઢેલા પ્રાણીઓને જો એ પ્રમાદ શત્રુ લાગુ પડે છે, તો તેઓનો ક્ષણવાગ્મા અધ પાત થાય છે માટે પ્રમાદનો સર્વથા ત્યાગ કરવો જોઈએ એથી એ પ્રમાદને સમક્ષિતનો ચોથો શત્રુ કહેલો છે

જહેનો, આ પ્રમાણે કુશાચરનું શ્રવણ, મિથ્યાદૃષ્ટિનો સંગ, નકારી વાસના અને પ્રમાદ કુવાની ટેવ—એ ચારે સમક્ષિતના ઝટા શત્રુઓ છે તેનાથી હમેશા દૂર રહેવું જોઈએ જહેનો, આપણા જૈન શાસ્ત્રમાં સમક્ષિતની પ્રાપ્તિની જેમ ચારિત્રની પ્રાપ્તિ પણ દુર્લભ કહેલી છે પણ જો સમક્ષિતની પ્રાપ્તિ વર્ષ દોાય તોજ તે ચારિત્રની પ્રાપ્તિ મફલ છે, અન્યથા નિષ્ફળ છે અલબ્ધ પ્રાણીઓ પણ ચારિત્ર અહણુ ઠરીને નવમાં ઐતેયક સુધી ઉત્પન્ન થાય છે, પણ બોધિ નિના

તે બોધિરત્ન મેળવવું કઠિન છે. મર્વ જીવોએ પૂર્વે અનંતવાર સર્વ લાવો પ્રાપ્ત કરેલા હશે, પણ જ્યામુખી આ મસારમા તે જીવોનું પરિશ્રમણ જોવામા આવે છે, ત્યામુખી તેઓએ ઈદ્રપણ તે બોધિરત્નની પ્રાપ્તિ ઝરેલી જણાતી નથી. સર્વ પ્રાણીઓને આ મસારમા પરિશ્રમણ ઝરતા અનંત પુદ્ગલ પરાવર્તન થઈ ગયા છે, પરંતુ જ્યારે છે એ અર્ધ પુદ્ગલાવર્તન બાકી રહે ત્યારે સર્વ ક્રમોની સ્થિતિ મેડ કોળાઢોટી સાગરોપમથી ઓછી થયા પ્રવૃત્તિ ઝરણવડે કરીને કોઈ પ્રાણી અધિભેદ થવાથી જિત્તમ બોધિને પામે છે. ડેટલાએક જીવો થયાપ્રવૃત્તિકરણ કરવાથી તે ત્રિધિના બીમાડા ઉપર પ્રાપ્ત થયા હોય, તોપણ ત્યાથી મીઠું ધ્રુને પાળ વચેડે અને પાછા મસારમા લમે છે.

ખેડેન પૂણા, એ બોધિરત્ન એટલે સમકિતરત્ન મેળવવામા જેટની સુશકેલી છે, તેટલી તેને જાળવવામા પણ સુશકેલી છે. તે ઉત્તમ રત્નને છુટવાને માટે ચાર શત્રુઓ આપણી પાળા કર્યા કરે છે. તમને પેલા ડુનિરાજે જે ચાર શત્રુઓ ઢહ્યા હતા, તે ખરેખરી વાત છે એ ચાર શત્રુઓ જો લાગ આવે તો તે સમકિતને હરી લે છે. હરે તે ડયા ચાર શત્રુઓ? તેમના નામ સાબળો—
૧ કુશાશ્વતુ શ્રવણ—એ પહેલો શત્રુ છે જે શાસ્ત્રમા કુદેવને દેવ કહ્યા હોય, કુશુરને શુર કહ્યા હોય અને કુધર્મને ધર્મ કહ્યા હોય, તેવા શાસ્ત્રને કુશાશ્વ કહે છે તે શિવાય અનીતિને દર્શાવનારા અને સનાતન ધર્મના આચારને નષ્ટ કરે એવા વધારે પરતા સુધારાના પુરતડો પણ કુશાશ્વમા ગણાય છે એવા કુશાશ્વતુ શ્રવણ અથવા વાચન—એ સમકિતરત્નને નાશ કરનારો પહેલો શત્રુ છે.

૨ મિથ્યા દૃષ્ટિનો સંગ—એ સમકિતનો બીજો શત્રુ છે જેઓ અધર્મને ધર્મરૂપે માને છે, જેઓ પુરુષ પાપને નહીં માનનારા નાન્તિકો છે અને જેઓ અતત્ત્વને તત્ત્વ માને છે, તેઓ મિથ્યાદૃષ્ટિ કહેવાય છે તે માથે જેઓ ડુનિચારને મેવનારા, ધર્મના સસ્કારથી રહિત થયેલા અને સ્વગૃહપણે વર્તનારા છે, તેઓનો પણ મિથ્યાદૃષ્ટિમા મમાપેશ થાય છે. તેવા મિથ્યાદૃષ્ટિ

પણ જે વાત હું કહું છું, તે યથાર્થ છે તમાગ જેવો પવિત્ર આત્મા કોઈક જ અથગે હશે

આનંદા—જેન હલિતા, ગા નગરમા ખીન્ને પવિત્ર આત્મા કોણ ? તે તાગ બહુવામા છે કે ?

હલિતા—જા, જે તમારી આના હોય તો, હું તે પવિત્ર આત્માનું નામ આપુ

આનંદા—જેન, ખુશીથી આપ

હલિતા—આપણા ગામમા તેમો સ્ત્રીરૂપ પવિત્ર આત્મા જા નશ્રી સાવ્વીજ છે કેમ જા, એ માચી વાત કે ?

આનંદા—(ખુશી થઈને) હા, જેન તેવાત સત્ય છે માનસ હૃદયમા પણ તેઓજ હતા

પ્રેમદા—આનંદા જેન, એ આત્મા ખરેખર પવિત્ર છે

આનંદા—પ્રેમદા જેન, ત્યાગે તેમણે મને કેટલીક તાત્વિક જ્ઞાનની કવિતાઓ ગીખાડી છે તેમાથી મનની શુદ્ધિની ઉત્તમ અને બોધક કવિતા કહું, તે તમે એક ચિત્તે માલખજો—

ધર્મદામ શેઠ ડહે છે—હે શ્રાવિકાઓ, મધી આનંદાએ મનની શુદ્ધિ ઉપરની એક સુદર કવિતા ગાઈ સ લખાવી હતી જે કવિનો આ શ્રાવિકા તમને ગાઈ સ લખાવશે—

પછી ગ ગાએ તે કવિતા નીચે પ્રમાણે ગાઈ સ લખાવી હતી—

મનની શુદ્ધિ ઉપર ગરબી

સદા શુદ્ધ મનથી ડગે કામ સારા,
જેનો, થાશે તેથી જન ખ્યારા સદા (ટેક)
સ્વામી અને નિજ વડિલની સેવા,
શુદ્ધ મનેથી ડરજો,
દેવ અને શુર ધર્મ વિષે પણ,
મનની શુદ્ધિ ધરજો
જ્ઞાન અને સદશુણ સહસારા,
શુદ્ધ હૃદયથી ^૧ ઓપે,

મદા ૧

તેઓ મોહ પદને પામી શકતા નથી ચક્રવર્તી પણ મમકિતની પ્રાપ્તિ નિનારાડ જેવો છે અને મમકિતને પ્રાપ્ત કરનારો રાકે હોય તોપણ તેનાથી તેઓ કંઈક છે જાહેરો, એવા મમકિતને પ્રાપ્ત કરવાનેજ આ મનુષ્યનો અવતાર છે તેમા ખામ કરીને આપણા 'શ્રાવજ જન્મનો ઉપયોગ તે મમકિત મેળવવામાજ છે જેઓને એ સમ કિતની પ્રાપ્તિ થઈ હોય છે તેઓ કદિપણ આ મ સારમા રાગ કરતા નથી, પણ મમતાન્હિત વાગે મુક્તાપણે મુક્તિ માર્ગનેજ ભજે ?

જેન પૂણો, તમને જે પૂર્વે મુનિવરે ધર્મલાભની આત્મીય આપેવ, તે ધર્મ સમકિતમૂલ્ય સમજવો એ મમકિતના ગુણનો ન જ ધ આત્માની સાથે થાય છે, તેવી આત્મા પોતાની નિર્મળતા પ્રાપ્ત કરે છે અને મમકિતનો ગુણ પ્રાપ્ત કરનામા મનની ગુદિની આવ યક્તા છે, જેને માટે મે તમને સારી રીતે સમજાવ્યું છે

પૂર્ણાએ પ્રમ પૂર્વક જણાવ્યું, ધમ માતા, તમે આપેલો આ તત્ત્વ જોવ મનન કરવા લાયક છે પણ તે સદા નમરણમા રહે તેને માટે જો ડોઈ તેને લગતી કવિતા હોય તો અમે હુમેશા તેને સ્મ ણમા ગળીએ ગદના કરતા પાનો ઉપદેશ વધારે ગિર થાય છે

આનંદાએ -હુ, જેન પણા, મનની ગુદિ ઉપર એક અસ રકારક કવિતા છે, તે તમે એક ચિત્તે માલજો આ કવિતા મને કોઈ પવિત્ર આત્માએ શીખવી છે

પ્રેમદા—આનંદા જાહેન, એ પવિત્ર આત્મા કોણ છે ? કો ઈ પુત્ર છે કે સ્ત્રી છે ?

આનંદા—પ્રેમદા જાહેન, એ પવિત્ર આત્મા કોઈ સ્ત્રી છે અ ને તે આપણાજ ગામમા રહે છે

પ્રેમદા—આનંદા જાહેન, આ ગામમા તમારા શિવાય કોઈ પણ પવિત્ર આત્મા સી છેજ નહીં

આનંદા—જાહેન, એજુ બધું કહો નહીં નારા શિવાય બી ન પવિત્ર સ્ત્રી આત્મા ઘણા નીકળશે

પ્રેમદા—જાહેન, તમારે મુખે તમે તમારી પ્રગ સા કરો નહીં

પણ જે વાત હું કહું છું, તે યથાર્થ છે તમાગ જેવો પવિત્ર આત્મા કોઈદર સ્થળે હશે

આનંદા—જેન લલિતા, આ નગરમાં બીજો પવિત્ર આત્મા કોણ ? તે તારા જણવામાં છે કે ?

લલિતા—બા, જો તમારી આજ્ઞા હોય તો, હું તે પવિત્ર આત્માનું નામ આપું

આનંદા—જેન, ખુશીથી આપ

લલિતા—આપણા ગામમાં તેનો સ્વીરૂપ પવિત્ર આત્મા જ્ઞાનશ્રી સાધ્વીજી છે કેમ બા, એ માચી વાત કે ?

આનંદા—(ખુશી થઈને) હા, જેન તે વાત મત્ય છે મારા હૃદયમાં પણ તેઓજ હતા

પ્રેમદા—આનંદા જેન, એ આત્મા ખરેખર પવિત્ર છે

આનંદા—પ્રેમદા જેન, ત્યારે તેમણેજ મને ડેટલીક તાત્વિક જ્ઞાનની કવિતાઓ શીખરી છે તેમાંથી મનની શુદ્ધિની ઉત્તમ અને બોધક કવિતા કહું, તે તમે એક ચિત્તે માલખજો—

ધર્મદામ શેક કહે છે—હે શ્રાવિકાઓ, પછી આનંદાએ મનની શુદ્ધિ ઉપરની એક સુદ્ધ કવિતા ગાઈ ન લખાવી હતી જે કવિતા આ શ્રાવિકા તમને ગાઈ મ લખાવશે—

પછી જ ગાએ તે કવિતા નીચે પ્રમાણે ગાઈ સ લખાવી હતી—

મનની શુદ્ધિ ઉપર ગરબી.

સદા શુદ્ધ મનથી કરો કામ મારા,
જેનો, યાશે તેવી જન પ્યારા સદા (ટેક)
સ્વામી અને નિજ વહિવટી મેવા,
શુદ્ધ મનેથી કરજો,
દેવ અને શુક ધર્મ વિષે પણ,
મનની શુદ્ધિ ધરજો સદા ૧
જ્ઞાન અને સદગુણ સદુત્તારા,
શુદ્ધ હૃદયથી ' ઓપે,

૧. બાલકાલે ૧૦૦ મં ૧૧ ૧૨

૨. મુખ્યત્વે ૧૦૦ મં ૧૩

૧૦૦ ૩

૩. મિત્રો ૧૦૦ મં ૧૪

૧૦૦ ૪

૪. મિત્રો ૧૦૦ મં ૧૫

૫. મિત્રો ૧૦૦ મં ૧૬

૧૦૦ ૫

૬. મિત્રો ૧૦૦ મં ૧૭

૭. મિત્રો ૧૦૦ મં ૧૮

૮. મિત્રો ૧૦૦ મં ૧૯

૯. મિત્રો ૧૦૦ મં ૨૦

૧૦૦ ૬

૧૦. મિત્રો ૧૦૦ મં ૨૧

૧૧. મિત્રો ૧૦૦ મં ૨૨

૧૨. મિત્રો ૧૦૦ મં ૨૩

૧૩. મિત્રો ૧૦૦ મં ૨૪

૧૦૦ ૭

૧૪. મિત્રો ૧૦૦ મં ૨૫

૧૫. મિત્રો ૧૦૦ મં ૨૬

૧૬. મિત્રો ૧૦૦ મં ૨૭

૧૭. મિત્રો ૧૦૦ મં ૨૮

૧૦૦ ૮

૧૮. મિત્રો ૧૦૦ મં ૨૯

૧૯. મિત્રો ૧૦૦ મં ૩૦

૨૦. મિત્રો ૧૦૦ મં ૩૧

૨૧. મિત્રો ૧૦૦ મં ૩૨

૧૦૦ ૯

૧૨. મિત્રો ૧૦૦ મં ૩૩

૧૩. મિત્રો ૧૦૦ મં ૩૪

વીને કહ્યું, ધર્મમાતા, તમેજી ગાયેલી કવિતા ઘણી અમરજરક અને મુગ્ધાધક છે આવી તત્ત્વમોધક કવિતાઓ જો કંઈ કરી હોય તો ઘણાજ લાભ થાય કૃપા કરી મને આ કવિતાની એક નકલ આપજો હું તે લખીને કંઈ કરીશ

આનંદા—પૂર્ણાજી, તમે કહો છો, તે મલ્ય છે આવી મુગ્ધાધક કવિતાઓ શ્રાવિકાના હૃદયમા મારી અમર રહે છે, આપણા પૂજ્ય ગુરુજીજી જ્ઞાનકી સાધવીએ જ્યારે આ કવિતા ગાઈ હતી, ત્યારે કેળવાયેલી બધી શ્રાવિકાઓના હૃદયમા ઘણી અમર થઈ હતી આવી આવી બીજી પણ કેટલીએક કવિતાઓ તેઓ જોવા હતા જે બધી કવિતાઓ મેં ઠકમ્બ કરી છે તમેજીને ઉપદેશને અતુલ્યતા પ્રગતિ હું ગાઈ ન લખાવી

પૂર્ણા—ધર્મમાતા, તો ચોંટા ઉત્તર વચ્ચે, હવે ડોઢ બીજા ધાર્મિક વિષય ઉપર ઉપદેશ આપી અમારા આત્માને ગાતિ આપો

આનંદા—જી, આજે તો ઉપદેશને નમાપ્ત કરવાનો મમય વધી ગયો છે તેથી આવતી કાલે તમેજીને ડોઢ ધાર્મિક વિષયનો ઉપદેશ આપી હું મારા આત્માને કૃતાર્થ કરીશ લલિતાજી, આજે આપણા મરણમા પૂર્ણાજીને નવા આવ્યા છે, માટે કોઈ મનોહર કવિતા સંલખાવી તેમના પવિત્ર આત્માને આનંદ આપ

ધર્મદામ જોઈ કહે છે—હા શ્રાવિકાઓ, આ પ્રમાણે આનંદાના કહેનાથી લલિતાએ વિનયથી જણાવ્યું—“જા, કહો કે કવિતા ગાઈ? પોતાની વિનીત પુત્રીના આ વચન સાંભળી આનંદાએ કહ્યું, જી, તમેજી, જે તારી ઇચ્છામા આવે તે કવિતા ગાઈ ન લખાવ લલિતા—જા, તમેજી મને પ્રભુની સ્તુતિના માતવાર શીખવ્યા છે, તે ગાઈ સંભળાવુ તો કેમ?

આનંદા—જી, હા, તેજ ગાઈ સંભળાવ મને લાગે છે કે, તે સાતવાર ભક્તિના હોવાથી પૂર્ણાજીને પસંદ પડશે

ધર્મદામ જોઈ કહે છે—પણ આનંદાની આજ્ઞાથી લલિતાએ

ધર્મદાસ ગેક કહે છે—હે શ્રાવિકાઓ, અમારી શ્રાવિકાના મુખની તમોએ જે આ સાનવાર માળગ્યા, તે માતવાગ લલિતાન. મુખથી શ્રાવણી પૂર્ણા અને બીજી શ્રાવિકાઓ મુખી ખુરી થઈ ગઈ તે પછી આદીશ્વર ભગવાનની જય બોલાવી પ્રેમના, પુતળી, જયા, વિગેરે બીજી શ્રાવિકાઓ પોતપોતાને ઘર ચાલતી થઈ પૂર્ણાને ચાલતી રખતે આનંદાએ કહ્યું કે, “જેન પૂર્ણા આવતી કાલે જરૂર આવતે તમાગ આરવાની મને ઘાતો આનંદ થાય છે”

આનંદાના આ વચન માળગી પૂર્ણા આનંદ વદના થઈ બોલી —“ધર્મમાના, મારા આવનારી તમને આનંદ થનો હશે, કારણકે પુત્રીને દેખી માતાને આનંદ થાય, એ ગ્વાભાવિ- છે પણ આપ ના કપડેગડપ અમૃતના પાનની ગમોને જે આનંદ થાય છે, તે આનંદ પૂર્ણા અમાનવી થઈ શકે તેમ નથી કણુને તૃપ્તિ આ પનારી આપની વાણીકપ મુધાને પાન કરવાને ઈશ્વર શ્રાવિકા ન આ ને જેના કણુમા આપની વાણીકપ મુધાનુ એકવાગ મિચન થયું હોય, તે ફરીવાર આપની તગ્ક આકર્ષીયા વિ ॥ રહે નહિ ” આ પ્રમાણે ઠહી પૂર્ણા પ્રેમની સાથે પોતાના ઘર તગ્ક રવાને ગઈ હતી

ધર્મદાસ ગેક કહે છે—હે શ્રાવિકાઓ, આ પ્રમાણે પૂર્ણા અને પ્રેમના મા મા આનંદાનીજ વાતો કરતી અને નેતીનીજ પ્રગના કરતી પોતાને ઘેર આવી હતી (બોલો, આદીશ્વર ભગવાનની જય) એ જય ધ્વનિના પ્રતિધ્વનિથી શ્રાવિકાશાળા ગાલ હી અને ધર્મનાન ગ્રેક, ગગા અને બીજી શ્રાવિકાઓ પોતપોત ને રવાને ચાલતી થઈ માર્ગમા ચાલતી શ્રાવિકાઓ ધર્મગમ ગ્રેકના કપડેગનીજ વાતો કરતી અને બોધ લેવા યોગ્ય વિષયનુ મનન કરતી ચાલતી હતી

તે માતવાર ગાઈ સ બળાન્યા હતા આજે આપણો પણ નિત્યને
સમય થઈ ગયો છે, માટે ઉપદેશ વાર્તા મમાપ્ત કરીએ

તે વખતે તારાએ ઉભા થઈને કહ્યું, ધર્મપિતા, એક વિનંતિ
તે વ્યાન દઈને સાંભળો—લલિતાએ જે સાતવાર પૂર્ણિને ગા
સંભળાન્ય, તે સાંભળવાની અમાઝી ઈ જા છે, તો તમે આજ્ઞા કરો
તો અમાગ આ પૂજ્ય ગંગા શ્રાવિકા ગાઈ સંભળાને

આ વખતે ધર્મદાન શેઠે આજ્ઞા કરી એટલે ગંગાએ તે સા
વાર નીચે પ્રમાણે ગાઈ સંભળાવ્યા હતા—

પ્રભુ સ્તુતિના માત વાર

આદિત્યે અરિહંત ચરણે નમીએરે
ધરી ભક્તિતણો નવર ગ રસથી રમીએરે
સોમે સુખકર દેવ રમગિએ સુખથીરે,
દિલદાર દેવ્યાધર દેવ તારો દુ ખથીરે
મ ગળે મ ગળરૂપ મનહર દેવારે,
તે નુદર ૨ શિવસુખકાર કરીએ સેવારે
બુધે બુદ્ધિધર દેવ, ચરણ 'કમળનુ રે,
કઙી નગણુહરો દુ ખનાથ આ ભવ ૪ જલનુ રે
શુક્રએ જગગુરુ ૬ દેવ, શરણ તમારે,
આપી હરજો ૭ ભવદુ,ખ નર્વ અમાડ રે
ગુફે ૮ સુખદ સુમેધ હૃદયે આપોર,
જિનરાજ કરી જિનદામ કષ્ટો કાપોરે
શનિએ મર્વ ૯ જ્ઞાન ધર સુખ કાઠીરે,
ઝે વીતરાગ ભગવત ભવ ૧૦ જળ તારીરે
અ આડ વાર અરિહંત પદમા ૧૧ સ્તવીએરે,
પ્રભુ ગુણ ગૌરવની નિત્ય ઠવિતા ૧૨ કવિએરે

૧ દયાને ધામ્યુ કનાર ૨ મોક્ષ સુખને કરનારા ૩ બુદ્ધિને ધારણ કરનારા
૪ ચરણરૂપીશ્વર ૫ આ સંસારપ જગત ૬ જળતના શુર ૭ મ સાર
૮ ખ ૮ સુખ આપનાર ૯ સર્વ જ્ઞાનને ધામ્યુ કનાર ૧૦ સંસાર
૧૧ જળને તારનાર ૧૨ સ્તુતિ કરીએ ૧૨ કરિતા રમીએ

રવાનો સમય થઈ ગયો છે

પછી ધર્મદાસ શેઠ અને ગંગા શ્રાવિકારાજામા આવે છે તે મને આવતા જોઈ બધી શ્રાવિકાઓ આદીશ્વર ભગવાનની જય જોલે છે

ધર્મદાસ શેઠ પ્રથમ નીચે પ્રમાણે મંગલાચરણ કરે છે -

માલિની

૧ જગત અભયકાગી મર્વદા ઋનિકારી,

લવિજન સુખકાગી જ્ઞાનમાર્ગે વિહારી,

જિનવર જયજારી શ્રાવિકાને સુધારે,

જગમહિ રખણાએ શ્રાદ્ધસમાર મારે

૧

મંગલાચરણ કર્યા પછી ધર્મદાસ શેઠે પોતાની ઉપદેશ વાત્તાનો આગળ કયો - તેઓ જોડ્યા ડે, હે શ્રાવિકાઓ, નિત્યનો સમય થયો એટલે આનંદ પોતાની પુત્રી લલિતાને ઉપદેશ વાર્તા કહેવાને પોતાની નિયમિત કરેલી જગ્યાએ આવી - તે સમયે પોતી, જ્યા, વિગેરે બધી શ્રાવિકાઓ આવી હાજર થઈ કણવારે પ્રેમદા પૂર્ણાને લઈને આવી પૂર્ણા આનંદને પ્રેમથી પ્રણામ કરીને જોડી - “ધર્મમાતા, મને આવતા થોડી વાર થઈ તેને માટે ક્ષમા કરજો”

આનંદ દી—પૂર્ણા જહેન, એમા ક્ષમા શી કરવી છે? તમે કોઈ ખરેખરા કાર્યને લઈને રોકાયા હશે અને એ કાર્ય પણ કડ્યાણુનું જ હશે

પૂર્ણા—ધર્મમાતા, બીજું તો શું કાર્ય હોય? આજે જૈન મહિલા સમાજની યોજના કરવાને માટે સોમચંદ લાઈએ કેટલી એક શ્રાવિકાઓને જોલાવી હતી તેથી મારે પણ ત્યાજ જવું પડ્યું હતું માટે અહિં આવતા વિલંબ થઈ પડી

ધર્મમાતા—જહેન પૂર્ણા, હું કહેતી હતી, તે સાચી વાત હતી જૈનમહિલા સમાજનું કાર્ય એ કડ્યાણુનું જ કાર્ય છે મને તમારે માટે ખાતરી છે કે, કડ્યાણુના કાર્ય શિવાય તમે કદિપણ રો-

ધર્મદાસ ગોક—શ્રાવિકા, ત્યાં શું કહેલું છે ? તે મને સંજાવો તો ખરા

પતિની આગાધી જ ગાએ આનંદ મંદિરનું પુસ્તક લાવી, તેનીયે પ્રમાણે વાંચી સંભળાવ્યું —

૧ “આ ધર્મ સાધનને યોગ્ય એવો માનુષ્ય જન્મવાર વાર પ્રાપ્ત થયો નથી નર્મમા માનવ જીવન દુર્લભ છે એ મહા જીવનને આશ્રકારો ચિંતામણિ રત્નની ઉપમા આપે છે ચિંતામણિ રત્નથી જેમ જે જે ઇચ્છાઓ પૂર્ણ થાય છે, તેમ દુર્લભ માનવજીવનથી ગાંધી નતનની ઇચ્છા પૂર્ણ થાય છે આ લોકના અંગે પરલોકના તેમ પરમાનંદ પદના અનુપમ મુખો મેલવવાનું સાધન એક માનવ જીવનજ છે વિમાનવાસી દેવતાઓ પણ પરમ સુખ મેળવવાને એ જીવનની મર્મદા અપેક્ષા રાખે છે યોગીંદ્ર, મુનીંદ્ર, કેવળી અને તીર્થ કર જેની મહાન પદવીઓમા પ્રવેશ કરવાનું દ્વાર પણ માનવ જીવનજ છે ”

ધર્મદાસગોક — શ્રાવિકા, તમારા મુખથી આનંદ મંદિરનો થોડો ભાગ આજની મને વધારે આનંદ થવાનું કારણ એ છે, કે તમે જે પુસ્તક વાંચો છો, તેમાંથી જે અમરણ કરવા લાયક ભાગ હોય, તેને સાદ રાખી, તે પ્રમાણે મનન કરી લાવના લાવો છો એ ઘણી ઊત્તમ રીતિ છે તમારો આ સુખ ખરેખર પ્રજામા ડરવા યોગ્ય છે જા પ્રમાણે વાંચીને તેનું મનન કરી લાવના લાવનારી શ્રાવિકાઓ ઘણી થોડી હોય છે ઘણી ગ્રીઓ ભરોવી હોય છે, પણ વાંચવામા વિચાર કરનારી હોતી નથી તે પોપટની જેમ થકી બંધાય છે અને તેમાંથી કાઈ પણ માર લેતી નથી તમારૂં સાચન મનન પૂર્વક થાય છે, તેથી મને વધારે આનંદ થયો છે ”

ગંગા — સ્વામિનાથ, એ બધા તમારોજ પ્રતાપ છે તેમ કરવાનું શિક્ષણ મને તમારા તરફથીજ પ્રાપ્ત વધુ છે

પોતાની પતિન આવિકાના આ વચન માંજળી ધર્મદાસ શેઠ વિચાર કરીને બોલ્યા — “શ્રાવિકા, ચાલો, હવે ઊપદેશ વાર્તા કર

રવાનો સમય થઈ ગયો છે

પછી ધર્મદાસ શેઠ અને ગંગા આવિકાગાળામા આવે છે તે-
મને આવતા જોઈ બધી આવિકાઓ આદીશ્વર ભગવાનની
જય જોડે છે

ધર્મદાસ શેઠ પ્રથમ નીચે પ્રમાણે મંગલા ચરણ કરે છે -

માલિની

૧ જગત અભયકારી મર્વદા નિવિકારી,

ભવિજન સુખકામી જ્ઞાનમાર્ગે વિહારી,

જિનવર જયકામી આવિકાને સુધારો,

જગમહિ વખણાએ શ્રાદ્ધસ સાર સારો

૧

મંગલાચરણ કર્યા પછી ધર્મદાસ શેઠે પોતાની ઉપદેશ વા-
ત્તાનો આગળ કીધો - તેઓ જોડ્યા કે, હું આવિકાઓ, નિત્યનો
સમય વચો એટલે આનંદ પોતાની પુત્રી લલિતાને ઉપદેશ વાત્તા
કહેવાને પોતાની નિયમિત કરેલી જગ્યોએ આવી - તે સમયે
પોતી, જ્યાં, વિગેરે બધી આવિકાઓ આવી હાજર થઈ કાણુવારે
પ્રેમદા પૂણાને લઈને આવી પૂણા આનંદને પ્રેમથી પ્રણામ કરી-
ને જોડી - “ ધર્મમાતા, મને આવતા ચોડી વાગ્યો તેને માટે
શમા કરજો ”

આનંદ - પૂણા જહેન, એમા લમા શી કરવી છે ? તમે કોઈ
ખરેખરા કાર્યને લઈને શેકાયા હોગો અને એ કાર્ય પણ કંટાળુ-
નું જ હશે

પૂણા - ધર્મમાતા, ખીજુ તો શુ કાર્ય હોય ? આજે જૈન-
મહિલા સમાજની યોજના ડરવાને માટે સોમચંદ ભાઈએ કેટલી-
એક આવિકાઓને જોલાવી હતી તેવી મારે પણ ત્યાજ જલુ
પડ્યું હતું માટે અહિ આવતા વિલગ વર્ગ પડી

ધર્મમાતા - જહેન પૂણા, હું કહેતી હતી, તે સાચી વાત
હી જૈનમહિલા સમાજનું કાર્ય એ કંટાળુનું જ કાર્ય છે મને
તમારે માટે ખાતરી છે કે, કંટાળુના કાર્ય શિવાય તમે કદિ પણ શે-

૧ અતરમા લોભી ૧ મુખદ મક,	
૨ મુદ્ધન નીજ દોષે	મદા ૨
૩ નિર્મજ હુદય નારી નિરખી	
શુરવર પગ મતોડો	
કષ્ટ બાંહી કાળા નિમે,	
આપ બસમે રોષે	મદા ૩
જો ૧ નિદિયા મન મખે મલિનતા,	
તે નિજ મા ૧ પ્રમાડે,	
રોષ બરેલી ૨ દારા મધ ને,	
કોઈને મન નવ બાપે	મદા ૪
નિવ નલિનતા મન ૧ ધરેજે,	
પાપ પુજ તે ધન્ય	
મલિન હુદયની મલિતા જામા,	
શુદ્ધ સપગા દરની	મદા ૫
મન જાપ દાન કરે બહુ પ્રીતે,	
પણ મન મુદ્ધ ન જાપે,	
તે આ જગમા જન્મ મરીને,	
કળ તે ૧ નવ ચાખે	મદા ૬
બહેનો તે માટે મ ૧ રાખે,	
શુદ્ધ નદા શુભકારી	
શુદ્ધ મનેશી ધર્મ આચરી,	
તરંગો આ બચ ૧ વાની	મદા ૭

વીને કહ્યું, વર્મમાતા, તમોએ ગાયેલી ડવિતા ઘણી અમરકારક અને સુખોદક છે આવી તરુણોદક ડવિતાઓ જો કંઈ કરી હોય તો ઘણું જ લાભ થાય કૃપા કરી મને આ ડવિતાની એક નકલ આપજો હું તે લખીને કંઈ કરીશ

આનંદા—પૂર્ણાંજન, તમે કહો છો, તે મલ્ય છે આવી સુખોદક ડવિતાઓ શ્રાવિકાના હૃદયમા મારી અમર કરે છે, આપણા પૂજ્ય ગુરુણીજી જ્ઞાનશ્રી સાધ્વીએ જ્યાં આ ડવિતા ગાઈ હતી, ત્યારે ડેળવાએલી બધી શ્રાવિકાઓના હૃદયમા ઘણી અમર થઈ હતી આવી આવી બીજી પણ ડેટલીએક ડવિતાઓ તેઓ ગાતા હતા જે બધી ડવિતાઓ મેં સંસ્કર કરી છે તમોને સ્પર્શને અતુલ્યતા પ્રમગે હું ગાઈ સંભળાવીશ

પૂર્ણા—ધર્મમાતા, તો ઘણું ઉત્કાર થશે, હવે ડોઈ બીજા ધાર્મિક વિષય ઉપર ઉપદેશ આપી અમારા આત્માને શાંતિ આપો

આનંદા—જેનપૂર્ણા, આજે તો ઉપદેશને નમાત્ત કરવાનો સમય થઈ ગયો છે તેથી આવતી ઠાલે તમોને ડોઈ ધાર્મિક વિષયનો ઉપદેશ આપી હું મારા આત્માને દુર્તાર્થ કરીશ લલિતાંજન, આજે આપણા મહામા પૂર્ણાંજન નવા આવ્યા છે, માટે ડોઈ મનોહર ડવિતા સંભળાવી તેમના પવિત્ર આત્માને આનંદ આપ

ધર્મદાસ શેઠ કહે છે—હે શ્રાવિકાઓ, આ પ્રમાણે આનંદાના કહેવાથી લલિતાએ વિનયથી જણાવ્યું—“બા, કહો કઈ ડવિતા ગાઈ? પોતાની વિનીન પુત્રીના આ વચન માલગી આનંદાએ કહ્યું, જેન, જે તારી ધરજામા આવે તે ડવિતા ગાઈ સંભળાવ લલિતા—બા, તમોએ મને પ્રભુની સ્તુતિના આતવાર શી બોલ્યા છે, તે ગાઈ સંભળાવુ તો કેમ?

આનંદા—જેન, હા, તેજ ગાઈ સંભળાવ મને લાગે છે કે, તે સાતવાર ભક્તિના હોવાથી પૂર્ણાંજનને પસંદ પડશે

ધર્મદાસ શેઠ કહે છે—પણ આનંદાની આજ્ઞાથી લલિતાએ

તે સાતવાગ ગાઈ મ લખાવ્યા હતા આજે આપણો પણ નિત્યનો સમય વર્ધ ગયો છે, માટે ઉપદેશ વાર્તા સમાપ્ત કરીએ

તે વળતે તારાએ ઠભાવડને નહ્યુ, ધર્મપિતા, એક વિનંતિ છે તે વ્યાન દડને સાલળો—લલિતાએ જે માતવાર પૂર્ણાને ગાઈ સ લખાવ્યા, તે સાલળવાની અમારી ઇચ્છા છે, તો તમે આજ્ઞા કરો, તો અમારા આ પૂજ્ય ગ ગા શ્રાવિકા ગાઈ સ લખાવે

આ વળને ધર્મદાસ શેઠે આજ્ઞા કરી એટલે ગ ગાએ તે સાત વાર નીચે પ્રમાણે ગાઈ સ લખાવ્યા હતા—

પ્રભુ સ્તુતિના માત વાગ

આદિ યે અરિહંત ચરણે નમીએ	
ધરી ભક્તિતણો નવર ગ રમવી રમિએ	૧
સોમે સુખકર દેવ સ્મરિએ સુખધીરે,	
દિવદાર દેવદાધર દેવ તારો દુ ખથીરે	૨
મ ગણે મ ગણરૂપ મનહર દેવા,	
તે મુદર ૨ શિવસુખદાર કરીએ સેવારે	૩
બુધે બુદ્ધિધર ૩ દેવ, ચરણ ૪ કમળનુરે,	
કળી ગરણહરો દુ ખનાથ આ ભવ ૫ જલનુરે	૪
ગુરૂએ જગગુરૂ ૬ દેવ, શરણ તમારે,	
આપી હરજો ૭ ભવદુ,ખ મર્વ અમારૂરે	૫
ગુફે ૮ સુખદ મુમોધ દુદયે આપોર,	
જિનરાજ કરી જિનદામ કંઠો કાપોર	૬
શનિએ મર્વ ૯ જ્ઞાન ધર સુખ મરીરે,	
છે વીતરાગ ભગવત ભવ ૧૦ જળ તારીરે	૭
અ આઠ વાર અરિહંત પદમા ૧૧ સ્તવીએ,	
પ્રભુ ગુણ ગારવની નિત્ય ઠવિતા ૧૨ વિએ	

૧ વ્યાને ધ્યાન્ય કરનાર ૨ મોત સુખને કરનાર ૩ બુદ્ધિને પ્રાપ્ત કરનાર.

૪ નેત્રગુપ્તીશ્વર ૫ આ સસારપ જગત ૬ જલતના ગર ૭ સ સાગ્ન

ખ ૮ સુખ આપનાર ૯ સર્વ જ્ઞાને પ્રાપ્ત કરનાર ૧૦ અમારે

૧૧ તારનાર ૧૨ મુનિ કરીએ ૧૩ કવિના આજ

ધર્મદાસ શેઠ કહે છે—હે શ્રાવિકાઓ, અમારી શ્રાવિકાના મુખથી તમોએ જે આ સાતવાર માલગ્યા, ને સાતવાર લલિતાના મુખથી મારાની પૂર્ણા અને બીજી શ્રાવિકાઓ ખુશી ખુશી થઈ ગઈ તે પછી આદીશ્વર ભગવાનની જ્ય જોવાની પ્રેમદા, પુતળી, જ્યા, વિગેરે બીજી શ્રાવિકાઓ પોતપોતાને ઘેર ચાલતી થઈ પૂર્ણાને ચાલતી વખતે આનંદાએ કહ્યું કે, “જેને પૂર્ણા આવતી કાલે જરૂર આવશે તમારો આવવાથી મને વરો આનંદ થાય છે”

આનંદાના આ વચન સાંભળી પૂર્ણા આનંદ વદના વડ જોલી —“ધર્મમાતા, મારા આવવાથી તમને આનંદ વરો હશે, જરૂર કે પુત્રીને દેખી માતાને આનંદ થાય, એ ગ્વાભાવિત છે પણ આપના ઉપદેશરૂપ અમૃતના પાનની અમોને જે આનંદ થાય છે, તે આનંદનું વર્ણન અમારાથી થઈ શકે તેમ નથી કર્ણને તૃપ્તિ આપનારી આપની વાણીરૂપ મુધાને પાન કરવાને ડાં શ્રાવિકા ન આપે જેના ડાંમા આપની વાણીરૂપ મુધાનું એકવાર મિચન થયું હોય, તે જગીશ્વર આપની તરફ આકર્ષાયા વિના રહે નહિ ” આ પ્રમાણે જહી પૂર્ણા પ્રેમદાની માથે પોતાના ઘર તરફ રવાને થઈ હતી

ધર્મદાસ શેઠ કહે છે—હે શ્રાવિકાઓ, આ પ્રમાણે પૂર્ણા અને પ્રમદા માર્ગમા આનંદાનીજ વાતો કરતી અને તેણીનીજ પ્રગમ કરતી પોતાને ઘેર આવી હતી (જોડો, આદીશ્વર ભગવાનની જ્ય) એ જ્ય જનિના પ્રતિધ્વનિથી શ્રાવિકાશાળા ગાજી ઉઠી અને ધર્મદાસ શેઠ, ગંગા અને બીજી શ્રાવિકાઓ પોતપોતાને મધાને ચાલતી થઈ માર્ગમા ચાલતી શ્રાવિકાઓ ધર્મદાસ શેઠના ઉપદેશનીજ વાર્તા કરતી અને બોધ લેવા યોગ્ય વિષયનું મનન કરતી ચાલતી હતી

દિવસ ૨૪ મો.

પ્રાત્ર કાળે ગંગા સામાયિત પારી નીચે પ્રમાણે ગાવા લગી-

માનવ જીવનને મહિમા

‘ વિમલા નન કરશે ઉચાટ ’ એ રાહ

સખિ આ માનવ તન ચિંતામણિ અગુધારજોરે (ટીક)

આર્યદેવ શ્રાવકકુળ પામ્યા,

જિનવર ધર્મ વિષે અતિ જામ્યા,

શુદ્ધ દેવ ગુરુ ધર્મ હૃદયમા ધારજોરે

સખી આ ૧

કુળવળી પામી અતિ પ્રોતે,

જુએ ^૧રમણી નીતિ નીતે,

વહેમ અને શકા સૌ મનથી વારજોરે

સખી આ ૨

વાણીથી જિનવર ગુણ ગળે,

^૨આગમ શ્રવણે તત્પર થાજે,

નેત્રો જિનવર સુરતી નીરણી ધારજોરે

સખી આ ૩

વિદ્યા વિનય વધારી જાલા,

છોટો દુર્યુષ્ણના મો ચાલા,

સમસ્તિમેવી સત્વર ^૩તનને ^૪તારજોરે સખી ૪

શ્રાવકના આચાર ઉમળે,

સેવો સુદર રસથી રંગે,
 પ્રીતિ સ્નાનતણા ગુણમાલિ પ્રસાગ્જેરે સખી ૫
 માનવ જીવન હર્લભ બાણી,
 પ્રેમે કરજો લેજો શ્રાણી,
 એ અતરમા વાત વિશેષ વિચારજો મખી ૬
 માનવ જીવન ગત મેળવી,
 નહિ બાણો જો તરત કેળવી,
 પાછળથી પસ્તાવો હૃદયે ધારગોરે સખી ૭

ગગાના મુખથી આ ઝવિતા સાલળી ધર્મદામશેઠ હૃદયમા
 પ્રમત્ત થઈ ગયા તેમણે પોતાના હૃદયમા ચિંતવ્યુ—“ અહા ! આ
 શ્રાવિકા ખરેખર સદ્ગુણી શ્રાવિકા છે તેણીની પવિત્ર મનોવૃત્તિમા
 કેવા કેવા સુદર નિચાર આવે છે ? પૂર્વના સુકૃત વિના આ સ સા
 રમા આવી શ્રાવિકા મળે નહિ તેણીના હૃદયમા આ માનવ જીવનને
 માટે કેવા ઊંઘા વિચાર છે ? શ્રાવડ સુદગી ગાવા ઉત્તમ વિચાર
 લાવી પોતાના જીવનને માટે આવી ભાવના લાવે એ કાઈ જેવી
 તેવી વાત ન જોવાય આવી પવિત્ર શ્રાવિકાનો યોગ થવાથી હું તો
 મારા આત્માને કૃતાર્થ ચમત્તુ છું ”

આ પ્રમાણે ચિંતવતા ધર્મદાસ શેઠ જ્યાં ગગા ઝવિતા ગાતી
 હુતી ત્યાં આવ્યા પોતાના પતિને આવતા જોઈ ગગા બેઠી થઈ
 અને તેણીએ પતિને વિનયથી પ્રણામ કર્યો પછી ‘ગી આજા છે ?’
 એમ ઝહી ગગા અ જલિ જોડી પતિ સન્મુખ ઉભી રહી

ધર્મદાસ શેઠ—શ્રાવિકા, હમણા આમાયિક પાર્યા પછી તમે
 જે માનવજીવનનું ગીત ગાયુ તે માનળી હું ઘણું પ્રમત્ત થયો છું
 આજે એ ભાવના ભાવવાનું શુ ગરણ હંતુ ?

ગગા—સ્વામિનાથ, ગઈ ઝલે હું આનંદ મ દિર નવલ કથા
 વાચતી હતી, તેમા (૬૬) મા પ્રકરણમા સુવૃત્તાચાર્યે રાજા પ્રતા-
 પસિંહ અને શ્રીચંદ્રને ધર્મદેશના આગતા તે વિષે જે કહેલું છે, તે
 મને આજે મરણમા આવી ગયું તેથી મારા હૃદયમા એ ભાવના
 પ્રગટ થઈ આવી

ધર્મદાસ ગેઠ—આવિકા, ત્યાં શું કહેવું છે ? તે મને સહ જાણે તો ખરા

પતિની આજ્ઞાથી જ જાણે આનંદ મંદિરનું પુસ્તક લાવી, તેમનીયે પ્રમાણે વાંચી સહજાવું —

૧ “આ ધર્મ સાધનને યોગ્ય એવો માનુષ્ય જવવાર વાર પ્રાપ્ત થતો નથી મર્મમા માનવ જીવન દુર્લભ છે એ મહા જીવનને શાસ્ત્રકારો ચિંતામણિ રત્નની ઉપમા આપે છે ચિંતામણિ રત્નથી જેમ જે જે ઇચ્છાઓ પૂર્ણ થાય છે, તેમ દુર્લભ માનવજીવનથી બધી જાતની ઇચ્છા પૂર્ણ થાય છે આ લોકના આગે પરલોકના તેમજ પરમાનંદ પદના અનુપમ મુખો મેલવવાનું સાધન એક માનવ જીવનજ છે વિમાનવામી દેવતાઓ પણ પરમ સુખ મેળવવાને એ જીવનની સર્વદા અપેક્ષા રાખે છે યોગીંદ્ર, મુનીંદ્ર, ડેવળી અને તીર્થ કર જેવી મહાન પદવીઓમા પ્રવેશ કરવાનું દાર પણ માનવ જીવનજ છે ”

ધર્મદાસગેઠ - આવિકા, તમારા મુખથી આનંદ મંદિરનો થોડો ભાગ સાંભળી મને વધારે આનંદ થવાનું કારણ એ છે, કે તમે જે પુસ્તક વાંચો છો, તેમાંથી જે સ્મરણ કરવા લાયક ભાગ હોય, તેને યાદ રાખી, તે પ્રમાણે મનન કરી લાવના લાવો છો એ ઘણી ઊત્તમ ગીતિ છે તમારો આ ગુણ ખરેખર પ્રગટ કરવા યોગ્ય છે આ પ્રમાણે વાંચીને તેનું મનન કરી લાવના લાવનારી આવિકાઓ ઘણી થાડી હોય છે ઘણી સ્ત્રીઓ ભડોવી હોય છે, પણ વાચવામા વિચાર કરનારી હોવી નથી તે પોપટની જેમ પટ્ટી જાય છે અને તેમાંથી કાર્ડ પણ માર લેતી નથી તમારૂં વાચન મનન પૂર્વક થાય છે, તેથી મને વધારે આનંદ થયો છે ”

ગંગા - સ્વામિનાથ, એ બધો તમારોજ પ્રતાપ છે તેમ કરવાનું શિક્ષણ મને તમારા તરફથીજ પ્રાપ્ત થયું છે

પોતાની પવિત્ર આવિકાના આ વચન સાંભળી ધર્મદાસ શેઠ વિચાર કરીને જોઈયા - “ આવિકા, ચંદો, હવે ઊપદેશ વાત્તા કર

સ્વાનો સમય થઇ ગયો છે

પછી ધર્મદાસ શેઠ અને ગંગા શ્રાવિકાગાળામા આવે છે તે મને આવતા જોઇ બધી શ્રાવિકાઓ આદીશ્વર ભગવાનની જય જોલે છે

ધર્મદાસ શેઠ પ્રથમ નીચે પ્રમાણે મંગલ ચંદુ કહે છે -

માલિની

૧ જગત અભયકારી મર્વદા રિવિદાની,
ભવિજન સુખકારી જ્ઞાનમાર્ગે વિહારી,
જિનવર જયકારી શ્રાવિકાને સુધારે,
જગમહિ વખણાવે શ્રાદ્ધમ સાર સારે

૧

મંગલાચરણ કર્યો પછી ધર્મદાસ ચોઠે પોતાની દુપદેશ વા-
ર્તાનો આરભ કર્યો - તેઓ જોડ્યા છે, છે શ્રાવિકાઓ, નિવન
સમય થયો એટલે આનંદ પોતાની પુત્રી લલિતને કહેવાને
કહેવાને પોતાની નિયમિત કરેલી જગ્યાએ આવી - તે સમયે
પોતી, જ્યાં, વિગેરે બધી શ્રાવિકાઓ આવી દુપદેશ કરી શ્રી
પ્રેમદા પૂર્ણાને લઈને આવી પૂર્ણા આનંદને કહેવાને કહી
ને જોડી - " ધર્મમાતા, મને આવવું છે કે નહીં કહેવું મારું
દામા કરજો "

આનંદા—પૂર્ણા બેસ, એમ કહી કહેવાને કહેવાને કહેવાને
ખરેખરા કાર્યને લઈને રોકાયા હતા એમ કહેવાને કહેવાને
તુ જ હશે

પૂર્ણા—ધર્મમાતા, મારું કહેવાને કહેવાને કહેવાને કહેવાને
મહિલા સમાજની યોગતા કરીને મારું કહેવાને કહેવાને કહેવાને
એક શ્રાવિકાઓને કહેવાને કહેવાને કહેવાને કહેવાને
પડયુ હતું મારે કહેવાને કહેવાને કહેવાને કહેવાને

ધર્મમાતા—એમ કહેવાને કહેવાને કહેવાને કહેવાને
કરી જૈનમહિલા કહેવાને કહેવાને કહેવાને કહેવાને
તમારે મારે કહેવાને કહેવાને કહેવાને કહેવાને

૧ જગત અભયકારી મર્વદા રિવિદાની

કાચોજ નહિ

પૂર્ણા—ધર્મમાતા, હવે કૃપા કરો આજે વૈરાગ્ય વિષય ઉપર કાઝક ઉપદેશ આપો, તો વધારે આનંદ થાય

ધર્મદાસ શેઠ કહે છે, હે શ્રાવિકાચો, આ પ્રમાણે પૂર્ણાના કહેવાથી આનંદાચે પોતાના ઉપદેશનો આરભ કર્યો—બહેનપૂર્ણા, આ બધો સ સારાજવાના જળની જેમ મિથ્યા છે કોઈ ઝોઈનો સ બધ માથો નથી પુત્ર અને પિતાનો સ બધ, માતા અને પુત્રીનો સ બધ તથા કુટુંબના બીજા બધા સ બધો ભ્રમરૂપ છે જે પુત્ર હોય તે કોઈ ભવે પિતા થાય છે, પિતા પુત્ર થાય છે, મિત્ર શત્રુ થાય છે, અને શત્રુ મિત્ર થાય છે આવા મિથ્યા સમારભ જે કોઈ દોષવાળા મનુષ્યો પ્રવૃત્તિ કરે છે, તે પણ મિથ્યા પ્રવૃત્તિ છે એવી મિથ્યા પ્રવૃત્તિ તરફ લાગણી રાખવી, એ પણ મિથ્યા છે કારણકે, એવી મિથ્યા પ્રવૃત્તિથી કોઈ જાતની હાનિ થતી નથી જેમ આજવાના જળમાં ડુબી મરવાનું ભય હોતું નથી, દોરડીમાં જણાતા સર્પથી દશ થવાનું ભય હોતું નથી અને ડુંઠામાં જણાતા ચોરથી હુટવાનું ભય હોતું નથી, તેમ મનુષ્યની દોષવાળી પ્રવૃત્તિથી આપણને હાનિ થવાનો શું ભય છે? એવી મિથ્યા પ્રવૃત્તિ કરનારા અજ્ઞાની મનુષ્યો તરફ શા માટે આપણે કોઈ દ્વેષ, અપ્રીતિ, વૈર વિગેરે નિંદ્રા લાવોને હૃદયમાં પ્રવેશ કરવા અવકાશ આપવો? કારણકે, તેવા લોકોની મિથ્યા પ્રવૃત્તિ આપણને કોઈ પણ હાનિ કરી શકતી નથી સ્વપ્નમાં મરી ગયેલા પુત્ર માટે શા સારૂ પોકો સુકીને રડવું, છાતી ખીટવી અને માથાના વાળ તોડી નાખવા? તત્ત્વજ્ઞાનીઓને આ જગતનો અપ્રત્યક્ષ આજવાના જળજેવો અનુભવથી ખોટો જણાય છે, તેવી રીતે આપણું અનુભવથી જણાતો નથી, ને આપણને તો તે સાચોજ હોય તેવું જણાય છે, તેનું કારણ શું છે? તેનો જો વિચાર કરીશું તો આપણને માલુમ પડશે કે, તે આપણું અજ્ઞાન છે એ અજ્ઞાનને દૂર કરી આપણા પૂર્વે મહર્ષિઓના અનુભવી વચનો આપણે માન આપવું જોઈએ કહિ અત્ય મતિને લઈને

ત્વ જ્ઞાનના માર્ગમા આપણો પ્રવેશ ન થઈ શકે તો આપણે તે પૂર્વે મહર્ષિઓના વચનને માન આપવું કહિ આપણને કમળો થયો હોય અને તેથી આપણને ઘડું પીઠું પીઠું જણાતું હોય, તેથી જુ આપણા આમ જનો જે વસ્તુને ઘોળી ગણતા હોય, તેને આપણે તેમ ન ગણવી અને તેવો વ્યવહાર ન કરવો? આપણે અધ હોઈએ અને દેખવાને અસમર્થ હોઈએ તે સમયે આપણને માર્ગ દર્શાવનાર આપણા નેતા કહે કે, “જેનો આ ખાટો છે, માટે આ માર્ગે આવો” તો જુ આપણે તે નથી માનતા? આપણે આ મ મારના સ્વરૂપને જાણી શકતા નથી તોપણ આપણે ડાહ્યાપણ છોડી દઈ શાસ્ત્ર તથા શુદ્ધિને ધનાવેલ માર્ગે જવું જોઈએ આપણને જો કે આ મ માર-વ્યવહાર મોહને લઈને સાચો લાગે છે, તોપણ આપણા તીર્થ ડગેએ અને સૂરિવરેએ તે જુકો કહ્યો છે, તો આપણે તેને તેવોજ ગણી તેવી પ્રવૃત્તિ કેમ ન કરવી?

વળી પ્રમ ગે અપ્રિય અને પ્રતિકૂળ લામતી દોષવાળા મનુષ્યોની પ્રવૃત્તિ જોઈને આપણે તેઓની પર દયા લાવવી જોઈએ દોષવાળા મનુષ્યોના દોષો જોવામા અને તેથી હૃદયને તપાયમાન કરવામા આપણને ડઘ ઉચુ ક્ષણ મળે તેમ છે કે આપણે તેવી પ્રવૃત્તિ કરવામા જોડાવું? આપણા સમાધિશાસ્ત્રના નિયમ પ્રમાણે આપણે વિચારવું જોઈએ કે, આ મ સારમા આપણે જેવા જેવા વિચારોનું અત કરણમા ચિતવન કરીએ છીએ, તેવું આપણું અત કરણ વાય છે અર્થાત જેનું આપણે ધ્યાન કરીએ છીએ, કે ચિંતન કરીએ છીએ તેવા આપણે થઈએ છીએ હવે જો આપણે દોષવાનના દોષો જોઈશું અને તેનુંજ ચિંતન કરીશું ત તથા તેવડે ક્રોધ મેલીશું, તો આપણા અત કરણમા અતિ પ્રબળતાથી તે દોષનું તથા તે દોષના કરનારનું ચિતવન થવાનું અને તેનો પરિણામ એજ આવવાનો કે, આપણા મગજમા તે દોષોના તથા દોષવાનના સંસ્કાર પડવાના એ સંસ્કારો જેમ ભૂમિમા નાખેલા ખીજ વર્ષાઋતુમા જળ મળતા ઉગી નીકળે, તેમ અનુકૂળ પ્રમ ગે પુન ઉદભવી નીકળવાના માટે એવા દોષ તથા દોષવાન તરફ રાગ દ્રેષ કરવો ન જોઈએ બ્યાસુધી એ દોષો તથા દોષવાન મ-

મનુષ્યોનું ચિંતન આપણા અત કરણના થોડા પણ ભાગમાં સ્ફુરતું રહે છે, ત્યાંથી મનોવૃત્તિ આપણા દેવ, ગુરુ અને ધર્મ તરફ રહેવાનો અમલ છે તેથી જ આપણા દેવગુરુ અને ધર્મ તરફ અખંડ વૃત્તિ રાખવી હોય તો જેમ અને તેમ સત્વર આ દોષવાનું મનુષ્યોની પ્રવૃત્તિના વિચારો અને તેથી ઉપજતા ક્રોધને અતર માથી કાઢી નાખવો જોઈએ અને તેને બદલે શુદ્ધ દેવ, ગુરુ અને ધર્મનું જ ચિંતન વૃત્તિમાં આરૂઢ કરવું જોઈએ.

જેન પૂર્ણા, આ સંસારમાં હું ખનું કારણ મોહ છે એ મોહને લઈને વિષયોની આગ્રહિત વાચ છે એ વિષયોની આસક્તિ અનેક જાતના નડાગ કર્મને બાધી મનુષ્યને નડારી ગતિમાં દોરી જાય છે એટલું જ નહિ પણ એ વિષયોની આમંદિત આ લોકમાં પણ દુખ આવે છે જિજ્ઞેક્ષામાં આસક્ત થયેલા મનુષ્યને તે દ્વારા રોગનું પાન થવાય છે તેથી શિથિલ થયેલા શરીરમાં પુણ્યની વૃદ્ધિ કરવાને ઉત્સાહ રહેતો નથી જેમ જેમ આપણે આપણી મનોવૃત્તિને વિષયોમાં આસક્ત કરતા જઈએ, તેમ તેમ આપણામાં દુર્ગુણો વધતા જાય છે અને દુર્વ્યસન સેવવાની ઈચ્છા થાય છે જ્યારે સામાન્ય વિષયોમાં મનની વૃત્તિ રચીપચી રહે, પ્રત્યેક વિષયો માટે મન વલણા મારતા શીખે એટલે આપણે અનેક જાતના કર્મના બંધ બાધીએ િએ તેથી જિનેશ્વરની લલિત અને સત્ શાસ્ત્રનું શ્રવણ કરી આપણી મનોવૃત્તિને નિયમમાં રાખવી.

જેન પૂર્ણા, આ સંસારમાં સર્વથી મનુષ્યનું શરીર ઉત્તમ છે ચિંતામણિ સરખા એ શરીરનો જ સર્વોત્તમ ઉપયોગ થાય તો સર્વોત્તમ ફળની પ્રાપ્તિ વાય છે આ મનુષ્ય શરીર અતીત, અનાગત સર્વ કાળનું જ્ઞાન પમાડનાર સમર્થ માધન છે જે મનુષ્ય મન તથા બુદ્ધિનો રૂડો ઉપયોગ કરનાર છે, તે મનુષ્ય આ હિંત ધર્મના પ્રભાવથી આ અનંત સંસારનો પારગ્રામી થાય છે આ ચિંતામણિરૂપ માનવ શરીરમાંથી ઉત્પન્ન થઈને ફળની આ ફળ મેળવવા તે મનુષ્યના જ ગતિમાં સર્વોત્તમ અને કે અર્થ

ત્ય વિષયોમા પોતાના મનને નિમગ્ન રાખનાર મનુષ્ય તો અજ્ઞાન,
જડ શિલા જેવો થવા વેગને પામતો રહે છે તે અજ્ઞાનના પડ
માજ દટાઈ જાય છે અને જે વિષયોમા અનાસકત રહી પોતાના
સ્વરૂપમા એટલે ચેતનમા અત કરણને તન્મય કરી રાખનાર તે
મહાત્મા તો જ્ઞાનનો સાગર તથા શાંતિનો લઢાર ધનતો જાય છે

ખેન પૂર્ણા, આ જગતના બધા જીવોની સાથે મૈત્રી લાવના લા
વવી, પ્રાણી માત્રમા પોતાના સ્વરૂપને જોણુ આખા જગતને એ
ક કુટુંબવત્ ગણુ પોતાના સંબંધી માનના હુ ખે હુ ખી અને
સુખે સુખી એવો લાવ જ્યારે જાગ્રત રહે, ત્યારે મ સારમા ધારે
લો જન્મ સાર્થક ગણાય છે પ્રાપ્ત વ્યેલી વસ્તુ ઊપર અલાવ અ
ને અપ્રાપ્ત વસ્તુની ધંગા એ દોષ જ્યારે ક્ષીણુ લાવને પામી જાય
ત્યારેજ હૃદય પરમ શાંતિને પામી શકે છે “ માગ પતિમા આ
દોષ છે, પુત્રમા આ અવશુણુ છે, સ્નેહી મિત્રમા અમુક દોષ છે,
અમુક સ્નેહી સંબંધીઓમા તો અમુક પ્રકારનુ અભિમાન છે, અ-
મુકમા ખરોખર વિનય નથી, અમુકમા તદન વિવેક નથી અને
અમુકમા નીતિ નથી ” આ પ્રમાણે મર્વત્ર દોષ જોવાનો વેગ નિ
મૂલ થાય, ત્યારેજ હૃદયને શાંતિ મળે છે ત્યારેજ આખી
જગતમા કુટુંબલાવના જાગ્રત થાય છે દયાના સાગર સર
ખુ અત કરણુ ગમે તેવા નકારા મનુષ્યોને જીવે અથવા અનુ-
ભવે, તોપણ તેની તરફ દોષ દ્રષ્ટિથી જોતુ નથી ખેન પૂર્ણા, આવુ
હૃદય રાખવાને મર્વદા પ્રયત્ન કરવો જોઈએ દરેક પ્રસંગે આપણુ
હૃદય કલેશ રહિત અને સમદર્શી રહેવુ જોઈએ પારકા હુ ખર્ને
જોઈને હૃદય પુષ્પ કરતા પણ વિશેષ મૃદુ ભાવને પામવુ જોઈ
એ અને પોતાને હુ ખ પડે ત્યારે તે મહન કરવામા વજા ક
રતા પણ કંઈ હોવુ જોઈએ ખેન પૂર્ણા, તમે જાણા છો કે, દરેક
પ્રાણી પોતે કર્મને આધીન છે પ્રાણી માત્રને એ કર્મની વિચિત્ર-
તાને લઈને વિચિત્ર પ્રકારની શક્તિઓ પ્રાપ્ત થાય છે નેઓમા
એકજ પ્રકારનુ ઐશ્વર્ય હોતુ નથી એક પ્રાણીમા એક પ્રકારનુ
ઐશ્વર્ય હોય છે તો બીજા પ્રાણીમા તેથી જુદી જાતનુ ઐશ્વર્ય

હોય છે કાંઈનામા બુદ્ધિનુ ઐશ્વર્ય હોયતો ઝાંઈનામા લક્ષ્મીનુ ઐશ્વર્ય હોય છે આમ મર્વ પ્રાણીઓમા પોત પોતાના ઐશ્વર્યનો પ્રયોગ કરી પોતાની મહત્તાને સાધે છે, તેમ આપણે આપણને પ્રાપ્ત થયેલા સામર્થ્યનો ઉપયોગ નિ સ્વાર્થ પછે કર્યા જવો એટલે સર્વ પ્રાણીઓને આપણા પોતાનાજ ગણવા કોઈની ઉપર પ ક્ષપાત રાખવો નહિ કદિ ણધાનુ હિત આપણાથી ન થઈ શકેતો તેમનુ હિત ઇચ્છુ “મારૂ માન ઘટી જાય છે, હું કંઈ મર્વનો નોકર નથી, મારે એવુ કામ નથી કરવાનુ, મારે તો અમુક પ્રકાર નીજ સહાય કરવાની હોય છે” આવા અભિમાનના વિચારોને સેવનાર મનુષ્યનુ જીવન સ કુચિત રહે છે આથી ઊલટુ મર્વ પ્રાણી માંને પોતાનાજ કુટુંબના ગણનાથી તેમને અડચણ પડે છે, તે પોતાનેજ પડે છે એમ માનીને તેમને જરૂરી સહાય આપવી અને તેમ કરવાથી અત કષ્ટ નિક્ષિત થાય છે

જેન પૂર્ણો, આ પ્રમાણે જગતને કુટુંબ ગણનારા મનુષ્યને પછી કદિ પણ કમયનો ઠિલક થતો નથી જ્યારે કપાયનો ઠિલક થાય, એટલે તેનુ હૃદય ગુલ ધ્યાન કરી શકે છે અને તે શુભધ્યાન આત્માને ઉત્તમ ગતિનો અધિકારી બનાવે છે એવા ઉત્તમ મનુષ્યનુ હૃદય વિરોધથી દૂર રહે છે જ્યારે વિરોધથી હૃદય દૂર રહે છે, એટલે તે હૃદયની વૃત્તિઓ સત્કર્મમાજ પ્રેરાય છે આ જગત માં વિરોધ એ ઘણો નકારો છે જ્યારે મનુષ્યોને પરસ્પર વિરોધ હોય છે, ત્યારે તેમના શરીરમાથી વિષ જરે છે એ વિષ એવુ ભય કર છે કે, તે કાળે કરીને જોમને હણે છે જ્યાં જ્યાં મનુષ્યો વચ્ચે શુદ્ધ સ્નેહ હોય છે, ત્યાં ત્યાં તેમનામાથી અમૃત ઝરે છે આથી વિશ્વને હણવાનુ કામ કરનારા મનુષ્યો આ પૃથ્વીને ભાર રૂપ છે અને વિશ્વને અમૃત વર્ષાવી પોષવાનુ કાર્ય કરનારા મનુષ્યો તો તારક રૂપ છે માટે જેમ અને તેમ શુદ્ધ સ્નેહ રાખવો, તેને પોષવો તથા તે તુટે એવા પ્રસંગો ઉપરે ત્યારે તેમનો અવક્ષ કરવો ક્રોધ ના અકુરો પુટેતો તેમને મૂળમાથીજ દબાવવા ક્ષમા ગુણને બહુજ સેવવો આ અસાર સ સારમા એજ માર છે પોતાના મ

અધમા આવતા અનેકને જે કારે છે, તેજ જગતમા જન્મ્યો ગણા-
ય છે લોહપ્રિયતા મેળવવી એ આશય કાંઈ જરૂરનો નથી,
પણ પ્રાણી માત્ર પ્રત્યે નિર્વેર ખુદ્ધિ સાધવી એ કર્તવ્ય છે કોઈના
પણ અત કરણમા દુ અને ઉપજાવનાર થવું, એ પાપ રૂપ પ્રવૃત્તિ છે
પ્રાણી માત્રને પોતાના આત્મા તુલ્ય ગણવા, એ દયા ધર્મનું જે
હેતુ પગથીયું છે આપણે મનુષ્ય જન્મ પામ્યા પણ તેની અદર
આપણને છળનાર પ્રસંગો પ્રાપ્ત થાય છે ભય, કામના, ક્રોધ,
મોહ, મદ અને શોક વિગેરે વિકારો ઉપડે છે જો શુદ્ધ શ્રાવક કે
શ્રાવિકા સમક્ષિતને પ્રાપ્ત વ્યેલ હોય તો તે વિકારોનો જય ડર્યો
જાય છે અને અધમ શ્રાવક અને શ્રાવિકા એ વિકારને વશ થઈ
જાય છે પૂર્વે અનેક મહુર્પિયોને અને ધર્મારાધક શ્રાવકોને તેમ
ના ધર્મની દૃઢતાની પરીક્ષા કરવાને દેવતાઓ અને ધીજી વ્ય
કિતઓ અનુજ્ઞાતના ઉપદ્રવો કરવા તત્પર થતી ત્યારે તે મહાશ
યોના ધર્મની રક્ષા કરવાને અગ્રિયાયક દેવતાઓ આવતા હતા તે
ઓ પોતાની દૃઢતા વધારતા, અત્રિક અધિક મજબૂત થતા અને
પોતાના મનોભાવને દર્શાવી આપતા હતા તેઓને અનુજ્ઞાતની
મોહક લખિઓ પ્રાપ્ત વતી, તોપણ તેઓ પોતાની શ્રદ્ધામા શિ
થિલ થતા નહિ જહેન પૂર્ણ, એવી દૃઢતા રાખીને આપણે ધર્મ
તથા સદાચારને સેવવા જોઈએ પતિ, પુત્ર, માતા, પિતા, મિત્ર
વિગેરે સ જ ધીઓના સ જ ધનો નિર્વાહ કરવો જે સેવ્ય તથા પો
ધ્ય હોય તેની સેવા તથા પોપણ કરવું, પણ તે વળતે પરમ પ્રાપ્ત-
વ્ય જે તત્ત્વ હોય, તેનું આપણે વિસ્મરણ ન કરવું જોઈએ કોઈ-
પણ સ જ ધને લઈને દોષરૂપ વિકારોનું પોપણ કરવું નહિ વળી
આ મ મારના અગાર સ્વરૂપને ઓળખી દોષ સ જ ધી તથા સા-
સાગિક પદાર્થ તરફ મોહ ન રાખવો સ જ ધીઓના યોગમા હર્ષ
ન થાય, વિયોગમા ખીતકુલ શોક ન થાય, કપાય પ્રગટે નહિ, અ-
ત કરણના કારણે જાવનો ત્યાગ ન થાય, લોભ, મોહ તથા ભય
તો સર્વાદા દૂર રહે, એમ થવું જોઈએ કોઈપણ પદાર્થ ઉપર અ-
તિ આમકિત રાખવી ન જોઈએ જે મનુષ્યો સમક્ષિતના શુદ્ધ મ્વ

કેમને પામ્યા છે, તેમણે પોતાના અતઃકરણને અમ્યત્વમાજ વિવીન રાખે છે. આવડ અને આવિગ ગૃહાવાસમા રહીને પણ અમુક અધિકારીએ આવવા અમુક રીતે બ્રહ્મચર્ય પાળવાનું આમર્શ્ય પ્રાપ્ત કરે ત્યારેજ તેમનો નમાગમ સાર્વજનિક થાય છે. જે આવડદ પત્ની વસ્ત્ર, અલંકાર તથા ગૃહ વગેરે અસાગના પૌદ્ગલિક વિષયોની પ્રાપ્તિ તથા તેના રક્ષણના વિચારો કર્યા કરે છે અને તેમાજ પોતાનો કાળ ગુમાવે છે તેઓ સમ્યક્ત્વમળધર્મના અધિકારીજ નથી. ગૃહાવાસની ગિચ્છિતિમા પણ જે કાંઈ વરાગ્યજ્ઞાનના મારી રીતે પ્રગટ ન હોય, તે કાંઈ પણ પતિની અને તેના અધિકાર પ્રમાણે સર્વ સુખનો દાતા હોવો જોઈએ અને જ્ઞા પોતાના પતિની પરમ પ્રીતિનું પાન હોવી જોઈએ. વિધિ પ્રમાણે નિમોહતાથી યોગ્ય ભોગને ભોગવના અને આયુધ્યને નર્થ રીતે ગુમાવવું નહિ.

જેન પૂર્ણ, આ જગતમા ઝનઝ અને કામ—જે પદાર્થો મનુષ્યને ઉન્નાર્ગે દોરનારા છે તેથી તેવા પદાર્થો તરફ સાવધાની રાખવી સમગ્ર પુદ્ગલિક પદાર્થો ઉપર પ્રભને ત્યજીને વિષય સુખને વિષે અપ્રેક્ષા ન રાખવી. સર્વ જગતમા જે જે પ્રકારનો મળધર્મ થયેલો છે, તે પૂર્વ ક્રમને અનુસાર થયેલો છે, એમ જાણી દોષ તરફ આસક્તિ રાખવી નહિ. સર્વ જનોના મળધર્મને આપણી પ્રવૃત્તિ તપસ્વી મહર્ષિના જેવી રાખવી. સામાયિક, પ્રતિક્રમણ દેવ વદના, ગુણધ્યાન અને સ્વાધ્યાય વિગેરે આચરવા જેવી રીતે, આપણા પરિણામ મારા રહે તેમ પ્રવૃત્તિ ઝગવી ઉત્તમ શાસ્ત્રોનું અવળું કરવું. રાત્રિના સમયે વિષય વાસના પ્રબળ થવાનો કાળ જાણી હૃદયમા ગુણધ્યાન ધરવું. વિષય સુખ તરફ તિરસ્કાર બતાવવો. એમ કરવાથી તુરંત વિષયોની આસક્તિ શિથિલ પડે છે.

જેન પૂર્ણ, આ સંસારના દરેક પદાર્થ ઉપર વૈરાગ્ય ધારણ કરી પ્રવર્તન કરવાથી ઘણો લાભ થાય છે. વૈરાગ્યની ધારણા મન ઉપર વાય છે અને તે મન ઘણું ચપલ હોય છે, માટે તેનો નિરોધ કરવાનો પ્રયત્ન કરવો જોઈએ. આપણા પૂર્વે કપિઓએ મનનો નિરોધ કરવાને યોગશાસ્ત્રનો ઉપદેશ કરેલો છે. એમનને

નિરોધ કરવાનું મુખ્ય સાધન વૈરાગ્ય છે વૈરાગ્ય શિવાય એ મનનો નિરોધ કદિપણ થતો નથી તે ઉપર એક મનોરમા આવિકાની કથા છે, જે સાલજવાથી મનનો નિરોધ કરવામા વૈરાગ્ય કેવું ઉપયોગી છે તે સિદ્ધ થાય છે—

વિદર્ભ દેગમા રવિદાસ નામે એક ધાવક રહેતો હતો, તેને મનોરમા નામે સ્ત્રી હતી મનોરમા ધર્મ ઉપર આસ્નાવાળી અને પવિત્ર હૃદયની હતી તેણીએ પિતાને ઘેર રહી ધર્મ તવાવ્યવહારની સારી કેળવણી લીધી હતી રવિદાસ પોતાની સ્ત્રી ઉપર મારી પ્રીતિ ધરાવતો હતો જ ને સ્ત્રી પુરૂષ આવક સ સાગને ઘટે તેવા પ્રવર્તનથી પોતાનો સમય પ્રસાર કરતા હતા ગૃહવાસમા રહેતા તે દ પતીને કાંઈ પણ સ તાનની પ્રાપ્તિ થઈ નહિ, આથી સ્ત્રી સ્વભાવને લઈને તે હુમેશા ચિ તાતુર રહેતી હતી તેનો પતિ રવિ દાસ વિદ્વાન અને સ સારના સ્વરૂપને જાણનારો હોવાથી મ તાનને માટે ચિ તા રાખતો હતો તે પોતાની સ્ત્રી મનોરમાને સ તાનની ચિ તા ન રાખવાને માટે જોષ આપતો હતો અને શાસ્ત્રના વચનોથી તેના મનનું સમાધાન કરતો હતો

એક વખતે મનોરમા જળ ભરવાને જતી હતી, તેવામા કટી ઉપર બાળકો તેડી કેટલીએક સ્ત્રીઓ જોવામા આવી કોઈ પોતાના બાળકને હુલાવતી હતી કોઈ બાળકના કાલા કાલા શબ્દો સાલજી ખુશી ધની હતી કોઈ બાળકના કોમળ મુખ ઉપર ચુબન કરતી હતી કોઈ બાળકને આગળી આપી ચલાવતી હતી કોઈ બાળકને હમાવી રમાડતી હતી કોઈ બાળકના શબ્દગાલા મુખને નીરજી આનંદ પામતી હતી

આ દેખાવ જોઈ મનોરમાના હૃદયમા વધારે ચિ તા અને શોક વ્યાપી ગયો તેણી જેમ તેમ જળનું બેડું ભરી તરત પાછી આવી રસ્તામા આવતા તેણીના હૃદયમા તેજ વિચાર આવ્યા કરતા હતા એ વિચારમા મગ્ન થયેલી મનોરમા જેવામા ઘરની નજીક આવી, તેવામા બેભાન પણાને લઈને તેણીના મસ્તક ઉપરથી બેડું પડી ગયું અને તે તેના પગ ઉપર પડ્યું, તેથી તે પગને ઘણી ધજા ધઈ.

આ વખતે લોકો એકઠા થઈ ગયા અને તેણીની આસપાસ વી ટાઈ વળ્યા કેટલા એક દયાળુ લોકો તેણીને ઊંચકી તેણીના ઘરમા લઈ ગયા રવિદાસ પોતાની સ્ત્રીની આવી સ્થિતિના ખબર બહુ ઘરમાથી ફાટી આવ્યો અને પોતાની સ્ત્રીની સારવાર કરવા લાગ્યો. લોકો પોતપોતાને ઘેર ચાલ્યા ગયા, અને રવિદાસે મનોરમાને સારી સ્થિતિમા લાવવાને અનેક ઉપાય કરવા માડ્યા મનોરમાને આ પ ધના ઉપચારથી પીડા શાત થઈ પણ તે આવી શકે તેવી સ્થિતિમા આવી નહિ આખરે એક પગે લુલ્લી થઈ

એક વખતે રવિદાસે મનોરમાને કહ્યું, “પ્રિયા, પૂર્વ કર્મના યોગથી તુ પ ગૂ થઈ, પણ તેનું મુખ્ય કારણ શું છે? તેનો તું વિચાર કરીશ તો તને માલુમ પડશે કે, સ તાનની પ્રબળ ઈચ્છા રાખવાથી અને તેનું જ ચિંતન કરવાથી તારી આ સ્થિતિ થઈ છે એ તારા કહેવા ઉપરથી જણાય છે હવે ફરીવાર એવી ચિંતા કરીશ નહિ તારા જેવી કેળવણી પામેલી સ્ત્રીએ સર્વદા શુભ ધ્યાનજ કરવું સ સારના કોઈ પણ પદાર્થ ઉપર મોહ રાખી તેનું ચિંતન કર વું નહિ પુત્ર, દ્રવ્ય અને ગૃહકુટુંબની જેટલી વૃદ્ધિ હોય છે, તેટ લી વિશેષ ઉપાધિ થાય છે તને હજુ કાંઈપણ સ તાનની પ્રાપ્તિ થ ઈ નથી, પણ માત્ર સ તાનના ચિંતનથીજ તારી આવી સ્થિતિ થઈ ગઈ તારે પ ગુ થવું પડ્યું, તો પછી સ તાનની પ્રાપ્તિ થવા થી કેવી સ્થિતિ થાય, તેનો વિચાર કર તારા જેવી કેળવાયેલી સ્ત્રી જમારે સ તાનનો આવો મોહ રાખે તો પછી બીન કેળવાયેલી સ્ત્રીને માટે શું કહેવું ?

પોતાના વિદ્વાન્ પતિના એવા વચન સાંભળી મનોરમાના સુર હૃદયમા જરા આશ્વાસન મળ્યું તેણીને પોતાના પતિના આ વચન યથાર્થ લાગ્યા તે વિનયથી જોડી, “પ્રાણુનાથ, તમારા વચનોએ મારા હૃદય ઉપર સારી અસર કરી છે મારી મનોવૃત્તિ હવે તે વાસનાથી મુક્ત થવાની ઈચ્છા રાખે છે માટે કૃપા કરી મારા મનમાથી મોહ દૂર થાય, તેવો હિરામ ઉપદેશ આપો, જેથી હું મારા હૃદયને શાંતિ આપી શકું જ્ઞેન પૂર્ણ, મનોરમાની આ

વી પ્રાર્થનાથી તેના પતિ રવિદાસે જે ઉપદેશ તેણીને આપ્યો હોતો, તે મનન કરવા જેવો છે જોડેનો, તમે તે ઉપદેશને સાવધાન થઈને સાંભળો—

“રવિદાસે કહ્યું, હે શ્રાવિકા, આ સસારમા મનુષ્ય જન્મને પ્રાપ્ત થયેલા પ્રાણીએ વાર વાર પ્રથમ સાત બાબતનો વિચાર કરવાનો છે ૧ આ દેશ કયો છે? ૨ મારા આત્માને આ લોક અને પરલોકમા હિતકારી કોણ છે? ૩ આ કાળ કેવો ચાલે છે? ૪ મારે શો ખર્ચ છે? ૫ મારે આવક શું છે? ૬ હું કોણ છું? અને ઉમારી શક્તિ શી છે? આ સાત બાબત ઉપર દરેક મનુષ્યે પૂર્ણ વિચાર કરવાનો છે આદેશ કયો છે? તેના વિચારમા દરેક પ્રાણીએ વિચારવું જોઈએ કે, જે દેશમા હું જન્મ્યો છું, તે આર્ય દેશ છે ધર્મને સાધવાને માટે આ દેશ મારે અનુકૂળ છે બીજા બાબત ‘મારા આત્માને હિતકારી કોણ છે’? એ વિચારવાનું છે માતા, પિતા, સ્ત્રી, પતિ, પુત્ર અને બીજા મળ ધીઓ આ લોકના હિતકારી લાગે છે, પણ તેઓ પરલોકના હિતકારી નથી તેમા પણ જો માતા પિતા આપણને વિદ્યા, વિનય અને વિવેક વધે તેવા સાધનોની મ પતિ આપતા નથી, તો તેઓ આ લોકમા પણ હિતકારી નથી પુત્ર અથવા પુત્રીના મોહને લઈને તેઓ આપણને અજ્ઞાન રાખે અથવા બાલવયમાથી લગની ધુ સરીમા જોડી દે તો તેઓ આપણા આ લોકમા પણ અહિતકારી થઈ પડે છે માટે દરેક યોગ્ય વયમા આવેલા પુરૂષ અથવા સ્ત્રીએ તે વિષેના પણ વિચાર કરવાનો છે આ લોક તથા પરલોકમા ખરેખરા હિતકારી ધર્મ, સુકૃત અને સદાચરણ છે તેમને શુદ્ધ રીતે સેવવાથી ઉભય લોકમા સુખની પ્રાપ્તિ થાય છે ‘આ કાળ કેવો ચાલે છે?’ આ વિષે વિચાર કરવાથી મનુષ્ય જમાનાને અનુસરી પોતાના ઠ રીત્ય કરી શકે છે હાલનો જમાનો કેવો ચાલે છે? આ જમાનામા ધર્મ અને વ્યવહારમા કેવી રીતે વર્તવું જોઈએ? દેશકાલની પ્રવૃત્તિ કેવી છે? તે જોઈને પ્રવર્તવાથી ઉભય લોક માધી શકાય છે ‘મારે શો ખર્ચ છે અને આવક શું છે?’ આ વિષે વસ્તુતાએ વિ

લાભ્યા કરે છે જળમા પવનના ચોગથી ઘમડાલી નાવિકાને જેમ ખ
લાશી અટકાવીને નિયમમા રાખે છે, તેમ તે મનોમય નાવિકાને
અટકાવનાર વૈરાગ્ય રૂપી ખવાસી છે વાસનારૂપી પ્રયત્ન પરત
થી ઘસડાએલી મનરૂપી નાવિકાને નિયમમા રાખનાર વૈરાગ્યરૂપ
ખવાસી છે અર્થાત્ જે મનુષ્ય સ સાર ઉપર વૈરાગ્ય ધારણ કરે
છે, તે પુરુષનું મન સ્થિર રહી શકે છે વૈરાગ્યનું મૂળ કારણ શ
રીરની અસ્થિરતાનું ચિંતન છે આ શરીર અસ્થિર અને નાશ
વત છે બાળ, યૌવન અને વૃદ્ધ એવી તેની ત્રણ અવસ્થા પૂર્વે રીતે
તેની અસ્થિરતા સૂચી આપે છે હવિત અને ધનની અસ્થિરતાને
માટે એક વિધાન કવિ નીચે પ્રમાણે લખે છે—

કમલદભગવાયુર્ધિહિલોવ

ધનમય જીવિનમસ્તિ માનુષાણામ્ ।

ઈત મનસિ વિચાર્ય સજ્જના જો.

કુરુત સદા પરલોકસાધનાનિ ॥ ૧ ॥

“મનુષ્યોના ધન અને હવિનને કમળના પત્ર ઉપર રહેલા
જલના ઝિંદુના જેવા ચપલ છે આ પ્રમાણે મનમા વિચાર કરી,
હે મનુષ્યન પુરુષો, સદા પરલોકના સાધનો કરો ” જેમ કમળના
પત્ર ઉપર રહેલું જળનું ઝિંદુ ક્ષણમા પડી જાય છે, તેવી રીતે મનુ
ષ્યોને હવિત અને વિત્ત ક્ષણમા નાશ પામી જાય છે માટે એ હ
વિનથી અને ધનથી પરલોકનું સાધન કરી હવિન અને ધનને કૃતા
ર્થ કરવું જોઈએ જે મનુષ્યો પોતાના હવિનથી અને દ્રવ્યથી
પરલોકના સાધનો કરતા નથી, તેઓ ખરેખરા મૂર્ખ ગણાય છે
હત્તમ મનુષ્યે શરીર અને દ્રવ્યને પુરુષલ રૂપ ગણી તેની અસ્થિ
રતા માને છે અને તે પ્રમાણે માગી તેનો મહુપયોગ કરવાને તત્પર
ગાય છે જે વસ્તુ અનિત્ય છે, તેનાથી નિત્ય વસ્તુ સાધવાને પ્રયત્ન
રચનાર મનુષ્ય રિવેડી ગણાય છે આપણા દેહ સહિત આસન પ્રાણી
પદાર્થમા નિત્ય અને અચન વસ્તુ કઈ છે? અને અનિત્ય તથા નાશ
પામનારી વસ્તુ કઈ છે? એ સર્વ સુરૂના ઉપદેશ દ્વારા અથવા વિવિધ

શ્રેયો દ્વારા જાણી અનેક યુક્તિથી વિચાર કરી નિશ્ચય કરવો કે, આ-
પણા દેહ મહિત આ સર્વ જગત્ જગ્ગિર તથા નાશવાન છે અને
નિરૂપાધિ એવા ચિદાનંદ રૂપ પરમાત્મતત્ત્વજ એક અચલ અને અ-
ખંડ છે આ મમાર એક દુ ખનો મહાસાગર છે તેમા પ્રીતિ પૂર્વક
પ્રવેશ કરતા અવશ્ય આપણું અહિન થાય છે આત્મતત્ત્વ એકજ
સાર રૂપ છે તે ઉત્તમ પ્રકારના સુખનો સમુદ્ર છે, તેથી તેના ઉપા-
સનથી આપણું અવશ્ય કલ્યાણ થાય છે અને જન્મ મરણનું દુ ખ
ટળે છે આવો વિચાર કરનાર મનુષ્ય વિવેકી કહેવાય છે

હે પ્રિય શ્રાવિકા, તુ પણ આ પ્રમાણે વિવેકી થા, એટલે તા-
રી મનોવૃત્તિ પુત્રની ઇચ્છાથી નિવૃત્ત થઈ જશે જ્યારે હૃદયમા
ઉપર પ્રમાણે વિવેક જાગત થશે એટલે તારૂ હૃદય સર્વ પુદ્ગલો
ના પદાર્થ તરફ વૈરાગ્યભાવને ધારણ કરશે ‘આ જગત્ નિ માર
છે,’ એવું જ્યારે જ્ઞાન થાય છે, ત્યારે વિનાશવ ત એવા આ જ-
ગતના સર્વ પદાર્થોમાથી સુખ ણુદ્ધિનો ત્યાગ કરી, અતૃષ્ઠા ધા-
રણ કરી તથા વારવાર વિચાર કરી મનોવૃત્તિને આ લોક તથા
પરલોકના વિવિધ સુખની લાલસાથી મુક્ત કરી શકાય છે આ
મૃત્યુલોક તથા દેવલોકના સર્વ ભોગો દુ ખદાયક અને નાશવ ત
છે, તેથી તે પ્રયત્નવડે પ્રાપ્ત કરવા યોગ્ય નથી—આવો દૃઢ નિશ્ચય
થાય છે ગૃહ, ધન અને પ્રજા વિગેરે સર્વ ભોગ્ય પદાર્થમા આગ
છિત પૂર્વક હુખ થતી વૃત્તિને વિવેકવડે શાકવી અને વિષયોમા દો-
ષ દર્શન કરવું અને તેને મેળવવા માટે કરતા પ્રયત્નથી વિરમી
જવું કહિ ભોગનીક કર્મના યોગે વિવિધ વિષયો પ્રાપ્ત વાય
તોપણ તે ભોગવા ઉત્કટ ઇચ્છા ડરવી નહિ અને આધિ, વ્યાધિ
ઉપાધિના જે જે દુ ખ આવે તેને અવિરલપણે ધૈર્યથી મહન કર
વાનો અભ્યાસ કરવો હે શ્રાવિકા, આ પ્રમાણે કરવાથી તારી મ-
નોવૃત્તિમાથી પુત્રની વામના દૂર થઈ જશે ”

જ્ઞાનદા કહે છે—હે પૂર્ણા ખેન, આ પ્રમાણે જ્યારે
શ્રવિકાએ ચોતાનીશ્રી મનોરમાને પ્રતિજોષ આપ્યો, એટલે તે-
ણીની મનોવૃત્તિ મારી રીને પ્રતિજુદ્ધ થઈ ગઈ ચોતાની મનો-

વૃત્તિ નિર્મળ થતા મનોરમા સાનદવદને જોલી—“સ્વામિનાથ, તમારા પ્રતિજ્ઞાધારી મારા હૃદય ઉપર આરી અનાર થઈ છે અજ્ઞાનતાથી મારા હૃદયમાં જે પુત્રવાચના પ્રગટ થઈ હતી, તે હવે દૂર થઈ ગઈ છે આ મસારની અનારતા મારા હૃદયમાં મિલ્લ થઈ છે ‘કોઈપણ સસારી પદાર્થ અંધર નથી’—એવો મને નિશ્ચય થઈ ગયો છે હવે હું મારા હૃદયના મલિન વિચારોને જાણવાને તૈયાર થઈ છું તમારા ઉપદેશ વચનોએ મારા હૃદયમાં પૂર્ણ પ્રકાશ પાડ્યો છે પુત્ર, ધન, વૈભવ અને પરિવાર વિગેરે મારા મર્વ પદાર્થો નાગવત છે, એવો મને નિશ્ચય થયો છે આ અમાર મસાગમા આત્મનત્વનો વિચાર કરી આત્માને તત્ત્વ માર્ગ ઉપર લઈ જવો એથી જ કપાળુ થવાનું છે સસારનો બંધાર ઉપાધિવાળો હોવાથી તે ઉપર આગ્રહિત ન રાખવી જોઈએ સમાજી જીવો મર્વકાળ વિષયોની મમીપ રહે છે, તેથી તેમણે તે વિષયોમાં નિમગ્ન થતી પોતાની વૃત્તિને વિવિધ યુક્તિથી વારંવાર રોકવાનો પ્રયત્ન કરવો જોઈએ તેમજ આત્માને તત્ત્વ માર્ગ ઉપર લઈ જવો એથી જ કટ્યાણુ થવાનું છે તેમજ આમ મારમાં દુષ્ટાના પ્રસંગો પણ ઘણા આવે છે, તેમાં મોહ તથા શોષને વશ થવા જતી એની મનોવૃત્તિને વિવેક વડે રોકવી જોઈએ સ્વામિનાથ, તમે મારી પુત્રવાચનાને ઉપદેશ આપી નિર્મૂળ કરી તેને માટે હું તમારો અતિ આભાર માનું છું

આનંદા કહે છે—હું પૂજા જોઉં, આ પ્રમાણે મનોરમાના વચન નાભળી તેનો પતિ રવિદાસ ઘણા ખુશ થયો હતો પછી જાને દે પત્ની આર્હત ધર્મની ઉપાસના કરતા અને વૈરાગ્ય વૃત્તિને ધારણ કરતા પોતાને મમન નિર્ગમન કરવા લાગ્યા મનોરમાને કોઈ પણ મતનિ થઈ ન હતી, નથાપિ તેનીના હૃદયમાં કોઈ તે વિષેનો શોક થયો ન હતો તે શુદ્ધ હૃદયથી પતિની સેવા કરતી હતી છેવટે તે વ્રાવક દે પત્નીએ ગૃહવાસમાં રહી ધર્મ સાધન કરતા પોતાના મનુષ્ય જન્મને કૃતાર્થ કયો હતો પવિત્ર હૃદય ॥ રવિદાસે નીનિધી દ્રવ્ય ઉપાર્જન કરી સાત દેવોમાં તેનો ઉપયોગ કરી

તમ પ્રકારનું પુણ્ય લિપાર્જન કર્યું હતું

ધર્મદામ શેઠ કહે છે— હે શ્રાવિતએ, આ પ્રસન્ન આ-
નદાએ બાળ વિધવા પૂર્ણાની આગળ તે મનોમ્મ આ પ્રસન્ન આ-
ની વાર્તા કહી મ લગાવી, તેથી પૂર્ણાના હૃદયમાં રહેલી વિદુષી આ-
નાને અતિશય પુત્ર મળી અને તે પવિત્ર વસ્તુ આ પ્રસન્ન આ-
અનિલ ભાવનાને ભાવવા લાગી

તે પછી પગમ આનદને પ્રાપ્ત થયેલી પૂર્ણાએ વાર્તા કહે-
આનદને કહ્યું— ધર્મ માતા, આપે આપેલું આ પ્રસન્ન આ-
દેશથી મારા હૃદય ઉપર અતિ અનુરૂપ છે હવે હું મને
તે વાર્તાનું સદા મ્મગ્નું રહે તેને મટે આ પ્રસન્ન આ-
સ લગાવો કે જે કવિતાને યાદ કરી દુઃખને દૂર કરે આ પ્રસન્ન આ-
પે ગાયા કરે

પૂર્ણાની આ પ્રાર્થના આ પ્રસન્ન આ-
વને પ્રગટ કરનારી એક આ પ્રસન્ન આ-
જે કવિતા આ વખતે આ પ્રસન્ન આ-
પોતાના પતિની આ પ્રસન્ન આ-
મણિને કહ્યું, “ મણિ મને આ પ્રસન્ન આ-
છે, માટે તું મારી સાથે આ પ્રસન્ન આ-
પુત્ર મળશે ન જાના આ પ્રસન્ન આ-
કહી, જેવી તમારી આ પ્રસન્ન આ-
મણિના આ પ્રસન્ન આ-
હો ગાવામારી

વેનુચ્ચ વિંદુ કવિના.

“હિ ભાગવિનંદનું આ પ્રસન્ન આ-
શુભરે ભવિત્તુ આ પ્રસન્ન આ-
શ્રી ભગવત્ દેવ આ પ્રસન્ન આ-
૧ આ પ્રસન્ન આ-

નથી સાર રાવર આ મ સારે,
 છે પુદ્ગલની ગચના ભારે,
 મન મોહ હૃદયમા શું ધારે
 આ સુદર તન લાગે પ્યારે,
 નવ યૌવન વય લાગે સાડે,
 નથી રહેવાનું અ તે તારે
 આ ગૃહ વૈભવ સુખ ક્ષણનાશી,
 નથી રહેવાનું તે અવિનાશી,
 શામાટે ધરેછે ગળે કામી
 મળ્યુ સર્વે કર્મતણા યોગે,
 તે લોગવણુ તેના લોગે,
 નહિ સુખ અ તે ભવના રોગે
 આ સ્વાસ્થની મધળી બાણ,
 સરે સ્વાસ્થ તો સઘળા રાણ,
 વિના સ્વાસ્થ તે સઘળા રૂપાણ
 શામાટે વૃથાજ ધરે મમતા,
 મમતા છોડી રાખે શમતા,
 મુનિઓ શમતા રસમા રમતા
 આ કાલ જગતનો રક્ષક છે,
 નવ તેમી કોઈ જન પરક્ષક છે,
 તે આયુષ્ય હજી રક્ષક છે
 મમતા ઉમુખકાગ સહા કરવી,
 વિગતિ નિજ અ તરમા ધરવી
 અતિ ૮ લોહુપતા મનથી હરવી
 નિનયેથી સહા સહુને નમવું,

મુળ ૧

મુળ ૨

મુળ ૩

મુળ ૪

મુળ ૫

મુળ ૬

મુળ ૭

મુળ ૮

૧ ખીજી ૨ નાગ ૩ ફોગ ૪ બક્ષકગનાર ૫ રક્ષક કરના
 ૬ આયુષ્ય હજીમા તે તરકનાગ સમાન છે ૭ સુખને કરનાર ૮
 યમા ૯ તૃપ્તિ

મનને 'સુસમાધિ ધરી દમલુ,
 નિત્ય તત્ત્વ વિરે રસથી રમવું
 નિત્ય એક હૃદયમા ટેક ધરો,
 નવ છેક ૨ વિમોહિત ચિત્ત કરો,
 ઝલવકારક કર્મ થકીજ ડરો

સુષુ ૯

સુષુ ૧૦

ગ ગાના મુખથી આ કવિતા સાલળી સર્વ શ્રાવિકાઓ હૃદય-
 મા ઘણીજ ખુશી થઈ અને ધર્મદાસ શેઠ તથા ગ ગાને હૃદયથી
 ધન્યવાદ આપવા લાગી

ધર્મદાસ શેઠ ડહે છે—હે શ્રાવિકાઓ, આનંદાગ્રે બ્યારે આ
 વૈરાગ્ય ભાવનાની કવિતા ગાઈ સ ભળાવી, ત્યારે બાળ વિધવા પૂ-
 ર્ણાના હૃદયમા જે આનંદ ઉત્પન્ન થયો હતો, તે અવર્ણનીય હતો તે
 પવિત્ર શ્રાવિકાની મનોભાવના વૈરાગ્ય રમ તરફ એટલી બધી પ્ર-
 સરી ગઈ કે, તેણી પોતાના હૃદયમા આ પ્રમાણે વિચારવા લા-
 ગી—“અહા ! આ મમાર કેવો અમાર છે આવા અસાર સ-
 સારમા મોહ મૂઢ થયેલો છવ કેવો આસક્ત થઈને રહે છે ? આ
 આયુષ્ય વિદ્યુતની જેમ ચલ્ય છે, શરીર ક્ષણભંગુર છે અને સ-
 પત્તિઓ વિપત્તિવાળી છે, તે છતાં મૂઢ છવ તેને શાશ્વત માની
 મમત્વને બાધે છે, એ તેની કેવી મૂર્ખતા ? અરે આત્મા, તુ
 એવી મૂર્ખતા ધારણ કરીશ નહીં આ ક્ષણ સ્થાયી છવિતને વિ-
 ચાર કરી સમારના કોઈપણ પદાર્થ ઉપર આસક્તિ રાખીશ ન-
 હીં આ સમારના સર્વક્ષણિક ભાવ તરફ કેવેલા રાખજે હે આ-
 ત્મા, તુ સ્ત્રીપદને પ્રાપ્ત થયો છુ પૂવ કમના યોગથી વૈધવ્યને
 પામ્યો છુ આ સમારમા વૈધવ્યનું મોટું દુખ ગણાય છે, પણ
 તારે તે સુખરૂપ થશે કારણ કે, તારા સામાન્યના ભગની સાથે
 આ સમારની આધિ, ઉપાધિથી દૂરરહી શકાય, તેવી અવસ્થાને
 તુ પ્રાપ્ત થયો છુ હવે સર્વથા વિરક્તભાવ ધારણ કરી તુ તારૂ
 પોતાનું હિત સાધવાને સદા તત્પર રહેજે હે આત્મા, તુ તારા
 માનવ છવનની કૃતાર્થતા કરવાને પરોપકારવૃત્તિ ધારણ કરજે

૧ સાગી સમાધિ ૨ મોહને પામેલું ૩ સમારને કરનાર

તીર્થરૂપ ચતુર્વિધ મઘની સેના કરજે, સાધર્મિ બધુ જોની અને સાધર્મિ જોને ની પવિત્ર ભક્તિ કરવા તત્પર રહેજે તેમા ખાસ કરી તારી ધર્મ જોનેનો ઉદ્ધાર થાય તેવો મહાન્ પ્રયત્ન અવશ્યક છે, તારા મનની ભાવના જે પ્રુણ્ય યોગે તારા હૃદયમા જાગ્રત થઈ છે, તને પાનવિન કરવા મહાન્ પ્રયત્ન આદરજે એ ભાવના કઈ છે? એ તુ જુની ગયો તો નથી એ તારી ભાવના મહિલા પરિપદ સ્થાપન તેની સેવા કરવાની છે જ્યાંમુધી તુ એ પવિત્ર પરિપદની સ્થાપના કરીશ નહીં, ત્યાંમુધી તે તારા જીવનનો ઉપયોગ કયો નથી, એમ તું મનજે તને પ્રાપ્ત થયેલ વેધવ્યદથા જે જે આ જગત્મા અધમા વસ્થા ગણાય છે, તેનો જો તુ ઉપયોગ કરવાની ઈચ્છા રાખતો હો તો જોન મહિલાપરિપદની ચતુર્ન સેવા કરવા ઉત્સુક રહેજે તારી વિધવાવસ્થા એ પવિત્ર જાર્યથી કૃતાર્થ થશે, એટલુજ નહીં પણ તને પ્રાપ્ત થયેલ શ્રાવકકુળમા જન્મ, અને જૈનધર્મ પણ ચરિતા થઈ તારા જીવનને ઉજ્જવળ બનાવશે ”

આ પ્રમાણે બાળવિધવા પૂર્ણ પોતના આત્માને સંબોધી હૃદયમા ભાવના ભાવી ને । મીચી ધ્યાન કરવા લાગી તેણીની એવી સ્થિતિ જોઈ આનંદ વિગેરે શ્રાવિકાઓ તેણીને હૃદયથી સંબોધવા આપવા લાગી

ક્ષણવાર પછી આનંદાએ પ્રમત્તતાથી જણાવ્યું, “જોન પૂર્ણ હોયે આજનો ઉપદેશ વાર્તા સૂઈ કરવાનો સમય થઈ ગયો છે માટે હવે આ ઉપદેશ વાર્તા સમાપ્ત કરવામા આવે છે આવડા કાલે પાછા વેહેલા આવજો ”

આનંદાના આવા વચન સાંભળી પૂર્ણાએ પ્રેમપૂર્વક જણાવ્યું — “ધર્મમાતા, આવડીકાલે મહિલા પરિપદ સ્થાપન કરવા શુભ મુહૂર્ત છે, માટે હું એ શુભજાર્યનો સમારભ કરવા ઈચ્છુ રાખુ છું તો તમે કૃપા કરી આ સર્વ જોનેનો લઈ તે-યજે પધારજો તમારા આગમનથી મહિલાપરિપદની ગોલામા વિશેષ વધારો થશે

પૂર્ણાના આ પ્રેમી વચન સાંભળી આનંદાએ કહ્યું, પૂર્ણા જો

ન, તમારો વિચાર જાણી હું ઘણીજ પ્રમત્ત થઈ છું હું, આ લલિ-
તા અને બીજી આ બધી જોડેનો તે પરિવદ્ધમા દાખલ થઈશું અ-
ને તેની વ્યવસ્થા કરવાને અમે તન, મન ધનથી પ્રયત્ન કરીશું
જ્યારે તમારા જેવી શ્રાવિકા આત્મભોગ આપી આ મહાન કાર્ય કર-
વાને તૈયાર થયેલ છે તો પછી બીજી કંઈ ઉત્તમ શ્રાવિકા તે પતિન
કાર્યમાં અનુભોદન નહીં આપે?

ધર્મદાસ શેઠ જો છે-હો શ્રાવિકાઓ આ પ્રમાણે કહી આન-
નાએ પૂર્ણના હૃદયને અતિ નિર્માહિત કયું હતું પછી આદીશ્વર ભ
ગવાનની જ નોલાવી આનદાનો શ્રાવિકા સમાજ વિસર્જન થયો
હતો હવે આપણે પણ નિચનો મમય પૂર્ણ થયો છે, માટે આજ-
ની ઉપદેશ કથા સમાસ કરવામાં આવે છે આ વખતે ગગાએ હ
આ થઈને જણાવ્યું કે, સ્વામિનાથ, જો તમારી આના હોય તો
હું અને મણિજોડેન મહિલા પરિવદ્ધથી ગા ફાયદા ધાય છે તેને મા-
ટે એક મધુર ગીત ગાઈ મ લખાવીએ

ધર્મદાસ શેઠ આન દિત થઈને જોડ્યા—શ્રાવિકા, મારી પણ
એજ ઇચ્છા છે આ વખતે મમયને અનુસરતું એ ગીત ગાવાની
પૂર્ણ આવશ્યકતા છે તમે ખુશીથી ગાઈ મ લખાવો

પતિની આવી આજ્ઞા થતા ગગાએ મણિને સૂચના કરી એટ-
લે મણિ જોડી થઈ ગગાની પાને ઉભી રહી જ ને શ્રાવિકાઓએ નીચે
પ્રમાણે તે ગીત ગાવા માંડ્યું—

મહિલા પરિવદ્ધથી થતા ફાયદા વિષે
ગીત.

શ્રી સમાજ ધર્મ જોડેનો, મર્વ મળી આપો,

લાયણો કરી ^૧ સુમોધ, ધર્મ જ્ઞાન આપો

(ટક)

શ્રી સમાજથી અનેક લાભ લભ્ય ધામે,

અનતા ^૨ કુરીત મર્વ કોમમાથી જાયે

શ્રી ૧

મ તતિ સુધારણા મમાજથી પ્રજામે,

હુષ દુરાચાર મર્વ મૂળથી વિનાશે

શ્રી ૨

૧ સાં. મોધ આપે તેવા ૨ અર્જુનપાદ ૩ નાંદી ૧૧૮

Sh B-15

૧ભાષિની મુખેથી બાવલો લલ્લા કરાવે,	શ્રી :
મગધીને ઘડે સ્વધર્મના ખરા કરાવે	
દેશ કાળને વિલોની ઝીલ્યમાર્ગ આપે,	શ્રી ૧
સાનને કળા વધારી દૂર કરે 'ભાષે	
શ્રી સમાજ 'ક'પત્તક ઇષ્ટ કામ આપે,	શ્રી ૫
એકતા વધારી સર્વમા કુમર કાપે	
શુદ્ધ હેતુ શુદ્ધ ગુરુ શુદ્ધ ધર્મ પામે,	શ્રી ૨
ધર્મનો ઊમગ ધરી દીક્ષા માલિ લામે	
સ્નેહથી સતી ચરિત્ર 'રગ ધરી વાવે,	શ્રી ૩
આવિકામમાજને ઉપિયોકી નિત્ય 'ગમે	
આવિકામમાજના મુગીત ગાઈ ગામે,	શ્રી ૪
વિજય ૨ ગ અ ગ ધરી વિજયા વિરાલે	
સમાજ ૧ સાગરેથી રત્નરૂપ બોધ લેલે,	શ્રી ૬
આનંદ ૧૭ભિંચોની સાથ જ્ઞાન દાન દેલે	
વિજય ૨ ગ નિત્ય યાય સુદરી સમાજે,	શ્રી ૧૦
વિજય મતી ધર્મ તલો જગતમા વિરાલે	
શ્રી સમાજને હૈવ પ્રમથી વધાવે,	શ્રી ૧૧
સુદરીસમાજ તણા વિજય ગીત ગાવે	

ઉપજાતિ

જે ૧૨ અતરે સુદર બોધ આપે,
સદ્ધર્મનીતિ સુવિચાર થાપે
જિજ્ઞાસ જેથી જગતમા વિરાજે,
તે લાભ થાવો મહિના સમાજે ॥ ૧ ॥

આ પ્રમાણે ગગા અને મણિએ જીન ગાઈ સભળાવ્યું, જો
તેને બધી આવિકાઓ ધણી ખુશી થઈ ગઈ પછી આદીશ્વરભગ
વાનની જય ગોલાવી સર્વ આવિકામમાજ વિસર્જન થઈ થયો.

૧ શ્રીઓના મુખ ૨ જોઈ ૩ ઉપિયોમાર્ગ ૪ ગાય ૫ શ્રીસમાજ
૬ ક પદ્ય મન વાગિત આપે ૭ ૧ આ ૮ ૧ જોઈ ૯ મરી આવ્યો
૧૦ ગોમે ૧૦ સમાજથી સમુ માયી ૧૧ નાજીયાથી ૧૨ હ ૧મા

દિવસ રૂપ મો.

લક્ષ્મીચંદ્ર શેઠની શ્રી તારા નીચે પ્રમાણે પ્રભુની પ્રાર્થના કરે છે

પ્રભુ પ્રાર્થના.

“નાથ કેરો ગજકો બધે છોડાઓ” — એ રાહ.

નિરંજન નાથ ચરણુમા નમિએ,
 જિન શાંતિ ચરણુમા રમિએ (એ દેડ)
 દેવ દયાધર નિર્મળ સ્વામી,
 જિનવર જયધર દેવા,
 કંઠણુંસાંગર આપ કૃપાથી,
 રનિડરણુથી કડમેવા નિરંજન ૧
 મોહ ઉમહામાગરથી તારો,
 ત્રિવિધ તાપ સહાગે,
 પનિશદિન ધ્યાન ધરુ તુજ પેહતુ,
 એ મતિ હૃદય પ્રનાગે નિરંજન ૨

૧ દયાને ધાણુ કરનાર ૨ મન વચન અને કામથી ૩ મોહરૂપી
 મોગે મમુદ ૪ આત્મ સંબંધી પર્યાયન સમગ્રી અને અર્થ ન મધી—
 એ તણુ પ્રકાશ તાપ વહેવાળ છે પદમેશા

નિર્ભય પણ નિઃલક્ટ ગણીને,
 મન મ દિર દીપાવો,
 નાથ કૃપા કરી સદૃષ પધારી,
 દામને નિર્ભય નભાવો નિરજન ૩
 નિર્ભય પ્રભુને નિત્ય નમીને,
 વડુ પૂરવું પ્રેમે,
 રકે શિશુનો હાથ ગ્રહી,
 અંરણે લેશો રહેમે નિરજન ૪
 દેવ તણા અધિદેવ અમારા,
 ફર કરો ૧ કુરીવાળે,
 અન્મતિ પ્રેરી ૨ સધપતિમા,
 સિદ્ધ કરો અમ ૩ કાળે નિરજન ૫

તારા પ્રભુ પ્રાર્થના કરતી હતી, તેવામા લક્ષ્મીચંદ્ર શેઠ બાહેડ
 થી આવે છે

લક્ષ્મીચંદ્ર—કેમ શેયણી, આને પ્રભુબક્ષિમા આટકા
 બધા લીન થઈ ગયા છે ?

તારા—સ્વામિનાથ, હું મારા હૃદયમા આગી આરી ભાવના
 બાવતી હતી તેવામા એક ભાવના ઉપર હૃદયની પ્રીતિ થઈ આવી
 એટલે મારા મનમા આવ્યું કે, જો પ્રભુની કૃપા થાય તો મારી આ
 ભાવના સકળ વાય આવું પારી હું પ્રભુની પ્રાર્થના કરતી હતી

લક્ષ્મીચંદ્ર—ગેઢાણી, કઈ ભાવના ઉપર તમારા હૃદયની પ્રીતિ
 થઈ તે કહો

તારા—સ્વામિનાથ, બ્યારથી હું શ્રાવિકાશાળામા ધર્મપિતા
 ધર્મદામ શેઠના મુખ પી વાણી માલગુ છું, ત્યાંથી માગ હૃદયમા
 અનેક જાતની ભાવના થયા કરે છે, પણ આને તો એક નવી ભા
 વના ઉત્પત્તિ થઈ છે, અને તે ભાવના નિદ્રા કરવાની પણ મનમા થ

૧ નાના દાનિકાગ ૨ ગીવાળે ૩ સધના આગેવાનમા ૪ મારો

છી ઇચ્છા પ્રગટ થઈ છે, પણ મારા પુણ્ય એવા ઝયાથી હોય, કે તે મારી ભાવના સિદ્ધ થાય

લક્ષ્મીચંદ—પ્રિયા, કહો તો ખરા, એ તમારી શી ભાવના છે? તે બલુવાને હું અતિ ઉત્ક્રિષ્ટ છું

તારા—સ્વામિનાથ, જો આપને તે બલુવાની ઇચ્છા હોય તો હું તમને તે કહું—

ગઈ કાલે અમારા ધર્મપિતા ધર્મદાસ શેઠે આનંદાની ઉપદેશ વાર્તાના પ્રમુખે પૂર્ણા નામની એક બાળવિધવાની વાર્તા કહી હતી તેની અંદર આનંદાએ પૂર્ણાને પ્રતિજ્ઞા આપ્યો હતો. અં ને પૂર્ણાએ જૈન મહિલાપરિષદ સ્થાપવાની યોજના ઇચ્છી હતી—એ મુજબ પ્રસંગે મને આ વળતે સ્મરણ થઈ આવ્યું, તેનું સ્મરણ થતા મારા મનમાં એવો વિચાર ઉત્પન્ન થયો કે, આપણા રૂપનગરમાં એક જૈન મહિલાપરિષદ સ્થાપન કરવી અને તેની અંદર શ્રીકેળવણીની વૃદ્ધિ થાય, અને કેટલાએક હાનિકારક રીવાજો કે જે શ્રીવર્ગમાં પેશી ગયા છે, તે સર્વ રીતે દૂર થઈ જાય, તેવા ઉપાયો યોજી શ્રાવિકામમાજની ઉત્તમ પ્રકારની ઉન્નતિ કરવી આ વિચાર કરતા કરતા મારા મનમાં તે વિષેની ભાવના પ્રગટ થઈ આવી—રૂપનગરની શ્રાવિકાઓ શ્રી કેળવણી પ્રાપ્ત કરે અને સર્વ સઘની અંદર સર્વ પ્રકારની સુધારણા થાય—એ મારા જોવામાં કયાં આવશે હું તને, મને અને ધનથી એ કાર્યની અનુમોદના કયાં કરીશ મારી માધર્મિ માતાઓ અને માધર્મિ જહેનોની નેવા કરવાને હું ભાગ્યશાળી ઝયારે થઈશ રૂપનગરની જૈનપ્રજા આર્થ નીતિ, રીતિ અને મહાચાર સંપાદન કરી સર્વ રીતે સુખી થાય—એ મારી ધાગણા ગાસનપતિ સકળ કરે અને મને એ પરમ પુણ્યની ભાગીદાર બનાવે ”

હું સ્વામિનાથ, આ પ્રમાણે હું ઉત્તમ ભાવના ભાવતી હતી, અને તે ભાવના સિદ્ધ કરના માટે શ્રીવીતરાગ પ્રભુની પ્રાર્થના કરતી હતી

પોતાની સ્ત્રી-તારાના આ વચન સાંભળી લક્ષ્મીચંદ શેઠ હૃદયમાં ખુન્ની થઈ ગયો. તેણે પોતાની સ્ત્રીને અભિનંદન આપ્યું અને કહ્યું કે, “હે સાધ્વી, તારી આ ભાવના જાણી મારા મનને અતિ સંતોષ થયો છે. તારા જેવી ધણી આવિકાઓ જો આ રૂપનગરમાં ઉત્પન્ન થાય અને આવી ઉત્તમ ભાવના ભાવ્યાં કરે તો રૂપનગરના અતુર્વિધ અધની મર્યોત્કુષ્ટ ઉન્નતિ થઈ નય એટલું જ નહિ પણ આ વળને આ નગરમાં ચોથા આગનો પ્રવેશ થાય.”

તારા—સ્વામિનાથ, જો તમારા જેવા પવિત્ર પુરૂષો પોતાની સ્ત્રીને પ્રેરણા કરી આ મહાનું કાર્યમાં જોડાશે, તો અંતઃપ્રસન્નતામાં મારી ભાવના સિદ્ધ થઈ શકશે. કારણકે પુરૂષોની સહાય વિના આ કાર્ય જની શક્ય તેમ નથી. સ્ત્રીઓ ગમે તેવી વિદ્વાન અને વિનીત હોય, તોપણ તેમની શક્તિ પુરૂષોના કરતા ન્યૂન હોય છે. પુરૂષશક્તિ જે શક્તિ ધરાવે છે, તે શક્તિ સ્ત્રીશક્તિને કઠિપણ પ્રાપ્ત થતી નથી. માટે પુરૂષોની સહાયથી જૈન મહિલાપરિવહનિયમ વળી થઈ શકશે.

લક્ષ્મીચંદ—પ્રિયા, તે કાર્યમાં હું સર્વ પ્રકારની સહાય આપવાને તૈયાર છું.

તારા—સ્વામિનાથ, તમારા એકની સહાયથી તે કાર્ય સિદ્ધ થઈ શક્ય તેમ નથી. તમારી જેમ ધીજાળ પણ પુરૂષો જો એ કાર્યમાં સહાયબૂત થશે તોજ એ ભગીરથ કાર્ય સિદ્ધ થઈ શકશે.

લક્ષ્મીચંદ—ગૃહિણી, એ વાત સત્ય છે હું યથાશક્તિ પ્રયત્ન કરી ધીજાળ મારા મિત્રો અને સ્નેહિત્રોને તે કાર્યમાં જોડાવાને પ્રયત્ન કરીશ.

તારા—પ્રાણુનાથ, જો એમ કરે તો એ ભગીરથ કાર્ય અવગ્ય સિદ્ધ થવાનું.

આ પ્રમાણે તારા અને લક્ષ્મીચંદ શેઠ વાતચિત કરતા હતા તેવામાં તેની પટોરાણી અંજવાળી મનમાં મ્હકવાતી મ્હકવાતી ત્યાં આવે છે.

અજવાળીને આવતી જોઈ લક્ષ્મીચંદ શેઠ જુદા પડી બીજા ઘરમાં જાય છે

અજવાળી—કેમ તારા જોઈને, શું કરે છે ?

તારા—આવે જોઈને, આ રહી

અજવાળી—આજે તો એક ઉપાધિમાં આવી પડી છું

તારા—જોઈને, એવી જી ઉપાધિમાં આવી પડ્યા છે

અજવાળી—જોઈને, આ સ સાગમાં કોઈ ન સુખી હશે મને તો અનેક જાતની ઉપાધિઓ નડ્યા કરે છે મારા કરતાં મેં સો દરજ્જે સુખી છું

તારા—જોઈને અજવાળી, સુખ અને દુઃખ એ તો મનને માનવાનું છે કેટલા લોકો જેમાં સુખ માનતા હોય, તેમાં બીજા દુઃખ માને છે, અને કેટલા એક જેમાં દુઃખ માનતા હોય, તેમાં બીજાઓ સુખ માને છે જે માણસ મતોપથી સ્વધર્મમાં વર્તે અને આ ન મારના ક્ષણિક સ્વરૂપને મારી રીતે જાણે છે, તે મદા સુખી રહે છે કહો, જોઈને, તમે શી ઉપાધિમાં આવી પડ્યા છે ?

અજવાળી—તારા જોઈને, માટે રામકુવર નામે એક નાની જોઈને છે તેને આ રૂપનગરમાં પરણાવી છે તેના માસગનું નામ નાગરદાસ છે અને તેની સાસુનું નામ પાર્વતી છે નાગરદાસને વિકૃત અને છોટું નામે બે દીકરા છે તેમાં એક રામકુવરનો વર છે મારા પિતાએ રામકુવરને જાળપણમાં પરણાવી છે રામકુવર છોટુથી ત્રણ વર્ષે મોટી છે આ વખતે છોટુની વય તેર વર્ષની છે અને રામકુવરની વય સોળ વર્ષની થઈ છે ચાવનવની રામકુવરની પાસે છોટું એક નાના ડોકરા જેવો લાગે છે રામકુવર કેળવણી વગરની હોવાથી જરા ઉઠાછળી લાગે છે, પણ સ્વભાવે ગરીબ છે વિકૃત મોટી ઉમરનો છે, તેમ તેની વહુ પણ તેના પ્રમાણના વયની છે, એટલે તે સરખી જોડ દેખાય છે તે વિકૃતની વહુનું નામ શાંતિ છે શાંતિ સાગે કુળની દીકરી નથી, તેમ કેળવણી વગરની છે તે શાંતિ મારી જોઈને રામકુવરની ઉપર

આવ્યા. તેમણે આવી પાર્વતીને કહ્યું કે, “મારી રામકુ વરક્યા છે? તે ને જન્મવાને કેમ મોકલતા નથી? હવે જલદી મોકલો.” પાર્વતી એ કહ્યું, “હવે મોકલીશ તમારા સિવાય ખીજા કોઈની સાથે મા ગયી કેમ મોકલાય?” “જેનને જ્યારે બાંધની સાથે ન મોકલાય તો પછી કોની સાથે મોકલાય? તમે મારી દીકરી ઉપર જીવન કરો છો.” મારા બાપાએ જરા ગુસ્સો લાવીને કહ્યું, “તમે જરા મારા છોડુ તરફ જોઈને જોયો એવી જીવાન વહુને ખીજા પુરુષની સાથે મારાથી કેમ મોકલાય?” પાર્વતીએ પણ જરા ગુસ્સો લાવીને સામે કહ્યું, “પાર્વતીના આવા વચન સાંભળી મારા પિતાને વધારે ક્રોધ ઉત્પન્ન થઈ આવ્યો. મને તેથી તે ઉસ્કેરાઈને જોડ્યા—“પાર્વતીબાઈ, બાંધની સાથે જેનને મોકલવામા તમે શંકા લાવો, એ કેવી વાત કહેવાય? આ ઉપરથી, મને લાગે છે કે, મારી પુત્રી તમારા ઘરમાં અતિશય હુ ખી થતી હશે તમારા જોલવા ચાલવા ઉપરથી મને લાગે છે કે, તમે તેણીની સાથે ઘણી નિર્દયતાથી વત્તા છો. જરા હૃદયમાદયા રાખો તો વધારે સારું હયા ધર્મને ધારણ કરનાર શ્રાવકકુલમા, જન્મ લઈ આવી નિર્દયતા રાખો છો, તે તમને ઘટિતું નથી.” મારા પિતાના આવા વચન સાંભળી રામકુ વરની સામૂ પાર્વતી નાખુશ થઈ ક્રોધાતુર થઈ જોવી—“તમે જરા વિચાર કરીને જોલો તમારી દીકરીમાં ગ લક્ષણવાળી નથી મારો છોડુ ખીચારો નાનો એન્લે શુ કરી શકે મારા હાથમા હુથીયાર નથી એટલે તમારી દીકરી રાટી ગઈ છે તણી મારા ઘરનું ખાઈ ખાઈને ગધેડીની જેમ મચી ગઈ છે કન્નોડી વાળી સ્ત્રીનું શરીર આવું મહ ભરેલું ન હોય, અમે સારા છીએ કે તમારી દીકરીના છિદ્રો ઢાકીએ છીએ જો ખીજા કોઈ નકારા હોય તો તેવી વહુને ઘરમા મ ઘરે નહિ.” પાર્વતીના આ કટુ વચનો સાંભળતા મારા પિતા ઉસ્કેરાઈ યા તેમણે ઉચે સ્વરે કહ્યું, “અરે પાર્વતીબાઈ, તુ વધારે પડતું જોલે છે મારી નિહોવ દીકરીની ઉપર જોડું આજ નાખે છે આવા વિપરીત વચન મોવનારી તુ નરકમા પડીશ અને તાગ ચરીરમા કીડા પડશે.”

પ્રમાણે મારા પિતા કહેતા હતા, તેવામા રામકુ વરનો

સરા નાગરદાસ ત્યા આવી સડયો પોતાની સ્ત્રી પાર્વતી અને મારા પિતાને લડતા જોઈ તે આશ્ચર્ય પાત્રી ગયો નાગરદાસને પોતાની સ્ત્રી પાર્વતીએ મોટે અવાજે રોવા માડ્યું અને માગ પોતાને અને મારી જોડેનને તેણીએ ગાળો આપવા માડી નાગરદાસ વળાને ક્રોધી હતો, તેણે મારા પિતાની મામે જેમ તેમ બોલવા માડ્યું અને કહ્યું કે, 'હું તમારી દીકરી રામકુ વરને તમારે ઘેર પછી પણ મોકલવાનો નથી, મારા પિતાએ પછી રામકુ કરને લઈ જવા માથડુ બનાવ્યો અને બનેની વચ્ચે મોટી વઢવાડ થઈ પડી તે મારાં જોવાને નૈકડો લોડો એકઠા થયા કેટલાએક પ્રમાણિક લોકો તેમને પરસ્પર સમજાવવા લાગ્યા અને વચ્ચે પડી તેમના કંઈ આનુ નમાધાન કરવા લાગ્યા

આ વખતે મારી જોડેન રામકુ વરનો પતિ છોટું બાહોળી આ વ્યો તેનીમા પાર્વતીએ છોટુંની આગળ તે બધી વાત વિપરીત રીતે જણાવી એટલે છોટું ક્રોધે ભરાયો તે છોકરખુદ્ધિવાલો હોવાથી તેણે ઘરમા જઈ રામકુ વરના માથામા એક મોટો પ્રથને માર્યો પથરાનો ધા અન્તર ઉપર લાગવાથી રામકુ વર ચીમ પાડીને ઘરમા પડી ઉપર પડી ગઈ તે સાબળી માગ પિતા અને બીજા લોકો અદર દોડી ગયા અને છોટુંને ઝાલી લુદો પાડ્યો આ દેખાવ જોઈ મારા પિતાને વધારે રીસ ચડી પણ તેઓ જમ ખાઈ ગયા પછી રામકુ વરને ઝાલીમા નાખી મારા બાપા પોતાને ઘેર લાગ્યા બીજાની રામકુ વર કાણુવાળે વચ્ચે થઈ પણ તેના માથામાથી રૂધિની ધારા ચાલતી હતી, તે માડ માડ શાત થઈ આ બનાવ થવાથી મારા પિતાના ઘરમા રડારોળ થઈ પડી છે અને મારે ઘેર આવેલા મીજમાનો પણ બીજારા આનદને બદલે શોકાતુર થઈ પા છે અને અમારા ઘરમા આસ તૈયાર કરેલી ગોળ બગડી છે

તારા જોડેન, હું પણ માગ પિતાને ઘેર જમવા આવી હતી, તેવામા આવો બનાવ બનવાથી મને મિહાજ ઝેર થઈ પડ્યું છે. આ વખતે માગ માતાપિતા ગ્રોનતુર છે અને મારી રામકુ

જેન દુ ખી દાલતમા છે ચતુર વૈદ્યાએ આવી રામકુવરના માથે
ઉપર મલમ પગી કરી છે, પણ તે બીચારીને મ યામા ભાટે વેદના
ઉત્પત્ત થઈ છે

તારાજેન, આ ઉપાધિને લઈને હું આજે શ્રાવિકામ જામા
આવી રાકુ તેમ નથી, ધર્મ પિતા ધર્મદામ શેઠની ઉપદેશ વાણી
ના લાભ આજે મને મળશે નહિ, તેને માટે મારા હૃદયમા ધસો
અપશો ન થાય છે, પણ શુ કરવું? માગી જેનને એવી મિત્રિમા મુડીને
શ્રાવિમ શાળામા આવવું, તે યોગ્ય ન કહેવાય આજે ધર્મ પિતા
જે ઉપદેશ આપે તે ચાહ રાખી તમે તેને સ ભાળજો જો કાલે મા
રી જેનને આરામ હશે તો હું ઉપદેશ સાલજવા આવીશ

અજવાળીના મુખથી આ વૃત્તાત સાલગી તારા જિનવડને
ગોની— જેન અજવાળી, આ વાત માલગી મારા મનમા
અતિ ખેદ થાય છે આપણી શ્રાવક ડોમમા કેટલા એક હાનિકા
રક રીનાજો એવા એવા દાખલ થઈ ગયા છે કે, તેથી આપણી ડો
મ દુ ખી થાય છે કેટલા એક અજાની માળાપો બાવલમ કરી
પોતાની શાણી પુત્રીઓને કન્નેડાના કપટ રૂપી અગ્નિમા હોમી દે છે
ઘણી જાણાઓ કન્નેડાના દુ ખથી પીડાય છે કેટલીએક કુલડીન
અને કેળવણી વગરની યુવતિઓ કન્નેડાના કપટી કટાળીને નીચ
કામ કરવાને પણ તૈયાર થાય છે યૌવન વયમા પચવીશ વીર્ષ સુ
વીની વય ગદધા પચીશીના નામથી ચોલણાય છે, એ ગદધા
પચીશીમા આવેલ પુત્ર અથવા સ્ત્રી કન્નેડા અથવા કુસ ગને લઈને
અનેક પ્રકારના દુગ્ધાર સેવે છે અજવાળી જેન, તારી આગળ
ઢહેલું, તે મને યો ય લાગતું નથી તથાપિ મત્યની ખાતર મારે ક
હેવું જોઈએ કે તમારી જેન રામકુવરને દુ ખ ઉત્પત્ત કરનાર ત
મારા પિતાજ છે તેઓ અત્યાગે દીકરીનું દુ ખ જોઈ દુ ખી થત
હશે, પણ એ દુ ખના ઝારણ પોતે છે, એ વિષે જો તેઓ વિચાર
કરશે તો તેમના હૃદમા ધણું પશ્ચાત્તાપ વથા વિના રહેશે નહિ જા
લવમ કરનાર માળાપો પોતાની દુહિતાઓને પોતાને હાથે દુ
રૂપ દાસાનજમા હે મી દેહે

જેન અજવાળી, એક વખતે હું વિચારું પ્રગળે માગી એક
માગીને ઘેર ગઈ હતી, તે વખતે શિવદેવ નામની મારી માગીની
દીકરીએ કળેગના કંઈક નાનું ગીત મને ગાઈ મળ્યાંયુ
હતું, તે નાલળી માગ નેત્રમાથી અશ્રુપાત વયો હતો તે ગીતમા
બાળલગ્ન અને કળેડાનો ઘણો આગે ચીતાર આપ્યો છે

અજવાળી—તારાજેન, એ ગીત તમને યાદ રહ્યું છે કે નહિ?

તાગ—હા, મને યાદ તો રહ્યું છે, પણ પડી તને મળ્યાંવીગ

અજવાળી—તાગજેન, અત્યાં સળખાવો તો વધારે મારૂ
પ્રગળે લગ્ન તે સાબળવાની મારા હૃદયમા વધારે ડાહ્યા વાયછે

તાગ—જેન, આ વખતે જો તું એ કંઈકાગીન નામનીગ
તો તાગ મનમા વધારે હું બંધશે

અજવાળી—તારાજેન, જે થાય તે ખરૂં, પણ આ વખતે
જ મને એ ગીત મળ્યાંવો તો મારૂ

તારા—એ ગીત કોઈ કળેડાવાળી સ્ત્રીએ ગ્યેલું છે અને તેમા
તેણીએ પોતાના હૃદયનો બળાવો પ્રગટ ક્યો છે

અજવાળી—તારાજેન, તે ગમે નવું ગીત હોય, પણ કૃપા
કરી મને મળ્યાંવો

અજવાળીના આગ્રહથી તારા એ ગીતનીચે પ્રમાણે ગાય છે—

બાળલગ્ન અને કળેડાના કંઈક ગીત

મીતાલના મહિનાનો ગગ.

મુણે મ વપતિ મહુ શે,

અરજ અળખા તણી,

દિલ લાવી દયા ગુણ લેશ,

ધમે ચિત્ત અમ ભણી

૧

પાપી ડર્મ કળેડું જૂ,

અતિ હું બંધારતી,

થાય લાજ તણે અતિ લોખ,

વિરોધ વિચાગી

૨

લોક ચચા કરે 'અવિચારી,
 ચીંધે ધરી આગળી,
 દુ ખ પામુ બની તારાર,
 કરમ મી પાગળી
 બાળલમ તણી કરી આગ,
 બાળી મુને મૂળથી,
 મુજ ઘાતી બન્યા માળાપ,
 પીડાઉ 'અતુલથી
 પાપી જીવ ન મારો ભય,
 કરું મું હરે કરી,
 પરિતાપ રામે નહિ અગ,
 ઠીપાય કરી મધી
 સર્વ મધ વિચારો મધ,
 પ્રજા બા પીડાય છે,
 બાળલમ અમુરનો કોપ,
 બચ કર વાય છે
 બાળલમ અમુરના ડોપગી,
 ફેર બને અતિ,
 બાળલમ બને છે અમ ખય,
 ઉગારો જિનપતિ

તારાએ ઉપર પ્રમાણે ગીત ગાયુ, તે સાલગી અજવાળી-
 પોમાળી અથુની ધારા ચાલવા લાગી તે જોતા તારા બોલી-
 તારા—જેન, શા માટે કહે છે ? આ સમાજ દુ ખને
 રેલો છે એવ પ્રાણી નર્વહા સુખી રહેતા નથી દરેક પ્રાણી
 તાના પૂવના ડમ પ્રમાણે સુખ દુ ખ ભોગવે છે તારી
 રામકુવરને તેવા નકારા કર્મ ઉદય આવ્યા હશે, જ્યારે તે
 ભોગવાઈ રહેશે, ત્યારે તારી જોડે રામકુવર મ સારનુ સુખ
 ગરવાને બા નગાળી શરો

અજવાળી—તારા બહેન, તમે કહો છો, તે ખરી વાત છે, છુ તે બીચારી આ વખતે તો પૂરી દુ ખી છે વળી આ ઉપગ્રથી ને વિચાર આવે છે કે, બાળલક્ષને લઈને આપણી કોમમા રામ વરની જેમ ઘણી બાળાઓ દુ ખી હશે એ હાનિકારક રીવાજ ત્યાસુધી બ ધ નહીં થાય, ત્યાસુધી રૂપનગરની જૈનપ્રજા સુખી થાની નથી તારા બહેન, કોઈપણ રીતે એ હાનિકારક રીવાજ બ ધ પડે તેનો ઉપાય બ ધ પડે તેનો ઉપાય કયો જોઈએ

તારા—જેન, એ વાત આપણા હાથમા નથી જ્યારે શાંતિ અને સ ધના આગેવાનો પોતાના મનમા એ વાત ગ્રહણ કરે અને પોતાની કોમ તરફ દયાની લાગણી ઉત્પન્ન કરે, ત્યારે એ હાનિકારક રીવાજ આપણી કોમમાથી નાબુદ થાય, તેમ છે

અજવાળી—તારા બહેન એવો કાંઈ ઉપાય છે કે, તે સ ધના આગેવાનો એ વાત ઉપગ્ર ધ્યાન આપે અને એ સુધારો શ્રાવક ગેમમા દાખલ કરે

તારા—બહેન, એવો કાંઈ ઉપાય જોવામા આવતો નથી

અજવાળી—તારા બહેન, ગમે તેમ કરીને પણ એ ઉપાય શોધવો જોઈએ

તારા—અજવાળી બહેન, તેને માટે એક ઉપાય છે, જો આપણા ધર્મપિતા ધર્મદાસ શેઠ એ વિષે શ્રાવિકાશાળામા શ્રાવિકાઓને જોધ આપે અને પછી આપણે એડન થઈ જૈનમહિલાસમાજ સ્થાપન કરીએ અને તેમા આપણે એડ મન થઈ બાળલક્ષ ન કરવા એનો હંગવ કરીએ, તો સ ધના આગેવાનો આપણા મતને અનુસરે

અજવાળી—તારા બહેન, તમે કહો છો, તે વિચાર સારો છે, પણ કદિ સ ધના આગેવાનો આપણા ઠરાવને પાળવા ન દે, તો પછી આપણે શુ કરીએ ?

તારા—તેઓ શા માટે આપણા એ ઠરાવને ન પાળવા દે ?

અજવાળી—તેઓ આપણા એ ઠરાવને બેરાઓની વાત છે એમ ગણી કાઢે અને આપણી તરફ અનાદર બતાવે તો પછી આ

ચાલ ચુકી છે તે યોજના થવાથી આજે હું વધારે ખુશીમાં છું
આનંદા—જેન પૂર્ણા, પરિપક્વની યોજના કેવી રીતે કરી ?
તે કૃપા કરી મને જણાવો

પૂર્ણા—ધર્મમાતા, તે યોજના હજી વિચારવામાં આવી છે
ગાહેર પાડવામાં આવી નથી આપની સલાહ લેવાને માટે હવે
આકી રાખેલ છે

આનંદા—જે યોજના તમે વિચારી હોય, તે યોજના સહે
પમા કહો

પૂર્ણા—ધર્મમાતા, કાતિપુરની જૈન મહિલાપરિપક્વના પ્રમુ
ખપદ ઉપર તમારી યોજના કરી છે ધર્મ જેનેની સેવા કરવા
ની સેવા કરવાને માટે તે પરિપક્વના મનિપદ ઉપર હું આવી છું
તે શિવાય બીજી પદવીઓ ઉપર જુદી જુદી આવિકાની નીમજીક
કરી છે આ જ્યાં જેન અને લલિતા જેનને ડોશાધ્યક્ષા બનાવી
છે પ્રેમદા જેન, પ્રેમ જેન અને પુતળી જેન વિગેરે વ્યવસ્થા
પક મહામા યોજાયા છે

આનંદા—પૂર્ણા જેન, આ યોજના કેની સાથે વિચારીને
કરેલી છે ?

પૂર્ણા—ધર્મમાતા, તે પ્રિયે મારે આ જ્યાં જેનનો ઉપકાર
માનવાનો છે

જ્યા—પૂર્ણા જેન, તેમા મારો ઉપકાર શેનો ? હું તમારી
સાથે તે વિચાર કરવાને આવીજ નથી અને એ વાત હું જાણ
તીજ નથી

પૂર્ણા—જેન, તમે તે વિચાર કરવાને હાજર ન હતા તેમ ત
મે એ વાત જાણતા પણ નહિ હો, એ વાત સત્ય છે, પરંતુ ત
મારા સ્વામી મોમચંદ લાઈની સાથે આ વિચાર કરવામાં આવ્યો
છે અને તેમના કહેવા પ્રમાણે બધી યોજના કરેલી છે જ્યારે તમા
રા સ્વામિએ મને બધી જાતની મદદ આપી ત્યારે મારે તમારો
પણ ઉપકાર માનવો જોઈએ કેમ ધર્મમાતા, એ વાત સત્ય છે
કે નહિ ?

આન દા—પૂર્ણાણેન, તમારી વાત સર્વથા મત્ય છે, સ્ત્રી પતિની અર્ધાગના ગણાય છે પતિના સારા અને નકારા કામમા સ્ત્રી ભાગીયણ છે અને સ્ત્રીના સારા અને નકારા કામમા પતિ ભાગી દાર છે. હ પતિના ઉભય ગુણ દોષથી સ સારનું સાર નરશુ સ્વરૂપ બધાય છે સોમચ દ ભાઈએ તમેને સહાય આપવાનું ગુણ કામ કર્યું છે, તે શુલકામમા જ્યાને પૂર્ણ અલિન દન ઘટે છે

હે શ્રાવિકાઓ, આન દાના આવા વચન સાલળી સર્વ શ્રાવિકાઓએ તે વાતને અનુમોદન આપ્યું, એટલે જ્યાની મુખમુદ્રા પ્રસન્ન થઈ ગઈ

તે પછી આન દાએ ઉપદેશ વાર્તાનો આરભ કર્યો—હે સાગ લક્ષણવાળી પુત્રી અને પૂર્ણા ણેન, આજે તમારે કયા વિષય ઉપર ઉપદેશ સાલળવો છે? આન દાનું આ પ્રશ્ન માલળી પૂર્ણાએ કહ્યું—ધર્મમાતા, જે આપની ઇચ્છામા આવે તે ઉપદેશ આપો આપના મુખમાથી જે વચનો નીકળશે, તે બધા ઉપદેશરૂપ હોવાથી સર્વને ઉપયોગી છે તે છતાં લલિતા જ્ઞેનની શી ઇચ્છા છે, તે તે આ જણાવે

લલિતા—પૂર્ણાજ્ઞેન, તેમા મારી ઇચ્છા શી જોવાની છે? જે તમારી ઇચ્છા તેજ મારી ઇચ્છા છે

પૂર્ણા—જ્ઞેન લલિતા, મારી સ્થિતિ અત્યારે બુદ્ધા પ્રકારની છે હું આ સ સારના પ્રવૃત્તિ મારગમાથી નિવૃત્ત થવાની ઇચ્છા રાખું છું અને તમે તે માર્ગમા પ્રવૃત્ત થવાના અધિકારી છો, માટે તમારા અધિકાર પ્રમાણે તમને પ્રવૃત્તિમાર્ગનો ઉપદેશ આપવો જોઈએ અને મારા અધિકાર પ્રમાણે મને નિવૃત્તિમાર્ગનો ઉપદેશ આપવો જોઈએ તે છતાં આપણ બનેનો અધિકાર જોઈ તમારા પૂજ્ય માતા ઉપદેશ આપશે—તેમના ઉપદેશમા પ્રવૃત્તિ અને નિવૃત્તિ બંને માર્ગનો લાભ મળે તેમ છે માટે આપણ બંને ધર્મમાતા આન દાની ઇચ્છાને આધીન થઈએ તો વધારે સાર

આન દા—એનો, તમારા બંનેનો અધિકાર સચવાય તેવો ઉપદેશ આપવાની મારી ઇચ્છા છે માટે મારી કહેલી ઉપદેશ વા

તમાથી જેને અધિકાર પરત્વે યોગ્ય લાગે તે તે શ્રદ્ધા કરી લેજો. આ પ્રમાણે જ્ઞાન દાના કહેવાથી પૂર્ણ પ્રસન્ન થઈને જોતી-મર્મ માતા, તમે કહ્યું તે જરાજર છે તમારી ઉપદેશ વાર્તામાં સર્વ અધિકારનું નિરૂપણ આવી જાય છે, મેં એક મહાત્મા પાસેથી સાંભળ્યું છે કે, જેના ઉપદેશમાંથી જાળકોને યુવાનોને અને, વૃદ્ધોને તેમના અધિકાર પ્રમાણે જોધ મળે, તે ઉત્તમ ઉપદેશ કહેવાય છે એવો ઉત્તમ ઉપદેશ તમારા મુખ ઝમળમાંથી નીકળે છે.

આ વખતે સોમચ દની સ્ત્રી જ્યાં અજલિ જોડીને જોતી-ધમ માતા, આ પ્રમ જે એક પુત્રવાની વાર્તા મને યાદ આવે છે, જો આપની ઈચ્છા હોય તો હું પુછું.

જ્ઞાન દા—જ્યાં વહુ, ખુશીથી પુછો મારાથી જાનશે તેવો તેનો ઉત્તર હું આપીશ.

ગઈકાલે તમારા જ રીઝને કોઈ ધાર્મિક કાર્ય માટે બહાર જવાનું હશે, તેથી તેઓ સવારે વહેવા ઉઠી પોતાનું નિત્ય કર્મ કરી તૈયાર થઈ ગયા હોમશાના નિયમ પ્રમાણે હું આત કાળે વહેલાં ઉઠી યોગ્યવિધિથી શુદ્ધ થઈ નિત્ય વિધિ કરી સામાયિક લઈ સ્વાધ્યાયધ્યાન કરું છું સામાયિક પાર્યા પછી તમારા જ રીઝને જ્ઞાન વિગેરે કરાવવાની સેવામાં તત્પર રહું છું જેવામાં હું તેમની સેવા કરવાને તૈયાર થઈ તેવામાં તો તેઓ પોતાની મેળે સ્નાનાદિ નિત્ય કર્મ કરી તૈયાર થઈ ગયા મેં તેમને નમ્રતાથી પુછ્યું કે, “આજે આ દારીને સેવાનો લાભ કેમ ન આવ્યો? હું ઘરમાં વિદ્યમાન છું તો તમે પોતાની જાતે તસ્દિ લઈ બધું કામ શા માટે કર્યું? મારામાં કોઈ અપરાધ આવ્યો હોય તો ક્ષમા કરજો,”

મારા આ વચન સાંભળી તમારા જ રીઝએ મને કહ્યું કે, “તારો કોઈપણ અપરાધ થયો નથી, માત્ર તારા સ્વાધ્યાય—ધ્યાનમાં અતરાય ન થાય, તેવા હેતુથી મેં તને જણાવ્યું નહીં અને જુકામ મેં મારી જાતે કર્યું કરણ કે, આજે મારે જરૂરી કામ માટે ઉતાવળથી વેહેલા જવાનું છે હોમશા આ પ્રમાણે જાનશે નહીં.” તેમના આ વચન સાંભળી હું વિચારમાં પડી “અતરાયએ

શબ્દનો ખરેખર અર્થ શો હશે ? અને અતરાય એક કર્મનું નામ પણ કહેવાય છે તે કેવું કર્મ હશે ? અને તે ઉપરથી શું સમજવાનું હશે ? ” આ પ્રમાણે વિચાર કરતાં તે વિષે મારા સમજવામાં કંઈ પણ આવ્યું નહીં, માટે આપ ધર્મમાતા, કૃપા કરી તે વિષે મને સમજાવો.

જ્યાંના મુખાથી આ પ્રશ્ન માલગી આનંદા પ્રમદા થઈને બોલી— જ્યાવહુ, તમે જે પ્રશ્ન કર્યો, તે ઘણો ઉત્તમ છે જેન શાસ્ત્રમાં તે વિષે ઘણી ઉત્તમ પ્રકારની સમજૂતી આપી છે જેન ધર્મને ધારણ કરનાર દરેક શ્રાવક અને શ્રાવિકાએ કર્મનું સ્વરૂપ મારી રીતે સમજવાનું છે જ્યાસુધી કર્મનું સ્વરૂપ સમજવામાં ન આવે, ત્યાસુધી શ્રાવક ઠે શ્રાવિકા પોતાના ધર્મના સ્વરૂપને મારી રીતે સમજી શકતા નથી જ્યાવહુ, તે વિષે હું તમને સારી રીતે સમજાવું, તે તમે ધ્યાનમાં રાખજો જાહેન લાલિતા, તારે પણ એ વાત લક્ષમાં રાખવાની છે જો કર્મનું શુદ્ધ સ્વરૂપ તારા સમજવામાં આવશે, તો આર્હત ધર્મના શુદ્ધ સ્વરૂપને તું મારી રીતે સમજી શકીશ પૂર્ણાંગેન, તમે તો ઈર્મના સ્વરૂપને સારી રીતે નિષ્ણતા હશે, એટલે તમારે એ ઉપદેશ તમ વિશેષ ઉપયોગી નહીં થાય, તથાપિ આ બીજી ધર્મજનોના ઉપદેશની જાતર હું તે વિષે નો ઉપદેશ આપવાની ઈચ્છા રાખું છું.

આનંદાના આ વચન સાંભળી પૂર્ણાંગેન લાવીને બોલી—ધર્મ માતા, એ કર્મનો ઉપદેશ મારે ઘણુંજ ઉપયોગી થશે જરૂર છે, મે તે વિષે જોઈએ તેવો અભ્યાસ કર્યો નથી ઈર્મ પ્રયોગમાં તે વિષયને વિસ્તારથી ચર્ચા છે, તે કઠિન અને વિસ્તારવાળો હોવાથી ખરાબર સમજવામાં આવતો નથી, માટે તમે કૃપા કરી તે વિષે સંક્ષેપમાં સમજાવ તેમ કહો તમારા મુખથી તે વિષય સાંભળવાની મારી ઘણી ઈચ્છા હતી આજે મારા મુખાગ્યેજ આ જ્યાજેને તે વિષે પ્રશ્ન કર્યો, તે જાહુ સારી વાત બની હું તેમનો હૃદયથી ઉપકાર માનું છું.

પ્રેમદાએ હમીને કહ્યું, પૂર્ણાંગેન, તમારે તો જ્યાવહુના

ઘરની સાથે પૂરૂ લેણું દેખાય છે તેમના વર સોમચ દલાઈએ તમને મહિલા મમાજની યોજનામા મદદ કરી અને તેમણે તમારા મન ગમતા પ્રશ્નને પુછીને મદદ કરી—ને જ ને દ પતી તમારા કામમા ઊપયોગી થઈ પડ્યા માટે તમારે તેમના ઘરનુ ખરેખરૂ લેણું દેખાય છે

પૂણી—એ ખરી વાત છે સોમચ દલાઈના ઘરની સાથે મારે પૂરૂ લેણું છે ધર્મમાતા, હવે તમારી ઉપદેશ વાર્તાનો આરભ કરો

ધર્મદાસશેઠ કહે છે—હે શ્રાવિકાએ, પછી આન દાએ જ્યાં એ પુછેલા પ્રશ્નોના જિતર આપવાને પોતાની ઉપદેશ વાર્તાનો આરભ કર્યો

આન દા કહે છે—જેન લલિતા, આ તારી જ્યાભાણીએ જે પ્રશ્ન કર્યો તેના ઉત્તરમા હું એક વાર્તા કહું, તે તુ સાવધાન થઈને સામજીએ એ વાર્તાના પ્રમજમા કમનુ મ્વરૂપ કહેવામા આવશે

ભદ્રપુરનગરમા નિયમધર નામે એક શ્રાવક રહેતો હતો તે આર્હત ધર્મનો ખરેખર ઉપામક હતો તેણે શ્રાવક ગૃહસ્થનો શુદ્ધ આચાર પાળી પોતાના શ્રાવક ધર્મને પોતાને વિષે સિદ્ધ કર્યો હતો તેણે બાસ્તવવધી પોતાની નિત્યક્રિયાના પુસ્તકોનો સારો અભ્યાસ કર્યો હતો જ્યારે પોતે યોગ્ય ઉમરનો થયો ત્યારે તેણે ગૃહસ્થાવાસ પાળવાને માટે વિચાર કર્યો ખડેન લલિતા અને જ્યાવહુ, તે સમયમા વર્તમાનકાળની પેઠે છેક નડારા ગીવાળે ચા લતા ન હતા તે વેળાએ તો મર્વ જન પ્રજા યોગ્ય વયમાજ વિવાહ સબધ જોડતી હતી જન ગૃહસ્થો કોઈ પણ પવિત્ર ધર્મ વાળો, સમ્યક્ત્વને પામેલો, પોતાના કુળમાથી કન્યા આપી શકાય તેવા કુળવાળો, સ્વભાવથી સદ્ગુણ વાળો, કન્યા કરતા સારા રૂપ વાળો, કન્યા કરતા દોઢી અથવા લગભગ જમણી ઉમર વાળો વર જોઈને તેને પોતાની કન્યાનુ દાન આપતા હતા તેમા આજની પેઠે પ્રકાઈના વિના કારણના મોટા ખર્ચ કરવાનો ચાલ ન હતો તે સમયે તો કન્યાના માખાપને મળી શકે તો લક્ષ ધન આપતા અ-

ને નહીં તો ક કુને કન્યા અપતા, પણ તેમની લોકોમા કોઈ પ્રકારનીચર્ચા ચાલતી ન હતી તેમ કન્યા લેનાર પણ ધન નહીં આપનાર કન્યાના માળાપને મતાપતા ન હતા, પણ પરસ્પર પ્રીતિથી કન્યાદાન માથે જે કાંઈ પોશાક કે આદરો આપતા તે લગ્ન સંતોષ માનતા આવિગેગે અનેક પ્રકારની શુભ રીતિ અને નીતિ જૈનોમા ચાલતી આજે તો કન્યા તથા વરની યોગ્યતા તથા તેમને સુખ મળવા જેવો આ સંબંધ થાય છે કે નહિ, એ વિગેરે વાર્તાનો ખીલકુલ વિચારકર્યા વિના, માત્ર ડેટ લા રૂપીઆ પેટે ભણી, ને કેટલા રૂપીઆનું પંડુ, બાન કેટલા દિવસ જમાડી ને બાનૈયાને શુ આપગો, એવી નજીવી બાબતો મા ઠરાવના લેખ પર ડરવા અને આનંદના અવગર કલેશ કરીને સુકવો, એજ મોટો ચાલ થઈ પડ્યો છે

વળી ડેટલાએક દુબટ મનના પાપી માળાપો પોતાની દીકરીના માથે લાવે-અન્તરના માલની પેઠે સોદા કરે છે, કે દીકરી લગ્ન અમને ખાત્રા ડેટલા રૂપીઆ આપગો પછી જે પુરૂષ વધારે આપે તે લઈ જાય એમ તો તે વૃદ્ધ હોય, નપુમક હોય, રોગી હોય, બતિ પ્રબળ હોય, મહાપાપી હોય, મિથ્યાત્વી હોય ચાકલવૃત્તિથી જીવતો હોય, દુરાચરણી હોય કે એથી પણ નીચ હોય તો પપુતેને પોતાની દીકરી આપતા તે અધમ માળાપ વિચાર કરતા નથી, એ ઘણુંજ ગેરઆજીબી છે એવ ઘાતકી માળાપને વેચીને દુખમા નાખેલી દીકરીના નિશ્વાસથી નરડવાન મળે છે

હે રાણી સુતા, તે કાળે આ દુરાચાર દુનિયા ઉપર પ્રવર્તતો ન હતો અતુર્વિધ સઘ મહાચારથી ચાલી શ્રીવીર ભગવતના શામન્ને દીપાવનો હતો આર્હત પ્રજાની આચાર અને ધર્મની સત્કીર્તિ ભારત વર્ષની આરે તરફ પ્રગાળી રહી હતી

હે સદ્ગુણી બહેનો, તે ઢાલના નિયમ પ્રમાણે શ્રાવક નિયમ ધર પોતાને લાયક એવી કોઈ શ્રાવક કન્યા શોધવાને તીર્થ યાત્રાને બાહ્યાને નીકટી પડ્યો તે યુવાન શ્રાવકને માતા પિતા કે કુલમા કોઈ વડિલ હતું નહીં, તેથી પોતાની જાને કન્યારતનને સંપાદન કર-

વાની ઇચ્છાથી તે દરવા નિકળ્યો હતો સદ્ગુણી શ્રાવક કન્યાની ભાળ કાઢતો નિયમધર શ્રાવક કોઈ ગુણાકર નામના નગરમા આવી ચડ્યો તે નગરમા જૈન પ્રજાની મોટી વસ્તી હતી અને તેમા નિમા નના જેવા મનોહર ચૈત્યો આવી રહ્યા હતા શુદ્ધ ગુરના ઉપદેશથી તે નગરની જૈન પ્રજા પોતાના આચાર વિચારને યથાર્થ રીતે પાળતી હતી નગરની મધ્ય ભાગે ત્યાનાર હેવાશી દેવપાળ નામના એક ધનાઢ્ય શ્રાવકે પોતાની સ્વર્ગવામી પત્ની નિજ્યાના નામથી એક ધર્મશાળા કરાવેલી હતી તે ધર્મશાળાની અદર એક જૈન કન્યા શાળા સ્થાપી હતી જે “ નિજ્યા જૈન કન્યાશાળા ” એવા નામથી વિખ્યાત હતી તે કન્યાશાળામા ગુણાકર નગરના શ્રાવકોની નાની મોટી કન્યાઓ વિદ્યાભ્યાસ કરવાને આવતી હતી ધર્મશાળાની ઉપરની ભૂમિકામા કન્યાશાળા હતી અને નીચેની ભૂમિકામા યાત્રાશ્રુ શ્રાવકો આવી ઉતરના હતા શ્રાવક નિયમધર તે ધર્મશાળામા આવીને ઉતર્યો હતો તે નગરમા શ્રીધર નામે એક શ્રાવક રહેતો હતો તેને ગોમતી નામે સ્ત્રી હતી ગોમતીના ઉદરથી વિનીતા નામે એક પુત્રી ધર્મ હતી વિનીતા બાલ્યવયથી ઘણી ચપલ અને બુદ્ધિમતી હતી તે બાળામા જીન ડેટલાએક સારા ગુણો હતા, પણ તે સ્વભાવે હડીલી હતી જે વાત પોતાના મનને યોગ્ય લાગી, તે કરવાને માટે તે ઘણો આગ્રહ રાખતી તેની માતા ગોમતી તે અવગુણ દૂર કરવાને ઘણું બોધ આપતી પણ વિનીતાના હૃદયમાંથી તે અવગુણ દૂર થતો ન હતો વિનીતા હમેશા તે જૈન કન્યાશાળામા અભ્યાસ કરવા આવતી અને પોતાની બુદ્ધિના બળથી તે શાળામાં અ અભ્યાસ ભેગવતી હતી આથી તેણીની અધ્યાપિકા તેની ઉપર અતિ મમતા રાખતી અને તેણીને પોતાની શાળાનું આબૃધણ રૂપ માનતી હતી

વિનીતાનો પિતા શ્રીધર પોતાની પુત્રીને કોઈ યોગ્ય પતિની સાથે વિવાહ કરવાની ઇચ્છા રાખતો હતો વિનીતા જેમ જેમ વયમાં વધતી જતી તેમ તેમ તેણીના પિત્ર શ્રીદેવપાળ હૃદયમાં ચિંતા પણ વધતી જતી હતી વળી વિનીતા સ્વતંત્ર વિચારની અને

આથડી હોવાથી તે તેણીને માટે તેવા શાત અને વિચક્ષણ પતિના સહવાસમા રાખવાની ઇચ્છા રાખતો હતો.

શ્રાવક નિયમધર જે ધર્મશાળામા ઉતર્યો હતો, તે ધર્મશાળાની ઉપરની ભૂમિ ઉપર જન કન્યાશાળા ભેધ તે તેની અદર શ્રાવકોની કન્યાઓનો અભ્યાસ ભેવાને ગયો. કન્યાશાળા હોવાથી તેની મર્યાદા સાચવવાને તેના ઠારઆગળ ઉભો રહ્યો. તેની શાત ધર્મ મૂર્તિ ભેડ કન્યાશાળાની અધ્યાપિકાએ તેને માન આપી અદર બોલાવ્યો. નિયમધર અદર જઈ યોગ્ય આસન આપ્યું તે ઉપર બેઠો. કન્યાઓને અભ્યાસ કરાવતી ઝાંઘ વિધવા બાઈ હતી તેણી તારૂણ્ય અને મવ્યવયની વચ્ચે આવેલી હતી તેણી શ્રાવક બાળાઓને ધર્મ ગિણણ આપતી હતી આ વખતે દરેક બાલિકાને કર્મનું સૂક્ષ્મ સ્વરૂપ સમજાવવામા આવતું હતું, તે નિયમધર શ્રાવક લક્ષ દર્શને સાલજતો હતો. તે પવિત્ર વિધવા કર્મનું સ્વરૂપ મમનત્યા પછી પ્રત્યેક બાલાને તે સમજાવે છે કે નહિ, તે જાણવાને પુન પુછતી હતી દરેકને નુદા જુદા પ્રશ્નો પુછ્યા પછી પેલી શ્રીધરની કન્યા વિનીતાને અતરાય કર્મનું સ્વરૂપ પુછવામા આવ્યું વિનોતાએ તે અતરાય કર્મનું સ્વરૂપ એવી અગ્રી રીતે કહી સંભળાવ્યું કે, તે સાલજી તેણીની અધ્યાપિકા વિધવા ઘણી ખુશી થઈ ગઈ શ્રાવક નિયમધર તો તે સાલજી સાન દાક્ષિણ્ય થઈ ગયો. વિનીતાની વાણીએ તેને મર્મ રીતે મોહિત કરી દીધો તેના હૃદયમા વિચાર થયો—“ જો આ પવિત્ર બાળાની સાથે મારો વિવાહ થાય, તો મારો શ્રાવકન માર સર્વ પ્રકારની ઊન્નતિમા આવી જાય એટલું જ નહિ પણ આવી સદ્ગુણી શ્રાવિકાના સહવાસથી મારા આત્માનો ઉદ્ધાર પણ થઈ જાય જો મારા પૂર્વ પુણ્ય પ્રબળ હશે તો આ કન્યાસ્ત્ર મને પ્રાપ્ત થશે.” આવો વિચાર કરી નિયમધરે વિનયથી તે વિધવા શિક્ષિકાને કહ્યું, “ ધર્મજેન, આ કન્યાનું નામ શું છે અને તે કન્યા કોની છે ? તેણીની ખુદ્ધિ ઘણી સોરી લાગે છે તેણીએ અતરાય કર્મને માટે એવું સરસ અને સંક્ષિપ્ત વિવેચન કરી બતાવ્યું કે, જે સાલજી માર મન ઘણું પ્રસન્ન થયું છે ”

નિયમધરના આ વચનો સાલજી શિક્ષિકા સાનંદ થઈને બોલી—“ધર્મજી, આ નગરમાં દેવપાલનામે એક ગૃહસ્થ આવક રહે છે અત્રેના સઘમાં તે સારા પ્રતિષ્ઠિત ગૃહસ્થ ડહેવાય છે આ ધર્મશાળા અને કન્યાશાલા તે ગૃહસ્થની ઊદારતાને આભારી છે આ કન્યાશાલાની સાથે એ ગૃહસ્થના સ્વર્ગવાસી પત્ની વિન્યાનું નામ જોડાયેલું છે આ કન્યા એક શ્રીધર નામના આવકની પુત્રી છે તેનું નામ વિનીતા છે આ કન્યાશાળામાં આ બાલા અભ્યાસમાં પ્રથમ પદ ધરાવે છે તેણી મને અને તેના માતા પિતાને સારા સતોષ આપે છે”

શિક્ષિકાના આવા વચન સાલજી નિયમધર બોલ્યો—“આ બાળાના પિતા શ્રીધરની કેવી સ્થિતિ છે ? મને આ વિદ્યુષી બાળાનું વેવિશાળ કરવામાં આનંદ છે કે નહીં ?” અનાપિકાએ જરા વિચાર કરી ઉત્તર આપ્યો—“ધર્મજી, આ શ્રાવિમના પિતા શ્રીધર સામાન્ય નિયતિના ગૃહસ્થ છે, પણ તેઓ ધર્મ ઉપર સાદા આસ્તિક છે આ કન્યાની માતાનું નામ ગોમતી છે એ શ્રાવિમએ સારી કેળવણી લીધી છે શ્રીધર અને ગોમતીનું દાપત્ય ઘણું ઉચ્ચ પ્રકારનું છે આ બાળા જે આવી અભ્યાસની ઉચ્ચ નિયતિમાં આવી છે તેનું કારણ પણ તેણીના માતાપિતાનું ઉત્તમ દાપત્ય છે તેણીની માતા ગોમતી આ બાળાને જ્ઞાનદાન અપાવવામાં ઘણી ખતીની છે ઉત્તમ પ્રકારની કેળવણી માટેની હુજીતા માતાની સત્કીર્તિનું કારણ બને છે, આ વાત પવિત્ર શ્રાવિકા ગોમતી સારી રીતે જાણે છે આથી આ કન્યા કેળવણીરૂચ કલ્પનતત્ત્વી વિહારિણી બની છે આ બાળાનું હજી સુધી વેવિશાળ કરવામાં આનંદ નથી તેણીના ઉત્સાહી પિતા તેને આટલે સદા ચિંતાતુર રહે છે સર્વદા તેણીને યોગ્ય એવા પતિની શોધ કર્યા કરે છે, પણ કોઈ પૂર્ણ યોગ્યતાવાળો પતિ પ્રાપ્ત થયો નથી

નિયમધર નમ્રતાથી બોલ્યો—“ધર્મ જહેન, આવી યરીર અમે મનથી સુદર એવી બાળા અદ્યપિ વેશવાળ વગરની કેમ રહી શકો ? આવા સુંદર રત્નનો આહક કોણ ન થાય ?” શિક્ષિકા વિ

ચાર કરીને બોલી—“લડ, આ કન્યા આવી સુદર, સદ્બોધધારિણી અને બુદ્ધિમતી છે, પણ તેણીનામા એક દુર્ગુણ રહેલો છે, જે દુર્ગુણને લઈને આ નગરના જાણેતા પુરૂષો તેણીનું શ્રદ્ધા કરવાને બિત્તુક થતા નથી ” એવો કયો દુર્ગુણ તેણીનામા રહેલો છે ? ”

નિયમધરે ઈતેજરીની પ્રશ્ન કર્યો અગ્નિપિકા સત્યતાથી બોલી—

“આ બાળા સ્વેચ્છાચાણિણી અને આશ્રી છે ડોઈપણ કાર્ય કરવું હોય તો તે પોતાની મરજી પ્રમાણે કરે છે, તેણીને ગમે તેટલું સમજાવવામા આવે, તોપણ તે પોતાની હક છોડતી નથી આ અવશુણને લઈને આ નગરની જૈનપ્રજામાથી ડોઈપણ યોગ્ય પુરૂષ તેણીની માથે વિવાહ સંબંધ જોડવાની ઈચ્છા રાખતો નથી ”

નિયમધર આશ્ચર્ય પામી બોલ્યો—“જેને, મને આશ્ચર્ય થાય છે, આવી વિદુષી બાળામા એ અવશુણ કયાથી ભરાઈ આવ્યો—? કેળવણીનો પ્રભાવ મર્વ અનુભવોને દૂર કરી સદ્ગુણોની સ્થાપના કરે છે, ત્યારે આ બાળામા એથી વિપરીત વર્તન જોવામા આવે છે ” વિધવાએ વિચાર કરી ઉત્તર આપ્યો—“ધર્મબદ્ધ, એમા કેળવણીનો દોષ નથી કેળવણી હમેશા સદ્ગુણોનું પોષણ કરે છે, પણ કેટલાએક સ્વભાવ અને મસ્કાર જનિત દોષ હોય છે, તે કેળવણીથી પણ દૂર થઈ શકતા નથી ભિક્ષુકવૃત્તિથી વત્તનારો ગ્રાહ્યણ મારી કેળવણી પામ્યો હોય અને યાચના કરવાની વૃત્તિને તે અધમ છે, એમ જાણતો હોય, તે છતાં તે પોતાનો ભિક્ષુકી સ્વભાવ છોડી શકતો નથી, તેની મનોવૃત્તિમા ભિક્ષા કરવાના સંસ્કારો પ્રબળ હોય છે તેમ વળી કામ વિગેરે ચાર કપાયો કે જે સંસ્કારથી બાધાયા હોય છે, તેઓ પણ કેળવણીના પ્રભાવને આધીન થતા નથી વિદ્વાન માણુમ પણ જો લોભ કપાયથી આક્રાંત થઈ જાય તો તે લોભને વશ થઈ અનેક પ્રકારના દુરાચાર મેળ્યા વિના રહી શકતો નથી એવા કેટલાએક સંસ્કારના દોષો સ્વભાવની માથે મિશ્ર થઈ સતત સેવવાના યોગથી પ્રાણીની સાથે વજ્રલેપની જેમ મળી જાય છે, એટલે તેવા મનુષ્યોને કેળવણી કાઈપણ કરી શકતી નથી તેમ છતાં જો ડોઈ પૂર્વના પુણ્યનો પ્રબળ યોગ હોય અને ઉત્તમ

સત્સગના પ્રવર્તનમાં આવી શકાયુ હોય, તો સ્વભાવિક હોય ફર થઈ જાય છે અને કેળવણીનું સાક્ષ્ય પૂર્ણ રીતે પ્રાપ્ત થાય છે આ બાબને તેનો આગ્રહ રાખવાનો અને સ્વેચ્છા પછે વર્તવાનો હોય ફર કરવાને સજ્જડ કહેવામાં આવ્યું છે અને તેને માટે અનેક દૃષ્ટાંતો આપી તેણીના મનમાં સિદ્ધ કરાવવામાં આવ્યું છે, તે છતાં વિનીતા પોતાનો એ સ્વભાવ છોડી શકતી નથી આ સ્વભાવને લઈને આ નગરમાંથી કોઈ પણ જૈન ગૃહસ્થ પોતાના પુત્રને માટે તેણીની માગણી કરતો નથી આ બાબા હવે યાવન વયમાં આવતી જાય છે અને તેના પિતા શ્રીધરને તેણીના લગ્નની ભારે ચિંતા થાય છે ”

શ્રીશિક્ષકના મુખથી આ પ્રમાણે વિનીતાનો વૃત્ત ત સાલગી નિયમધર વિચારમાં પડી ગયો તત્કાળ તેના મનમાં થયું કે, “આવી બુદ્ધિમતી બાબાનો એક દોષ જોવો ન જોઈએ તેણીનામાં બીજા ઘણા ગુણો રહેલા છે જે આ કન્યાનો પિતા મારી સાથે તેણીનો વિવાહ કરે તો હું તેણીને પરણવાને ખુશી છું વળી આવી નિદાન બાબામાં જે અવગુણ રહે ન છે, તે ફર થઈ ગઈ તેનો છે મને હીંમત છે કે, હું તેણીનો એ અવગુણ ફર કરી નહીંશ માટે જે આ કન્યા મને પ્રાપ્ત થાય તો મારે અવશ્ય સંપાદન કરી પૂર્વના પુણ્ય વિના આવી વિદુષી વનિતાની સાથે લગ્ન મળે છે જો નથી ” આ પ્રમાણે વિચાર કરી વિનયધર જોયો—“જેન, આવી વિદુષી બાબાને એક સામાન્ય દોષને લઈને અર્જુના લોકો ગ્રહણ કરતા નથી, એ વાત સાલગી મને આશ્ચર્ય થાય છે આ બાબા સ્વતંત્ર રીતે વર્તનારી અને આગ્રહ રાખનારી છે—એ જેવા અવગુણ છે, તેવા સદગુણો પણ છે વિદ્યા સંપાદન કરી સ્વતંત્રતાથી વર્તનારા પુરૂષો વિપરીત રીતે ચાલતા નથી તેઓ પોતાની સ્વતંત્રતાનો ઉપયોગ સારે માર્ગે કરે છે તેમજ તેઓ જે આગ્રહ રાખે છે, તે દુરાચાર હોતો નથી, પણ સદાગ્રહ હોય છે અને સદાગ્રહ રાખવો, એ ઉચારમાં ઉચો ગુણ છે ” હું કદિપણ અસત્ય બોલીશ નહીં મેં ગ્રહણ કરેલા નિયમને કદિપણ છોડીશ નહીં ” આનો આગ્રહ રાખનારા મનુષ્યો ઊત્તમ ગણાય છે તેઓ

દૃઢતા અને નિશ્ચયનો મહાન ગુણ છે, એમ કહેવાય છે સદ્ગુણીખંડેન, આ વિનીતા ખરેખર પ્રશસનીય બાળા છે જે પૂર્ણ લાગ્યવાન પુરૂષ હશે, તેનેજ આ સ્ત્રી પ્રાપ્ત થશે ” નિયમ-ધરના આવા વચનો સાંભળી તે વિધવાએ વિચાર કર્યો કે, “આ-પુરૂષ પોતેજ આ બાળાનો શ્રાહક થવા ઇચ્છા રાખે છે, માટે જો આ પુરૂષ અવિવાહિત હોય તો તેની સાથે વિનીતાનો વિવાહ સ-ખ ધ જોડવો યોગ્ય છે તે આકૃતિ અને વચનોથી કુદ્દીન અને પ્રણુ-દ્ધ શ્રાવક લાગે છે ” આવું ચિંતવી તે વિરેદ્રી વિધવાએ પ્રશ્ન કર્યો— “ધર્મજનુ, તમે વિવાહિત છો કે અવિવાહિત ? આ તરફ તમારૂં આગમન યાત્રાને હેતુથીને છે કે, પીજી કાંઈ કારણ છે ? ” પોતાના હૃદયનો ઈષ્ટ વિચાર વિધવાના પ્રશ્નમાં આવેલો જાણી નિયમધર વિશેષ પ્રસન્ન થઈ જોડ્યો— “ધર્મ ભગિની, હું ભદ્રપુરનગરનો રહેવાસી છું બાલ્યવયમાંથીજ મારે માતા પિતાનો વિયોગ થયો છે મારા કુટુંબ-માં નજીકના સખ ધમાં કોઈ પણ વડિલ નથી મેં પોતાની જાતે ધર્મશાસ્ત્રનો અભ્યાસ કર્યો છે મારા સ્વર્ગ વાસી પિતા સામાન્ય સ્થિતિના હતા, તેમના મરણ પછી મારો નિર્વાહને માટે મને મદદની ઇચ્છા હતી, તે અમારા નગરમાંથીજ મળી છે ભદ્રપુરમાં સઘના કેટલા એક અગ્રેસરોએ અનાથાશ્રમ સ્થાપ્યું છે તેની સાથે ઊદ્યોગાલય પણ નિયુક્ત કયું છે અનાથ અને ગરીબ જેનોના બાળકોને એ અનાથાશ્રમમાં સારી કેળવણી અપાય છે જ્યારે તેનામાં ધાર્મિક અને વ્યવહારિક કેળવણી પ્રાપ્ત થાય પછી તેને ઉદ્યોગાલયમાં મુકવામાં આવે છે અમારા નગરના સખ તરફથી આ યોજના કરવામાં આવી છે ઉદ્યોગાલયમાં વ્યાપાર કળાની ઉત્તમ પ્રકારની તાલમ આપવામાં આવે છે દરેક જૈન વ્યાપારી પોતાની પેઢીમાં તે ઉદ્યોગાલયના વિદ્યાર્થીઓને જોડે છે અને તેમને વ્યાપાર કળાનો પાકો અનુભવ કરાવે છે આથી અમારા નગરમાં કોઈ પણ જૈનનો બાળક ઉદ્યોગ વિના રખડતો નથી ભદ્રપુરમાં ઉદ્યોગના વિશાળ ક્ષેત્ર ઉપર જૈન બાળકો આનંદથી નૃત્ય કરે છે અને અનુક્રમે જન્મવિના શિખર ઉપર ચડે છે દરેક જૈન કન્યા પણ સારી કેળવણી લઈ સુશિક્ષિત

જને છે અભ્યાસ કરવાની વય પૂરી થયા પછી બાળક અને બાળકી
ઓનો વિવાહ સળધ જોડવામાં આવે છે. ઘણું ભાગે યોગ્ય વયના
પુરૂષો પોતાની ઇચ્છા પ્રમાણે કન્યાના ગુણ દોષની પરીક્ષા કરીને વિવા
હિત થાય છે. અમારા નગરના ગૃહસ્થો જ્યારે પોતાની કન્યાઓ યોગ્ય
વયની થાય, ત્યારે છોકરાઓની પાઠશાલાઓમાં ભાય છે અને ત્યા
વિદ્યા અને ગુણની પરીક્ષા કરી પોતાની પુત્રીઓના વાગ્દાન (વેવી
શાલ) કરે છે અને પછી જ્યારે યોગ્ય વયના બાલકો થાય એટલે
તેમને વિવાહ સળધમાં જોડે છે.”

વિદુષી વિધવાએ પ્રશ્ન કર્યો—“ભાઈ, ત્યારે તમારું વેવિશાલ
કેમ ન થયું?” નિયમધરે નમ્રતાથી કહ્યું “મારા તરફથી કોઈપણ
વહિવટ પ્રયત્ન કરનાર ન હતા. તેમ વત્તી મારી ઇચ્છા હોય તેને માટે
પ્રબલ વેગવાળી ન હતી. આથી મારું વેવિશાલ સળધ જોડેલું હતું.”

“હાલ તમારી રી ઇચ્છા છે?” શિક્ષિકાએ અભિપ્રાય જાણ
વાની ઇચ્છાથી પુછ્યું. “જરે મારી વિવાહ કરવાની ઇચ્છા છે, પણ જો
કોઈ આવી વિનીતા જેવી ઉત્તમ કન્યા હોય તો મારી ઇચ્છા મફત થ
વાની આશા રહે.” પોતાનો જરો અભિપ્રાય દર્શાવતા તેણે જણાવ્યું
નિયમધરના આ વચનો સાંભળી વિધવા પોતાની ધારણાને મફત થ
યે ની માનવા લાગી. તેણી આનંદ દર્શાવતી બોલી—“ધર્મ જ ધુ, તમા
રી ઇચ્છા મારા જાણવામાં આવી ગઈ છે. તમારા મનોરથ પૂર્ણ થવાની
મને સારી આશા રહે છે.” અધ્યાપિકાનો આ ઉદ્ગાર નિયમધરને
અતિ પ્રિય થઈ પડ્યો. તેનું આશા ભરેલું અંતર આનંદથી તૂટી પડ્યું
ગયું. તે સાનંદ વદને બોલ્યો—“જો, મારી ધારણા જો પૂર્ણ
થશે તો હું તમારો ઠીપકાર માનીશ. મારી યાત્રામાં પણ એનો
ફેલો છે કે, જો કોઈ મુનક્ષણ અને સદ્બોધિની આવક કન્યા
મંથી આવે તો તેણીની સંવેલન કરવા હું વિદ્યાભ્યાસ કરી
નિવૃત્ત થયો છું. હવે સામારિક પાઠશાલામાં પ્રવેશ કરવાની
મારી ઇચ્છા છે.” વિધવા મુખકમલને વિકાશ કરતી બોલી—
“જ ધુ, તમારો પુણ્યસાગર તમારી ધારણા મફત કરશે. પ-
રતું આ આવક કન્યામાં જે અવશુભ અહિંના લોકો જુવે છે,

તેને માટે તમારે વાધો તો નહિ આવે ? ” નિયમધર નમ્રતાથી જાણ્યો—“અહિંના લોકો જેને અવગુણ ધારે છે, તેને હું મનમાં લેતો નથી અવગુણ માગ હૃદયમાં અમાવ્ય નથી મારી મનોવૃત્તિમાં એ અવગુણ છતાં ગુણ રૂપે લાસે છે વળી મેં વ્યવહાર દર્શક પુનકોમાં વાચેલું છે કે, ‘વિદ્વાન્ મનુષ્યો અવગુણને મત્વરછોડી શકે છે, પણ તેને છોડવામાં મુખ્ય હેતુ સહવાસ છે સહવાસથી માણસ મગુણ નિર્ગુણ બને છે અને નિર્ગુણ મગુણ બને છે’ મને ખાત્રી છે કે, હું મારા સહવાસથી એ બાલાને પ્રબુદ્ધ કરી શકીશ વળી કેટલાએક અનુભવી પુરૂષોના વચનો મારા જાણનામાં આવ્યા છે, તે ઉપરથી હું ઠીક શકું છું કે, શ્રી હૃદય ઘણું ડોમળ હોય છે શ્રી જાતિના હૃદય ઉપર સારી દે નરંગી છાપ મત્વર પડી શકે છે પુરૂષના કરતાં તેણીના હૃદય ઉપર નંતિજ બલ વિશેષ હોય છે ઘણી રમણીઓ વિદ્વાન્ રમણોના પ્રમ ગથી મુલક્ષણી બનેલી છે પરંતુ તેમાં એટલું જોવાનું છે કે, તે કેળવણી પામેલી હોવી જોઈએ તદ્દન અજ્ઞાન શ્રી સાધ્ય થઈ રાહતી નથી—એ વાત મત્વ છે અને તેને માટે કેટલેક સ્થળે મારા વાચવામાં પણ આવેલું છે ”

આનંદ કહે છે—હે જહેનો, નિયમધરના આવા વચન સાંભળી તે નિજ્યા જૈન દત્તારાજાની અધ્યાપિકા વિશેષ ખુશ થઈ તેણીની મનોવૃત્તિમાં પોતાની શિષ્યા વિનીતાના ડહ્યાણની શુભેન્દ્ર હોવાથી તેણી વિશેષ પ્રસન્ન થઈ હતી પછી તેણીએ તે નિયમધર શ્રાવકને કહ્યું કે, “આ કાર્યનો નિશ્ચય આવતી કાલે થશે તમારા હૃદયનો અભિલાષ પૂર્ણ થશે એવી મને પૂર્ણ ખાત્રી છે ” જ્ઞાનવતી વિધવાના આ વચન નિયમધરને કાનમાં અમૃત મમાન લાગ્યા તેમુખ મુદ્રા ઉપર પ્રસન્નતાને ધારણ કરતો તે વિધવાની આજ્ઞા લઈ ત્યાંથી નીચે આવ્યો અને પોતાના હૃદયમાં વિનીતા મ બધી વિચાર કરવા લાગ્યો

ખીજે દિવસે તે વિધવા બાઈએ વિનીતાના પિતા શ્રીધરને નિયમધર શ્રાવકની હકીકત જાહેર કરી અને તેની કેટલીએક પ્રસન્ન શા કરી, તે ઉપરથી શ્રીધર તે નિયમધરને મળવાને ધર્મશાલામાં આવ્યો

તેઆગ્રહ કરી નિયમધરને પોતાને ઘેર જમવા તેડી ગયો નિયમ
ધરે તેનું આતિથ્ય સ્વીકાર્યું નિયમધરની સાથે વાતચીત કરતા શ્રીધ
રને સતોષ થયો અને પોતાની પુત્રી તેને આપવાનો તેણે નિશ્ચય કર્યો

શ્રીધર કન્યાશાળાની શિક્ષિકાને ફરીવાર મન્યો, એટલે તેણે
તેણીનો હૃદયથી ઉપકાર માન્યો અને પોતાની પુત્રી વિનીતાનો એક
સારા કુલીન અને વિદ્વાન્ વરની સાથે સગ થયો તેને માટે તેણે
પુત્રી બતાવી જ્યાં યોગ્ય વરદન્યાની જોડ મળે ત્યારે કોને પુત્રી
પેદા ન થાય ?

હું જોઉં છું, પછી નિયમધર તે નગરમાં ડેટલાએક દિવસ રહ્યો
હતો છેવટે શ્રીધરે પોતાની કન્યા વિનીતાનો તેની સાથે સગ થ
જોડી વિવાહ કર્યો હતો શ્રીધર વિનીતાને પ્રાપ્ત કરી પોતાના સસારી
જીવનની માર્થકતા માનતો હતો ડેટલોક સમય તે નગરમાં રહી
નિયમધર વિનીતાને લઈ પોતાના નગરમાં આવ્યો હતો ત્યાં પોતાની
ત્રી વિનીતાની માથે રહી તે પોતાનો ગૃહાવાસ ચલાવતો હતો નિય
મધર અને વિનીતાનો યોગ વિદ્યા વડે સારો થયો હતો તે બંને
દંપતી પોતાનો સમય વિદ્યા વિનોદથી પ્રસાર કરતા હતા નિયમ
ધર અને વિનીતા નીતિ પ્રમાણે પોતાનો નિર્વાહ કરી ધર્મના ડર્મ
કરીને પોતાના દિવસો નિર્ગમન કરવા લાગ્યા જેમ જેમ વધારે
દિવસ થવા લાગ્યા, તેમ તેમ વિનીતાએ પોતાનો મૂલ સ્વભાવ
દેખાવા માડ્યો તે સર્વ રીતે નિર્ભયપણે ચાલવા લાગી તથા પોતાના
સ્વતંત્ર વિચારે પ્રવર્તવા લાગી પ્રથમ તો નિયમધર તેણીની ઉપર
ઘણી પ્રીતિ રાખતો, તેથી તેની મરજી લગાર પણ ન તોડતા તરત
તો તેના વિચારને અનુસરી તેનું મન રાખી ચાલતો, તેથી તેમનો
ગૃહાવાસ સારી રીતે ચાલતો હતો

વિનીતા સ્વતંત્ર વિચારની અને આગ્રહી હતી, પણ તે કુળ
વાન્ માળાપની હીકરી હતી, તેથી કોઈ દુરાચરણમાં તો તેણીની
મતિ જરા પણ જતી નહતી, માત્ર દરેક વાતમાં પોતાના ધારેલા
વિચારને છોડે નહીં, એજ તેનામાં જોડ હતી.

નિયમધર વ્યાપાર કળામાં પ્રવીણ બન્યો હતો, તેથી કોઈ બધા

પારીએ તેને પોતાના વ્યાપારમા ભાગશી જોડયો—એટલે તે ઘણુ સાફ દ્રવ્ય ઉપાડેનું જવા લાગ્યો. પોતાનો પતિ કમાણીદાર થવાથી વિનીતા ગૃહસુખને વધારે ભોગવવા લાગી તેણી શુદ્ધપક્ષના ચંદ્રની કળાની જેમ પ્રતિદિન મોદર્યમા વધવા લાગી તારુણ્ય વયના પ્રભાવથી તેનામા રૂપ તથા તેજ વધવા લાગ્યું. ધરમા સાસુ, સમરે કે વડિલ ન હોવાથી વિનીતાએ પોતાની મજા પ્રમાણે ધર અલાવવા માડ્યું જેણે કેઈ દાહાડો સમારના સુખ તથા મતાપ ખરેખર જોયા નહતા, તેને નિયમધર પણ ગૃહવાસના સુખ મા ગરક થઈ પોતાને લાગ્યશાળી માનવા લાગ્યો, તથા પોતાની સ્ત્રીને હરેક પ્રકારે પ્રમત્ત રાખવા લાગ્યો.

એક વખતે પોતાના ગૃહસ્થધર્મના નિયમ પ્રમાણે વર્તતા નિયમધર પોતાના હૃદયમા વિચાર કરવા લાગ્યો કે, “આ મસારમા ખડું સુખનો મસાગી અવસ્થામાજ છે કેમકે આ મસારની ખરેખરી શોભા સ્ત્રી છે. માહિત્યમા વાચવામા આવે છે કે, સ્ત્રી વિના ગૃહ શ્મશાન જેવું છે. સ્ત્રી રહિત પુત્રસમારમા પૂર્ણ પ્રતિષ્ઠાને પામતો નથી વલ્લી જો પુત્ર સ્ત્રી રહિત હોય તો તે પુત્રને રાત્રિદિવસ આશા તૃષ્ણાના તરંગો વેગવાળા થઈ વિષય ચિંતનના પ્રવાહમા તાણે છે, જેથી કોઈ પ્રમત્તે તેને દુરાચરણમા પ્રવેશ કરવાનો વધારે સંભવ હોય છે. કામિનીના ડમનીય મહવાસ વિનાના પુત્રનું ચિત્ત સ્થિર હોતું નથી તેની ચચળ વૃત્તિઓ તેને એક ઠેંગણે અથવા એક વિચારમા ઝાઝીવાર ટડવા દેતી નથી તેનાથી પોતાના શરીરની સારી સલાખ લેવાતી નથી તે એકાકી પુત્રને સ્ત્રી વિના ખાવા પીવાના અને ઓઢવા પેહેરવાના પદાર્થો નીરસ સરખા લાગે છે કેટલાક અવિવેકી અને મૂર્ખ પુત્રો તો એવી એકાકી અવસ્થામા પણ દુરાચરણી હોવાથી, મરન અને સુખી સરખા બીજા જોનારને લાસે છે, તો પણ ખડું જોતા, તે મૂર્ખ પણ પોતાના મનમા રાત્રિદિવસ મતાપનેજ પામતા હશે કારણકે, તેમને લોક મર્યાદાનો ભય હોય છે તેથી, તથા પરતત્ર પદાર્થવડે પોતાની પૂરવા યોગ્ય આશાઓની યોગ્ય સમયે પ્રાપ્ત થવી સંભવતી

નથી તેથી તથા આપણી સત્તા વગરના પદાર્થો વડે મુખ્ય મેળવે
 વામાં જોઈતા સઘળા સાધનોની ખામી તેનેનિરતર સત્તાપમાજ
 નાખ્યા વિના રહે નહીં, એ વિગેરે અનેક કારણોથી તે એકાકી પુરૂ
 પને પોતાની મરજી પ્રમાણે યોગ્ય વસ્તુની યોગ્યકાળે કદાચિત્ પછ
 પ્રાપ્તિ થવી સંભવતી નથી તેથી તેનું ચિત્ત ભમ્યાજ કરવાનું આ
 પ્રમાણે મૂર્ખ અવિવેકી સ્ત્રી રહિત પુરૂપને પછુ જ્યારે મુખ્યનો સ
 ભવ જણાવે નથી ત્યારે વિવેકી, સાર અસારનો વિચાર કરનાર,
 મહાચરણમાં પ્રતિવાળો, લોક લક્ષ્મણનો પાળનાર, પાપકર્મથી સ
 દાલય રાખનાર, વિઠાન કુળવાન એવો સ્ત્રી રહિત એકાકી પુરૂ
 તો નિરતર સત્તાપનેજ પામવો જોઈએ, એમાં શુ આશ્ચર્ય છે ?
 આ વખતે મારે મારા પુણ્યનો આભાગ માનવો જોઈએ તે પુણ્યના
 પ્રભાવથી હું આવી સ્થિતિમાં આવ્યો છું તેણે મને યોગ્ય સમયે
 યોગ્ય વસ્તુ મેળવી ઘણા મુખી કર્યો છે આ સસારમાં હું ખથી મુ
 કાવનારી સદ્ગુણી સ્ત્રી છું એમ જે કહ્યું છે, તે મત્ય છે જોકે શાસ્ત્ર
 દ્રષ્ટિએ વિચાર કરતાં તો સમારમાંથી છોડાવનાર સદ્ગુરૂ છે, એ
 વાત સત્ય છે સસારના મુખ્ય ભોગવી વૈનગ્ય વિના તે સદ્ગુરૂને
 સઘળા હું ખથી મુદ્રા કરવામાં કર્યો ઉપાય આણે નથી
 કારણકે, સમારના સઘળા મુખ્ય હું ખ ભોગવ્યા વિના એ સ
 સાર હું ખડપ છે, એમ સમજાય નહીં જ્યારે મસારના મુખ્ય
 હું ખનો અનુભવ થાય છે, યારેજ હૃદયમાં વૈનગ્ય ઉત્પન્ન થાય છે
 અને વૈરાગ્ય ઉત્પન્ન થવાથી મહાગુરૂનો ઉપદેશ સાગી અસર કર
 છે નસારના સઘળા વિષયો હું ખડપ છે, એમ સમજયા વિન
 તેમાં અત્પૃહ્લાડપ વિરાગ થાય નહીં, અને વિષયમાં વૈરાગ્ય થય
 વિના મોહ તથા શોક છુટે નહીં, એને સસારના પદાર્થોમાં થતે
 મોહ તથા તે વિના થતો મોહ દૂર થયા વિના ધર્મસાધન કરવ
 ઉપર ચિત્ત ચોટયા વિના શિવ મુખ્ય સપાદન થાય નહીં, આર્થ
 સિદ્ધ થાય છે કે, આ સસારમાં રહીને મુખ્ય હું ખનો અનુભવ હરે
 ઠ માણસને કર્યો જોઈએ સસારનો અનુભવ કર્યા પછી હૃદય ઉ
 પર જે વૈરાગ્યભાવ ઉત્પન્ન થાય છે, તે ઘણાજ દૃઢ અને સ્થિર રહે

છે હાલ તો મારે એવો વિચાર કરવાનો છે કે, આ સ સારમા કેવી રીતે ચાલવાથી ખડ્ડુ સુખ પ્રાપ્ત થાય છે અને આ હુ ખડ્ડુ સ સારમાથી કેવે પ્રકારે આનંદ મેળવી શકાય છે ”

હે પુત્રી લલિતા, અને બીજી બહેનો, આ પ્રમાણે પોતાના પતિને વિચાર કરતો જોઈ તેની સ્ત્રી વિનીતા આવી ચડી તેણીએ આવીને કહ્યું, “તમે શેનો વિચાર કરો છો? આ પ્રમાણે જો નિત્ય વિચાર કર્યો કરશો તો તમને વિચારવાયુ થઈ જશે ” વિનીતાના આ વચન સાંભળી નિયમધર બોલ્યો—હે સ્ત્રી, હું તારોજ વિચાર કરૂં છું આ સ સારમા સ્ત્રીની સાથે રહી કેવી રીતે સુખ મેળવવું? એજ વિચાર મારા મનમાં આવ્યા હો છે

વિનીતા કહે છે—હે સ્વામી, તમે જેને માટે વિચાર કરો છો, તે ખરી વાત છે તમે આ સ સારમા મારાથી સુખી થયા છો જ્યારે તમે મને પગળ્યા, તે વખતે તમારૂં શરીર ડેલુ દુર્બળ હતું અને અત્યારે તમારૂં શરીર ડેલુ પુષ્ટ વયુ છે? જ્યારથી મારા સહવાસમાં તમે આવ્યા છો, ત્યાંથી તમારા શરીરની સ્થિતિ ણદ-લાઈ ગઈ છે તે ઉપરથી તમે સમજી શકો છો કે, ‘આ સ સારમા સ્ત્રીજ હુખડ્ડુ છે સ્ત્રી વિનાનો પુરૂષ કદિપણ સુખી થતો નથી ”

નિયમધર કહે છે—એ વાત તો મારી પણ આ સ સારમા એકલી સ્ત્રીથી સુખ છે, એમ નથી, પુરૂષથી પણ સુખ રહેલું છે એકલી સ્ત્રી પણ પુરૂષ વિના સુખી થતી નથી અર્થાત્ તેઓ બે-નેને સાથે રહેવાથી બેનેને સુખ પ્રાપ્ત થાય છે

વિનીતા આગ્રહથી બોલી—એ વાત મારા માનવામાં આવતી નથી સ્ત્રીને પુરૂષની શી જરૂર છે? તે હમેશા કોમળ હોવાથી એકલી પણ સુખી રહે છે તથા લાગે એવું બને છે કે, પુરૂષો સ્ત્રીઓને શોધતા ફરે છે, કાંઈ સ્ત્રીઓ પુરૂષને શોધતી ફરતી નથી તમે પોતે પણ કન્યાને માટે શોધ કરવા નીકળ્યા હતા વળી સ્ત્રી પોતે લોભ્ય પદાર્થ છે અને પોતે લોહતા છે જે લોભ્ય હોય, તે ઉત્તમ ગણાય છે, કારણકે લોભ્ય વસ્તુ ખીજના સુખને માટેજ થાય છે, એટલે સુખ મેળવવાનું સાધન સ્ત્રી છે એમ સર્વ પ્રકાર-

તે સિદ્ધ થાય છે

નિયમધર જરા આગ્રહ બતાવીને બોલ્યો—“તારી વાત મારી પછુ પુરૂષ વિનામી નિરાધાર સ્ત્રીઓનો જન્મ શા કામનો છે? કારણકે તેઓ આશ્રય વગર જીવી શકે તેમ નથી પુરૂષ સ્ત્રીને આશ્રય આપનાર છે વિધવા ધયેલી સ્ત્રીઓની કેવી ખરાબ હાલત થાય છે? પુરૂષ વગરની સ્ત્રીઓને અન્નવસ્ત્ર માટે ઘેર ઘેર અથડાવુ, હાજરના ઓળી જણ થવુ અને રોજ રોજ નવા મકદમ પડવાનુ છે વળી પુરૂષ વગરની સ્ત્રીની ઉપર આપત્તિ આવવી સુલભ છે મતી મીતા રામના જેવા સમર્થ પુરૂષની સ્ત્રી હતી અને તેને લક્ષ્મણ જેવા વીરપુરૂષ તેના દીયર હતા, તોપણ વનમા તેને જરાવાર નિરાધાર મુકીને ગયા તો તરત દુષ્ટ રાવણ આવીને તેણીને હજી ગયો અને તે મતીને ઘણો ઝાણ કારાગૃહમા રહી દુઃખ દહાડા કાઢવા પડ્યા નિવધદેશની મહારાણી દમયંતીને પોતાના પતિ નળરાજની ગેર હાજરીમા ઘણુ દુઃખ વેસવુ પડ્યુ હતુ તેણીને પોતાની મામીને ઘેર દામીપણુ કરવુ પડ્યુ અને તેણીને મરણે ચોરીનુ કવક આવ્યુ હતુ માટે પતિ વગરની સ્ત્રી કદિપા મુખી થતી નથી તેથી સ્ત્રી અને પુરૂષ બંને પરસ્પર એક બીજાથી સુખી થાય છે એ વાત સત્ય છે, તેમા પછુ સ્ત્રી વિનાના પુરૂષ કરતા પુરૂષ વિનામી સ્ત્રીને ઘણુ દુઃખ હોય છે માટે સ્ત્રીને સર્વ સુખનો આધાર પુરૂષ જ છે પુરૂષ વિના વનિતાનુ જીવન તદન નકામુ છે ”

નિયમધરના આ વચન સાંભળી આનંદી વિનીતા આશ્ચર્ય પામી—“તમારા કહેવા ઉપર મને પૂર્ણ ખાતરી થતી નથી સ્ત્રીઓની શક્તિનો વિચાર કરતા પુરૂષની શક્તિ ચહે તેમ નથી તો પાડવ ચરિત્ર સાંભળ્યુ હશે દ્રૌપદીને નાથે પાડવ જેવા પાપ પતિઓ હતા, તોપણ કૌરવ તરફથી સભા વચ્ચે તેણીનુ શુ થયુ હતુ? પરપુરૂષોના કેવા વચનો તેણીને સાંભળવા પડ્યા હતા એવા પ્રસંગે તેણીના પતિઓ હાજર હતા, તોપણ કાંઈ કરી શક્યા નહતા એવડે તેણીનામા જે સતીત્વ હતુ, તે તેણીને કામ આ

વ્યુ તે ઉપરથી તમારે પુરૂષોને કુલાર્થ જ્ઞાન નથી પુરૂષોની હાજરીમા પણ સ્ત્રીઓ હુ ખી ધાય છે ખરી રીતે પુરૂષ અથવા સ્ત્રીને પોતાનું ધર્મભળ કામ આવે છે પૂર્વની જૈનસત્તીઓએ પોતાના ધર્મભળથી પોતાનું મહાન્ સામર્થ્ય દર્શાવ્યું છે તેથી સ્ત્રીની આજળ ખીચાએ પુરૂષ શુ કરવાનો છે? પુરૂષ પણ હમેશા પરત્ર છે આજગતમા પુરૂષના જેવી પરત્રતા સ્ત્રીને પણ નથી કહિ પુરૂષ સ્વત્ર ઉદ્યોગ કરનારો હોય, તોપણ તેને ઉદ્યોગને આધીન રહેવું પડે છે જો સ્વત્ર ઉદ્યોગ નહોય તો તેણે ખીજની સેવાવૃત્તિ સ્વીકારી પડે છે એ સેવાવૃત્તિ સર્વમા ઘણીજ અધમ ગણાય છે તેથી સ્ત્રીના કરતા પુરૂષનું જીવન વધારે પરત્ર છે એવો પુરૂષ ખીચારો પરત્ર સ્ત્રીનું જીવન રક્ષણ કરનારો છે? તે પોતે પોતાના સુખનો આધાર નથી, તો ખીજના સુખનો આધાર શેનો થઈ શકે? અને પોતપોતાનું ભળતો સર્વને પૂર્વના કામને અનુસારે મળેલું છે, તે કઈ કોઈથી લેવાતું નથી તેવી પોતાના પૂર્વકર્મના ભળને પ્રાપ્ત થયેલી સ્ત્રીને પુરૂષની શી દરકાર છે આન દા કહે છે— હે જ્ઞેનો, વિનીતાના આવ્રા યુક્તિવાળા વચ્ચેના સામળી નિયમધર હૃદયમા પ્રમત્ત થઈ ગયો પોતાની સ્ત્રી આગ્રહી છે, એ વાત પોતે જાણે છે, તે છતાં તેના મનમા તેને માટે કાંઈ પણ અમતોષ થયો ન હતો કારણ કે તે પોતાની સ્ત્રી વિનીતાની વિદ્વતા જોઈ ધણી પ્રત્યક્ત રહેતો હતો અને સ સારમા પુરૂષને સુખ આપનારી સ્ત્રી છે, એ મિદ્વાતને તે માન આપતો હતો તથાપિ પોતાની આગ્રહી સ્ત્રીની વિદ્વતા અને યુક્તિ આતુર્ય માલગવાને માટે તે પોતાનો પક્ષ સિદ્ધ કરવા તત્પર થયો હતો તેણે ફરીવાર પોતાની સ્ત્રીને કહ્યું, “ સુંદરી, જે વાત તે કહી તે ઠીક છે, પણ વિચાર કરી જોતા જણાય છે કે, ગમે તેવી પણ સ્ત્રી જનિ અળખા ગણાય છે અળખા સ્ત્રી પુરૂષની મહાય વગર શી રીતે નહીં ગડે? અળખા સ્ત્રીને પુરૂષના રક્ષણની જરૂર છે ઘર-સ સારમા સ્ત્રીના કરતા પુરૂષનું પ્રધાન પદ ગણાય છે સ્ત્રી જમે તેવી હોય, તોપણ પોતાના પુરૂષના આશ્રય તળે રહી પોતાનો સમય પ્રસાર કરવો પડે છે અને તે—

થીજ તે સુખ અને પ્રતિષ્ઠા મેળવી શકે છે તે પાડવોની વાત કહી તે મર્વરીને લાગુ પડતી નથી. જુગરમા જઘાઈ ગયેલા પાડવોએ પ્રમજ્જિક હોવાથી કોરોએ કઢેલી દ્રાપદીની વિડખ નાને સહન કરી હતી. પણ બીજે ઘણે પ્રસંગે તેમણે દ્રાપદીની રક્ષા કરી છે. વિરાટ નગરમા દુષ્ટ બુદ્ધિનાળા કીચકના પાસે માથી દ્રાપદીને જાચાવી હતી. પ્રમાદને લાગે રામના સ્થાનમથી રાવણ મીનાને હરી ગયો, તોપણ છેવટે મહાવીરરામે મોડું પરાક્રમ કરી લકષ્મણનો નાશ કરી પોતાની સ્ત્રી સાંતાને પાછી આણી હતી. જૈન ચરિતાનુયોગમા એના ઘણા દૃષ્ટાનો પ્રખ્યાત છે, કે જે મા પુરૂષે વારંવાર સ્ત્રીની રક્ષા કઢેલી છે.

નિનીના કહે છે—તમે કહો છો, તે વાત છે ખરી, પણ તેમા શ હુદયમા ઉતરતી નથી. જરૂર કે, ધણે પ્રસંગે પુરૂષોને સ્ત્રીઓનો આશ્રય લેવો પડ્યો છે. આ મ સારમા જ્ઞે સ્ત્રી ન હોતે તો પુરૂષની સી દશા થાત? એ કહી ગકાય તેમ નથી. પુનઃ તથા પુત્રીના માગલિત પ્રસંગોનો દહાવ સ્ત્રીનાવીજ છે. તે વિશે જ્ઞે હું કહેવા બેસું તો તમારા મનને એમ લાગશે કે, જ સ્ત્રી પોતાની જાતિનો પક્ષ કરે છે એ વાત જવ હો. દુકામા એટલુજ કહેવાનું કે, આ સારમા સ્ત્રીઓ વડેજ પુરૂષને શોભા અને સુખ છે અને સ્ત્રીઓ કોમળ હૃદયની અને લની છે. તે પોતાનું ધર્મજાળ વધારવા પોતાની મર્યાદા જાધીને આલે છે. જ્ઞે સ્ત્રી મર્યાદા જાહેર જન તો પુરૂષોની સી હાલન થાત, એ અકથનીય છે. હવે જરાજર સમજ્યા કેની?

નિમમધર અતરમા ખુશી થતો જોયો—તારા આગ્રહી વચને સાબળી મને અતિ આનંદ આપે છે અને તે આનંદ મેળવવા માટે હું તને વારંવાર આમેપથી કહું છું. હે બુદ્ધિમતિ જાણા, કહે છે, તેની હું ન નથી કહેતો, પણ મારો કહેવાનો ખરો અર્થ હજી તારા જાણુવામા આવ્યો ન હોય, તેમ લાગે છે. મારો કહેવાનો આશય એવો નથી કે, સ્ત્રીઓ નકામી છે અને જરા પણ ઉપયોગી નથી. સ્ત્રીઓ ઉપયોગી છે, એ વાત હું માન્ય કરું છું.

પરતુ મારૂ કહેવું એવું છે કે, સ્ત્રી સર્વ રીતે સમર્થ હોય, તો પણ તેને પતિના અશ્રયની જરૂર છે પતિના વિયોગવાળીને, તથા પતિ વિનાની સ્ત્રીને ઘણા દુઃખ વેઠવા પડે છે પતિના વિયોગવાળી અથવા વિધવા વયેથી સ્ત્રીઓ હજારો દુઃખ પામેલી છે, એ વાત લોકમા પ્રસિદ્ધ છે અને તેની સ્ત્રીઓને માટે દયા ગળનાનું શા સમા કહેવું છે જે સ્ત્રીઓ પતિના શરણથી વિમુખ થઈ છે, તેમની કેવી દયામણી મિત્રિ થઈ છે? શ્રીચંદ્રે અનેક સ્ત્રીઓને પોતાના શરણથી સુખી કરી છે ઘણી સ્ત્રીઓએ અનેક પ્રકારના ત્રાસ ઠરી પોતાના પતિને સુખી કર્યા હશે, પણ તેઓ પોતાના મનમાં મમજતી હતી કે, 'આપણું મ પૂર્ણ મૌભાગ્ય સુખ જે સમાન સુખ છે, તે પતિનું છે' માટે પતિ વિના આપણે આ મ સારમાં નકામાં, દીન, દુઃખી અને નિંદાના પાત્ર થઈશું માટે અનેક ઉપાયો કરી આપણે આપણા પતિ સુખને મળી રાખવું એથી તેઓ અહુનિશ પોતાના હૃદયમાં પતિનું ચાલચિતન કર્યા કરતી અને પતિના સુખ દુઃખની લાગીયાણું થતી હતી કેમ ખરું છે?

વિનીતા જોડી—એ વાત ડેટલેક અશે ખરી છે, પણ મારે આગ્રહથી કહેવું પડે છે કે, પુરૂષોને આ મ સારમાં ખરેખર સુખનો આધાર સ્ત્રી છે અને તેથી પુરૂષોએ આ મ માનવું ખરું સુખ મેળવવા માટે અનેક ઉપાયો કરી કુળવતી અને વિદુષી સ્ત્રીને મેળવવા પ્રયત્ન કરેલા છે અને કરે છે તમે પોતે જ વિચાર કરો કે, તમે વિદ્યાભ્યાસ કર્યા પછી મારા જેવી સ્ત્રીને મેળવવા માટે ડેટલે પ્રયત્ન કર્યો હતો? યાનાનું જાનું કરી વિદેશમાં નીકળી પડ્યા હતા અને આખરે મને પ્રાપ્ત કરી તમે તમારા આત્માને કૃતાર્થ માનો છો. જો એ વાત ખોટી હોય તો કહો? તમારા જ અનુભવની વાત છે તમારા પ્રવર્તન ઉપરથી જણાઈ આવે છે કે, પુરૂષોએ જાણવું જોઈએ કે, સ્ત્રી આ મ સાર સુખનો ભંડાર છે અને એમ જાણીને તેની મરજી પ્રમાણે તેણીને મ તોપ આપીને પોતે પોતાનું સુખ મેળવી લેવું જોઈએ તેનાથી હાળીમળીને ગંહેવું જોઈએ અને તેને કોઈ દિવસ પણ સતાપ આપવો ન જોઈએ કેમ

હવે ખરાબર સમજાયું કે નહીં ?

હે બહેનો, જ્યારે ચતુર વિનીતાએ પોતાના પતિને ઉદ્દેશીને આ વચનો કહ્યા, એટલે તે ઘણું જ ખુશી થઈ ગયો. તેના અગમ આનંદનો ઉદ્ગમ ઉઠી આવ્યો. તેનું શરીર રોમાચિત થઈ ગયું. પોતાની સ્ત્રી વિનીતાની ખુદ્ધિ અને તેણીની સુક્તિવાળી વાણી સાંભળી નિયમધરના હૃદયમાં વિચાર થયો કે, —“આ સસારમાં મારા જેવો ભાગ્યવાન શ્રાવક કોઈકજ હશે આવી વિદુષી અને વિચક્ષણ વનિતા મને પ્રાપ્ત થઈ, એ મારા પૂર્વ પુણ્યનો પ્રભાવ છે જેના ગૃહાવાસમાં આવી વિદ્વાન સ્ત્રી હોય, તેનો ગૃહાવાસ સ્વર્ગ સમાન કહેવામાં કોઈ જાતનો અનિશ્ચયોક્તિ નથી.”

આ પ્રમાણે વિચારી પોતાની બહાત્રી વનિતાના મુખમાંથી વિશેષ વચનો સાંભળવાની ઇચ્છાથી નિયમધર સસ્મિત વદને બોલ્યો—“તમે ડહાં, તે યથાર્થ છે, તથાપિ મારે કહેવું જોઈએ કે, તમારે સ્ત્રી જાતની ડી મત આકનાર પુરૂષો છે પિતાઓ કે જે પુરૂષ જાતિ છે, તેઓ તમને કેળવણી ન આપે તો તમારી કી મત ગી રીતે વૃદ્ધિ પામે? સ્ત્રી કેળવણીને લઈને તમારી ઉપયોગીતાને વધારો થાય છે કેમ એ ખરી વાત છે કે ?

વિનીતા સોભાહિત થઈ બોલી—“તમારા આ વચનો મારા પક્ષનેજ પુષ્ટિ કરે છે જો તમે કેળવણી અપાવનાર તરીકે પુરૂષોને માનતા હો તો—એ વાત પ્રમાણિક નથી, ડરણુકે, પુરૂષોની પૂર્વાવગ્થાનો આરભ માતાના ઉત્સર્ગમાંથી થાય છે કેળવણી માતાઓના પ્રભાવથીજ પુરૂષો સારા વિનીત અને વિદ્વાન બને છે જો માતાઓ મૃત્ત હોય તો પુરૂષોને સારી કેળવણી મળી શકતી નથી તેથી પુરૂષોની કેળવણીનો આધાર પણ સ્ત્રીઓજ છે તમારા માહેલા વિદ્વાન પુરૂષો લખે છે કે, “દરેક દેશની ઉન્નતિનો આધાર તેમા વસતી માતાઓ ઉપર છે” એટલે માતાઓની શારીરિક, માનસિક, નૈતિક અને આધ્યાત્મિક કેળવણી ઉપર છે આ ચાર પ્રકારની કેળવણી કે જે પિતારોત્તર ચડીઆતી છે, તેનો ખરો લાભ માતાઓ તરફથી સંતાનોને મળે છે પૂર્વ કાળે એવી માતાઓની પ્રજા

૧૧ દેશ, ધર્મ અને સ સારની ઉત્પત્તિ થયેલી છે અને અઘાપિ પણ
 ૧૨ છે ધર્મિષ્ઠ નીતિમાન અને બળવાન પ્રજા ઉત્પન્ન કરવાનું
 ૧૩ શિક્ષા ક્ષેત્ર ઉત્તમ ગણાતું હતું ધર્મવીર અને યુદ્ધવીર પુરૂષોને
 ૧૪ જન્મ આપે એવી વીરધર્મની અને બીજા ધર્મની વીર માતાઓ
 ૧૫ મનાવા માટે સ્ત્રીઓને ખાસ ડેળવણી આપવામા આવતી હતી
 ૧૬ ડેળવાએલી વીર માતાઓ રાજ્યને અને ન પને વીર પુરૂષોથી ભર-
 ૧૭ પૂર કરતી હતી વોગજનાઓની ઉચ્ચ પ્રકારની માનસિક ડેળવણી
 ૧૮ થી સસ્કાર પામેલા જનમમાજમા વિદ્વાન નીતિજ્ઞ, તેમજ તત્ત્વ-
 ૧૯ જ્ઞાની પુરૂષો, ઉત્પન્ન થતા હતા અને તેઓ આહુતધર્મ તથા શ્રાવક-
 ૨૦ સારને ઉત્પત્તિને શિખરે લાવો મૂકતા હતા આજે પણ સ્ત્રીઓને
 ૨૧ અપાતી માનસિક ડેળવણીથી આર્યદેશ ઉત્તર દશા લોગવે છે
 ૨૨ અને આધ્યાત્મિક ડેળવણીથી ઉત્તર ગિદિતિએ પહોચ્યાનો દાખલો
 ૨૩ આપણો અસહનો આયોવર્ત છે વળી કેટલાએક અનુભવી
 ૨૪ વિદ્વાનો કે જેઓ પુરૂષજાતિના છે, તે છતા તેઓ નિષ્પક્ષપાતપણે
 ૨૫ લખે છે કે, આર્યદેશની ખરી ઉત્પત્તિનું માન દેશમા વસતા સ્ત્રી
 ૨૬ પુરૂષોની પ્રજા નૈતિક અને આધ્યાત્મિક ભાવનાઓ છે અને વિશેષ
 ૨૭ કરીને પુરૂષોના કરતા સ્ત્રીઓમા સ્વાભાવિક રીતે ધાર્મિક, નૈતિક
 ૨૮ અને આધ્યાત્મિક ભાવનાઓ પ્રજાળ હોય છે તેમને પોષણ આપી
 ૨૯ ખીલવે તેવી સ્ત્રીડેળવણી આપવાની ખામજર છે ” સ્વામિનાથ,
 ૩૦ વિચાર કરો આ વચનો તમારા પુરૂષોના સુખમાથી નીજ્યા છે
 ૩૧ આપણા જ્ઞાનીઓએ માનેલું છે કે, સ્ત્રીઓ અને પુરૂષોમા નીતિબળ
 ૩૨ અને બુદ્ધિબળ મમાન છે જદિ સાધનોને લઈને પુરૂષોમા બુદ્ધિ
 ૩૩ બળ વધારે દેખાય છે, પણ સ્ત્રીઓ તેમનાવી ઉતરતી નથી નીતિ
 ૩૪ બળમા તો સ્ત્રીઓ ખાસ કરીને પુરૂષોના કરતા ચડીઆતીજ છે
 ૩૫ જો આર્યદેશની ગિદિતિ ઉત્તર રાખવી હોય તો સ્ત્રીઓને નૈતિક અને
 ૩૬ આધ્યાત્મિક ડેળવણી આપવાની ખામજર છે તમારા જેવા
 ૩૭ પક્ષપાતી અને આગ્રહી પુરૂષો એમ માનતા હશે કે, પુરૂષો સ્ત્રી-
 ૩૮ ઓના કરતા બુદ્ધિમા ચડીઆતા છે એવું ધારીને સ્ત્રીઓને ડેળવણી
 ૩૯ આપવામા ઉપેક્ષા રાખે છે તો પરિણામ એવું આવશે કે, આર્ય-

દેશની પ્રજા નીતિ અને ધર્મમાં ક્ષીણ થતી જશે મૂર્ખ માતાઓ ના ઠીસ ગમા ઉઠાવેલી સર્વ પ્રજા મૂર્ખ રહેશે અને અનુક્રમે આર્યદેશની આર્યપ્રજા પોતાની ધાર્મિક તથા સામાજિક ઉન્નતિને ગુમાવી બેસશે

વિનીતાનુ આવુ લાણુ લાપણુ સાલણી નિયમધર સતુષ્ઠ મર્ ગયો તથાપિ એ વનિતાની વાણીનો રસ લેવાની ઇચ્છાથી તેવે શાતતાવી કહ્યું, “ગૃહેશ્વરી, તમારૂં કહેવું યથાર્થ છે, તથાપિ મને એક વાત યાદ આવે છે, તે મારે તમારો સમક્ષ કહેવાની છે”

નિયમધર કહે છે—એક અનુભવી વિદ્વાને મને કહ્યું હતું કે, હવેનો સમય બદલાતો જાય છે માટે સ્ત્રીઓને વિશેષ કેળવણી આપવાની જરૂર નથી કેળવણીને છરવનારા જેવા પુરૂષો છે, તે વી સ્ત્રીઓ નથી અતિશય કેળવણી પામેલી સ્ત્રીઓમાં સ્વેચ્છાચાર તથા ઉન્નત વૃણવતા વધી જવાનો સંભવ છે ‘સ્ત્રી અને પુરૂષ બે બુદ્ધિમા સમાન છે, એ વાત પણ એને માન્ય નથી પુરૂષોમાં સ્વા ભાવિક રીતે જે બુદ્ધિબળ જોવામાં આવે છે, તે સ્ત્રીઓમાં હોતું નથી” નિયમધરના આ વચન સાંભળી વિનીતા ઉચે સ્વરે બો લી—આ શું જોવો છો? સ્ત્રીઓની માનસિક શક્તિ પુરૂષોના કર તા સહજગણી વિશેષ છે ગૃહસમારમાં તેમજ જનસમાજમાં સ્ત્રીઓ પુરૂષોને નિયમમાં રાખનાર છે

નિયમધર ઉતાવળો બોલ્યો—આ તારા વચનો વિશેષ પડતા છે અને તારા હૃદયના દુરાગ્રહને તે સૂચવી આવે છે જો સ્ત્રીઓની એટલી બધી સત્તા હોય તો પૂર્વકાળથી માનેલ ‘સ્ત્રીએ પતિ ની આજ્ઞા પાળી મરણને પણ સ્વીકારવું’ એ સૂત્રનો ભંગ થાય છે તારા કહેવા પ્રમાણે આપણે માનીએ કે, સ્ત્રીઓએ પતિ ઉપર રાજ્ય ચલાવવું છે, પણ તેમ કરવા માટે પતિની આજ્ઞાને તાબે થતા ને પ્રથમ ગીબવું જોઈએ પતિની આજ્ઞાને તાબે થઈ તે કરી લઈ, પોતા તરફ કેવી આજ્ઞાઓ કરવી એ શી ઇનિહ સમા દષ્ટિ કરીશું તો માલમ પડશે કે જે રા ાએ પ્રજાની મરણ મ પાદન કરી રાજ્ય ચલાવ્યું

છે, તે રાજ્યો પ્રખ્યાતિ અને સુખને પામેલા છે અને તેમણે પોતાની પ્રજાને સર્વ રીતે સુખી કરેલી છે આ ઘડસ સાર પણ એક નાનું રાજ્ય છે, ગૃહપતિ પુરૂષ તેનો રાજા છે અને સ્ત્રી તે ગૃહરાજ્યની ગણી છે ગૃહપતિ પુરૂષને પોતાની સત્તામા લાવવા માટે સ્ત્રીએ સેવકબુદ્ધિ રાખવાની ખાસ જરૂર છે જો આ પ્રમાણે ન થાય તો જેમ રાજ્યમા વિગ્રહ ઉત્પન્ન થાય છે, તેમ ગૃહ—સ સારરૂપી રાજ્યમા હ્રમેશા અગ્નાતિ અને દુઃખ ઉત્પન્ન થાય છે સ્ત્રીઓ પોતાના બુદ્ધિ ચાતુર્યથી પોતાનો સ્વાર્થ સાધવા પ્રયત્ન કરશે, તેથી તેમનું અથવા તેમના પતિનું—એમાંથી એકેનું પણ શ્રેય નહિ થાય

પતિના આ વચન સાંભળી વિનીતાને હ્રમણ આવ્યું, તેણીએ વિચાર કર્યો કે, “ આ મારા પતિને આ મારા આગ્રહની જરૂરપણું ખબર નથી જો કે તેમનું કહેવું યથાર્થ છે, પરંતુ મારે મારો આગ્રહ છોડવો ન જોઈએ ” આવું વિચારી તેણીએ હસતા હસતા કયું, તમે હૃદયમા સારી રીતે સમજો કે, આ મ સારમા સ્ત્રી જાતિ સર્વ રીતે ઉત્કૃષ્ટ છે, તે છતાં તમે આગ્રહ રાખી તમારી જાતિનો પક્ષ જોયો છો પણ તમારો આ પક્ષ મારી આગળ જ રાખવું ચાલવાનો નથી એક વખતે અમારી શિક્ષક બાઈએ અમોને એટલે મુઠ્ઠી કહ્યું હતું કે, આ સ સારમા સ્ત્રીઓની પ્રધાનતા છે અને પુરૂષોના કરતા સ્ત્રીઓમા સ્વાર્થત્યાગ, આત્મભોગ, પરોપકાર, દયા, દામા વગેરે સદ્ગુણો, તેમજ પ્રેમ, મધુરતા અને સમલાવ વિગેરે ડોમળ ગુણો સ્ત્રીઓમા પ્રાધાન્યપણે જોવામા આવે છે આ સદ્ગુણોથી તેમના રૂ મર્ગમા આવનાર દુષ્ટ પુરૂષને પણ તેઓ પવિત્ર હૃદયવાળા બનાવી મૂકે છે આ સદ્ગુણોનું ગ્ધાન હૃદય ગણવામાં આવે છે પુરૂષોને સદ્ગુણોનું સ્થાન મગજ છે અને સ્ત્રીઓને હૃદય છે પવિત્ર સ્ત્રી પોતાના સદ્ગુણોથી પુરૂષની માનસિક શક્તિઓને નિયમમા રાખી તેમને સારે માર્ગે દોરી મહત્કાર્યમા પ્રેરે છે અને વિજય અપાવે છે પોતાના પ્રેમરમના નિર્મળ ઝરાના દિવ્યગુણથી પુરૂષની વૃત્તિઓનું સતત પોષણ કરી

દેશની પ્રજા નીનિ અને ધર્મમા ક્ષીણ થતી જશે મૂર્ખ માતાઓ ના જિતસ ગમા ઉદ્ધેવી સર્વ પ્રજા મૂર્ખ રહેશે અને અનુભવે આર્યદેશની આર્યપ્રજા પોતાની ધાર્મિક તથા સામાજિક ઉત્થાનને શુભાવી જોમશે

વિનીતાનુ આવુ લાણુ ભાવણુ સાવળીનિયમધર સ તુષ ધર્મ ગયો તથાપિ એ વનિતા હી વાલીનો સ્વ લેવાની ઇચ્છાથી તેણે શાંતતાથી કહ્યું, “ગૃહેશ્વરી, તમારૂં કહેવું યથાર્થ છે, તથાપિ મને એક વાત યાદ આવે છે, તે મારે તમારો સમજ કહેવાની છે ”

નિયમધર કહે છે—એક અનુભવી પિદ્ધાને મને કહ્યું હતું કે, હવેનો સમય જાદવાતો જાય છે મારે સ્ત્રીઓને વિશેષ કેળવણી આપવાની જરૂર નથી કેળવણીને છારવનારા જેવા પુરૂષો છે, તે વી સ્ત્રીઓ નહીં અનિશ્ચય કેળવણી પામેલી સ્ત્રીઓમા નેચાચાર તથા ઉચ્ચવના વધી જવાનો સંભવ છે ‘સ્ત્રી અને પુરૂષ બુદ્ધિમાં સમાન છે, એ વાત પણ એને માન્ય નથી પુરૂષોમા સ્વાભાવિક રીતે જે બુદ્ધિજાળ જોવામા આવે છે, તે સ્ત્રીઓમા હોતું નથી ” નિયમધરના આ વચન સાવળી વિનીતા ઉપર સ્વરે જોલી—જા હું જોલો છો? સ્ત્રીઓની માનસિક શક્તિ પુરૂષોના કરતા સંપૂર્ણગણી વિશેષ છે ગૃહસંસારમા તેમજ જનસમાજમા સ્ત્રીઓ પુરૂષોને નિયમમા રાખનાર છે

નિયમધર ઉતાવળો જોત્યો—આ તારા વચનો વિશેષ પડતા છે અને તારા હૃદયના દુરાગ્રહને તે સૂચવી આપે છે જે સ્ત્રીઓની એટલી બધી સત્તા હોય તો પૂર્વકાળથી માનેલ ‘સ્ત્રીએ પતિની આજ્ઞા પાળી મરણને પણ સ્વીકારવું’ એ સૂત્રનો લગ થાય છે તારા કહેવા પ્રમાણે આપણે માનીએ કે, સ્ત્રીઓએ પતિ ઉપર રાજ્ય ચલાવવાનું છે, પણ તેમ કરવા માટે પતિની આજ્ઞાને તાબે થતા તેમણે નયમ ગીળવું જોઈએ પતિની આજ્ઞાને તાબે થઈ તે મને અનુકૂળ કરી લઈ, પોતા તરફ કેવી આજ્ઞાઓ કરવી એ શીખવવાનું છે ઇતિહાસમા દર્શિ કરીશું તો માલમ પડશે કે જે સ્ત્રીઓમા રાજ્યોએ પ્રજાની મરજી મ પાદન કરી રાજ્ય ચલાવ્યું

છે, તે રાજ્યો પ્રખ્યાતિ અને સુખને પામેલા છે અને તેમણે પોતાની પ્રજાને સર્વ રીતે સુખી કરેલી છે આ ઘડસ સાર પણ એક નાનું રાજ્ય છે, ગૃહપતિ પુરૂષ તેનો રાજા છે અને સ્ત્રી તે ગૃહરાજ્યની ગણી છે ગૃહપતિ પુરૂષને પોતાની સત્તામા લાવવા માટે સ્ત્રીએ સેવકબુદ્ધિ રાખવાની ખાસ જરૂર છે જો આ પ્રમાણે ન થાય તો જેમ રાજ્યમા વિગ્રહ ઉત્પન્ન થાય છે, તેમ ગૃહ—સ સાર-રૂપી રાજ્યમા હુમેશા અગ્નિ અને દુષ્કર્મ ઉત્પન્ન વાય છે સ્ત્રીઓ પોતાના બુદ્ધિ આતુર્યથી પોતાનો સ્વાર્થ માધવા પ્રયત્ન કરશે, તેથી તેમનું અથવા તેમના પતિનું—એમાથી એકેનું પણ શ્રેય નહિ થાય

પતિના આ વચન સાંભળી વિનીતાને હૃદય આંધુ, તેણીએ વિચાર કર્યો કે, “ આ મારા પતિને આ મારા આગ્રહની જરાપ વુ જાણ નથી જો કે તેમનું કહેવું યથાર્થ છે, પરંતુ મારે મારો આગ્રહ છોડ્યો ન જોઈએ ” આવું વિચારી તેણીએ હસતા હસતા કય, તમે હૃદયમા મારી ગીતે સમજે કે, આ મ મારમા સ્ત્રી-જાતિ સર્વ રીતે ઉત્કૃષ્ટ છે, તે છતાં તમે આગ્રહ રાખી તમારી જાતિનો પક્ષ જોયો છો પણ તમારો આ પક્ષ મારી આગળ જ-રાપણ ચાલવાનો નથી એક વખતે અમારી શિક્ષક બાઈએ અમોને એટલે સુધી કહ્યું હતું કે, આ સ સારમા સ્ત્રીઓની પ્રધાનતા છે અને પુરૂષોના ડરતા સ્ત્રીઓમા સ્વાર્થલ્યાગ, આત્મભોગ, પરાપકાર, દયા, ક્ષમા વગેરે મદ્યુલો, તેમજ પ્રેમ, મધુરતા અને સમ્ભાવ વગેરે ડોમળ ગુણો સ્ત્રીઓમા પ્રાધાન્યપણે જોવામા આવે છે આ સદ્ગુણોથી તેમના સ મર્ગમા આવનાર દુષ્ટપુરૂષને પણ તેઓ પવિત્ર હૃદયવાળા બનાવી મૂકે છે આ સદ્ગુણોનું સ્થાન હૃદય ગણવામા આવે છે પુરૂષોને સદ્ગુણોનું સ્થાન મગજ છે અને સ્ત્રીઓને હૃદય છે પવિત્ર સ્ત્રી પોતાના મદ્યુલોથી પુરૂષની માનસિક શક્તિઓને નિયમમા રાખી તેમને સારે માર્ગે દોરી મહત્ત્વર્થમા પ્રેરે છે અને વિજય અપાવે છે પોતાના પ્રેમરસના નિર્મળ ઝરાના દિવ્યજાદી પુરૂષની વૃત્તિઓનું સતત પોષણ કરી

તેમને સતેજ કરે છે અને જગતના વ્યવહારમાં શુભાચિંતા તેને વિરસ હૃદયને રસિક અને પવિત્ર બનાવે છે સ્વામિનાથ, તમે એમ સમજો છો કે, 'આ સ સારમાં સ્ત્રીને પુરૂષની મદદની આશરે વશકતા છે,' એ વાત પણ સર્વ અશે સત્ય નથી કારણકે મારા પિતા શ્રીધરે એક વખતે મારી માતાને કહ્યું હતું કે, 'તમારી મદદથી હું ઘણું કામ કરી શકું છું' તે નાસતી મેં મારા પિતાને વાત પુછી એટલે તેમણે મને પોતાના અનુભવના વચનોનીએ પ્રમાણે કહ્યા હતા—

“સ્ત્રીની મદદથી પુરૂષના ગૃહને લગતા તેમજ ગૃહજીવનના કાર્યો ઘણાજ મરળ બની જાય જે પુરૂષનું વિધાન અને આનંદનું સ્થાન સ્ત્રી બને છે પુરૂષ પોતાનું સર્વસ્વ તેને અર્પણ કરી પોતે તેને સ્વાધીન થાય છે પુરૂષ ગૃહસ સારી ઉન્નતિ કરવામાં બધા સાધન સ્ત્રીને પૂરા પાડે છે અને સ્ત્રી તેમનો યોગ્ય ઉપયોગ કરી ગૃહને સુખનું આનંદનું મધ્યન કરી મૂકે છે”

આ મારા પિતાના વચનો કેવા નિષ્પક્ષપાતી છે આ બધા ઉપરથી સિદ્ધ થાય છે કે, પુરૂષ જાતિના કરતા સ્ત્રી જાતિ કાર્યમાં તે ઉતરતી નથી જો તમારા મનમાં એમ રહેતું હોય કે, દેવ ધિદેવની પશ્ચિમાં પુરૂષ છે, સ્ત્રી નથી, તો એ પણ અચુકનું મહીનાથ ભગવત સ્ત્રી છે મહીકુમારીએ નિર્ધાર કર પદવી પ્રાપ્ત કરી સ્ત્રી જાતિને પરમ ઉત્કૃષ્ટતા આપી છે

વિનીતાના આ વચનો સાલજી નિયમધર ઘણાજ આશ્ચર્ય થઈ ગયો, તેના હૃદયની ધારણા એવી હતી કે, પોતાની સ્ત્રી વિનીતાનો સ્વચ્છ દી અને દુરાચલી સ્વભાવ દ્વંદ્વ કરાવવો, પણ વિનીતા પોતાનો એ સ્વભાવ દ્વંદ્વ કરે એવું તેને ભાસ્યું નહીં ઉલટો સ્વભાવ સતેજ થતો જાય છે નિયમધર અત્યારસુધી પોતાની ધારણા પાઠ પાડવામાં વિજયી થયો નહીં, પણ પોતાની ગૃહસ્થ વિનીતાના મુખમાંથી વિદ્વતા ભરેલા વચનો સાલજી તેને વિશેષ સતોષ પ્રાપ્ત થયો હતો

આનંદ હા કહે છે—હું જોઉં છું, આ પ્રમાણે જ્યારે વિનીતા

પોતાના સ્વભાવ પ્રમાણે સ્ત્રીજાતિનો ઉત્કર્ષ મિદ્ધ કરવાનો આ-
ગ્રહ છોડ્યો નહીં એટલે નિયમધરે પોતાના હૃદયમા વિચાર કર-
વા લાગ્યો—“ આ સ્ત્રી ખરેખર બુદ્ધિવાન અને વિદ્વાન છે તેણી
એ પોતાના બુદ્ધિજીવથી સ્ત્રીજાતિની ઉત્કૃષ્ટતા સિદ્ધ કરી આપી
છે વળી તે વિષે તેણીએ પોતાની વિદ્વત્તા એવી દર્શાવી છે કે, જે
થી મને પૂર્ણ સંતોષ થયો છે તો પણ તેણીના મનમાથી એ વાત
દૂર કરવી જોઈએ જો તે પોતાની ઉત્કર્ષતા માની તે પ્રમાણે મા-
રા ધરમ સારમા વર્તશે, તો તેથી મને મોટી હાનિ થશે પુ-
રૂપના કરતા સ્ત્રી ઉત્તમ છે અથવા પુરૂપના કરતા સ્ત્રી કોઈ રીતે
ઉતરતી નથી, આ મિદ્ધાતને માનનારી વિનીતા માગ તાળામા
રહેશે નહીં અને મારો વિનય પણ સાચવશે નહીં, માટે ડોઈપણ
યુક્તિથી તેના હૃદયનો આ મિદ્ધાત નારે દૂર કરવો જોઈએ પો-
તાને સર્વોત્કૃષ્ટ માનનાર મનુષ્ય અહીં ડારી થઈ જાય છે અને પછી
અહીં કારને લઈને અવિનીત અને અવિનેકી બને છે તેથી અવિદુષી
વિનીતાને સ્ત્રીના કર્તવ્યનો બોધ કરવાની જરૂર છે જ્યાંસુવિ તે
ણીની મનોવૃત્તિમા જૈનતત્ત્વોનો પ્રકાશ પડશે નહીં, ત્યાંસુધી
તેણીનું આ દુરાગ્રહરૂપ અધકાર દૂર થઈ શકશે નહીં—વળી વિ-
શેષ સંતોષની વાત એ છે કે, આ વિદ્વાન સ્ત્રી જૈન ધર્મના તા-
ત્ત્વિક પુસ્તકોને ભણેલી છે માત્ર તે ભણતરની છાપ તેના આગ્રહી
હૃદય ઉપર પડી નથી, એટલીજ ન્યૂનતા છે તેણીએ માત્ર પોપ-
ટીયું જ્ઞાન મેળવ્યું છે જ્ઞાનની મહત્તા અને રહસ્ય તેણીની બુદ્ધિમા
પ્રકાશિત થયા નથી, જો તેને સારી રીતે પ્રકાશિત કરવામા આવે
તો આ સુંદરી પોતાના હુ સ્વભાવનો ત્યાગ કરી ખરેખરી વિનીતા
થાય મારે હવે તેણીની સાથે કર્મના સ્વરૂપની વાર્તા કરી તેણીને
તત્ત્વ ભૂમિ ઉપર લાવું, તો મારા હૃદયને વધારે આનંદ થશે અ-
ને સુંદરીનું શ્રાવિકાજીવન સાર્યક થશે ”

આ પ્રમાણે વિચાર કરી નિયમધર નમ્રતા પૂર્વક બોલ્યો—
“ પ્રિયા, તમારૂં કહેવું મને સર્વરીતે યોગ્ય લાગ્યું છે સ્ત્રીઓ
પુરૂષોના કરતા ડોઈ રીતે ઉતરતી નથી, એ તમારો સિદ્ધાંત મને

કર્મનું સ્વરૂપ મમજ્યો નથી, માટે તે જાણવાની ખાતર મેં તેને પુછેલું છે, આ તેણીની ધારણા અભિમાનથી પરિપૂર્ણ છે તથાપિ આ વખતે તેણીનો અનાદર કરવો નહીં એ ઠેકાઠે તેને ફાસલાવી ઠેકાઠો લાવવી યોગ્ય છે’

આલુ વિચારી નિયમધર નમ્રતાથી જોઈયો-પ્રિયા, તમે જે ધારણા રાખો છો, તે ધ્યાનપૂર્ણ હું તમને પુછતો નથી, તથાપિ તમારા મુખથી કર્મનું સ્વરૂપ જાણી મને લાજ તો થશે-એ વાત સાચી છે વિનીતા મદુવકાઈને જોણી-‘સ્વામિનાથ, તમારા કહેવા ઉપરથી હું મમજી ગઈ હું તે વિષે વધારે સ્પષ્ટીકરણ કરવાની જરૂર નથી ગમે તે ઈરાદાથી તમારે મારા મુખથી કર્મનું સ્વરૂપ મામળાવું છે તમારે સાવધાન થઈને માલજો-

ધર્મદામ શેઠ ઠહે છે-હે બાવિ બો, પછી આનંદાએ પોતાની પુત્રી લલિતા અને મોમયદની જ્યાની પામે થાવક નિયમધર અને તેની સ્ત્રી વિનીતાની વાતોનો પ્રસંગ લઈ કર્મનું સ્વરૂપ કહેવા માંડ્યું-તે તમે સાવધાન થઈને માલજો

આનંદા કહે છે-હે જહેનો, પછી વિનીતાએ પોતાના સ્વામીને આ પ્રમાણે કહ્યું-હે સ્વામિનાથ, પ્રથમ આપણા ગરીરમા આત્મા અથવા જીવ છે, તેનું સ્વરૂપ જાણવું જોઈએ દરેક પ્રાણીના શરીરમા જે આત્મા છે, તે જીવ છે તે આત્મા-જીવ સ્વયંભૂ છે એટલે પોતાની મેળે થયેલ છે, તેને કોઈએ બનાવ્યો નથી તે બનાવે એટલે શરૂઆત વગરનો અને અનંત એટલે અત વગરનો છે તે જીવ-આત્મામા વર્ણ, રમ, ગંધ અને સ્પર્શ-એટલા વાના રહેલા નથી, તેથી તે આકાશની જેમ અરૂપી છે વળી તે અસંખ્ય પ્રદેશો છે જે અશ્વનો બીજો અથ એટલે લાગ ધર્મ શકે નહિ તે પ્રદેશ કહેવાય છે, તેવા અસંખ્ય અંશ બેઠ અભેદ રૂપે એક સ્વરૂપમા રહે તેવો અસંખ્ય પ્રદેશી આત્મા છે તે આત્માના સર્વ પ્રદેશ જ્ઞાન સ્વરૂપ છે તે જ્ઞાન સ્વરૂપ એવા એક એક પ્રદેશમા કર્મની વર્ગણ લાગુ પડે છે જેમ કાચના ચારીસા ઉપર છાયા આવી જાય છે, તેમ આત્માના એક એક પ્રદેશ ઉપર તે કર્મની વર્ગણ આગળ ઢિંગ

થયા કરે છે આત્માના એક એક પ્રદેશમા અનંત શક્તિઓ રહેલી છે આત્માનો કોઈ પ્રદેશ જ્ઞાનરૂપ છે, કોઈ દર્શનરૂપ છે, કોઈ અભ્યાસરૂપ છે, કોઈ ચારિત્રરૂપ છે, કોઈ સ્થિતિરૂપ છે, કોઈ અવગાહનારૂપ છે અને કોઈ અનંત સામર્થ્યરૂપ છે આ બધી શક્તિઓ જ્યારે આત્માને કર્મનું આવરણ આવે ત્યારે હ્રસ્વ થઈ જાય છે એ કર્મના આઠ ભેદ છે ૧ જ્ઞાનાવરણીય, ૨ દર્શનાવરણીય, ૩ વેદનીય, ૪ મોહનીય, ૫ આયુષ્ય, ૬ નામ, ૭ ગોત્ર અને ૮ અતરાય-એવા તેના આઠ પ્રકાર છે એ આઠ કર્મની અનંત કર્મ વર્ગણા આત્માને આવરણ કરે છે તે કર્મના નિમિત્તથી આત્મા-શ્રવ મનુષ્ય, નારકી, તિર્યચ, દેવ, સુભાગી, દુર્ભાગી, સારા સ્વરવાળો નકારા સ્વરવાળો, ઉચ્ચ જાતિનો, રાજા, રાજ, ધનવાન, નિર્ધન, દુષ્ટી અને સુષ્ટી વિગેરે મ મારની જુદી જુદી અવસ્થાઓ લોગને છે

આત્માનુ આ સ્વરૂપ સાલણી નિયમધર હૃદયમા પ્રમત્ત થઈને જોયો-પ્રિયા, તમે જે આત્માનુ સ્વરૂપ કહ્યું અને તેની સાથે કર્મનો મ બંધ બતાવ્યો, તે સાલણી મારા મનને સતોષ વ્યો છે તવાપિ તે આત્માનુ લક્ષણ સદા સ્મરણમા રહે તેને માટે કોઈ એકજ કવિતા કહી મ લખાવ, તો મને વધારે આનંદ થશે પતિના આ વચન સાલણી વિનીતા આત્માના સ્વરૂપને માટે એક સુખોદક કવિતા જોલી હતી

ધર્મદામ ગેઠ કહે છે,-આ વળતે પૂર્ણાએ વિનયથી આનંદાને કહ્યું-ધર્મમાતા, તે વિનીતાએ આત્મસ્વરૂપની કેવી કવિતા કહી હતી, તે મને કહી સંભળાવો, એ ઉપયોગી કવિતાને કહસ્થ કરી હું હમેશા તેનું મનન કરીશ

પૂર્ણાની આવી પ્રાર્થનાથી આનંદાએ તે કવિતા સર્વ શ્રાવિકાઓની સમક્ષ ગાઈ સંભળાવી હતી જે કવિતા અહિં આ શ્રાવિકા તમને ગાઈ સંભળાવશે

પછી જ ગાએ ઉભા થઈ, તે કવિતા નીચે પ્રમાણે ગાઈ સંભળાવી હતી

આત્મસ્વરૂપની કવિતા

“પૂર્ણ થયો છે ખેલ સુજનો” એ રાહ

આનંદ આત્મ સ્વરૂપ, આનુભવ આનંદ

આત્મ સ્વરૂપ (ટેક)

આત્મભૂવ સ્વયં મૂ સુખધર,	૧
નિત્ય આનાદિ અનંત અનુભવ	૨
ગદ્ય સ્પર્શ વર્ણ્ય ગમ જેમા,	૩
નવ યાએ આનુરૂપ અનુ	૪
ગગન સમાન આરૂપી આત્મ	૫
અતર ચેતન રૂપ અનુભવ	૬
નિત્ય આમ પદ્ય પ્રદેશી પૂરણ,	૭
આનંદ અનમય રૂપ અનુભવ	૮
સર્વ પ્રદેશો પૂરણ ધરતો,	૯
સુદર જ્ઞાન સ્વરૂપ અનુભવ	૧૦
જે નિત્ય શક્તિ અનંત ધરે છે	૧૧
વિવિધ પ્રકાર અનય અનુભવ	૧૨
જાણી આત્મારૂપ અભાવિત,	૧૩
અતર યો આનંદ અનુભવ	૧૪
ભલિર તર પરમાદિ શબ્દની,	૧૫
માત્રા ત્રિવિધ સ્વરૂપ અનુભવ	૧૬

૧ અનુભવ ૨ પાતાની મેળે ઉપન વનાર ૩ સુખને ધારણ કરનાર
 ૪ જેને આ નથી તે ૫ જેનો અત નથી તે ૬ જેને યોગ થતા નથી
 ૭ જે આ મા આકાશની જેમ ૮ અરૂપી એટલે રૂપ વગરનો છે ૯ ચેતન
 રૂપ છે ૧૦ જેનો ભાગ ભટ્ટી શા ૧૧ નદિ તેના અમ ૫ પ્રેરો જેમા રહે
 શા છે ૧૨ આનંદ ધનમય એટલે જેનું રૂપ આનંદથી પાત છે ૧૩
 આ મામા સત પ્રેરો પૂર્ણ હોય છે ૧૪ આ મા પોતે નાન સ્વરૂપ
 છે ૧૫ આ મા પોતામા અનંત શક્તિઓને ધારણ કરે છે ૧૬ જન
 જનના પ્રેમરની શક્તિઆ ૧૭ જેની ઉપમા ન આપ તેવો આ મા છે
 ૧૮ જેનું અનંત ચારને ૧૯ ઉદયમા ૧૬ નિગમા અતરમા
 અને ૧ મા મા એના તેના ત્રણ ભેદ પડે છે

આત્મ સ્વરૂપની આ કવિતા સાલણી ધર્મદાસની શ્રાવિકાશા-
ળામાં રહેલી સર્વ શ્રાવિકાઓને અતિ આનંદ ઉત્પન્ન થયો હતો

ધર્મદાસ રોક કહે છે-હે શ્રાવિકાઓ, આ શ્રાવિકાએ ગાયેલી
આત્મ સ્વરૂપની કવિતા આનંદના મુખથી સાલણી સર્વ શ્રાવિકાઓ
અતિ આનંદ પામી ગઈ હતી બાળવિધવા પૂછી તો એટલી બધી
પ્રમત્ત થઈ ગઈ કે, તેણીના અંગ ઉપર દેહમાય ખડા થઈ ગયા
વૈરાગ્ય ગમનો પ્રવાહ તેના હૃદય ઉપર વ્યાપી ગયો અને સમતારસ
સર્વત્ર પ્રમત્તી ગયો તેણીએ આનંદ પર્વડ જણાવ્યું,—"ધર્મમાતા,
આ આત્મસ્વરૂપની કવિતાએ મારા હૃદયને આત્મસ્વરૂપમાં મગ્ન
કરી દીધું છે આ બોધક કવિતાને હું હમેશા કંઠમાં રાખીશ" પૂછીની
જેમ બીજી શ્રાવિકાઓએ પણ તેની રીતે પોતપોતાની બુદ્ધિ બહેન
કરી પછી આનંદ હૃદયમાં આનંદ પામી નીચે પ્રમાણે બોલી—

બહેનો, આ ઉપયોગી કવિતા કંઠસ્થ કરી રાખજો, આવી
કવિતા સર્વદા મ્મરણીય છે, આની કવિનાના સ્વાધ્યાયથી આત્મા
વૈરાગ્ય લાવનાનો લાવક બને છે આ કવિતા જ્યારે વિનીતાએ
પોતાના પતિને મળાણી, તે વખતે નિયમધર શ્રાવકને જે આનંદ
ઉત્પન્ન થયો હતો, તે અપૂર્વ હતો-અવર્ણનીય હતો આનંદમગ્ન
થયેલો નિયમધર ક્ષણવાર તે કવિતાનું મનન કરી વિનીતા પ્રત્યે
બોલ્યો—“પ્રિયા, આ કવિના ખરેખર મનન કરવા યોગ્ય છે આ
સુદ્ધ અધ્યાત્મને બોધ આપનારી કવિતા કોણે રચેલી છે? અને તને
કોણે શીખવી છે?”

નિયમધરના આવા વચન સાંભળી વિનીતા બોલી—“સ્વામિ
નાથ, એ કવિતા મારી શિક્ષિકા પેલી વિધવા બાઈએ મને શીખવી
અને તેણીએ પોતે જ તે રચેલી છે”

નિયમધરે સાંભળી શ્રદ્ધા થઈ ગયો—“વાહ! ધન્ય છે, તારી
શિક્ષિકાને એ શાત વિધવાની વિદ્વત્તા અને વિરક્ત લાવ ખરેખર
પ્રસન્ન કરી છે પ્રિયા, મને અત્યારે પશ્ચાત્તાપ થાય છે કે, એ વિદુષી
વિધવાનો મારે મેલાપ થયો, તેપણ તેણીના જ્ઞાનનો લાભ હું મેલવી
શક્યો નહિ બે કે, તેણીની સાથે વાર્તાલાપ કરતા મારા બાળવામાં

આબ્જુ હંતુ કે, તેણી શાત અને વિદ્વાન છે, પણ તે તત્ત્વવેત્તા છે અને આત્માના સ્વરૂપને જાણનારી છે, તે વાત તો અન્યારે આ કવિતા ઉપરથી જ જાણવામાં આવી છે અહીં 'ધન્ય છે એ વિધવા શ્રાવિકાના સહજોધને' "

વિનીતાએ કહ્યું, " સ્વામિનાથ, એ જાળવિધવા મમાજ નગરમાં ઘણા પવિત્ર ગણાય છે તેમની વૃત્તિને માટે સર્વ સધને મોટું માન છે સધના સર્વલોકો તે શિક્ષિકા તરફ પૂજ્ય બુદ્ધિથી જુલે છે " નિયમધરે ઇતેન્તરીથી કહ્યું,—પ્રિયા, એ પવિત્ર વિધવાને કન્યાશાળામાંથી શો પગાર મળે છે? અને તે જાઈના નિવાસ કયા છે?

વિનીતા—સ્વામિનાથ, આ જુ બોલો છો? એ જાઈને માટે તમે કાંઈ પણ જાણતા ન હો, એમ લાગે છે તેમનું ચરિત્ર ખરેખર જાણવા જેવું છે હું કહું તે સાલજો

અમારા નગરમાં શેલન નામે એક શ્રાવક ગૃહસ્થ હતા તેને સુમેધા નામે એક સ્ત્રી હતી શેલન અને સુમેધા આપણા જૈન ધર્મમાં ઘણા આસ્તિક હતા શેલનને સુમેધા અને સુમેધા નામે એક પુત્ર અને પુત્રી યયા હતા તે જ ને ભાઈ જેન આર્હત સા જનો મારો અભ્યાસ કરી તેમાં સારી રીતે પ્રવીણ થયા કર્મ યોગે કેટલોક સમય ગયા પછી શેલન અને સુમેધા બંને શ્રાવક દ પત્ની કાળ ધર્મને પામી ગયા માતા પિતાના વિયોગથી સુમેધા અને સુમેધાને જાણું હું જ લાગ્યું, પણ વૈરાગ્ય ભાવનાના પ્રભાવથી તેઓએ પોતાના મનને દબાવી માઠ માઠ શોકનો ત્યાગ કર્યો હતો

માતા પિતાના મરણથી કુટુંબમાં એકાદી થયેલા સુમેધા અને સુમેધાને તેમના સ જ પીઓએ આવી સારો દિવાસો આપ્યો હતો કન્યાએ સુમેધા યોગ્ય વયની થઈ ત્યારે તેમના સ જ પીઓએ મળી તેણીને વિવાહ સ જ ધ કર્યો અમારા નગરમાં કટ્યાણુદાસ નામનો એક ગૃહસ્થ શ્રાવક રહેતો હતો, તેના પુત્ર શુભચ દ્રની સાથે સુમેધાનો વિવાહ કરવામાં આવ્યો હતો શુભચ દ્ર વિવાહિત થયા પછી તેના માતાપિતાનું અચાનક મૃત્યુ થયું, અને તેની વિપુલ સમૃદ્ધિનો તે માત્રીક થયો હતો શુભચ દ્ર ધાર્મિક અને જિદાર હતો, પણ

તેનામા પૂર્વપુણ્યનુબળાઓ હુતુ, તેથી તે ભરચુવાવ-આમા મૃત્યુ-
ને ગરણ થઈ ગયો પવિત્ર હૃદય સુગોધા બીચારી બાળ વિધવા થઈ

સુગોધાનો ભાઈ સુગોધ યોગ્ય વયમા વિવાહિત થયો હતો
કર્મ યોગે તેને સમ્પદમાનો ભય કર રોગ લાગુ પડ્યો થોડાજ
દિવસમા સુગોધ પોતાની વિધવા ખેડેતને મુકી કાળધર્મને પામી
ગયો હતો પ્રાતાના મરણથી સુગોધાના હૃદય પર ભાઈ આઘાત
થયો હતો પિતૃપક્ષ અને શ્વસુપક્ષનો ઉઝેદ થવાથી સુગોધાને
અસહ્ય દુઃખ લાગી આવ્યું એ વિરજા બાળા પ્રખુદ હોવાથી
તેમજ આ અમાર સમારના સ્વરૂપને બળુનારી હોવાથી, પુન
રાતિને પ્રાપ્ત અગ્નિ થઈ શ્વસુર અને પિતાના દ્રવ્યની તે સત્તા
ધારિણી થઈ પવિત્ર સુગોધાએ પોતાના મસરાનુ અને પિતાનુ
દ્રવ્ય એકત્ર કર્યું તેમાથી પોતાના નિર્વાહના જેટલુ દ્રવ્ય રાખી
બાકીનુ દ્રવ્ય તેણીએ માત ક્ષેત્રોમા યોગ્યતા પ્રમાણે અર્પણ કરી
દીધું છે તેમા ખામ કરીને શ્રાવક, શ્રાવિકા, સાધુ અને સાધ્વી—
એ ચાર ક્ષેત્રોને માટે તેણીએ વિશેષ દ્રવ્ય આપેલું છે શ્રાવકોને
જ્ઞાનદાન અને ઉપયોગદાન કરવાને અને સાધુઓ તથા સાધ્વીઓ-
ને જ્ઞાનદાન અપાવવાને તેમણે મોટી મમ્મા ઉભી કરેલી છે

એ સુગોધા તેજ અમાગ વિજયા નૈનકન્યાશાળાની અધ્યા
પિકા છે તેઓ કાર્ડ પણ દ્રવ્યની ઇચ્છા ગમ્યા વગર પોતાની જાતે
નૈનબાળાઓને વિદ્યાભ્યાસ કરાવે છે તન, મન અને ધનથી તે
પવિત્ર શુદ્ધી આર્હતબાળાઓને જોધ આપે છે તેમણે અમને
આત્મસ્વરૂપની કવિતા શીખવેલી છે તે કવિતા પણ તેમની રચેલી
હોય, તેમ લાગે છે, ગરણકે, તેઓ ડોઈ પણ કવિતા નિબંધ કે
વિષય લખે છે, તે ઉપર કર્તા તરીકે પોતાનુ નામ આપતા નથી
તેઓ દરેક કાર્ય કીર્તિની અપેક્ષા વગરજ કરે છે

આનંદા કહે છે—હે ખેડેનો, વિનીતાના આવા વચન સા-
ભળી તેણીને પતિ નિયમધર ધણોજ ખુશી થઈ ગયો હતો આ
નંદના ઉદ્ધિમા મગ્ન થઈ તે જોત્યો—“પ્રિયા, ધન્ય છે તારી
શિક્ષિકા સુગોધાને વેધવ્ય પ્રાપ્ત થયા પછી પોતાના જીવનને એવા

પરોપકારમાં જો નાની સુખોપા ખરેખર સુખોપા છે એવી પરોપ
કારિત્વી વિધના આવિકાનો અવનાર સર્વ રીતે પ્રગ્ન સતીય છે વિ
ધવાએ આત્મન—દીક્ષા લેવી અથવા તો આવી પરોપકાર પી મહા
મતની દીક્ષા લેવી—એ તેનીના જીવનની ઉત્તમિતિ સિખર છે
જનનાગિકાએને મહત્ત સિખર આપણુ, જનમહિતાસમાજ આ
પી તેમા સુલોપક બાજો આપણા, પોતાનામા જે કાર્ય જાન
કળાકારાન્ય હોય, તેનો બીજી જોડોને જાણ આપ્યો અને આ
સારા મની ધર્મના અને અભ્યાસના ઉત્તમપુત્રકો વાની, તેમા
બોધ લેવો અને આપ્યો—એમાજ વિધવાના જીવન પી વિધા
ના છે પ્રિયા, તારી ઉપકારિત્વી સિદ્ધિકા સુખોપાના આ નરુપ
જો પ્રથમથી મારા જીવવામા હોત તો હું એ મહામતીના પ્રત્ય
દર્શન વળતે તેનીના ઉચ્ચ જ્ઞાનનો લાભ લેત હશે બન્યુ તે ખ
પુન કોઈ પ્રગ્ન જે એ પવિત્ર સતીના દર્શન કરી હું માન આત્મા
સુદૃઢનો પાત્ર બનાવીશ.” પ્રિયા હવે નત્વજ્ઞાનની વાર્તા આ
ગળ ચલાવ

મનિના આ વચન માત્રની વિનીતાએ નત્વજ્ઞાનની વાર્તા
આગળ ચલાવી—

હે રવામી, જે આત્મા છે, તે આપણા આ શરીરમાજ આપી
રહે છે દરેક પ્રાણીના શરીરમા જુદો જુદો આત્મા છે, પરંતુ એ
અવરૂપે સરખો છે જે આત્માને સવ બાપી અને એક માને
તે આપણા જીનમનમા અપમાણ છે જો એવો એક અને સ
વ્યાપક આત્મા માનવામા આવેતો બધ અને મોક્ષ વિગેરે ક્રિયા
અભાવ સિદ્ધ થાય છે

તે આત્મા શુભ અને અશુભ બને ક્રમનો કર્તા છે અને
શુભ-અશુભના સારા નરસા ક્રવને લોગવનાર છે બ્યારે તે બ
સાધન દ્વારા સર્વ કર્મની ઉપાધિને દગ્ધ કરે છે, ત્યારે તે નિર્વાણ
મોક્ષને પ્રાપ્ત કરે છે

તે આત્માના ત્રણ ભેદ છે ૧ બહિરાત્મા, ૨ અંતરાત્મા અને
૩ પરમાત્મા જે જીવ મિત્રાત્વના ઉદયથી શરીર, દ્રવ્ય, સ્ત્રી, પુ

જ્ઞાનગુણના પર્યાય અનંત ગણાય છે એક અક્ષરના પણ અનંત પર્યાય છે જ્ઞાનને આવરણ કરનારુ કર્મ જ્ઞાનાવરણીય જોવાય છે જે જીવને એ કર્મનો ઉદય થયો હોય, તે જીવ કાર્ય પણ જ્ઞાન મેળવી શકે નથી ત્રીજા ઉદયવાળું જ્ઞાનાવરણીય કર્મ આખે બાધવા પાટા જેવું છે જેમ આખે પાટો બાધવામાં આવે તો પ્રાણી કાર્ય પણ દેખી શકે નથી, તેમ જ્ઞાનાવરણીયના ત્રીજા ઉદયવાળો પ્રાણી કાર્ય પણ જાણી શકતો નથી એક સમયમાં જાતુનાર ચિદા નહિ ધનરૂપ ચેતનગતને એ કર્મ જડરૂપ કરી નાખે છે, ચેતનના મુખ્ય જ્ઞાનગુણને આવરણ કરનાર એ જ્ઞાનાવરણીય કર્મને માટે પ્રાણીએ ઘણી સાવધાની રાખવાની છે

પાચમું દર્શનાવરણીય કર્મ ઘણુંજ વિકટ છે એ કર્મ પ્રાણીને ધંદિય ગૂંચ કડે છે આધજો, બહેરો વિગેરે જે પ્રાણી બને છે, તે દર્શનાવરણીય કર્મનો વિપાક છે તે કર્મને વિદ્વાનોએ છડીદારની ઉપમા આપી છે રાતના દાર આગળ રહેલો છડીદાર જેમ રાત્રી જેની પર ખુશી હોય તેવા માણુમને જો પોતે નાખુશ હોય તો પેગવા દેતો નથી, તેમ દર્શનાવરણીય કર્મ જીવને ધંદિયેથી ન્યૂન બનાવી આત્મ સાધન કરવા દેતું નથી આત્મમાધન કરવાની જીવની સામગ્રીનો તે નાશ કરે છે દર્શન અને શ્રવણ શક્તિ જીવના ઉગર રાગની જેમ પ્રમત્ત છે, પણ દ્વારપાળની જેમ તે કર્મ પોતે નાખુશ હોવાથી જીવને તેનો લાલ અપાવતું નથી તેને અધ અથવા બહેરો કરે છે

છઠું વેદનીય કર્મ છે એ કર્મની ગ્રંથિત્રીશ કોડાકોડી માગ-રોપમની છે પ્રાણીને જે જે જાતના દુખ પડે છે, તેનું કારણ એ કર્મનો વિપાક હોય છે ગર્ભ સમયના દુખ જન્મ સમયના દુખ રોગોના દુખ, મરણના દુખ, વિયોગના દુખ, વિપયની અપ્રાપ્તિના દુખ, ભયના દુખ, તિર્યચગતિમા વધ, બાધન, ભારવહન, નાસાવેધ, ક્ષુધા, પિપાસા, મૃગયા અને જ્વલિવેરના દુખ તથા નરકમાં પરમાધામિના દુખ- એ બધા દુખ એ વેદનીય કર્મના વિપાકથી ઉત્પન્ન થાય છે જીવ પોતે મહાનદી છે, પણ એ વેદ

નીચ કર્મના બધથી તેને એ બધા હુ જો લોગવવા પડે છે આપણા મહારાણીઓએ એ વેદનીચ કર્મને મધની લીપેલી તરવારના ધારની ઉપમા આપેની છે તરવારની માથે મધ લીપેલું છે, તે મધનો સ્વાદ લેજો તે શાતા વે નીચ કહેવાય છે અને તરવારની ધાર કે જેનાથી મધને ચાટતા જીભ કપાઈ જાય, તે અસાતા વેદનીચ કહેવાય છે જ્યારે શાતા વેદનીચનો ઉદય થાય, ત્યારે જીવને ખાવા પીવાના લોગ, સ્ત્રી નિવાસ, રાગ, રગ, મહત્ત્વ અને માન મળે છે અને અગાતા વેદનીચના ઉદયથી તે ઉપરના સુખનો વિયોગ થાય છે

આઠમું અતરાય કર્મ છે એ કર્મની સ્થિતિ પણ ત્રીશ કોડા કોડી ભાગેખમની છે અતરાય કર્મના ઉદયથી જીવને ધારેલા કામમા અતરાય-વિદ્ધ આવી પડે છે કોડીને કોઈ પણ કામમા અતરાય કરવાથી એ કર્મ બધાય છે અને તેથી તેને પોતાના કામમા વિદ્ધ (અતરાય) આવી પડે છે

આ સસારમા મનુષ્યઆત્માની શક્તિ ચાર પ્રકારે ફેરવી શકાય છે દાનથી, લાભથી, લોગથી, અને વીર્યથી એ ચારે શક્તિ જોને તકને અતરાય કર્મના ચાર ભેદ પાડી શકાય છે એટલે દાનાતરાય, લાભાતરાય, લોગાતરાય, અને વીર્યાતરાય-એવા તેના ચાર ભેદ પડે છે ધનાદ્ય માણુમ કોઈ નિરાધારને દાન આપવાની ઈચ્છા કરે, પણ દાનાતરાય કર્મના ઉદયથી તે દાન આપી શકતો નથી વ્યાપાર અને રાજસેવા કરનારો માણુસ લાભની મોટી ધારણાથી વ્યાપાર કે રાજસેવા કરે છે, પણ જો તેને લાભાતરાય કર્મનો ઉદય થાય, તો તે લાભ મેળવી શકતો નથી વિવિધ પ્રકારના લોગ વિવાસની સામગ્રીને પ્રાપ્ત થયો હોય, પણ જો તેને લોગાતરાય કર્મનો ઉદય થાય તો તેના શરીરમા રોગાદિકનું એવું કારણ બને કે, તે કાંઈ પણ લોગ-વિવાસ લોગવી શકતો નથી સારી શક્તિ ધરાવનારો માણુસ પોતાનું વીર્ય ફેરવવાને ઈચ્છા કરે, પણ જો તેને વીર્યાતરાય કર્મ ઉદય આવે, તો તે શરીરે નિર્બળ થઈ જાય છે તેને પથ્ય પણ કુપથ્ય થઈ જાય છે

આ અતરાય કર્મને ગતતા લડારીની ઉપમા આપેલી છે કેાઈ માણસ ઉપર રાજ પ્રમન થઈ તેને દ્રવ્ય આપવાની આજ્ઞા કરે પણ જો તે માણસ ઉપર લડારી નાખુગ હોય તો તે કોઈ પણ કારણ બનાવી તેને દ્રવ્ય આપવામા વાર લગાડે છે અથવા ધક્કા ખવડાવે છે, પણ દ્રવ્ય આપતો નથી તેવી પૂવપુણ્ય રૂપી રાજ પ્રમન થઈ જીવને અમૃદ્ધિ વિગેરેનો યોગ મેળવી આપે છે, પણ અતરાય કર્મરૂપી લડારી તેનો ઉપયોગ કરવા દેતો નથી, તેમા અનેક જાતની અડચણો ઉભી રહે છે

આયુષ્ય આયુષ્ય કર્મ છે એ કર્મની સ્થિતિ તેત્રીગ સાગરો પમની છે તે આયુ કર્મના ગુભાસુ અને અગુભાસુ એવા બે પ્રકાર છે શુભાસુ મારૂ ગણાય છે અને અગુભાસુ નકારૂ ગણાય છે એ કર્મને લઈને જીવના આયુષ્યની સ્થિતિ બધાય છે બીજા માત્ર કર્મના કરતા આ આયુષ્ય કર્મનો બધ ઘણો મજબૂત છે આયુ કર્મ બાધ્યા પડી ગમે તેટલી ધર્મકરણી રહે, તો પણ તે કર્મથી બાધેલી બની નિવસ્ય ભોગવવી પડે છે બીજા કર્મનો દ્વિય અપ્રવર્તન— સક્રમણ વિગેરે કર્મના યોગથી કદિ નિષ્કળ વાય છે, પણ આયુ કર્મ તો જોગ વા વિના પુરતુ નથી તે કર્મને અનુભવી જ્ઞાનીઓ શ્રેડીની ઉપમા આપે છે જેમ બેડી(હિડ)મા પગ નાખ્યો દોય, ત્યાં મુખી તે માણસની ક્યાઈ પણ જર્જ શકાતું નથી, તેમ આયુક્રમ બાધ્યા પડી ગમે તેના પુણ્ય કરે તોપણ તેમાથી પુટી ચકાતુ નથી

હે પાણનાથ, આ આઠે કર્મની પદ્ધતિ, સ્થિતિ, રસ અને પ્રદેશના બધને વગ થઈ આ જીવ અનતાન ત પુરૂગવ પરાવનન થયા જન્મ મજ્જ રૂપ લયરૂપ ગલમા લમ્યા રહે છે, માટે તેમાથી મુક્ત થવાને લવિઆત્માએ સર્વદા પ્રયત્ન કરવો જોઈએ

હે સ્વામી આ પમાણે અમારા પવિત્ર શિક્ષિકા સુમોધાએ આ મા અને આઠે કર્મના સ્વરૂપ અમને શીખાવ્યા છે જે મે ત મારી પામે યથાર્થ રીતે કહી સંભળાવ્યા છે

આનંદ હા કહે છે— હે જીવેનો, આ પ્રમાણે વિનીતાના મુખથી આત્મા અને કર્મનું સ્વરૂપ સાબળી તેનો પતિ નિયમધર યજ્ઞોજ્ઞ

જેવું છે જેમ જાત પ્રમત્ત થઈને ડોડ માણુમને દ્રવ્ય આપવાની આજ્ઞા કરે, પણ જો લકારી અનુકૂળ ન હોય તો તે માણુમને દ્રવ્ય આપનામા વિવળ કરે અથવા ધક્કા ખવરાવે છે તેવી રીતે અત સાય કર્મ માણુમને લાભ આપવા દેતું નથી. તુ આગી કેળવણી પામેલી શ્રાવિકા છે, પણ તે કેળવણીનો લાભ તુ પોને લઈ જઈતી નથી, એ અતગય કર્મનો વિપાક લાગે છે તેની માથે તાગમા મોહનીયકર્મનો ઉદય પાડે છે. મોહનીય-કર્મના ઉદયવાળો છવ શત્રુને મિત્ર ગને મિત્રને જત્રુ બાણે છે. ઉન્માદને મા-જાતો છે અને માગને ઉન્માદ બાણે છે તે પણ તાગી ઉપર લાગુ પડે છે.

નિનીતા—(ગજાન ધર્મિ) નવામિનાય, તે અતસાય અને મોહનીય મનો વિપાક માની ઉપગ્રહી રીતે લાગુ પડે કે? તેમને સમજો.

નિયમધર—મા મા અને કર્મના પ્રકરણને જાણનારી તસ જેવી વિદ્યાન્ત્રીના હૃદયમા તેનો ગોષ્ઠ જોવામા આવે નથી તે ઉત્તમ તત્ત્વનો વામ તને મળે નથી, એ અતગય કર્મનો પ્રિ લાગે છે મારી નતે જામગી મેળવ્યા છતા, તેનો લાભ ન મળે એ લાભના ભ્રમ હોવાય છે જેમ દ્રવ્યના લાભમા અતગય વાય છે, તેમ તને તત્ત્વનાતના ગોષ્ઠના લાભમા અતસાય થાય છે જે માણુમ કેળવણી પ્રાપ્ત કરી તેનો લાભ ન લઈ ગડે તેને અતસાય કર્મનો વિપાક થયો છે, એમ ગામાટે ન હોવાય પ્રિયે, તે જેવું જ્ઞાન મેળવ્યું છે, તેવું તાડ પ્રવર્તન નથી, તેવું બાણ અતગય કર્મ શિવાય ખીજું શું છે? જેમ દાનાતસાય કર્મવાળો છવ દ્રવ્ય છતા દાન આપી ગડે નથી, તેમ કેળવણી પામેલા માણુમ અતગય કર્મને લઈને તે કેળવણીનો લાભ લઈ ગડે નથી.

વળી તાનામા મોહનીય કર્મનો ઉદય પણ જોવામા આવે છે મોહનીયકર્મના ઉદયથી છવને દશ પ્રકારનું મિનાત્વ વાય છે, તેમા ઉન્માદને માર્ગ બાણે, એ પણ એક મિથ્યાત્વ છે એ મિનાત્વ તાસમા આગી રીતે દેખાય છે શ્રાવિકાએ જ્ઞાન સંપાદન

કવુ, પણ તે સનનો મ રાખ્યો ન જોઈએ ' હું વિદ્વાન છું, હું બુદ્ધિમાન છું, ' એવો મદ રાખવે — એ ઉન્માદ જોવાય છે માગાનુસારી જીવ કદિપણ તમે મદ ધારણ કરતો નથી મદને લઈને માણસ દુરાનકી થઈ જાય છે અને દુરાચર્યને લઈને તેનામાં મિશ્રાત્વનો પ્રવેગ વાય છે તું પણ તેવો જ બનેલો જો છે એ આનંદ જ મને — ને ઉન્માદ છે અને તેના ઉન્માદને તું મારી જાતો છે ને તો તારામાં મોહનીરકમનો ઉદય છે જો તારા આત્મા અતરાય અને મોહનીરકર્મને આધીન રહેશે, તો તને અનેક તપના મના બધ થયા વગર રહેશે હિં પ્રિય હવે વિચાર કર તારા જેનો કુલ સવિગ્ન નવ રાગ કહેવું

આનંદ હો છે — હો મેનું, શ્રાવક નિયમગતના આ વાતો માનવી વિલીના અગ્રવ વડ મર તેના અતરંગાથી પ્રમોદના અકુર પ્રાપ્ત થઈ આવ્યા હો નમા રહેવો નાન નીપટ પ્રકાશ થઈ યો તારા તેનીએ પ્રેમ વધ પોતાના પતિ નિમગ્ધરના અરણ્યમાં વદના કરી તે અનિ જોડી મોની — ' મહાનુભાવ, પ્રાપ્તેશ, અપના મનોએ માત્ર મહાન અધકાર દૂર કરું છે મારા આત્માને અપોગાતમાથી બાંધે છે મે દુરાચર્યથી ને તમારી અવગણના કરી હતી તેને માટે મને હમા આપો હવે મારા હૃદયમાં દુરાચર્ય દૂર થઈ ગયો છે પુત્રોની આગળ સ્ત્રીઓ કાર્ધ પણ હીસાળમાં નથી પુત્રોનું બુદ્ધિગળ સ્ત્રીઓના કરના સ્વીકાર છે સ્ત્રીઓ પોતાના પતિઓના દાસીભાવને જ યોગ્ય છે પુત્રને ય છે અને સ્ત્રી સેવિકા છે સ્વામિનાય, મે તમારી સામે જે આશ્ચર્યથી ગર્વના વચનો કહ્યા છે, તેને માટે મને પશ્ચાત્તાપ વાય છે મોહનીર મને અતરાયકર્મનો વિપાક મળ્યો ને છે, હું તેનાથી દૂર જોવાની ઈચ્છા મણુ છું જો આ વખતે હું પ્રમાણમાં પડું તો અવશ્ય મારા આત્માને કર્મના બધ વિશે વાય અરે' હું બહુ પણ ગણી નહીં હવેથી હું પોપટીયા રાંધેને છોડી તે સ્થાનના મોધને ચનાર્થ રીને અલ્પ કરીશ પ્રભુ મને શુદ્ધ બુદ્ધિ આપો

હે ખડેનો, વિનીતાએ જ્યારે આવા વચનો કહ્યા, એટલે તેના પતિ નિયમધરને ઘણુંજ મતોપ થઈ આવ્યો. પોતાની સાં બદલાઈ ગઈ અને તેણીએ દુગથ્થડનો દુર્ગુણ ત્યજી દીધો—એથી નિયમધરને અવળનીય આનંદ ઉત્પન્ન થયો હતો. તે આનંદવર્તને જોયો—‘પ્રાણુધરી, નીતિશાસ્ત્રમા લખ્યું છે કે, ‘જે માણસ વિદાન છે, તે રૂન રીને સાવ છે’ એ વાક્ય તે યથાથ કર્યું છે તારી શુદ્ધમુગ્ધાની વિદ્યા તે લણવારમા માથડ કરી દીધી છે હવે મારા મનને પૂર્ણ મતોપ પ્રાપ્ત થયો છે. મારી ઇચ્છા પ્રમાણે મારે શ્રાવણમાર મુગ્ધાલિત બની ગયો છે હું હવે મહાલાગ્યના શિખર ઉપર આરૂઢ થયો છું હવે તારા મુખમાથી તત્ત્વમોઘડ અને શાત સ્મરણી એક મનોહર ડવિતા માલગવાની મારી ઇચ્છા છે, તે પૂર્ણ કર’

વિનીતા—નામિનાય, દેવી કવિતા માલગવાની ઇચ્છા છે?

નિયમધર—પ્રિયા, તમારા મુખથી જે ડર્મના નવરૂપનું વિવેચન થયું, તેની જો ડવિતા હોય તો વધારે મારૂં, નહીં તો બીજી જે તને યોગ્ય લાગે, તે ડવિતા મારૂં મલગાવ

વિનીતા—પ્રાણુનાન, એવિષયની એક ડવિતા ઘણી નારી છે જે અમાન પવિત્ર સિક્ષિકા મુગ્ધાધાની રચેલી છે

નિયમધર—મહા! એ મહાનુભાવા મુગ્ધાધાના જીવનને ધન્ય છે એ સ્ત્રીકવિ જગજગ આત્માની ઉદ્ધાનક છે પ્રિયા, હવે એ મુહર કવિતા જલદી ગા

ધર્મદામ શેક ઠહે છે—હે શ્રાવિષ્ઠાએ, પછી આનંદાએ પોતાની પુત્રી લલિતા અને બીજી શ્રાવિષ્ઠાએ કહ્યું કે, તે વિનીતા એ જે કવિતા પાતાના પતિ નિયમધરની પાસે ગાઈ હતી, તે કવિતા હું તમને ગાઈ સભાગારું, તે તમે સાવધાન થઈને માલગજો તે આનંદાએ જે કવિતા ગાઈ હતી, તે કવિતા આ શ્રાવિકા તમને ગાઈ સભાગારો

પછી વિનીતાએ પોતાના પતિ આગળ, આનંદાએ લલિતા વિશે શ્રાવિકાઓની આગળ અને ગગાએ શ્રાવિષ્ઠ શાળામા-

એ કવિતા નીચે પ્રમાણે ગાઈ સ બળાવી હતી

કર્મના સ્વરૂપની કવિતા

“ અનિરુદ્ધજીની ઘોડણી ”—એ રાહ

(નિનાદમાં ગાતા ઘોડાના જોયો રાહ)

સુણો ગતિ કર્મની (એ ટેક)

ગિર્યાત્વ અનિરતિ યોગ કથાયે,

કમ બધા બધ ન,

૧૨૫ ગાન છે - બધાય સુણો ગતિ કર્મની ૧

કમ બધાનો રાત્રી મોડો,

માણક ને બાળવાન

મોહનોય કરમ તેનું નામ

સુણો ૨

ત્રીન મોહનો દેવ યાતા

હવે બને નિપરીત,

નવ દેવે સુમાગ્ય રીત

સુણો ૩

નામ કરમવી વિનિધ રૂપે,

ધરે હવે બધાય,

પચિનકાળની ને ઉપમાય

સુણો ૪

એક પૂજારી પ્રાણી જગમા,

શીત્રે રહીશુ ગણાય

ગોન કર્મનો એ મહિમાય

સુણો ૫

જ્ઞાનતાલુ જ્ઞાનરૂપ કંતુ,

જ્ઞાનાવર્ણીય નામ,

જડરૂપ બનાવે તે જામ

સુણો ૬

દર્શનાવરણી કર્મ કરાવે,

જતુ વિક્રિય હીન,

ધાય પ્રાણી દુષ્ટે કરી ૧ દીન

સુણો ૭

૧ મિશ્રિત અનિરતિ, કથાય બને નો ૧—એ આ કર્મને બાધક
ના હવે છે ૨ ગાળી રીતે ગાનારા ૩ સાત માર્ગની ૪ તિ ૪ જા
બતના કરો ૫ ન મકમને પચિનકાળની ઉપમા આપી છે ૬ હવે જાતને
આગળ દેવતા કામને જડરૂપ કહે છે ૭ ને ધર્મો તો જોઈ આવે
ગરીબ

ગર્ભ જનમને રાજ વિયોગના,

વેદાવે બહુ દુઃખ,

નથી વેદની કર્મમા મુખ

મુણા ૮

આયુ કરમની રંગેડી ભારે,

ધુરે નહીં વિણ ભોગ,

તેનો ઉવજ સરીખો યોગ

મુણા ૯

આઠ કરમ એ જીવની માથે,

નિત્ય જડાયે આપ,

ધર્મ માધી છોટા તેની છાપ

મુણા ૧૦

નિર્મળ આતમ તત્ત્વ વિલોકી,

કર્મ પવિત્રારે જોહ,

ગોહ માથે ભવિ જન તેહ

મુણા ૧૧

આ પ્રમાણે ગગાના મુખથી કવિતા માળગી મર્વ આવિકા
મમાજ હૃદયમા પ્રમત્ત પ્રમત્ત વધ ગયો હતો.

ધર્મદાગ રોક કહેછે— હે આવિકાઓ, આ કવિતા આનદાના
મુખથી સાસળી લલિતા, જ્યા, પૂર્ણા, પેતી, પ્રેમ, પુતળી અને પ્રે
મદા વિગેરે મર્વ આવિકાઓ આનદમા મગ્ન થઈ ગઈ તે વળતે
પૂર્ણાએ પ્રમ લાવીને કહ્યું, “ધર્મમાતા, આ કિપયોગી કવિતા મા
રા આતમતા જીવનને અવલબન કેવળ વર્ષ પડશે હું તેને મદા ક-
કમા રાખીશ અને સામાયિક વળતે સ્વાધ્યાયમા તેનો પણ પાક
કરીશ” પૂર્ણાના આ વગ્ને મામગી આનદા ઉત્પાદ્યથી ગોડી—
પૂર્ણાને, તમારા વિચાર નહીં મને ઘણી ખુબી ઉપજે છે તમારો
આતમા ખરેખર પુરવા । અ । પવિત્ર છે પછી તેલીએ જ્યાને ઉ-
દેશીને કહ્યું, “જ્યાનહુ તમે જે અતગય કર્મ વિષે બાણુનાને મને
પ્રજ્યુ હતું, તેના ઉત્તરરૂપે આ વિવેચન તમારા સમજનામા આ-
જ્યુ કે નહિ ?”

જ્યા— ધર્મમાતા, હવે હું જાણતો કર્મનું નવરૂપ સમજી

૧૬૫ પમાડે ૨-યાપ કર્મ ગેગીના જેવું છે, તે જાત યાચિના છુટી । ૧૧

૨-તે વ જના જેવો મજાજીત છે ૪ આ મરજીપને જોઈને ૫ નાગમ્.

અતરાય કર્મની સાથે ખીજા કર્મના સ્વરૂપ જાણવામા આવી ગયા છે પૂજ્યમાતા, હવે જેમ જનશે તેમ એ કર્મના જ ધર્મી મારા આત્માને જાણાવતી રહીશ

આનંદા— જહેનો, જ્યારે વિનીતાએ એ કર્મના સ્વરૂપની કવિતા ગાઈ તે વખતે તેણીના પ્રબુદ્ધ હૃદયમા જુદીજ ભાવના પગ ટ થઈ આવી હતી તે પછી વિનીતા અને નિયમધર શ્રાવક— એ દંપતી મુખે રહી ધર્મસાધન કરવા લાગ્યા વિનીતાએ સ્વગત રહેવાનો અને આનંદ રાખવાનો પોતાનો દુ સ્વભાવ છોડી દીધો હતો તે શુદ્ધશ્રાવિકા થઈ પોતાના પતિની નિકરણ શુદ્ધિથી સેવા કરતી હતી અને જ્ઞાનકમ સારનો ટહાવો લેતી હતી તેમના પવિત્ર ગૃહ વામમા જે કાંઈ જાણવા યોગ્ય જનાવો જાન્યા હતા, તે હું તમને કોઈ પ્રસંગે જણાવીશ આજે તો આપણે નિશ્ચનો મમય થઈ ગયો છે, તેથી હરેઉપદેશવાર્તા મમાસ કરવામા આવે છે ધર્મદાસ શેઠ ઢહેછે— હે શ્રાવિકાઓ, તે પછી આનંદાએ પોતાની ઉપદેશ વાર્તા સમાપ્ત કરી, એટલે ખીજા ધર્મી શ્રાવિકાઓ પોતપોતાના ઘર તરફ ચાલી ગઈ હતી આપણે પણ આજનો સમય પૂર્ણ થઈ ગયો છે, માટે આજની ધર્મવાર્તા મમાસ કરવામા આવે છે ધર્મ દાસ શેઠના મુખમાથી મા ગાઠો નીકળવાની માથે સર્વ શ્રાવિકાઓએ માનીશ્વર લાવાની જન જોલાવી શ્રાવિકાશાળાને જાળવી મૂકી ધર્મદાસ શેઠ અને મા ॥ પોતાના ઘર તરફ ચાલ્યા અને જાણ મુલાન અને વૃદ્ધ શ્રાવિકાઓ તે નિવસની કથાનો વાર્તા કરતી કરતી પોતપોતાના ઘર તરફ વાને થઈ

દિવસ ૨૬ મો.

પોતાના વાસગૃહમાં નામાયિક પાચી પછી મણી ઉપે સ્વરે
નીચે પ્રમણે પ્રમુખજિતનુ ગીત ગાય છે

પ્રમુખજિતનુ ગીત.

વૈતાલીય છંદ

ન્યવત નિતે દ્રને નમુ,
પ્રમુખજિત રમમા સદા ગમુ,
જગનાથ દૃષ્ટા પ્રસારને,
ભવની આ જનને જગારને ૧

વનિજકર્મ પ્રવાહમાં વચો,
ભવમા હું બ્રમધી ભમી રહો,
પ્રમુખજિત જન પ્રસાર આપને,
મમ કર્મ બધાજ વાપને ૨

નથી ગાત્રય નેડ આ ભને,
નથી શર્ણુ બીજુ મને ભને,
મુજને નિનસાય તાગને,
અપગધો મધણા વિહારને ૩

તુમ નામ પવિત્ર હું જુ,
ન જાણી આ તનને સદા તપુ,
નરણે કંઠે દૃષ્ટા નિધિ,
નવ જાણુ પ્રમુખજિતનો વિધિ, ૪

૧ દેવજી. ૨ નના પી ૩ હમના પ્રસારમાં હું નોડ મડે છું
૪ રોડ ૫ તા ૬ મારા.

મણિ ગીત ગાઈ રહી, તે વળતે તેની પડોળમા રહેનારી
ધનકોર નામની એક ધ્રાવિકા તેના ઘરમા દાખલ થાય છે

ધનકોર—હેમ મણિજેન શુ કરો છો? આજે તો કાંઈ મધુર
મધુર ગીત ગાઓ છો શુ કાંઈ આજે જમવા રમવાનુ મ'યુ છે?

મણિ—આવો, ધનકોરજેન, આજે તમે કયાથી?

ધનકોર—જેન, અમે વણી આવી ચડ્યા

મણિ—અમનતા આ-યા છે, કે કાંઈ માફ કામ પડ્યુ છે?

ધનકોર—ઠામ વિના તમારે ઘેર કાંઈ અવાય છે?

મણિ—કડા જેન, શી આજ્ઞા છે?

ધનકોર—હમણા આપણા ગામમા ધમદાસ શેઠે અને તેની
સ્રી જ ગાઓ કાંઈ નવુ ધતીંગ ઉભુ કયુ છે, તે શુ છે? માન સામ
વામા આ-યુ કે ને, તમે પણ સામેલ છો

મણિ—ધનકોરજેન, એ ધતીંગ ની ગીતે કહેવાય? એનો
આપણા ગામની ધ્રાવિકાઓના ઉદ્ધારને માટે ધ્રાવિકામળ
સ્વ પીર?

ધનકોર—જેન, એમા C દ્વારની વાત કયા છે? મને તો તે જ
થો દોળ લાગે છે શુ આટલા દિવસ ધ્રાવિકાશાળા ન હતી એવું
માપત્ર મધ પડ્યુ રહેતુ? મને તો લાગે છે કે, ધર્મદામ શેઠે મધ
ધુમા પાનાનો નિવાહ વરવાને માટે આ એક ખાતુ ઉભુ કર્યુ છે

મણિ—બહે! એ કુપમરી ધર્મપિતાની મારી આપણ
કશો નર્મિ જો એવી વાત કરવી હોય તો તમારી માથે માલમ
ભાવળ થઈ ગકશે નહિ તેમની આવી વિપરીત વાત તમને કોઈ
કરી? આપણા ગહેરના તમામ લોકોએ એ પરે પકારી મહામાધ
દાસ શેઠ અને તેમના પવિત્ર નીંગ ગાની ભારે પ્રશ સા કરે છે
મને ઈશ્વરે લેવા માને છે, અને તમારા મુખમાથી આવનાર
અપિત્ર રાજો નીકળે છે, તેનું શુ કારણ?

ધનકોર—મણિ જેન, મે એ વાત મારા યગ્ગમાથી જ સા
જો છે

મણિ—તમે તનારા ધરમા કોના મુખથી સાલજી છે?

ધનકોર— તમારા બનેલીના મુખથી

મણિ—ત્યારે તો એ વાત તદ્દન ખોટી ઝાંરપુ તમાગ વરનો સ્વભાવ હું માગી રીતે જાણુ છું

ધનકોર— તેમનો સ્વભાવ શું ખરાબ છે?

મણિ— હા, તેઓ પોતે કદિ સારા હશે, પણ તેમને સાગ મણસોનો મહવાગ નથી ઘણીવાર સાગ માણસો પણ દુઃખ અને લાઠીને બગડી જાય છે

ધનકોર—તમાગ બનેલીને એવા નગરો મહવાગ ડોનો છે?

મણિ—ધનકોર જ્ઞેન, એમા શું પુછો છો? શું તમે એ વાત નથી જાણતા?

ધનકોર— ના, જ્ઞેન, હું તો નવી જાણતી

મણિ— હમેશા તમારા પતિની પામે ઘેર કોણુ ડોણુ માણુ મેં આપ્યું છે? તે તમે જાણો છો કે નહિ?

ધનકોર— હા, એના જાણુ 'શુ' પરંતુ તેઓ કેવા છે, એ વાત હું તદ્દન જાણતી નથી

મણિ— આપણા જામમા આપણા જ્ઞેનમ ધની અદર ત્રણ મણસો ઘણા લુચ્ચા ગણાય છે

ધનકોર—તે ત્રણ માણસો કયા? તેમના નામ કહો

મણિ—કુકર્મચક્ર, કુકર્મચક્ર, અને કુકર્મચક્ર, એ ત્રણે આપણા નવમા ખટપટી અને વિરોધી ગણાય છે અને આ ત્રણ જામના લોકો તેને 'ટાણુકરિપુટી' એવા નામથી જાણજે છે જ્ઞેન ધનકોર, એ ત્રણે તમારા વરની પામે આપે છે કે નહિ,

ધનકોર—હા, તે ત્રણે તો મારે ઘેર રાજ આપે છે, અને તમાગ બનેલી તેમણે ઘણા ઘાટો સળવરાવે છે તેઓ કેવા છે એની મને ખબર નથી

મણિ—જ્ઞેન ધનકોર, તેઓમા જે કુકર્મચક્ર છે, તે મારા મ જામા છે, તેવી તેમની હકીકત માગ જાણનામા સાગી રીતે આવી છે તેઓ એકમ મળી આપણા જામમા કાઈ પણ મારૂં થાય, તેની નિંદા કરે છે અને તેમા લગ પાડવાના ઉપાયો કરે છે, પરિત્ર ધર્મદાન

નામે જે દીકરીઓ છે મારા મારા કુલ ઉમરના છે એ જ ને દીકરી
 ઓ શિવાય બીજી ગર્ભપણ ફરજન તેમને નથી હાલ તેમણે તે
 બને દીકરીઓના લગ્ન નિરધાર્યા છે આજે તેમને મમૂરતુ ચડાવ
 વાનું છે તે પ્રન જે તેમને ઘેર માગવિક ભોજનનું આમ નણું
 રેલુ છે હું માગી બેન લનીને તેને માગે ડહેવા ગયું, ત્યાંજે તેની
 એ ના ડહી કે, હું માગીને ઘેર જમવા નહીં આવું મે તેનું કાર
 લા પુછ્યું ત્યાંજે તેણીએ કહ્યું કે, આપણું મામાએ કુદન અને કમ
 જા બને દીકરીઓના નાના લીગ છે, એનું મે મામળ્યું છે, તેથી
 હું તેમને ઘેર જમવા નહીં ગાનું, કારણ કે, કન્યાવિકૃત ડરનારને
 ઘનું આપી આવું, તેમા પાપ છે તેની મે તે મળ ન આવના
 જાધા લી રી છે તેણીને મે ઘણીએ મમની, તો પછી તે સમજ
 નહી તો ધીએ તો એવે સુરી પ્રતુકે, ડયાવિકૃત ડરનારને સ્પર્શ
 ક વાલી પણ ન્હાનું ભોળું તેના ગીરના પડકારથી પછી આ
 પત્રિન થઈ જાત છે એટલે હું નિગળ ગયું પાત્રી ઘેર માગી, મે
 આ જવી હીજત તમાગ બનેડીને કહી એને તેમને મને ડહ
 કે, આપણા મામા ધર્મદાન શેડ અને તે રી સ્ત્રી ગગા મોટું ધ
 તી ૧ લગ્ન મેલ છે તેઓ પાતાના મહામા આવનારી શાવિકા
 એને ધમને જાને બમાને છે તે શિવાય બીજા કેવાએક નિહ
 ના વચ્ચે ડહા હતા જે વચ્ચે તમારી મમર કહેતા હતા મો
 લગ્ન લગ્ન થાય છે એવે તેમણે મને બજામણ કહી કે,

કહી હોત તો વધારે મારૂં હુતુ તમારી વાત આલણી મ રા મનમા
અંચાનક ખેદ ઉત્પન્ન થયો છે. યુ તમાગ મામાએ કન્યાવિક્રય
કયો? એતો જીવન કયો કહેવાય શ્રાવિકાજીમા જન્મ લઈને તેમણે
મોઠો અનાચાર કયો છે. કન્યાવિક્રય કરનાર મહાપાપી કહેવાય
છે તેનું નામ માભળવાથી પણ પાપ લાગે છે. દીકરીના દોડડા
લેનાર નિર્દયપિતા નગ્નનો જ અધિકારી છે. કન્યાવિક્રય કરનાર જો
શ્રવક કહેવાનો હોય તો પત્રી મિથ્યા-ની ડોને કહેવો? દુહિનાનો
વિક્રય કરનાર અને આકાલમા નાં પત્નિ દેવ નથી. આકાલકાળમા
જ મેયો જાતિ ચકાલ કહેવાય છે અને કન્યાવિક્રય કરનાર ઈર્મ
આકાલ કહેવાય છે. જાતિ આકાલના કરના ઈર્મઆકાળ અવમ છે
જેન ધનડોર, તારી આ વાત માભળી માટે પ્રાવશ્ચિત્ત લેવું પડ્યું
આજે હું ઉપેનામના પદ પ્રખ્યાતુ કર્મ. જન આ નગરી નાત માભ
જાવના મહા પાપમાથી મુક્ત વર્ણન છે, જેનું નામ માભળ
વાની પ્રવશ્ચિત્ત લેવું પડે તેવી વાત માભળી ની નીને વડ શરે ?
તમારી જેન લક્ષી પવિત્ર છે, તેણીને કન્યાવિક્રયના પાપ ભોજનમા
શમાટે જોડે છે? તે બીચારીને નિગોષ જોવા દો. મારી તો એજ
નાહ છે કે, લક્ષીને એ અપવિત્ર ભોજન ઈર્મવગે નહિ અને જો
જોને તો તમે પણ એના ભોજનમા ભાગ લેવો નહિ.

જે વિવાહમા કન્યાનો વિક્રય કરવામા આવ્યો હોય, તે અધમ
વિવાહ ગણાય છે તે વિવાહનું ભોજન માભળવું નથી, પણ અમા
મિત્ર છે.

મણિના આ વચન સાલણી ધનડોર નાજ્ય થઈ નાં તેણીના
નાજ્ય ઉપર મણિના વચનોએ મારી અનગ કરી નીધી તેણી વિચાર
જીને મોટી-મણિ જેન, તમાએ મને મારી ચેતવણી આપી છે
માગ આત્માને પાપમાથી જાણ્યો છે હું હું પણ એ પાપ ભોજન
કરવાને માન મામાને ઘેર જઈ નહિ. કન્યાવિક્રય કરનાર એ
મા માના ઘનું અન્ન ખાવું યોગ્ય નથી. હું આજ મુઘી એ વાતથી
અસાત હતી મણિ જોઈને, સત્ય જોના પ્રસાવ કેવો મહાન છે
મારી જોઈને લક્ષીના સારા વિચાર થવાનું ઈર્મ ધર્મદાત્ર મોહની

લાવનાર માતાજી છે વિદ્યા, વિવેક, નિનય, વિગેરે સદ્ગુણોનો ઉત્તમ વારસો, દીકરીને આપનારી માતાના જેવું બીજું કોણ છે ?” આજે વિચાર કરતા મારા મનમાં માતૃ ભક્તિની ભાવના પ્રગટ થઈ આવી અને તેની માથેજ મારામાં પ્રતિભા ગમ્મિતો આવિર્ભાવ થયે તેથી હું તરત કવિતા રચવાને શક્તિમાન થઈ ગયો એ કવિતામ માતૃ ભક્તિનું બ્યાન આપવામાં આવ્યું છે, તે હું આ વખતે બોલતી હતી

- આનંદા—લલિતા, ઘણી ખુશીની વાત થઈ તારામાં કવિત્વ શક્તિ પ્રગટ થવાથી મને અધિક આનંદ ઉત્પન્ન થયો. આજે ઉપદેશવાર્તા વખતે તારી કવિતા બધી બહેનોને મ ભળાવજે

લલિતા—બા, સર્વની આગળ તે કવિતા કહેતાં મને શરમ લાગશે

આનંદા—બેન, એમાં શરમ શાની ? કવિતા કરવાની શક્તિ પ્રશંસાપાત્ર ગણાય છે

લલિતા—બા, વખતે તેમાં ભૂલ હોય, તેથી મને શરમ લાગે છે

આનંદા—બેન, જો તેમાં ભૂલ હોય તો સુધારી શકાયે. અને બ્યામુખી ભૂલ ન સુધરે, ત્યામુખી તાગી કવિતા નિહાય થઈ શકયો નહિ કેમ બેન, બગી વાત કે ?

લલિતા—બા, એતો ખરી વાત છે ત્યારે તમારી આજ્ઞાથી તે કવિતા હું ગાઈ સ ભળાવીશ પણ તેની અંદર જે ભૂલ હોય તે મને જરૂર જણાયજો

ધર્મદામશેઠ કહે છે—હે આવિકાઓ, આ પ્રમાણે આનંદા અને લલિતા વાતચીત કરતા હતા, તેવામાં જ્યાં પ્રેમદા, પ્રેમ, ચોતી, પુતળી, પૂણા વિગેરે બીજી આવિકાઓ ત્યાં આવી પોહોતી. પછી આનંદા લલિતાને તઈ ઉપદેશના સ્થાન ઉપર આવી હતી પ્રથમ આનંદાએ લલિતાને જે હકીકત કહી હતી, તે સર્વની આગળ જણાવી તે માલગી બધી આવિકાઓ ખુશીખુશી થઈ ગઈ

જ્યાં—હમની હમતી બોતી લલિતાબા, તમે તો ત્યારે કવિ થયા તમારી કવિતા અમને સ ભળાવો તો ખરા

પૂર્ણા—જ્યા લાભી, એમા શુ આશ્ચર્ય છે ? આનંદા જેવા વિન ધર્મમાતાની પુત્રી વિદ્વાન્ અને કવિ થાયજ આવી પવિત્ર માતાના ઉદરથી જેનો જન્મ હોય, તે દીકરી મદ્રગુણોનો લડાજ મને

પ્રેમદા—કવિએન, હવે કૃપા કરી તમારી માતૃભક્તિની કવિ-મમને સ લખાવો

લલિતા—જેનો, કવિતામા કાઈ દોષ આવે તો મને ક્ષમા પાપો આ તો મારો પ્રથમ પ્રયાસ છે

ધર્મદામ શેઠ કહે છે—હે શ્રાવિદાઓ, તે પછી લલિતાએ પો રચેની માતૃભક્તિની કવિતા ગાઈ મ લખાની હતી જે કવિતા આ શ્રાવિકા તમને ગાઈ સ ભળાવશે પછી ગ ગાએ નીચે પ્રમાણે કવિના ગાઈ મ લખાવી—

માતૃ ભક્તિની કવિતા.

“ મહા બુલમજગત માહે. ” એ રાહ.

સહુ બાળ બુલો ન લગાર,		
નિજમાત તણો ઉપકાર,	મહુ	(ટેક)
નવમામ ^૧ ઉદર ધરતી, રક્ષણ કરતી,		
ધાગે અતિ પ્યાર	મહુ	૧
સહીને આપ ધણા દુ ખો, ગણે ન સુખો,		
^૨ સકળ સુખકાર	મહુ	૨
ખરી કેળવણી આપે, કષ્ટ કાપે,		
ઠરે નિત્ય ઉદ્ધાર	સહુ	૩
પ્રેમથી પાલન જે કરતી, ખત ધરતી,		
જનની ^૪ જયકાર	મહુ	૪
બાળને પ્રેમ મહિત નિરખે, મહા દરખે,		
ધરી સુખ ^૫ માર	મહુ	૫

૧ પેટમા ૨ મર્વ ગુખને કરનાર ૩ મહાપ—મ ૪ જયવતી ૫ શ્રેષ્ઠ

જગતમા 'માઝ' જનેતા એ, ધરે મન ટેક,
 'તનય આધાર' સહુ ૬
 માતને બહાલી ઘણી 'હુડિલા', 'નયન મવિલા',
 શીખાવે 'સાર' સહુ ૭
 માત વિણ આ 'ભવ' છે શુન્યમર, ગમે ન લગાર,
 નહિ 'મુખકાર' મહુ ૮
 બાળ સૌ માતમદ્ધિ કરજો, પ્રેમ ધરજો,
 માત 'હુ બહાર' મહુ ૯

ગીતિ

જતની જગમા જલો, 'સુખજનની' સર્વ 'હુ બહાર'ની,
 પ્રેમ પૂર્ણ હૃદયેથી, બહાલ બાળપર વિશેષ ધરનારી ૧
 માયાળુ માતાના, અનિકેપકારો કદિ ન ભુલાય,
 મરતા પણ તે માતા, હિત કરવા બાળનુ સદા ધાય ૨
 બાળ બાળિકા સર્વે, હૃદય વિષે માતબક્ષિતને ભાવો,
 લખત બની માતાના, માત તણા ગુણ ગણો મુજે ગાવો ૩
 આ પ્રમાણે ગગના મુખથી માતૃબક્ષિતનુ જીત સાલવ
 શ્રાવિકામમાજ આનંદમય બની ગયો સર્વના હૃદય ઉપર માતૃ
 કિતની ભારે અસર થઈ આવી

ધર્મદાસશેઠ કહે છે—હે શ્રાવિકાઓ, લલિતાએ જ્યાંદે
 પોતાની રચેલી કવિતા ગાઈ બતાવી, ત્યાંદે આનંદ અને ખી
 શ્રાવિકાઓને જે હર્ષ ઉત્પન્ન થયો હતો તે અપૂર્વ હતો સર્વ.
 મુખમાથી લલિતાને માટે સાબાગીના ધ્વનિ નીકળ્યા માડયા
 વખતે પૂર્ણ પ્રેમાર્દ્ર થઈ મોહી—ધર્મ માતા, આ લલિતા જોને
 પ્રથમ પ્રયાસ છે, પણ કવિતાની અદર ધણો અદ્ભુત રસ આ
 લો છે શાળાની રચના, અનુપ્રામ અને અર્થમા મારી મુખીઅ

૧ તત્ત્વ ૨ બાળકને આ પાઠ્યપ્રમાણ છે ૩ દીકરી ૪ નેનને સ્
 યની જેમ પ્રકાર આપ ૫ સારી જગવણી ૬ સસાર ૭ મુખકારી
 ૮ હુ બને હર ૧૧રી

૧ મુખને ઉત્પ ૧ કન્યા

વેની છે તે સાથે વળી માદી અને સહેલી લાગે છે કવિતાને સા-
લજનારાઓને તે સારી અસર કરી શકે છે

પૂણીના આ વચનો સાલજી આનંદા અતરમા ખુશી થઈ તે
વખતે પ્રેમદાએ કહ્યું, પૂણી બેન, મને તો એમ લાગે છે કે, આ ક-
વિતા માત્ર મુખથી નીકળી નથી, પણ વચનથી નીકળી છે લલિ-
તાના હૃદયમાં જે ખરી માતૃભક્તિ છે, તે આ કવિતા દ્વારા પ્રગ-
ત્ થઈ છે જે પોતાના હૃદયમાં હોય તે કવિતામાં આવે તો વધા-
રે સારી કવિતા થાય છે એવું મેં એક ઠેકાણે વાચ્યું હતું કેમ
આનંદા બેન, એ વાત ખરી છે ?

આનંદા—પ્રેમદા બેન, એ વાત મત્ત છે હૃદયના ઉદ્ગાર-
થી કવિતા કરનારા લઘુ કવિઓ સારી જ્યાંતિ પામેલા છે

હે શ્રાવિકાઓ, આ પ્રમાણે લલિતાને અભિનંદન આપ્યા પ-
છી પુતળી બોલી—ધર્મમાતા લલિતા બેનને કવિતા કરવાનો પ્ર-
થમ વિચાર જન સતીમ ડળના પુસ્તકમાંથી સતી મુલદ્રાના વચન-
ને અનુસારે થયેલો છે, તો તે સતી મુલદ્રા કોણ હતા ? અને તેઓ
એ પોતાની માતાને આ વચનો શામાટે કહ્યા હતા ? તે વાર્તા ક-
હી સંલગ્નાવો તો વધારે આનંદ થાય

પ્રેમદાએ વચમાં કહ્યું, બેન, એ વાત કહેવામાં આનંદા
બેનને શામટે તસ્દિ આપવી જોઈએ તે વાર્તા તો જન સતીમ-
ડળમાં આપેલી છે, ત્યાંથી વાંચી લેની વધારે સારું છે, કેમ પૂણી
બેન તમારો શો મત છે ?

પૂણી—પ્રેમદા બેન, એ વાત ખરી છે, પણ મારો મત ત-
મારાથી જુદો પડશે

પ્રેમદા—તેનું શું કારણ ?

પૂણી—જન સતી મડળમાં તે વાર્તા આપી હતી, પણ તે
આપણી મેળે વાંચતા જે લાભ થયો, તેના કરતાં ધર્મમાતાના મુખ-
થી સાલજતા વધારે લાભ થશે અને હું મનુષ્ય જીવેને આપણ-
માંથી ઘણી બેનો કર્મચય લેણેલી હતી, પણ આપણા ધર્મજીવ-
આનંદાએ વિનીતાના દયાતથી જે કર્મનું સેવેલ અને અશિષ્ટ

રૂપ ગમતવ્યું તેનું આપણે વાચવાથી કે લખવાની મમલ શક્યા ન હતા તે : મમલ શરીરે પણ નહિ માટે જો ધર્મમાતા આ નદા તે સુભદ્રા સતીનું દુષ્તાન કહી મમ તવશે, તોતેથી આપણને વણી લાભ થશે

પ્રેમદા— પૂર્ણાંગદેવ, તમે કહી તે સત્યવાત છે હું તમારા વિચારને મ મત થઉં છું પછી પ્રેમદાએ આનદાને કહ્યું, આનદા ગેન, તે સુભદ્રા મતીની વાતો અગને તૃપ્ત કરી મ લખાયો

ધર્મદામરીક કહે છે—હે આવિમએ, તે પછી આનદાએ સવ શ્રાવિકાઓની ગમલ તે સુભદ્રા મતીની વાતો કહી હતી, તે તમે એક ચિત્તે સાભળજો—

આનદા બેઠે છે—બેઠેનો, સુભદ્રા સતીનો જન્મ વમત પુર નગરમા થયો હતો એ મલાસતીના પિતાનું નામ જિનદાસ અને માતાનું નામ તત્ત્વમાલિની હતું તે વળને વસતપુરમા જિતશત્રુ રાજા રાજ્ય કરતો હતો મતી સુભદ્રાનો પિતા જિનદાસ તે જિતશત્રુ રાજાનો પ્રધાન હતો જિનદાસ ધાર્મિક, નીતિ માન અને પ્રમણીક હોવાથી રાજા જિતશત્રુ તેની ઉપર સારો વિદ્યાન ગળતો હતો અને નેની ઉત્તમ મલાહથી પોતાનું રાજ્ય ચલાવતો હતો

જિનદાસ અને તત્ત્વમાલિની બંને દ પતી આર્હતધર્મના ઉપા પકહતા તેઓ ધાર્મિક અને સામારિક મારી કેળવણી પામ્યા હતા એ ધાર્મિક અને પવિત્ર દ પતી જેવા માતપિતાના આશ્રનની નીચે મતી સુભદ્રા ઉછરી હતી તેણીએ પોતાની તત્ત્વમાલિની માતાની પાસેથી ઉત્તમ ગમા સારી કેળવણી લીધી હતી

સુભદ્રા જેમ જેમ વયમા વધતી ગઈ, તેમ તેમ તે કેળવણી મા અને સદ્ગુણોમા પણ વધતી ગઈ હતી ધાર્મિક અને સાસારિક કેળવણીમા પ્રીણ થનેત્રી સુભદ્રા જ્યારે મોટી થઈ ત્યારે તેણીના પિતા જિનદાસને ચિંતા થવા લાગી તેણે પોતાની પ્રિયા તત્ત્વમાલિનીની સ મતિ મેળવી નિશ્ચય કયો કે, સુભદ્રાને દોષ આર્હતધર્મી યોગ્ય પુરૂષની સાથે પરણાવવી આ મદ્ગુણી બાળા

કોઈ પણ મિથ્યાત્વી પુરુષના હાથમા ન જાય અને તેની છાદગી વૃથા ન થાય, તેને માટે જિનદાસે પૂરેપૂરો વિચાર કર્યો હતો.

વસ તપુરમા એક જ તત્ત્વની ઘણી પ્રજા દેવ અને મિથ્યાત્વી બને રહેતી હતી કેટલાએક માત્ર દ્રવ્યને જ જોનારા શ્રાવકો પોતાની પુત્રીઓને મિથ્યાત્વીને આપતા હતા અને તેથી કેટલીએક શ્રાવકસુતાઓ પોતાના ધર્મથી બ્રહ્મ થઈ મિથ્યાત્વી બની જતી હતી.

એક વખતે તત્ત્વમાલિનીએ પોતાના પતિને એકાંતે જોલાવીને કહ્યું, “સ્વામિનાથ, તમે તમારા નિશ્ચયમા દૃઢ રહેજો આ પછી સુમદ્રાનો સળધ ડોઢ તૈનધર્મો શ્રાવકને ઘેર પ્રજો માત્ર પેસાના લોભથી પોતાની પુત્રીને મિથ્યાત્વીને આપનારા પિતાઓની પુત્રીઓની ધાર્મિક સ્થિતિ કેવી નકામી થાય છે તેનો વિચાર કરજો મનઝિતધારી શ્રાવકની સુતા મિથ્યાત્વી પતિની પત્ની થાય, એ કેવો અનર્થ ! કેવો અનાચાર ! અને કેવો કુરીવાજ ! શુદ્ધ શ્રાવકકુળની કન્યા મલિન મિથ્યાત્વીના મદિરમા વધૂ થઈને પ્રવેશ કરે એ સ્વર્ગની દેરીને નગ્નના મદિરમા પ્રવેશ કરના જેવું છે તેવું અનુચિત કામ કરનારા માણાપો પોતાના પવિત્ર સતાનોને વટ લાગે છે અને પોતે તેઓની હુર્ગતિનું કારણ થાય છે.”

તત્ત્વમાલિનીના આ વચનોને જિનદાસ અનુમોદન આપતા બોલ્યો—“પ્રિયા, મારાથી એ વિપરીત વાર્તા ઠઠિ પણ બનવાની નથી તું જાણે છે કે, હું શ્રાવક કુળમા જન્મ્યો છું શ્રાવકધર્મના સન્કારોથી મારું હૃદય સન્કૃત થયેલું છે દ્રવ્યના લોભથી મિથ્યાત્વીને પોતાની પુત્રી આપનારા પિતાઓ પોતાની પુત્રીઓનો વિક્રય કરનારા છે અને તેથી તેઓ કન્યાવિક્રયના જેવા મહાપાપના લોકતા થાય છે—એવો મેં સિદ્ધાંત કર્યો છે તેથી સ્વપ્ને પણ હું એ વાત કરવાનો નથી.”

પ્રિય ખડેનો, પોતાના પતિ જિનદાસના આવા વચન સાંભળી તેની શ્રી તત્ત્વમાલિનીને ઘણાજ સંતોષ થયો હતો.

તે અરસામા ચ પાનગરીનો રહેવાગી છુદ્ધદામ નામે એક વેપારી વસ તપુરમા આવી ચડ્યો હતો. તે છુદ્ધદામ દૃઢ મિથ્યાત્વી

મા વ્યાપાર કરી સારી લક્ષ્મી મ પાદન કરી “ પોતે કપડી ધાવક
બની શ્રાવિકાની એક સુદર કન્ય પરગણે ” એવું ધારી બુદ્ધદાસ પો
તાના હૃદયમાં મહત્ક્રમી અને પોતાની ધાગણા સફળ થવાથી પોતા
ની કપડ બુદ્ધિને તે વાર વાર વખાણતો હતો. એક વખતે બુદ્ધદાસ
સે પોતાને વતન ન પાનગરી જવાને પોતાના માસૂ સસરાની આ
સામાગી મુબદ્દા પોતાને સાસરે જવાને તૈયાર થઈ પતિગૃહ જવા
ની ઉત્ક્રાંતિની મા બલત થઈ, પરંતુ પિતૃગૃહ । પ્રેમને લીધે
તેણીના મનમાં હું બ લાગ્યું બુદ્ધદાસ માસૂ સસરાની આસા લઈ
આવવાને તૈયાર થયો, તે વખતે સુલદા પોતાની માયાળુ માતાની
પાસે માતા આવી તે વખતે મોહવતી તત્ત્વમાયિનીએ સુલદાને
જે શિશુ આપ્યું હતું તે મર્વ બાળાઓને બોધ લેવા યોગ્ય છે
જેણવણીના તત્ત્વને જાણનારી તત્ત્વમાયિનીએ પોતાની પુત્રી સુ
લદાને આ પ્રમાણે શિશુવચનો કહ્યા હતા-

* જ્ઞેન મુબદ્દા, તું કેળવણી પામેની એક ધાવક કન્યા છે
મે મારી શક્તિ પ્રમાણે તને જે બોધ આપેલો છે, તે બોધ તે
તારા મુશિશ્વિન હૃદયમાં કાતરું મળ્યો છે તથાપિ સાસરે જતી
સુતાને મદબોધ મ પવો, એ માતાની પરિત્ર કરજ છે, એમ
ધારી હું તને જ્ઞેનના જ્ઞેન રાખું છું - “ પુત્રી, તું નામગીયામાં
જન્મને તારા પિતાની અને તારી માતાની કીર્તિ વધારજે, તારા
મનની તરફ શુદ્ધ પ્રેમ રાખજે, શુદ્ધ હૃદયથી તેની સેવા કરજે
અને તેની આનાના વચનને માન આપજે જ્ઞેન મુબદ્દા, તું મારી
રીતે મમજે છે કે, સમકિત ધારી શ્રાવિકાઓએ મન, વચન અને
કાયાથી શીળની રક્ષા કરી જોઈએ શીળની રક્ષા કરવાથી શ્રાવિકા
ઓને સતી તથા ના સીતુ પદ મળે છે મરુત્પત્તિ જ્ઞેન, સાનુ,
મમરા, જોડ, જોડાણી અને શીળ જે ધરમાં નહીં હોય, તેમની
સેવા કરજે અને તેમની માથે મયાલાથી વર્તજે કોઈના માથે
વેર કરી નહિ તપની માથે ન પ રાખજે હમેશા પરોપકાર
કરવામાં તત્પર રહેજે અને શુદ્ધ લાવથી જિનભગવતની

* લેન મની મ-ન લાગે ૧ ના ૧૫ ૧ જ

ભક્તિ ઠરે ”

ખેડેનો, સુભદ્રા પોતાની માતા તત્ત્વમાલિનીના આ ઉપદેશ વચન સાંભળી હૃદયમાં ઘણો જ હર્ષ પામી અને માતાનો ભારે ઉપકાર મનમાં આવવાથી તેણીના નેત્રમાંથી પ્રેમાશ્રુની ધારા ચાલી- તે પછી સુભદ્રાએ ગદ્ગદિત ઢઠે પોતાની માતાને જે આભારના વચનો કહ્યા હતા, તે વચનો એ તમને મળ્યાં જ્યાં છે તે વચનો જ આ લલિતાને તેની માતાભક્તિની કવિતાના જ્વારુ રૂપ થયા છે. લલિતાએ જે આઘ કવિતા રચી, અને તેણીના હૃદયમાં જે પ્રથમ કવિત્વ ગદ્યનું જીજ્ઞાસુ પ્રગટ થયું, તેનું કારણ એ સુભદ્રાના વચનો જ છે.

હું ખેડેનો, તે વચનો જીને સુભદ્રા પોતાના માતાપિતાને પગે લાગી પડી પુત્રદાતા સુભદ્રાને માટે તરૂં લાચરી વિદાય વચો તે કેટલેક દિવસે ચપાન પીમા આગી પહોંચ્યો. અને પુત્રદાતા સુભદ્રાની માથે પોતાના માતાપિતાના ચ પુમા વદના કરી અને પોતે કરેલ લક્ષ્મીની વાત જણાવી, જે સાંભળી તેના માતા પિતા અત્યંત ખુશી થઈ ગયા હતા.

જીને દિવસે ગાર્હતધર્મની ઉપાસક એવી સુભદ્રા નિત્યના નિયમ પ્રમાણે નેડે રી ઉઠી સ્નાન વગેરે કરી નિનાસનમાં ગઈ ત્યાં ભાવ સહિત પ્રભુના દર્શન કરી, પડી ઉપાસ્યે જઈ જૈનમુનિને વદના કરી પોતાને વેર આવી, તે વખતે તેણીની સાસુએ પુત્ર્યુ, “વહુ, તું વેહેલી જીને કયા ગઈ હતી?” સુભદ્રાએ મ્લય કહ્યું, “સાસુજી, હું જિનમંદિરમાં દર્શન કરવા અને ઉપાસ્યે જૈનગુરૂને વદના કરવા ગઈ હતી તે સાંભળી સાસુ બોલી-“વત્તે, આપણે બૌદ્ધધર્મી છીએ આપણા ઇષ્ટદેવ બુદ્ધ ભગવાન છે, માટે તારે તેનું જ આગમન કરવું તે શિવાય જીન દેવગુરૂને માનવા નહીં.” તે સાંભળી સુભદ્રા ચકિત થઈ ગઈ તેના હૃદયમાં અનેક બંતના અસ્વસ્થ-વિક-પો થયા તાગ્યા તે આગ્નિદ જાળાએ વિચાર્યું કે “ઘણું જ વિપરીત થયું ગાર્હતધર્મના આગ્નિદ એના નાગ માતા પિતા કહાયા આ ભર્તારનું કુટુંબ મિથ્યાત્વની છે તેલું મિથ્યા આવક

બીન મારા માતાપિતાને છેતયા હું આવક કુળની કન્યા બોદ્ધ ધર્મના કુળમાં આવી પડી હશે શું કરવું? જે થવાનું હોય તે થાઓ, પણ મારે તો મારા પવિત્ર ધર્મને કદિ પણ છોડવો નથી જે અહત કુટુંબમાં માટે અવતાર થયો છે, અને જે મમકિતનો પુત્ર મારું મને પાપ થયો છે, તે માર્ગથી હું કદિ પણ શ્રદ્ધ થવાની નથી, શુદ્ધ આવકનો પુત્રી મ કદાપિ પોતાના આવકધર્મથી પતિત વની નથી હું વીરગાળા છું, કદિ પણ મારું ધર્મ-સૂત્ર શુભાવીશનહીં જોઈશું મારા અહતધર્મથી શ્રદ્ધ થઈ તો પછી મારા માતાપિતાને જોડેએ જિનનામપિતા અને તત્ત્વમાવિરી મ તારો આપેલી ધાર્મિક કેળવણી વ્યર્થ વાય વીરધર્મની ગાનનવેલતા મને મહાય ઠ ગે અને આ છે ના એની આનકમાળાને ગિર માત્રના બારે મ કુળની જ નાવશે” આવો નિશ્ચય કરી મુલદ્રાએ પોતાના ધર્મ ઉપરની દૃઢતા વિશેષ મજબૂત કરી પોત નાં નારૂ વારા કરતી તોપણ તેણી નિરતર પેતાના નિયમ નિયમ પ્રમાણે જિનમંત્રિમાં જવા લાગી

જ્યારે મુલદ્રાએ મામૂના વચનને માન્યા નહીં અટકે તેણીની માસુ તેની તરફ રહે ગુસ્સે વડ અને તેને ઘણીજ પજવવા લાગી આખરે મુલદ્રાને તેની મામૂએ પોતાના ઘરની બાહર તેણીને પુલે ઘેર રાખી હતી

ધર્મદામ શેઠ કહે છે-હે શ્રાવિકાઓ, આ પ્રમાણે જ્ઞાનદ પોતાની પુત્રી અને બીજી જ્ઞેનોને મની મુલદ્રાની વાર્તા કરતી હતી તે વખતે ચતુર શુદ્ધિવાળી પોતીએ પ્રશ્ન કર્યો-“ધર્મમાતા, મારા મનમાં એક સદા ઉત્પન્ન થઈ છે, તેને આપની આજ્ઞા હોય તો પુછું પોતીના આજ્ઞા વચન સાંભળી જ્ઞાનદાએ તેણીને આજ્ઞા આપી એટલે પોતીએ કહ્યું, ધર્મમાતા, તમારા મુખથી અમે ઘણીવાર સાંભળ્યું છે કે, દરેક કુળવધૂએ પોતાના સામરામાં જે વડિલ હોય તેની આજ્ઞા માન્ય રવી તો મુલદ્રાએ પોતાનો મામૂની આજ્ઞાને કેમ માન્ય ન કરી? સાસુની આજ્ઞા માન્ય ઠી તેણીએ બોદ્ધધર્મને અગીકાર કરવો જોઈએ તે વિષયો શો ખુવાશો હશે? તે આપ ધર્મમાતા કૃપા કરી સમજાવશો પોતીનું આ પ્રશ્ન સાંભળી

આનદા જોવી—પોતી જ્ઞેન, તમારી શકા વ્યાજળી છે વડીલ
ની આજ્ઞા માનવી એ વધૂનો ધર્મ છે, પરંતુ આ ઠેકાણે કેવું મ
માધાન કરવાનું છે તે તું આવડાન થઇને નાભળ—

આજ્ઞાના બે પ્રકાર પાડી શકાય છે એક યોગ્ય આજ્ઞા અને
બીજી અયોગ્ય આજ્ઞા ગુરુ, સ્વામી અને વડિલની આજ્ઞા જો યો
ગ્ય હોય તો તે મત્તર પાળવી જોઈએ અને અયોગ્ય હોય તો તે
ન પાળવી જોઈએ હવે યોગ્ય આજ્ઞા કેવી કહેવાય ? તેને નીતિ
શાસ્ત્રમા લખ્યું છે કે, જેમા ધર્મ, નીતિ અને વ્યવહારનો બાધ ન
આવે, તે યોગ્ય આજ્ઞા કહેવાય છે અને જેમા ધર્મ નીતિ અને
વ્યવહારનો બાધ આવે અર્થાત્ ધર્મ, નીતિ અને વ્યવહારનું
જેમા ઉલ્લંઘન થાય—તે અયોગ્ય આજ્ઞા કહેવાય છે તેમા જે
યોગ્ય આજ્ઞા ડગમારે, તેજ ખરેખર ગુરુ, સ્વામી અને વડિલ ગ
ણાય છે, અયોગ્ય આજ્ઞા ડગનારા ગુરુ, સ્વામી અને વડિલ તેમના
ધર્મ તથા કર્તવ્યથી બદલ થયેલા છે, એમ મમજવું મુલકાની
સાક્ષ્યે તેણીને સ્વવર્મનો ત્યાગ કરી પગધર્મ—મિત્રાન્વને અ
ગીકાર કરવાને કહ્યું હતું, એ તેની અયોગ્ય આજ્ઞા હતી એવી
અયોગ્ય આજ્ઞા મુલકાએ માની નહીં, તે અનુચિત વ્યુત્થા

પોતી—ધર્મમાતા, હવે હું નિશક વધ તમના વચનોએ
મારી નજરને પરાન્ત કરી દીધી છે હવે દૃષ્ટા કરી આગળ વાતો
ચલાવો

ધર્મદામજેક કહે છે—હું શ્રાવિકાઓ, પાંડી આનદાએ પો
તની વાર્તા આગળ ચલાવી

આનદા કહે છે—હું જ્ઞેનો, પોતાની સાન્યે જુગા ધગમા
રાજેલો મુલકા જિનેદની પૂત કરતી તથા જૈન સાધુઓને બેઠારા
વતી અને એક નિષ્ઠાથી આર્હતધર્મની ગુદ આગધના કરતી હતી

એક વખતે પોતાના શરીરનો ખલુ મૃદુલા નહિ રાખનારા કેઈ
જિનકંપી યુવાન મુનિ ચ પાનગરીમા આવી ચડ્યા તે મહામુનિ
તપસ્વી હતા મામલપણની મહા તપસ્યા તેમણે ધારણ કરી હતી
તે માસકપણના પાગણને માટે તેઓ મુલકાને ઘેર ભિક્ષા લેવા

આવ્યા તેમને બિશ્વા આપતા મુલદ્રાએ તેમના નેત્રમા કહ્યું પડેલું
 જોયું-તે જોઈ મતીએ વિચાર્યું કે, “ જો આ મુનિની આજમા કહ્યું
 વધારે વાત રહેશે, તો તેઓ પોતાની આજ જોઈ બેસશે ” એમ
 ચિંતની સતી મુલદ્રાએ ચાલાકીની ચતના પૂર્વક મુનિની આજમાથી
 પોતાની છલથા તે કાપુ ડાઢી લીધું દેવયોગે મુલદ્રાના કપાળમા
 તામ્બુ તિવક હંતુ, તે ચનિના કપાળમા પડી ગયું મુનિ તિવકના
 ચિન્હ નાથે મુલદ્રાના ધરમાની નીકળ્યા, તે વખતે ત્યાં રહેલી મુલ
 દ્રાની નાસૂના તે જોવામા આવ્યા મુનિના લલાટ ઉપર તિવક જોઈ
 તેણીએ તરત બુદ્ધદામને બોલાવીને કહ્યું, “ જો આ તારી સ્ત્રીનું કેવું
 નકાર ચરિત્ર છે, તે આ જૈનમુનિમા હુબ્ધ વર્તે છે ” એટલામા
 તો તેણીના માસરના બાત્ર કુટુંબ એકઠું મળી ગયું અને તે કહેવા
 લાગ્યું કે, “ બુદ્ધદામ, આ તારી સ્ત્રી અત્યંત દેવર્તનાની કુચ્છી
 અને હુ શીવા છે તે આપણા કુળને ડલ નિ ડરશે ” સર્વના આવા
 વચન સાંભળી બુદ્ધદામ મુલદ્રાની ઉપર નિમ્નેહ વર્તી ગયો અને
 તરત તેને મુલદ્રાનો તિરસ્કાર કયો આ વખતે મુલદ્રા પોતાના
 મતી ધરમા આનેગથી પોતાના નવામી પ્રત્યે બોલી-“ સ્વામી,
 તમે ધર્મનું છવ ડરી મારા માત પિતાને અને મને છેતરી છે તે
 છતાં હું તમાગથી વિરક્ત થઈ નથી તેમજ મેં માગ શીખરતને
 શુભાચુ નથી તમે માગ નિગળી ડો, માત દેવ શુક અને ધર્મના
 નિશાગમાજ હું આપનાથી જુગી પડી કુ મેં જે પેલા પતિન સાધુને
 કરેલું છે, તે મારા ધર્મની વિરુદ્ધ કાઈ કંઈ નથી, છતાં તમારા આ
 કુટુંબિઓ અનુચિત બોલે છે, તો મ્હારે હરે શું કરવું ? ” આટલું
 કહી તે પતિન મતીએ મનમા ધારણા કરી કે, “ જ્યાંમુધી શાસ
 નહેવી મને આ કવ કથી મુજ નહિ કરે, ત્યાંમુધી હું મારું ધ્યાન
 છોડીશ નહિ ” આ પ્રમાણે કહી સતી મુલદ્રા દંડનાથી કાયોત્સર્ગે
 રહી એ મહાધ્યાન તેણીએ કેટની વાર મુધી ઝુકુ-એટલે સતી
 મુલદ્રાના સાત્વિક પ્રભાવથી ગાનનહેલી પ્રાપ્ત થઈને બોલી-“ હું
 મુલદ્રા, તારો કાયોત્સર્ગ પૂરો કર ” તે સાંભળી મુલદ્રા કાયોત્સર્ગ
 પૂરો કરીને બોલી-“ મહાદેવી, મારું કવક ઉતારો વીર શાસનની

ખાજિકા ઉપર વૃથા કલક આરોપિત થાય એ શાસનની હીલણા કહેવાય છે ” દેવીએ કહ્યું, “સતી, કાલે સવારે તું કલકથી મુક્ત થઈશ તે વળતે હું આઝાદશમા રહી જે જોણું, તે પ્રમાણે તારે ઢરવું ” આ પ્રમાણે ડહી શામનદેવી અતર્ધાન વર્ધ ગઈ અને સતી સુલદ્રા હૃદયમાં હર્ષ પામી

ળીજે દિવસે પ્રાત્ર કાળે ઠાગપાળો જેવા નગગના દરવાજા ઉઘાડવા બાંધ છે, તો તે દરવાજા ઉઘડ્યા નહિ, તેના ડમાડ લેના માત્ર પણ હાન્યા નહિ તે ખખર માભળી તે નગરનો રાત્ર આશ્ચર્ય પામી ત્યા આ-ચો, તેણે ઘણો પ્રયત્ન કર્યો, તે પણ વૃથા વડો નગરના લોકો આકુળ-આકુળ વર્ધ ગયા અને રાત્ર ચિંતાનુર વર્ધ ગયો ઘણા ગાતિક કર્યો ડયા, તોપણ કાંઈ થયું નહીં એટલે શામન દેવીએ અતર્ગીક્ષમા રહીને કહ્યું,—“ જે સતી સ્ત્રી હોય, તેણીએ કાચે તાનણે કુવામાથી ચારણી વડે જગાડી ને ડમાડને છાટવું, એટલે તે ઉઘડશે, ” તે ઉપરની ગતએ નગરમાં પટહ વ ગડા-ચો ડે, “ જે સ્ત્રી એ પ્રમાણે કરી દરવાજા ઉઘાડવશે, તેણીને ષડુ મન્માન આપવામા આવશે ” તે માભળી ચ પાનગરીની ઘણી વનિતાઓ જગાડવા લાગી, પણ જગતો ચારણી માથી ગાત્રી જમાથી તેઓ વિવળી થઈને જતી-હેના લાગી, આથી રાજાને ભાગે ચિંતા થઈ પડી તેણે વિચાર્યું ડે, “ શું મારા નગરમાં ડોઈ સતી સ્ત્રી નહિ હોય ? હરે શુ ઢરવું ” અહિં સતી સુલદ્રાએ પોતાની મામૂને કહ્યું,—“ જો તમારી ઈચ્છા હોય તો હું જઈને દરવાજા ઉઘાડું ” તે સાભળી સામૂએ કહ્યું, “ એક વાગ્તો તે કુળને ઢવ ડિત થયું છે, હવે તારે વધારે શુ ઢરવું ડે ? તારા જેવી કુળીલા શુ ઢરવાની ડે ? ” સતીએ વિનયથી કહ્યું, “ માતા, આપે જે કહ્યું, તે પ્રમાણે છે, પણ હું સુગીયા છું ડે કુશીલા એ વાતનો હમણાજ નિર્ણય થશે ” એમ કહી સુલદ્રા સતીએ પટહનો સ્પર્શ કર્યો ત્યાર પછી ચ પા પુરના હજારો પુરુષો અને સ્ત્રીઓની વચ્ચે શીલવની સુલદ્રાએ શાસનદેવીના પ્રભાવથી કુવામાથી કાચે તાનણે ચારણી વડે જગાડા દયુ અને તે નગરના દ્વારને છાટયું, એટલે તત્કાળ તે દ્વાર ઉઘડી

ગયુ ' આ ચમત્કાર જોઈ સર્વ લોકો આશ્ચર્ય પામી ગયા અને સુભદ્રા નતીને ભારે ધન્યવાદ આપવા લાગ્યા એવી રીતે સુભદ્રાએ નગરના નપુ ઠાર ઉઘાડી દીધા ત્યાર પછી પોતે ઉચ્ચ સ્વરે બોલી—“ હવે આ નગરમાં જો કોઈ બીજી સતી સ્ત્રી હોય, તો તે ચોથી પોળના દ્વાર ઉઘાડે ” તેણીના આ વચન સાંભળી રાજાને તપાસ કરાવી પણ કોઈ સ્ત્રી તેવી નીકળી નહીં, અને તે નગરના દ્વારને ઉઘાડી ગઈ નહીં અથવાપિ તે નગરનું ચોથું દ્વાર બંધ રહેલું છે.

સતી સુભદ્રાનો આ વિચિત્ર ચમત્કાર જોઈ રાજા અને બધા નગરજનો ચમત્કાર પામી ગયા અને સુભદ્રા સતીને તેમણે જ્યઘ્વનિશી વધાવી લીધી અને પાંચે તરફ સતીધમના પ્રભાવની પ્રશંસા થવા લાગી.

સતી સુભદ્રાનો આવો દિવ્ય પ્રભાવ જોઈ તેણીની સાસુએ ઉભા થઈ પોતાની કુળવધૂની દામા માગી તે વખતે નિનયવતી વધૂએ પોતાની નાસૂને યજ્ઞે લાગી હતું—“ પૂજ્ય માતા, આપે મનમાં તે વિષે યોગ્ય ઠરવો નહિ સર્વ વાત કર્મને આપીન છે શુભાશુભ કર્મ પ્રાણીને અનેક જાતની શુભાશુભ પ્રવૃત્તિ કરાવે છે ” સતીના આવડા શુભ નિન્દાર જાણી મને ખુશી ખુશી થઈ ગયા અને જૈનધર્મ ॥ ઉપર તેમની વિશેષ આસ્તા દૃઢ થઈ સતી સુભદ્રાએ પછી પોતાના સાનરા ॥ બધા મિથ્યાત્વી કુટુંબને ચુસ્ત જૈનધર્મી બનાવી દીધું સતીની પ્રેરણાથી બુદ્ધદામ અરેખરો શુદ્ધ શ્રાવક થઈ ગયો તેનું મન કુટુંબ દૃઢયેથી આહુત ધર્મની ઉપાસના કરવા લાગ્યું તે આથેચ પા નગરીના બીજા ઘણા બાહ્યલોકો, જૈન ધર્મના પરમ રાગી થઈ ગયા.

હવે જોઈએ, આ બંધાર વસતપુરમાં સતીના માતા પિતાના જીવવામાં આવતા તેઓ ઘણો આનંદ પામ્યા હતા અને પોતે એક સતીના માતા પિતા છે, એવું જાણી પોતાના માનવ જીવનને કૃતાર્થ માનવા લાગ્યા.

છેવટે સતી સુભદ્રા

જૈનમુનિ પાસે દીક્ષા લઈ સાધુ રિત જીવનમાં અનેક શ્રવિકાઓ

સસારને સુધારી કોઈ

જે પોતાના આ

તે મહા સ

તી સુભદ્રાના ઉપદેશથી અનેક દેવોની શ્રાવિકાઓએ આસાંગિક તથા ધાર્મિક ઉત્તતિ સંપાદન કરી હતી.

આનંદા કહે છે—હે જહેનો, આ પ્રમાણે સતી સુભદ્રાનું વૃત્તાંત મેં તમારી આગળ કહી સંભળાવ્યું, તેમાથી તમે ઉત્તમ યોધા બહુ કરજો. પ્રથમ તો શ્રાવકની કન્યા મિથ્યાત્વીના ઘરમા ન જાય, તેને માટે સાવચેતી રાખજો. સુભદ્રા તો ખરેખરી સતી હતી, તેથી તે પોતાના ધ્યાનનો પ્રભાવ ખતાવી નિઃકલક થઈ ગઈ હતી, પણ બીજા શ્રાવકબાળાઓ કે જેઓ સુભદ્રાની જેમ ધર્મનો ચમત્કાર ખતાવી શકે તેની ન હોય, તેમના મા હાલ થાય. સુભદ્રાએ જો પોતાના સતી ધર્મનો ચમત્કાર ખતાવ્યો ન હોત તો તે પોતાના સંસારમા અતિચય દુખી થાત—ન્યારની તેણીની દૂરસામુએ તેણીને પોતાના ઘરથી ખુબી રાખી હતી ત્યાંની—એ બીજાની મા દુખનો આગળ વધે હતો જહેનો, તે ઉપરાંત તમારે તમારા હૃદયમા યાદ રાખવું કે, આપણી શ્રાવક કન્યાને મિથ્યાત્વીના ઘરમા આપવી નહીં, તેના મિથ્યાત્વીની કન્યા આપણા ઘરમા લાવવી નહીં.

હે જહેનો, મતી સુભદ્રાના ચરિત્ર ઉપરાંત બીજા યોધા દેવોએ છે કે, તેણી પોતે ન સતી ધર્મનો ચમત્કાર ખતાવી અને તેના ઘરનો સાથે ન ન રેજવવા પામી હતી, પણ તેણીના હૃદયના ડોર બંધનું અભિમાન પ્રાપ્ત થયું ન હતું. તેણી સા પત્ની સામુ કે જેણે તેને ઘણું દુખ આપ્યું હતું, પણ તે વસુએ તેના કલ્યાણથી ચમત્કાર પામી તેણીની શ્રદ્ધા પ્રતિ, તે જહેનો સતી સુભદ્રાએ જે વિનીત વચનો ઉચ્ચાર્યા કે, તે તમારે મન કંઈ નેવા છે તેવી ચેતનો પ્રભુ વધ્યો તો પણ કે જે બંધનું અભિમાન લાવી નહીં. ઉલટી તે વિરોધ નહીં થઈ સતી સુભદ્રાનો એ શુભ સર્વને મદદ કરવા એ છે.

જહેનો, અચરજ તો આપણા જિજ્ઞાસાને ખુબી મળે છે. દેવોએ જમા આવે છે કે જે શ્રીચેતન ધર્મીના મનથી ચેતલી બધી અચરજ લાવી છે કે, તે ધર્મ વરિષ્ઠ વર્ગનું અપમાન કરે

છે કોઈની આજ્ઞાને માન આપતી નથી ધળથી ચાલે છે અને બોલે છે—કોઈ વિધાનો ગર્વ ધારણ કરે છે માન આમાન્ય જ્ઞાન મળ્યું હોય, તોપણ જાણે મોટી વિદ્યાન હોય તેનું અભિમાન રાખે છે કોઈની પોતાના ઉપનો મદ ધારણ કરે છે પૂર્વકર્મના થો ગથી જો સારૂ રૂપ પ્રાપ્ત થયું હોય, તો તે એટલું થાય અભિમાન રાખે છે કે, કોઈ કુટુંબી પુરૂષ કે સ્ત્રીને જોઈ તેની મન્કરી કરે છે કોઈની પોતાની કળા પ્રાપ્ત કરી તે પોતાના મનમાં એમ માને છે કે, મારા જેવી કોઈ ચતુર સ્ત્રી નથી આવું ધારી તે ગર્વના મોટા ગણે દ્ર ઉપર ચડે છે અને ઉન્મત્ત થઈ વર્તે છે

જેનો, તમારે જોઈપણ વિધાનો, દ્રવ્યનો, કળાનો અને રૂપનો ગર્વ કરવો નહિ, કારણકે આ જગતમાં કોઈપણ વસ્તુ સ્થિર રહેતી નથી, માટે કોઈ જાતનો ગર્વ ટકી શકે નથી ઉદય અને અસ્તનું ચક્ર દરેક પાણીની આમપામ કર્યા જોઈ છે કોઈ હૃમેશા ઉદય ઉપર કે કોઈ હૃમેશા અસ્ત ઉપર રહેતો નથી સર્વ પ્રાણી ઉદય અને અસ્તને વાર ફરતી અનુભવ્યા કરે છે ઉદય અથવા અસ્ત એક ઉપર કોઈ યામ ટકી શકતું નથી, માટે કોઈએ કોઈ જાતનો ગર્વ ગણવો ન જોઈએ તે ઉપર ગર્વવતી ગિરિજાની વાર્તા સાંભળવા જેવી જે જે કોઈ પ્રમદે તે તમને કહી સંભળાવીશ

પૂણી—ધર્મમાતા, જો તે વાર્તા આજે જોનાની કૃપા કરો તો અમને વધારે આનંદ થશે

ત્રેમદા—આનંદા જાણે, પૂણીએ જો જો છે, તે જાણે છે કૃપા કરી આજેજ તે વાર્તા કહી સંભળાવો

ધર્મદાસજી કહે છે,—હો શ્રાવિમજી, ત્રેમદાની પ્રાર્થનાથી પાછી આનંદાએ તે ગર્વવતી ગિરિજાની વાર્તા કહી સંભળાવા માંડી—તે તમે વ્યાન દઇને સાંભળજો

આનંદા—જોઈએ, હો જોનો, નાગપુર નામના એક નગરનો સતોપથદ્ર નામે એક શ્રાવક રહેતો હતો તેની સ્ત્રીનું નામ પરમા હતું સતોપથદ્ર પોતાની સ્ત્રી પાસેથી તેણીએ જે જુહા વામમાં રહી આજ્ઞાતધર્મની ઉપાસના કરી હતી તે મોજ

સમજી શકે અને મામાન્ય રીતે ઘરનો હીમાળ રાખી શકે તેવું જ્ઞાન તો તેનામા હોવું જોઈએ તે સાથે આપણા શ્રાવકધર્મની ક્રિયાને લગતા તેમજ લક્ષિતને લગતા કેટલાએક માગ જ્ઞાનને મેળવવાની પણ તેણીને જરૂર છે શું આપણી ગિરિજા તેવું કંઈ પણ નવી જાણુતી ?

પરમા—તમાર વિચાર મને પમદ નથી કુમળા છોડરાને કેળવણીના મોટા જોત્તમા નાખવા—એ તેમની જીવંતને જોળ મમા નાખવા જેવું છે વગી આપણી ગિરિજા જોળને તેટલું થોડું જ્ઞાન ધરને છે એટલે તે તદ્દન મૂર્ખ પણ રહી નથી

અતોપચદ્ર—ને ધર્મ તના નીતિનું કેવું જ્ઞાન ધરે છે ? તે મને જણાવ જોઈએ

પરમા—ગિરિજાને નવકાળ મત્ર સાગી ગીતે આવડે છે એક જે સ્તનન આવડે છે તે જ આપણી શુદ્ધગતી લાપાના ગદ્યા અક્ષરો ઉડે છે તે ગિવાય સો સુધી ગણતા આવડે છે, હુને બીજા જ્ઞાનની શી જરૂર છે ?

અતોપચદ્ર—મા મામગી મને ગીતી જીતગીતી થાય છે આવડી મોટી વયેની ગિરિજા કૃપા નવજર મ નજ બો, અને શુદ્ધ ગતી અક્ષરો વાચી બોલે તેમજ મો સુધી ગણતા આવડે—એ કેવું જ્ઞાન કહેવાય ? આ વાત મામગી મને ઘણો પમ્તાવો થાય છે હું મારા વેપાળ વધામા રહ્યો, અને મે તારી ઉપર નિશ્વાસ મૂક્યો—તેનું આ કૃપા થયું હું મારા મનમા સમજનો હતો, કે તે સારી કેળવણી લીધી છે, તેવી તું પોતે ગિરિજાને માગી રીતે અભ્યાસ કરાવીશ પણ તે વિપરીત વિચાર લાવી આ બીચારી ગિરિજાને નિગ્ધરા રાખી તે છેકરી ઘણી માગી બુદ્ધિવાળી છે જ તેણીને સારી કેળવણી આપવામા આવી હોત તો એક મારી (વિદુષી શ્રાવિકા) થઈ રહતે લાદે, તે આ મોટી ભૂલ કરી છે માતા તરીકેની તારી ખવિન કરજગતથી તું અદ્ય થઈ છું આ ઉપરથી મને જણાય છે કે,

મમા ગાળ કેળવણી નહીં હોય, કેળવણી પામેલી માતા પોતાની

કેળવણી ગાળે છે અને તેના જ્ઞાનને ઉચિ

હેતુથી ગિરિજા કેળવણી મેળવી શકી નહિ એક વખતે મતોષયદ્ર અને પરમા પોતાના ઘરમા બેઠા હતા, તેવામા ટપાલ રસ્તે એક પુસ્તક આવ્યું સતોષયદ્રે તે પુસ્તક રજીદર કોવાથી સહી કરીને ગ્રહણ કર્યું સતોષયદ્રે તે પુસ્તક ફાડીને જોયું, તા તે ધણું સુશોભિત માલુમ પડ્યું સુદર પુત્ર અને મારા બંધનથી તે સુશોભિત હતું તે જોઈ સતોષયદ્ર ખુશી થયો પુસ્તક ઉઘાડીને જોયું, ત્યાં તે ઉપર “ શ્રાવિકા સુખોદ દર્પણ ” એવું નામ વાચવામા આવ્યું એટલે સતોષયદ્ર પ્રમન થઈ ગિરિજાને બોલાવી અને કહ્યું કે, આ પુસ્તક તારે ઉપયોગી છે, તેને તું વાંચજે આ વચન સાંભળી પરમા બોલી-

પરમા-મારી ગિરિજાને એવી નમગી તસ્દી આપવાની નથી તેના મગજ ઉપર એવો જોજો નાખવો, એ મને યોગ્ય લાગતું નથી સતોષયદ્ર-તું આ શું બોલે છે? શું વાંચવાથી મગજને શો જોજો પડે? આવું બેઠમ તાગ મનમા કયા રી ભરાયું? તેણીને વાચતા આવડે છે કે નહીં

પરમા-હા, વાચતા તો થોડું ઘણું રીખી છે, પણ તેની તળીયત બગડવાના ભયથી હું તેને પુસ્તકો વાંચવા આપતી નથી સતોષયદ્ર-આતો જુવમ કહેવામ આવી મોટી ઉમ્મરની દીકરી જ્યારે આવા સુખોદ પુસ્તકો નહીં વાંચે તો પછી તેણીનામા જ્ઞાનનો વધારો શી રીતે થશે?

પરમા-જેટલું જરૂર પડે તેટલું મેં તેને શીખવ્યું છે તે બધા અક્ષરોને સારી રીતે જાણળી ગકે છે સ્ત્રીજાતિને તેથી વધારે બાળવાની રીત જરૂર છે? સ્ત્રીઓને કાંઈ વધારે ભણી દુકાને બેસવું નથી, તેમ કોઈની નોકરી જરૂર નથી ફક્ત વાચતા લખતા આવડે એટલે જમ વધુ

સતોષયદ્ર-આ તારા વિચાર ભણી મને હીનગીરી થાય છે તું આવા વિચાર ધરાવી આપણી ગિરિજાને મૂર્ખ રાખીશ જો કે, સ્ત્રીઓને અતિ વિશેષ વેપારને લગતું અથવા મોટા વહીવટને લગતું જ્ઞાન ન હોય તો ચાલે, પણ સારા સારા સુખોદ પુસ્તકો વાંચી

સમજી શકે અને સામાન્ય રીતે ધરને હીસાબ રાખી શકે તેવું જ્ઞાન તો તેનામા હોવું જોઈએ તં માથે આપણા શ્રાવકવર્મની ક્રિયાને લગતા તેમજ ભક્તિને લગતા કેટલાએક માન જ્ઞાનને મેળવવાની પણ તેણીને જરૂર છે શું આપણી ગિરિજા તેવું કાંઈ પણ નથી બાંધતી ?

પરમા—તમારા વિચાર મને પમદ નથી કુમળા છોડરાને ઢેળવણીના મોટા જોત્તમા નાખવા—એ તેમની જીવંતીને જોખ મમા નાખવા જેવું છે વળી આપણી ગિરિજા જોડે તેટલું ચોડું જ્ઞાન ધરાવે કે એટલે તે તદ્દન મૂર્ખ પણ રહી શકે.

પ્રતોષચક્ર—ને વર્મ તથા નીતિનું કેટલું જ્ઞાન ધરાવે છે ? તે મને જણાવ જોઈએ.

પરમા—ગિરિજાને નવકાંઠ મન સારી રીતે આવડે છે એક જે સ્તવન આવડે છે તેમજ આપણી શુદ્ધરાત્રી ભાષાના બધા અક્ષરો ઉકેલે છે તે ગિનાય સો સુધી ગણતા આવડે છે, હું જે બીજા જ્ઞાનની રીત જરૂર છે ?

પ્રતોષચક્ર—આ માનગી મને ધારી નીલગીરી થાય છે આવડી મોટી થયેલી ગિરિજા દ્વન્ન નવકાંઠ મન જાણે, અને શુદ્ધ રાત્રી અક્ષરો વાંચી બાંધે તેમજ સો સુધી ગણતા આવડે—એ કેવું જ્ઞાન કહેવાય ? આ વાત માનગી મને ધરો પમ્તાવો થાય છે હું મારા વેપાર ધવામા રહ્યા, અને મેં તારી ઉપર નિશ્ચય મૂક્યો—તેનું આ દ્રવ્ય વધુ હું મારા મનમા ગમજતો હતો, કે તે સારી ઢેળવણી લીધી છે, તેથી તું પોને ગિરિજાને મારી રીતે અભ્યાસ કરાવીશ પણ તે વિપરીત વિચાર લાવી આ બીજાની ગિરિજાને નિરક્ષર રાખી તે ઓઢરી ઘણી મારી બુદ્ધિવાળી છે જ તેણીને સારી ઢેળવણી આપનામા આવી હોત તો એક મારી વિદુષી શ્રાવિકા થઈ ગડતે ભટ્ટે, તે આ મોટી ભૂલ કરી છે માતા તરીકેની તારી પવિત્ર દુર્ગમાથી તું બ્રહ્મ થઈ છું આ ઉપગ્રી મને જણાય છે કે, તારામા મારી ઢેળવણી નહીં હોય, ઢેળવણી પામેલી માતા પોતાની છોકરીને હોગથી ઢેળવણી આપે છે, અને તેણીના જીવનને ઉચિ

શ્રિયિતિમા મુકવાને પ્રયત્ન કરે છે આમા તારા ડરતા વધારે દોષ પાન હુ પણ થયો છુ પિતાની પણ કુન્ન છે કે, તેણે પોતાના સતાનોની ક્ષો કણે જ્ઞાનની સ બાળ લેની જોઈએ જેના મતાનો અર કે મૂળ રહે છે, તે પિતા સર્વ રીને દોષ પાત્ર થાય છે

આન દા કહે છે, હે બહેનો, સ તોપચ દ્રના આવા વચનોએ પણ પરમાના હૃદય ઉપર કાઈપણ અમર કઠી નહિ તે બીડલા મિની પોતાના વિચારો આગ્રહ રાખીને જોવી—

પરમા—સ્વામી, તમે કહો છો, એવાત માગ હૃદયને રૂચિ કુ લાગતી નથી મને પણ માગી માતાએ વધારે ડેળવણી આ પી ન રી માન વાચના લખતા આવડે એનું જ્ઞાન મે મેળ પુ હતુ પાછળથી તમાગ મુકનાસમા આ વા પછી મે ડેટલાએક પુસ્તકો વાંચ્યા હતા, તેથી મારામા નિશ્ચે જ્ઞા ૧ થયેલુ છે, પણ જ્યારથી આ ગિરિજાનો જન્મ થયો છે, ત્યારથી મારાથી કાઈપણ પુસ્તક વાંચી શાતુ ૧ રી તેમ વગી તમે તમારા વ્યાપારમા પ આ જ્ઞાન હુ આ ગિરિજાની માગવામા પડી એનું મે માગવી કોઈ પણ પુસ્તક વાંચી શાતુ નથી આ ગિરિજાના મોહમાજ હુ મારા પૂર્વજ્ઞાનને જૂની ગઈ છુ તેમ વગી મે જે થોડી ઘણી ડેળવણી માગી માતા તરફથી મગી હતી તેનું મરણ એ હતુ ૨, મારી માતાને મમે પણ જેનો હતી તે સામે અમાર નણ ભાઈઓ હતા એવે અમારા માળાપને મમાગી તળીયેતની કીડર ન હતી અમે આપણે તો આ ગિરિજા એક જ પુ ૨ છે, તેથી તે ઘણી જોટની ગણાય માટે તે રી તળીયત સાચવવાની ઘણી જરૂર છે આથી હુ તેને ડેળવણી અપવામા પછાત પડી હતી અને હુતુપદા મારો મહત્તમ વિચાર છે કે, તેણીને ડેળવણીના ભારે જોખમા નાખી દુખી કરવી નહી મગીર પેહેલુ મને થીજી વાત પછી કરવી જોઈએ

મ તોપચ દ્ર—તારા વિચાર જાણી મને ઘણીજ દિલગિરી પે દા થાય છે ડેળવણીનો પ્રભાવ કેવો નિચ છે! નેનાથી જેટલુ સુખ મને છે, તેટલુ મુખ થીજ કોઈમાથી મળતુ નથી એવી મુખદા

યિની ડેળવણીને તુ તળીયત બગાડનારી અને હુ બદાયિની ગણે છે એ ડેવી મૂળતા કહેવાય ગિરિજાની બધી જી હગી તારે હાથે બગડી જવાથી મને ઘણો અપશોષ થાય છે ગિરિજા આપણા ઉત્તમ શ્રાવણકુળમા જન્મ લઈ માત્ર નવકાર મત્ર જાણે અને જેવું તેવું વાચી લખી જતું એ ડેવા અપશોષની વાત છે હજી પણ જો તુ ભીરૂતા અને જહેમ છોડી દઈશ તો પણ ગિરિજાની જી હગીનો ડાઈક ઉદ્ધાર થશે હું વેપારના મહામાર્ગમા મગ્ન થઈ પડ્યો છું તેથી મારે તારી ઉપર વિશ્વાસ ગળ્યો પડે છે, તેછતા હું વખત મેળવી ડાઈ કોડવાર ગિરિજાના અભ્યાસની બળર પુછતો રહીશ

પોતાની સ્ત્રી પરમાને આ પ્રમાણે કહી તેણે ગિરિજાને ઉદેગીને કહ્યું,—“ જહેન, ગિરિજા, તુ હવે મોટી થઈ તારૂં હિત શે મા છે, એ વિચાર હવે તારે ડગ્યો જોઈએ તારી ઉમ્મરની બીજી શ્રાવણગાળાઓ નારો અભ્યાસ કરી આગળ પડી છે આપણા અઘમા ઘણી નવકળાગિડાઓ વિદ્યાની મારી પ્રશસા મેળવે છે તારા જેવી સુસ અને કુલીનકન્યા જો અભણ રહે તો અમારે પણ ચારમાવું પડે જે કેકળા મૂર્ખા રહે છે, તેના માતાપિતાઓ દુનિયામા નગોવાય છે કદિ તારા ઉપરના રનેહને લઈને આ તારી માતા તને અભ્યાસની મહેનત કરવા ન આપે, પણ તારે તારા પેતાના હિતની ખાતર મારે અભ્યાસ કર્યો જોઈએ ”

પિતાના આના વચન નાલગી ગિરિજા જોડી—“ બાપા, તમે કહો છો, ને ખરી વાત છે પણ મારી બા મને અભ્યાસ કરતા અનડાવે છે વારવાર મારી તળીયતના બળર પુછ્યા કંઈ છે અને મને વારવાર કહ્યા કંઈ છે કે, જેન, તુ ડોઈ જાતની મહેનત કરીશ નહીં તે મને આખો દિવસ નહુવરાવી સાફ રાખે છે, નવા નવા વસ્ત્રાભૂષણો પહેરાવે છે અને ઉચી જાતના પદાર્થો ખવડાવે છે આથી અભ્યાસ કરવામા હું આગળ ચાલી રાકી નહીં હવે મારી ઉમ્મર મોટી થઈ, એટલે મારાથી અભ્યાસ થઈ શકશે નહીં મારી યાદ શક્તિ તદ્દન ઓઝી થઈ ગઈ છે તેમ વગી નાની નાની છોકરીઓની સાથે જોગી અભ્યાસ કરતા મને શરમ થાય છે ”

પોતાની પુત્રી ગિરિજાના આવા વચન સાંભળી મતોપચક્ર ઘણો નાખુશ થઈ ગયો અને પોતાની દીકરી મૂર્ખ રહી તેને માટે તેના હૃદયમાં ભારે અપયોષ વધી લાગ્યો. ક્ષણવાર વિચાર કરી તે ગા-ગો—ગૃહેન, નાગી માતાએ તારા મજામમાં અતરાય કયો છે, એ જાન તો મિલે છે, પણ હુરેથી નાચે એનું જોઈએ ‘જ્યારથી જ્ઞાનના ચારથી મવાગ એ ન્યાયને અનુસરી તારે હવે તારા અભ્યસનમાં ચિત્ત લગાડવું જોઈએ ગૃહેન, તું નાગીપાશ વધેશ નહીં નાગી નય તો જુનું ના પી છે, પણ તારાથી મોટી વયની સ્ત્રીઓ પણ મજામનો આનંદ કરી ના પી વિદ્યાના જાનેલી છે જ નીમેક તો પુત્રી મજામમાં મલગ નહીં છેવટે માતા અવસ્થામાં પણ યથાશક્તિ જ્ઞાન મેળવે શકી છે, માટે તારા દીકરી હજી જ્ઞાનનો અભ્યાસ ના પી શકે તેમ છે

પિતાના આ વચનો ગિરિજા સાંભળી નહીં, તે ઇષ્ટપણ જો પી નહીં પડી ત્યારમાં અસ્થિપત્તે જો તે વચક પોતાની ટુકન તરફ આ જો ગયો હતો.

આનંદા—હે છે, હે ગૃહેના, મૂર્ખ, પડી જુ અને જોમિની પરમા આગ પાનની પુત્રી ગિરિજાને અજ્ઞાન કરના દીકરો હિં પૂર્વના નાનાવશીર મર્મના યોગથી ગિરિજાના મામાન્ય જ્ઞાન પાત્રી તદ્દન અજ્ઞાન નહીં હતી મનુકમે નિજના અભ્યાસના પ્રયત્ન વિના તે સામાન્ય જ્ઞાનને પણ જુની ગઈ હતી ગિરિજાના પિતાને તે પચક્ર પડી રી વાગિ ગિરિજાના જ્ઞાનને માટે તમામ જ્ઞાનો પચુતેની સ્ત્રી પરમા તે ઉપર કાઈ પણ જ્ઞાન આપતી ન હતી

ગિરિજા કુને મુનાનગામાં દાખલ થઈ કેળવણીના અભ્યાસ પી તેણી પોતાના ગરીબ રી દાખલગીમાં મને સા સા સા સા અને ઘણા પેઢેરવામાં પોતાનો વખત પ્રમાણ કરતી હતી તેની માતા પરમા મર્મ પ્રકારે તેની મોઢવ કરતી અને નેણીની મર્મ જ જાણોને પૂત્રી કરતી હતી આથી ગિરિજાની મને વૃત્તિમાં અંકેક જ્ઞાનના શુભ હુણેણા દાખલ થઈ ગયા તે તદ્દન ઉચ્છેદન જાની ગઈ વિનય, પ્રિયેક અને નમ્રતા પી તે તદ્દન ફર રહી તે માથે તેણીનામાં કપનો ગર્વ હ

તપ્ત થઈ આવ્યો. “પોતે ઘણી રૂપાળી છે અને તેણીના જેવું કોઈ સ્વરૂપવાન નથી” આ પ્રમાણે મા. ૧૧ ગિરિજા મર્વનો અનાદર કરતી અને બીજાના ઉપદ્રવ્ય કરતી હતી તે હમેશા કલાકે કલાકે નવી નવી ઓઢણીઓ, ઘાઘગઓ અને કમખા ખેંચતી હતી નેત્રમા બારીક કાજળ ધાતી લલાટ ઉપર નિવિધ જાતના તિલકો કરતી હતી તે ક્ષણે ક્ષણે પોતાનું મુખ દર્પણમા જોયા કરતી અને તે વખતે હૃદયમા પોતાના રૂપની મગરૂરી સખી મનમા ખુસી થતી હતી.

ખેંડનો, ગિરિજાની આવી નગની અને હવેની રીતે તેના પિતા સ. તોપચક્રે જમની ન હતી પણ પોતાની સ્ત્રી પગમાના આથ હિંદ બળશી તેનું કાંડ આડ્યું નહિ તે બીજાના સંતક નહા ગિરિ જા પળ, માતાએ મોયે ચડાવેલી, મા. ૧૧ અને લાડમા ઉત્તેજી તેથી ડોડનું કહ્યું માને તેવી ન હતી તે સ્વના રીતે વર્તતી હતી તેણીના હૃદયમા રૂપનો ગર્વ ઉત્પન્ન થયો હતો અને તેવી તે નર્વને તૃપ્તિ ગણતી હતી.

સ. તોપચક્રે તે ગિરિજાને પોતાના નગમા એકમાત્ર ગૃહસ્થને ઘર પરણાવી હતી તે ગૃહસ્થ ઘણો ધનવાન હતો તેના પુત્રનું નામ મહાસુખ હતું મહાસુખ પણ માત-પિતાની ગેદગરીથી અને ધનવતપણાના લાડથી માગી ડેળવાતી પામી નહોતો, તે માટે તે ઘણો બુદ્ધિહીન અને મૂર્ખ હતો, ગિરિજા અને મહા સુખની જોડી બંધી રીતે મૂર્ખ બની હતી તે મૂર્ખ દર્પણને સ. સ. ર. પણ મૂર્ખતા ભરેલો હોય, તેમા શું આશ્ચર્ય?

તેવયોગે એવું બન્યું કે, મહાસુખને મોટી ઉમ્મરે શીલીના ગેગ ઉત્પન્ન થઈ આવ્યો તેના આખા શરીર ઉપર શીલીના મોટા દાણા પ્રગટ થઈ આવ્યા આ રોગથી તેને ભારે પીડા ઉત્પન્ન થઈ પણ આયુષ્યના બળથીજ તેનો બચાવ થઈ ગયો તથાપિ તેનું શરીર વિરૂપ બની ગયું શીલીના આગને લાગે તેનું મુખ અને બીજા અંગો કદરૂપા થઈ ગયા.

મહાસુખના શરીરનો આ દેખાવ સુદર ગિરિજાને જમ્યો નહિ ગિરિજા તેના ઉપર તદ્દન વિગ્ન થઈ ગઈ તેણીના મનમા રૂપનો

હું જુદો, કર્મની ગતિ વિલક્ષણ છે મનુષ્ય ધારે છે કાર્મ અને
 એ છે કાર્મ કેટલોક વખત ગયા પછી ગિરિનના ગરીર ઉપર કાળા
 જુદો વ્યાધિ ઉત્પન્ન થઈ આવ્યો. કાળા કોઢથી તેણીનું શરીર તદ્દન
 જાળુ બની ગયું અને તે ઘણીજ કુરૂપા થઈ ગઈ રૂપનો ગર્વ ઠર
 મારી ગિરિન જ્યારે આવી કુરૂપા થઈ ગઈ એટલે તે રાત્રિ દિવસ
 અપશોષ કરવા લાગી અને ચોધારા અશ્રુથી રૂદન કરવા લાગી-
 તેણીને તેના માત પિતા સમન્તથી શાત કરતા તોપણ પોતાના રૂપનો
 શોક થવાથી તે ઘણો શોક કરતી હતી આ બનાવથી ગિરિનની
 માતા પરમા પણ ઘણો અપશોષ કરતી હતી નાગપુરના લોકો કે
 જેઓ તે ગિરિનને કેપગર્વી ગિરિન કહી બોલાવતા હતા, તેઓ
 તેની હામી કરવા લાગ્યા પોતાના કુરૂપની લજ્જાથી ગિરિન હમેશા
 ધરની અદરજ રહેતી હતી તેણી લોકોને પોતાનું કન્યુ મુખ બતા
 વવાને ઘણી ગરમાતી હતી

એક વખતે કુરૂપી ગિરિન પોતાના ઘરમા બેઠી બેઠી વિચાર
 કરતી હતી તેવામા તેણીના પૂર્વકર્મના સારા ચોગે તેણીના હૃદય
 મા આ પ્રમાણે વિચાર ઝડપી આવ્યો — “અરે ? હું કેવી મૂર્ખા થ
 ઈ મે મારા પિતાના વચનો માન્યા નહીં રૂપના ગર્વથી મે મારૂ
 જીવન જગાડી દીધું, મે પતિ ગૃહનો ત્યાગ કર્યો, મારી જીવગીહ
 નું ઘણી હુજે, આ પિતાને ઘેર રહી જીવનને નિર્ગમન કરવું એ
 ઘણું ખરાબ કહેનાય છે, માગ કર્મે મારો રૂપનો ગર્વ ઉતારી દી
 ધો લોકોને મુખ બતાવવાને પણ હું લાયક રહી નહીં અરે આ
 બધો દોષ મારી બાનો છે, તેણીએ મને બાળપણથીજ ઉન્માર્ગે દો
 રી હતી જો હું મારા પિતાના કહેવા પ્રમાણે ચાલી હોત તો મારી
 આ સ્થિતિ ન થાત કદિ હું કુરૂપા બનત પણ પતિની સાથે રહી
 હોત તો મારો અવો અનાદર ન થાત વળી હું ધર્મની સારી કે
 જાવણી મેળવી શકી નહિ એ પણ ઘણું અનુચિત થયું છે જો મે
 ધાર્મિક વિદ્યાનું જ્ઞાન સારીરીતે સંપાદન કર્યું હોત તો આ વખતે
 તે મારા જીવનનો આધાર થઈ પડત હવે મારે શું કરવું તે કાંઈ
 સંજત નથી ”

આ પ્રમાણે પશ્ચાત્તાપ કરી ગિરિજા પોતાના પિતા સતોષચ-
દ્રની પાસે આવી તેણીએ પિતાના ચરણમા વદના ડગી અને પછી
તે વિનયથી જોણી—“પૂજ્ય પિતા આ આ રાધી પુત્રીના અપગ
ધક્ષમા કરજો મેં તમારા પવિત્ર વગનોને માન આપ્યું નહીં તે
થીજ માગી આ સ્વિતિ થઈ છે, હવેનું મારૂં જીવન કેવી રીતે સુ
ધરે? તે માર્ગ મને દર્શાવો. ધર્મ અને કેળવણીના અભાવથી હું
વે મારૂં જીવન જી રીતે નિગમન વગે હું મધવા જતા વિધવાની
જેવી ન્યિતિ લોગવું છું ગમે તે ઉપાયથી મારા જીવનનો ઉ
દ્ધાર કરો ”

આ પ્રમાણે પોતાની પુત્રી ગિરિજાના ઉત્તમ વચનો. માલણી
સતોષચદ્ર હૃદયમા ખુશી વર્ડ ગયો. તેણીના હૃદયનો પશ્ચાત્તાપ
જાણી તેના મનમા આનંદ ઉત્પન્ન થયો. તે પ્રમદ વદને જોત્યો.
—‘ જોડા, તારા આ સદ્વિચાર જાણી મને નિગેષ આનંદ ઉ
ત્પન્ન વાય છે. હવે તું કોઈ જાતની ચિંતા રાખીશ નહીં. જો તારી
આ સદ્વૃત્તિ કાયમ રહેશે તો તારા જીવનનો ઉદ્ધાર તારાજી
થઈ શકશે. આપણા જ્ઞેનધર્મના પ્રાચીન ધાર્મિક ઇતિહાસમા એ
વા ઘણા પ્રમદો જાણ્યા છે કે, જેઓ આખી જીવગી કુમાર્ગે પ્ર
સાર કરી છે. તે મન્માર્ગના માથી જાની ગયા છે. ગમે ત્યારે પણ
જો હૃદયમા મદવિચાર મુકું તો તે ઠઠિપણ વ્યર્થ થતા નથી. જો
ગિરિજા, હવે તારા ડોમળ હૃદયને જોકાસિમા દગ્ધ કરીશ નહીં.
તેને સદ્વિચારમા જોડી દે. તું અમુક વખત જાનાજ્ઞાન કર
વાને નિયમિત કર. નિયમ પ્રમાણે અજ્ઞાસ કરવાથી તને ધાર્મિક
જ્ઞાન પ્રાપ્ત થશે. તારા પતિએ તો મારનો આરભ જીજી કોઈ
શ્રીની માથે ડરેલો છે, એટલે હવે તે તારી માથે સમાજ લોગવશે
નહીં, તેથી તારે હવે તારા જીવનને ધર્મમાર્ગમા જોડી દેવું. આ
અસાર મસારની વામના હૃદયમાથી નિર્મૂળ કરી નાખવી, અને
સદાકાળ ધર્મની ભાવનાને જાળ આપવું ”

પિતાના આ વચનો શાત અને ગર્વ રહિત થયેલી ગિરિજાએ
અંગીકાર કર્યો અને તેણીના હૃદયને સારૂ આશ્વાસન મળ્યું. હું

બહેનો, જ્યારે ગિરિજા ગવ રહિન થઈ ધર્મમાર્ગે જોડાણી, ત્યાં
 દેવયોગે એવું બન્યું કે, તેણીના માતા પિતા અચાનક એક એક
 મામને આતરે મૃત્યુને શરણુ થઈ ગયા ગિરિજા પિતાની મોટી
 સ પત્તિની અધિકાગિણી થઈ શુભ ક્રમના ઉદયથી ગિરિજાની મ
 નોવૃત્તિ શુભ સન્દાર પામીને ઉજવણ થઈ ગઈ તેણીની પવિ
 ત્ર વૃત્તિમા પોષા, મંદાર્ય, ધૈર્ય, જાતીર્ય અને વિનય વિગેરે
 સદ્ગુણો રવન પ્રસ થના તત્કાળ તેણીએ નાગપુત્રના સંધના
 આગેવાનોને જોલાવી પોતાની પિતૃમંદિરનો સદુપયોગ કરવા
 ની પ્રાર્થના કરી તે એક પવિત્ર મધરતિઓની નવાહ લઈ
 તે પ્રભુદ્વ યુવનિએ પોતાના પિતાના દ્રવ્યના ચાર ભાગ કર્યા
 એ ભાગના દ્રવ્યથી તેણીએ પોતાના પિતાના નામથી “મતોષા-
 શ્વમ” એના નામથી એક સપ્તશાળા ઉઘાડી તેની અદર નિરા
 શ્રિત—જગરણુ જેન પ્રતી નારવાર કવવાની જોડવા કડી દ્રવ્ય
 ના બીજા ભાગમાની પાનની માતાના નામથી “પરમ” પુત્રકા
 લય” ની સ્થાપના કરી તેની અદર નિખિત અને મુદ્રિત પુત્ર
 કોનો મોટો મંત્ર કરનામા આવ્યો હતો દ્રવ્યના ત્રીજા ભાગમા
 થી “મહાસુખમહોજોગાનય” એના નામથી એક ઉવોગાવય
 ઉઘાડ્યું તેની અદર નિરોજા નેનોને ઉવોગ શીખવવાની અને
 મેળવવાની ઉત્તમ યોજના કરવામા આવી હતી દ્રવ્યના ચોથા
 ભાગમાની ગિરિજાશ્રથમાળા એવા નામથી પ્રાચીન શ્રથોનો
 ઉદ્ધાર કરવાને પુત્રકોને શ્રેણીબધ પ્રા કરાવીને તેણે ખાતુ
 સ્થાપિત કરુ હતું આ પ્રમાણે દ્રવ્યના ચાર ભાગની વ્યવસ્થા કરી
 થોડો ભાગ પોતાના નિર્મોહને માટે રાખી ગિરિજાએ પોતાનું
 પશ્ચિમ વય મુવાયુ હતું

આ વખતે પોતીએ વિનયથી આનંદને પુછ્યું— ધર્મમાતા,
 ગિરિજા ॥ પતિ મહાસુએ તો તેણીને ત્યાગ કયો હતો, તો પણ ગિ
 રિજાએ પોતાના પિતાના દ્રવ્યમાથી પતિના નામને કાયમ રાખવાને
 મહાસુખમહોજોગાનય શામાટે સ્થાપ્યું હશે કરણ કે, તેણીને
 પોતાના પતિની નાથે ગઈ સતોત્ર ન હતો

પોતીનો આગે પ્રશ્ન માગણી આનદા બોલી—પોતી બહેન, તમને જે ગદા થઈ છે, તે બાજબી છે, પણ જ્યારે માણુમના હૃદયમાં ધાર્મિકવૃત્તિ પ્રગટ વધે, ત્યારે તેના હૃદયમાં પત્રી ડોર્ડ બનતો દેવ બહેનો નથી તેરી રીતે ગિરિજના પ્રમગમાં બન્યું હું તું પવિત્ર હૃદયનાગી ગિરિજાએ વિચાર્યો હતો કે, જેની મને માગે વિચાર મળવ નોકાયો કે મને આ જગતમાં હું જેની સ્ત્રી ગણાઉં છું, એ માગ પતિ માગ ન પૂર્ણ સળ ધી ગણાય, તેથી મને સામે તેમનું નામ પણ આ નાલય ત ન રામા કાયમ બે તો મેં મારી પવિત્ર દુર્ગળજરી ગણાય ” આવા નિવરણી તેણીએ પોતાના પતિના નામથી મહાનુમમહોત્સોગાત્રની રાપના કરી હતી

હે બહેના, તે પછી એ બુ બન્યું કે, ગિરિજના પતિ મહાશુભ જે બીજી સ્ત્રી પગથો હતો ત નિશ્ચય મરગને મનુવર્ગ તે સ્ત્રીના મનુ પત્રી મહાશુભે પવિત્ર ગિરિજાને પે તાન પ્રમા ગો લાની હતી આગે કેવલ પામેરી ગિરિજાએ પે તના પતિની દામા માગી હતી મહાશુભ મને ગિરિજાનો પત્રી લાવ જાતમા પ્રમા માપાન બન્યો હતો કેવલે ગિરિજા પુત્રની રાહ હતી ને તેણીએ પોતાના પત્નિમ છવામા મર્વ પ્રાનનુ મુખ ન પાદન કહે હતું

ધમદામગેડ કહેડે—હે શ્રાવિદ્યાઓ, આ પ્રમારો માનદાએ તે ગર્વવતી ગિરિજાની વાત કહી, તે માલગી-લલિતા, પૂણા, પુત્રી, પ્રેમદા, વિગેરે બરી શ્રાવિદ્યાઓ તોજ માનદ પામી હતી પછી આનદાએ વિગેરેમા જણાવ્યું, બહેનો, આ ગિરિજાની વાત કહ્યુંથી તમારે કેટલોએક ઉત્તમ બોલ લેવાનો કે ગિરિજાની માતા પ્રમાએ પોતાના બહીરણ નિજાનથી પુત્રીને કેળવાવી વગળી રાખી હતી, તેરી રીતે ડોર્ડ પણ માતાએ પોતાની પુત્રી પ્રત્યે વર્તવું ન જોઈએ ભપુડાની તળીરત બગડે છે—એવો બહેમ શાંતી પોતાના મનને મૂર્ખ રાખનાર માગાપો તે ન તાનોના ચતુર્ય ધાય છે તેના માગાપોએ વિચારવું જોઈએ કે, બાળક જેમ જેમ વયમાં આવે તેમ તેમને શારીરિક અને માનસિક બને પ્રકારની કશરત આપવી જોઈએ જેવી શારીરિક કશરત લાલકારી છે, તેરી

માનસિક કશરત પણ લાગકારી છે ગરીબની કશરત શરીરને અને મનની કશરત મનને ખીનાવી નિત્ય પ્રાર્થના ઉપરને પુષ્ટિ આપે છે

ગરિબના ચરિત્રમાંથી પાંચુ ગિરજાએ નેવાનું છે કે, પોતાની માતાએ જ્યારે તેની આગે ડોળવણી આપી નહીં પણ નિત્ય તેની હાથે મોઢે ચાલી લાડમા ઉછેરી, તેથી ગિરિજા પેદરના આકર્ષણ છદ્મમાં પડી ગઈ હતી અને આજે તે રૂપગર્વિના થઈ પડી હતી ડોઈ પણ માતાએ પોતાના મનનાંને મોઢે ચાલી અને લાડ લગવી બગાડવા ન જોઈએ એવી મત નોને તેના પ્રવર્તનમાં મોટી હાનિ થાય છે, અનેક જાતના અપરાધો અને દ્વંદ્વો તેમનામાં નાખવા વધ જાય છે ગિરિજાએ પોતાના રૂપના ગર્વથી પોતાના કુરૂપી પતિનો ત્યાગ કર્યો હતો જેને માટે તેણીને પાછા થી પશ્ચાત્તાપ કરાવે નખત આ પોતાનો આ પ્રમાણે ગર્વથી રૂપનો ગર્વ કરવા ન જોઈએ નમદ, ક્રુદ્ધમદ, રૂપમ અને જાતમદ વિગેરે જાણ પ્રાર્થના મદ કરવાથી કુકર્મના બધા થાય છે જે કર્મના બાધનથી પ્રાણીને અનંત નારમા બાંધી પડે છે તેમાં ખાસ કરીને રૂપને માટે આપેલું આ દુષ્ટાન મનન કરવા જેવું છે જેને લોકો રૂપ કહે છે, તે પણ વસ્તુતાએ જોતું છે, કારણકે તે પણ પુદ્ગલોના વિભર છે તેવા પુરોના વિભરમાં મોજ કર્યો, એ અનુચિત છે

હું જોઉં છું, જે સ્ત્રીઓ રૂપના મોહથી પોતાના રૂપ પ્રમાણે પતિની ધંડા કરે છે, તેઓ ખરેખરી મૂર્ખ છે કારણકે કર્મની અનુકૂળતા વિવાય ગુણ અને રૂપમાં સરખી જોડ મળતી નથી જ્યાં ગુણ હોય છે, ત્યાં રૂપ હોતું નથી અને જ્યાં રૂપ હોય છે, ત્યાં ગુણ હોતા નથી પતિ અને પત્નીની સમાન જોડ મળવી ઘણી મુશ્કેલ છે કહી પતિ અને પત્નીની જોડ સરખી મળે છે, તો તેઓ સર્વ સીતે સુખી હોતા નથી દ્રવ્ય અથવા મનનાની તેમને જોડ હોય છે તે ઉપર એક અનુભવી નિદાને સદૃશ કવિતા રચેલી છે, તે બાબત જાણવી છે

“યઃ દુન્દસ્તઃકનિતા કુરુયા
યા મુદરી સા પતિરૂપહીના ।

યત્રોજય તત્ર દગ્ધિતા ચ,

ત્રિમેવિચિત્રાણિ ત્રિચેષ્ટિનાનિ ’ ॥ ૧

“ જે પુત્રપ મુદર હોય તેની સ્ત્રી કુરુપા હોય છે, જે સ્ત્રી મુદર હોય તેનો પતિ રૂપગ્ધિત હોય છે અને જ્યાં જાનેની મરણે મરણી જોડ હોય છે, ત્યાં ધરમા દારિદ્ર હોય છે, તે ઉપરથી સમ જવાનું કે વિધિ—કર્મની ચેટાઓ વિચિત્ર છે ”

આ સરુત્ર કવિતા દરેક સ્ત્રી અથવા પુત્રપને મનન કરવા યોગ્ય છે દરેક કર્મની ગતિને માન આપીને પ્રવર્તન કરવાનું છે કર્મની વિચિત્ર ગતિ ડોડને એક જ ગિચિત્ર રાખી ગડતી નથી કાણે કાણે સ્થિતિમા ફેરફાર થયા કરે છે માટે કોઈપણ ભવિષ્યાત્માએ પોતાના હૃદયમા કોઈ જાતનો ગર્વ ધારણ કર્યો નહીં કર્મની પ્રકૃતિઓ ગર્વરૂપી પર્વતને છેદવાને ગમથ થઈ શકે છે કોઈપણ પ્રાણીનો ગર્વ ટૂટી ગડતો નથી તે ઉપર એક મુખોધક કવિતા છે કે જે કવિતા પરન પત્રિત ગાદીશ્રી જ્ઞાનશ્રી પામેલી જે માલખી હુતી અને તે કવિતા જે મારા સ્મજણ પુસ્તકમા લખી રાખી છે અને તેને મુખે પ્રી હમેશા તે કવિતાને સ્વાધ્યાયરૂપે લખ્યા કરે છું

પૂર્ણા—ધર્મમાતા, તે કવિતા લલિતા જોડેનને આવડતી હશે, તો આપ આજ્ઞા કરો તો તે અમને ગાઈ સંભળાવે

લલિતા—પૂર્ણાજોડેન, તે કવિતા હું શીખી નથી માટે બા પોતેજ ગાઈ સંભળાવશે

આ વખતે લલિતાની સખી ત્રયજા ગોલી—જોડેન લલિતા, એ કવિતા મને આવડે છે અને તને ન આવડે તેનું શું કરણ?

ત્રેમદા—ત્રયજા, તું કહે છે, તે ખરી વાત છે, લલિતા જોડેન અને તું જાને સહીયરે છે. તમારો જાનેનો અભ્યાસ પણ મરણો છે, જેટલો જોધ લલિતાને છે એટલો જોધ તને પણ હોવા જો-

ઈએ અને જેટલો જોધ તને છે, તેટલો જોધ લલિતાને હોયો
જોધએ

અથવા-ના આ, એમ નથી મારા કરતા લલિતા વધારે ભાગી
અને હોશીયાર છે મારા પુત્ર આનંદ ડાકોના મદાના પ્રમ ગથી
લલિતાના જોધમા વધારો થઈ ગયો જે લલિતાને મારા કરતા ઘણી
કવિતાઓ, અને ગીતો મોયે આવડતા હશે

પ્રમદા-તારાએ આ કવિતા તને આવડે અને લલિતાને ન આવડે
તેનું શું કારણ?

અથવા-તેનું કારણ એ છે કે, એક વખતે હું મારા મામાને
ઘેર ગઈ હતી મારા મામા ડોઈ ગરીમ શ્રાવકની પાસે રૂડીઆ
માગતા હતા, તે રૂડીઆ વચ્ચે જરવાને મારા મામાએ ન્યાયાગ્રમમા
દાનો કયો હતો પ્રમાણિક ન્યાયાગ્રીએ તેની તપાસ કરી તે રૂડીઆ
મેળવવાને હુન્મનામું કરી આપ્યું પછી માગ મામા તેને ઘેર જતી
હઈ ગયા જતીમા તેના ઘરનો જયો નામાન કમળે કરાવ્યો તેની
આદર તે જીવારા આવડના ધમના પુત્રકો પણ જમ વઈ ગયા તે
જીવારો રીમ ત્રાન મારા મામાની પાસે આજીવ કરવા આવ્યો
તે વખતે હું તા હાજર હતી તે રીમ આવડ કહ્યું, 'શેકલ,
તમારા રૂડીઆ મરી પામે લેણા છે, તે વ્યાજથી વધે ના છે તમારી
મૂન રકમ થે ડી છે હું તમને તે રકમ પતાવા આવ્યો હતો, તવા

પ તમે તે રકમ લીધી નહિ, અને મારી ઉપર વ્યાજમહિત મોટી
રકમનો દાનો કયો ત તમે ચોચ કરું નથી હું અત્યારે નકારી
સ્થિતિમા આની પડ્યો છું, મારા કુટુંબનો નિર્વાહ કરવાને પણ હું
અશક્ત છું ને નાથે મારા ધનમા એવી કાઈ વસ્તુ નથી કે, જેથી
હું તમારું કરજ પતાવી શકું શેકલ, કહિ તમે મારા ઘરની જીજી
શીજી લાકે જમ કરી પણ તેની સાથે માગ ધરના ધાર્મિક પુત્રકો
આવી ગયા છે, તે મને પાછા આપાનો જન ધર્મ પ્રવેગ પોથીના
ભાગ, માનદ મ ગજ નનાવગી, આ રૂમ પર નવવ કથા, શ્રારિકા
બાળ વિગે પુત્રકો કે જે મને નિદ્રાએના શ્રીજન ધર્મ વિદ્યા
પ્રમાણ કરગ તરફથી મફત મળ્યા છે મારી ગરીમ સ્થિતિને તે

ઉદારવર્ગે મને અભ્યાસ માટે લેટ કર્યા છે, તે મને પાછા અપાવો તે પુસ્તકા વિના મારા કુટુંબના આધ્યાય ધ્યાનનો ભગ થાય છે એકલ, હું તમારો સાધર્મી બધુ છું આપણ બંને એક જ ધર્મના આશ્રિત અને ઉપાસક છીએ ”

તે ગરીબ જ્ઞાનકની આ વિનંતિ મારા મામાએ લક્ષ્મી લીધી નહીં તેઓ ક્રોધ કરીને ઉચે શ્વરે બોલ્યા—“અરે નાદાન શ્રાવક, તું હુંવાઈ જવા માગી પામે આજે છું, પણ તારા કાર્જ પણ વળવાનું નથી મારા લેણા રૂપીઆ વસુધા ઠરવા તેમા શો દોષ છે? તારા ઘરમાથી કાર્જ નારી રીંમતી ચીજોનીકળી નથી કે, જેથી હું તને તેમાથી તારા પીજ પાછી આપુ તારા પુત્રકોમાથીજ મને કાર્જક પૈસા વસુધા વાય તેમ છે અહિંની ચાલો ત હું તારાપણ તારૂં માલગાનાનો નથી ”

મારા મામાના ચાલા વચનો સાંભળી તે બીચારો ગરીબ શ્રાવક રોયા જેવો થઈ ગયો તે વખતે મારા હૃદયમા દયા ઉત્પન્ન થઈ આવી મેં મારા મામાને નમનાથી કહ્યું—‘ મામા, આમ ન કરવું જોઈએ આ બીચારો ગરીબ શ્રાવક દયા પાત્ર છે આપણે શ્રાવક દયા ધર્મના ધારણ કરનાર છીએ, માટે તે બીચારાને મહાય કરો ધર્મ બધુનું હું બંધ કરવું, એ તમારો ધર્મ છે વળી તમે સારી સ્થિતિમા છો તમારો આધાર તેના પૈસા ઉપર નથી તેમ છતાં તોભાને લઈને તમારે તેના ઘરનો બીજો માલ ન આપવો હોય તો ભલે, પણ તે બીચારાના ધર્મના પુત્રકો તો પાછા આપવા જોઈએ ધાર્મિક પુત્રકોની જાંસિ કઢવી, એ અનુચિત છે

મારા આજ્ઞા વચન સાંભળી મારા મામાએ ગર્વ કરી કહ્યું, “જેનું ચચાળ, આ જ્ઞાનક કાર્જ આપણા તપાગરુનો નથી, તે વિધિપદનો છે બીજા ગરુના શ્રાવકને મામાટે મદદ આપવી જોઈએ? વળી માટે તે બીજી પગલા છે? આતો એક હવકો અને ગરીબ છે, પણ જોઈએ પૈસાનાજો હોય તે માટે કાર્જ દગડાર નથી, મારી પામે મારો પૈસો છે કોની પામે કાર્જ લેના જાનાનું નથી હું જોડી આ બીજાનું થઈ તેમ નથી ”

મારા મામાના આ વચનો માબળી મેં નમ્રતાથી કહ્યું, “મામા, તમારા મુખમાથી આવા વચનો નીકળવા ન જોઈએ તપાગ-૭ અને વિધિપક્ષનો ગર્વ—એવી ભેદ બુદ્ધિ રાખવી ન જોઈએ બધા જાણે શ્રીવીરશાસનના ઉત્તેજ છે સર્વગ-૭ ની અદરગુહ આ હત ધર્મની-૭ ઉપામના છે સમયને અનુમતી પૂર્વ ગાચાચો અનાચારીનો ભેદ કરી ગર્વોની સ્થાપના કરી છે, પરંતુ તેઓ બધા શ્રીનીરસગવતની-૭ વાણીને અનુસરે છે તે ગર્વોની અદર કોઈ જાતની ઉત્સુન પ્રરૂપણા થતી નથી માટે આ શ્રાવકને પરગર્વનો જાણી દુખ આપતું, એ મને યો ય લાગતું નથી ” મારા આવા વચન સાંભળી મારા મામા કાંઈ પણ જોયા નહિ તેમ તેમના મનમા મારા વચનની કાંઈ પણ અમર વર્ધ નહિ આ વખતે તે ગરીબ શ્રાવકના મનમા દોષ થઈ આવ્યો અને તે ઉચ્છેદનાઈને જોયો—

“ગેહજી આ જહેનના વચનોએ પણ તમારા હૃદયમા અસર કરી નહિ, તો હવે માન નહીં હવે હું નિરાશ થઈને જાઉં છું તથાપિ છેવટે તમારા હિતની ખાતર જણાવું છું કે, તમારા હૃદયમા જે ગર્વ છે, તે રહેવાનો નથી કર્મની વિચિત્ર ગતિ તમારા જાણનામા નથી. સર્વ ગતિ સ પન ઈમો શુશુ કરી શકે છે? તે જો તમારા જાણવામા હો તો તમે આવા ગર્વના વચનો જોવત નહિ કોઈ પણ પ્રાણી ગર્વ કરી શકે તેમ નથી, તેમ કોઈનો ગર્વ ચાલતો નથી કર્મની મહાન સત્તા કોઈના ગર્વને રહેવા દેતી નથી ધનવતને નિર્ધન કરનારા, નિધનને ધનવત કરનારા, સુખીને દુખી કરનારા, માનીને નિર્માની કરનારા, નિર્માનીને માની કરનારા, પૂજ્યને અપૂજ્ય કરનારા અને અપૂજ્યને પૂજ્ય કરનારા કર્મોના સ્વરૂપને જાણનારા સુત્ર પુરૂષો કદિ પણ ગર્વ કરતા નથી ન કરવા વિનં એક વિઠાન કવિએ રસિક કવિતા ગાયેલી છે, તે જો માંભળવાની ઈ જાણાય તો ગાઈ રા જણાવું

જહેનો, આ વખતે મારા મામા કાંઈ પણ જોયા નહીં એટલે મેં તે ગરીબ શ્રાવકને કહ્યું કે, ‘તે કેવી કવિતા છે, તે મ ભળાવો’ આ પ્રમાણે મારા કહેવાથી તે ગરીબ શ્રાવકે તે કવિતા ગાઈ સંભળાવી હતી તે કવિતા ગાઈ રહ્યા પછી મેં તેને પુછ્યું કે, આ કવિતા તમે

ઠ્યાથી સાબળી હતી ? ત્યારે તેવો ઉત્તર આપ્યો કે — ‘ મારા ઘર-
માથી શ્રાવિકા હુમેશા સાધવી જ્ઞાનશ્રીને ઉપાશ્રયે નય છે એક
વખતે તે પરમ પવિત્ર સા ડીજીએ કેઈ ઉપદેશને પ્રમ જે શ્રાવિકા-
એની પાસે આ કવિતા ગાઈ હતી, તે અમારી શ્રાવિકાએ કઠેકરી
લીધી તેના મુખથી સાબળી તે કવિતાને મે કહ્યું કરી રાખી છે

ધર્મદાસ શેઠ કહે છે—હું શ્રાવિકાએ, આ પ્રમાણે લક્ષ્મી
ચંદ્ર ગેઠની દીકરી ચચળે કહ્યું, એટલે આનંદાએ તે કવિતા ગાઈ
જતાવાની તેણીને આજ્ઞા કરી તે ઉપરથી ચચળે તે કવિતા સવને
ગાઈ સંભળાવી હતી, જે કવિતા અહિં અમારી શ્રાવિકા તમને ગાઈ
મંભળાવશે —

પછી ગ ગાયે તે કવિતા નીચે પ્રમાણે ગાઈ મંભળાવી હતી—

ગર્વ ન રાખવા વિષે કવિતા.

“ મેનાવતી માતા ”—(એ રાહ)

અતિ ગર્વ ન રાખો, ગર્વે ચડ્યારે પડે પ્રાણીઓ (ટેક)

ગર્વ ક્યેથી રંગીરવ બચે,

ગર્વ ન રાખે માન,

અથડાવે આ અવની ? તલમા,

ઉચ્ચ તરનું અભિમાનરે

અતિ ગર્વ ૧

નિદા પાત્ર બને આ જગમા,

જે ધરનાર રંગુમાન,

પશ્ચાત્તાપ કરી પાછાથી,

ખમ્તાતા નાદાનરે

અનિ ગર્વ ૨

ગર્વ ગિરિપર ચડતા પ્રાણી,

રંગિરપડતા તત્કાલ,

ક્ષણમા બનતા ઉદ્ધમ્ય પાત્ર તે,

ચાતા હાલ હવાલરે

અતિ ગર્વ ૩

૧ પોતાનું મનસ્-મોહાઈ ૨ પૂરી તનમા ૩ ઉચ્ચનું ૪ ગર્વ
ભિમાન ૫ ગરિપી પર્વત ઉપર ૬ નીચે પડતા ૭ મચ્છરીનું પાત્ર.

હુમેશા ગર્વ રહિત ગહેલુ જહેનો, આજે હું આપણી ઉપદેશવાર્તા
 સમાપ્ત કરવાનો સમય થઈ ગયો છે માટે આજની ઉપદેશવાર્તા
 સમાપ્ત કરવામા આવે છે પછી આનંદા, લલિતા, પૂર્ણા વિગેરે બધી
 શ્રાવિકાઓ આનંદાને વદના કરી પોતપોતાને મ્યાને ચાલતી થઈ હતી
 ધર્મદામ શેઠ ઠહે છે—હે શ્રાવિકાઓ, આપણી પાત્ર ધર્મવા
 ર્તા પૂર્ણ કરવાનો સમય થઈ ગયો છે, તેથી આટલેવી ઉપદેશ
 વાર્તા સમાપ્ત કરનામા આવે છે—ધર્મદામના મુખમાથી આ શબ્દો
 માલજતાજ શ્રોત્રીઓના મુખમાથી “આદીશ્વર ભગવાનની જય”
 એવો ધ્વનિ ઉત્પન્ન થઈ આવ્યો પછી ધર્મદામ શેઠ અને ગંગા વિ-
 ગેરે શ્રાવિકાઓ પોતપોતાના ગૃહ તરફ વિગાય વર્તી હતી

દિવસ ૨૭ મો.

ચપા અને કૃષ્ણા નામની ગે છોકરીઓ નાર્નનિક રાજકન્યા-
 ગાળામાથી મુક્ત વર્ત પોતાને ઘેર આવે છે

ચપા— કૃષ્ણા જહેન, આવતી કાલે રત્ન પડનાની છે, એ વાત
 માચી છે?

કૃષ્ણા— જહેન ચપા, મને તે વાત ન જાણર નવી તે તે વાત
 ક્યાંથી માલગી હતી?

ચપા— મને એક શ્રાવકની છોકરીએ તે વાત કહી હતી

કૃષ્ણા— ગી રીને કહી હતી?

ચપા— તેણીએ કહ્યું, આવતી કાલે શ્રાવકોની જ્ઞાનપાચમ
 છે, એટલે કન્યાગાળામા રત્ન આપવામા આવશે

કૃષ્ણા— આપણા શ્રાવકોના તહેવારને દિવસે દરગાહી ન
 ન્યાશાળા બંધ થાય, એ વાત તો મલવતી નથી

ગર્વતણે ^૧દાવાનલ બલતા,

નવ ઉગરે કાઠ વીર,

ગર્વ સર્વનો નાગ ડરે છે,

નહિ રહેના કોઈ ધીરરે

અતિ ગવ ૪

કર્મતણી શિક્તાના બળમા,

ગર્વ ટવ નહિ લેશ,

કર્મ ધરાને મર્વ જીવને

નલમા નવનવ વેડે

અતિ ૫

તે માટે ભવિજન નવ ધરશે,

ગર્વ હૃદયમા આપ,

ધરતા ગર્વ કદિ નવ મળશે,

મદગતિ કેડી છાપરે

અતિ ૬

ગ ગાના મુખથી આ કવિતા માલગી શ્રાવિકાગાળાની શ્રાવિકાઓ. હૃદયમા અતિશય આનંદિત થઈ ગઈ અને નાળીઓના ધ્વનિ નાથે નેમણે તે કવિતાને વધાવી લીધી

ધર્મદા ૧ રોક કહે છે—હે શ્રાવિકાઓ, ચાલજો જ્યાં આ કવિતા ગાઈ સંભળાવી, તે સાલગી આનંદા પૂર્ણ વિગેરે બધી શ્રાવિકાઓ. હૃદયમા હાં પામી ગઈ હતી પછી પ્રમદાએ વિનયથી ચાલજોને પુછ્યું—

પ્રેમદા—ચાલજો જાણ, તે ગરીબ શ્રાવિકા જ્યાં આ કવિતા ગાઈ ન લાગાવી, તે પછી તારા મામાએ હું ઠહું હતું?

ચાલજો—ગા કવિતા સાલગી મારા મામાના હૃદયમા જરા દયા ઉત્પન્ન થઈ આવી અને તેમણે તે શ્રાવિકાને તેના ધર્મના પુસ્તકો પાઠ માખ્યા હતા તે પછી થોડે દિવસે મારા મામાએ તે શ્રાવિકાને પોતાના કરજમાથી તદ્દન મુક્ત કર્યો હતો.

આનંદા કહે છે—હે શ્રાવિકાઓ, તમારે પણ આ કવિતા હૃદયમા સારી હોમેશા ગર્વનો ત્યાગ કરવો. ક્રોધ, જ્ઞાનકે ક્રોધ મળી ગર્વ ઢી પછી ધારણ કરવો નહીં. કર્મની ગતિનો વિનાશ કરી

૧ નાગ ૨ નાગ નાગ-ગત ગત ૩

મને તારા ડરતા તારા માળાપ તરફ વધારે તિગ્મકાર આવે છે
પોતાના સતાનોને પોતાના ધર્મથી તદ્દન અજ્ઞાત રાખનારા માળા
પો ખરેખરા દૂષિત ગણાય છે

અ પા— (જરા નિવ્રજી વધને) જ્ઞેન, તારૂં કહેવું ખરૂં છે
હું શ્રાવકની છોકરી કહેવાઉં છું અને ત્રાનડના ધર્મનું હું કાર્ડ પણ
લખુતી નથી જ્ઞેન કૃષ્ણા, હું તારો પૂરેપૂરો ઉપદગ માનું છું તે
મને ખરેખરી ચેતાવી છે હું આજે ઘેર જઈ મારા બાપાને કહી
ગ કે, મને ધર્મ પી કેળવણી મપાવો

કૃષ્ણા— જેન, તારા આ વિચાર જાણી હું ખુશી થઈ છું જો
તારા બાપા તને ધર્મની કેળવણી પોને આજે અવગત તારી માતા
આપશે તો પણ તું મેળવી ગણીશ

અ પા— ના જ્ઞેન, એનો બને એવું નથી મારા બાપાને વે
ગાગની ઉપાધિ ધણી છે તે તો ક્ષણવાર પણ નવરા થતા નથી અ
ને મારીજ તો કાર્ડ પણ લડવા નહીં, એટલે ધર્મની કેળવણી લે
વામા મને માળાપની જાતની મજા મળે તેમ નહીં

કૃષ્ણા— જ્ઞેન, હવે સમજાયું તારામા ધર્મની કેળવણી
પ્રાપ્ત કરવાનું મુખ્ય સાધન નહીં, એટલે તને ધર્મનું નામ કનથી
પ્રાપ્ત થાય મને તો મારી મતાએ પોતેજ વગરનું જ્ઞાન આપ્યું છે
વગી મારા બાપા પણ ઘણા આત્મિક હોવાથી વારંવાર મારી ના
મિક કેળવણીની અભાજ રાખે છે આથી હું ધર્મની કેળવણી મે
ળવી શકું

અ પા— જેન, ત્યારે તો તને ધર્મની કેળવણી મળે તેમા શું
આશ્ચર્ય? મારી પાને તો તે કેળવણી મેળવવાનું અપિણ સાધન
નથી તથાપિ હું આજે જઈને મારા બાપાને કહીશ કે, મને ગમે તેમ
કરીને પણ ધર્મની કેળવણી મળે તેની જોગવાઈ કરો

કૃષ્ણા— જ્ઞેન, એમા શી જોગવાઈ કરવી છે આપણા ગામમા
ધર્મદામ ગેઠે એક શ્રાવિકાશાળા સ્થાપેલી છે, તેની અદર બાળા,
યુવતિ અને વૃદ્ધા ત્રણે જાતની શ્રાવિકાઓને ધર્મનું મહત્ત શિક્ષણ

પતિને હલકે દગ્ગજે રાખી પોતે તેની ઉપર સત્તા લોગવત રહિ તેમની જે તેની ગિયતિ થઈ છે, તેનું કારણ ધર્મની ઢેળવણીનો અભાવ છે

ચ પા—કૃષ્ણા જ્ઞેન, જો તેમનામાં ધર્મ ન હોત તો તેઓ આવતી કાલે જ્ઞાનપદ્યમીની રત્ન શામાટે પાડે ?

કૃષ્ણા—જ્ઞાનપદ્યમીની રત્ન કાંઈ તેમણે ધર્મની આસ્તાથી પાડી નથી આપણી કન્યાશાળામાં શાવકોની છોકરીઓ ધણી છે, તેથી તેમના માળાપોના બદલાથી તેમણે તે રત્ન પાડી હશે, એમ હું ધારૂ છું

ચ પા—તારૂં એ કારણ તો ઉપચી છે ?

કૃષ્ણા—મને યાદ છે કે, ગયે વર્ષે તેમ થયું હતું

ચ પા—જ્ઞેન કૃષ્ણા, જ્ઞાનપદ્યમીની રત્ન આપવાનું શું કારણ હશે ? એ તો હું પણ સમજતી નથી

કૃષ્ણા—તું શાવકની છોકરી થઈને જ્ઞાનપદ્યમી વિષે કાંઈ પણ સમજતી નથી—એ ધારૂ અશ્વમેધની વાત છે પરંતુ તેમાં તરો દોષ નથી, પણ તારા માતાપિતાનો દોષ છે તેમણે તને ધર્મની ઢેળાણી આપી નહિ, તેનું આ કારણ છે જે છોકરો અથવા છોકરી ધર્મની ઢેળાણી મેળવી શકતા નથી, તે ધર્મથી તદ્દન અજાત બદે છે આ ઉપરથી મને યાગે છે કે, તને આપણા નવકાર મન પણ આવડે નહિ હોય

ચ પા—જ્ઞેન, નવકારમન તો આવડે છે, પણ તેમાં હું કાંઈ સમજતી નથી એટલે તે જોવવામાં મને બટાળો આવે છે, તેથી હું કોવિર પણ તે જોતની જ રહી તેમ મારા માતાપિતા તે જો લેવાનું મને કહેતા પણ નથી

કૃષ્ણા—ચ પા, નવકારમન જોવું જોઈએ

ચ પા નવકારમન જોલે છે, પણ તેની અંદર કેટલાએક પદ તે ભૂની બધ છે

કૃષ્ણા—જ્ઞેન, ધણીજ અશ્વમેધની વાત કહેવાનું તું શાવકની છોકરી થઈને નવકારમન પણ પૂરું જાણતી નથી આ વળેને

ઉભર હજી મારા જેટલી છે, તથાપિ તે મારાથી પણ વધારે બોલકી અને આવળી છે. વળી તે મારે તે જેટલીએક ધર્મ વિરૂદ્ધ વિચાર ઈર્ગાવનારી ચોપડીઓને રાચનારી છે એવી એવી અનુચિત ચોપડીઓ વાચી તે મારી સાથે ઘણી વાર આપણા જૈનધર્મની નિંદા કરે છે, પુનર્જન્મ કરવાની વાતો કરે છે, વર્ણ—જાતિને અભેદ રીતે માનનારું કહે છે, મૂર્તિપૂજા નિંદા કરે છે અને ધર્મ, મત, દાન તથા તપને ઢાંગ કરી વગોરે છે તે પુખ્તાના હમેરાના સહવાસથી માગ વિચાર પણ બદલાઈ ગયા હતા અને મારા હૃદયમા વર્મની કોઈ પણ રાત રૂચિકર થતી નહીં જ્ઞેન કૃષ્ણા, હવે હું તે નાગ્નિ પુખ્તાનો સંગ કરીશ નહિ તેની જેમ નકારી ચોપડીઓ વાચીશ નહો તારા આજના સહવાસથી મને વધારે લાભ થયો છે હું તને ડબ્બાસાળામા હમેશા મેડે ૩ અને મળું છું, પણ તારામા આવી આત્મિક બુદ્ધિ જો, એ વાત માગ જાણવા મા ન હતી જ્ઞેન કૃષ્ણા, હું આ વળને હૃદયથી તારો ઉપજાર માનું છું જો તે મને આ ધર્મની રાત ન કરી હોત તો હું કશિયુ મારા વિચારને ધાગ્યું કરનારી થઈ રાકત નહીં એજીજી નહિ પણ હું આર્ય જૈનધર્મથી અને જૈન આચારથી બ્રહ્મ વર્જ જાત મને હવે ખાતરી થઈ છે કે, જે શ્રાવક માખાપો પોતાના છોકરાને ધર્મની ટેળવણી આપ્યા વગર જીજી ટેળવણી આપે છે, તેઓ પોતાના છોકરાના શત્રુરૂપ થાય છે ધર્મની ટેળવણી વગરના ઓકરાઓ ધર્મ, નીતિ અને આચારથી બ્રહ્મ વર્જ આ લોક અને પરલોકમા દુ અને લોગવનાગ થાય છે

કૃષ્ણા—ચ પાજ્ઞેન, તું હવે ખરેખરી શ્રાવકની છોકરી થઈ છે તાગ હૃદય ઉપર ધર્મની નિર્મળ છાયા પડતી જાય છે ચાલો, હવે આપણે ઘેર જઈએ પછી આપણે મળીશું

ચ પા—જ્ઞેન, કહે, હવે ફરીથી આપણે ડ્યારે મળીશું ?

કૃષ્ણા—જ્ઞેન, જો તારી ઈચ્છા હોય તો આવતી કાલે જાનપચમીની રત્ન છે, તેથી આપણે ધર્મદાન શેઠની શ્રવિકાશાળામા ધર્મવાર્તા આલણવાને જઈએ હું રત્નને ફિવમે હમેશા ત્યા

આપવામા આવે છે અને અમુ-વખને ધર્મદાન શેઠ પોતે સર્વ શ્રાવિ
કાઓને ધર્મનો ઉપદેશ આપે છે

ચ પા—ત્યારે તો હું તે શ્રાવિકાશાળામા દાખલ થઈશ, અને
ધર્મનું સારૂ જ્ઞાન મેળવીશ

કૃષ્ણા—જેન, તેથી તને થોડા દિવસમા ધર્મનું સારૂ જ્ઞાન થશે
અને તું એક શ્રાવકની નુદ્ધ બાળા થઈશ

ચ પા—જેન કૃષ્ણા, આપણી મુખ્ય શિક્ષિકા ન હુબાઈ ને જે
શ્રાવિકાશાળામા જાય, તો તેમને પણ ધર્મનું સારૂ જ્ઞાન થાય

કૃષ્ણા—જેન ચ પા, એ ન હુબાઈને હવે ધર્મનું જ્ઞાન થવું
મુશ્કેલ છે કારણ કે, તેમના હૃદયમા નવીનનિધાની ડેળવણીન
કુમ-કારને પેશી જમા છે સુધારાના નામથી ચોળખાતા કુધારામ
તેઓ ન પડાઈ ગયા છે હવે તેઓના હૃદયમા આપણા સનાતન
જોઈ ધર્મના મન્દારો લાગવા મુશ્કેલ છે તેઓ આર્ય જોન નીર્
સીતથી શ્રદ્ધા ધરાવે જમા છે તેમનો પેઢરેપ, બદલાઈ ગયો છે
તેમના જોરાડ પાટી જુદા થઈ જમા છે તેમનું પ્રવર્તન ઉત્તર
ખવ થયેલું છે ઉપ અને વિગ્રાના મદથી તેઓ ઘેરાઈ ગયા છે એ
મદને લઈને ન હુબાઈ પોતાના પૂજન પતિને એક સેવકની દૃષ્ટિએ
જુએ છે અને ડડિલોને અજા ગણી તેમનું અપમાન કરે છે જેન
ચ પા, તું પણ ધર્મના જ્ઞાનથી અજાત રહી હોત તો, તારા હૃદય
મા પણ તેવા નકારા સન્કારો આવી જાન, અને તું તે સન્કારન
પ્રભાવથી આવજના કુવાચારથી તદ્દન શ્રદ્ધા ધરાવે જત જે છોકરીન
મુખ (હૃદયમા ધર્મની છાંય પડી હોય, તે છોકરી કહી પણ પોતાન
ધર્મ અને જુળના આચારથી બદલેલી નથી તે નિનયવતી કયાણ
મુશીન અને નમ્ર થાય છે

ચ પા—કૃષ્ણા જેન, તમારું જોલું મત્ય છે મારી પાડોરા
મા એક બ્રાહ્મણની પુત્રી નામે છેપરી રહે છે, તે અને હું બંને
માથે રમીએ છીએ તે આધુનિક ડેળવણીના પ્રભાવથી ધર્મ
ધિકારનારી, સ્વતંત્ર રીતે વર્તનારી, સુધારાની છાપને ધારણ કર
નારી અને વિગ્રા તથા રૂપના મદને ધારણ કરનારી છે તેણીની

આન દા—જેન, શેનુ ઇનામ મળ્યું

કુમુદ—બા આપણા ગામમાં જૈન મહિલા પચિસ મધપાએલ છે, જેના તમે પ્રમુખડો તે મહિલા પરિપક્વ જોવાને માટે ગુજરાત, કાઠીઆવાડ અને ડાહ તરફથી કેટલી એક વિદ્વાન્ શ્રાવિકાઓ આપણા નગરમાં આવેલ છે, તેઓ અમારી ડન્યાશાળા જોવાને આળ્યા હતા તેઓમાં ઉદાર દિલ અને ધાર્મિક વૃત્તિવાળા એક કંડી શ્રાવિકાએ અમારામાંથી કેટલીએક બાળાઓની પરીક્ષા લીધી હતી જે શ્રાવકબાળાઓએ સતોપકારક જવાબ આપ્યા, તેમણે સાગ સારા પુસ્તકો અને ઊંચી જાતની સાડીઓ ભેટ આપી અને બાકીની બાળાઓને પ્રવાનના કરી હતી તેઓમાં ધર્મરત્ન પ્રકરણ, ઉપદેશ પદ, આન દમ દિર અને શ્રાવિકામુખોદધર્પણ—એ ચાર પુસ્તકો અને એક ગેશમી માડી મને ઇનામના આપ્યા છે જુનો તે આ રહ્યા

આ પ્રમાણે કહી કુમુદે તે પુસ્તકો અને સુદર માડી આન દાની મમક્ષ ધરી તેણીએ પ્રથમ માતાને અને પછી અનુક્રમે બીજી શ્રાવિકાઓને વદના ઠરી આન દાએ અને બીજી શ્રાવિકાઓ તેણીના ઓવારણા લીધા

પછી આન દાએ હૃદયમાં હર્ષ પામી કુમુદને પુછ્યું, જેન, ફારી શી પરીક્ષા લીધી કુમુદે નમ્રતાથી જણાવ્યું—તે ઠંડી શ્રાવિકાએ બધે તત્વનું સ્વરૂપ પુછ્યું હતું

આન દા—તે તેનો સતોપકારક ઉત્તર શો આપ્યો હતો

કુમુદ—બા, મે જૈન ધર્મની બીજી ચોપડીમાં જે બધતત્વની કવિતા આપી છે, તે ગાઈ મ ભજાવી હતી જે માબજી તે શ્રાવિકા ઘણાજ ખુશી થયા હતા

આ વખતે પૂર્ણાએ કહ્યું, કુમુદ જેન, બધતત્વની ટેવી કવિતા છે, ને અમને ગાઈ સ ભજાવશે કુમુદે પોતાની માતાની સામે જોયું, એટલે આન દાએ આજ્ઞા આપી પછી કુમુદે તે કવિતા નીચે પ્રમાણે ગાઈ મ ભજાવી હતી —

જાઉં છું

ચ પા—જેન, તે ઠીક થાક આપ્યું એતો ઘણી જુમીની વાત હું આવતી કાલે તને જોલાવાને તારે ઘેર આપીશ.

પછી ચ પા અને મુધુ જુદી પડી પોતપોતાને ઘેર ચાલી જાય છે

નિત્યનો સમય થયો એવું ધર્મદાસ શેઠ પોતાની સ્ત્રી ગંગા ની માથે શ્રાવિકાશાળામાં આવે છે તેમને આવના જોઈ બાળ, તરૂણ અને વૃદ્ધ શ્રાવિકાઓ આદર્શર ભગવાનની જય જોલાવી તેમને વધાવી લે છે પ્રથમ ધર્મદાસ શેઠ નીચે પ્રમાણે મંગળા ચરણ કરે છે —

ગીતિ

સઘ તીર્થના નાયક, 'મોક્ષવિધાયક' ગાન ત ઉપકારી,
વીર ત્રિનેશ્વર જગમા, જય પામે 'ધર્મ' કદ લયભારી ૧

શાહુલનિકીકિત.

જે ધારે નિજ ધર્મને હૃદયની નદીમાં શોભા ધરી,
ગળી સુદર ગીળ ઉસન્ગતિ ધરે જે શ્રાવિકા સુદરી,
નિચે જ્ઞાન રમે રમે 'પરકરે' રમે હુતાચારને,
તે થાઓ જયન ત આ જગતમાં મેનો સદાચારને ૧

આ પ્રમાણે મંગળાચરણ થઈ રહ્યા પછી ધર્મદાસ એકે પોતાની ઉપદેશ વાર્તાનો આરંભ કર્યો—હું શ્રાવિકાઓ, નિત્યના નિયમ પ્રમાણે જ્ઞાનદા પોતાની પુત્રી લલિતાને લઈને પોતાના ઉપદેશ આપવાના સ્થળ ઉપર હાજર થઈ, ત્યાં ચ નાળ, પ્રેમ, પૂતળી, પ્રેમદા, જયા, પૂર્ણા વિગેરે બધી શ્રાવિકાઓ હાજર થઈ ગઈ આ વખતે જ્ઞાનદાની નાની પુત્રી દુમ્મહ ખુશી થતી આવી તેણીએ નમ્રતાથી જ્ઞાનદાને કહ્યું, “બા, આજે મને એક મોટું ઈનામ મળ્યું”

૧ મોક્ષના કરનારા ૨ કમ ૩ કદના ભરના ૪ મંગલ કવનાગ ૩ આ
ગીતિને ધારણ કર ૪ છાંડો

કહ્યું, ધર્મમાતા, આ કુમુદ જંહેનના મુખની વાણી સાલળી ધણી આનદ આગ્યો લલિતા જંહેનને માટે જોટલો સતોષ ઉત્પન્ન થાય છે, તેટલો સતોષ આ કુમુદ જંહેનને માટે થાય છે જેમના આવા સતાનો થાય, તે માતા પિતાને પૂર્ણ ધન્યવાદ ધરે છે “સુશિક્ષિત માતાના સતાનો માગજ અને છે” એ અનુભવી વિદ્વાનોની વાણી ધર્મમાતા આનદાના કુટુંબમા પૂર્ણ રીતે ચરિતાર્થ થઈ છે

ધર્મદાસ શેઠ કહે છે—હે શ્રાવિતઓ, પૂર્ણ આ પ્રમાણે આનદાને ધન્યવાદ આપના હતા, તેવામા એક બાળશ્રાવિકા ત્યા આવી અને તેણીએ પ્રેમનાને કહ્યું, “માત્રીબા, ચાલો માત્રીબા તમને ઘેર જોલાવે છે”

પ્રેમદા—કમુ જંહેન, તારી બાને મારૂં શુ કામ પડ્યું છે?

કમુ—માત્રીબા, આજે મને જૈનશાળામા સારૂ ઇનામ મળ્યું છે, તે જોવાને તમને જોલાવે છે

પ્રેમદા—કમુ, તને શુ ઇનામ મળ્યું?

કમુ—મને જૈનધર્મ પ્રવેશ પોથીના ચાર પુસ્તકો મળ્યા છે અને એક રૂમાલ મળ્યો છે

પ્રેમદા—જંહેન, તને શુ પુજ્યું હતું?

કમુ—મને વદના ઝરવાના પ્રકાર પુછ્યા હતા, તે મેં નત્વર કહી આપ્યા, તેથી મને એ ઇનામ મળ્યું છે

પ્રેમદા—કમુ જંહેન, તને ઇનામ મળ્યાની વાત માલળી હું ખુશી થઈ છું જા, તારી બાને કહે ડે, “પ્રેમદા માત્રી ઉપદેશ વાર્તા પૂર્ણ થયા પછી આવશે” પ્રેમદાના આવા વચન સાલળી કમુ ત્યાથી ચાલી ગઈ

આ વખતે પોતી જોલી—પ્રેમદા જંહેન, આ કમુ તમારે શુ થાય?

પ્રેમદા—પોતી જંહેન, એ મારી જંહેનની દીકરી વાય છે તે બુદ્ધિમા ધણી મારી છે, પણ એક વખતે તેણીના શ્રીશિક્ષકે તેને શિક્ષા કરી હતી, તેથી તે બિચારીએ જૈનકન્યાશાળાનો અભ્યાસ એક વર્ષ સુધી છોડી દીધો હતો હાલમા તે શિક્ષક કોઈ કારણથી

૪ ભુજંગી છંદ

ભયે જ નુઓ ને થકી કર્મ બાધે,
કહે બાધનું તત્ત્વ તે કર્મ સાધે,
ભુવો જેમ પાણી મયે હ્રદ સાધે,
મલે કર્મના પુદ્ગલો તેમ માધે ૧
રહે જેમ કેદી પરાધીન હાપ,
રહે ભવ તે કર્મ આધીન આપ,
ગળ્યા મૂલ તે બાધના હેતુ ચાર,
બીજ ઉત્તરે^૨ તે સત વન સાર ૨
ગણે આદિ^૩ મિથ્યાત્વના ભેદ પાચ,
સદા તે થકી ભવને થાય આચ,^૪
૫ગી અવિરતિના બધા ભેદ બાર,
વધે જે થકી ભવને કર્મ ભાર ૩
ઠપાયો તણા ભેદ પૂરા પચીસ,
પડે ભાર સમારનો તેથી ગી^૫
ગળ્યા દશ^૬ અને પાચ જે ભોગ ભેદ,
ન થાયે કદિ તે થકી કર્મ છેદ ૪
ધરે કલેશ તે બાધથી ભવ રાશિ,^૭
પડે તે થકી ભવને કંઠ કાસી,
રડો ફર સા તે થકી ભવ્ય ગ્રાણી,
મદા અતરે ધર્મની વાત આણી ૫

આ વખતે તારાએ ઉભા થઈને કહ્યું, “ધર્મ પિના, કુમુદે જે
બાધતત્ત્વની કવિતા ગાઈ સંભળાવી હતી, તે કૃપા કરી અમને
સંભળાવો” પછી ગગના કહેવાથી મણિએ તે કવિતા ગવંને ગા
સંભળાવી હતી

ધર્મદાસ શેઠ કહે છે-હું શ્રાવિકાઓ, આનંદાની નાની પુત્રી
કુમુદે જ્યારે એ કવિતા ગાઈ સંભળાવી, તે સાંભળી બાળવિધવા
પૂર્ણના હૃદયમાં ધણો આનંદ વ્યાપી ગયો હતો તેથીએ આનંદ

જો જોઈને ધર્મની બીજી ચોપડીમાં-પા. ૭૫ મે

૧ આ મા સાધે ૨ બીજા બાધના ઉત્તર હેતુ સત્તાન છે ૩ પ્રાચીન

૪ કુ. ૫ ૫ માયે ૬ દશ અને પાચ-અર્થ ૧૫ ૬૨. ૭ જોઈને અમદ

ધર્મમાતા માટે એટ બીજી પણ આપને પુછવાનું છે, તે એટકે, માગી બેનની દીકરી કમુએ જે વદના કરવાની પરીક્ષા આપી તે મારા સમજવામા આવ્યું નથી વદના કરવામા વળી ત્રી પરીક્ષા હશે ? તે પ્રથમ સમજાવી પછી પૂર્ણાંગેનના પ્રશ્નનુ અમાધાન કરો

આનંદા— પ્રેમદાબહેન, વદના વિષે તો આ કુમુદ પોતેજ કહી આપશે

ધર્મદામ શેઠ કહે છે— હે શ્રાવિકાઓ, આ પ્રમાણે આનંદા-એ કહ્યું, એટલે તેની આજ્ઞા લઈ કુમુદ નમ્રતાથી બોલી—

કુમુદ— પૂજ્યમાતાઓ અને ગૃહેનો, આપણા ધર્મશાસ્ત્રમા ત્રણ પ્રકારની વદના કહેલી છે ૧ ક્ષેટ્રાવદના, ૨ સ્તોત્રાવદના અને ૩ દ્વાદશાવર્ત વદના— એવા તેના નામ છે જે કુલ મ અઠક નમાવી વદના કરવી, તે ક્ષેટ્રાવદના કહેવાય છે આ વદના મ ઘને અથવા દરેક સાધર્મિ બંધુઓને, સાધર્મિ ગૃહેનોને કે પોતાના વડિલોને થાય છે જે પૂર્ણગીતે બે બમાગણા પ્રમુખ કહીને કરવામા આવે, તે બીજી સ્તોત્રાવદના કહેવાય છે આ વદના દરેક શુદ્ધગુરુ— સાધુઓને વાય છે દ્વાદશ—બાર—આવર્ત કૃતિને જે વદના કરવામા આવે છે, તે ત્રીજી દ્વાદશાવર્ત વદના કહેવાય છે આ વદના ગણી, પત્યામ, આચાર્ય વિગેરે પદવીને ધા ગણ કરનારા મહાનુભાવ મુનીઓને થાય છે આ પ્રમાણે આપણા જૈનશાસ્ત્રમા વદના કરવાનો પ્રકાર દર્શાવ્યો છે

કુમુદના મુખથી આવદનાના પ્રકાર સાબળી આનંદા વિગેરે બધી શ્રાવિકાઓ ખુશીખુશી વર્ગર્ગ તે વળતે પ્રેમદા હૃદયમા હર્ષ લાવીને બોલી—

પ્રેમદા—બહેનો, આ વદનાનો વિધિ આનંદા બહેનના પ્રસાદથી હું ચોટા ઘણો જાણતી હતી, પણ આવી ગીતે સ્પષ્ટપણે તે મારા જાણવામા ન હતો, તો આજે તે ખાતે હું કુમુદ બહેનનો પૂર્ણ આભાર માનું છું ધર્મમાતા, હવે પૂર્ણાંગેને જે દયાના સ્વરૂપ વિષે પ્રશ્ન કર્યો, તે કૃપ કરી અમળવો

પ્રેમદાના આવા વચન માલગીઆનંદા આનંદ લાવીને બોલી—

કન્યાશાળામાંથી મુખ્ય થયેલ છે, તેથી કમુ પાછી કન્યાશાળામાં લાવવા લાયક છે

પોતી—તે શિક્ષક તેમણે ગી શિક્ષા કરી હતી? અને હાલ તે શિક્ષક કન્યાશાળામાંથી સામાટે મુખ્ય થયેલ છે?

પ્રેમદા—આ કમુ ઉકરમતને તરફને કન્યાશાળામાં વેહેલી મોડી હતી હતી, તેમ તે વિનયથી વર્તતી ન હતી, તેથી શિક્ષકોએ તેણીને શિક્ષા કરી, જેથી કમુ કન્યાશાળાને છોડી નાથી આવી હતી જોકે તેણીની શિક્ષક સ્ત્રી લાગી હતી, પણ કોઈને વગ થઈ તેણીએ જરા વિશેષ પડતી શિક્ષા કરવાથી કમુ નિરાશ છોડીને ચાલી આવી હતી તે સ્ત્રીશિક્ષક પોતે વિધવા છે, હાલ તે કન્યાશાળામાંથી મુખ્ય થઈ પોતા પિ માતાની મેવા કરવાને રહેલ છે તે પિ માતા કર્મચોગવી મ મહિલાના વ્યાધિથી અગત થઈ આ વેલ છે તેથી તે સ્ત્રી શિક્ષક પોતાની માતાની મેવા કરવાને માટે જ જામ કન્યાશાળામાંથી મુખ્ય થયેલ છે

પોતી—ધન્ય છે, તેમ જીવિતને! જે પોતાની ઉપકારિણી માતાની મેવા કરવાને માટે બીજા કામ છોડી ત પર થયેલ છે તે ઉપરથી લાગે છે કે, તે બાઈ પવિત્ર હશે. તેણીએ તમારી કમુને જે શિક્ષા કરી, તેમાં કાંઈ મોટું કારણ હશે નહિ તો દયાધર્મને પારખ કરનારી અને સારી કેળવણી ગામેની તે શ્રાવિકા કોઈને મારવાની શિક્ષા કરે નહિ

ધર્મદાસ ગેક કહે છે—હું શ્રાવિકાઓ, આ પ્રમાણે પોતીના વચન માંબળી આનંદા બોલી—પોતી ખેન, તમે શિક્ષા વિષેની જે વાત કરો છો, તે વિષે આપણા જનસામ્રામાં સારો ખુલાસો કરેલો છે, અબ્બાસીના હિંતની ખાતર તેના માતાપિતા કે ગુરૂ તેને કાંઈ પણ શિક્ષા કરે તો તેથી દયા ધર્મનો લોપ થતો નથી પણ તે એક જાતની દયાજ ગણાય છે

પૂર્ણા—ધર્મમાતા, કૃપા કરી તે દયાનુ સ્વરૂપ અમને સારી રીતે સમજાવો

પૂર્ણાએ આ પ્રશ્ન કર્યો, તે વખતે પ્રેમદાએ વિનયથી કહ્યું,

પરમ પવિત્ર સાધ્વીજી જ્ઞાનશ્રીનો દાખલો પ્રત્યક્ષ છે એ મહાનુ-
ભાવા માધ્વી ભાવદયા ધારણ કરીને આપણુ આવિકાઓને ધર્મો
પદ્દેશ આપે છે આવી દયાને ધારણ કરનારા ખીન્ત પણ મહાશય
ગૃહસ્થો પોતાની ડોમના માધર્મિ જાણ્યોને અજ્ઞાનભાવી ઉદ્ધાર
કરવાને જૈનપાઠશાળાઓ, ધન્યાશાળાઓ અને શાવિકાશાળાઓ
સ્થાપે છે તેમજ પરાપકારી વિદ્વાનો ભોડોની અજ્ઞાનતા દૂર કર
વાને દેશ વિદેશ ફરી માન માન ભાષણો આપે છે વિદ્વાન્ મુનિ
મહારાજો, અનેક પ્રકારના પરીપહોને સહન કરી વિવિધ ક્ષે
ત્રોમા વિચરી લોકોને ધર્મનો ઉપદેશ આપે છે એ જાણી જાત
દયાનોજ પ્રભાવ છે

આનંદના આ વચ્ચન માબળી પ્રમત્ત થયેલી પૂર્ણા પ્રેમમય
યધને જોડી—ધર્મમાતા, એનીજ ભાવદયા આપના હૃદયમાં
પણ કંઈજો છે જે દયાના પ્રભાવથી આપ અમારી અજ્ઞાનતા દૂર
કરો છો

આનંદા—જેન પૂર્ણા, મારે પણ કહેવું જોઈએ કે, તમા
રા હૃદયમા પણ એ ભાવદયા પશ્ચિપૂર્ણપણે વિલાસ કરી રહી છે.
કારણકે, આવી જાતપ્રવચનમા વિધવા ધર્મને અનુમરી જૈનમહિલા
પરિપદ્ સ્થાપન કરી પોતાની સાધર્મિ જેનેની અજ્ઞાનતા દૂર ક-
રવાનો પ્રયત્ન કરે છે—એ શુ ભાવદયા નથી?

પૂર્ણા—ધર્મમાતા, એ તો મારું ઈર્ષ્ય છે એમા શુ વિ
શેષ કરૂં છું હવે આપનો ઉપદેશ આગળ ચલાવો

આનંદા—જેનો, નીજ સ્વદયા છે આ દયાનુ ન્વરૂપ
તમે તમારા હૃદયમા આશ્રદ કરી તેનું સર્વદા મનન કરજો આપ-
ણા આત્માની હિમા ન થાય, તેને માટે દરેક શ્રાવક અથવા શ્રા
વિકાએ દયા રાખવી જોઈએ મિત્રાત્વ, અશુદ્ધ ઉપયોગ, અશ્રદ્ધા,
નકારી પ્રવૃત્તિ અને ક્રોધ વિગેરે કપાયો—એ જાણે કહેવાય છે.
એ રાજો આપણા આત્માનો ઘાત કરી નાખે છે, તે દ્રવ્યઘાત નથી
પણ ભાવઘાત છે, એટલે તે રાજો આપણા આત્માના જ્ઞાનાદિ ગુણ
રૂપ ભાવપ્રાણોનો ઘાત કરે છે તેથી તે આત્માની ભાવહિંસા થઈ

આનંદ—હે ઝેનો, આપણા ગાત્રમા દેવ, શુદ્ધ અને ધર્મ—એ નવું તત્ત્વોનું નવરૂપ સારી રીતે દર્શાવ્યું છે તેમા જે ધર્મ તત્ત્વ છે, તે દરેક આવક અને આવિકાએ સ્વાર્થ જાણવું જોઈએ ધર્મતત્ત્વના મુખ્ય જે ભેદ છે ૧ વ્યવહાર ધર્મ અને નિશ્ચય ધર્મ તેમા જે પહેલો વ્યવહાર ધર્મ છે, તેની અદર મુખ્ય દયા છે અને સત્ય જોવા વિગેરે બીજા સત છે, તે દયાની રક્ષાને માટે છે હવે દયા એટલું શું ? અને તે દયા કેવી રીતે કરવી જોઈએ ? તે દરેક આનંદ અને આવિકાએ જાણવું જોઈએ તે દયાના આઠ પ્રકાર છે તેના નામ આ પ્રમાણે છે—૧ દ્રવ્યદયા, ૨ ભાવદયા, ૩ રૂપદયા, ૪ પરદયા, ૫ સ્વરૂપદયા, ૬ અનુભવદયા, ૭ વ્યવહારદયા અને નિશ્ચયદયા આ આઠ પ્રકારની દયા સમજવાથી જાણી આત્મા સારી રીતે દયા પાળવાને સમર્થ થઈ શકે છે

ઝેનો, આદ્યાનું સ્વરૂપ તમે તમારા હૃદયમા ધારણ કરી લેજો પ્રથમ તો દરેક આવક અથવા આવિકાએ પોતાનો કુળધર્મ જાણવો જોઈએ ત્યારથી આપણો જીવન—આવક કુળમા જન્મ થયો ત્યારથી આપણે સર્વ પ્રકારની દયા પાળવાને માટે જ ધ્યાન આપીએ દયા એજ આપણા ધર્મનું કેન્દ્ર સ્થાન છે દયાના પ્રભાવથી આ આપણા ધર્મની વિજય મેળવ શકાય છે દયારૂપી સૂર્યની પ્રભાવથી આપણા ધર્મરૂપી પત્તાકરનો વિકાસ થઈ રહ્યો છે દયારૂપ મહા દેવી આપણા સનાતન ધર્મના રક્ષક છે દયાદેવીના દરબારમાજ આપણા જીવનનો મહિમા છે

જેનો, આપણા કુળધર્મ પ્રમાણે વર્તી આપણે યતના પૂર્વક જીવ શા કરવી તે પહેલી દ્રવ્યદયા કહેવાય છે આ દયા પાળવાને આપણુ જાણીએ જાણીએ અને દ્રવ્યદયા પાળવામાજ આપણા આવક કુળના જન્મની સાચકતા છે

બીજી ભાવદયા ઘણી ઉત્તમ પ્રકારની દયા કહેવાય છે મૂળ અને શુદ્ધ વગરના લોકોને દેખી તથા પાપકર્મ કરી દુર્ગતિમા પડતા જીવોને અવલોકી, તેમના રક્ષણ માટે જે હૃદયમા દયા—અનુકંપા ઉત્પન્ન થાય, તે ભાવદયા કહેવાય છે તેને માટે આપણ

નગરની બહાર આવે, ત્યારે આપણે મોટા આડળગવી તે મહા
ત્માને વદના કરવા જઈએ છીએ અથવા તેમનો પ્રવેશોત્સવ
કગરીએ છીએ —ને પ્રસંગે હિંસા થવાનો પૂર્ણ સંભવ છે, તથા
પિં અતે તે પોતાને અને બીજાને લાભનું કારણ હોવાથી તે
દયા છે ગાનનના પ્રવર્તક—નિયામક આચાર્યો તથા સઘના
આગેવાનો પોતાના શિષ્યોને અને લોકોને યોગ્ય પ્રસંગે શિક્ષા
કરે છે, ડોઈને અનુચિત કાર્ય કરના વિષય છે, ડોઈને વારંવાર
ઠહે છે અને તેમ કરતા ન માને તો તઓની ઉપર ક્રોધ પણ કરે
છે—આ બધા કાર્યોમા જો કે હિંસા જેવું દેખાય છે, તથાપિ તે
પશ્ચિમા લાભકારક હોનાથી દયા ઠહેવાય છે

ખેડેનો, આ અનુબંધ દયાને માટે તમારે ઘણો ઉગ્ર વિચાર
કરવાનો છે ખેડેન લલિતા, તારે તો ખામ એનાત લક્ષ્મી ગણ
વાની છે કારણકે, તારે હુમે ઘોડા રોજમા નામકે જવાનું છે જો
જો તારી મામૂ તારી ઉપર નાખું થાય અને તાન હિતની ખાતર
તને શિક્ષાના વચનો ઠહે તો તારે હુ બ લગાડવું નહિ તેમજ
તેની ઉપર અભાવ રાખવો નહીં કે દેર કરવો નહીં તે તારા પૂજ્ય
સાનુ અનુબંધ ન્યા પાળે છે, એમ નમજવું તે પ્રિતા હૃદયમા તારે
માટે હિત બુદ્ધિ જોડેલી છે ખેડેનો, આ વાત તમારે બધાને પણ
લખમા ગમનાની છે કાંઈ વડિન તમને ગિજા કરે મથવા બપોરો
આપે તો તમારે તે શાંતિની સહન કરવો કારણકે, તે અનુબંધ
પાળીને તમારી સાથે વર્તે છે

હે ખેડેનો, તે પછી માતમી વ્યવહાર ન્યા છે જે આંતિક માણસ
વિધિમાર્ગને અનુસરીને ન્યા પાળે એટલે ધર્મની મર્વ જિનાઓ ઉપ
યોગ ગળીને ને, તે વ્યવહારદયા ઠહેવાય છે આ દયાનો પ્રચાર
ધર્મની ક્રિયાઓ કરવામાજ ઠહેવો ને

આકમી નિશ્ચય દયા છે આ દયા મર્વદયાઓની અદ્વૈત ઉત્કૃ
ષ્ટ ગણાય છે ને માધના યોગ્ય વસ્તુમા એકત્વ લાવ રાખવો અ
થાન બલેદ ઉપયોગ નાખવો તે નિશ્ચયદયા ઠહેવાય છે આ દયા-
થી પ્રાપ્તિમાનમા કે આ વસ્તુમા ભેદ બુદ્ધિ રહેલી નથી જો દયા

જાય છે આવી હિંમત ન થાય-એવી પોતાના આત્માની દયા ન
ખવી, તે સ્વદયા કહેવાય છે જે મનુષ્ય આહુતવાણીનું શ્રવણ
કરી, શુદ્ધ ઉપયોગ રાખી અને કપાયથી દૂર રહી પ્રવેશ છે તે એ
સ્વદયા પાળી શકે છે સ્વદયા પાળવા ની ઈચ્છા રાખનારા આ
ત્માએ પોતાની પરિણતિ શુદ્ધ કરવાને નિનપૂજા, તીર્થયાત્રા વિ
ગેરે શુભ પ્રવૃત્તિ કરવી જોઈએ એવી પ્રવૃત્તિ કરનાથી આત્માની
ગુણ પરિણતિ થાય છે અને તે શુભ પરિણતિ થવાથી આ
ત્માની અશુદ્ધ પરિણતિ દૂર થઈ જાય છે જ્યારે અશુભ પરિ
ણતિ દૂર થઈ એટલે આ મા શુભગ્રાહી થાય છે અને જનાને આ
ત્મા ગુણ ગ્રાહી થયો એટલે આપણે સ્વદયાને સારી રીતે પાળી
કહેવાય છે

જેનો, તે પછી ચોથી પરદગા છે આ જગત્મા રહેલા છે
કાય છત્રે ની દ્રવ્ય અને ભાનથી રક્ષા કરવી, તે પરદયા કહેવાય
છે જ્યાં સ્વદયા રહેલી છે, તે આ પ દયા અવશ્ય હોય છે અને
જ્યાં પરદયા છે, ત્યાં સ્વદયા અવશ્ય હોતી નથી, અર્થાત્ હોય પણ
ખરી અને ન હોય પણ ખરી પરદયાના પ્રભાવ ઉપરજ આપણા
જન ધમનો મહિમા છે

તે પછી પાંચમી સ્વરૂપદગા છે આ સ્વરૂપ દયા કેવળ સ્વા
ર્થી હોવાથી-તે વખાણવા યોગ્ય દયા કહેવાતી નથી પોતાના સુખ
ને માટે નથા લોકાની સખાદેખીથી જે છત્રની રક્ષા કરવા દયા
લાવવી, તે સ્વરૂપ દયા કહેવાય છે પોતાને દુઃખ મળે છે, તેવા
સ્વાધર્મી જે ગાય તમા લે સની રક્ષા કરે છે પણ જ્યારે તે ગાય
તમા લે મ દુઃખ આપતી ન હોય, ત્યારે તે તેની ઉપેક્ષા કરે છે-
એવો પુરવ સ્વરૂપ દયાનો વારણ કરનાર છે એ સ્વરૂપ દયા કે-
વળામા દયા લાગે છે, પણ ખરી રીતે દયા કહેવાતી નથી તે દ્ર
વ્યથી દયા છે, પણ ભાવથી તો હિંસાજ છે

છઠી અનુબંધ દયા છે જે ઉપકાર બુદ્ધિથી ખીજા છવોને
મન્મર્ગમા લેવા માટે નિષ્ણા કરે-અથવા માર મારે-તે સ્વરૂ
પ દયા કહેવાય છે તેમ વળી જ્યારે કોઈ મહાત્મા મુનિ આપણ

દુઃખ દયા તે પ્રેમે નિત્ય પ્રમારજે	દિલ ૧
પાપ કરી દુર્ગતિમા પડતા, હવ પચાવો દિલથી કરતા, ભાવદયા ભાવી સહુ જનને તારજે	દિલ ૨
મિથ્યા ઉપાય ગમે હણતા, નિજ આત્માને અતિ અવગણતા, સ્વદયાથી આત્માને તેથી ઉગારજે	દિલ ૩
છકાય છવો રક્ષો પ્રીતે, જ્યા ધર્મની સુદર રીતે, પ્રમાદથી પન્દયા ^૧ જદિ ન વિચારજે	દિલ ૪
વિષય સુખતણી વગ્છા રાખી, પાલો છવ સ્વાર્થ મન રાખી, અવગણ્યા ^૨ તે ઉત્તમ મન નન ધારજે	દિલ ૫
પરહિત ખાતર ગિજ્યા આપો, પન્ડિતાર મતિ મન સ્થાપો, એ અનુભવ દયા હુ-એને યધારજે	દિલ ૬
ક્રિયા કરો ઉપયોગ ધરીને, દયા દેનમા પૂર્ણ ભરીને, તે વ્યવહાર દયાને નિત્ય વિચારજે	દિલ ૭
નિત્ય અભેદ ધરો ઉપયોગે, કરી એના જ્ઞાન સુયોગે, તે નિશ્ચય ^૩ શુભ દયા ગ્રેહ અનવારજે	દિલ ૮

૧ પ્રમારજે ૨ મિથ્યાત્વ ચાર કાળ રિગે રક્ષાથી હણતા આત્મા-
 ૩ ઉગારો તે પન્દયા દેવાય છે ૪ નર ગુણ તા ૪ જન્ય હવ ની રક્ષા
 કરી, તે પર યા હણવાય છે ૫ પોતાના સુખ ન સ્વાર્થ માટે દયા પાળવી
 તે અવગણ્યા છે, તે મનમા ધારગુ જના જેવી નથી ૬ સા ૫ વસ્તુમા
 અમે ભુલિ ખામી-જેમતાનુ જાણવું, તે નિશ્ચય દયા કરવાય છે

હૃદય ઉપર રહ્યા કરે તો જીવ ગુણધ્યાનકોમાં આગેહણુ કરી શકે છે તેથી આ દયા ધર્મીનું ઉત્કૃષ્ટ કહેવય છે

આ પ્રમાણે આ આંક પ્રકાશની દયાનુ સ્વરૂપ આપણા જૈનશાસ્ત્રમાં દર્શાવ્યું છે, નમનાડેન, તમાગી જહેનની દીકરી કમુને જે તેણીના શ્રીગિરિકે શિખા કરી તે અનુગ્રહદયા કહેવાય છે તે કોઈ જાનની પ્રિય ગણાતી નથી અનુગ્રહધ્યાના પ્રભાવથી મુનિ અને ગૃહસ્થોત્તો વ્યવહાર ખાલે છે શિક્ષક અને શિક્ષણીયનો સળધ—પરપરાએ પ્રવચ્ચતો જા ચો છે—એ સળધની અદર શિક્ષાની આવશ્યકતા છે

ધર્મદામજેઠ જે છે—હું ત્રવિકાઓ, આનદાએ આ પ્રમાણે દયાના આંક પ્રાગ્નુ વર્ણન કર્યું, તે સાચાની બધી ત્રવિકાઓ હૃદયમાં સુરતી ખુશાં થઈ ઇતે વખતે પૂર્ણાએ પ્રસન્ન થઈને કહ્યું, “ધર્મમાના, આ માર પ્રમારની દયા હું મેશા અમરણમાં રહે, તેને માટે જાઈ કવિતા દોય તો વધારે માફ”

આનદા—પૂણા જહેન, તને માટે એક કવિતા છે

પૂણા—તે કવિતા જો વનિતા જહેનને આનદાની હોય, તે આપ આજ્ઞા કરા એમ્હે તે કવિતા લવિતા જહેન ગાઈ ન લખાવશે

આનદા—પૂણા જહેન, લવિતા તે કવિતા સાગી રીને શીખી છે પછી આનદાએ લવિતાને આજ્ઞા કરી એમ્હે વનિતાએ તે કવિતા ગાઈ સંભળાવી હતી

ધર્મદામજેઠ—કહે છે—હું શ્રાવિમઓ, તે ઉપયોગી કવિતા અમારી શ્રાવિમ તમને ગાઈ સંભળાવશે

પછી ગામ્હે તે કવિતા નવ ત્રવિકાઓને આ પ્રમાણે ગાઈ સંભળાવી હતી

દયા વિષે કવિતા

“નિમજાનવ કરો” —એ રાહ

દિવસ દયાનુ જીવ દયા દિવધારજે જે એ ૭૬

જીવ તણો કુળ ધર્મ તમારો,

યતનાથી સહુ જીવ ઉગારો,

દ્રવ્યજ્ઞાતા તે પ્રેમે નિત્ય પ્રમારજોરે	દિલ ૧
પાપ કરી દુર્ગતિમા પડતા,	
હવ ભચાવો દિલવી કરતા,	
ભાવદયા ભાવી મહુ જનને તારજોરે	દિલ ૨
મિથ્યા કપાય શ્રેષ્ઠ હુણુતા, ^૧	
નિજ આત્માને અતિ અવગણુતા, ૩	
સ્વદયાથી આત્માને તેની ઉગારજોરે	દિલ ૩
શકાય હવે રક્ષા પ્રીતે,	
જ્યા ધર્મની મુગ્ધ રીતે,	
પ્રમાદથી પરદયા ^૪ હદિ ન વિચારજોરે	દિલ ૪
વિષય મુખતણી ઇ બ રાખી,	
પાવો હવ મ્વાર્ધ મ રાખી,	
મ્વરૂપદયા ^૫ તે ઉત્તમ મનનન ધારજોરે	દિલ ૫
પન્દિત ખાતર ગિજ્ઞા આપો,	
પન્દિતકાર મર્તિ મન સ્થાપો,	
એ અનુગ્રહદના હૃદયે નિત્ય ધારજોરે	દિલ ૬
ક્રિયા કરે ઉપયોગ ધરીને,	
દયા હૃદયમા પૂર્ણ ભરીને,	
તે વ્યવહાર દયાને નિત્ય વિચારજોરે	દિલ ૭
નિત્ય અભેદ ધરે ઉપયોગે,	
હરી એકતા જ્ઞાન મુયોગે,	
તે નિશ્ચય ^૬ મુખ દયા શ્રેષ્ઠ અવધારજોરે	દિલ ૮

૧ જે તારજોરે ૨ મિથ્યા ૩ ચાર વાર ૪ રિગે રાજોથી હુણુતા આ મા
ને ઉગારો તે ૫ તા કહેવાય છે ૩ ૧ મુખ તા ૪ ૭ ૧૫ હવે તા
૨ ૧, તે પરદા મુખ છે ૫ પોતાના નુમ તા મ્વાર્ધ માટે દયા પામી
તે ન્યાય વા છે, તે મનમા ધાર મુ કરતા જોવી નથી ૬ સ્વર્ણ વસ્તુમા
અભેદભુતિ ભરી-એ તાનુ સાદે રુ, તે નિમિષ દયા મુખ છે

આઠ દયા એ જ તરૂં જાણી,
 પ્રતિ કરા નિજ મુખકરૂં શાણી
 દના ધમવી દિવને નિત્યે હાગજે

વિલ ૬

મા પ્રમાણે દયાની કરિતા ગ જાએ ગાઈ સ લખાવી, તે સાંભળી
 સર્વ શ્રાવિન સમાજ અતિ આનંદિત થઈ ગયો હતો.

ધર્મ ૧મ રોઠ કહે છે—હે આલિંગ્યો, લલિતાએ બધા
 આ કરિતા ૧૫ ન લખાવી, તે વખતે તેણીના સ્વરના માધુર્યથી
 અને કવિતાના ગભીર અર્થથી પૂર્ણના હૃદયમાં જે આનંદ ઉત્પ
 ન થયો હતો, એ અનર્ણનીય હતો. પવિત્ર પૂર્ણના હૃદય ઉપર
 દયાની ગીતજા બધા પ્રસરી ગઈ તેણીના ગરીરમાં દયાના અકુ
 રો ઉત્પન્ન થઈ આ આ દયાની કામળ લાવના પ્રગટ થઈ આવી
 ગરીર રોમાચિત થઈ ગયું અને ત્યજે દયાની પ્રલય મૃત્તિ પે
 તેજ ધની હોય, તેની તે વધ ગઈ લાલુવાર દયાના સ્વરૂપનું ચિ
 તવન જની પૂજા પ્રમાદ થઈને જોતી—૧મ માતા, લલિતા એન
 ના મુખથી આ આ ધર્મની કરિતા સાંભળી મને જે આનંદ થયો
 છે તે અપૂર્વ છે મારે મુખે તનુ નર્ણન થઈ શકે તેમ નથી
 આપના મુખથી વ્યવહાર ધમનું સ્વરૂપ જાણી અમને મારો જો
 ધ પ્રાપ્ત થયો છે, હવે 'જીવન નિશ્ચય ધર્મનું સ્વરૂપ સમજાવ
 કૃપા કરે.

પૂર્ણના આ વચન સાંભળી આનંદ આનંદિત વધને જોતી
 —પ્રિય નાથર્મિ બહેનો, હવે હું મથેપમા નિશ્ચય ધર્મનું સ્વ
 રૂપ કહું છું, તે આપ સાંભળો. થઈને સાંભળજો—પે તાના આ
 રમા ૧૧ સ્વરૂપને જાણતું, તથા આ જગતની અદર રહેલ દરેક
 વસ્તુના સ્વભાવને જાણવો. —તે નિશ્ચયધર્મ કહેવાય છે, તે
 ઉપર એક જ્યોત મહાત્માની વધા છે, તે સાંભળવા જેવી છે તે
 કથા ઉપગ્રી નિશ્ચયધર્મનું ચતુર્થ સ્વરૂપ તમાગ જાણ
 વામાં આનંદો—

વિવિધ જાગની ૧ મૃદ્ધિઓથી ભરપૂર ત્રેમપુર નામે એક ન

ગર હતુ તે નગરની અદ્ય જૈનધર્મને પાળનારી જૈનપ્રજા રહેતી હતી જૈનપ્રજાના ધર્મના ઉદ્દેશ્યથી એ નગરની ધાર્મિક ભાવના સર્વોચ્ચ ગણાતી હતી સાગ સારા જૈન વિદ્વાનો અને જૈન કવિ ગો એ નગરમાં વાસ કરીને રહ્યા હતા ધાર્મિક અને શ્રદ્ધાળુ જૈનપ્રજાના નિવાસથી સુશોભિત એવા એ નગરમાં વિદ્યાન, વિનીત, શાત, વિરક્ત અને મ વેગથી અલ્પ કૃત એવા જૈન મુનિઓ વિદ્યા કરી તે નગરમાં આત્મા કરતા હતા તેને ઉત્તમ જ્ઞેન ધારી ધણા વિદ્યાન અને વિરક્ત મુનિઓ તે સ્થળે આતુમાન્ય પાપ કરતા હતા

આવા ઉત્તમ નગરમાં નગપાળ નામે રાજા રાજ્ય કરતો હતો તે રાજા સ્વભાવે માંગે હતો, પાપ મિથ્યાત્વીઓના નિત્યના મહાવામથી તેની બુદ્ધિ જનધર્મ ઉપર આત્મા રહિત થઈ હતી તેથી તે હુમેશા જનધર્મ તરફ અનાદરની દ્રષ્ટિએ જોતો હતો જો કે તે ' પોતે સર્વ ધર્મનો પાળક અને મમાન દૃષ્ટા છે' એવું સમજતો હતો, તવાપિ હૃદયથી તે પોતે સ્વીકારેલા ધર્મ શિવાયના બીજા ધર્મ ઉપર અભાવ ધારણ કરતો હતો રાજા નગપાળે તેના મિથ્યાત્વો આશ્રિત વિદ્વાનોએ એવું સમજાવ્યું હતું કે, " જૈન ધર્મમાં જીવહયા શિવાય બીજા કાઈપણ તરફ દેશ નહીં તેઓ ભગવતને માને છે, તેમની પૂજા કર છે અને તેને માટે મોટા આડળ રથો મહાત્મ્યો દરે છે, પણ આત્મા મળ ધી કાઈપણ વિચાર તે મના ધર્મમાં બનાવ્યો નથી તેથી તે ધર્મ સર્વ રીતે અનાદર કરવા યોગ્ય છે "

આવી સમજૂતીને લીધે મહારાજા નગપાળ જૈનધર્મ તરફ અનાદર બતાવતો હતો અને તે ધર્મ ઉપર કરવામાં આવતા અનેક જાનના આક્ષેપો સામળતો હતો

એક વખતે ગત નગપાળ જૈનધર્મના સન્કારથી રહિત હોવાને લીધે મૃગયા કરવાની ઇચ્છાવાળો પ્રેમપુરની નજીક આવેલા એક વનમાં આવ્યો પોતે એક મયડ વેગવાલા અશ્વઉપર ચડ્યો હતો બીજા બેચાર અગરદકો અશ્વઉપર આડડ ઘઈ તેની પાછળ આદ્યા આવતા હતા આ સમયે એક સુદૃઢ જલશય તેના જોવા

“ મુનિ, તમે કોણ છો? અને આ મહાત્મા તમારે શુ થાય છે? ” મુનિએ ઉત્તર આપ્યો. “ હું આ યોર્ગાંદ્રિનો ગિપ્ય છું આ મહાનુભાવ મારા ઉપકારી ગુરુ છે ” “ તમે આટલી વયમાં જૈન દીક્ષા શા માટે લીધી છે? ” નરપાળે વિરોધ ત્રિશાસની પ્રશ્ન કયો. એ પ્રશ્ન સાંભળી તાજ તે તરુણ મુનિ જોય્યો. “ રાજા, હું નારાયણશર્મા નામના એક બ્રાહ્મણનો પુત્ર છું. મારા પિતા યજ્ઞ કર્મમાં ઘણા વિદ્વાન હતા. એ પાત્રુ તેમ પિ પામે વેદ વિદ્યાનો સારો અભ્યાસ કયો હતો. કેટલોક સમય ગયા પછી મારા પિતાનું મૃત્યુ નયુ પછી હું તેમની વતી યજ્ઞ કર્મ ચલાવવા લાગ્યો. એક વખતે હું વેદ મંત્રો ઉચ્ચાર કરી અગ્નિમાં આદનિ આપનો હતો, તેવામાં આ જ્ય તથો ઈંદ્રિ ગાત્રી યજ્ઞશાળા પામે આવી ચડ્યા તેમજ મારી સામે હજાર ગ્દી એક પ્રલોક કર્યો —

“યયાસ્થિતતરગનાં સક્ષ્ણાદ્વિસ્તેરણાં ।

યાડ્યસોસ્તપત્રાહુ સમ્યગ્ જ્ઞાત મનાપિણ ॥ ૧ ॥

આ પ્રલોક માલગી મે આ મહાત્માને કહ્યું કે, “ તે પ્રલોકનો અર્થ મને કહી દેવાયો ” મારા હૃદય ઉપરથી આ કૃપાશુભળ મને મને તે પ્રલોકનો મનિસ્તર અર્થ કહી સંભળાવ્યો. જે માલગી મારા પિતાના મહાન ધર્મ પિ પછી મર્થ અને તરુણ યજ્ઞનું કાર્ય કરી હું આ મહાત્મા પિ પછી આવી પીંડ્યો હતો. અનુક્રમે હું તેમ પિ પામે જૈન દીક્ષા લઈ મારા નિધિએ આજ્યો હું ”

તે જોતો, ન્યાયે તે જ્ય તથો પિના ત્રિયે રાજા નરપાલને આ પ્રમાણે કહ્યું, એજે તે રાજાએ તે તરુણ મુનિને પ્રશ્ન કયો. “ મુનિ, તમે તે નેપ્ર જોડના અથ ઉપર પિ પ્રતિજોધ પામ્યા એ મને માશ્ચર્ચ લાગે કે કારણ કે, પા ૧ સમજવામાં એમ છે કે, જૈન ધર્મ પિ ૧૬૦ રિમા ન ક સી-મેટરીજ બાળત છે તેની અદર ગાન કે આત્મ પિ પાન આવતીજ નથી તસ્વ જ્ઞાન પિ નૂકમવાનોથી જૈન ધર્મ તદન નિત છે ત્રિગુણ મને મોટા ઉવગ પિજ વાનોથી ને ૧ ધર્મના ૧ મો બેગ છે તેમા નિવાય પીજુવાન આવતીજ નથી ” તરુણ મુનિ મે પા-“ ૧ ન, ૧ નમ પિ ૧ નજુ તદન વિષ

રીત છે હું પણ પ્રવચન મારા પ્રાક્ષણ ધર્મને લઈને તેવું જ બાળુતો હતો, પણ જ્યારે આ મહાત્માએ મને એ પ્રલોક મળાવ્યો, ત્યારથી મારી મનોવૃત્તિ જૈન ધર્મ તરફ આકર્ષાણી હતી તે એટલે સુધી કે, આ જૈન દીક્ષા ગ્રહણ કરી હું આ મિથિતામાં અત્યારે આવ્યો છું આ મહાત્માએ મને ખાતરી કરાવી છે કે, જૈન ધર્મ આર્ય ધર્મમાં સંપોષિત છે અને તત્ત્વ જ્ઞાનથી ભરપૂર છે

નરપાલે કહ્યું, “ભદ્ર, આ મહાત્માના મુળથી પ્રથમ તમે જે પ્રલોક સાંભળ્યો હતો, તેનો અર્થ મને કહી મળાવો ”—

મુનિએ કહ્યું,—સાત્ત, તે પ્રલોકો ગર્વ એવો છે કે, “હવે, અહવે, આશ્રવ, મવર, નિર્જરા, બધ, મોક્ષ, પુણ્ય અને પાપ—એ નવતરનો નવ સ્વેપથી અથવા વિસ્તારથી જે બોધ, તે અમ્યગ્ન જ્ઞાન કહેવાય છે ” આ પ્રમાણે એ પ્રલોકનો મક્ષિપ્ત અર્થ છે પ્રથમ આ સ્વેપ અર્થથી હું સમજ્યો ન હતો, પછી આ મહાત્માએ મને તેનો વિસ્તારથી અર્થ કહી મળાવ્યો હતો તે ઉપરથી મારા હૃદયમાં આહુત ધર્મ ઉપર પૂર્ણ આસ્થા ઉત્પન્ન થઈ હતી

જ્ઞાન દા કહે છે—કે જાહેરો, તે મુનિના આ વચન સાંભળી રાજા નરપાલે તે પ્રલોકનો વિસ્તારથી અર્થ બાળુતાની ઈચ્છા બતાવી એટલે તે મુનિએ પોતાના ગુરુને પ્રાર્થના કરી તે ઉપરથી તે ન્યત્ર યોગીદ્રે રાજા નરપાળને તે જાહેરો અર્થ વિસ્તારથી કહી મળાવ્યો હતો તે સંવિસ્તર અર્થ સાંભળી રાજાના હૃદયમાં આહુત ધર્મ ઉપર આસ્થા થઈ હતી, તત્કાલ રાજાએ તે યોગીદ્રને કેટલીએક ગાઠઓ પુછી હતી, જેમાં આત્મા કેમ રહિત થઈ લોકાલમાં ઢેરી રીતે જાય છે? એ વાતનું વિવેચન કરવામાં આવ્યું હતું

ધર્મદામગેક કહે છે—કે પ્રાવિઠાઓ, આ પ્રમાણે જ્ઞાન દા નિશ્ચય ધર્મ ઉપર તે મહાત્મા ન્યત્ર યોગીની વાત કરતી હતી—આ રીતે પૂછાએ પ્રાર્થના કરી “ધર્મમાતા, નરપાળ રાજાએ યોગીદ્રને જે પુછ્યું હતું કે, કર્મરહિત આત્મા પરલોકે કેવી રીતે જાય છે? એ પ્રશ્નના ઉત્તરમાં યોગીદ્રે શું કહ્યું હતું, તે કૃપા કરી અમને સંભળાવો એ રીત તત્ત્વ જ્ઞાનની વાતો સાંભળવામાં મને ઘણું જ્ઞાન દા

આવે છે”

આ વખતે પ્રેમદા ગોલી—“ પૂર્ણા જ્ઞેન, તમે કહો છો, તે ખરી વાત છે, પણ આપણાથી એ વાત સમજાશે નહીં કારણ, તત્ત્વજ્ઞાનની વાતો ઘણી ગહન હોય છે

પૂર્ણા—પ્રેમદા જ્ઞેન, એ વાત ખરી છે, પણ આપણા ધર્મ માતાના કહેવામા એવી ખુબી રહેલી છે કે, તેઓ ગમે તેટલી કઠિન આમન હોય તોપણ અપ્રત્યાશી કડી નડે છે

પ્રેમદા—પૂર્ણા જ્ઞેન, એ વાતનો ખરી છે ત્યારે ધર્મ માતા આ પણને એ તત્ત્વજ્ઞાનની વાત સંભળાને તો વધારે સારૂ

ધર્મદાસગેઠ કહે છે—હે શ્રાવિકાઓ, પછી આનંદા નરપાળરાજ અને જય તયોગીદ્રની માથે જે તત્ત્વજ્ઞાનની વાતચીત થઈ હતી, તે પૂર્ણા વગેરે સર્વ શ્રાવિકાઓને સંભળાવા લાગી

આનંદા—જ્ઞેનો, રાજા નરપાળ અને જય તયોગીની વચ્ચે આત્મા વિષેના જે પ્રશ્નોત્તર થયા હતા, તે તમે આવધાન થઈને સાંભળો

નરપાળે પ્રથમ નમ્રતાથી પુછ્યું —મહાનુભાવ, આ આત્મા કર્મ રહિત થઈ લોકાનમા ની રીતે જાય છે ? તે સમજાવો

જય તયોગીદ્રે ઉત્તર આપ્યો—“ રાજા, જે આત્મા કર્મથી રહિત થયો, તે મિદ્ધ હોવાય છે તે મિદ્ધ આત્મા કર્મના જોગથી હવડો વધ ઉદ્ધર્વગતિમા જાય છે—તેને માટે જોનગાસ્ત્રમા ચાર હેતુઓ કહેવા છે તેમા આત્માનું એક અચિંત્ય વીર્ય પેહિનો હેતુ છે કર્મની પચાગી પ્રકૃતિનો ક્ષય કરવા વાસ્તે આત્માએ પોતાના વીર્યનો પ્રારભ કરેલો છે, તેજ વીર્યના પ્રભાવથી તે મિદ્ધ આત્માની ઉદ્ધર્વગતિ થઈ શકે છે તે ઉપર કુભારના ચક્રનું દર્શન છે જેમ કુભારે પોતાના ચક્રને પૂર્વ પ્રયોગથી—પ્રથમ ફેર વાના પ્રયોગથી ચલાવ્યું હોય, પછી તે પ્રથમના વેગને અનુસાર તે ચક્ર સ્વતઃ ફર્યો કરે છે તેવી રીતે આત્માની પૂર્વ પ્રયોગથી ઉદ્ધર્વગતિ થાય છે

કર્મનો ભાર ઉતરવાથી હલડો થયેલો આત્મા ઉદ્ધર્વગતિમા

આવે છે, એ બીજો હેતુ છે તે ઉપર માટીના લેપવાળા તુળડાનું દ્રષ્ટાંત છે જેમ કોઈ તુળડાને માટીનો લેપ કર્યો હોય, તે માટીનો લેપ જ્યારે દૂર થઈ જાય, ત્યારે તે તુળડું જળની ઉપર પોતાની મેળે તરી આવે છે તેવી રીતે આત્માને આઠ કર્મનો લેપ લાગેલો છે, તે જ્યારે દૂર ઢરવામા આવે તો તે આત્માની ઉર્વગતિ થઈ જાય છે તુળડું જેમ જળથી ઉર્વગતિ પામે છે, તેમ આત્મા ધમાસ્તિકાય રૂપજળથી ઉર્વગતિ પામે છે

આત્મા અનિશય ગાઢ બધનવી રહિત થાય છે, એટલે તેની ઉર્વગતિ થાય છે, આ ત્રીજો હેતુ છે તે ઉપર એરડાના ફળનો દાખલો આપેલો છે જેમ એરડાના ફળમાથી બીજ વગેરેના બધન કાઢી લઈએ, એટલે તેની ઉર્વગતિ થાય છે તેવી રીતે આત્મામાથી કર્મ બીજના બધનો વિગેદગલ વતા તે ઉર્વગમન કરે છે

કર્મ રહિત થયેલા આત્માનો ઉર્વગમન કરવાનો સ્વભાવ છે,—એ ચોથો હેતુ છે તે ઉપર અગ્નિનું દ્રષ્ટાંત છે જેમ અગ્નિની જ્વાળાનો ઉર્વગમન કરવાનો સ્વભાવ છે, તેમ આત્માનો પણ ઉર્વગમન કરવાનો સ્વભાવ છે

આ ચાર હેતુઓથી આત્મા ઉર્વગતિ કરી લોગતમા જઈ શકે છે

જય તયોગીના મુખથી આ ઉત્તર આજળી ગજનરપાળ પ્રસન્ન થઈ ગયો તથાપિ તેણે વિનયથી તેજ વળતે બીજી શકા પુછી— ‘મહારાજ, તમારા કહેવા ઉપથી મને ખાતરી થઈ છેકે, આત્માની ઉર્વગતિ થાય છે, તથાપિ મારા મનમા એક બીજી શકા ઉત્પન્ન થઈ છે, તે હું આપને પુછુ છું આપના કહેવા પ્રમાણે જેમ આત્માની ઉર્વગતિ સિદ્ધ થાય છે, તેવી રીતે કોઈવાર તેની અધોગતિ થાય તો તેની ગતિ પણ નિદ્ધ વાય છે કારણકે, જેમ હલકો પદાર્થ ઉચે ચડી જાય છે, તેમ મોઢાનાર તિરછો તથા નીચો પણ આવી જાય છે ”

જય તયોગી—રાજન, તમારું કહેવું નત્ય છે કર્મરહિત આત્માની અધોગતિ તથા તિરછી ગતિ થતી નથી, તેને માટે જે સમા

આવે છે ”

આ વખતે પ્રેમદા બોલી—“ પૂર્ણા જ્ઞેન, તમે કહો છો, તે ખરી વાત છે, પણ આપણાથી એ વાત સમજાશે નહીં કારણ, તત્ત્વજ્ઞાનની વાતો ઘણી ગહન હોય છે

પૂર્ણા—પ્રેમદા જ્ઞેન, એ વાત ખરી છે, પણ આપણા ધર્મ માતાના કહેવામા એવી ખુબી રહેલી છે કે, તેઓ જમે તેટલી કઠિન બાંધે છે તો પણ અપ્રત્યક્ષ કહી શકે છે

પ્રેમદા—પૂર્ણા જ્ઞેન, એ વાતનો ખરી છે ત્યારે ધર્મ માતા આ પછીને એ તત્ત્વજ્ઞાનની વાત સંભળાવે તો વધારે મારૂં

ધર્મદાસગેઠ કહે છે—હે શ્રાવિકાઓ, પછી આનંદા નરપાળરાજા અને જ્ય તથોગી દ્રુની સાથે જે તત્ત્વજ્ઞાનની વાતચીત થઈ હતી, તે પૂર્ણા વગેરે સર્વ શ્રાવિકાઓને સંભળાવા લાગી

આનંદા—જ્ઞેનો, રાજા નરપાળ અને જ્ય તથોગીની વચ્ચે આત્મા વિષેના જે પ્રશ્નોત્તર વચા હતા, તે તમે માવધાન થઈને સાંભળો

નરપાળે પ્રથમ નમ્રતાથી પુછ્યું—મહાનુભાવ, આ આત્મા કર્મ રહિત થઈ લોકાનમા રી રીતે જાય છે ? તે નમજાવો

જ્ય તથોગી દ્રે ઉત્તર આપ્યો—“ રાજા, જે આત્મા કર્મ રહિત થયો, તે મિદ્ધ કહેવાય છે તે મિદ્ધ આત્મા કર્મના બેળથી હલકો થઈ ઉર્ધ્વગતિમા જાય છે—તેને માટે જનગાસ્ત્રમા - હેતુઓ કહેલા છે તેમા આત્માનું એક અચિત્ત વીર્ય પહેલેથી જ છે કર્મની ખાચાગી પ્રકૃતિનો કાય કરવા વાંચે આત્મા તાના વીર્યનો પ્રારભ કરેલો છે, તેજ વીર્યના પ્રભાવથી તે આત્માની ઉર્ધ્વગતિ થઈ શકે છે તે ઉપર કુભારના ચક્રનું છાત છે જેમ કુભારે પોતાના ચક્રને પૂર્વ પ્રયોગથી—પ્રથમ વવાના પ્રયોગથી ચલાવ્યું હોય, પછી તે પ્રથમના વેગને અનુસરે તે ચક્ર સ્વતઃ ક્રિયા કરે છે તેવી રીતે આત્માની પૂર્વ પ્રયોગ ઉર્ધ્વગતિ થાય છે

કર્મનો ભાર ઉતરવાથી હલકો વચેલો આત્મા

આકાર કેવો હશે?

યોગીદ્ર—જેમ કુવડીમા મીણ લગીને ગાળીએ તે ગળી જવાથી આકારનો જેવો આકાર થાય, તેવો સિદ્ધોના આત્મ પ્રદેશનો આકાર થાય છે

નરપાલ—મહારાજ, તે સિદ્ધોના જ્ઞાનદર્શન કેવા હશે?

યોગીદ્ર—આ ત્રણ લોકમા શુણ્ય પર્યાયવાળી જેટલી વસ્તુઓ છે, તે સર્વ વસ્તુઓને મિદ્ધ પરમાત્મા જાણી શકે છે તે સિદ્ધોને જ્ઞાનાવરણ કર્મનો ક્ષય થવાથી કેવળજ્ઞાન પ્રગટ થયેલ છે દર્શનાવરણીય કર્મના ક્ષયથી કેવળદર્શન પ્રાપ્ત થયેલ છે વેદનીય કર્મના ક્ષયથી અનંત સુખ પ્રાપ્ત થયેલ છે દર્શનમોહનીય તથા આરિનમોહનીયના ક્ષયથી શુદ્ધ સમ્યક્ત્વ દ્વાયકરૂપ આરિન પ્રાપ્ત થયેલ છે આયુ કર્મનો ક્ષય થવાથી તેઓ અક્ષયજનિને પ્રાપ્ત થયેલા છે નામકર્મનો ક્ષય થવાથી તેમનામા અમૂર્તપણુ પ્રાપ્ત થયેલુ છે, જોનકર્મનો ક્ષય થવાથી તેમનામા અનંત અવગાહના પ્રગટ થયેલ છે અને અતરાયકર્મનો ક્ષય થવાથી તેમણે અનંતવીર્યને પ્રાપ્ત કરેલુ છે

નરપાળ—હો યોગીદ્ર, તેવા સિદ્ધ આત્માને કેવુ સુખ મળતું હશે? તે યથાર્થ રીતે વર્ણન કરી જનાવો જે સાલજવાની મને જાણ આનંદ પ્રાપ્ત થશે

યોગીદ્ર—રાત્ર, તે સિદ્ધ આત્માના સુખનું વર્ણન મારાથી થઈ શકે તેમ નથી તથાપિ આગમથી જે મારા જાણનામા આવ્યું છે, તે હું તમારી મમક્ષ કરું છું આ લોકમા સર્વ રીતે જાણીમા સુખી ચક્રવર્તી અને ઇંદ્રો ગણાય છે તે ચક્રવર્તી અને ઇંદ્રો પદવીના કરતા મિદ્ધોનું સુખ અનંત ગણું છે ચક્રવર્તીના સુખમા રાગ, દ્વેષ, અભિનિવેશ વિગેરે કવેશો રહેલા સિદ્ધોનું સુખ એ સર્વ પ્રકારના કવેશોથી રહિત છે અંદ્રોનું સુખ ક્ષયવાળું છે અને સિદ્ધોનું સુખ અક્ષય આગળ જે પદ પ્રાપ્ત કરેલુ છે, તે પદ આરાધકોને મળે છે, આધકોને માધવા થો ય છે અને દાતાઓને

ન છે, તે તમે ધ્યાન દર્શિ સાબળો—

મિદ્ધ થયેલો આત્મા કર્મના ગોરવનો અભાવ થવાથી હવડો
થેલો છે, પણ તે અધોગમન કરનો નથી, તેમ તેનામા ઘેઈ જા-
તુ પ્રેરક કર્મ રહેવ નથી, તેથી તે નિરહી ગતિ પણ કરનો નથી
મજ તેની અદર અભિનિયનો અભાવ હોવાથી તે ચોકની ઉપર
જઈ ગયો નથી

ચોર્ગીડના આ વચન રાજા રાખાળના હૃદયમા આડક થઈ ગ
પુન તેનો નમ્રતાથી પ્રશ્ન કયો—મહારાજ, એ સિદ્ધના જીવ
પગના લોહોમા જઈને કયા રહેતા હશે?

જય તયોગી—રાજા, આ ચોદ રાજા પ્રમાણ (જોદ રાજ
લોહના મનુષ્ય ઉપર એક મિદ્ધશિલા રહેલી છે તેનું
પામ ધર્મપ્રાગણ્યના એવું છે સિધ્ધો તેની પાસે હોવા-
ને, તે નિદ્ધગિદ્ધાના નામથી જાણખાય છે

નરપાળ—ચો ! તે શિવા ઉપર શું જેમે છે ?

જય તયોગી—રાજા, તેની ઉપર મિદ્ધ પુર્યો ઘેઈ જેસતા
થી, પણ સિદ્ધ પુર્યો તો તે ગિવાથી ડાને લો ! તમા નિગરે છે

નરપાળ— મહારાજ, તે સિદ્ધશિલા કેવી હશે ?

જય તયોગી— રાજા, તે શિવા ઘણી મુદર છે તેમા ઘણી
મનોહર મુગધી રહેલી છે તેનામા ઘણી ઉંચી જાગી કોમલતા
કે તે ગિવાના ણધા અપનો ઘણાજ સક્ષમ છે તેની અદર ઘણી
ઉત્તમ પ્રકારની પમિતા છે તેમાથી ઉત્કૃષ્ટ તેજની પ્રભા પ્રસરે છે
તેની આકૃતિ મનુષ્ય જેવના જેવી સરખી લાગી પોહાળી અને
જાકારે છે સર્વથા સિદ્ધિમાનની જેમ જોઈને ઉપર તેની સ્થિ-
તિ છે તેની જમીન મનુષ્યના આકર્ષણની જેમ છે અને પ્રાતભા-
વે ઘટતી ઘટતી માખી ડી રાખથી પણ પાનની જેમ તે શિલાની ઉ-
પર એકચોજન લોકાત છે, તે ચોજનનો જે ચોથો કોશ છે,
તેના ઉપર જાગમા મિ પોતી અવગાહના છે એટલે તેટલા જાગમા
મિ ધોના અત્મ પ્રદેશોની અવગાહના છે

નરપાળ— ચોર્ગીડ, તે અત્મ પ્રદેશની અવગાહનાનો

દિવસ ૨૮ મો.

(મણિને ઘેર અજવાળી આવે છે)

અજવાળી—મણિજીન, શુ કંગેડો ?

મણિ—આવો જીન, આ ગઢી આજે જીન તુ કયાથી આવી ?

અજવાળી—મણિજીન, આપણા ધર્મપિતા ધર્મદામ શેઠની ધર્મવાર્તા સાંભળી માગ હૃદય ઉપર એટલી જાધી અનર વધ ગઈ છે કે, તે પ્રગટ કરવાને મારામા શક્તિ નથી મનેહને ખાતરી વધ છેડે, આ લોકમા ધાર્મિક કેળવણી એજ અગ્રેજ ઉદ્ધાગ્નુ માધન છે દરેક સ્ત્રીએ પોતાના સ મારના આર લ પહેલા ધાર્મિક કેળવણી લેવી જોઈએ આપણા ધર્મની અદ્વંદેલી મહત્તા છે, તેનો ખ્યાલ આપણા ધર્મપિતાના ઉપદેશમાથી જણાઈ આવે છે તેમનો ઉપદેશ નાભળી ઘર્મી શ્રાવિકાઓએ પોતાની આજ્ઞાએને ધાર્મિક કેળવણી આપવાને શ્રાવિકાશાળામા જાખલ કરવા મારી છે હું પણ મારી એક નાની જીનને આજે ત્યા દાખલ કરવા લાઉ છું જતા જતા મારા મનમા એક શકા ઉત્પન્ન થઈ આવી, તેનું નિરાકરણ કરવાનેહું તમારી પાસે આતી ૩

મણિ—જીન, હું કાઈ વિદ્વાન નથી તમારી શકાનું સમાધાન મારાવી શી રીતે થઈ શકે ? આપણા ધર્મપિતાને પૂછી તે શકાનું સમાધાન કરજો

અજવાળી—મણિજીન, એ શકા ધનપિતાને પૂછી શકાય તેવી નથી

થઈ ગયો તારાવ તેણે તે મહાત્માની પાસે આહ્વાન ધર્મનો અંગીકાર કર્યો પછી તે મહાનુભાવને વદના કરી રાત્રી નરપાળ પોતાના અગરદાકોની સાથે નગરમાં આવ્યો હતો ત્યાં તેણે મિથ્યાત્વ ત્યાગ કરી આહ્વાનધર્મનો મહાન ઉત્તેજ કર્યો હતો.

આનંદા હો છે—હો ખડેનો, તે જ્યતયોગીંદ્રે નરપાળ તબીબને નિશ્ચય ધર્મનો ઉદ્ધોત કર્યો હતો, તે મેં તમારી આગળ કહી સંભળાવ્યો છે એ નિશ્ચય ધર્મના સ્વરૂપને તમારા હૃદયમાં સ્થાપન કરજો અને તેનું સર્વદા મનન કરી તમારી ધર્મ ભાવનાને પોષિત કરો એ નિશ્ચય ધર્મની ભાવના ભાવવાથી હૃદયમાં અતિ આનંદ ઉપજી શકે છે.

ધર્મદાસ શેઠ કહે છે—હો શાવિકાઓ, આ પ્રમાણે આનંદાએ તે જ્યતયોગીની વાર્તા કહીને જે નિશ્ચય ધર્મનું સ્વરૂપ મને જાણ્યું, તે જામગી પૂર્ણ વગેરે બધી શ્રાવિકાઓ હૃદયમાં આનંદિત થઈ ગઈ હતી તે વળતે આનંદાએ કહ્યું,—ખડેનો, આજે આપણી ઉપદેશ વાર્તા સમાપ્ત કરવાનો નમય થઈ ગયો છે માટે હવે આ ઉપદેશ વાર્તા સમાપ્ત કરવામાં આવે છે આનંદાના આવચન સાંભળી ચંચળ, પૂર્ણા, પ્રેમદા, પોતી વગેરે બધી શ્રાવિકાઓ ઉઠી આનંદાને વદના કરી પોતપોતાને સ્થાને ચાલતી થઈ હતી.

ધર્મદાસ શેઠ કહે છે—હો શાવિકાઓ, આપણા સમય પછી ધર્મવાર્તા પૂર્ણ કરવાનો થઈ ગયો છે તેથી તેની મમ સિ કરવામાં આવે છે ધર્મદાસ શેઠના સુખમાંથી આ રાખે સંભળતાં આ શ્રીચર ભગવાનના જ્યોત્સ્વિની શ્રાવિકાશાળા ગાળી ઉઠી હતી.

દિવસ ૨૮ મો.

(મણિને ઘેગ અજવાળી આપે છે)

અજવાળી—મણિજી, શું કહેાછે ?

મણિ—આપે જાહેન, આ રહી આજે જાહેન તુ કયાથી આવી ?

અજવાળી—મણિજી, આપણા ધર્મપિતા ધર્મદામ ગ્રેકની ધર્મવાર્તા માલગી માગ હુદય ઉપર એટલી ળધી અગર થઈ ગઈ છે કે, તે પ્રગટ કરવાને મારામા શક્તિ નથી મનેહરે જાની અઈ છેકે, આ લોડમા ધાર્મિક ડેળવણી એજ ખરેખર ઉદ્ધારનુ માધન છે દરેક સ્ત્રીએ પોતાના સમારના આરભ પહેલા ધાર્મિક ડેળવણી લેવી જોઈએ આપણા ધર્મની અદગ કેટલી મહત્તા છે, તેના ખ્યાલ આપણા ધર્મપિતાના ઉપદેશમાથી જાણી આવે છે તેમના ઉપદેશ નાભળી ઘણી શ્રાવિકાઓએ પોતાની જાણાઓને ધાર્મિક ડેળવણી આપવાને નાવિકાશાળામા દાખલ કરવા માડી છે હું પણ મારી એક નાની જાહેનને આજે ત્યા દાખલ કરવા જાઉ છું જતાજતા મારા મનમા એક ગ કા ઉત્પન્ન થઈ આવી, તેનુ નિરાકરણ કરવાનેહું ત મારી પામે આની છું

મણિ—જાહેન, હું કાંઈ વિદ્વાન નથી તમાગી શકાનુ સમાધાન મારાથી શી રીતે થઈ શકે ? આપણા ધર્મપિતાને પૂછી તે શકાનુ સમાધાન કરજો

અજવાળી—મણિજી, એ ગ કા ધનપિતાને પૂછી શકાય તેની નથી

મણિ—તેનું શું કારણ ?

અજવાળી—તે પૂજતા શરમ લાગે તેમ છે

મણિ—જેન, ત્યારે કહો જોઈએ તે શકા કેવી છે ?

અજવાળી—તમારા જાનેવી અને મારી વચ્ચે એક વાદ વિવાદ થયો છે એટલે એ વાત ધર્મપિતાની પાસે ગીરીને કહેવાય ?

મણિ—હા, એ ખરીવાત ત્યારે કહો, ગીરી શકા છે ? જો મારા જાનેવી તેના ઉત્તર આપીય

અજવાળી—મણિજેન, મને ખાતરી છે કે, તમે તેનો ઉત્તર આપી શકશો કારણકે, તમે ધર્મપિતા ધર્મરામચોળા અને તેમના પવિત્ર આવિકા ગંગાના સત્ત્વાચારી છો, તે સાથે તમે આપણા જૈન ધર્મના ઘણા પુસ્તકો વાંચ્યા છે અને વાંચો છો

મણિ—જે ૧, એ ખરી વાત, પણ વળતે તમારી શકા મોટી હોયનો મારાથી તેનું સમાધાન ગીરીને થઈ શકે ?

અજવાળી—મણિજેન, ના, એવી મોટી શકા નથી પણ મારા જેવી સાધારણ આવિકાને તે મોટી શકા લાગે છે

મણિ—જે ૧, ત્યારે કહો જોઈએ

અજવાળી—મણિજેન, મારે પણ જોઈએ છે, તેઓ કેળવણી વગરની છે, તથાપિ અમારે સારી છે તેમા જે સૌથી નાની જોઈએ છે, તે કેળવણી લઈ શકે તેવી છે, તેને આજે આવિકાશાળામાં વિદ્યાભ્યાસ કરવાને હું જોવારવા જઈશુ છીશુ જે જોઈએ છે, તે મારી એક મારાથી મોટી છે અને એક મારાથી નાની છે તેમને કેળવણી આપવાની મારી ઈચ્છા છે મારા કહેવાથી તે જોઈએ કેળવણી લેવાને તૈયાર થયેલી છે, પણ તેઓ મોટી ઉમ્મરની હોવાથી કન્યાશાળામાં જવાને શરમાય છે જોકે આવિકાશાળામાં મોટી ઉમ્મરની સ્ત્રીઓને પણ ગીળવવાની જોડવણુ ડરી છે, તથાપિ તેઓ ત્યાં જવાને પણ શરમાય છે કારણકે, તેઓ કહે છેકે, આટલી ઉમ્મરે પ્રથમથી અક્ષર જ્ઞાન મેળવવાને આવિકાશાળામાં જવું, એ અમને શરમ ભરેલું છે મે તેમને હવે સમજાવી, તો પણ તેમના હૃદયમાં તે વાત ઉતરતી નથી છેવટે એનો વિચાર થયો કે, તેમને

મારે ઘેર જોતા નવી અને જેટલું મને આનંદ છે, તેટલું તેમને શીખવવું, પણ હું કાંઈપણ શીખવવાની પદ્ધતિ જાણતી નથી તેમ વળી મારામાં એવું મગીન જ્ઞાન નથી એટલે મેં તમાગ જાનેવીને કહ્યું કે, તમે મારી જીનેને વિદ્યાભ્યાસ કરાવો. મારૂં આવચન સાબળી તમારા જાનેવીએ કહ્યું કે, “હું જીજી સ્ત્રીઓના સહવાસમાં રહેવાની ઈચ્છા મળતો નથી કારણકે, સ્ત્રીઓ ચોથી મદિરા છે અને તેઓના પ્રસંગમાં ચતુર્થ—ચોડ ગેલો છે તેથી તેમના મહવામમાં રહેવાની મારી ઈચ્છા નથી” આ તેમના કહેવાનો અર્થ હું મમજી નહીં એટલે મેં તેમની પાસે તેના ખુલામો માગ્યો તેમણે કહ્યું કે, તું હમેશા શ્રાવિકાશાળામાં જાય છે, તો તારે જો વાત સમજવી જોઈએ આની હું નિવારણ પડી અને તે વાત સાગી ગીતે મમજી વાળી મારા મનમાં ઈચ્છા થઈ પડી મેં નિર્દાય થયો કે, આ મારી જોનને શ્રાવિકાશાળામાં મૂકવા જવું અને તે પ્રસંગે રસ્તામાં મણિ જોનને ઘેર જવું અને આ મહાનુભાવોના મધ્યમાં મણિજોન, આ વિચારથી હું મત્યારે તમારે ઘેર આવી છું, મારે દૃષ્ટા કરી આ મારી મહા દર કરો.

મણિ—મજાવાળીજોન, તમારા પતિએ જે જીજી છે, તે જરા જરા છે આપણ સ્ત્રી જાનિ ચોવા પકારની મદિરા છીએ અને આ પણ પ્રસંગમાં આ માર્ગ રહેલા છે તે વિષે હું તમને સમજાવું, તે તમે જ્ઞાન દ્વિતિ જામળજો—આપણા જોનગામમાં શ્રીચ દ્રુકુ માર નામે એક ધર્મવીર ડેવળી પુત્ર થઈ ગયેલ છે તેના રમણીય અને જોધક ચરિત્ર ઉપર જ્ઞાન દ્વિતિ એવા નામથી એક નવ લગ્ન પ્રકાશિત થયેલ છે તેની જાદર જાસઠમાં પ્રકરણમાં કાષ્ટ ભક્ષણનો પ્રસંગ આવે છે ધર્મવીર શ્રીચ દ્રુકુ માર કુળપુરના રાજા અરિમહંનની પુત્રી સરસ્વતીને વાનગી થઈ પછી એક ચક્ષ મદિરા માથી નીકળી રણ ભૂમિમાં થઈને પ્રસાર થઈ ગયો હતો તે કુજર સારથીવાળા મુનેગ રથમાં જોશી આગળ ચાલ્યો હતો માર્ગમાં રાત્રિ પડતા શ્રીચ દ્રુકુ માર અને તેના મારથિ કુજર વાત ચીત કરતા હતા, તેવામાં સગીતનો જ્વનિ તેમના સાબળવામાં આવ્યો.

તે ધ્વનિને અનુસારે એક યજ્ઞ મંદિરમાં આવ્યો ત્યાં મહનમુદ્ગીને તેણે ગુપ્ત રીતે અનવોદ્ધી, તે બાળા બીજી આઠ કન્યાઓને નૃત્ય તથા હાવભાવ શીખવતી હતી મહનમુ રી પોતાની પ્રેમપાત્ર શ્રી હતી તેને જોઈ શ્રીચંદ્ર અતિ ખુશી થઈ ગયો ચોડીવાર પછી મહનમુ રી તે આઠ કન્યાઓને લઈ ત્યાંથી પ્રેમાર ઘઈ શ્રીચંદ્ર અદૃશ્ય ગુટિકા લઈ તેની પાછળ પાછળ ગયો હતો આગળ જતા તે બાળા કોઈ પર્વતની ગુફામાં આરેલા મેહેલની અંદર દાખલ થઈ શ્રીચંદ્ર પછુ તેણીની પાછળ અંદર દાખલ થયો તે વખતે કોઈ નખીએ આવી મહનમુને કહ્યું કે, પ્રિયજ્ઞેન, તમને માતા રત્નવેગા જન્મવાને બોલાવે છે આ વખતે ગુપ્ત ગુફા થવાથી મહનમુ રી પોતાના પતિ શ્રીચંદ્રને મજાવાની ચિંતા કરતી હતી તે બધી વાત જાણી ધર્મવીર શ્રીચંદ્ર ત્યાં પ્રત્યક્ષ થયો હતો શ્રીચંદ્રને જોતાજ તે રમણીને અતિ આનંદ થયો હતો, તે વખતે પેની આઠ બાલાઓએ રત્નવેગાની ન્યાસાથી શ્રીચંદ્રના કંઠમાં વ માળા આગેપણુ કરી હતી તે વખતે શ્રીચંદ્રના પૂજવાથી રત્નવેગા વિશાધરીએ પોતાનો વૃત્તાલ જણાવ્યો હતો તે પછી ધર્મવીર શ્રીચંદ્ર ત્યાંથી આગળ ચાલી એક મુદરસ્ય ગામ આવ્યો હતો, યા રૂદ્રપ ની નગરીના રાજા વજ્રમિહની હ માવળી નામે કુમારી કાષ્ઠ બક્ષણ કરવાને તૈયાર થયેલી તેને શ્રીચંદ્ર મળ્યો હતો અને તેણે તે બાળાને ઘણો મારો બોધ આપ્યો હતો તે પ્રસંગ જરેખા નામવા જેવો કે કુટાપુરના રાજાનો ચંદ્રસેન કુમાર શ્રીચંદ્રનું ખોટું નામ લઈ, તે હ માવળીને છવ-કપટથી પ રણી ગયો હતો, આખરે તે વ ત હ માવળીના જાણવામાં આવવાથી તે બાળા કાષ્ઠ બક્ષણ કરવાને તૈયાર થયેલી તે વખતે શ્રીચંદ્ર તેણી ના ગુહ્ય પ્રેમની પરીક્ષા કરવાને જે વચનો કહ્યા હતા, તે જરેખરા મનન કે વા જેવા મે દયાળુ શ્રીચંદ્રે તે કપટી ચંદ્રસેનને હ માવળી ના પિતા વજ્રસિંહ નાસેથી ઠોરાવ્યો હતો અને હ માવળીને કાષ્ઠ બક્ષણથી આત્મ ધાત કરતી અટકાવી હતી

જ્યારે રાજા વજ્રમિહ કપટી ચંદ્રસેનને શિક્ષા કરવા તૈયાર થયેલો, તે વખતે મહાનુભાવ શ્રીચંદ્રે જે વચનો કહ્યા હતા, તે વચ-

મોને અનુસાર જ તમાગ પતિનુ કથન છે શ્રીને ચોથી મહિરા અને શ્રીના પ્રમજમા જે ચાર માર્ગ રહેલા છે, તે સર્વ વિષય તે સ્વળે દશાવેલો છે એ તે સ્થળે તે વાત સારી રીતે વાચેલી છે, જ્ઞેન અજવાળી, ૧ “આ જગત્મા નણુ પ્રકાગ્ની મહિરા રહેવાય છે પિપ્પની, મધુની અને ગોળની, એ ત્રણ પ્રકારની મહિરા ઉપરાત ચોથી મહિરા કામિની છે એ મહિરાનો નિન્સો બીજી બધી મહિરાથી વિલક્ષણ છે એ મહિરાથી આ જગત્ મોહિત થઈ ગયું છે બીજી મહિરા પી વાથી મહ કંઈ છે માટે શ્રી એ નિલક્ષણ ચોથી મહિરા છે”

વળી શ્રીઓના પ્રમજમા ચાર માર્ગ છે તે અતુ પથ—ચોક રહેવાય છે તેઓ ૧ સ કટમાર્ગ, ૨ નિપમમાર્ગ, ૩ મહા માર્ગ અને ૪ મમમાર્ગ—એવા નામથી ચોલખાય છે એ ચાર માર્ગ અરેખર ઉદવધન ન થાય, ત્યાસુત્રી મોહનો માર્ગ મળી રાખે નરી મોક્ષમાર્ગે જવામા એ માર્ગ વિલક્ષણ થઈ પડે છે એ ચાર માર્ગનુ સ્વરૂપ આ પ્રમાણે છે—પરશ્રી એ ૧ કન્યો માર્ગ છે, વિધવા શ્રી એ નિપમમાર્ગ છે, પેન્યા એ મહામાર્ગ છે અને પોતાની શ્રી એ સમમાર્ગ છે એ ચાન્માગોમા બીજા માગોનો ત્યાગ કરી પુરૂષે મમમાર્ગે ચાલવુ જ્ઞેન મમમાર્ગે ગિવાયના બીજે માર્ગે ચાલનારા પુરૂષનુ શીલરત્ન હુરાઈ જાય છે”

અજવાળી જ્ઞેન, આ વિચારને હૃદયમા લાગી તમાગ પતિએ તમારી તરફ જ્ઞેનોના મહુવાતમા રહેવાની ના કહી હશે, તે વાત મને તો જાણુ સારી લાગે છે બનતા સુધી માપણુ પુરૂષને તેનો કંઈ કહાયક પ્રન ગ આપે ન જ્ઞેન

અજવાળી—મણિ જ્ઞેન, હવે હું મારા પતિના આશયને સારી રીતે મમજી ગઈ

જે હું, એ વાત મને ચોગ્ય લાગે છે પણ તમારા બનેલી ધાર્મિક અને પવિત્ર વૃત્તિવાળા છે તેઓ શ્રીઓના પ્રમજમા આવે તો પણ ચલિત થાય તેવા નથી

મણિ—અજવાળી જ્ઞેન, એમ માનવુ ચોગ્ય નથી, કારણકે

શ્રી એવી મોહક વસ્તુ છે કે, વળતે યોગીના મનને પણ આકુળ-
આકુળ કરી દે છે તેવી તેઓના પ્રસંગમાં પુરૂષને વિશેષ રહેલું
યોગ્ય નથી નીતિશાસ્ત્રમાં પણ લખે છે કે, “એકાંતે પુત્રીનાં પણ
ત્યાગ કરે” તેથી હું તમારા પતિના વિચારને સમત છું, ત
મારે પણ તે વિષે વિશેષ આગ્રહ રાખવો નહીં આ જગતમાં મ
નને લોભાનનાગ છ પદાર્થો છે અને એ છ પદાર્થોમાં જે વિગ્રહ
વાય છે, તેઓ ખરેખરા વદનીય છે

અજનાળી—મણિ જોડે, એ છ પદાર્થો ક્યા છે ?
તે કહે

મણિ—અજનાળી જોડે, તેને માટે લખેલું છે —

“પુષ્પ ફળાણ ચ રસ
મુરાર્ઘ મતાણ મહિલ્લિયાણ ચ ।
જાણતા જે વિરયા
તે છુકર કારય રદે” ॥ ૧ ॥

“પુષ્પ, ફળ, રસ, મહિર, મામ અને શ્રીઓથી વિરક્ત
વયા છે, તે દુષ્ટકાર્ય કરનારા પુત્રો ખરેખર વદન કરવા યો
ગ્ય છે” ૧

માટે કોઈ પણ પુત્રે શ્રીઓના વિશેષ મહુવામમાં રહેલું ન
જોઈએ તમારા શ્વામીએ જે નિશ્ચય ક્યો છે, તે ઘટોત્તર પ્રશ
નીય છે

અજનાળા—મણિ જોડે, તમારૂં કહેલું મને યોગ્ય લાગે છે
હું હું મારા પતિને તે વિષે આવડ નહીં કરૂં મારી સુવાન જો
નોને ધર્મના પિ શ્રાવિકાશાળામાં મોહનીશ

મણિ—તમારો આ વિચાર જાણી હું પણ ખુશી થઈ છું

અજનાળી—મણિ જોડે, મારા મનમાં વળી એક શકા
વાય છે કે, ત્યારે પુરૂષોને શ્રીના સહવાસ કરવો યોગ્ય નથી,
ત્યારે શ્રી માએ પણ પુરૂષોનો સહવાસ ન કરવો જોઈએ

મણિ—હા, એ તો છે જ જેવી ઝીને પુરૂષોને શ્રીના મહ

વામનો નિષેધ છે, તેવી રીતે સ્ત્રીઓને પણ પુરુષોના સહવાસનો નિષેધ છે

અજનાળી—તે કેવી રીતે?

મણિ—પુરુષોના પ્રમગમા પણ તેવી રીતે ચાર માર્ગ છે પરપુરુષ-એ સદતનો માર્ગ છે વિધુર અથવા વાઢો પુરુષ-એ વિષમ માર્ગ છે, વ્યલિચાત્રી પુરુષ એ મહામાર્ગ છે અને પોતાનો પુરુષ-એ સમમાર્ગ છે એ ચર માર્ગોમા બીજા માર્ગોનો ત્યાગ કરી સ્ત્રીએ સમમાર્ગે ચાલવું જોઈએ સમમાર્ગ ગિવાયના બીજા માર્ગે ચાલનારી સ્ત્રીનું શીજરતન હુગઈ જાય છે

અજનાળી—મણિ જ્ઞેન, આ તમારો નવો ઉપદેશ માલખી હું ગતિ આનંદિત થઈ છું હું હું રત્ન લઉં છું તમને આટલીવાર ખોટી ઠપ્પા, તે ક્ષમા કર્યો

મણિ—એમા ક્ષમા શી કરવી છે? તમારા પ્રશ્નને લઈને મને પણ ઘણો લાલ થયો

અજનાળી—જ્ઞેન, એમા તમને શો લાલ થયો?

મણિ—તમારે લીધે આનંદમદિગ્ના ઉત્તમ પ્રમગનું મને સ્મરણ થયું અને તે ઉપદેશ પાઠો તાજો થયો

અજનાળી—મણિ જ્ઞેન, એ વાત સાચી ઠીક ત્યારે હું જાઉં છું, પાછા આપણે ધર્મપિતા ધર્મદાન શેકના ધર્મવાર્તાના સમાજમા મળીશું

મણિ—અજનાળી જ્ઞેન, આવજો પછી અજનાળી પોતાની નાની જ્ઞેનને લઈ મણિને ઘેરથી ચાલી જાય છે

નિત્યનો સમય થયો એટલે ધર્મદાન શેક અને ગંગા શ્રાવિજગાળામા આવેછે બધી શ્રાવિકાઓ આદીશ્વર ભગવાનની જય ગોલાવી તેમને વદના કરે છે સર્વ સમાજ શાન થયા પછી ધર્મદાસ શેક નીચે પ્રમાણે મંગળાચરણ કરે છે —

વસ તતિલકા

જે જોધથી હૃદયમા 'સતત પ્રકાશે,

જે આ તરે મુકરણા સમથી વિકાશે,
 જે સપદા જગતમાં કડખા ધરે છે,
 જે વ્યાનથી અથ ણધા જનના હરે છે ૧
 જે નિર્વિકલ્પ ઉપકાર મદા કરે છે,
 જે જ્ઞાન કેવળ ધરી શિવ આચરે છે,
 તે શ્રી જિને દ્રવ્યરણે ઝળે પ્રણામ,
 તેથી મળે શિવપુત્રી સુખકાર ધામ ૨

આ પ્રમાણે મ ગળાયરણ ડયાં પછી ધમદાસ ગેઠ બોલ્યા—
 હે શ્રાવિકાઓ, નિત્યનો સમગ થયો જોટલો આનંદ પોતાની પુત્રી
 લલિતાને ઉપદેશનાર્તા કરવાને હમેશના સ્થાન ઉપર આવી તે
 વળતે ચચળ, જ્યા, પોતી, પ્રેમ, પ્રેમદા વિગેરે શ્રાવિકાઓ તે
 ઉપદેશવાતા માણવાને હાજર ચડ, પણ બાળવિધવા પૂર્ણા આ
 વી નહિ, તે વળતે આનંદાચે પ્રેમને પુણ્ય—

આનંદા—પ્રેમદા જડેન, આજે હજી સુધી પૂણા જડેન કેમ
 આ યા નથી ?

પ્રેમદા—આનંદા જડેન, મને જાણ નથી પરંતુ તે ખરે
 ખતો કારણ શિવાય મોકા ન તેવી નથી

આનંદા—ત્યારે તો હમણાજ આવશે

પ્રેમદા—આનંદા જડેન, મે એક વાત સાલળી છે કે, આજે
 તમારી જોન મહિલા પરિપક્વની વર્ષક ધામધૂમ છે

આનંદા—હા, એ ખરી વાત છે કાલે આપણા પત્ન્ય મા
 વ્હીજી જ્ઞાનશ્રી જોન મહિલા પરિપક્વ પધારવાના છે અને
 તે પ્રસંગે “નાવિમ ધર્મ” ઉપર વ્યાખ્યાન આપવાના છે તેને
 માટે આમ તજની ચોજના આજે થવાની છે તેથી પૂર્ણા જડે
 ન મેળવા હશે

પ્રેમદા—ધર્મમાતા, એ તો ઘણી મારી વાત થઈ, ત્યાજે
 તો આપણને કાલે ઘણો લાભ મળશે

ધર્મદામ શેઠ કહે છે—હે શ્રાવિકાઓ, આ પ્રમાણે

૧ મુદ્રે ૨ દ્વારમયી ૩ પાપ ૪ નિક પ નિત ૫ મોક્ષ ૬ મોક્ષ રૂપી
 નમી ૭ સુખ ૮ ધામ મને છે

આનદા અને પ્રેમદા વાતચીત કરતા હતા, તેવામા પૂર્ણા આનદવી પૂર્ણા વતી આવી તેને જોતાજ મને ખુશી થઇ ગયા તે વખતે પ્રેમદાએ કહ્યું , પૂર્ણા જહેન, તમારી આયુષ્ય ઘટ્ટી છે કાગળ કે, તમને સભારતાજ તમે આવી ચડ્યા

પૂર્ણા—મારા જેવી વિધવાની લાખી આયુષ્ય શા ઢામની છે ?

આનદા—પૂર્ણાજહેન તમાગ જેવી પંચાપમરિણી વિધવાનુ જીવન ઘણુજ ઉપયોગી છે તમારી દીર્ઘ આયુષ્ય અને ઉપકાર નુ કાણુ છે, જે વિધવાઓ પોતાના જીવનને વિપરીત માર્ગે દોરે છે અદૃશ્યના મલિન માર્ગને ધાગણ કરે છે, અને પોતાના નિરૂપયોગી જીવનને ઉપયોગી બનાવતી નથી તેવી વિધવાઓનુ જીવન નડામુ છે—તે ચિગ્ડાળ રહેવાને લાયક નથી પણ તમાગ જેવી વિધવાઓનુ ચિગ્ડાળ જીવન ઉપયોગી છે, તે જીવન મહત્ત્વ મમે શ્રાવિકાઓના ઉપકારને કરનાર છે

ચચળ—આનદા ડાકી એ વાત ખરી છે, પૂર્ણા જહેન ચિરમળ આયુષ્ય લોગને એવી અમારી ઇચ્છા છે,

પ્રેમદા—પૂર્ણા જહેન, આજે વિલગ થનાનુ શુ કારણ હતુ ?

પૂર્ણા—આવતી કાલે આપણા પત્ન્ય સાધનીજ્ઞાનથી આપણી મહિલા સમાજમા પધારવાના છે અને તે પ્રસંગે “શ્રાવિકા ધર્મ” ઉપર સુબોધક વ્યાખ્યાન આપવાના છે તે કાર્યની યોજના કરવાને હું જરાવાર રોકાણી હતી, તથાપિ તે કાર્યની યોજના કરી હું આ તરફ રાત્તર આવતી હતી, તેવામા એક ધનાઢ્ય વિધવા શ્રાવિકા મારે ઘેર આવી ચડ્યા તેમણે મને કહ્યું કે, પૂર્ણા જહેન, હું એક વિધવા શ્રાવિકા છું માગ પાંડિ ઘણું દ્રવ્ય મૂકી સ્વર્ગવામી થયા છે તે દ્રવ્યનો માટે શી રીતે ઉપયોગ કરવો? તમે ધર્મવત, પ્રમાણિક પરોપકારી અને વિદુષી છો, માટે મને દ્રવ્યનો મહુપયોગ કરવાની સલાહ આપો તે શ્રાવિકાના આ વચનસાલગી મેં કહ્યું કે, “આપણા નગરમા અર્હત ધર્મનો અને શ્રાવિકા ધર્મનો ઉદ્ધોગ કરનારા ધર્મમાતા આનદા છે, તેમની પાસે આવી તમે તેનો ખુલાસો માગો ” મારા આ વચન સાલગી તેણીએ જણાવ્યું કે, આવતી

કાલે મહિલા પતિવ્રતા માટેની જ્ઞાનશ્રીના મુખથી વ્યાખ્યાન સાંભળી
 ખીજે દિવસે હું લાળી યાત્રાને માટે જવાની છું, તેથી હાલ આન-
 દામાતાનો ઉપદેશ માંભળવાને મારાથી આવી શકાશે નહીં યાનો
 પૂર્ણ કરા પછી હું હમેશા નિર્ધારિત રીતે ઉપદેશ માંભળવા આ-
 વીશ યાનાના પ્રત્યક્ષ મારે કેવા કેવા કાર્યમાં દ્રવ્ય વાપરવું, તે
 નજીકના માટે તમારી સલાહ લેવાને આવી છું મારું નામ કેમર
 છે અને મારું ઘર તમારા ઘરથી દૂર છે તમારી ધાર્મિક પદ્ધતિ અને
 પ્રમાણિતતાની મારી બ્યાતિ માંભળીને હું તમારે ઘેર જામ આવી
 'તું તેણીના આવા વચન ગાળાળી મે તેણીને ધનવાદ આપીને
 કહ્યું, “કેમર જ્ઞેન, તમારું અર્થવિચાર લાગીને હું ખુશી થઈ છું,
 અચારે હું ધર્મમાતા આનદાને ઘેર ઉપદેશ માંભળવા જાઉં છું
 તે ધર્મમાતા આનદાને આ નિયે પછી તેમની મન હું તમ હું આવતી
 કાલે તમને મેનો ખુશમો આપીશ ”

મારા મુખથી આ વચન સાંભળી તે પતિ । વિધવા કેમર ખુશી
 થઈ અને મારો ઉપકાર માની પોતાને ઘેર જાણતી થઈ તેને વિદાય
 કરીને હું ચાલી આવી છું તેથી મને આવતા વિનય થયો છે

આનદા-ધન્ય છે, એ પરાપકારી વિધવાને-આપણા નગરમાં
 આવા ભદ્રિક શુભ વર્મે છે, તે ધણુજ ખુશી વવા જેવું છે

ધર્મદાસ શેઠ કહે છે-હું ધ્યાનિયમો, પછી પૂર્ણાએ જ્ઞાન
 દાને કહ્યું-ધર્મમાતા, એ વિધવા કેમર ધ્યાનિદાને મારે કેવી સલાહ
 આપવી? તેણીના દ્રવ્યનો ઉપયોગ કયે માર્ગે કરવો? તે નિષે આજનો
 ઉપદેશ માંભળવામાં આવે તો ધણોજ લાભ નશે આપના ઉપદેશને
 અનુસારે હું તે પવિત્ર ધ્યાનિદાને નલાહ આપીશકીશ, અને હું પણ
 મેળવીશકીશ.

પૂર્ણાના આ વચન સાંભળી આનદાએ જ્ઞાન પર્વક જણાવ્યું,
 “પણું જ્ઞેન, એ વિષય ધણું જાણવા જેવો છે આપણા પવિત્ર
 સાધ્વીજ્ઞાનશ્રીએ એક વખતે તેજ વિનય ઉપર સારો ઉપદેશ
 આપ્યો હતો જે મે સારી રીતે માંભળી મનન કર્યો છે હું તમારી
 આગળ તે ઉપદેશનો સાર કહું, તે તમે સાવધાન થઈને સાંભ-

જાહે-“ જહેનો, આપણા ધર્મ શાસ્ત્રમા કહિના તણુ પ્રગર પાડેલા છે ૧ ધર્મ કહિ, ૨ લોગ કહિ અને ૩ પાપ કહિ તે ધર્મધન, લોગધન, અને પાપધન—એવા તણુ નામથી પણ જાણણાય છે જે ગૃહસ્થનુ ધન ધર્મકાર્યમા વિશેષ ખચાય, તે ધર્મ કહિ જહેવાય છે જે લોગ નિનામમા ખચાય તે લોગ કહિ જહેવાય છે અને પાપ કાર્યમા ખચાય તે પાપ કહિ જહેવાય છે જેક શાવડ અથવા શાવિકાળ પોતાના ધનનો અમુક હીસ્સો માત જોમા વાપરો ને જો જે દ્રવ્યનો ઉપયોગ—એ માત જોમા થાય છે, તે દ્રવ્યનું સારક ચણાય છે ઉપયોગ તથા વ્યાપાનુ ફલ ધન પ્રાપ્તિ છે અને ધન પ્રાપ્તિનુ ફળ ધર્મકાર્યમા ધનનો વ્યય છે જેક ગૃહસ્થે પોતાના ધનને ધર્મકાર્યમા વાપી જાનદિ ધર્મકાર્યમા તેનો વ્યય કરે ને જો પ્રથમ ગૃહસ્થે ન્યાયથી દ્રવ્ય મેળવવુ ને જો ન્યાયોપાર્જિત દ્રવ્યથી જાનાદિ ધર્મ કરના વડે ઉત્તમ ફળ પ્રાપ્ત થાય છે ન્યાયોપાર્જિત વન મત્પાત્ર વગેરેમા વાપરવા ને તેના ન્યાય પ્રગર કહેવા છે ૧ ન્યાયોપાર્જિત મત્પાત્ર વિનિયોગ, ૨ ન્યાયોપાર્જિત અમત્પાત્ર વિનિયોગ, ૩ અન્યાયોપાર્જિત મત્પાત્ર પરિપોષણ અને ૪ અન્યાયોપાર્જિત કુપાત્ર પરિપોષણ—એવા એ ચાર પ્રગરના નામ છે દ્રવ્યને ન્યાયથી મેળવી તેનો મત્પાત્રમા ઉપયોગ કરે, અર્થાત્ મત્પાત્રને આપવુ, તે ન્યાયોપાર્જિત મત્પાત્ર વિનિયોગ કહેવાય છે અહીં મત્પાત્રના બે પ્રગર છે એક વ્યદિ મત્પાત્ર અને બીજો સમદિ મત્પાત્ર જેને આપવાથી માત્ર તે એકજ વ્યદિને લાભ થાય, તે વ્યદિ મત્પાત્ર કહેવાય છે સવેગધારી સાધુ, વિઠાનુ ગૃહસ્થ, વિદ્યાભ્યાસી અને દુષ્ટી માધર્મિ બધુ—એ વ્યદિ મત્પાત્રમા ગણાય છે જેને આપવાથી અનેક વ્યદિઓને લાભ થાય, તે સમદિ મત્પાત્ર કહેવાય છે ધાર્મિક પાઠશાળા, ચેત્ય, ધર્મશાળા, ધર્મ પ્રચારણી સસ્થાઓ પુસ્તકોદારિણી સંસ્થાઓ અને બીજા શુભ જાતાઓ—તે બધા સમદિ મત્પાત્ર કહેવાય છે કારણ કે, તેની અદર આપેલુ દ્રવ્ય અનેકને લાભ દાયક થઈ પડે છે

એ દ્રવ્યનો વ્યય પુણ્યાનુબંધી પુણ્યનો હેતુ હોવાથી વૈમાનિક દેવતાપણું, ભોગમૂર્તિ યુગ્મ મનુષ્યપણું, સમ્યક્ત્વ વિગેરેની પ્રાપ્તિ અને નિકટ મોક્ષનું કૃણ પ્રાપ્ત થાય છે એ કૃણને માટે ધન સાર્થવાહ અને શાવિભદ્ર વગેરેના દૃષ્ટાંતો આપણા શાસ્ત્રમાં પ્રસિદ્ધ છે.

દ્રવ્ય ન્યાયથી ઉપાર્જિત હોય, પણ તેનો ઉપયોગ અસત્પાત્રમાં થાય તે અધર્મોપાર્જિત અસત્પાત્ર વિનિયોગ નામે બીજા પ્રકાર છે આ ધનનો ઉપયોગ ઉત્તમ ગણાતો નથી, દારણકે, સત્પાત્રને ન આપવાથી તે પાપાનુબંધી પુણ્યનો હેતુ થાય છે તેમાં પુણ્ય રહેલું છે, પણ અમ પાત્રને લાંબે નેની અદર પાપને બાધ થાય છે તે નાશી માત્ર ભોગનું કૃણ મળે છે, પણ પરિણામે તે નિરમ છે તે ઉપર આપણા શાસ્ત્રમાં સેચનક્રમ દૃષ્ટાંત છે મેચનકે લાખો મનુષ્યો ને ભોજન કરાવ્યું હતું, પણ તે મનુષ્યો ઇર્ષ્યા દોષથી દૂષિત રૂતા અર્થાત્ સત્પાત્ર ન હતા તેથી સેચનકે અનેક લોકોમાં ભોગ સુખ મેળું યુ, પણ પરિણામે કુપાત્ર દાનથી તેણે સુવશણગદ્દ હસ્તીનો અવતાર મેળવ્યો હતો.

જે દ્રવ્ય અન્યાયથી મેળવ્યું હોય, પણ તેનો ઉપયોગ સત્પાત્રે કરવામાં આવ્યો હોય, તે અન્યાયોપાર્જિત સત્પાત્રપરિણામ નામે ધનના વ્યયનો ત્રીજો પ્રકાર છે આવા દ્રવ્યના વ્યયથી પુણ્ય તો થાય છે પણ તેવા દ્રવ્યનો સર્વથા ધર્મ કાર્યમાત્ર વ્યય થયો જોઈએ તેનો ઉપયોગ. ભોગમાં જરા પણ લેવો ન જોઈએ એથી તે સુખાનુબંધી થાય છે તારા મેત્રમાં ગામો વાળ્યો હોય તેના જેવું તેનું કૃણ મળે છે જો તે સર્વ ધર્મકાર્યમાત્ર વાપરવામાં આવે તો આખું પર્વત ઉપર જિંદગીમાં કિરો બાધાનાર વિમળચંદ્ર, તથા વસ્તુપાણ, તેજપાણ મંત્રીની જેમ લાભપરક થાય છે જો તેનું ધન ધર્મકાર્યમાં વાપરવામાં ન આવે તો તે મહાશૂંચની જેમ તેનાથી દુર્ગતિ અને અપકીર્તિનું કૃણ મળે છે.

અન્યાયથી દ્રવ્ય મેળવી તેનો ઉપયોગ કુપાત્રમાં કરવો, એ ત્રીજો અધર્મોપાર્જિત કુપાત્રપરિણામ નામે ત્રીજો પ્રકાર છે આ

પ્રકાર સર્વ રીતે ત્યાગ કરવા યોગ્ય છે તે નિંદનીય પ્રકારને ઉત્તમ પ્રકારના ભદ્રિક છવો કદિ પણ આચરતા નથી તે ઉપર એક શાસ્ત્રીય કહેવત છે કે, જેમ ગાયને મારી તેના મામથી કાગડાનું પોપણ કરવું તેમ અન્યાયથી ઉપાર્જન કરેલા દ્રવ્યનું કુપાને દાન આપવું છે તે ઉપરથી આશ્વિન ગૃહસ્થે વિચારવાનું છે કે, અન્યાયથી દ્રવ્ય મેળવવું અને સત્પાત્રના તેનો ઉપયોગ કરવો શ્રાવક અને શ્રાવિકાએ દ્રવ્યનો વ્યય કરવાના આ ચાર પ્રકાર વ્યાનમાં રાખી દ્રવ્યનો મદુપયોગ કરવાનો છે ખડેનપૂર્ણ, આ ઉપરથી વિચાર કરી તે કેશર વિધવાને તમે યોગ્ય સલાહ આપજો તે પત્રિત્ર વિધવાના પતિનું દ્રવ્ય આયોપાર્જિત હોય એમ લાગે છે તો તેનો ઉપયોગ સમષ્ટિ સત્પાત્રના ડરાવજો વર્તમાનકાળે સમષ્ટિ સત્પાત્રનો મહિમા મોટો છે જૈનપ્રજાની ધાર્મિક અને સામાજિક ઉન્નતિ જોઈએ તેની દેખાતી નથી જ્ઞાનઔશદ્ય અને વ્યત્પન્ન બાજુ જેનાથી પ્રાપ્ત થાય તેવા ઉપયોગો યોજવામાં એ દ્રવ્યનો મદુપયોગ ડરાવજો જનધર્મની વિધાને પ્રમાણ ઝગારી જે મધ્યા હોય—વર્ગ હોય—તેને મહાય ડરાવવામાં અને જનના નિગશિત જાળાંડોને પોપણ પૂર્વક જ્ઞાન કરનારા ઉત્તમ જ્ઞેનને પદલવિત કરવામાં તે વિધવાના દ્રવ્યનો ઉપયોગ ડરાવજો ”

ધર્મદાનએક કહે છે—હું શ્રાવિકાઓ, જ્ઞાનદાના મુળથી આ ઉત્તમ પ્રકારની સલાહ માણતી પૂર્ણાના હૃદયને અનિશય સંતોષ થઈ આવ્યો હતો હૃદયમાં પ્રમથ થયેલી પૂર્ણા પ્રેમપૂર્ણ થઈને બોલી—

પૂર્ણા—વર્મમાતા, આપે આપેલી મલાહ ખરેખર વિચારવા જેવી છે દરેક ધનવતોએ આ વાત ધ્યાનમાં રાખી પોતાની લક્ષ્મીનો મદુપયોગ કરવો જોઈએ આ વિષે કાઈપણ કવિતા હોય તો સંભળાવા કૃપા કરશો, કાણકે, એ કવિતાના અમરણ્યી આ ઉપયોગી ઉપદેશનું અમરણ્ય અમારા હૃદયમાં સદા જાગ્રત રહેશે

જ્ઞાન દા—પણખડેન, દ્રવ્યના મદુપયોગ વિષે એક સુદૃઢ કવિતા લલિતાને શીખડાવી છે, તે તમને ગાઈ સંભળાવો

ધર્મદામશેઠ કહે છે—હે આરિયઓ, પછી માતાની આજ્ઞાથી લલિતાએ તે કવિતા ભવને ગાઇ સભાગાવી હતી તે કવિના આરિય તમને ગાઇ મ ભાગાવશે પછી મ ગાએ તે કવિના નીચે પ્રમાણે ગાઇ સભાગાવી હતી—

દ્રવ્યનો સદુપયોગ કરવા વિષે.

કવિતા

સીયાનો કહાનડો,

મત્ દુપયોગે નિજ ધન ધારા,	(એ ટેક)
તે ધનવત છે ધમ તમારો	
ન્યાયોપાર્જિત દ્રવ્ય ધરીને,	
પુણ્ય તણો સુખલાવ ઉપચારો	સત્ ૧
ધર્મ ભોગને પાપ પ્રકારે,	
દ્રવ્ય તણા નજી ભેદ નિચારો	સત્ ૨
ધમ ધનેથી ધર્મ વેળે છે,	
તે ધનથી શુભ કર્મ વધારો	સત્ ૩
ભોગ ધનેથી વૈભવ સુખને,	
પ્રાપ્ત કરે જન એજ વિચારો,	સત્ ૪
પાપ ધનેથી પાપ ઉપાર્જન,	
કરવા હુથે અપ ન ધારો	સત્ ૫
સતપાત્રે શુભદાન કરીને,	
પુણ્ય તણું બાળ બાપ વધારો	સત્ ૬
જીજ્ઞાસુ નિગ્રહિત દીન જનોને,	
દાન કરી ધન ભોગ સુધારો,	સત્ ૭

૧ સાત ઉપયોગમાં પાતાના ધનને વાપરો ૨ ન્યાયથી ઉપાર્જન કરો ૩ નિષ્કારો ૪ ધમ ધન ભોગને અને પાપન—એવા દ્રવ્ય ત્રણે છે ૫ વૈભવને ૬ જાપણ ૭ નિદાધારી ૮ ગરીબ લોકોને

જ્ઞાન ક્ષેત્રને પોષણ કરવા,
 ૧ ધન જળ વર્ષા ૨ જીવિત તાગે મત્
 દાનવીરની કીર્તિ પામી,
 ૩ શ્રાવક જીવન ૪ સત્ર મુધારે સત્ ૬

આ પ્રમાણે દ્રવ્યનો સદુપયોગ કરવા વિષેની મનોહર કવિતા
 ગગના મુખથી માલગી બધી શ્રાવિકાઓ હૃદયમાં અતિ હર્ષ પા-
 મી ગઈ હતી

ધર્મદામ મેઠુ કહે છે—હે શ્રાવિકાઓ, જ્યારે લલિતાઓ એ
 કવિતા ગાઈ સળખાવી ત્યારે પૂર્ણા વિગેરે બધી શ્રાવિકાઓ આન-
 દથી પરિપૂર્ણ થઈ હતી તે વખતે પ્રેમદાએ આનંદને કહ્યું—
 આનંદ માત્રી, આ કવિતા દરેક શ્રીમતોને વાચવા જેવી છે આ-
 વતી કાલે મહિલા પરિપદ્મા ને આ કવિતા વાચવામાં આવે તો
 ઘણાજ લાભ થાય

પૂર્ણા—તમે ઠીક કહ્યું, કાલે જરૂર આ કવિતા મહિલા પરિ-
 પદ્મા વચાવવી પણ ને ધર્મમાતાની આજ્ઞા હોય તો લલિતા જો-
 નના મુખથીજ આ કવિતા વચાવવી—એવો માગે વિચાર છે

આનંદા—જો તમાગ સર્વની ઇચ્છા હોય તો, એ વાનમાં
 હું ખુની છું લલિતા એ કવિતા ખુશીથી ગાશે

લલિતા—બા, તમારી આજ્ઞા હોય તો હું એ કવિતા ગાના
 ને ખુશી 'ઠું, પણ હું કોઈવાગ મલાની અદર જોતી નથી, તેથી
 વખતે મને શરમ લાગશે તો પત્રી મારાથી જોતી રાગશે નહીં

પૂર્ણા—ના જોન, તમને કોઈ બાતની હાનિ નહીં આવે મ
 ને લાગે છે કે, તમને સલામોલ પણ નહીં થાય કાન્યુકે, તમારા
 પવિત્ર માતાના પ્રભાવથી તમાગ હૃદય ઉપર એવા સરસરો પડી
 ગયા છે કે, તમારા મુખમાથી ક્ષોભ વાનની અને સુદ્ધ વાણી પ્રગ
 ટ થાય છે

પ્રેમદા—પૂર્ણા જોન, તે યથાર્થ છે, લલિતા ઘણી સારીરીતે

૧ દ્રવ્યક્રમી જળને ૨ મનુષ્યને મને તો ૧ શ્રાવજનને
 ૬ લક્ષણ

સભામાં જોવી શકશે એવી મને પણ ખાતરી છે,

આનંદા—વલિતા, આ મર્વ જહેનોની ગારીવથી અને તે મની તા ૧ તરફની ઉત્તમ લાગણીથી તાગમાં મલા વ એ જોવવાની શક્તિ સ્ફુરે આપશે તે જતા મારે તને કહેવું જોઈએ કે, દેક કેળવણીથી શ્રાવિ જો પોતાની ધર્મ માતાઓ અને ધર્મ જહેનોની ન એ કાર્પણ જોલવા પી ટેવ ગળની જોઈએ તે વખતે મશાધોભ ન થયો જોઈએ દરેક રૂઝના જે પોતાના હૃદયમાં એ પી ભાવના લાવે કે આ જમો મમાજ મારે પૂજ્ય અને માન્ય છે, મે ટી વચની શ્રાવિકા પો મારે માતા મમા ૧ છે, નાની વચની ખાત્ર શ્રાવિકાઓ મા જહેન માન છે, અને નમાનવચની શ્રાવિકાઓ મારે મળી મન ન છે—આ પ્રમાણે હૃદયમાં ભાવના કરવાની વકતા સ્ત્રીને ક હિ ૧ ૧ ભાષેલ થયો નથી તે માથે પ તાનામાં વિનયગુણુ નિ તવન કરવું, વકતાએ તે વખતે વિનાર ક પો કે પોને કોઈ મમર્થ વિદ્વાન નથી, અથવા મલા ૧ વકતા નથી, પણ મા ૧ ખીલત વિદ્વાન ના વચનોને પગલ ક વાને પોતે તમાર થેલ છે આવી આની ભા વા ભાવના વકતા કહિય ૧ સલામોભ પામનો નથી તે માથે પોને જે કહેવાની રજા રમે છે તે મત્ય છે—વમવિકૃત નથી, તેવી તે નિ ન ક અને મોભરહિન વા પોતાની વળીનું વીર્ય ફાર વી ગકે છે, લલિતા જહેન તુ પણ એ પ્રમાણે વર્તે એટલે તને મલા મોભ વને નહીં

આ વખતે પોનીએ જાન હ ને જુ ધન માતા, કાલે લલિત જહેન સમાજમાં જોલવાના છે તો તેમને માથે પોગાક પેહેરાવજો સુ દર ગુગાર ધારણ કરનાર રૂઝના સારી રીને શોભે છે

પુતળી—ધર્મ માતા, મારો મન તો એવો છે કે, આપણા જુના પોસાકના ડરતા આવતા સુધારાના મમયનો પે.શાક પેહેરાવ વરો તો લલિતા જહેન ઘણાજ મારા દીપી ની પાવે, જારી રે ગેશરી પોલક, પાર પીધાની સારી અને ચાલીઓ, પ ને જુદ તથા લાયકા રેગમી રૂમાલ એવા પોશાક ને શાક વકતાને ઘણે માટે દીધાવે છે

આન દા— પુતળીબ્દેન, હું દીલગીર છું કે, તમે હમેશા ધ-
મોપદેશ સાલજો છો, તે છતાં તમારા મનમાં ચાલતા ચમચની નકારી
કદી તરફ હું તિરસ્કાર છુટતો નથી વર્તમાન કાળના સુધારાની
ગતિ ઘણી નિદવા ચોગ્ય છે જોન આર્ય પ્રજાએ કેટલીક જાળતમા
તેનું અનુકરણ કરતું ચોગ્ય નથી પશ્ચિમના સુધાગમા જ્ઞાન, જ્ઞાકૈ-
શ ય અને ઉદ્યોગ શિવાય બીજી કોઈ પણ વસ્તુ અનુકરણ કરવા ચો-
ગ્ય નથી તેમાપણ જે જ્ઞાન આપણી ધાર્મિક વૃત્તિને લગ કરના
ક હોય જે કળા આપણા આર્ય નીતિ ગીતિને નાશ કરનારી હોય
અને ઉદ્યોગ આપણા દયાધમને લોપ કરનારો હોય, તેને આપ
જે નિષેધ પણ પ્રહણ કર્યો ન જોઈએ, તે ગિવાય પશ્ચિમની કુગતિને
તો માપણે કોઈ રીતે અનુમરણ ન જોઈએ આપણે જોન આર્ય
પ્રજાએ પોતાના આર્યદેશને અનુમરી વર્તવાનું છે આપણો
જોન પણ ઉત્ક્રાંત હોયો ન જોઈએ વિદેશી સ્ત્રીઓના પોશાક
ને અનુમરી આપણે પોશાક પહેલ્લે કોઈ રીતે ચોગ્ય નથી આ
જોન જાણા પોતાના આર્ય વેશમાં જેની ગોખે છે, તેવી વિદેશી
નિષેધીત વેશમાં ગોલની નથી તેવા ઉત્ક્રાંત વેશથી મનોવૃત્તિ પણ
ઉત્ક્રાંત જાની લાય છે જોનો, હું તમને વિનંતિ પૂરક કરું છું કે, ત-
મારે કનિષ્ઠ ઉત્ક્રાંત વેશ ધારણ કર્યો નહીં પોતાના દેશ અને
કુળના આચારો નનુકૂળ જે વેશ છે, તેનેજ ધારણ કરવો “ સા-
પાત્ર અને કુળને ગોખતું પહેલું —” એ આપણી નીતિનું પ્ર-
થમ નૂતન છે

ધર્મદામશેઠ કહે છે—હે આવિજઓ, આન દાના આ વચનો
જાતણી પુતળી જગ શરમાધને જોડી—“ધર્મમાતા, આપના નહ
વાચથી હું તમા ઉત્ક્રાંત અનાર્ય વેશને ધીધારનારી છું વળી આ
વળને ઉપહાસ્યમાં મળત કરવાને એ જલ હવે મારે મને લાભ
આપશે ”

આન દા—પૂતળી બ્દેન, મારા મનમાં એમ આવ્યું કે, તું
હૃદય રી જોલે છે, તેથી મારે આટલા વચનો કહેવા પડ્યા તેને મા-
ટે તું મને પણ લાભ આપજે

નિત્ય સમગ્ર કરોને બહાવોરે, એ શિક્ષણ મન નિત્ય ધરો	૧૦
તે કાન વિરૂદ્ધ આવેરે, એ શિક્ષણ મન નિત્ય ધરો	૧૧
તે આ જ્ઞાનનું કાળ ટાળેરે, એ શિક્ષણ મન નિત્ય ધરો	૧૨
કદિ રાજ વિરૂદ્ધ ન કરજો રે, એ શિક્ષણ મન નિત્ય ધરો	૧૩
તે ન તે પાપ ન ધરજો રે એ શિક્ષણ મન નિત્ય ધરો	૧૪
તે રાજ વિરૂદ્ધ ન વેરે, એ શિક્ષણ મન નિત્ય ધરો	૧૫
તે હ સત્વર દુષ્ટને બાળેરે, એ શિક્ષણ મન નિત્ય ધરો	૧૬
એ નારે પ્રગ ધરીને રે, એ શિક્ષણ મન નિત્ય ધરો	૧૭
નિત્ય ગહેતુ સ પ કરીને રે, એ શિક્ષણ મન નિત્ય ધરો	૧૮
તે લોક વિરૂદ્ધ ચાલનારે, એ શિક્ષણ મન નિત્ય ધરો	૧૯
તે આ જગમા ન ન મહા-પારે, એ શિક્ષણ મન નિત્ય ધરો	૨૦
એક માત્ર શિક્ષા વરજો રે, એ શિક્ષણ મન નિત્ય ધરો	૨૧
કદિ ધર્મ વિરૂદ્ધ ન કરજો રે, એ શિક્ષણ મન નિત્ય ધરો	૨૨
તે ધર્મ વિરૂદ્ધ ચલિયારે એ શિક્ષણ મન નિત્ય ધરો	૨૩

તે નરક વિષે મૌ પડિયા રે,	
એ શિક્ષણ મન નિત્ય ધરે	૨૮
એ પાપ વિરૂદ્ધ ન કરશે રે,	
એ શિક્ષણ મન નિત્ય ધરે	૨૫
શ્રાવણ જાણા મુખ ધરશે રે,	
એ શિક્ષણ મન નિત્ય ધરે	૨૬

ધમદામશેક કહે છે—હે શ્રાવિકાઓ, આ પ્રમાણે પાપ પ્રકારના વિરૂદ્ધ વિષે લલિતાના મુખથી કવિના સામગી સર્વ શ્રાત્રી શ્રાવિકાઓ આનંદમગ્ન થઈ ગઈ નેમા જાણ કરીને પૂર્ણાના હૃદયમાં તો એવો જાણે આનંદ થયો કે, તે અવર્ણનીય હતો, તે વખતે પૂર્ણા પ્રેમ પૂર્વક બોલી—ધર્મમાતા, લલિતા જાહેનના મુખ માથી શીકેલી આ કવિતાએ મારા હૃદયને આનંદ મગ્ન જનાવી દીધું છે આ મસાર કે જેને જૈન મહાત્માઓએ અસાર અને ઉપયોગ તરીકે વર્ણવેલો છે, પણ જો મનુષ્ય પોતાના કર્તવ્યને અનુસરી પ્રવૃત્ત તો તે સસાર એને સુખદાયક થઈ પડે, એવી પ્રતીતિ થાય છે આ સુબોધક કવિતાએ માની એ પ્રતીતિને પૂર્ણ પુષ્ટિ આપી છે એ એક વખતે ડોલ ઉત્તમ અધિકારના લેખમાથી વાચેલું હતું, તે મને આ વખતે યથાર્થ લાગે છે

પૂર્ણાના આ વચનો સામગી પુતળી બોલી—પૂર્ણા જાહેન, તમે વાચેલું હતું, તે કહો જોઈએ?

પુતળીની ધરજા પૂર્ણ કરવાને પૂર્ણા બોલી—જાહેનો, એક અધિકાર પોતાના અધમા પ્રવૃત્તિના વિષય ઉપર લખેલું છે તે મહાશય લખે છે કે “આ જગતમાં પુરૂષ અથવા સ્ત્રીએ પોતાના કર્તવ્યને અનુસરીને પ્રવૃત્તિ કરવી જોઈએ” અર્થાત્ જે પ્રવૃત્તિ કરવી, તે કર્તવ્યની જ કરવી જોઈએ કર્તવ્યની પ્રવૃત્તિ તે જ ખરી પ્રવૃત્તિ છે આ સસારના—વ્યવહારની પ્રવૃત્તિ પણ પારમાર્થિક પ્રવૃત્તિથી પ્રતિકૂલ નહીં હોવી જોઈએ પણ અનુકૂલ જોઈએ તો જ આ મસારમાં જે પ્રાપ્તવ્ય છે, તે મેહેવાઈથી પ્રાપ્ત કરી શકાય છે અને સસાર—વ્યવહારમાં પણ સુખ મેળવી શકાય છે આલસ

નો ત્યાગ અને ઉદ્યોગનો આદર કરવો જોઈએ અને તે ઉદ્યોગ પણ આલોક તથા પરલોક જ નેની પ્રવૃત્તિને અનુકૂળ હોવો જોઈએ એવી પ્રવૃત્તિ વાસ્તવિક રીતે ધર્મરૂપ ગણાય છે અને તેથી તે પરમસુખ નું મૂળ છે “આવી પ્રવૃત્તિ મારા સારા લેખો અને સુગોષક કવિ નાઓ વાચવાથી અથવા સાંભળવાથી થાય છે”

પૂતળી જોત, આજે તે જાણત આપણને પ્રત્યક્ષ થઈ છે લિતા જોને ગાયેલી આ કવિતાએ મારા મનમાં ઘણીજ અસર કરી છે હું ધારું છું કે, તમને જધાને પણ તેવી અસર થઈ હશે

ધર્મદાસશોક કહે છે—હે શ્રાવિકાઓ, પછી આનંદાઓ શ્રુત, જોનો, નિત્યના નિયમ પ્રમાણે આપણી ઉપદેશ વાર્તા સમાસ કરવાનો સમય થઈ ગયો છે, તેથી તે ઉપદેશ વાર્તા સમાસ કરવામાં આવે છે આનંદાના આ વચનો સાંભળતાજ અર્વ શ્રાવિકાસમાન આદિનાથ પ્રભુની જ્ય યોલાવી પોત પોતાને ઘેર આવે તો થયો આપણો પણ ધર્મવાર્તા સમાસ કરવાનો સમય થઈ ગયો છે, તેથી ધર્મવાર્તા સમાસ કરવામાં આવે છે ધર્મદાસશોકના મુખ ઉમંગમાં થી આ વાણીનો આવિર્ભાવ થતાજ આદિનાથ પ્રભુના જ્યન્નનિમિત્ત શ્રાવિકાશાળા ગાજી ઉઠી હતી ધર્મદાસ અને જગા લોકો પી વદનાને અગીકર કરતા ઢગ્ગા પોતાના ઘર તરફ વળ્યા હતા માર્ગમાં આવતા લોકો તે પવિત્ર દેવતાની પ્રશંસા કરતા હતા અને તેમના જીવિતને ધન્યવાદ આપતા હતા

દીવસ ૨૯ મો

તાપીદામની મી લેહેરી પ્રાત કાલે ઉઠી નીચે પ્રમાણે પ્રભુની પ્રાર્થના કરે છે

“હે અગ્નિ તલગવન, હે પ્રભુ, આ અસાન શ્રાવિકાના અપરાધોને ક્ષમા કરજો, અને મારા હૃદયમાંથી નકારી ભાવનાને દૂર કરાવજો

મે મારા પતિના અનેક અપરાધો કરેલા છે માફ કરેક પ્રવર્તન મન, વચન અને ક્રયાની અશુદ્ધિથી થયેલું છે કારણ વગર પરોપકરનાગ ધર્મદાસ શેઠ અને તેમના વર્મપ ની ગંગા કે, જેમનો ઉપદેશ સામળી મને મારા સ્વરૂપનું ભાન થયેલું છે, તેમની મે અનેકવાર નિંદા કરેલી છે, તે માફ મહાપાપ દૂર થજે”

આ પ્રમાણે લેહેરી પશ્ચાત્તાપ કરતી હતી, ત્યાં તેનો પતિ તાપીદામ આવે છે તાપીદામને જોઈ લેહેરી સભ્રમથી બેઠી થાય છે.

તાપીદામ— કેમ શ્રાવિઢા, શો વિચાર કરો છો ?

લેહેરી— સ્વામીનાથ, મારા પાપનો પશ્ચાત્તાપ કરી પ્રભુની પ્રાર્થના કરું છું

તાપીદામ— હવે તારામા કાંઈ પણ પાપ રહ્યું નથી ધર્મદામ શેઠ અને ગંગાની નિર્ભાગ વાણીરૂપ ગંગામા સ્નાન કરી તું પવિત્ર થઈ ગઈ છું

લેહેરી— સ્વામિનાથ, એ ખરીવાત છે, ધર્મપિતા ધર્મદાસ શેઠની ઉપદેશ વાણી ગંગારૂપ છે, તથાપિ મારા પેહેલાના આચરણો મને સાબરી આવે છે, અને તેથી મારા મનમા પશ્ચાત્તાપ વળો થાય છે

તાપીદાસ— શ્રાવિઢા, હવે વૃથા પશ્ચાત્તાપ કરવો નહીં ગઈ વાતને મ ભારવી યોગ્ય નથી

લેહેરી— સ્વામિ, હું ઘણી રીતે તે વાત ભૂલવાનો પ્રયત્ન કરું છું, પણ મારાથી તે વાત ભૂલાતી નથી પ્રાણનાથ, મને તમારા સંગથી વિચાર કરતા ઘણો અપશોષ થાય છે, શ્રીને પોતાના પતિ વણી રીતે પૂજ્ય અને માન લીધે છે મે અજ્ઞાનતાથી તમારો તિરસ્કાર કરેલો છે એટલું નહીં પણ મે પાપણીએ તમારી પામે ગૃહપત્ય કરાવી મહાપાપ બાધ્યું છે સ્વામિનાથ, એ મહાપાપમાથી મારી મુખ્તિ ક્યારે થશે ?

તાપીદામ— શ્રાવિઢા, હવે એ અપશોષ કરવો યોગ્ય નથી તે અજ્ઞાનતાથી જે વાત કરી, તેને હવે ભૂલી જવી જોઈએ ‘જ્યારથી જાન્યા ત્યારથી સવાર’ એ ન્યાય પ્રમાણે હવે તારે તારા કર્તવ્ય

ને મનેરમાની એક ઉપકથ આપી તે પ્રસંગેસાગે જોધ આપ્યો હતો, એક પૂણી નામે જા પ્રવિધવાનો પ્રમગ લઈ આન દાના મુખ માથી વેરાચ્ચ મનો સારો પ્રવાહ પ્રસરાયો હતો વળી તે પ્રમગે જન મહિલા પરિપક્વની એક નવી વાત જણાવી, તેની અદર જૈન મહિના પરિપક્વથી કેવા લાલ થાય, એ વિષે સારો ઈર્ષ દો ક્યો છે વળી થોડાજ નિમ પેહેવા આન દાની વાર્તામા અગવાળીની ખેડેન રામકુવરનુ દદાન ઘણુ ઉપયોગી આપ્યુ હતુ, સ્વામિનાથ, આપણી કોમમા આવતા એ નહારા ઝીવાજને દૂર કઢવા માટે એ ઉપદેશ ઘણો મનન કરના જેવો હતો મને તો નિશ્ચય થયો છે કે, મારે મારા કુટુંબમા કદિ પણ કળેડુ કરવુ નહીં તે શિવાય તે ધર્મપિતાએ નિશ્ચય ધર્મના સ્વરૂપ વિશે તથા આત્માના સ્વરૂપ વિષે એ નુ બધુ મમમનુ છે કે, મારા જેવી અદ્યમતિ સ્ત્રી પણ તે સમજ સારો જોધ પામી છે

સ્વામિનાથ, મારા હૃદયમા સદ્ગોધનો પ્રકાગ કરાવનારા તમે પોતેજ છે, તમારા પ્રતાપથીજ હું મારા સ્વરૂપને સમજી છું

તાર્પીદામ-પ્રિયા, તારા મદગોધમા હું તો માન નિમિત્ત કારણ છું, પણ તેનુ મૂલ કારણ તારા પૂર્વના પુણ્ય છે, પૂર્વના પુણ્ય ઉચ્ચ આવવાથી તારી ભુદ્ધિમા આવે વિચાર ઉત્પન્ન થયા છે

લેહેરી—સ્વામિનાથ, એ વાત મત્ય છે પણ મારા નજીક ઉપનરી તો તમે છે હવે મને મર્વદા આપની સેવાનો લાલ આપ્યો કરજો, અને મને જ્ઞાન પ્રાપ્ત થાય, તેનો અભ્યાસ કરાવજો પૂર્વના જ્ઞાનાતરાય કમથી હું અગાપિ નિરક્ષર રહી છું, તેથી જો તમે મને જ્ઞાનદાન આપશો તો મારા જીવનનો ઉદ્ધાર થઈ જશે ધર્મપિતા ધર્મદાસ શેઠના પવિત્ર પત્ની ગંગા પ્રસંગે ધર્મના ઉપદેશની કવિતાઓ ગાઈ મલગાવે છે તે કવિતાઓને લલેતી શ્રાવિકાઓ લખી યાદ કરી શકે છે અને મારા જેવી અલણ અબલા પી આરી ખેશી રહે છે, માટે કૃપા કરી મને જ્ઞાનનો અભ્યાસ કરાવજો તમારા શિવાય ખીજુ કોણ મારા આત્માને સર્વ રીતે ઉદ્ધાર કરશે ?

તાપીદાસ—શ્રાવિકા એ તમારી પ્રાર્થના સ્વીકારવાને હું તૈયાર રહીશ મારાથી જનશે તેની રીતે તમારા હૃદયમાં જાનને પ્રવેશ કરવાને પ્રયત્ન કરીશ

લેહેરી—સ્વામિનાથ, તો હું આપનો અતિ આભાર માનીશ

તાપીદાસ—એમા આભાર મેનો ? પોતાની સ્ત્રીને જ્ઞાન, ચ જ્ઞોધ અને સુમતિ આપવી એ પતિનો ધર્મ ટે-પનિવ્ર શુદ્ધ કલ્પ્ય છે,

લેહેરી—સ્વામિનાથ દયાબુદ્ધિ લાવીને અન્વાર્જ્ય મમ જીને કે ગમે તે રીતે આપ દૃષ્ટા કરી આ નિરશ્વર નારીને ગ્રાસ્થ શ્રાવિકા બનાવશે

આ પ્રમાણે કહી લેહેરીએ પોતાના પતિના ચ લુખાવદ ના કરી

તાપીદાસ—શ્રાવિકા, અરિહત પ્રભુ તાર કયાણ કરે, આ સન દેવના તારી કામનાને પશ્ચિર્ણ કરે

પ્રિયા, ચાલો હવે જિનપૂત કરવાનો સમય વર્ષ છે

લેહેરી—સ્વામિનાથ, ચાલો હું ઉપાસનાથી નિવૃત્તિ કરાવું અને જિનપૂતનો ઉપચાર કરી આપુ

પછી લેહેરી પોતાના પતિ તાપીદાસની એક સલાહ સ્વીકારે છે પતિ સેવા કરી અને ગૃહના ઉચિત સંસ્કાર કરી લેહેરી શ્રાવિકાશાળામાં ધર્મદાસ શેઠની અધીન આવે છે

નિત્યનો મમય વયો એટલે ધર્મદાસ એક સલાહ સ્વીકારે છે કે શાળામાં આવે છે, તેમને આવતા એક સલાહ સ્વીકારે છે વદના કરી આદીશ્વર ભગવાનની જય એક સલાહ સ્વીકારે છે દાસ શેઠ પ્રથમ નીચે પ્રમાણે મગા

શાંતિલક્ષ્મીનિવૃત્તિ

ને જ્ઞાનામૃતના રસે રસ દર્શન કરી
ને રહેતા વશ આપનિવૃત્તિ કરી

૧ જ્ઞાનપી અમૃતના રસે રસ દર્શન કરી

તે શ્રી વીર જિને દ્રને નમનાં છે આન દના કદને,^૧

આપો તે મુખકાર બોધ હૃદયે શ્રી શાવિકા વૃદને

આ પ્રમાણે મગવાચરણ કરી પછી ધર્મદામ શેઠ પોતાની ધર્મકથાનો આરભ કરવા બોલા—હે શાવિકાઓ, નિત્યનો સમય થયો એટલે આન દા પોતાની પુત્રી લલિતાને બોધ આપવાને પોતાને સ્થાને પ્રાપ્ત થઈ તે વખતે ચચા, પ્રેમદા, પુતળી, પ્રેમ, પૂર્ણા, વિગેરે બધી શાવિકાઓ આવીને હાજર થઈ આ વખતે મોમચ દ્રની સી જયા જરા વિન બથી આવી એટલે પ્રમદાએ પુછ્યું, “જયાપાડ, આજે તમે મોટા બાબ્યા, એ આશ્ચર્યની વાત બની, ડારણકે, ઘણે ભાગે તમે નિયમિત રીતે આવનારા છો વળી તમારૂં ઘર ઘણું જ નજીક છે”

પ્રેમદાએ આ પ્રમાણે પુછ્યું, તોપણ જયા દણવાર કાઈ પણ બોલી નહીં તેણીના મુખ ઉપર ગાનિની છાયા પ્રમદાની જોવામાં આવી

આ વખતે આન દાએ પ્રહ્ય, “જયાપાડ, તમારી મુખમુદ્રા ઉપર ગાનિ દેખાય છે તમારી મનોવૃત્તિમાં ઘાઈપણ દોભ થયો હોય એવું દેખાય છે

જયા—ધર્મમાતા, એ મત્ય છે આજે એક એવું કારણ બન્યું છે કે, મારા મનમાં દોભ થઈ આવ્યો છે

પ્રેમદા—જયાબહેન, જો તે કારણ કહેવા જેવું હોય તો તે ધર્મમાતાની આગળ કહી સલાખાવો

જયા—તેમની આગળ ન કહેવાનું હોય તો બીજે કયા કહેવાનું હોય? હવે હું મારૂં વૃત્તાત કહું તે સાંભળો—

આ ગામની અંદર મારા મામાની પટોશમાં બિજામ કરીને એક શાવિકા રહે છે તે બાઈ સારા સ્વભાવનો અને ધાર્મિક વૃત્તિ વાળી છે હુમેશા તે ઉત્તમ પ્રકારના વ્રત તથા તપ આચરે છે, અને શાવિકાના ધમને અનુસરી ચાલે છે તેણીનો આ દેખાવ જોઈ હું તેની ઉપર ભક્તિ રાખતી હતી જ્યારે હું મારા મામાને ઘેર જતી,

ત્યારે માતાની જેમ પૂજ્ય શુદ્ધિ ધારણ કરી તે બાઈને મળવા જતી અને તેના દર્શન કરી હું મારા આત્માને પવિત્ર થયેલો મનાવી હતી

ગઈ કાલે ઉપદેશ વાર્તા જ્યાં મમામ દેવ, ત્યારે હું તેણીના દર્શન કરવાને બાઈ મારા મામાને ઘેર ગઈ હતી વળી મહિલા પરિવહના બંધર આપી તેણીને ખુશી કરવાની પણ માગી જિજ્ઞાસુ હતી હું ગઈ એટલે તે ઉજમબાઈએ મને હમેશાં પ્રમાણે માન આપ્યું અને મુખ ગાતા પુઠી પાટી મેં પણ તેને મુખશાતા પુછી, ત્યાંબાદ મેં તેણીને કહ્યું કે, “ આવતી કાલે જન મહિલા પરિવહની પ્રથમ બેઠક છે અને તેમા અપના પત્ન્ય માવની જ્ઞાન શ્રી “ અવિદ્યા ધર્મ ” ઉપર વ્યાખ્યાન આપવાના છે, માટે તમે તૃપ્ત કરી પધારજો ” મારા આ વચન માલગી તેણીના મુખ ઉપર આનંદને બાંધે નાખુશીના ચિન્હો જોવામા મેં તત્કાલનાર વિચાર કરીને બોલી—જય બહેન, આ જન મહિલા પરિવહન તોફાન મને પમદ નથી આપતું બૈરાબીને વળી આવું મુઘા મનુ ધાધલ કરવાની ગી જરૂર છે? મને તો આ વાત કચિ-ર લાગતી નહીં પૂણે નામની વિચારો ડોડ મોમનદ નામના શાવકની સહાયલઈ આ તોફાન ઉપર ક્યું છે તે સોમચદ કેનો હશે? અને પૂણે કેરી હશે—એ વાત સૂની જાણે, પણ તેમનું આ કૃત્ય પ્રશંસા કરવા યોગ્ય નથી બરાબીને પુરોવાના જેવા કામ કરવામા ટાઈ જાતની શોભા વધતી નથી, પણ કવરી પ્રતિષ્ઠાની હાની થાય છે ”

ઉજમના આ વચનો પામળી, અને તેમા મહિલા પરિવહની, પૂણે બહેનની, અને એક શાવકની નિંદા સામળી મારા હૃદયમા આવેશ આવી ગયો તત્કાળ તે બાઈ તરફ મારે જે પૂજ્યભાવ હતો, તે ફરી ગયો, અને હું ઉચે સ્વરે બોલી—“ ઉજમબાઈ, તમારા મુખમાથી અવાચનો નીકળવાની આશા મેં જરા પણ રાખેલી ન હતી તમારી ધાર્મિકતા, તમારી માધર્મિક વતસલતા, તમારી પવિત્ર વૃત્તિ—શુદ્ધ રૂપે હોય, એવું મને લાગતું હતી જેન-

મહિલા પત્નિદ્વી સ્થાપના કે જે વર્તમાનકાળના ઉદયનુ મુખ્ય કારણ છે અને સાપ્રતકાળે શ્રાવિકાધર્મની ઉન્નતિનું એક ઉચ્ચામા ઉચ્ચ ગિખર છે સુગિદ્ધિત શ્રાવિકાઓ સારા માગ મુખોધક બા મણી આપે, ભાષણને અંગે માગ સારા ધર્મ તમા નીતિના પુસ્તકે વાચે, વચાચે, અને તે તે વિષયોની ચચા કરે—એથી કેલે ગધો લાભ થાય? એનો વિચાર કરી વગર તમે તેના કામને તર ઝેડી ગાળો છો એનું જ નહિ પણ તેના કામ કરનારાઓના અ નર્ણવ બોલવા તપર વાચો છો—એ તમારા જેવી શ્રાવિકાને ઘટિત નથી પૂણા જેવા પવિત્ર શ્રાવિકાને માટે તમારા મુખમાથી જેવા વચનો નીકળે છે? તે પવિત્ર પૂર્ણા કે જે આત્મભોગ આપી પોષકારના કાર્યમા શુદ્ધ તન, મન અને ધનથી પ્રવ્રત્ત છે, તે મ હામતીની કેવી ઉત્તમ પ્રવ્રત્તિ છે? તે તમાગ જાણવામા હોય અ થવા ન હોય, પાપ તેને માટે આવા ઉદ્દાગ કરવા—એ અધમ ગને અજ્ઞાન સ્ત્રીનું જ કામ જે તે સિવાય જે શાવરને માટે તમે વચનો કહેવા છે, તે અવક મારા ગળ ધમા છે માગ ઈષ્ટ છે અને માડ સર્વશ્વ છે, એટલે તે રિપે હુ વધારે ટાઈ કહેતી નથી, પણ જો નમે એ વચનો મા ગિવાય ણીજા ટાઈ પી આગળ કહ્યા હોય તો તમારે તેના જવાબને માટે ઘણા માગરા શબ્દો માલગવા પડત આ ઉપચી મને નિશ્ચય થાય છે કે, તમારામા જે પવિત્રતા, ધાર્મિક પ્રતિ અને પ્રતિગ્રાપણના સુભો દેખામા આવે છે, તે જ રેખરા નથી પણ આડળ માત્ર છે”

કે ધર્મમાતા આનંદુ ઠડી હુ લ્યાથી ઉઠીને ચાલતી થઈ તે વખતે તે ઉત્તમ માઈએ મને જોમવાને કહ્યું પણ હુ બેઠી નહીં, જ ને તેણીએ જ્યારે બહુ માગહ કરના નાડ્યો, ત્યારે મે કાન આ ગળ હાથ રાખીને એનું જ કહ્યું કે “ઉત્તમ અને પરોપકારી આ તમાઓની નિંદા માલગી મારા કાનને અપવિત્ર કરવાની મારી ઈ નજ નથી” આ મમાણે કહેતી કહેતી હુ લ્યાથી ચાલતી થઈ હતી ધર્મમાતા, હજુ મને તેણીની નિંદાના વચનો યાદ આ વ ક રે છે, અને તેથી મારા મનમા ગસાનિ થયા કરે છે—એથી આ વ

જાને પણ મારા ગુણ ઉપર તેનીજ ગ્લાનિ દેખાય છે

ધર્મદાસ રોક કહે છે—હે શ્રાવિકાઓ, સોમચંદ્રની સ્ત્રી જ્યાના આ વચન સાભળી આનંદા શાત સ્વરથી બોલી—“જ્યા વડ, તમારા હૃદયમાં તેનો દ્વેશ રાખશો નહિ આ જગતમાં એવા ઘણા મનુષ્ય કિંતુ વાય છે કે, જેઓ ઉપરથી ધર્મી અને પરિત્ર દેખાતા હોય, પણ મદરથી તેઓના હૃદય છાંડી મહાન્યાસાથી સ્વયં વચેતા હોય છે. બીજાનો ઉર્પ, બીજાની મત્કીર્તિ, અને બીજાની પશ્ચાત્તે તેઓ મહુન ધ્વી શકતા નથી આપણા શાસ્ત્રમાં તેવા મનુષ્યોને માટે મારા પ્રાર્થના આપી લખેલું છે, માપણા ધર્મ મનુષ્યો, માપણી માનવીઓ, માપણા શ્રાવકો અને આપણી શ્રાવિકાઓ વિનિધ પ્રમારના વાય છે, જન મદુ, એથી કાર્પક મન મા ગ્લાનિ ગળગો નહી, જે નર્વ બહેનોની ઇ બહોય નો, આજે હું તેજ વિષયની ઉપદેશ આપતા કી તમારા હૃદયને મતોપ આપીશ

પૂણા—ધર્મમાતા, તો અમારી ઉપર મોટો ઉપકાર વગે

ધર્મદાસ રોક કહે છે—હે શ્રાવિકાઓ, પૃથ્વીના આવા વચન સાભળી પ્રમદા, ચન્દ્રા, વગેરે બીજાની શ્રાવિકાઓએ તે વાત ને અનુમોદન આપ્યું, અત્યે આનંદાએ પાતાની ઉપદેશ વાત્તા બ હેવા માડી—હે બહેનો, આ જગતમાં નર પ્રાણી ગુરુઓ, ગુરુ પીજીઓ શ્રાવકો અને શ્રાવિકાઓ હોય છે તેઓને નાગલ, વેરયા ગૃહ્ય અને ગતના માનુષ્યોની ઉપમા આપેલી છે સાદાજ અથવા બીજી નીચ જાતિના લોકોના આભૂષણો ઠથીગના અને અદ્ય પોતા હોય કે તેથી તે અદર માર વિનાના કહેવાય છે તેમ જે તેની ઉપર સારો નાજાટ હોનો નથી, તેથી તે ઉપરથી પણ માર વિનાના લાગે છે તેથી રીતે આપણા ડેટલાએક ધર્મગુરુઓ અને ગુરુલીજીઓ અદર અને બાહર માગ વિનાના હોય છે, એટલે તે મનામાં આરિતના ગુણ બીજકુલ હોતા નથી તેમ તેમનો ઉપરનો આચાર પણ સારો હોતો નથી તેજ પ્રમાણે ગૃહ્યશ્રાવકો પણ તે વા હોય છે આપણી ડેટનીએક શ્રાવિકાઓ પણ તેની હોય છે તેમનામાં ધર્મનીતિ કે ગૃહકાર્યની સઘડતા સારી હોતી નથી ગરી

૨ અને વેપમા મનિન એવી કેટલીએક શ્રાવિકાઓ એ રીત જાતિ ના આભૂષણના જેવી માર વગરની દેખાય છે

જેનો વેશ્યાના આભૂષણો અદર પેલા અને લખ વગેરેથી ભરેલા હોય છે પણ ઉપર સારા જેટલીય ચક્રીન કરેલા હોય છે કેટલાએક આભૂષણો તો તાળાના હોય છે પણ માન ઉપરના એટલી ચકચકિત લાગે છે તેની રીતે કેટલાએક સાધુઓ, સાધ્વીઓ, શ્રાવકો અને શ્રાવિકાઓ અદર માર વગરના અર્થાત્ છત્ર-કપટથી ભરેલા અને ઉપરથી ધર્મિક અને સારા દેખાય છે તેઓ વેશ્યાના આભૂષણની ઉપમાને પામેલા છે જેનો, કેટલીએક શ્રાવિકાઓ આપણને મોહવા-ચાલવામા સારી લાગે છે પણ અદરથી તેઓ નિચિત્ર હોય છે

જેનો, નીચ લેદમા સારા ધનાઢ્ય ગૃહસ્થના આભૂષણની ઉપમા આપેલી છે ધનાઢ્ય ગૃહસ્થોના આભૂષણો મોનાના અને નકર હોવાથી અદર સારવાળા હોય છે, પણ બાહેરના લાગમા ઉંચી જાતના રત્નો જેવા ન દેખાયે તે બહુજ ઉંચી જાતના કહેનાતા નથી તેની રીતે જે ધર્મગુરુઓ, ગુરુણીજીઓ, શ્રાવકો અને શ્રાવિકાઓ અદર નિષ્કપટ અને સારી બુદ્ધિના હોય છે, પણ તેઓ બાહેરથી જોઈએ તેવું પોતાનું કર્તવ્ય બજાવી શકના નથી, તેવી તેઓ તે ગૃહસ્થના આભૂષણની ઉપમાને પામેલા છે આપણી કેટલીએક શ્રાવિકાઓ પણ તેવીજ હોય છે અદર સારી બુદ્ધિવાળી અને મહાચારી તથા આસ્તિક હોય છે, પરંતુ પોતાનું ઉંચી જાતનું કર્તવ્ય તે બજાવી શક્તી નથી

જેનો, ચોથા લેદમા રાજાના આભૂષણોની ઉપમા આપેલી છે રાજાના આભૂષણો તદ્દન સાચા અને રત્નજડિત હોવાથી અદર અને બાહેર સારવાળા અને ઘણાજ કીંમતી હોય છે, તેવી રીતે જે ધર્મગુરુઓ, જે શ્રાવકો અને શ્રાવિકાઓ અદર શુદ્ધ હૃદયવાળા અને તેજ પ્રમાણે બાહેર પ્રવર્તન કરનારા હોય છે, તેઓ તે રાજાના આભૂષણોના જેવા ગણાય છે

જ્યાવહ, આ ઉપરથી આપણે એટલુંજ મમજવાનું છે કે, આ

પણી શ્રાવિકાઓમા જે રાજના આભૂષણના જેમ અદર અને આ હોર ગુણ હોય, તેનું બહુ માન કરુ, અને તેની માથે સર્વદા પ્રસંગ થાય.

આ વળને જ્યાં નમ્રતાવી જોવી— ધમ માતા આપે જે ગતના આભૂષણની ઉપમાવાળી શ્રાવિકાઓ કહી, તે તો આ જમાનામા કોઈક હશે.

આ વળને પૂણા જોડી ઉડી—“ જ્યાંહેન, હા, એ ખરી વાત છે, એકી શ્રાવિકા મળવી મુશ્કેલ છે, પણ આપણને તો એક એવી શ્રાવિકા મળી છે અને તે શ્રાવિકા આ પવિત્ર ધર્મ માતા આનંદા છે.

જ્યા—પૂણા જોડેન, તમારું જેવું સત્ય છે, ધર્મ માતા આનંદા બગણર એવાજ શ્રાવિકા છે.

આનંદા—તમારો મારી તરફ પ્રેમ છે, એટલે તમે મને એવી જુવો છો.

જ્યા—પુત્ર્ય માતા, આપના મુખથી આ ઉપદેશવાર્તા સાંભળી મને એટલી ખાતરી થઈ કે જે ઉજમખાઈએ મારી આગળ આપતી જૈ. મદિલા પગિદની અને તેના વ્યવસ્થાપકોની નિંદા કરી હતી, તે શ્રાવિકા ઘણીજ અધમ લાગે છે. મારે તે હલકી તનના લોકોના આભૂષણના જેવી છે.

પૂણા—ના જોડેન, એ ઉજમ શ્રાવિકા એવી બહુજ હલકી ન હોઈ હોય, કારણ કે તેણી ઉપરથી ધાર્મિક વૃત્તિ ધારણ કરે છે. મારે તે વેશના આભૂષણના જેવી હશે.

જ્યા—હા, એ ખરી વાત છે કારણ કે, તે વિષય ધાર્મિક દેખાય છે, હું તો તેણીની ધાર્મિક વૃત્તિ ઉપર મોહિત થઈ ગઈ હતી. મારે તેણીને વેશના આભૂષણની ઉપમા મટે છે જેમ વેશના આભૂષણ અદર આગ વગરનું અને ખોટું હોય છે, અને ઉપર ઢાળ થયેલી તે દેહીયમાન કરેલું હોય છે. તેની મને ઉજમ શ્રાવિકા ઉપર ધાર્મિક તથા પવિત્ર વૃત્તિવાળી લાગે છે, અને અદરથી તે ઈર્ષ્યા-જીએલી અને અપવિત્ર વૃત્તિવાળી છે. આ ઉપરથી મને ખીજ વાન પણ રકુડી આવી છે. આપણા જામમા જે જ્ઞાનથી સાંભળ્યું છે.

તેઓ રાતના આભૂષણના જેવા છે અને જે પદ્મશી તારી છે.
તે વેશ્યાના આભૂષણ તરફ છે

પ્રેમદા—જ્યાં જોઈએ, તેમને જેવાના આભૂષણ તરફ ઉપમા, પણ
ધન્ય નથી, તેઓનો જરૂરથી જાણના આભૂષણ તરફ ઉપમાને લાયક
છે કારણ કે, તેઓ બાહર અને બાંહેધર પ્રકાર અનુદા છે કેમ આ
નદા જોઈએ, તમે શું કહો છો ?

આનદા—પ્રેમદા જોઈએ, કોઈપણ માણસો દેશીને નિંદા
કરવી, એ મને ચોક્કસ લાગતું નથી મેં જે આવા પ્રકારના બેદ
જનાવ્યા છે તે તમારે મનમાં મમત લેવાના છે તે આરે પ્રકાર
જાણીને અદર જે રાતના આભૂષણ તરફ ઉપમાને લાયક હોય, તે તરફ
ઉપર તમારે પૂર્ણ ભક્તિ નખરી, જે ધનાડય રૂઢ થઈ આભૂષણ
ની ઉપમાને લાયક હોય, તેની માથે પણ નારા ભાવથી વર્તવું આ
ને તેના સુદાસનમાં એવું પણ વેશ્યાના અને આડળ તરફ આભૂષણ
ની ઉપમાને લાયક એવી સ્ત્રીઓના પ્રતિભા કદિયો માવતું નહીં

જે શ્રાવિકાઓ ધરવ્યવહાર તરફ શુદ્ધિ, જિનપુત્ર, ગુરુ ભક્તિ,
સુખાનંદાન, અહિંસા, આશ્રયિક, આવશ્યક ક્રિયા, પતિ મેલા અને
વડિય જનને માન આપવા વગેરે કાંઈ તરફ અનાદર જનાવે છે
તે કાંઈ તેમને હૃદયમાં રૂચિ રહે જાના નથી તેમ બાહરની પણ
તે ક્રિયા કરવાને પ્રીતિ હોતી નથી, એટલે તેઓ કરતી નથી તે કે
વળ શ્રાવિકા કુળમાં જન્મ પ્રાપ્ત કરી નામધારી શ્રાવિકા હોય છે
એવા પ્રકારની શ્રાવિકાઓને આજના આભૂષણની ઉપમા ઘટે છે
તેવી નામધારી શ્રાવિકાઓ પુરુષ, રૂઢ, ધન, આભૂષણ અને મતા
ન વગેરેના બધાથી સુખ વધ પોતાના કુટુંબ માટે તેમજ પોતા
ની ઇચ્છા પૂર્ણ કરવા માટે પતિ પામે જાત જનના આગળ
કરાવી આ લોકમાં ટુંબી તથા અપકીર્તિની પાત્ર જાને છે, વગી
પરવોકમાં એકે દ્રિય વગેરેમાં જિવન ધર્મ ધણી કાળ સુધી આ સ
મારમાં ભર્યા કરે છે

હું જોઈએ, કેટલીએક શ્રાવિકાઓ આ લોકમાં પોતાનું માથું ક
હેવાય, પોને ધર્મિટ ગણાવે, એવા ઇરાદાથી ઉપ નો મારો આડ

ખર સખે છે વગી તે ળીજને જતાવવાને શ્રાવિકાની ક્રિયા તથા આચારને મારી ગીતે પાળે છે, પણ તેમના હૃદયમા સાગી પરિણતિ-નો અભાવ હોય છે તેવી શ્રાવિકાઓમા ધર્મની ક્રિયાવાળી શ્રદ્ધા હોતી નથી, તેથી તેમનામા મમઙ્ગિતપણાનો અભાવ છે કારણ કે, તેઓ લોકોમા પોતાનુ શ્રાવિકાપણુ પ્રસિદ્ધ કરી પોટો વ્યવહાર, ળીજની ધાર્યા તથા વિશ્વાસઘાત વિગેરેમા તત્પર વાય છે, તેથી તે ળો જનધર્મની હીવણા કરનારી હોવા ા આ દુરત ભયોમા ભન્ના કરે છે

ધર્મદામ ગેઠ કહે છે—હે શ્રાવિકાઓ, આ વળને બુદ્ધિમતી પૂણાંએ આનદાને ન્હુ કે, જો આપની આના હોય તો હુ આપને એક પ્રશ્ન પુછવા માગુ છુ, તે વળને આનદાએ તે વિરે પોતાની બુગી જતાવી, એટલે પૂણાંએ કહુ, ધર્મમાતા, કેટલીએક શ્રાવિકા-આ અપમનિને લઈને હુદયમા ધર્મની શ્રદ્ધા અજતી ન હોય, પણ ધર્મની ક્રિયા મારી ગીતે કરતી હોય તો, તેઓને ધર્મ કરનાનો જા-ઈ પણ લાભ મળે કે નહીં? અર્થાત્ ભાવ વગર દ્રવ્ય ા કેરવી ધર્મ-ક્રિયા મદ્દળ થાય કે નહીં? તે જમને દૃષ્ટાન્ત આપી નમજનો

પૂણાના મુખની આ પ્રત્ત સાબગી આનદા આનદ વદને જો-લી—પૂણાં જડેન, તમારો પ્રત્ત યથાર્થ છે તેના ઉત્તરમા હુ યથા શક્તિ જે કાર્ડ કહુ, તે તમે આવગાન થઈને સાબળજો—આપણા જોનધર્મ ા અદ્વ મુનિ મુદરસગિ નામે મહાન્ મમર્ષ વિઠાન્ત થઈ ગયેલા છે તેમણે ઉપદેશ મ્ત્નાકર નામે એક ઉત્તમ ગ્રંથ લખે લો છે તે ા અદ્વ તેમણે તમાન પ્રશ્ન ઉપર લખેલુ છે તેઓ લખે કે,—

“કેचित્ પુનરત. પ્રદ્વાનાત્રજાવેડપિ
વહિ ક્રિયાચ્યાસાદિના મેત્ય યોગિ-
મપિ લજ્જતે સપ્તાષ્ટાદિજનૈ સિ-

ત્રિ વા વરદત્તશ્રેષ્ઠિનો દાસીપુત્રવત્”

‘ કેટલાએક તો હૃદયમા શ્રદ્ધા વિગેરેનો અભાવ હોવા છતા

પણ જાહેરની ક્રિયાના અર્થ મ વિરોધ કરીને પરત્રવમાં ને પિયે
જને પણ પ્રાપ્ત થાય છે નવધા તે જાત આકલ્યે મેશને અને
છે વજન ગાના દલીલુ રી પડે "

ખેનો, આ ઉપગી સમજાવું કે, કદિદુષ્યમા સદાન હેય,
પણ ક્રિયાને અર્થ મ ર મ તો, તેને ક્રિયાની પ્રાપ્ત થાય છે, પણ
તે મા ભાગમાં થઈ નથી, પરંતુ પા જવમાં થાય છે એવું કહી
ક્રિયા તદન નબળી થતી નથી આ ઉપગી જે શાલિયા સદાવજ
ર ક્રિયા કહ, તે પ જવમાં તેજુ ર મ મેળવે છે, પા જવમાં તે
શુદ્ધ મ નિકા રાખી રાખે અને જામુનીયાન નામ શુદ્ધ મ વિ
કાયા ન હોય, આનુષ્ઠી તે જામુની ધાનિકા ગણાય છે એવી ન
મના મ વિના મ મ અથવા પવિત્ર કહેવા થાય નથી

આ વળતે પૂજા પ્રસન્ન છેને ગોલી—ધર્મભાગ, ૧૦૧
વ કુનિ મુ ગુનિ ન પાતાના પદેમ નાકર પ્રમાણ,
અના જાગી પુત્રુ દ્રાવ આશુ ને " ને
જામો એ દ્રાવ માગા જાગી

ખીજ મામાન્ય પુરૂષો પણ કારણ વિના હમતા નથી, તો રાગ દ્વેષ સંહિત એવા આપ મહાતુલાવકારણ વિના કેમ હુનો ? માટે આપના હાસ્થનુ કારણ અમેને કહો ” મહાસદ્દેના આવા પ્રશ્નથી તે મહા-મુનિ ગોત્રા—“ભદ્રા, બુઝો, આ લીંણડાના વૃક્ષની ટોચ ઉપર એક સમગી જેઠેલી છે તે સમગી પૂર્વભવના વૈશ્વથી ક્રોધ કરી પોતાના ચરણવડે મને મારવાને આવી છે તેને જોઈને મને હમવું આવ્યું છે ” મુનિના આ વચન નાખળી તેમ મહાસદ્દે ઉચ્ચ મુખ કરી તે સમગીને જોવા લાન્ધા પછી જેમના હૃદયમા તે જાણવાનું કાતુક ઉત્પન્ન થયેલું છે એના મહાસદ્દેએ તેનું કારણ પુછ્યું, એટલે મુનિએ તે સમગીના પૂર્વ ભવનો વૃક્ષાત કહેવા માંડ્યો—“સભ્યો આ ભરતક્ષેત્રમા કનકપુત્ર નગરની અદર ધન્ય નામે એક શ્રાવક હતો તેને સુદરી નામે સ્ત્રી હતી સુત્રી કેળવણી વગન્ની અને નકાચી મોળતમા રહેનારી હોવાથી દુરાચારી થઈ હતી તેથી તે કોઈ પરપુરૂષમા આસક્ત થઈ એક વખતે તેણીના યાગે તે સુદરીને ઠહું કે, “હે પ્રિયા, આજવી હું તારી પામે આતીશ નહી, કારણ કે તારા પતિનો મને ભય લાગે છે ” યાન્ના મુખમંથી આવચન ચાલળી સુત્રી દુઃખી થઈને ગોત્રી—“ખ્યારા, તમે એમ કરો નહી, હું તમારૂં તે દુઃખ ઘેડા દિવસમા દૂર કરી નાખીશ ” આ પ્રમાણે ઠહી તે દુરાચારી સ્ત્રીએ પોતાના ચારને તે વખતે શાત કરી દીધો

જેને, આવી નકાચી વાત ઝરવી, તે પણ મને યોગ્ય લાગતી નવી, તથાપિ પ્રમગને લઈને માગે જોવું પડે છે દુરાચારી સ્ત્રીએ કેવા નકારા કામ કરે છે, તેનો તમે વિચાર કરજો વિષય મુખને માટે પોતાના ઈષ્ટ પતિના પ્રાણને ધાત કરવા તૈયાર થનારી પાપિણી પત્નીઓને હજારવાર ધિક્કાર છે એવી સ્ત્રીઓના નામ લેવા અથવા તેમની વાત ઝરવી, એ પણ મને લજ્જાકારી લાગે છે, તથાપિ આ વાર્તામાથી કેટલોએક સાર મળે તેમ છે, તેથી તમારી આગળ આ વાત કહેવાની મારે જરૂર પડી છે તે દુરાચારી સુદરીએ આખરે પોતાના પતિ ધન્યને મારી નાખવાનો વિચાર કર્યો અને તે સાથે નિશ્ચય પણ કર્યો એક વખતે ત્યાગ જોઈને સુદરી હૃદયમા ઝેર

નાળી પોતાના પતિને પીગમવા આવી, ગેન્ધાર્વામા ઘરના એક ખૂણામાંથી સર્પે તેણીને કરડી-કરડવાની સાથેજ તે સુદરી પ્રાણ ગંદિત થઈને પૃથ્વી ઉપર ઢાળી પડી જઈને, જા ઉપરથી તમારે નોંધ લેવાનો છેકે, આખો કોડ રૂવકુ કામ કરના તપરથઈએ, તોતેનું કાળ પ્રથમ આપણેજ ભોગવવું પડે છે જે મનુષ્ય ઉપર આખો નકારી ધારણા કરી દોય, તે મનુષ્ય જે પુણ્યના જાગવાળો હોય તો, તે નકારી ધારણાનું કાળ તગત આપણનેજ મળે છે, કદિ પણ કંઈ ઠી ઉપર એવી નકારી ધારણા કરવી નહીં તે દુરચારી ગુસ્સાન પ્રત્યક્ષમાં પડે તેમજ જન્યુ હતું સુદરી પોતાના પતિ ધન્યને માગવા વિનંતી કરેલું દુઃખ પીરમવા આવી ત્ય વચમાં તેનાજ પ્રાણનો મત આવી ગયો ધનના પુત્ર પુત્રો ઠી પ્રત્યક્ષમાં સર્પે અકસ્માત આવી તેણીના પ્રાણને ફરીલીના જ્યારે સુદરી સ્ત્રીના પાળી પૃથ્વીપર પડી, તે વળને ઘરમાં ભેજન કરનો ધન્ય બાહ્ય દોડી આવ્યો, તેણે પોતાની સ્ત્રી મૃત્યુ પમેના જે) મતિમય કે પાત્ર જવા માં થુ, હા જુઠે, ને પોતાની સ્ત્રીને નિગાહ જણવો હતો “શુદ્ધ પ્રેમને લઈને સુદરીના વિયોગથી નિધુર થયેલા ધનના દેવમાં જા નમાર ઉપર વેગવ્ય ભાવ ઉત્પાન વાં આ થો અને તેવી તેણે કોડ મુનિની પમે દીધા સદ્ગત કરી

પેની દુરાચારી ગુસ્સા મૃત્યુ પામીને કોઈ વિષ્ણુના ઉદર ઠી સિંહ વધને અવનગી મુનિ જાવને ત્રસ થયેલો તે ધન્ય એક વળ તે વનમાં કાચોત્તમર્ગ કરીને રહ્યા હતા, તેનામાં તે ગુસ્સાના જીવડ પ સિંહ ત્યાં જા થો પૂર્વ ભવના વેરની તે કુજાળીએ કાચોત્તમર્ગ રહેલા મુનિને મારી નાખ્યા ધન્ય મુનિ મૃત્યુ પામીને અમૃત્યુત નામના દેવનો મા ગયા, અને સિંહ મૃત્યુ પામી ચોથી નગ્નકે ગયો

ભદ્ર સભાગદો, પેના મુનિનો જીવ જ યુત દેવવોડમાં ચ્યવી ચ્ય પા નગનીમા દત્ત નામના શાવકની સ્ત્રી જિનસતિ નામની સ્ત્રીના ઉંદરથી વન્દત્ત નામે પુત્ર થયો તે પુત્ર પૂર્વના સુકૃતયો જા ત્ય વચમાંજ અશુભ થયો હતો ત્યાંજ તે યૌવનમાં આવ્યો એ દેલે ને નવક ધર્મમાં વિશેષ ઉત્તમવત થયો હતો તેના પૂર્વ જા

વની સ્ત્રી સુદગીનો જીવ નરકમાથી અવીને તે દત્ત શેઠની દામીનો પુત્ર થયો તે વગેરે દુરાચારી અને અધર્મી થયો તે દાસીપુત્ર એવા નામથી ઓળખાનો હતો.

જ્યાં દત્ત મૃત્યુ પામ્યો, એટલે તેનો પુત્ર વરદત્ત તેના ઘરનો માલિક થયો. તે પૂર્વ લવના મ્નેહથી તે દામીપુત્રને પોતાના મહોદર જીવની જેમ રાખવા લાગ્યો, પરંતુ દામીપુત્ર તો તેની તરફ શત્રુ ભાવે વર્તવા લાગ્યો, તથાપિ ઉપરથી તેની માથે સારી રીતે વર્તતો હતો. હૃદયના ભાવથી વિપરીત પણ ઉપજી અનુકૂળ રીતે વર્તનારા તે દામીપુત્રની તરફ તે વરદત્તનો ભાવ વધતો ગયો, દામીપુત્રના હૃદયનો કુભાવ તેના બાપુવામા આવ્યો નહીં એક વખતે વરદત્તે નિગાર કર્યો કે, આ દામીપુત્ર ડોઘ પુર્વના અપખુણથી દામીને પેટ અવતર્યો છે, પણ તેનામા દામીપુત્રના ડોઘપણ ચિન્હો નથી, તેથી તેને મારે જીવું તગીડે રાખવો—વળી મારે જીવે ડોઘ જીવું નથી, અને આ સમાજમા ડોઘ મહાયકારી જીવું જરૂર છે, આવું વિચારી વરદત્તે તે નાગના રાત્રને બહાર ઠગી મર્વની નમસ્ક તે દામીપુત્રને પોતાના જીવું તગીડે સ્થાપિત કર્યો. આથી નાગરના પીત્ર લોકો ‘ આ શેઠના ભાઈ છે ’ એવું ધારી તે દામીપુત્રને ઘણું માન આપના લાગ્યા વરદત્ત શેઠ પણ તે દામીપુત્રની માથે પૂર્ણ વિશ્વાસથી વર્તવા લાગ્યો. તે દામીપુત્ર શેઠનો પૂર્ણ વિશ્વાસ મેળવવાને તે ઉપજી ધાર્મિક બનતો હતો, અને અદ્વૈત ભાવ રહિત હતો.

એક વખતે તે વરદત્ત શેઠને મારવાને માટે વિવિધ પ્રકારના ઉપાયો ચિંતવવા લાગ્યો. છેવટે તેને એક ઉપાય સુઝી આવ્યો. એક સમયે વરદત્ત ભોજન કરી ગયે ગયન કરના તૈયાગ થતો હતો તે વખતે દામીપુત્રે એક નાગરવેલના પત્રનું બીડું જાલી તેની અદર ઉઘ ઝેર નાખી શેઠને આપ્યું, પણ દેવયોગે તે આશ્નિત વરદત્ત શેઠે તે બીડું આપના પહેવાજ ચોનિહારનું પગથળાણ કર્યું હતું તથાપિ તેના આગળને લીધે તે બીડું હાથમા લીધું, પણ તે જાણું નહીં તેણે પોતાના ઓઝીકા નીચે મુઠ્યું દેવયોગે તે બીડાના પાન

શર્યાની નીચે પડી ગયા. આત કાળે તે શેકની સ્ત્રીના જોવામા આશ્ચર્ય તે પાત્ર લઈ તેનું બીડું કરી શેકાણીએ દાગીપુત્રને કહ્યું કે “દીયર છ, આ બીડું લે, અને તેનું લક્ષણ કરો.” દાગીપુત્રે જાણ્યું કે, આ શેકાણી પ્રેમથી પોતાને બીડું આપે છે, તેમા કાંઈ વિષ નહીં હોય, એવું ધારી તે દાગીપુત્ર બીડું ખાઈ ગયો, તે ખાવાની માથે જ તે પૃથ્વીપર ઢગી પડ્યો, અને મૃત્યુ પામી ગયો.

આનંદા—બહેનો, ‘જોદે તે પટે’ એ કહેવતનો આ અર્થ ક્ષ દાખલો છે જે માણસ બીજાનું અનિદ કરવાને તૈયાર થાય છે, તેનું અનિદ થયા વગર રહેનું નથી. દુષ્ટ બુદ્ધિવાળો દાગીપુત્ર પોતાના દુષ્ટ ધરદાને લઈને નિમગ્નરામ થયો, અને પોતાના વિશ્વાસુ શેકનું અનિદ કરવાને તત્પર થયો, તેથી આખરે પોતે જ પોતાના પાપકર્મનો ભોગ ધર્મ પામ્યો.

મુનિવર કહે છે, હે સભ્યો, તે દાગીપુત્ર આર્ત-આન કરીને મૃત્યુ પામી આ ત્રમણીરૂપે ઉત્પન્ન થયો છે. આ વૃત્તાત જાણવાથી તે વરદત્ત શેકને વૈરાગ્ય ઉત્પન્ન થયો. તેણે પોતાના દ્રવ્યને સદુપયોગમા લઈ તેનો દીક્ષા ગ્રહણ કરી તેજ આ હું જે તે ધુ આ મા રૂ પોતાનું વૃત્તાત મે તમને કહી સંભળાવ્યું છે. મે મારા જ્ઞાનના બાળથી આ સમજીના સ્વરૂપને જાણી લીધું છે, તેથી તેને જીતાજ મને હસવું આવ્યું છે.

આનંદા—બહેનો, તે મહામુનિના મુખથી આ વૃત્તાત સાંભળી સર્વ સભાસદો આશ્ચર્ય પામી ગયા હતા. પછી મુનિએ કહ્યું કે, એ રીતે આ સમાનમા રાગદ્વેષનું ચેષ્ટિત જાણીને જે મુખ હોય, તેનો આદર કરો—જેથી તમારા આત્માનું કલ્યાણ થશે. મુનિના મુખથી આ વૃત્તાત અને તે ઉપદેશ સાંભળી કેટલા એક સભ્યોએ સર્વ વિરતિપણું તથા ડેટલાએકે શક્તિ મુજબ દેગ વિરતિપણું અગ્રીકાર કર્યું હતું.

આ વખતે પેની સમજીને નતિસ્મરણ થઈ આ યુ પોતે આ બધું સાક્ષાત્ જોઈને તે પવિત્રી પણ પ્રતિજ્ઞા પામી ગઈ. પછી તે પશ્ચિણી વૃક્ષ ઉપરથી નીચે પડી મુનિની પામે પોતાનું હૃદયરિત બ

મના લાગી પછી મુનિના વચનથી અનન્ય નન લઈ નવકારમ-
ત્રના અમરણથી તેણીએ પોતાના હૃદયને ત્યાગ કર્યો પછી તે દેવતા
મા ઉત્પન્ન થઈ હતી

આનંદા કહે છે— હું જાહેનો, આ દૃષ્ટાંત ઉપરથી તમારે સ
મજવાનું છે, હૃદયમાં સારો ભાવ ન હોય અને ડાપોથી તે મલિન
હોય પણ ડોઈ જુન ને ભાવ વિના દ્રવ્યથી પણ ધર્મ ઝરે, તો પણ
તુલ્ય જોધિબીજ પામે છે તે ઉપર આ દાગીપુત્રનો વૃત્તાંત કહે
વાય છે તથાપિ તેમાં એટલું યાદ નાખવું કે, તે વાત કોઈ બીજા
ભવમાં બની આવે છે તેજ ભવમાં તો બનતીજ નથી

જાહેનો ત્રીજા પ્રકારમાં જે ધનાઢ્ય ગૃહસ્થના આભુષણની
ઉપમા આપેલી છે, તને માટે કેવી શ્રાવિ આગળ ગણાય છે, તે વ્યાન
હરને સાલજાને જે શ્રાવિકાઓ પોતાના હૃદયમાં અમ્યક્ પ્રકારે
ધર્મક્રિયા કરવાની રૂચિવાળી હોય, પરંતુ તઓની બાહેબની વૃત્તિ
જોઈએ તેવી નારવાળી ન હોય એટલે ધર્મકાર્યના અતરાયના
ઉદયને લીધે મવવા નરડ વગેરેની આયુધ્યના બાધવાને લીધે
સ્થૂલ હિંસાની વિરતિ ડગ્વા ઉપ ધર્મક્રિયામાં પ્રવૃત્ત કરવાના
તેમને ઉત્ક્રામ થતો નથી તેથી તેવી શ્રાવિકાઓ પોતાના ડર્ષવ્યને
જોઈએ તેવું જાનવી સડતી નથી તેવી શ્રાવિકાઓને કે બહાવી
ઉત્તમ પ્રકારના સારવાળી નથી, પરંતુ અદરવી નારવાળી છે,
તેવી આયુધ બાધા વિના સમઠિતને વમતી નથી, તેવી તે વેમાં
નિક શિવાયનું આયુધ બાધે છે, અને તેથી છેવટે તે ભદ્રિકલાવથી
મોક્ષની અધિકાગિણી થાય છે

હું જાહેનો, જે શ્રાવિકાઓ અદરથી એટલે હૃદયમાં ધર્મરૂચિ
રૂપે તથા બાહેર રત્ન અરખા અતિશયવાળા સમઠિતમૂળ બાર
મત તથા ઉત્તમ પ્રકારની પ્રમકરણીથી સારવાળી છે, તેઓ રાજા-
ના આભુષણની જેમ નર્વ રીને પ્રશસવા યોગ્ય છે તેવી શ્રાવિકા-
ઓ આ જગતમાં સતી તરીકે પૂજાય છે અને પરલોકમાં પરમ
મુખ મેળવવાને ભાગ્યવાળી બને છે

પ્રિય જાહેનો, આકાળ, વેળા, ધનાઢ્ય ગૃહસ્થ અને રાજાના

જાલુનજોના ગાન પ્રગટ જેવી રીતે ધાર્મિક પ્રવૃત્તિમાં ઘટે છે, તેવી રીતે તે આપણા ગૃહ—અ સાખ્યા પથુ વટે છે—તે વિષે હું કહું, તે તમે સંપ્રધાન થઈને જાણાજાને—હું પુત્રી લલિતા, આ વિષય ઉપર તારે વધારે વચન આપવાનું છે, જાણુએ, હવે તારે યોગ્ય નિમિત્તમાં સાચું જઈ એક સાચી નિર્લેખના કર્તવ્યને યથાથ પછે અનુમતી પ્રવર્ત્તિ કરવાનું છે.

જે પુત્રી નિર્લાહિત વચ પછી વધુ વધને રાત્રે લાય છે, તે પુત્રીના પ્રવર્ત્તનમાં પણ આ આગ પ્રાપ્ત આવી શક છે જે વાત સાચી રાખા રહી પોતાની નજી, મસરો, જે, વગેરે પુત્ર વગેરે તરફ એકાગ્ર અગ્ર અનાર જતાને, આ પોતાના પાત્રની તરફ પણ સ્વાર્થ બુદ્ધિની વર્ત, તે સાથે ગૃહકાર્યની મહત્ત્વ પ્રગટ રાખે, કોઈને જાતે નર્મ, દુઃખ, ઉપમહ મોઢા ધાતુ ના પી ને, તે નાદાજી માનવજીવી એક મનને જાણે સાચી વિદ્યાની છે તેવીનામાં સાચી કેળવણી નથી, તે અદર આર નિર્ભરી છે અને જાણે તેનું સાચું પ્રવર્તન નથી, તે જાણે પણ માર વગરની છે તેવી મનિ વચનને લાગડ રીતે મસાર અવિદ્યાના અગ્રની અથવા રિતરથી નાના ને તેનું જોઈએ.

જે વચ મુખ મનના સાચી જાણણી મામડી, વિલાહિત થઈ પોતાના પતિનુમા આવી દોન, તે જાણણી પ્રભાવની સુરક્ષિત હોય, પણ તે કળના પી માત્ર મામારિ દોવાથી તાલીના દુઃખ પી અદર ધર્મની પ્રભા પડેવી દેતી નથી, તેવી તે અનર આર વગરની છે અને જાણે જી સમાર કળવણીને અંગે ઉપરના આરો ભળકો દેખાડતી હોય, જોવાના આલવામાં મારી હોય, પૂજ્ય વર્ગને આદર આપતી દોન, પણ ધર્મ પી કેળવણીના અભાવથી તેના હૃદયમાં શુદ્ધ ભાવ દેતો નથી એટલે તે કેવળ સ્વાર્થ બુદ્ધિથી અને અકીર્તિના લોભથી માત્ર પ્રવર્તન રાખે છે, પરંતુ કાઈ કાળે તે એની બધી આડકતરી રીતે હવે પ્રગટ જતાને છે કે, જેથી તેણીની ઉપર મર્વની અશ્વિ થઈ જાય છે આવી શ્રીકા વધુ પડને યથાર્થ રીતે દીપાવની નથી, તેથી તે વેશ્યાના આશૂષણના જેવી અદર સાર

વગરની અને ઉપર આગી દેખાય છે તથાપિ તે આકાળના આભ પણી જેમ નિદ્રવા યોગ્ય ડહેવાતી નથી, તોપણ તે પરિચય કરના યોગ્ય નથી

જે ધ્યાનકામી પુત્રી માત્ર ધર્મની ડેખવણી પામેલી હોય, સામા રિક કળવણીથી તદ્દન રહિત હોય, તેવી શ્રાવિન મદાચરણી અને સ્વભાવે સુશીલ હોય છે, તેમજ તો પિતૃ હૃદય પરિન અને શુદ્ધ હોય છે, તેવી તે ધનાઢા ગૃહસ્થના આભૂષણની જેમ અદર મારવાળી છે, પણ સામારિક ડેખવણીના અભાવથી તેણીના ઉપરના દેખાવ મારો હોતો નથી, તેથી તે વિનય અને વિરેક વગરની ગણાય છે જો કે, તેણીના હૃદયમા કોઈ જાતનો વિચાર હોતો નથી તેનામા વિનય અને વિરેક ભરપૂર છે, પણ ઉપરની આલાકીના અભાવથી તે સારી વિરેકી ગણાતી નથી તેથી તે ધનાઢા ગૃહસ્થના આભૂષણના જેવી કહેવાય છે તે શ્રાવિકા જો કે જોઈએ તેવી બાહરન પ્રવર્તનવાળી નથી, તથાપિ તે મર્વ રીતે આદર કરવા યોગ્ય અને પરિચય કરવા યોગ્ય છે

જે શ્રાવિકા ધર્મિક અને સામારિક ડેખવણી પામેલી છે તે માથે સુશિક્ષિત માતાના સહુનાયમા રહી ઉછરેલી છે, તે શ્રાવિકા રાજતા આભૂષણની જેમ અદર અને બાહર મારવાળી છે ધાર્મિક ડેખવણીના પ્રભાવથી તેણીની મનોવૃત્તિ શુદ્ધ હોવાથી તે ઉત્તમ ભાવને ધારણ કરનારી છે અને સામારિક ડેખવણીના પ્રભાવથી તે આર્યવેશ, સુઘડના, વિરેક, વિનય, નય અને મધુર વાણી વિગેરે બાહરના ગાઢ આચારવડે પ્રવર્તન કરનારી છે-આથી તે ઉભય રીતે શુદ્ધ આચારવતી શ્રાવિકા સર્વોત્તમ ગણાય છે એવી શ્રાવિકાનુ જીવન આ લોક તથા પરલોકમા યશસ્વી અને વિજયી નીવડે છે તે મહામતી શ્રાવિકા વદનીય અને પૂજવા યોગ્ય છે જોન શાસનપતિ દેવતા આપણી ડોમમા એવી શ્રાવિકાઓ ઉત્પન્ન કરે, અને તેથી જોન પ્રજા ભવિષ્યમા સર્વ પ્રકારની ઉન્નતિ પ્રાપ્ત કરે

જોન લલિતા, તારા હૃદયમા આ વાત દૃઢ કરજે અને સ-

જાતા આભૂષણની ઉપમા પ્રાપ્ત કરવાને ધાર્મિક તથા નામારિક ઉદ્દેશથી ઉપદેશ કરવા પ્રયત્ન કરશે હે જ્યા વડુ, તમે પણ ઉજ્જમ શ્રાવિકાની વર્તણૂકથી હૃદયમાં શોભ સંપન્ન નહિ મે જે આ પ્રકારની શ્રાવિકાઓ કહી છે, તેની અદર ઉજ્જમ શ્રાવિકા જેવા પ્રકારમાં આવે છે, તેનો તમે પાતેજ વિચાર કરજો જે શ્રાવિકાઓ આગળ અને વચ્ચેના આભૂષણને જેવી દેખાતી હોય, તેનો સર્વથા ત્યાગ કરજો, અને ધનાઢ્ય ગૃહસ્થના આભૂષણના જેવી દેખતી હોય, તેણીની તરફ લાગણી રી જોજો અને જે ગંતના આભૂષણના જેવી દેખાતી હોય, તે રી નાથે પૂર્ણ ન જ ધરાવજો તેણીની તરફ પૂજ્ય ભુક્તિ રાખજો, અને તેને બહુ મનની દૃષ્ટિથી અવલોકજો

ધર્મદાન શેક કહે છે—હે શ્રવિકા મો, આનંદાના આ વચન સાંભળી સોમચંદની શ્રી જ્યા નમ્રતા રી મોવી—“ ધર્મ માતા, આપનો આ ઉપદેશ સાંભળી માન હૃદયમાંથી શોભ ફર વધે ગયો છે તે ઉજ્જમનાઈ શ્રાવિકાનું પ્રવરણ મારા જાણુસમાં આવી ગયું છે ધર્મ માતા, જો આપે આ ઉપદેશ આપ્યો ન હોત, તો તે કપટી ઉજ્જમનાઈને માટે મારા મનમાં ઘણોજ શોભ રહ્યા કરત ધર્મ માતા, આપના ઉપદેશની મવધિ નથી રાખના આભૂષણની ઉપમા આપનેજ ઘટે છે અને એવા શુદ્ધ શ્રાવિકા તમે જોજો છે ”

જ્યાના આ વચન સાંભળી આનંદા કાર્ડ પણ બોલી નહી તે વળને પૂછાજો હું, જ્યાજેન, તમારા વચનો યથાથ છે આ ધર્મ માતાના ઉપદેશનો અવધિ નથી માજનો ઉપદેશ હૃદયમાં સ્થાપિત કયો હોય, તો નરેક શ્રાવિકાની મારી રીને પરીક્ષા થઈ શકે છે જો એ આ પ્રકારથી જરાજર શ્રાવિકાઓની પરીક્ષા થઈ હોય અને તે પછી ઉત્તમ પ્રકારની શ્રાવિકા પરીક્ષિત કરી, તેણીની સાથે સંબંધ જોયો હોય તો, તેથી ઘણો લાભ થાય છે એ વાત નિસર્થ થ છે

જ્યા—પૂછાજેન, એ જાગી વાત છે જો આ ચાર પ્રકારની લોક હુ પ્રથમથી જાણતી હો, તો ઉજ્જમનાઈની પર જ ને

છીની સાથે મળ થ કરતે પરીક્ષા કર્યા વગર તેછીની સાથે કરેલો.
મળ થ મારા હૃદયને દોભ કરનારો થઈ પડ્યો છે જો આનંદા
માતાએ આ ઉપદેશવાર્તા ન કરી હોત તો હમેશા તે ઉજ્જમખાઈ-
ના વચનોનું અમરણ થતા મારા હૃદયમાં શસ્ત્રના જેવા ખુચા ક
રત પણુ આ ઉપકારી માતાએ મારી તે પીડા દૂર કરી છે

આ વખતે પૃથ્વીએ આનંદાને કહ્યું, ધર્મજનની આપે કહે-
લી શ્રાવિકાના ચાર પ્રકારની ઉપદેશવાર્તા સદા સ્મરણમાં રહે, તે
ને માટે જો પદ હોય તો, કૃપા કરી અમને સંભળાવો જે સાલણી
તેને કહ્યું કરી અમે હમેશા તેનું સ્મરણ કરીશું

આનંદા—પૃથ્વી જોડે, તેને માટે એક કવિતા છે, જે
હું જ્ઞાનથી સાધ્વીજીની પામેથી સાલણી લાવી છું, તે તમે ધ્યાન
દઇને સાલજો

ધર્મદાસશેઠ કહે છે—હે શ્રાવિકાઓ, તે પછી આનંદાએ તે
કવિતા સર્વને સંભળાવી હતી, તે આ શ્રાવિકા તમને ગાઈ સંભ
ળાવશે

પછી ગાતા તે કવિતા મધુર સ્વરથી ગાઈ સંભળાવે છે

રાગ સીતાજીના મહિનાનો.

મખી સાલજો કહું એક વાત,

વિવેકની રંગથી,

કરી નારી પરીક્ષા નિત્ય,

મજો પછી મગથો

જે કોઈ જ્ઞાન વિનાની આપ,

આડળ રાખતી,

તે છે અતઃ કળાદ્ય અસાર,

‘મૃધાવાણી’ બાળતી

તે છે નીચ ‘આભૂષણ’ સુત્ય,

અધમ અવતારણી,

૧ આનંદા ૨ અદ્યતી ૩ બહેથી ૪ મહિનાની ૫ ગાઈ
૬ નીચ જ્ઞાતિ ॥ આભૂષણ જેવી ૭ નીચ અવતારણી

પ્રભુ ભક્તિનુ ગીત

રાગ ધનાશ્રી

“કયાથી આ સ ભગાય મધુરસ્વર.” એસાહું.
ભાને ભજો ભગવાન ભવિકજન ભાવે ભજો
ભગવાન (ટેક)

શ્રી અરિહત ૧ ચરણ યુગ સેવા,	
પરમાનંદ નિધાન	ભવિક ૧
ગુહ્ય હૃદયથી નમકિત સેરી,	
ધ્યાવે જિનવર ધ્યાન	ભવિક ૨
જગીશ્વ છોડી જાવો ‘ગરવા,	
જિનવર ગુણના ગાન	ભવિક ૩
ભવસાગર તરવાને ધારો,	
જિન ભક્તિ પશુભયાન	ભવિક ૪
જિનભક્તિ રમ અમૃતવાણી,	
કરજો પ્રીતે પાન	ભવિક ૫
જિનભક્તિ શુભ કંપવના તે,	
આપે ‘વાગ્દિત દાન	ભવિક ૬
જિન ભક્તિ ‘શશિ પૂર્ણ કળાથી,	
ન રહે ૧૦ પાપતમ સ્થાન	ભવિક ૭
શ્રી ૧૧ અરિહત ઉપામન આપે,	
૧૨ આત્મિક ગુણનું દાન	ભવિક ૮

૧ શ્રી અરિહત પ્રભુના જે અરણી મેળા ૨ પરમ-એષ્ટ-આનંદ-
મોહનનો નિધાન છે ૩ પારવ પારવ-માન ૪ ઉત્તમી વાતના ૫ સાર
વાદાણુ ૬ જિન ભક્તિરૂપ અમર-નીના રસને ૭ જિન ભક્તિરૂપ ઉત્તમ
કંપવના ૮ મનમા ધન્ટેના ૯ જિન ભક્તિરૂપ અદ્વતી પૂજાકળાથી
૧૦ પાપરૂપી અધમાસ્તુ સ્થાન ન રહે ૧૧ શ્રી અરિહત પ્રભુની ઉપામના
૧૨ આત્માના ગુણનું ૧૩ આપે છે

ત્રિનવઠ ઢેરી ભક્તિ ભાવના,

આપે શિવપદ ધામ

લલિત ૯

આ પ્રમાણે ગ ગા અને મણિએ પ્રભુની ભક્તિનુ ગીત ગાઈ
અભળાવ્યું, તે માભળી બધી શ્રાવિકાઓ ઘણીજ ખુશી થઈ ગઈ
હતી તે પછી ધર્મદાસ શેઠ આનંદના આવેશથી નીચે પ્રમાણે
બોલ્યા—

શ્રાવિકાઓ, તમે હમેશા આ પ્રમાણે આપણા અગિય ત દેવ
ની ભક્તિ કરવા તત્પર રહેજો જે તમારામા આવી ઉત્તમ પ્રકાર
ની દેવ ભક્તિ હશે, તો તમે આ દુ ખમય મ સાર રૂપ મહાસા
ગરને તરી શકશો, ગરણકે, આધિ, વ્યાધિ અને ઉપાધિવી ભગેલા
આ મ સારમાગરને તરવામા પ્રભુની પરમ ભક્તિ એ નાવિકા
રૂપ છે જે ભવિ આત્મા એ દિવ્ય જ્ઞાવિકામા બેઠી આ સ સાગ
સમુદ્રમા વિચરે છે, તે આત્મા ગાતિ અને સમતાના મુખ માથે
એ મહા માગરને તરી જાય છે

મા પ્રમાણે કહી ધર્મદાસ શેઠ બેઠા થયા એટલે બધી શ્રાવિ-
કાઓ ઉઘે ચ્વરે બોલી—આદીશ્વર ભગવાનની જય, શ્રી
વીર શાસનની જય અને, આપણા મહોપકારી ધર્મ
પિતા ધર્મદાસ શેઠ અને ધર્મમાતા ગ ગાની જય.

તે વખતે તરૂણ શ્રાવિકાઓએ ઉઘે ચ્વરે ગર્જના કરી કહ્યું કે,
“શ્રી જૈન મહિલા પરિપક્વની જય ”

પછી ધર્મદાસ શેઠ, ગ ગા અને બીજી શ્રાવિકાઓ ધર્મવાત્તા-
ની પ્રશસા કરતી કરતી પોતપોતાને ઘેર આદી જાય છે અને મા-
ર્ગમા ધર્મપિતા ધર્મદાસ શેઠ અને પરમ શ્રાવિકા ગ ગાની પ્રશસા
કરતી જાય છે, અને પોતાના હૃદયમા ઉત્તમ પ્રકારની ધર્મભાવના
હૃદયમા ભાવતી જાય છે

અનુદુષ્

શ્રાવિકાનૂપણ ધૃત્વા શ્રાવિકા શ્રાવિકા ભવેત્ ।

શ્રાવિકા શ્રાવિકાનામા શ્રાવિકાભૂષણ વિના ॥ ૧ ॥

A decorative floral border with intricate patterns of leaves and flowers, framing the central text.

श्राविका नूपण

चतुर्थ अलकार

समाप्त

